

Πλάτωνος “Συμπόσιον” και “Κριτίας”

Εισαγωγή, μετάφραση και σχόλια
Β. Δεδούση, Γιάννη Κορδάτου.

Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Ζαχαρόπουλου / Βιβλιοθήκη
Αρχαίων Συγγραφέων, 15 (1980).

Ι. ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΛΑΤΩΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΝΟΜΙΕΣ

Τὸ «Συμπόσιο» εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς τοῦ Πλάτωνος. Ἡ κατανόησή του ἀπαιτεῖ νὰ ρίξω-
με ἓνα συνοπτικὸ βλέμμα στὴν ἐσωτερικὴ σύνθεση τῆς πλα-
τωνικῆς φιλοσοφίας. Ἡ ἐπισκόπηση ὅμως αὐτὴ πρέπει νὰ
γίνῃ ἀπὸ τοποθέτηση ποὺ θὰ ἦταν κατάλληλη νὰ μᾶς βοη-
θήσῃ στὴν κατανόηση τοῦ ἔργου ποὺ ἔχομε ἐμπρὸς μας.
Γιὰ ἓνα φιλόσοφο ποὺ διαρκῶς ἀνανεώνεται καὶ παρουσιάζει
κάθε τόσο καινούργια μοτίβα ὅπως ὁ Πλάτων εἶναι ἀπαραί-
τητο ἡ ἐρμηνεῖα καθενὸς ἀπὸ τὰ ἔργα του νὰ ξεκινᾷ ἀπὸ ξε-
χωριστὴ ἀφετηρία. Γι' αὐτὸ εἶναι ὑποχρέωσή μας πρὶν προ-
χωρήσωμε στὴν ἀναλυτικὴ ἐπισκόπηση νὰ προσανατολι-
στοῦμε πρὸς τὸν πνευματικὸν ὀρίζοντα μέσα στὸν ὁποῖον
εἶναι τὸ «Συμπόσιο» τοποθετημένο.

Κανένας ἄλλος φιλόσοφος δὲν ἐστάθηκε ἱκανὸς νὰ ἐμ-
φανίσῃ τὰ προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν ἀνθρώπινη
σκέψη σὲ μιὰ τόσο διαρκῇ καὶ ἐντονη ἐπικαιρότητα ὅσο ὁ
Πλάτων. Ἀπὸ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐξηγεῖται ἡ αἰωνοβιότητα
τῆς φιλοσοφίας του. Κάθε γνήσια φιλοσοφικὴ σκέψη αἰσθάν-
νεται τὸν ἑαυτὸ της ὑποχρεωμένο νὰ λογαριαστῇ μὲ τὸ περι-
εχόμενο τοῦ πλατωνισμοῦ. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἂν εἰπῇ κα-
νεὶς ὅτι κάθε φιλοσοφία εἶναι ἡ πλατωνικὴ ἢ ἀντιπλατωνικὴ.
Καὶ δὲν εἶναι καθόλου ὑπερβολικὸς ὁ παράδοξος ἰσχυρισμὸς
ὅτι ὁ ἀντιπλατωνισμὸς στηρίζεται σὲ πλατωνικὰ στοιχεῖα.
Ἴσως εἶναι ἀκόμη πρόωρο νὰ θελήσωμε νὰ ζητήσωμε λογα-
ριασμὸ γιὰ τὶς ἀκολουθίες ποὺ ἐπήγασαν ἀπὸ τὶς διδασκα-
λίες τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου. Οἱ διάφορες ἐποχὲς ποὺ ἐπέ-
ρασαν κάθε μιὰ τους μόνον κάποια ἀπὸ τὶς πλευρὲς τοῦ πλα-
τωνικοῦ οἰκοδομήματος εἶχε ἐμπρὸς στοὺς ὀφθαλμούς της.
Ὁ Πλωτῖνος εἶχε ἀποπειραθῇ νὰ ξαναπάρῃ τὸ δρόμο ποὺ
μᾶς πάει στὴν κρυμμένη περιοχὴ τῆς πρώτης ἀρχῆς, στὴν
ιδέα τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ Χριστιανικὴ Ὁρθοδοξία
αἰσθάνθηκε βαθιὰ τὴν καθαρότητα τῆς ἐνόρασης τῶν ἰδεῶν
καὶ ἠμπόρεσε νὰ ὑψωθῇ μαζί μὲ τὸν Πλάτωνα στὸν κόσμον τῆς

καθαρῆς ἐποπτείας, τῆς ἡρωϊκῆς ἀποφασιστικότητος πού ἔχει τῇ δύναμει νὰ εἰπῇ μαζί μέ τοὺς ὄρφικους : «Φιλοσοφία ἐστὶν μελέτη θανάτου». Ὁ δυτικὸς Χριστιανισμὸς εὗρισκε στὴν πλατωνικὴ πολιτεία τὴν πραγματοποίησιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ Ἀναγέννησις διαβάζοντας τὸν Τίμαιο ἐσπερώετο στὴν προσπάθειά της νὰ κυριαρχήσῃ μέ τὴ μαθηματικὴ παράστασις τῶν φαινομένων ἐπάνω στὴν ὕλική φύσιν. Ὁ Λεονάρντο ντὰ Βίντσι ἦταν ὁ πρῶτος πού εἶπε πῶς ἡ Φυσικὴ εἶνε βέβαιη μόνο ὅταν ἐκφράζεται μέ μαθηματικούς τύπους καὶ ἦταν τὸ γιγαντιαῖο πνεῦμα τοῦ νεοπλατωνικοῦ Γεωργίου Πλήθωνος πού ἐπειθε τὸν Cosimo Medico νὰ θεμελιώσῃ στὴ Φλωρεντία τὴν πρώτη Ἀκαδημία. Ὁ Kant, στὶς μνημειώδεις σελίδες τῆς Κριτικῆς τοῦ Καθαροῦ Λόγου, αἰσθάνεται ὑποχρέωσιν νὰ σταματήσει ἐμπρὸς στὸν πλατωνισμό. Σὲ μιὰ περίφημη ὑποσημείωσή του εἶπε καθαρὰ πῶς τὴν τελευταία περίοδο τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, τὴν ἀριθμολογικὴ περίοδο τοῦ Πλάτωνος, ἦταν ἀνίκανος νὰ τὴν παρακολουθήσῃ. Ἐχρειάστηκε ἑκατὸ χρόνια ἐργασία γιὰ νὰ μπορέσῃ ἔπειτα ὁ μαθηματικὸς Cantor νὰ ἰσχυρισθῇ πῶς ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἀπείρων ἀριθμῶν εἶχε προληφθῇ ἀπὸ τὸν Πλάτωνα στὸ Φίληβό του. Ἐκατὸ χρόνων ἐργασία ἐχρειάστηκε γιὰ νὰ ἀρχίσωμε νὰ ὑποπτευθοῦμε τί στέκει πίσω ἀπὸ τὸν πλατωνικὸ ἀριθμὸ, ἀπὸ τὴν πλατωνικὴ διαλεκτικὴ. Ἐχρειάστηκε ἐπίμονη ἐργασία ἐνὸς Hegel γιὰ νὰ μᾶς ἀνοιχθῇ μιὰ δίοδος γιὰ τὴν κατανόησιν τῶν δυὸ διαλόγων, πού ἦταν ἐφασφαγισμένα βιβλία, τοῦ Σοφιστῆ καὶ Παρμενίδου. Ἐπρεπε νὰ προηγηθοῦν οἱ ἐπίμονες ἔρευνες τοῦ Zeller νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ἐρμηνεία τῶν νεοκρατιανῶν, γιὰ νὰ ἀνοιχθῇ ἓνα μονοπάτι ἱκανὸ νὰ μᾶς προσανατολίσῃ στὸ δρόμο μας πρὸς τὸ γιγαντιαῖο αὐτὸ πνεῦμα.

Ἀφετηρία ὅλων τῶν σκέψεών μας εἶναι μιὰ συνεννόησις γιὰ τὴ γενικὴ φυσιογνωμίαν τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος εἶναι σὲ ἀπόλυτὴ ἐχθρότητα πρὸς κάθε δογματισμό, πρὸς κάθε στατικὴ θεώρησιν. Ὅργανό της εἶναι ἡ ἐρώτησις· σκοπὸς τῆς ἐρώτησεως εἶναι ἡ ἀναζωοποίησις ὅλων τῶν δεδομένων πού μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν θέμα γιὰ τὴ σκέψιν μας. Μόνον ὅταν ἀρχίζει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐρωτᾷ γιατί αὐτὸ καὶ ὄχι ἐκεῖνο, γιατί αὐτὸ ἔτσι καὶ ὄχι ἄλλοιῶς, ἐμφανίζονται τὰ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα ἀφορᾷ ἡ ἐρώτησις στὴν πραγματικὴν τους δυναμικότητα. Μόνον ὅ,τι εἶναι προβληματικὸ ἔχει κάποια ἀξία, μόνον ἐκεῖνο πού μᾶς γίνεται πρό-

βλημα είναι αξιο νὰ ἐλκύσῃ τὴν προτίμησίν μας, τὴν ἀγάπην μας, τὸ μῖσος μας, τὴν συμπάθειά μας καὶ τὴν ἀντιπάθειά μας. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνακάλυψη ἔρχεται ὅταν μιὰ βαθύτατη ἀνησυχία, ἓνα ἀδυσώπητο ἐρωτηματικὸ γίνῃ ἐπιτακτικὸ πρόβλημα στὴν ψυχὴ τοῦ ἐρευνητῆ. Οἱ νέες μορφές τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας ἀπὸτελοῦν ἀδυσώπητα ἐρωτήματα, ποὺ κινοῦν τὴν ψυχὴ ὄχι μόνον ἑνὸς μοναδικοῦ ἀτόμου ποὺ εἶναι καλλιτέχνης ἀλλ' ὁλόκληρων καλλιτεχνικῶν γενεῶν. Ὅλοι μας σήμερα κάνομε κατὰχρησιν τοῦ ὅρου προβλήματα καὶ προβληματικότης. Καὶ τί ἄλλο τάχα εἶναι αὐτὸ ποὺ δίνει τὴν δυνατότητα νὰ σταθῇ ἓνα πρόβλημα παρὰ ἓνα ἐπιτακτικὸ ἐρωτηματικὸ ποὺ ἀδυσώπητο γυρεύει μιὰν ἀπάντησιν; Ὁ Νεύτων ἐδημιούργησε μιὰ νέα κοσμοθεωρία, γιατί ἐμπόρεσε νὰ ἐρωτήσῃ γιατί τὸ μῆλο αὐτὸ πέφτει· ἔκαμε μιὰ ἐρώτησιν ἐκεῖ ὅπου κανένας δὲν εἶχε ὑποψιασθῇ ὅτι ὑπῆρχε τόπος γιὰ ἓνα ἐρωτηματικὸ. Τὸ γεγονὸς ποὺ εἶναι ἀδιάφορο καὶ ἀσήμαντο παρουσιάζεται στὴν πραγματικὴ του ὄψιν μόνον ἂν ἀπέναντί του σταθῇ ἓνας ἄνθρωπος ποὺ ἡμπορεῖ νὰ ἐρωτήσῃ. Ὁλος ὁ πειραματισμὸς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ καταρτισμὸς ἑνὸς ἐρωτηματολογίου. Ἄν ἰδοῦμε ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτὴ τὰ πράγματα, πολλὲς παραδοξότητες, πολλὲς δυσκολονόητες πλευρὲς τοῦ Πλατωνισμοῦ διευκρινίζονται.

Πολὺν κόπο ἔχει στοιχίσει σὲ ἀρκετοὺς ἱστορικοὺς τῆς Φιλοσοφίας μιὰ φαινομενικὴ ἀσυνέπεια τοῦ πλατωνικοῦ συστήματος. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ συμβιβαστοῦν τὰ ἀκόλουθα δύο ἀντινομικὰ γεγονότα. Ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία εἶναι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ διαλεκτικὴ, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος κορυφώνεται στὸν ἔρωτα. Πῶς ἡ διανοητικὴ διαδικασία τῆς διαλεκτικῆς, ἐρωτοῦσαν, συμβιβάζεται μὲ τὸ φλογερὸ πάθος ἑνὸς ὁλοκληρωτικῆς ἀντιδιανοητικοῦ φαινομένου ὅπως εἶναι ὁ ἔρως; Ἄν σκεπτοῦμε ὅμως ὅτι ἡ διαλεκτικὴ ἐργάζεται μὲ τὴν ἐρώτησιν, ἡ φαινομενικὴ αὐτὴ ἀντινομία ἐξαφανίζεται. Ἡ ἐρώτησιν δὲν εἶναι μιὰ καθαρὰ διανοητικὴ πράξις· εἶναι πιὸ πολὺ ἓνα δυναμικὸ κίνημα, ποὺ δίνει τὴν ἱκανότητα στὰ μάτια τῆς ψυχῆς νὰ ἰδοῦν τὰ ἀντικείμενα σὲ ὁλόκληρην τὴν πλαστικὴν τους προοπτικότητα. Μόνον ὅταν προηγηθῇ φιλία πρὸς κάτι γίνεται αὐτὸ αξιο γιὰ νὰ θέσωμε ἓνα ἐρώτημα γι' αὐτό· μόνον ὅταν κάτι μᾶς ἀπειλῇ καὶ μᾶς ἀναγκάζει νὰ προφυλαχτοῦμε, τότε πλησιάζομε αὐτὸ ποὺ μᾶς εἶναι φοβερὸ, ἐρωτᾶμε γιὰ τὴν οὐσίαν του, ἐπειδὴ θέλομε νὰ προφυλαχτοῦμε ἀπ' αὐτό. Εἶναι λοιπὸν ἀναμφισβήτητη ἀλήθεια

ὅτι ἡ φιλία, τὸ μῖσος, γενικὰ τὸ συναισθηματικὸ τῶν ἀντικειμένων ἀντίκρουσμα ἀποτελοῦν τὸ βασικὸ γεγονός ἐπάνω στὸ ὁποῖο θεμελιώνεται ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου πού ἐρωτᾷ. Μιὰ τέτοια ἐρώτηση κινημένη ἀπὸ φιλία πρὸς τὴν ὑπαρξὴ ἡμπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἀληθινὴ ἀποψὲ τοῦ κόσμου, αὐτὸ πού λέει ὁ Πλάτων ἰδέα. Ἡ πλατωνικὴ ἰδέα δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ τὶς ξεθωριασμένες ἔννοιες τῆς νεώτερης Λογικῆς, πού εἶναι μιὰ πανάθλια γελοιογραφία τῆς ἀριστοτελικῆς ἀναλυτικῆς. Ἡ ἰδέα εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἀποψὲ τοῦ κόσμου στὴν ἐνεργητικὴ του μορφή, τοῦ κόσμου ὅπως μπορεῖ νὰ τὸν ἀντιληφθῇ μιὰ ζωντανὴ ὄντοτης πού βρίσκεται σὲ φιλία μὲ τὴν κοσμικὴ ὑπαρξὴ. Ἡ κοινὴ πραγματικότητα τοῦ ἀνθρώπου πού ξεκόβει ἀπὸ τὴ φύση μπροστὰ στὴν δυναμικὴ ἐντελεχειακὴ λειτουργικὴ τῆς πλατωνικῆς διαλεκτικῆς καταπνέει μιὰ παιδιδαστικὴ μυθολογία. Ἡ οὐσία τοῦ κόσμου εἶναι πάντοτε ἐδῶ παρούσα. Ἡ ὑπαρξὴ εἶναι γιὰ τὸν Πλάτωνα ἀπόλυτη παρουσία, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ μιὰ φιλία ἀπέναντί της. Ἡ οὐσία τοῦ κόσμου δὲν μένει ἀπόλυτο ὄν καθ' αὐτό, ὅπως ἐδίδασκεν ὁ Κάντ ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴν προτεσταντικὴ διδασκαλία, ἡ οὐσία τοῦ κόσμου, ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ ὁρατὴ ἂν ὑπάρχῃ μιὰ φιλοσοφία, μιὰ φιλία πρὸς τὴν καθαρὴ θεώρηση. Ὁ ἀληθινὸς αὐτὸς κόσμος ἀνοίγεται μόνον ὅταν πηγαῖνῃ μπροστὰ ἡ διαλεκτικὴ ἐνεργητικότητα μόνον ἡ διαλεκτικὴ ἐνέργεια παρουσιάζει τὸν κόσμο αὐτὸν στὴν ἐντελεχειακὴ του πραγματικότητα, στὴν ἀληθινὴ του ἀποψὲ, στὴν ἰδέα ὅπως λέει ὁ Πλάτων. Ἡ λειτουργικὴ αὐτὴ ἐνεργητικότητα τῆς διαλεκτικῆς διαλύει κάθε στατικὴ ἀποψὲ τῆς ἀφιλοσόφητης ἀντίληψης γιὰ μιὰ κοινὴ πραγματικότητα. Τὴν ἀποσύνθεσιν αὐτὴ τῶν μορφῶν τῆς κοινῆς πραγματικότητος τὴν ἔδωκε ὁ Πλάτων μὲ μιὰ μεγαλειώδη ἔκφραση στὸ κορυφωμα τῶν διαλεκτικῶν του διαλόγων, τὸν Παρμενίδη. Κάθε θέση στὸ διάλογο αὐτὸ ἀνατινίσσεται στὸν ἀέρα ἀπὸ μιὰ διαλεκτικὴ ἀντίθεσις. Ἐμπρὸς σὲ μιὰ τέτοια διαλεκτικὴ δράσις ἡ ἐγγέλαιαν διαλεκτικὴ ἢ ὁ σύγχρονος κοσμικὸς ἀκτουαλισμὸς ἐνὸς Gentile ἢ ἐνὸς Gemelli δύσκολα ἡμποροῦν νὰ κρατήσουν θέση ὅχι ὑπεροχῆς ἀλλὰ ἀπλῆς ἰσοσταθμίας.

Δεύτερη παράδοξις πλευρὰ ἦταν μιὰ ἄλλη φαινομενικὴ δυσκολία. Πῶς μιὰ διανοητικὴ ὅπως ἐδόξαζαν ἐνεργητικότητα, ὅπως εἶναι ἡ διαλεκτικὴ, ἡμποροῦσε νὰ συμβιβασθῇ μὲ τὸν σφιχτοδεμένο δεσμὸ πού παρουσιάζει ἡ πολιτειακὴ θεωρία τοῦ πλατωνισμοῦ. Ἄν ἡ διαλεκτικὴ εἶναι μιὰ διανοη-

τική ασχολία, ποῦ θὰ βρεθῇ ὁ δεσμός ἐκεῖνος ὁ ἀδιάσπαστος ποῦ θὰ συνδέῃ τὰ μέλη τῆς ἰδανικῆς πλατωνικῆς πολιτείας ; Καί ἡ ἀντινομία αὐτή μπορεῖ νὰ ξεπεραστῇ σέ μιὰ διαλεκτική σύνθεση. Ἡ διαλεκτική εἶναι ἡ ὑπερατομική θεώρηση τῶν πραγμάτων. Ἡ ἐρώτηση ἔχει τὸ σκοπὸ νὰ φέρῃ στὴ θέα τὴν ἀληθινὴ μορφή τοῦ ἀντικειμένου· θὰ κάμῃ νὰ γίνῃ ὁρατὴ μιὰ πλευρὰ οὐσιαστικῆς τῶν ἀντικειμένων· ἂν γίνῃ μιὰ διαλεκτικὴ συζήτηση ἐπάνω σὲ ἓνα ζήτημα ἀνάμεσα σὲ πολλὰ άτομα, στὸ τέλος τῆς συζήτησις αὐτῆς θὰ φανῇ τὸ ἀντικείμενο γιὰ ὅλους στὴν οὐσιαστικὴ του πλευρὰ. Ὅλοι οἱ συζητητές θὰ συναντηθοῦν στὶς κοινὲς πλευρὲς τοῦ ἀντικειμένου ποῦ συζητοῦν. Ἡ διαλεκτικὴ λοιπὸν θὰ δείξῃ τὸ ἀντικείμενο ὄχι ὅπως ἀρέσει στὸ Α ἢ τὸ Β πρόσωπο, ἀλλὰ στὴν ὑπερατομικὴ του μορφή, ἀπάνω στὴν ὁποία θὰ συναντηθοῦν ὅλα τὰ ὑποκείμενα. Τὸ διαλεκτικὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ὁ κοινὸς γεωμετρικὸς τόπος ποῦ θὰ συνενώσῃ ὅλες τὶς ἀτομικὲς ἀντιλήψεις περνώντας τες στὴν ὑπερατομικὴ σφαῖρα. Ἡ διαλεκτικὴ γνώση γίνεται ἔτσι κοινὸ κτῆμα, δεσμός τῆς ἰδανικῆς πολιτείας. Ἄν ἰδοῦμε κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ ἄλλη μιὰ φαινομενικὴ ἀντινομία τοῦ πλατωνισμοῦ ἐξαφανίζεται. Εἶναι μιὰ χτυπητὴ ἀντίθεση τὸ ὅτι μέσα στὸν πλατωνισμό ποῦ πάλλεται ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀπαντᾷ μιὰ αὐστηρὴ ἀσκητικὴ διάθεση· τὴν ἴδια ἀντινομία μπορούμε νὰ τὴν ἐκφράσωμε φιλογολικὰ δίνοντάς της τὴν ἀκόλουθη ἐκφραση. Πῶς ὁ ἴδιος ἄνθρωπος ποῦ ἔγραψε τὸν ἀσκητικὸ Φαίδωνα, ἓνα διάλογο ποῦ θὰ ὑπέγραφε κάθε ὀρφικὸς ἢ κάθε ὀρθόδοξος, ἔγραψε τὸ Συμπόσιο, ἓνα ἔργο γεμᾶτο ἀπὸ δαιμονικὴ εἰδωλολατρικὴ διάθεση ; Ἡ ἀντινομία εἶναι φαινομενικὴ. Ἡ διαλεκτικὴ φιλία ἔχει ὡς αὐτονόητο ἐπακολούθημα τὸν πλατωνικὸ ἀσκητισμό. Ἡ διαλεκτικὴ θεώρηση εἶναι θεώρηση ὑπερατομικῆ· ὁ ἄνθρωπος βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸ ἀτομὸ του στὸν ὑπερατομικὸ κόσμον τῶν ἀληθινῶν μορφῶν· γίνεται ἔτσι μιὰ ἀπομάκρυνση· μιὰ ἀπόσταση παίρνεται ἀπὸ τὸ ἀτομὸ· μιὰ μεταβίβαση γίνεται σὲ ἓνα μακρινώτερο κόσμον· ἀπέχοντας ἀπὸ τὸν ἀτομικὸν κόσμον, ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ φιλία, φτάνομε στὸ ὑπερατομικόν, στὸ καθ' αὐτὸ ὃν καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχον, πρὸ ψηλὰ ἀπὸ τὰ πάθη μας καὶ τὶς ἰδιοτροπίες μας. Ἔτσι ἡ δαιμονικὴ διάθεση τοῦ Ἀλκιβιάδου παίρνει ἀσκητικὴ κάθαρση στὴν προσωπικότητα τοῦ Σωκράτη. Τὰ δαιμονικὰ ἀτομικὰ πάθη ξεκαθαρίζονται καὶ δείχνεται ὁ ἀληθινὸς τους πυ-

ρῆνας· ἡ βαθεῖα φιλία πρὸς τὸ ὄν, ἡ τάση πρὸς τὴν ὑπαρξιν, πρὸς τὸ εἶναι. Πραγματικά συμβαίνει ἐδῶ μιὰ κάθαρση τῶν παθημάτων ὅπως τὴν ἤθελε ὁ Ἀριστοτέλης στὴν Ποιητική του. Ποιοὶ εἶναι οἱ ἀληθινοὶ πυρῆνες τῶν τραγικῶν παθῶν, τῶν δαιμονικῶν τάσεων, ποὺ γίνονται αἰσθητὲς στὸν ἀνθρώπο ; Τί εἶναι πίσω ἀπὸ τὸ σωκρατικὸ δαιμόνιο ; Ὁ Πλάτων δὲν εἶναι ἠθικολογικὸς Φαρισαῖος. Ἡ ἀπάντησή του εἶναι : Ἐκεῖ πίσω στέκει ἓνας θεὸς κρυμμένος μέσα σὲ σκοτεινὰ ἐπιστρώματα. Μόνο μιὰ ἀσκητικὴ συμπεριφορά, μιὰ διαλεκτικὴ γύμναση φέρνει αὐτὴ τὴν ἀποκάθαρση καὶ δείχνει τὴ διαλεκτικὴ φιλία στὴν ἀρχικὴ πρωτόγονή της αὐσία.

Φαίνεται ἴσως ὥσάν ἓνας διανοητικὸς ἀκροβατισμὸς ἡ διαλεκτικὴ αὐτὴ σύνθεση ποὺ κάνει ὁ Πλάτωνας ἀνάμεσα στὸ δαιμονισμό καὶ τὸν ἀσκητισμό. Τὸ ὅτι ἡ διανοητικὴ ἐκφραση σταματᾷ ἐμπρὸς στὸ ὕψος τοῦ συνθετικοῦ αὐτοῦ φαινομένου ὁ Πλάτων τὸ ἤξαιρε καλὰ. Κανένας ἄλλος συγγραφεὺς δὲν ἐστάθη ἱκανὸς νὰ διαγνώσῃ βαθύτερα τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ ἀνθρώπινου λόγου· ὁ λόγος γιὰ τὸν Πλάτωνα εἶναι ἓνα εἶδωλο, ἀμυδρὸ ἀπεικόνισμα, ἓνα νεκρὸ ἔκτυπο ἐνὸς πρωταρχικοῦ ἀρχετύπου. Ὅταν ὁ Πλάτων εὗρεθῇ στὸ ἀκρότατο ὄριο τῶν δυνατοτήτων τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, δὲν διαστᾷ νὰ ἀνοίξῃ μπροστὰ μας ἓνα ἄλλον κόσμο, τὸν κόσμο τοῦ θρύλου καὶ τοῦ μύθου. Στὸ Συμπόσιό του καὶ στὸ Φαίδωνα ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ὁ Σωκράτης εἶναι περασμένοι πιά στὴ σφαῖρα τοῦ θρύλου καὶ ἐξυψωμένοι σὲ ἓνα ὑπερανθρώπινο ὕψος ποὺ δὲν ἔμπορεῖ παρὰ νὰ φέρνῃ τὸν ἱλιγγο σὲ κάθε φιλισταϊκὴ ὑποκρισία. Μιὰ τρομακτικὴ μεταμόρφωση ἐμφανίζεται μπροστὰ μας· ἡ διαλεκτικὴ μετουσιώνεται σὲ ἓνα μυθικὸ θρῦλο, ὁ λόγος σταματᾷ καὶ ἔρχεται στὴ θέση του ὁ πλατωνικὸς μῦθος, γιὰ νὰ μᾶς εἰπῇ τὴν πρώτη πρώτη ἀλήθεια.

Γιὰ μιὰ στιγμή ἄς διακόψωμε τὴ διανοητικὴ ἐκφραση τῆς δυσκολοξεπέραστης αὐτῆς ἀντινομίας ποὺ μᾶς περνάει ἀπὸ τὸ διάλογο στὸ μῦθο καὶ ἄς θελήσωμε μὲ μιὰ παραδειγματικὴ ἀνάλυση νὰ πλησιάσωμε ὅσο ἔμπορούμε περισσότερο. Ὁδηγὸ μας θὰ πάρωμε τὸν μεγαλύτερο πεζογράφο μας ποὺ ἐστάθηκε τόσο κοντὰ στὸν Πλάτωνα ὅσο κανένας ἄλλος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς ἐποχῆς μας, τὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη, στὸ μοναδικὸ ἀριστοῦργημά του, τὴ Φόνισσα. Εἶναι μιὰ μορφὴ ἡ Φόνισσα γεμάτη ἀπὸ τρομαχτικὴ δαιμονία. Εἶναι κόρη τῆς μάγισσας Δελχαρῶς ποὺ ζῇ μέσα σὲ ἓναν συγκεχυμένο κόσμο· στὸν κόσμο τῆς αὐτὸν μαγείας καὶ πραγ-

ματικότητα δὲν ξεχωρίζουν καθόλου. Ὁ μεταφυσικὸς κόσμος σὲ μιὰ χαμηλότερη ἔκφραση, σὲ μιὰ δυνατώτατη ὁμως ἔνταση ἀποτελεῖ μὲ τὸν κόσμο τῆς πραγματικότητος ἓνα ἀδιάσπαστο σύνολο. Σ' αὐτὸ τὸν κόσμο βρίσκεται ριγμένη ἡ Φόνισσα, μέσα σ' αὐτὸν μεγαλώνει, ἐργάζεται καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀνοίξῃ μιὰ διέξοδο. Καὶ τὴν κλεισμένη αὐτὴ διέξοδο τὴν εὐρίσκει ἡ Φόνισσα μιὰ βραδεῖα ὅταν ἀγρυπνῇ δίπλα στὸ νεογέννητο κοριτσάκι τῆς κόρης της : ἡ λύπη εἶναι χαρὰ καὶ ὁ θάνατος εἶναι ζωὴ καὶ ἀνάσταση· οἱ ἀρρώστειες γίνονται μεταφυσικὲς ὀντότητες, εἶναι θωπεύματα καὶ πλήγματα τῶν πτερῶν τῶν μικρῶν ἀγγέλων. Ὁ μεταφυσικὸς μαγικὸς κόσμος παίρνει μιὰ ὀριστικὴ ὑπεροχὴ ἀπέναντι στὸ φυσικόν, ὁ νοῦς τῆς Φόνισσας «ψηλώνει» ὅπως λέει ὁ Παπαδιαμάντης. Μετὰ τὸ ψήλωμα αὐτὸ ἐπακολουθεῖ τὸ πνίξιμο τῆς μικρῆς ἐγγόνης της. Δείχνει ἔτσι ὁ Παπαδιαμάντης τὸ βαθύρετο πυρῆνα τοῦ τραγικοῦ ἐγκλήματος τῆς Φόνισσας, τὸν οὐσιαστικὸ πυρῆνα τῆς δαιμονικῆς αὐτῆς ψυχῆς. Ἄν τὸ τρομερὸ αὐτὸ ἐγκλημα τὸ ἐκφράσωμε μὲ τὸν ἰσόσταθμο ἀριστοτελικὸ ὄρο πάθημα, ἡ κάθαρσις εἶναι ἡ ἀποκάλυψη τῆς ρίζας τοῦ ἀρχικοῦ αἰτίου τοῦ τραγικοῦ αὐτοῦ παθήματος. Ὅλο τὸ διήγημα εἶναι μιὰ παραδειγματικὴ περίπτωσις τῆς τραγικῆς αὐτῆς ὑπόθεσις πού λέγεται ἀνθρώπινη ζωὴ· τὸ πανάρχαιο αἰνίγμα, ἡ παμπάλαια σφίγγα προβάλλει καὶ μᾶς κυττάζει μὲ μάτια ἀδυσώπητα. Ὁ ζοφώδης καὶ ἀσέληνος ἔρωσ τῆς ἀμαρτίας εἰκονίζεται μὲ μιὰ ἀποφασιστικότητα, μὲ μιὰ ἥρωϊκὴ ἀπροκαταληψία ἀπὸ κάθε φαρισαϊκὴ ὑποκρισία. Ἡ μορφή τῆς Φόνισσας βέβαια κινιέται ἐπάνω σὲ ἓνα πρωτόγονο ἐπίπεδο· ἡ μεταφυσικὴ—καλύτερα θὰ ἔλεγαμε—ὄντολογικὴ διάθεσις τοῦ εἶναι της ὁμως εἶναι ἡ ἴδια μὲ μιὰ ψυχὴ πού ἀνεβαίνοντας πρὸ ψηλὰ φτάνει στὸ ἐπίπεδο τῆς σοφῆς Μαντινικῆς Διοτίμας τοῦ Συμποσίου. Ἡ Διοτίμα, λέει ὁ Σωκράτης στὸ Συμπόσιο, ἦταν αὐτὴ πού τὸν ἐδίδαξε τὰ ἐρωτικὰ καὶ αὐτὴ πού μὲ θυσιῆς εἶχε κατορθώσει νὰ ἀναβάλλῃ τὴν ἔλευση τοῦ λοιμοῦ δέκα χρόνια στὴν Ἀθῆνα. Ὁ ἴδιος ὁ Σωκράτης μέσα στὸ Συμπόσιο παρουσιάζεται σὰν μιὰ ἀλλόκοτη μορφή. Ὁ Σωκράτης μεταμορφώνεται σὲ ἓνα εἶδος δαίμονος, γίνεταί ὁ ἴδιος ὁ δαίμονας Ἐρως· ὁ Ἀλκιβιάδης τὸν παρομοιάζει μὲ τὸ Σειληνὸ καὶ τὸ Μαρσύα. Εἶναι ὁ Σωκράτης ὕβριστής, αὐλητής, γοητευτής, μάγος, ὁ ἀνθρώπος μὲ τὴ χονδρὴ μορφή, ὁ ἀνυπόδητος πού ὀλόκληρη νύχτα ἀναίσθητος στὴ νυχτερινὴ παγωνιά στὴν Ποτῖδαια συγκεντρώνεται σὲ μιὰ

ἐσωτερική ζήτηση. Ἀπὸ μέσα ὁμως ἀπὸ τὴν κολοσσιαία αὐτὴ ποσότητα τῆς δαιμονίας ξεπροβάλλει σάν ἓνας ἥλιος ἀνάμεσα ἀπὸ σκοτεινὰ σύννεφα μιὰ ἰδανικὴ τάξη διαμαντένιας διαύγειας : Ὁ Σωκράτης ὁ ἀσκητής, ὁ Σωκράτης ὁ ὀδηγητής, ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἓνα βράδυ θὰ φύγη χαμογελώντας ἀπὸ τὴ ζωὴ αὐτὴ τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἰώδεις ἀποχρώσεις τοῦ ἀττικού ἡλίου θὰ σκορπίζουν τὸ τελευταῖον φῶς τῆς ἡμέρας στὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς, ὁ Σωκράτης ὁ δημιουργὸς τῆς καινούργιας ἀνθρώπινης πολιτείας.

Ἐζητήσαμε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Παπαδιαμάντη νὰ κάμωμε μιὰ ἀνάμνηση τῶν αἰώνιων περιεχομένων τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Καὶ σ' αὐτὸ ἐκινήθηκαμε μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ πλατωνικοῦ πνεύματος. Ὁλόκληρη ἡ φιλοσοφικὴ ἐνεργητικότητα εἶναι γιὰ τὸν Πλάτωνα μιὰ ἀνάμνηση. Φαίνεται ἴσως αὐτὸ κάπως παράδοξο. Πῶς ἓνα φαινόμενο μνημονικὸ παρουσιάζεται τόσο πλατιά ὠλοκληρωμένο ; Δὲν στέκεται ἴσως ἐδῶ ἓνας κατάξερος διανοητικισμὸς, ἓνας ἀπαίσιος παπαγαλισμὸς, ἓνα κατάξερο ἀναμάσημα περιεχομένων ποὺ ἐπέρασαν καὶ δὲν ἔχουν πιά καμιὰ ἐπικαιρότητα ;

Τέτοιες ἀντιρρήσεις θὰ ἦταν δυνατό νὰ προβάλλη μόνον ὅποιος δὲν θὰ εἶχε καμιὰ γνωριμία μὲ τὸν Ἑλληνισμό. Εἶναι ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τὸν Ὅμηρο ἕως τὸν Παλαμᾶ ἓνα τόσο σφιχτοδεμένο σύνολο, ὥστε μόνον μιὰ συνολικὴ θεώρηση μᾶς ἐξασφαλίζει τὴν κατανόησή του. Ἀκολουθώντας λοιπὸν τὴν προσταγὴ τοῦ Φιλοσόφου μας ἔς ζητήσωμε νὰ πραγματοποιήσωμε μιὰν ἀνάμνηση ἀπάνω στὴν ἀνάμνηση. Ὅταν ὁ Ὅμηρος βάζει τὸν Ἑκτορα νὰ λέει στοὺς Τρῶες

Τρῶες καὶ Λύκοι καὶ Δάρδανοι ἀγχιμαχχταὶ
 ἄνερες ἔστε, φίλοι, μ ν ἡ σ α σ θ ε δὲ θούριδος ἀλκῆς

τάχα τὸ μνήσασθε ἐκεῖ σημαίνει μιὰ ξερὴ διανοητικὴ ἀνάμνηση ; Δὲν σημαίνει τάχα μιὰ ἐνεργητικὴ συμπεριφορὰ, μιὰ ξαναπαρουσίαση τῆς ἀνδρείας σὲ μιὰ ἐνεργητικὴ ξαναεμφάνιση ; Ἡ μνήμη αὐτὴ εἶναι ἡ ξαναπαρουσίαση τοῦ φαινομένου τῆς ἀνδρείας στὴν πραγματικὴ του ὑπόστασι. Ἡ ἀνδρεία πρέπει νὰ παρουσιαστῇ νὰ ἐμφυχώσῃ τίς ψυχές· ὄχι ἓνα ξεθωριασμένο μνημονικὸ τῆς ἀπεικόνισμα. Πρόκειται γιὰ ἓνα ξαναφέρσιμο στὴν ἐπικαιρότητα τῆς ἀλκῆς, στὴ ζωτικὴ τῆς πρωταρχικὴ πληρότητα. Ἡ μνήμη εἶναι τὸ ξαναπάρσιμο ὅλων τῶν δεδομένων τῆς πραγματικότητος στὴν ἀρχικὴ πρωτόγονη ἀνόμευτη μορφή τους. Ἡ μνήμη εἶναι μιὰ συγκρά-

τηση στο εἶναι, μιὰ φιλία πρὸς τὴν ὕπαρξιν· γιατί ὁ φιλόσοφος σύμφωνα μὲ τὸν Πλάτωνα εἶναι φίλος τοῦ ὄντος παρουσιάζοντας ἓνα ἐνεργητικὸ ἀντίκρουσμα ἀπέναντι στὴν ὕπαρξιν. Ἄν ρωτήσωμε λοιπὸν τὸν Ὅμηρο, ποῦ ἓνα πνεῦμα σὰν τὸν Ἡράκλειτο τὸν ἐχαρακτήρισε ὡς τὸν Ἑλλήνων σοφώτατο-ἀδιάφορο ἂν ἡ καινούργια φιλολογικὴ κριτικὴ ἀρνήθηκε τὴν προσωπικὴ ὑπόστασίν του ἀνίκανη νὰ αἰσθανθῇ τὴ ζωντανὴ ἐνότητα τοῦ ἔργου του—ἡ ἀπάντησις ποῦ θὰ μᾶς δώσῃ εἶναι βαθύτατα πλατωνικὴ. Καὶ ἂν τὴν ἴδια αὐτὴ ἀνάμνησις θελήσωμε νὰ ἐπαναλάβωμε ἐπάνω στὰ δεδομένα τῆς καινούργιας ἑλληνικῆς πραγματικότητος θὰ πάρωμε τὴν ἴδια ἀπόκρισις. Ἐνα ἀπλούστατο φυλλομέτρημα στὶς σελίδες τοῦ δημοτικοῦ ἑλληνικοῦ τραγουδιοῦ ἀρκεῖ γιὰ νὰ μᾶς κάνῃ ἱκανοὺς νὰ πραγματοποιήσωμε τὴν ἀνάμνησις αὐτῇ. Ὁ θάνατος γιὰ τὸ λαϊκὸ τραγουδιστὴ εἶναι μιὰ λησμονιά, ἔλλειψις ἀνάμνησις, ἓνας ἀπαρνημὸς, ἡ ἐκφώνησις ἑνὸς ὄχι. Ὁ πεθαμένος δὲν εἶναι πιά κοντὰ μας, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ξαναγυρίσῃ γιατί ἤπιε τὸ νερὸ τῆς Ἄρνας στῆς Λησμονιάς τῇ βρῦσι. Αὐτεῖς οἱ ἀντιλήψεις ἐστάθηκαν τὸ βασικὸ μοτίβο γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ὁ Λορέντσος Μαβίλης τὸ περίφημο σονέττο γιὰ τὴ Λήθη. Ἡ μνήμη τοῦ ζωντανοῦ ἔμπορεῖ καὶ ξαναφέρειν ἐπὶ τὴν ὕπαρξιν τὶς ψυχὰς ποῦ ὅταν πιοῦν δακρυοβρεγμένο νερὸ «ξαναθυμοῦνται πόνους παλιούς ποῦ μέσα τους κοιμοῦνται». Ἡ ξαναθύμησις αὐτῇ εἶναι μιὰ αἰωνία ἐπικαιρότητα ποῦ ἔμπορεῖ καὶ ξαναπλέκει τὸ δίχτυ τῆς ὕπαρξιν στὴν ὁλόκληρη ἀκαμιάτητα τῶν πρωταρχικῶν στιγμῶν τῆς δημιουργίας, ἓνα διαρκὲς ξαναπάρσιμο τῆς ὕπαρξός μας, μιὰ διαρκὴς ἀνασυγκρότησις μιᾶς πρωταρχικῆς ἐνότητος στὴν ἀπειρὴ ποικιλία τῶν φευγαλέων στιγμῶν, ἀποτελεῖ τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς μας. Χρειάζεται ἀρκετὸ θάρρος νὰ τολμήσῃ κανεὶς νὰ πλησιάσῃ σὲ ἓνα τέτοιο ἀντίκρουσμα τῆς ζωῆς. Χρειάζεται μιὰ ἡρωϊκὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς ὅπως φανερώνεται στὸ Ὅμηρικὸ ἔπος, στὴν πλατωνικὴ φιλοσοφίαν, στὴ νεοελληνικὴ ποίησιν, γιὰ νὰ εἶσαι σὲ θέσι νὰ διώχνῃς μακριὰ κάθε στιγμὴ τὸ ὄχι τοῦ ἀπάρνημοῦ, νὰ ξεφεύγῃς ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς Ἄρνας. Μέσα στὸ δυτικὸ εὐρωπαϊκὸ κόσμον ἂν ἦταν ἓνας ποῦ ἐμπόρεσε νὰ παρουσιάσῃ αὐτὴ τὴν ἀποφασιστικότητα ἔπειτα ἀπὸ τραυματικὰς πλάνες ἦταν ὁ Φρειδερίκος Νίτσε μὲ τὴν ἀντίληψίν του γιὰ τὸν αἰώνιο γυρισμό, μέσα σὲ ἓναν κόσμον ξεπεσμοῦ, ποῦ ἔτρεμε ἐμπρὸς στὴν ἰδέαν τῆς ἐπαναληπτικότητος τῶν ἱστορικῶν φαινομένων. Κάποτε ὁ Windelband μὲ φρίκην ἀντίκρουζε τὴν ἀντι-

ληψη ὅτι θὰ ἦταν ἐνδεχόμενο τὰ ἱστορικά φαινόμενα νὰ ἦταν ἐπαναλήψιμα. Ὅλοκληρες θεωρίες γιὰ τὴν ἱστορία ἐστηρίχτηκαν ἀπάνω στὸ χαρακτηρισμὸ τῶν ἱστορικῶν φαινομένων ὡς μὴ ἐπαναληψίμων. Ἦταν αὐτὸ ἓνα σύμπτωμα ἐνὸς βασιικωτέρου φαινομένου ποὺ εἶναι γνωστὸ μὲ τὸν τίτλο εὐρωπαϊκὸς νιχιλισμός. Μιὰ ἀδυναμία τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου νὰ βεβαιώσῃ τὴ ζωὴ στὸ αἰῶνιαν ἀναγεννώμενο περιεχόμενό της ἔκανε διαρκῶς νὰ ξεπέφτῃ ὁ ἀνθρώπος στὴν ἐντύπωση τῆς στιγμῆς κυνηγώντας τὸ ἐντυπωσιακὸ καὶ τὸ στιγμιαῖο. Μιὰ ὁλοκληρωτικὴ ἄρνηση μᾶς μετέφερε στὴ σφαῖρα τοῦ μὴ ὄντος. Ὁ Πλάτων εἶχε ἰδῆ τὸ φαινόμενο αὐτὸ καὶ τὸ εἶχε ἀντιμετωπίσει. Ὅλοκληρος ὁ διάλογος ποὺ ἔχει τὸν τίτλο Σοφιστῆς εἶναι διαρκὴς μονομαχία ἐναντίον τοῦ καταπληκτικοῦ αὐτοῦ φαντάσματος ποὺ λέγεται μὴ ὄν, τοῦ φάσματος αὐτοῦ ποὺ γιὰ νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ ἓνας Φρειδερίκος Νίτσε ἐπλήρωσε γιὰ φόρο τὴν εὐτυχία τῆς ζωῆς του, τοῦ φάσματος αὐτοῦ ποὺ ἀντιμετώπισε ὁ Ντοστογιέφσκι σὲ ὅλο τὸ διάστημα τῆς τελευταίας συγγραφικῆς του ἐνεργητικότητος. Ὁ Πλάτων βλέπει καθαρὰ ὅλη τὴν ἀρνητικὴ πλευρὰ τοῦ ὄντος, ὅλη τὴν ἀστάθεια τῆς ἀνυπαρξίας ποὺ ὥσάν μιὰ σκιά παρακολουθεῖ τὴν ὑπαρξιν. Ἀντιλαμβάνεται τὸν κόσμον τοῦ μὴ ὄντος σὲ ὅλη τὴ ζοφερότητά του καὶ δὲν τὸν ἀντιμετωπίζει μὲ καμιὰ καταφυγὴ σὲ ἓνα ὑπερκόσμιον ἰδεαλισμὸ. Ἡ μεγαλύτερη παρεξήγηση ἦταν τὸ ὅτι ὁ πλατωνισμὸς ἦταν ἓνας ἐξωκοσμικὸς ἰδεαλισμὸς, ὅτι ὁ πλατωνισμὸς ἦταν ἓνα σύστημα ποὺ μὲ οὐτοπιστικὴ ἐπιμονὴ ἐπιμένει νὰ ἀρνηθῇ τὰ ἐξωλογικὰ στοιχεῖα. Ἡ παρεξήγηση αὕτῃ γίνεται ἓνα τεράστιον λάθος, ἂν θυμῆθῃ κανεῖς ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων ἀνέτρεψε μιὰ γιὰ πάντα τὸν ἰδεαλισμὸ στὴ μορφὴ ποὺ ἀποπειράθηκε νὰ τὸν ξανααναστήσῃ ἡ καινούργια δυτικὴ φιλοσοφία. Στὸ Σοφιστῆς του ὁ Πλάτων πολεμεῖ ἐνάντια σὲ δύο μέτωπα. Τὸ ἓνα μέτωπο ἀποτελεῖ ἓνας χοντροκομμένος ὕλισμός τῆς μορφῆς τοῦ ὕλισμοῦ τοῦ περασμένου αἰῶνος, ὅπως τὸν παρουςίασαν ὁ Haecel καὶ ὁ Büchner· τὸ ἄλλο μέτωπο εἶναι ἓνας ἀπόλυτος ἰδεαλισμὸς ποὺ ἀντιπροσωπεύουν «οἱ τῶν εἰδῶν φίλοι» ὅπως λέει ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων. Ἡ οὐσία τοῦ κόσμου σύμφωνα μὲ τὴν πλατωνικὴ ἀντίληψιν δὲν εἶναι οὔτε τὸ σῶμα οὔτε ἡ ἀσώματη ιδέα. Ἡ ρίζα τοῦ ὄντος βρίσκεται σὲ κάποια βαθύτερη περιοχὴ, στὴν περιοχὴ ἐνὸς δυναμισμοῦ. Ἡ πρώτη κοσμικὴ ἀρχὴ τοῦ Πλάτωνος εἶναι δύναμις, εἶναι τὸ ἀγαθόν. Θὰ ἦταν μιὰ τρομακτικὴ παρεξήγηση ἂν ἡ-

θέλαμε σκεφθῇ ὅτι ὁ ὅρος ἀγαθὸ ἔχει ἠθικὴ σημασία. Ὁ ὅρος αὐτὸς βρίσκεται στὴν πανάρχαια ἑλληνικὴ σημασία, γιατί σημαίνει αὐτὸ τὸ κάτι ποὺ ἀκτινοβολεῖ μιὰ ἐνεργητικότητα, αὐτὸ τὸ κάτι ποὺ εἶναι πηγὴ κάθε δυνάμισμού. Τὸ πλατωνικό ἀγαθὸ δὲν εἶναι ἡ ἴδια ἡ ὑπαρξὴ ἀλλὰ μιὰ δύναμη, μιὰ ἐξῆ, μιὰ ἀπριωρικὴ βάση, μιὰ ὑπερβατικὴ ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Καντ ἀρχὴ τῆς οὐσίας. Ἀντικρύζομε ἔτσι ἓνα ριζικὸ ἀκτουαλισμὸ· κάθε στατικό περιεχόμενο στὴ χώρα τοῦ ἀγαθοῦ ἔχει διαλυθῇ. Ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν εἶναι σχετικὰ μὲ τὸ ἀγαθὸ κάτι παράγωγο, κάτι πεποιημένο. Τί εἶναι αὐτὸ τὸ ἀγαθὸ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐκφραστῇ ἐννοιολογικά, ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι ἡ ὑπερβατικὴ ἀρχὴ κάθε ἐννοίας. Τί εἶναι τὸ ἀγαθὸ δὲν μᾶς εἶπε ὁ Πλάτων. Στὴν 7ῃ ἐπιστολῇ εἶπε κατηγορηματικὰ ὅτι οὔτε εἶχε γράψει οὔτε ἐπρόκειτο νὰ γράψῃ κάτι γι' αὐτό, γιατί ξεπερνάει τὴ λεκτικὴ παράσταση, εἶναι ἓνα «ἄρρητο». Δὲν πρόκειται ὁμως γιὰ μιὰ ἀποφυγὴ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ τὴ ἐγκόσμια δράση. Ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων τὸ χαρακτηρίζει σὰν λάμψη, σὰν φῶς ποὺ ἐπαυξάνει καὶ ὑψώνει τὴν ἀνθρωπίνην δύναμη «ἀγαθοῦ ἰδέα μέγιστον μάθημα ἢ δὴ καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄλλα προχρησάμενα χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα γίνονται». Δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὸν ἰνδικὸ ἡσυχασμὸ, εἶναι ὁ ἀγωνιστὴς ἐκεῖνος ποὺ κάθε στιγμή δίνει τὴ μάχη του καὶ τὴν κερδίζει. Τέτοια εἶναι ἡ λαμπρότητά του ὥστε καὶ ὁ πιὸ λαμπρότερος κόσμος θὰ ἦταν μιὰ μηδαμινότητα. Εἶχε καταλάβει βαθιὰ ὁ Πλάτων τὴ σημασία ποὺ εἶχε ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἡρακλείτου γιὰ τὴν ἐγκόσμια λαμπρότητα· «ὥσπερ σάρμα ἀτάκτως κεχυμένον ὁ κάλλιστος κόσμος». Ἡ τελευταία ἐποχὴ τῆς ἐπιστημονικῆς δραστηριότητος τοῦ Πλάτωνος συγκεντρωνότανε ἀκριβῶς στὴ μελέτῃ τῶν ἐξωλογικῶν στοιχείων, τῶν ἀρνητικῶν πλεονῶν τοῦ κόσμου. Τὰ δικαιώματα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου βρίσκουν μιὰ τέλεια ἀναγνώριση «σῶζειν τὰ φαινόμενα»—δηλαδὴ ἡ ἀνακάλυψη τῆς θετικῆς ἀξίας τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἦταν τὸ σύνθημα τὸ ὁποῖο εἶχε δώσει ὁ Πλάτων στὴν Ἀκαδημία του. Τὸ ὅτι ἡ νεώτερη ἔρευνα τῶν ἱστορικοφιλοσόφων δὲν ἐμπόρεσε νὰ ἀντιληφθῇ τὴν τοποθέτηση αὐτῇ τοῦ πλατωνισμοῦ ἀπέναντι στὴν αἴσθηση, τὸ ὅτι εὐρέθηκε τυφλὴ ἀπέναντι στὴ διαλεκτικὴ κάθαρση τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτε. Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ ὀξυδερκῆ πνεύματα τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ὁ ἀριστοτελικὸς Θεόφραστος, τὸ ἔχει ἀπὸ αἰῶνες προσέξει. Ὁ Θεόφραστος (περὶ αἰσθ. 60) λέει καθαρά

ὅτι παρ' ὅλο πού φαίνεται στὸν πλατωνισμό μιὰ καταφρόνηση τῶν αἰσθησιακῶν στοιχείων πραγματικὰ συμβαίνει μιὰ ἀνύψωση, μιὰ ἀποκατάσταση τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Καὶ δὲν διστάζει καθόλου ὁ Θεόφραστος νὰ βάλῃ τὸν Πλάτωνα ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτὸ δίπλα στὸ Δημόκριτο.

«Δημόκριτος δὲ καὶ Πλάτων ἐπὶ πλεῖστον εἰσι ἡμέτεροι τῆς τῶν αἰσθητῶν φύσεως, καθ' ἕκαστον γὰρ ἀφορίζουσι, πλὴν ὁ μὲν οὐκ ἀποστερῶν τῶν αἰσθητῶν τὴν φύσιν, Δημόκριτος δὲ πάντα πάθη τῆς αἰσθήσεως ποιῶν, Πλάτων δὲ σχεδὸν ἅπαντα πρὸς τὰ πάθη καὶ τὴν αἴσθησιν ἀποδίδωσι, ὥστε δόξειεν ἂν ἑκάτερος ἐναντίως τῇ ὑποθέσει λέγειν».

Ἀκόμη τὸ ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ὑποχωρεῖ ἔμπρὸς στὰ ἐξωλογικὰ στοιχεῖα φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀπροκαταληψία μὲ τὴν ὁποία ἐδέχθηκε τὴν ἀνακάλυψη τῶν ἀσυμμέτρων γραμμῶν, ἐνῶ αὐτὴ στὴ σχολὴ τῶν Πυθαγορείων εἶχε κάμει τὴν ἐντύπωση ἑνὸς ἀνυπόφορου σκανδάλου. Τῇ γραμμῇ αὐτῇ τῆς ἐρεῦνης ἔπειτα ἀκολουθώντας ὁ Ἀριστοτέλης ἐπενότισε τὴ γενικὴ θεωρία τῶν οὐρανίων σφαιρῶν καὶ ἐζήτησε μὲ τὴν ὑπόθεση τῶν ἀνελίσσουσῶν σφαιρῶν «σῶζειν τὰ φαινόμενα». Ἀπάνω στὴ δυναμικὴ ἀντίληψη τοῦ Πλάτωνος ἐστηρίχτηκε ὅχι μονάχα ὁλόκληρη ἡ θεωρία τοῦ Ἀριστοτέλη γιὰ τὴ δύναμη ἀλλὰ καὶ ὁ δυναμισμός τῆς μοναδολογίας τοῦ Leibniz. Ἄν ὁ Νίτσε ἐπροσπάθησε νὰ δημιουργήσῃ ἓνα δυναμικὸ μεταφυσικὸ σύστημα ἐστηρίζονταν διὰ μέσου τοῦ Leibniz καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους στὸν πλατωνικὸ δυναμισμό. Ὁλόκληρη ἡ ζωντανὴ κίνησις πού ἐμψυχώνει τὸ ἐγχειρῶν σύστημα εἶναι δοσμένη προκαταβολικὰ στὸ Σοφιστὴ τοῦ Πλάτωνα, στὰ σημεία πού γίνεται λόγος γιὰ τὴν κίνησις καὶ τὴν κοινωνία τῶν ἰδεῶν.

Τὸ σύντομο αὐτὸ σχεδιάγραμμα τοῦ πλαισίου πού ἀποτελεῖ τὰ ὅρια τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ πρὸς τὰ πίσω δείχνει καθαρὰ τὴ θαυμαστὴ ἐπικαιρότητα τῆς. Ἀνανεώνει ὁ Πλάτων ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ περιεχόμενα τῆς προσωκρατικῆς φιλοσοφίας καὶ θεμελιώνει τὴν ἀνθρώπινη ἐπιστήμη. Οἱ ἐργασίες τοῦ Πλάτωνος γιὰ τὴ θεμελίωση τῆς ἐπιστήμης κάνουν κατορθωτὸ ὥστε νὰ ἔρθουν ἔπειτα ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος νὰ θεμελιώσουν τὶς ἐπιστήμες τῆς ἐπαγωγικῆς περιγραφῆς καὶ ὁ Εὐκλείδης τὸ σύστημα τῆς γεωμετρίας. Στὸ ἐπίπεδο τῆς κοινωνικῆς ἐπιστήμης ὁ Πλάτων κατάρθωσε νὸ διακρίνῃ τὰ ἀπαρασάλευτα θεμέλια πού κάνουν δυνατὴ τὴν ἀνθρώπινη συμβίωση. Ἡ Πολιτεία

του δὲν εἶναι ἓνα οὐτοπιστικὸ βιβλίον, ἀλλὰ μιὰ φανέρωση τῶν θεμελίων ἐκείνων ποὺ στερεώνουν κάθε ἀνθρώπινη κοινωνία. Τὸ πρόβλημά του εἶναι ποιοὶ εἶναι ἐκεῖνο τὸ στοιχεῖο ποὺ θεμελιώνει καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἀνθρώπινη συμβίωση ; Ἡ ἀπάντησή του εἶναι πῶς ἡ ἀνθρώπινη συμβίωση ἔχει ἀπαραίτητη προϋπόθεση τὴν τοποθέτηση τοῦ ἀνθρώπου μέσα σὲ μιὰ κοινωνία ἰδεῶν. Μόνον ὅταν οἱ ἄνθρωποι κατανοοῦν τὸν κόσμον αὐτὸ τῶν ἰδεῶν, μόνον ὅταν συναντᾶται ἡ ἀντίληψή τους στὰ βαθύτερα περιεχόμενα τοῦ κοσμολογικοῦ φαινομένου εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπαρξὴ τῆς ἀνθρώπινης πολιτείας. Τὸ μάτι τοῦ Πλάτωνος ζητᾷ τὴν ὄντολογικὴ θεμελίωση τῆς κοινωνίας τῶν ἰδεῶν. Γιατί βλέπομε τὰ πράγματα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ; Ποιὰ εἶναι ἡ δύναμη ἐκείνη ποὺ μᾶς κάνει νὰ κατανοοῦμε ὅλοι μας κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο τὰ πράγματα ; Γιατί κάθε στιγμή ἡμποροῦμε καὶ ξαναρχώμαστε μὲ τὴν ἀνάμνηση τοῦ οὐσιαστικοῦ περιεχόμενου τοῦ κόσμου ; Ἡ ἀπάντησις εἶναι : Ὁ πρωταρχικὸς δυναμισμὸς, τὸ ἀγαθόν, εἶναι ἡ προαιώνια βάση τῆς ἐγκόσμιας καὶ τῆς πολιτειακῆς ὑπόστασις τοῦ ἀνθρώπου. Ὅ,τι εἶναι ὁ ἥλιος γιὰ τὸ ἡλιακὸ σύστημα εἶναι καὶ τὸ ἀγαθὸ γιὰ τὴν ὑπαρξιν. Ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνύψωσιν πρὸς τὰ δυσθεώρητα αὐτὰ ὕψη ἀποτελεῖ τὸ σκοπὸ τῆς ἀνθρώπινης καὶ γενικώτερα τῆς ἐγκόσμιας ὑπαρξης. Εἶναι αὐτὸ ἡ πλατωνικὴ ἀνω ὁδός, ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἐλληνικῆς θεωρίας. Νὰ ἰδοῦμε τὸν κόσμον στὶς οὐσιαστικὰς του σχέσεις, νὰ κατανοήσωμε τὸν ἐσωτερικὸν σύνδεσμον τοῦ κόσμου, τὸ σκελετὸ τῆς ὑπαρξης, αὐτὸ λένε οἱ Ἕλληνες θεωρία. Μὲ τὴν ἐλληνικὴν θεωρίαν δὲν ἐλαττώνεται ἡ ἀνθρώπινη δύναμις, δὲν ἐλαττώνεται ὁ πρακτικὸς δυναμισμὸς, ἀντίθετα ἡ θεωρία κάνει δυνατὴν καθεὶν πράξιν καὶ ἐπιστήμην. Ἀνυψωνόμαστε ἔτσι σὲ μιὰ ἀρχιτεκτονικὴ ἀντίληψιν τοῦ κόσμου, γινόμεσθε ἀληθινοὶ ἐπιστήμονες στὴ σημασίαν πῶς κατανοοῦμε τὸν κόσμον στὴν ἐσώτερην συναρμογὴν του, στὸ ἀληθινὸν του σχέδιον. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸν ὑπέροχόν του διδάσκαλον στὶς προεισαγωγικὰς σελίδες τῆς πρώτης φιλοσοφίας μὲ διαύγεια θαυμαστὴ ἐξέφρασε τὴν ἀξίαν τοῦ τέτιου εἵδους τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως· «διὸ καὶ τοὺς ἀρχιτέκτονας περὶ ἕκαστον τιμιωτέρους καὶ μᾶλλον εἰδέναι νομίζομεν τῶν χειροτεχνῶν καὶ σοφωτέρους, ὅτι τὰς αἰτίας τῶν ποιουμένων ἴσασιν». Ὁ Kant στὴν Κριτικὴ τοῦ Καθαροῦ Λόγου συζητῶντας τὶς πλατωνικὰς ἰδέας πέφτει ἐπάνω στὸν ἴδιον ἐκφραστικὸν τρόπον ὅταν μιλᾷ γιὰ τὴν ἀνύψωσιν τῶν φιλοσόφων ἀπὸ τὴν θεώρησιν τῶν ἐκτύπων

περιεχομένων τῆς φυσικῆς κοσμικῆς τάξης πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴ συνάφειά της κατὰ σκοπούς.

Ἡ ἀνάλυση ποὺ προηγήθηκε εἶχε σκοπὸ νὰ δείξῃ, σέ ὁση ἔκταση εἶναι τοῦτο κατορθωτό, τὴν ἐσωτερικὴ δυναμικὴ τῶν στοιχείων τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, Αὐτὸ ἦταν ἀπαραίτητο νὰ γίνῃ, ἐπειδὴ τὸ Συμπόσιο εἶναι διαλεκτικὴ σύνθεσις τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἔρωτος, τῆς θεϊκότητος καὶ τοῦ δαιμονισμοῦ, τοῦ ἀσκητισμοῦ καὶ τῆς βοῆς ποὺ ἀναδίνεται ἀπὸ τὴν ἀχαλίνωτὴ ἀνάβρυση σκοτεινῶν ἐνστίκτων μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Τὶς περισσότερες φορές ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἱκανοποίησι κάποιας περιέργειας ἔκανε νὰ σταματᾷ ἡ ἔρμηνεα στὶς ἐξωτερικὰ ἱστορικὰ λεπτομέρειες χωρὶς νὰ δοκιμάζῃ νὰ εἰσδύνη στὸ νόημα τῆς προβληματικῆς τοῦ περιεχομένου. Γι' αὐτὸ γύρο ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὰ συνθήκες, ὅσες ἀφοροῦν τὸ ἔργο καὶ τὰ προβλήματα ποὺ αὐτὸ θέτει, ἔχει δημιουργηθῇ μιὰ ἀπέραντὴ φιλολογία, ποὺ ἀμφίβολο εἶναι ἂν ἀποτελεῖ βοήθημα ἢ ἐμπόδιο γιὰ τὴν εἰσδυση στὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου. Ἡ ἀνάπτυξις ποὺ θὰ ἀκολουθήσῃ θὰ κρατηθῇ μακριὰ ἀπὸ τὴ διερεύνησι τῶν ἐξωτερικῶν συνθηκῶν καὶ θὰ ἀσχοληθῇ μόνο μὲ ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ κατανόησι τῶν νοημάτων.

II. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ «ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ»

Τὸ «Συμπόσιο» παρουσιάζεται ὡς ἓν μία διήγηση ποὺ ἔρχεται μέσα ἀπὸ περασμένους καιροὺς. Δὲν εἶναι ἄμεση διήγηση, ἀλλὰ ὁ Ἀπολλόδωρος ποὺ ἔχει τὸ λόγο μᾶς τὸ φέρνει ὡς ἀπήχηση ἀπὸ τὸν Ἀριστόδημο. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς εἶχε τὴν εὐτυχία νὰ συντροφεύσῃ τὸ Σωκράτη στὴ συγκέντρωση ποὺ εἶχε κάμει ὁ Ἀγάθων ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ πανηγυρισμοῦ τῆς πρώτης νίκης τοῦ στοὺς δραματικούς ἀγῶνες. Ὁ Ἀριστόδημος ἦταν μικροῦ ἀναστήματος, μὲ παραμελημένο ἐξωτερικό, φανατικὸς ὁμῶς ζηλωτὴς τοῦ Σωκράτους. Ἡ θεϊκὴ ἐρωτικὴ μανία ποὺ ἀναλάμπει ἀπὸ ἓν σῶμα ἀσχημο καὶ τραβᾶ ὁλοῖσα γιὰ νὰ ἀνταμώσῃ τὴν ἀνέκφραστη τῆς ψυχῆς καλλονή, εἶναι ἡ περίπτωσις ὅχι μόνο τοῦ Ἀριστόδημου ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀπολλόδωρου ποὺ θὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἐξιστόρησι τῶν συμβεβηκότων τοῦ Συμποσίου. ἔχοντάς τιν ἀκουσμένη ἀπὸ τοῦ Ἀριστόδημου τὸ στόμα. Καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος εἶναι μακιακός, ἓνας τύπος ποὺ ἔχει τὴν ἐπαφὴ μὲ τὸ χρηματοθηρικὸ περιβάλλον τῶν πλουσίων καὶ τῶν χρηματιστικῶν, κυριευμένος ὁλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὴ μανία τῆς φιλοσοφίας. Τὸ πᾶν εἶναι γι' αὐτὸν ὁ Σωκράτης καὶ ἀνικανοποίητος καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του μόνο στὴν ἀφοσίωσίν του πρὸς τὸ Σωκράτη ἠμποροῦσε καὶ εὕρισκεν ἡσυχασμόν. Καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς μορφὲς εἶναι ἀπὸ κάποιαν ἀποψη ἀντικαθρέφτισμα τῆς δαιμονικῆς ὑπόστασις τοῦ Σωκράτους. Ὑποδηλώνονται ἔτσι οἱ βαθύτατες ρίζες τῆς ἐρωτικῆς μανίας σὲ ὅλο τὸν πρωτόγονο δυναμισμό τους ριζωμένες μέσα στὴν περιοχὴ τῆς δαιμονίας, στὴν περιοχὴ μιᾶς ζωώδους ἀσχήμιας ποὺ ποθεῖ ξεπερνῶντας τὸν ἑαυτὸ της, λυτρωνόμενη ἀπὸ τὴν καταισχύνῃ τῆς σωματικῆς δυσμορφίας νὰ φθάσῃ στὴν ἐνατένισι τῆς πνευματικῆς καλλονῆς.

Ἀπὸ τὴ βραδυὰ ποὺ ἀκούστηκαν οἱ ἐρωτικοὶ λόγοι χρόνια πιὰ ἔχουν περάσει. Ὅ,τι ἦταν συμπτωματικὸ ἔχει σβῆσῃ καὶ ἔχει μετατοπιστῇ στὴ σκοτεινιά τῆς λήθης. Μόνο ὅ,τι εἶναι ἀξιόλογο ἔχει κρατηθῇ στῆς μνήμης τὸ βασιλεῖο συγκρατημένο ἀπὸ ἀδιάκοπη διαμνημονευτικὴ μελέτη. Ἔτσι

θά παρουσιασθῇ μόνο ὅ,τι ἦταν ἀξιωμακρόν, ὅ,τι ξεφεύγοντας ἀπὸ τὸ τυχαῖο ἀξίζει νὰ ταξιθετῇ στὸν κόσμον ποὺ ἀντιστέκει στὴ λήθη καὶ στὸ θάνατον. Καὶ εἶναι αὐτὸ λόγοι ἐρωτικοί: ὅχι στὴ σημασία ὅτι πρόκειται γιὰ «λόγους περὶ ἔρωτος», ἀλλὰ στὴ σημασία ὅτι μέσα ἀπ' αὐτοὺς ἀκούγεται ἡ φωνὴ καὶ ἡ ὁμιλία τοῦ ἴδιου τοῦ ἔρωτος, ἀποκαλυπτικὴ αὐτοεμφάνιση τῆς θεϊκῆς ὀντότητας μέσα στὴν περιοχὴ τοῦ ἀνθρώπινου λόγου.

Ἡ διήγηση ἀρχίζει ξεκινώντας ἀπὸ τὸ Σωκράτη. Ὁ Ἀριστοδῆμος συναντᾷ τὸ Σωκράτη ποὺ πηγαίνει στὸ σπίτι τοῦ Ἀγάθωνος. Κάτι τὸ ἐξαιρετικὸ δείχνεται στὴ συμπεριφορὰ τοῦ φιλοσόφου: μιὰ ἐτοιμασία ἐξωραϊσμοῦ ἔχει κάμει, ποὺ δὲν τὴν ἐσυνήθιζε πολλὰς φορὲς στὴ ζωὴ τοῦ. Ἀλλὰ καὶ δὲν πρόκειται μόνο γιὰ μιὰ προπαρασκευὴ τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφάνισής. Τὸ μάτι τοῦ ἔχει στραφῇ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ του, μένει πίσω στὸ δρόμο, γιατί ἔχει κάτι νὰ σκεφτῇ. Λησμονεῖ τὸ δεῖπνο καὶ αὐτοσυγκεντρώνεται: τὸ κλείσιμο τοῦτο τῆς ψυχῆς στὸν ἑαυτὸν τῆς, ἡ προσπάθεια εἰσχώρησης στὸν κόσμον τῆς ἐσωτερικότητος, ὁ ἀδιάκοπος ἐσωτερικὸς βασανισμὸς εἶναι τὸ δείγμα ἐντονώτατης δαιμονίας, ἀφοῦ δαιμονισμὸς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἐπίμονη κατακυριεύση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς ἀπὸ κάτι τὸ σκοτεινὸ ποὺ μόνο σὲ ἐνὸς ἐξορκισμοῦ τῇ δύναμει ἡμπορεῖ νὰ ὑποχωρήσῃ.

Ἔτσι ζωγραφίζεται ὁ Σωκράτης: ἄτεχνος καὶ παράδοξος ἐξωραϊσμὸς εἶναι τὸ ἐξωτερικὸ του, σκοτεινὴ ἐπίμονη καρτερία καὶ αὐτογνώμονη ἐμμονὴ τὸ ἐσωτερικὸ του. Δὲν μπαίνει στὸ σπίτι τοῦ Ἀγάθωνος προτοῦ ξεκαθαρίσῃ τὸ λογαριασμὸ ποὺ ἔκανε συγκεντρωμένος στὸν ἑαυτὸ του. Ὅλοι οἱ συνδαιτυμόνες ἦταν κουρασμένοι ἀπὸ τὴ διασκέδαση τῆς προηγούμενης ἡμέρας. Δὲν εἶναι πιά σὲ θέση νὰ συνεχίσουν ἀγῶνες οἰνοποσίας καὶ συμφωνοῦν νὰ κάμουν ἀγῶνες λόγων. Μένει νὰ ὀριστῇ μόνο τὸ θέμα. Ὁ Ἐρυξίμαχος προτείνει νὰ πάρουν ὡς θέμα τους τὸν ἐγκωμιασμὸ τοῦ ἔρωτος. Δὲν ἔρχεται βέβαια τὸ θέμα τοῦτο ἀπὸ τὴ δική του τὴν ἐμπνευση. Ὁ Φαῖδρος ὁ Μυρρινούσιος πολλὰς φορὲς τοῦ εἶχεν ἐκφράσει τὴν ἀγανάκτησή του γιὰ τὴν παράλειψη τοῦ ἐγκωμιασμοῦ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ. Ὅλοι μένουν σύμφωνοι μὲ τὸν Ἐρυξίμαχον καὶ ἀνακηρύττουν πατέρα τοῦ λόγου τὸ Φαῖδρον. Αὐτὸς γίνεται πιά ὁ εἰσηγητὴς καὶ παίρνει πρῶτος τὸ λόγο γιὰ νὰ ἐγκωμιάσῃ τὸν ἔρωτα.

Τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἔρωτος ποὺ παρουσιάζει ὁ Φαῖδρος

είναι σύγχρονα και ένας προοιμιασμός όλων τῶν ἐπαίνων πού θά ἀκολουθήσουν. Ὁ Ἔρως εἶναι μέγας θεός, γιατί εἶναι πρωτόγονη θεότητα. Ὅ,τι στοῦ θεϊκοῦ κόσμου εἶναι πρωταρχικό και παλαιότατο, εἶναι και ἀρχικώτατο. Γιὰ τὸν ἔρωτα οἱ μυθολόγοι και οἱ σοφοὶ δὲν ἔχουν νὰ παρουσιάσουν γονεῖς. Εἶναι λοιπὸν ἀγέννητη ἀρχὴ και ἀρχικὴ αἰτία και καταβολὴ μέσα στοῦ Σύμπαν ὁλόκληρο. Ὁ Παρμενίδης εἶχεν εἰπῇ ὅτι ἡ Γένεσις ὁλόπρωτο μέσα στοὺς θεοὺς τὸν Ἔρωτα ἐδημιούργησε. Δὲν εἶναι μόνο κάποια πανάρχαια κοσμικὴ δύναμη ὁ Ἔρως, ἀλλὰ ἡ ἐπίδρασή του εἶναι ὁλοφάνερη και στὴ διαβίωση τῶν ἀνθρώπων. Ὁ σύνδεσμος πού σφυρηλατεῖται ἀπὸ τὸν ἔρωτα ἐνώνει τὴν ἀνθρώπινη πολιτικὴ κοινότητα και τὴν κάνει ἀκαταγώνιστη. Ἀνάβει μέσα στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ τὴ φιλοτιμία και ὥθει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὰ μεγάλα κατορθώματα. Οἱ φιλίες τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς κατὰ τὸ Φαῖδρο ἦταν θεμελιωμένες ἐπάνω στὸν ἐρωτικὸ δεσμό, πού εἶναι τόσο δυνατὸς, ὥστε δίνει στὸν ἀνθρώπο τὴν ἱκανότητα νὰ θυσιάσῃ γιὰ τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο και αὐτὴ τὴ ζωὴ του. Παράδειγμα τέτοιας ἡρωϊκῆς ἐρωτικῆς ἀνδρείας εἶναι ἀπὸ τὸν παλαιὸ καιρὸ ἡ Ἀλκιστις πού ἐδέχτηκε νὰ πεθάνῃ γιὰ νὰ σώσῃ τὸν ἀντρα τῆς ἀπὸ τὸ θάνατο. Ὁ Ἔρως ἦταν ἀκόμη ἡ αἰτία πού παρῆκινησε τὸν Ἀχιλλέα νὰ θυσιάσῃ τὴ ζωὴ του γιὰ τὸν Πάτροκλο. Ὁ ἔρως ἔτσι ἐνοημένος εἶναι ἡ δύναμη ἐκείνη πού συντροφεύει τὴν ἀνδρεία. Εἶναι καρποφόρος μόνο ὅταν παίρνῃ ἐπάνω του και τὴ θυσία τῆς ζωῆς. Ὁ ἔρως τοῦ Ὀρφέως ἔμεινε ἀκαρποφόρος· οἱ θεοὶ τοῦ ἔστειλαν μόνο τὸ φάντασμα τῆς Εὐρυδίκης, ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὴ θεληματικότητα νὰ ὑποστῇ τὸ θάνατο, ἀλλὰ ἐμηχανεύθηκε νὰ κατεβῇ στὸν Ἀδὴ ζωντανός. Ἡ θυσία τοῦ Ἀχιλλέως ὁμως γιὰ τὸν Πάτροκλο ἔκαμε νὰ κερδίσῃ ὁ υἱὸς τῆς Θέτιδος τὴν αἰώνια εὐτυχία στὶς νήσους τῶν μακάρων. Εἶναι γιὰ ὅλα αὐτὰ ὁ Ἔρως ὃχι μόνο ὁ πρεσβύτατος και παλαιότατος θεός, ἀλλὰ ὁ πιὸ σημαντικὸς γιὰ τὴν ἐξασφάλισι τῆς ἀνθρώπινης ἀρετῆς και εὐδαιμονίας.

Ὁ λόγος τοῦ Φαίδρου περιστράφηκε στὴν παράρχαιη περίοδο. Εἶναι κάτι σὰν ἀρχαιολογία και αἰτιολογία τοῦ ἔρωτος. Δὲν παίρνεται ὁ ἔρως ὡσὰν κάποια συναισθηματικότητα πού θά ἤμποροῦσε νὰ παραλύσῃ τὶς δυνάμεις τῆς ἀνδρικότητας και ἀρετῆς. Ἀντίθετα ὑψώνεται σὲ κίνητρο πού κεντρίζει τὸν ἀνθρώπο και τὸν ὥθει στὴν κατάκτησι τῆς ἀρετῆς, ἐγκωμιάζεται ὡς ἀποτελεσματικὸ συνθετικὸ μέσο

πού ἡμπορεῖ νὰ σώσῃ καὶ νὰ ἐξυψώσῃ τὴν πολιτικὴ κοινότητα.

Ἔπειτα ἀπὸ τὸ ἐγκώμιο τοῦ Φαίδρου ἀκολουθεῖ ὁ ἔπαιτος τοῦ Πausανίου. Ὁ Φαῖδρος εἶχε ὑμῆσει τὸν ἔρωτα ἀναφερόμενος στὴν παλαιὰ μυθολογικὴ παράδοση καὶ δὲν εἶχε κάμει καμιὰ διαφώριση μέσα στὸ ἐρωτικὸ φαινόμενο. Ὁ Pausanias προχωρεῖ τὴ διερεύνηση τῆ σχετικῆ μετὰ τὴν φύση τοῦ ἔρωτος γιὰτὶ διαφορίζει τὸν ἔρωτα σὲ δύο κατηγορίες. Ὅπως ἢ Ἀφροδίτῃ δὲν εἶναι μιὰ, ἀλλὰ ξεχωρίζεται ὄντας Οὐράνιᾳ καὶ Πάνδημος, ἔτσι καὶ ὁ ἔρως πρέπει νὰ χωριστῇ σὲ οὐράνιο καὶ πάνδημο. Ἡ διαφώριση αὐτὴ δείχνει ὅτι ξεπερνᾶμε τὴν ἀπλότητα τῆς παλαιᾶς κοινότητος τῶν παμπάλαιων μυθολογικῶν χρόνων. Τὸ ἐγκώμιο τοῦ Pausanίου μᾶς τοποθετεῖ σὲ ἕνα κόσμον προχωρημένο καὶ διαφοροποιημένο. Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἀντικρύζομε τὴ μᾶζα τῶν φάλλων ἀνθρώπων πού ἀσκοῦν τὸ σωματικὸ ἔρωτα. Ἀπέναντι σ' αὐτοὺς τοποθετεῖ ὁ Pausanias τὸν οὐράνιον ἔρωτα πού ἔχει νὰ κάμῃ μόνο μετὰ τὸ ἀνδρικὸ φύλον καὶ ἔλκεται ὅχι ἀπὸ τὸ σῶμα ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἦθος. Ἔτσι ὑψώνεται ὁ ἔρως στὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο καὶ αἰσθανόμαστε ὅτι στεκόμαστε μέσα στὸ πολιτιστικὸ περιβάλλον τῶν Ἀθηναίων. Στὴν Ἀττικὴ ὁ ἔρως εἶναι συνδυασμένος μετὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ φρονήματος καὶ τὴν πνευματικὴ ἐξύψωση. Προχωροῦμε πιά πρὸς κάποια βαθμίδα, στὴν ὁποία φαίνεται νὰ παίρῃ ὁ ἔρως παιδαγωγικὸ περιεχόμενο καὶ νὰ θεμελιώνεται ἐπάνω σὲ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ δεδομένα. Ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ φιλοσοφία εἶναι τὰ βαθύτερα κίνητρα πού δημιουργοῦν τὶς ἐρωτικὰς σχέσεις.

Ἔπειτα ἀπὸ τὸν Pausanias ἦσαν ἡ σειρά νὰ μιλήσῃ ὁ Ἀριστοφάνης· ἐπειδὴ ὅμως ἕνας ἰσχυρὸς λόξυγγας τὸν ἐμπόδιζε νὰ πάρῃ τὸ λόγο προσφέρεται νὰ μιλήσῃ στὴ σειρά του ὁ Ἐρυξίμαχος. Ὁ λόγος του ἀνοίγει ἕνα καινούργιον ὅριζον γιὰ τὴν ἐξέταση τοῦ θέματος. Ὁ Φαῖδρος καὶ ὁ Pausanias εἶχαν ἐνδιατρίψει στὶς ἐκδηλώσεις πού παρουσιάζονταν μέσα στὴν ἀνθρώπινη πολιτικὴ κοινότητα ἐξ αἰτίας τοῦ θεοῦ ἔρωτος. Ὁ Ἐρυξίμαχος θὰ γενικεύσῃ τὸ ζήτημα καὶ θὰ σᾷς παρουσιάσῃ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ἔρωτος καὶ τὸ ἀπλωμά του ἐπάνω σὲ ὅλην τὴν κοσμολογικὴ περιοχὴ. Ὁ Ἐρυξίμαχος ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ αὐτὴ τὴν ἐπισκόπηση γιὰτὶ εἶναι γιὰτρός καὶ ἔχει ὑπάρξει καὶ μαθητὴς τοῦ Ἱππία, τοῦ σοφιστοῦ αὐτοῦ πού διεκήρυττε ὅτι ἦσαν κάτοχος τῆς σοφίας τῆς ἀναφερομένης σὲ ὅλα τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια. Ὁ ἔρως κατὰ τὸν

Ἐρυξίμαχο δὲν περιορίζει τὴν ἐπικράτειά του μόνο στὶς ἀνθρώπινες ψυχές, ἀλλὰ ἀπλώνεται στὰ ζῶα, στὰ φυτὰ καὶ στὰ οὐράνια σώματα. Καὶ σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς ἐμφανίσεις του ἐξακολουθεῖ ὁ ἔρωσ νὰ παρουσιάζη τὴ διπλὴ του φύση ὅπως τὴν εἶχε περιγράψει ὁ Παυσανίας. Ἡ ὑγεία καὶ ἡ νόσος εἶναι ἀποτελέσματα ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὰ δυὸ εἶδη τοῦ ἔρωτος. Ἡ ἰατρικὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ «ἐπιστήμη τῶν τοῦ σώματος ἐρωτικῶν πρὸς πλησμονὴν καὶ κένωσιν». Ἡ μουσικὴ ἐνεργεῖ δημιουργώντας φιλίαν καὶ συμφωνίαν ἀνάμεσα στὴ βαρύτητα καὶ τὴν ὀξύτητα, στὴ βραχύτητα καὶ τὴ μακρότητα τῶν τόνων. Οἱ καιρικὲς ἀτμοσφαιρικὲς καταστάσεις ἐξαρτῶνται ἅμεσα ἀπὸ τὶς σχέσεις φιλίας καὶ ἐχθρας ποὺ παρουσιάζουν οἱ φυσικὲς δυνάμεις τῆς ψυχρότητας, ὑγρότητας καὶ ξηρότητας. Ἡ ἀστρονομία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἐπιστήμη ποὺ ἐξετάζει τὴν ὁμολογίαν καὶ ἀρμονίαν ποὺ ἐμφανίζουν τὰ οὐράνια σώματα. Ἀκόμη οἱ ἱεροτελεστίες, οἱ θυσίαι καὶ ἡ μαντικὴ ποὺ ἀποκαθιστοῦν τὴ συνάφεια τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ θεϊκὰ ὄντα, κατὰ βάθος ἀναφέρονται στὴ διατήρηση καὶ ἐπανόρθωση μιᾶς ἐρωτικῆς κοινωνίας ποὺ ἔχει ὡς τελικὴ τῆς ἐπιδίωξης τὴν ἑναρμόνιση τῶν θεϊκῶν καὶ ἀνθρωπίνων σχέσεων.

Μιά ματιὰ στὸ ὕφος ποὺ παρουσιάζει ὁ ἐγκωμιασμός τοῦ Ἐρυξίμαχου δείχνει ὅτι ὁ λόγος του ἀντιπροσωπεύει τὸ ἐπιστημονικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του. Ἡ δυσκινησία στὴν ἔκφραση καὶ ἡ σχολαστικὴ ἐκφραστικὴ διατύπωση δείχνουν ὅτι τὸ περιεχόμενο τῆς ὁμιλίας προέρχεται ἀπὸ βιβλιακὴ σοφία. Ἐκδηλώνεται μέσα στὸ λόγο τοῦτο τοῦ Ἐρυξίμαχου ἢ ἀντίληψη ὅτι τὸ ἐρωτικὸ φαινόμενο εἶναι μερικὴ περίπτωση ἑνὸς γενικώτερου φαινομένου ποὺ συνέχει τὸ Σύμπαν σὲ στενὴ καὶ ἀδιάσπαστη ἐνότητα φιλίας. Κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ σφυρηλάτηση τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν δεσμῶν ἀπαραιτήτο εἶναι νὰ ἑναρμονίζεται πρὸς τὴν εὐρύτερη ὄντολογικὴ νομοτέλεια· γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο καὶ ἡ Πολιτεία του εἶναι θεμελιωμένη ἐπάνω στὴν ἐνόραση τῆς ἰδέας τοῦ Ἀγαθοῦ, τῆς ἑσχατῆς αὐτῆς συνεκτικῆς αἰτίας τοῦ συνόλου τῆς οὐσίας. Στὸ λόγο τοῦ Ἐρυξίμαχου προαναγγέλλονται σκέψεις ποὺ θὰ ἀποδοθοῦν ἔπειτα ἀπὸ τὸ Σωκράτη στὴ Διοτίμα.

Οἱ τρεῖς λόγοι ἕως τώρα μᾶς ἔδωκαν τρεῖς ἀπόψεις τοῦ ἔρωτος. Μᾶς ἔκαμαν νὰ ἰδοῦμε τὸν ἔρωτα ὅπως ἦταν στὴν πανάρχαιη κοινότητα τῶν μυθολογικῶν χρόνων ὅταν τὸ μοναδικὸ ἀξιολογικὸ βᾶθρο ἦταν ἡ ἀρετὴ τῆς ἀνδρείας.

Ὁ Πανσανίας μᾶς ἀπεκάλυψε τὸν ἔρωτα ὅπως τὸν εἶχε διαμορφώσει ἡ ἀττική παιδεία ἀνυψώνοντάς τον στὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο. Ὁ Ἐρυξίμαχος παρουσίασε τὴν κοσμολογικὴ πλευρὰ τῆς παντοδυναμίας τοῦ ἔρωτος. Εἶναι φανερό ὅτι οἱ τρεῖς λόγοι ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ἀποτελέσματα ὅσα παρουσιάζονται ἐξωτερικὰ ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ ἔρωτος στὴν πολιτικὴ κοινότητα καὶ στὴν κοινότητα ποὺ ἀποτελεῖ τὸ δεδομένο Σύμπαν. Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἐγινε ἕως τώρα ἦταν ἡ ἀνάλυση τοῦ ἐρωτικοῦ φαινομένου ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ψυχολογικὴ πλευρὰ του. Δὲν εἶχεν ἐξεταστῇ ὁ ἔρωτας ὡς ἐσωτερικὸ ψυχικὸ φαινόμενο καὶ δὲν εἶχε καθοριστῇ ἡ σημασία τοῦ δυναμισμοῦ του. Ἡ ἐσωτερικὴ ψυχικὴ διεγερση ποὺ δημιουργεῖ ὁ ἔρως, ἡ τόσο ἔντονη, τί σημασία ἔχει καὶ ποῦ ὀφείλεται ; Στὸ ἐρώτημα τοῦτο θὰ ἔρθῃ νὰ ἀπαντήσῃ ὁ Ἀριστοφάνης. Ἐχει δίκαιο λοιπὸν θεωρώντας τὴν ἀποψή του ὀλοκληρωτικὰ διαφορορικὴ ἀπὸ πρὶς προηγούμενες «ἄλλη γέ πη ἐν νῶ ἔχω λέγειν ἢ σὺ (δηλ. ὁ Ἐρυξίμαχος) καὶ Πανσανίας εἰπέτην».

Ὁ Ἀριστοφάνης μελετᾷ τὸ ἐρωτικὸ φαινόμενο ὡς πάθημα καὶ θεωρεῖ τὸν ἔρωτα ὡς κάτι ποὺ φέρνει μέσα στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ κάποια γιαντριά καὶ κάποια κατασίγαση καὶ ἀποκατάσταση μιᾶς τάξης ποὺ διαταράχθηκε. Ὁλοφάνερο εἶναι ὅτι ἀνοίγεται ἔτσι ἡ ψυχολογικὴ δυναμικὴ ἐνατένιση τοῦ φαινομένου. Γι' αὐτὸ τὸ ἐγκώμιό του εἶναι σύγχρονα καὶ μιὰ ἀνάλυση τῆς ἀνθρώπινης φύσης στὴ βαθύτερῃ της οὐσία. Θὰ ἀκούσῃ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ κωμικοῦ ποιητῆ ἓνα παμπάλαιο μῦθο γιὰ τὴν ἀρχικὴ τοῦ ἀνθρώπου κατάστασι. Δὲν πρέπει νὰ λησμονᾶμε ὅμως ὅτι κατὰ τὴν ἑλληνικὴ ἀντίληψη ἡ μελέτη τῆς ἀρχῆς εἶναι καὶ μελέτη τῆς οὐσίας.

Στὴν πρώτη ἀρχὴ τῆς ὑπαρξέως του τὸ ἀνθρώπινο γένος δὲν ἦταν ὅπως σήμερα παρουσιάζεται. Οἱ ἄνθρωποι ἦταν διπλοί· εἶχαν δυὸ συμπεφυκότες κορμούς, δυὸ πρόσωπα, τέσσαρες βραχίονες, τέσσαρα σκέλη, δυὸ μάτια. Δὲν ἦταν τότε μόνο δυὸ ἀνθρώπινα φῦλα ὅπως τώρα ἀρσενικὸ καὶ θηλυκὸ, ἀλλὰ ὑπῆρχε καὶ τρίτο, τὸ ἀνδρόγυνο γένος. Ἡ καταγωγὴ τῶν γενεῶν αὐτῶν ἦταν ἀστρική· τὸ ἀρσενικὸ εἶχε γεννηθῇ ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὸ θηλυκὸ ἀπὸ τὴ γῆ καὶ τὸ ἀνδρόγυνο ἀπὸ τὴ σελήνη. Ἦμποροῦσαν νὰ βαδίζουν ὀρθὰ ὅπως σήμερα οἱ ἄνθρωποι· ἤμποροῦσαν ὅμως νὰ πορεύωνται καὶ κυκλικά χρησιμοποιώντας καὶ τὰ ὀκτῶ ἄκρα ὅπως οἱ σκοινοβάτες τὰ τέσσαρα. Γενικὰ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ στὴν πορεία τους καὶ στὴν ἐξωτερικὴ κατασκευὴ τους ἦταν ὄντα περι-

φερικά, γιατί και τὰ ἄστρο ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶχαν γεννηθῆ εἶναι στὴ μορφή τους καὶ τὴν κίνησή τους περιφερικά. Ἦταν λοιπὸν γεννήματα πού εἶχαν σφαιρική καὶ γι' αὐτὸ τελειότερη ἀπὸ τὴ δική μας σωματική κατασκευή. Τὰ ἀνθρώπινα ἐκείνα ὄντα ὅμως ἐδοκίμασαν νὰ φτάσουν ἕως τὴν κυριαρχία τῶν οὐρανίων δωματίων, γι' αὐτὸ ὁ Ζεὺς διέταξε τὸν Ἀπόλλωνα νὰ σκίση σὲ δυὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως εἶναι σήμερα, γιὰ νὰ γίνουν ἀδυνατώτεροι καὶ νὰ ὑποταχτοῦν εὐκολώτερα στοὺς θεούς. Οἱ διασχισμένοι λοιπὸν ἄνθρωποι ἀναζητοῦσαν τὸ ἄλλο μισὸ μαζί μὲ τὸ ὁποῖο ἐζοῦσαν παλαιὰ καὶ ὅταν τὸ εὐρισκαν ἔμεναν ἀγκαλιασμένοι μ' αὐτὸ ὅλη τους τὴ ζωή, ἀνίκανοι νὰ ἐπιμεληθοῦν κάθε ἄλλη ἐργασία. Ἔτσι ἐκινδύνευε τὸ ἀνθρώπινο γένος νὰ ἀφανισθῇ καὶ ὁ Ζεὺς γιὰ νὰ τὸ σώσῃ ὥρισε νὰ γίνεται ἡ γενετήσια πράξις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ἐνῶ πρῶτα οἱ ἄνθρωποι ἐγεννοῦσαν στὴ γῇ. Ἔτσι οἱ ἄνθρωποι δοκιμάζοντας τὸν κόρο τῆς πλησμονῆς, ἤμποροῦν καὶ φροντίζουν γιὰ ἄλλες ἐργασίες πού θὰ τοὺς εὐκολύνουν τὴ συντήρησή τους.

Σύμφωνα μὲ τὸ μῦθο πού ἐκθέτει ὁ Ἀριστοφάνης ὁ ἔρως εἶναι «τάσις γιὰ τὴν ἀποκατάστασις τῆς ἀρχέγονης φύσης». Ὅσοι ἄνθρωποι κατὰγονται ἀπὸ τὸ παλαιὸ ἀνδρικό φύλο στρέφουν τὸν ἔρωτά τους πρὸς τὸ ἀρσενικό φύλο, ὅσοι ἀπὸ τὸ θηλυκὸ, στὸ θηλυκὸ ὅσων ἡ πρώτη καταγωγὴ ἔρχεται ἀπὸ τὸ ἀνδρόγυνον γένος, ἀσκοῦν τὸν ἐτερόφυλον ἔρωτα. Ὁ ἔρως πού στρέφεται ἀπὸ τὸ ἀνδρικό φύλο πάλι πρὸς τὸ ἀνδρικό, στέκει κατὰ τὴν ἀξία πιδὲ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶδη· τὸ νόημά του εἶναι πολὺ βαθὺ καὶ ξεπερνάει τὸ ἐπίπεδο τῆς γετετήσιας ἡδονῆς. Μιὰ τάσις γιὰ διαρκῆ συνύπαρξιν, μιὰ ἀποκατάστασις κάποιας ἰσορροπίας πού διαταράχθηκε εἶναι ὁ ἔρως, κάποια νοσταλγία πρὸς τὴν ἀρχαία κατάστασις, ἀναζήτησις κάτινος πού ἐχάθηκε, ἀνάμνησις τελειότητος ἀνωτέρου βαθμοῦ. Ὡστε ὁ ἔρως εἶναι ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἀνανέωσις μιᾶς ὁλοκλήρωσις πού ἔχει ξεπέσει σὲ διάσπασι. Ἦμπορεῖ γι' αὐτὸ νὰ δώσῃ ἀπολύτρωσι στὴ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου πού παρουσιάζεται διχοτομημένη καὶ ἑλλειπτική. Τὰ δυὸ ἀγαπώμενα πρόσωπα ἦταν κάποτε ἐνότητα καὶ ἔγιναν δυάδα ἐξ αἰτίας κάποιας διαιρετικῆς ἐνέργειας.

Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ συμβολικὴ μυθικὴ διήγησις τοῦ Ἀριστοφάνους κρύβει πίσω της τὴ γνήσια πλατωνικὴ ἰδέα τοῦ διαιρετικοῦ διχασμοῦ καὶ τὴν ἀνάδρομὴ πορεία πρὸς τὴν ἐνότητα. Δὲν ἤμπορεῖ ὅμως νὰ προβάλῃ τὴν ἐνωτικὴ ἀποκα-

τάσταση ὁ Ἀριστοφάνης πρὸς τὸ μέλλον. Ἡ ἐρωτική δυναμικὴ εἶναι κάτι πού τραυᾷ πρὸς τὰ πίσω, πρὸς τὸν κόσμον τῶν βιολογικῶν ἐνοτήτων στὴν περιοχὴ διονυσιακῶν ἐνορμημάτων πού μένει ἀφώτιστη ἀπὸ τῆς καλλονῆς τὸ θέλητρο. Ἡ ἀνάμνηση ξεκαθαρίζει τὸν ὀρίζοντα τῆς σωματικότητος χωρὶς νὰ ὑποψιάζεται τὴν προϋπαρξὴ τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν. Μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἀριστοφάνους ἐμίλησε ἀποκλειστικὰ ἡ σκοτεινὴ διονυσιακὴ θεότητα τῶν ἀκατεργάστων παθῶν. Πολὺ σωστὰ εἶναι λοιπὸν γι' αὐτὸν εἰπωμένο «Ἀριστοφάνης ᾧ περὶ Διόνυσον καὶ Ἀφροδίτην πᾶσα ἡ διατριβή» 177 E, μὲ τὴν παρέμβασή του ὁμως ἐγίνε ὁρατὸς ὁ τιτανικὸς ἐσωτερικὸς δυναμισμὸς τοῦ ἐρωτικοῦ φαινομένου.

Ὁ Ἀριστοφάνης εἶχε κάμει νὰ ξαναγυρίσει ἡ συζήτηση στὸ χονδροκομμένο κόσμον τοῦ Διονύσου· εἶχε παραστήσει τὸν Ἔρωτα ὡς ἀναδρομὴ πρὸς κάποια μορφή τοῦ εἶχεν ὁ ἀνθρωπὸς στὴν παμπάλαιη ἐποχὴ. Ὁ Ἀγάθων μὲ τὸ λόγον του θὰ μᾶς μεταφέρῃ πάλι στὸν κόσμον τῆς ὠραιότητος, θὰ μᾶς μετατοπίσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχέγονη ἐποχὴ τῶν μυθολογημάτων στὴν ἐξωραϊσμένη ἀτμόσφαιρα τῆς ἀττικῆς κομψότητος. Ὁ Ἔρως τῆς νεωτεριστικῆς ἐποχῆς θὰ ἐκφραστῇ μὲ ὅλα τὰ τεχνάσματα πού εἶχαν ἐπινοήσῃ οἱ δεξιότητες τῆς σοφιστικῆς ρητορικῆς ὠδηγημένοι ἀπὸ τὸν Γοργία. Ἄν μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἀριστοφάνους ἐμίλησε ὁ ἀρχέγονος πρωτογονισμός, τὰ λόγια τοῦ Ἀγάθωνος θὰ παρουσιάσουν τὸ ἐρωτικὸ φαινόμενο ραφιναρισμένο καὶ καταστόλιστο ἀπὸ τὴ διακοσμητικὴ δεξιότητά τοῦ νέου συρροῦ. Ὁ ἔρως πού ἐγκωμιάζει ὁ Ἀγάθων θεμελιώνεται ἐπάνω στὴ φιλία, στὴν εἰρήνη καὶ στὴν οἰκειότητα. Εἶναι ὁ ἔρως πού αἰχμαλωτίζει τίς ψυχὰς μὲ τὴ λάμψη τοῦ κάλλους καὶ τὴ γλυκύτητα τῆς πειθοῦς· ὁ ἔρως εἶναι πιά δολερὸ ἀγκίστρον τῆς ψυχῆς, «ψυχαγωγία» πραγματοποιοῦμένη μὲ τεχνικὰ μέσα πού δίνει ἡ καινούργια τέχνη τῆς ρητορικῆς. Γι' αὐτὸ ὁ λόγος τοῦ Ἀγάθωνος παρουσιάζεται ὡς ἄν ἕνα ρητορικὸ ἀριστοῦργημα τῆς τότε ἐποχῆς γεμᾶτο ἀπὸ λεπτότητα καὶ πρωτοτυπία.

Ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ λόγου του ὁ Ἀγάθων μᾶς δίνει νὰ καταλάβωμε ὅτι θὰ παρουσιάσῃ ἕνα ἐγκώμιον συνθεμένο σύμφωνα μὲ ὅλους τοὺς κανόνες τῆς ρητορικῆς μεθόδολογίας· «ἐγὼ βούλομαι πρῶτον μὲν εἰπεῖν ὡς χρὴ με εἰπεῖν». Ὁ τρόπος τῆς ὁμιλίας γίνεται ἔτσι καὶ αὐτὸς θέμα τῆς ὁμιλίας· ὁλοφάνερο εἶναι ὅτι ἔχομε ἐδῶ μιὰ ἀναδίπλωσιν τῆς σκέψης πού αὐτοεξετάζεται, κάποια *Reflexio* Τὸ ὅλο θέμα

υποδιαιρείται σὲ δυὸ μερικώτερα θέματα. Τὸ πρῶτο ἀφορᾷ τὴν οὐσίαν τοῦ ἔρωτος· ὅλο τὸ ἐγκωμίό του θὰ ἔχη στὴν ἀρχὴ ὡς θέμα του τὸν ἔρωτα «οἶός ἐστι»· ἔπειτα θὰ ἔρθῃ νὰ ἐγκωμιάσῃ τὰ δωρήματα ποὺ χαρίζει ἢ θεότητα αὐτὴ στοὺς ἀνθρώπους. Ὅλοι οἱ προηγούμενοι ὁμιλητές, λέει ὁ Ἀγάθων, εἶχαν ἀρχίσῃ μὲ τὸ δεύτερο θέμα καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἤθελαν νὰ περάσουν στὸ πρῶτο. Ὁ Ἀγάθων λοιπὸν ἀντιστρέφει τὴν τάξιν τῆς συζήτησης. Εἶναι τοῦτο σύμπτωμα ποὺ δείχνει ὅτι ἔχομε περάσει σὲ καινούργια ἐποχὴ. Ὁ καιρὸς τῆς ἀφελοῦς ἐπισκόπησης τῶν πραγμάτων ἀνάγεται πιά στὰ περασμένα. Εἶναι καιρὸς νὰ ἀντιστραφῇ ἡ ἀφελὴς ἀντίληψη τοῦ κόσμου. Ἡ καινούργια ἐποχὴ ἐπιβάλλει νὰ ἀντιστρέψωμε τὴ συνηθισμένη ἀποψη τῶν ζητημάτων.

Τὸ περιεχόμενο τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ἀγάθωνος ἀκολουθεῖ τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχῶν ποὺ ἔθεσε στὸ προοίμιό του. Θὰ γίνῃ γενικὴ ἀντιστροφή τῶν παραδομένων ἀντιλήψεων. Ὁ Φαῖδρος δὲν εἶχε θέσει σωστὰ τὸ ζήτημα ἔχοντας εἰπωμένα ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ὁ πρεσβύτερος θεός. Ἀντίθετα ὁ Ἔρως εἶναι ὁ νεώτερος θεὸς καὶ παμπάλαια παράδοση ἡμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ μόνο ἂν παραδεχτοῦμε ὅτι στὴν ἀρχέγονη ἐποχὴ τὸ Σύμπαν τὸ διοικοῦσε ὄχι ὁ Ἔρως ἀλλὰ ἡ Ἀνάγκη. Ὁ Ἔρως δὲν εἶναι κάτι τὸ χοντροκομμένο καὶ τὸ ἀσχημο. ὅπως οἱ μορφές ποὺ περιέγραψε ὁ Ἀριστοφάνης· εἶναι κάτι τὸ ἀπαλὸ, τὸ ὑγρὸ, τὸ πολυθέλητρο καὶ πανέμορφο. Δὲν εἶναι ἀκόμη ὁ Ἔρως ὁ ἰσορροπιστὴς τῶν ἀντιθέσεων, ὅπως εἶχε εἰπῇ ὁ Ἑρμύμαχος ἀκολουθώντας τὴν ἀντιλήψιν τοῦ Ἡρακλείτου γιὰ τὴν ἁρμονίαν ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀντιθέσιν. Οὔτε διαφορίζεται ὁ Ἔρως σὲ καλὸ καὶ ταπεινὸ ἔρωτα. Εἶναι μονοειδές, ἔχει ὠρισμένη οὐσία καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρουσιασθῇ ποτὲ ὁ Ἔρως ὡς ἀσχήμια. Ὡστε ἡ διάκριση ποὺ εἶχε ἰδρύσει ὁ Πausanias ἀνάμεσα στὸν οὐράνιο καὶ πάνδημο ἔρωτα δὲν ἡμπορεῖ νὰ εὐσταθήσῃ. Ὁ Ἔρως εἶναι ἐνιαῖος καὶ ὑψώνεται ἢ παντοδυναμία του ἐπάνω στοὺς θεούς. Οὐσία του εἶναι ἡ τελειότητα τῆς μορφῆς ἢ εὐσχημοσύνη. Ὁ Ἔρως στέκεται μέσα στὸν τρόπο τῆς ἐμφάνισης τῶν πραγμάτων· τὸ καλὸ φτείασιμο τῶν πραγμάτων εἶναι δείγμα ὅτι ἔχει αὐτὸς ἐνεργήσει. Γι' αὐτὸ ὁ Ἔρως εἶναι ποιητὴς καὶ δεξιότηνης. Ὅλες οἱ ἀνθρώπινες κατασκευές εἶναι ὠδηγημένες ἀπὸ τοῦ ἔρωτος τὸν φωτισμό. Ἄν βέβαια ποίηση εἶναι ἡ σύμφωνα μὲ κάποιον σχέδιον διάταξις ἐνὸς ἀμόρφου ὕλικου, ὁ Ἔρως ὡς θεὸς τῆς

εὐσηχημοσύνης εἶναι ὁ πιὸς μεγάλος ποιητής, τεχνίτης καὶ δημιουργός.

Τὸ ἐγκώμιο τοῦ Ἀγάθωνος ἔδειξε τὸ πῶς ἤμπορουσε ἡ καινούργια ἐποχὴ νὰ ἰδῇ τὸν Ἔρωτα. Ἡ σοφιστικὴ διάνοησις, ὅπως τὴν παρουσιάζει ὁ Πλάτων στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀγάθωνος, ἔχει πιά ἀποσυνθέσει τὸ νόημα τοῦ κόσμου ὅπως τὸ εἶχε ἀντιληφθῇ ἡ παράδοσις. Τί ἐρχόταν ὁμως νὰ χάριση στὸν κόσμο ἡ νέα ἐποχὴ ; Ἐνὰ τίποτε, ἓνα ξερρίζωμα ποῦ ἀφάνιζε τὴν ἀφέλεια τοῦ παρελθόντος γιὰ νὰ δώσῃ μόνο ἓνα φορμαλισμὸ ὁλοκληρωτικὰ τεχνικὸ καὶ ἐξωτερικόν, ποῦ ἔχει μέσα του οὔτε ἀλήθεια οὔτε δυναμικὴ ἔντασις. Ἡ μαλακότης τοῦ Ἐρωτος ὑμνολογεῖται, ἡ ὑπεροχὴ του ἀπέναντι στὴν ἀρετὴ ἀποδείχνεται ὄχι μὲ πραγματικὰ γεγονότα ἀλλὰ μὲ παιχνίδια λεκτικῶν σημασιῶν : ἡ σωφροσύνη εἶναι τὸ κρατεῖν τῶν ἡδονῶν, ἐπεὶδὴ καὶ ὁ Ἔρως εἶναι ἀνώτερος—κρατεῖ—τῶν ἡδονῶν, εἶναι καὶ αὐτὸς σωφροσύνη ! Ὡστε ἓνας ἡρωϊκὸς κόσμος πιά ἐσαρώθηκε καὶ ἔμεινε μόνο ἡ δεξιότης τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ξαίρει καὶ συλλογίζεται. Ἐνῶ κατὰ τὸ Φαῖδρον οἱ θεοὶ εἶχαν ἐπιβραβεύσει τὸν ἔρωτα τοῦ Ἀχιλλέως ποῦ ἐτόλμησε νὰ πεθάνῃ γιὰ τὸ φίλο του καὶ εἶχαν περιφρονήσει τὴν ἀτολμία τοῦ Ὀρφέως, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Ἀγάθωνος ὁ Ἔρως εἶναι ὄχι μόνο ὁ ἐμπνευστὴς τῶν ποιητῶν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ποιητής.

Μὲ τὸ ἐγκώμιο τοῦ Ἀγάθωνος παρουσιάστηκε ἡ ἀνεπάρκεια τῶν δοξασιῶν ποῦ ἔρχονταν ἀπὸ τὴν παράδοσις. Ἡ διανόησις κάνει πιά τὴν ἐμφάνισίν της καὶ ἐνεργεῖ ὡς καταστροφικὴ δύναμις. Ἡ ζωὴ κινδυνεύει νὰ γίνῃ ἐξ αἰτίας τῆς ρητορικῆς μορφῇ χωρὶς περιεχόμενον, ἀπλὴ πρόσοψη χωρὶς βάθος, οἰκοδόμημα χωρὶς θεμέλιο, ἐνέργεια ἐξωτερικὴ χωρὶς ἐσωτερικὴ ἔντασις. Καινούργια δύναμις χρειάζεται γιὰ νὰ δώσῃ ξανά ἓνα βαθὺ νόημα στὸν κόσμο τῆς παρακμῆς. Ἡ δύναμις αὕτῃ δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι καμιὰ ἄλλη παρὰ ἡ διαλεκτικὴ τῶν ποιητῶν.

Ἐφτάσε πιά καὶ ἡ στιγμή νὰ μιλήσῃ καὶ ὁ Σωκράτης. Τὸ ξεκίνημά του δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο ἐξὸν ἀπὸ τὴν εἰρωνεία καὶ τὴν ἀπορία. Εἶναι αὐτὲς οἱ δυὸ ἀφετηρίες, οἱ προβαθμίδες τῆς Σωκρατικῆς φιλοσοφίας, ἀναβαθμοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ξεκινᾷ γιὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ ἀληθινοῦ. Τὶς πολυφωνικὰς συνηχήσεις ποῦ ἐπαρουσίασε ὁ λόγος τοῦ Ἀγάθωνος λείπει ὁ Σωκράτης πῶς τις ἀντίκρουσε μὲ ἐκπληξιν καὶ θαυμασμό. Οἱ δυὸ τοῦτοι χαρακτηρισμοὶ ὁμως εἶναι εἰρωνικοί, μετρία-

σμός πού δηλώνει πώς αισθάνεται ἀληθινὴ φρίκη ὁ Σωκράτης ἐμπρὸς στὴ μηδαμινότητα τῶν λεκτικῶν παιγνιδισμάτων τοῦ Ἀγάθωνος. Ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς ὅταν εἶχε κατεβῇ στὸν κόσμον τῶν σκιῶν ἐφοβήθηκε μήπως ἡ Περσεφόνη τοῦ ἐξαποστείλῃ «Γοργεῖν κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου» Ὀμ. Ὀδ. Ν.633, ἀπαράλλακτα καὶ ὁ Σωκράτης αισθάνεται ἓνα δέος ἐμπρὸς στὰ κούφια σχήματα τῆς Γοργειανῆς ρητορικῆς. Πρέπει γι' αὐτὸ νὰ μετατοπιστοῦμε ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν σκιῶν καὶ τῶν εἰδώλων καὶ νὰ ἀνεβούμε στὴν περιοχὴ τοῦ ἀληθινοῦ ὄντος. Γιὰ μιὰ τέτοια ἀνάβαση ἓνας ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ὁδηγὸς μας· ἡ διαλεκτικὴ.

Πρὶν ἀρχίσῃ τὸ ἐγκώμιό του ὁ Σωκράτης παρακαλεῖ τὸν Ἀγάθωνα νὰ δεχτῇ νὰ τοῦ κάμῃ μερικὲς ἐρωτήσεις. Ζεκινᾷ ὁ Σωκράτης ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀρχὴ ἀπὸ ὅποιαν καὶ ὁ Ἀγάθων. Τὸ θέμα εἶναι ὁ καθορισμὸς τῆς οὐσίας τοῦ ἔρωτος, μὲ τὴ διαφορά ὅτι τὸ βλέμμα του προσπαθεῖ νὰ διακριβώσῃ τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο τοῦ ἐρωτικοῦ φαινομένου. Ἀπὸ τὴν προσπάθειά τούτῃ θὰ παρουσιαστῇ τὸ νόημα πού κλείνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ἔρωτος. Μὲ τὴ συζήτηση αὕτῃ ὁ Πλάτων μᾶς δίνει τὴν πρώτη ἐπιστημονικὴ καὶ ἴσως ἕως τώρα ἀξεπέραστη σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τοῦτο ἀνάλυση σὲ βαθύτητα καὶ ἀκρίβεια. Ὁ Σωκράτης ἐξετάζει τὸ ἐρωτικὸ φαινόμενο ἀπὸ τὴ δυνάμει του πλευρά. Ὁ ἔρως θὰ χαρακτηρισθῇ καὶ θὰ προσδιορισθῇ δυνάμει τῆς ιδιότητος πού ἔχει νὰ ἀναφέρεται σὲ κάποιον ἀντικείμενον. Δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἔρως χωρὶς συνάμα νὰ εἶναι καὶ ἔρως τινός. Ὡστε τὸ κυριώτερον καὶ θεμελιωδέστερον χαρακτηριστικὸ τοῦ ἔρωτος εἶναι ἡ ἀναφορά του σὲ ἓνα ἀντικείμενον, ἡ ἀναφορικότητα (Intentionalität) ὅπως θὰ ἐλέγαμε χρησιμοποιώντας ἓνα νεωτερικὸν ὄρο.

Τὸ πρῶτον τοῦτο χαρακτηριστικὸν θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ καὶ σὲ δεύτερον. Ἡ σχέση τῆς ἀναφορικότητος προϋποθέτει ὅτι ὁ ἔρως εἶναι κάτι τὸ ἐλλειπτικόν, κάτι πού αισθάνεται τὴ στέρξη κάτινος ἄλλου καὶ γι' αὐτὸ ἀναφέρεται σ' αὐτὸ τὸ ἄλλο προσπαθώντας νὰ περάσῃ πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἡ τάση τοῦ ξεπερασμοῦ του θεμελιώνεται ἐξ αἰτίας τῆς αἰσθησης κάποιας στέρξης. Γι' αὐτὸ ὁ ἔρως συντροφεύεται πάντοτε ἀπὸ ἐπιθυμίαν καὶ ἐνδειαν τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται. Ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποῖες φαίνεται ὅτι ὁ ἔρως δὲν συντροφεύεται ἀπὸ ἐνδειαν. Ὅταν λέμε π.χ. ὅτι ὁ ὑγιὴς ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι ὑγιής. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ ὑγιὴς ἐπιθυμεῖ νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑγείαν καὶ κατὰ τὸν

μέλλοντα χρόνο. Πάλι λοιπόν ὁ ἔρως εἶναι κίνησις πρὸς κάτι τοποθετημένο μακρύτερα στὴν περιοχὴ τοῦ μέλλοντος πού ἀκόμη δὲν ἦρθε καὶ εἶναι αἰσθητό, ὡς ἀπουσία καὶ στέρησις· ὁ δεικτὴς λοιπόν τῆς χρονικότητος, ὁ ὀρίζων τοῦ μέλλοντος καθορίζει ἀκόμη σταθερώτερα τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἀναφορικότητος.

Εἶναι φανερό ὅτι τὴν ἀντίληψιν πού ἀναπτύσσει ἐδῶ ὁ Σωκράτης τὴν εἶχε προπαρασκευάσει ὁ Πλάτων καὶ στὸ λόγον τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἦταν καὶ γιὰ τὸν Ἀριστοφάνη ὁ ἔρως ἐκδήλωση αἰτιολογημένη ἀπὸ κάποια στέρηση καὶ κατευθυνόμενη πρὸς κάτι. Ἡ διάσπασις τῆς πρωταρχικῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος ἦταν ἡ ἀφαιρηρία καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἀρχέγονης ἐνότητος, ὁ τελικὸς σκοπός. Τὸ σκοπεῖν ἀκφρασμένο ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνη χαρακτηριστικὸ καθωρίστηκε πιά καὶ διασαφηνίστηκε, μένει ὁμως νὰ διαφωτιστῇ ἀκόμη τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀναφορᾶς. Στὸν προσδιορισμὸ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀναφορᾶς ὁ Σωκράτης εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν Ἀγάθωνα. Ὁ ἔρως δὲν ἔμπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἐπιθυμία κάλλους. Ἄν τὸ παραδεχθῶμε ὁμως αὐτὸ φθάνομε ἀναγκαστικὰ στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἔρως δὲν ἔχει κάλλος. Ὡστε ὁ χαρακτηρισμὸς πού ἐδῶκε ὁ Ἀγάθων ἀνακηρύττοντας τὸν ἔρωτα ὠραῖο δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ θεωρηθῇ σωστός. Ὁ Ἀγάθων ὁ ἴδιος ἀναγκάζεται ἀπὸ τὸ Σωκράτη νὰ εἰπῇ «κινδυνεύω, ὦ Σώκρατες, οὐδὲν εἰδέναι ὧν τότε εἶπον». Τὰ ὅσα εἶπε δὲν ἔχουν μετοχὴ στὸ εἰδέναι, στὴν καθαρὴ δηλαδὴ θεώρηση τῶν πραγμάτων.

Τὸ ἀρνητικὸ μέρος τῆς ὁμιλίας τοῦ Σωκράτους ἐτελείωσε. Σταματᾷ ὁ διαλεκτικὸς ἔλεγχος καὶ ἀρχίζει τὸ θετικὸ στάδιον τῆς ἀποκαλυπτικῆς θεώρησης. Ὁ Σωκράτης θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὴν περιοχὴ τοῦ δαιμονικοῦ κόσμου. Ὅ,τι θὰ εἰπῇ εἶναι ἀποκάλυψις δαιμονική. Στὸν κόσμον τῶν δαιμονίων εἶχε ὀδηγήσει τὸ Σωκράτη ἡ Μαντινικὴ Ἱέρεια Διοτίμα, ἡ γυναῖκα πού ξαίρει νὰ ἐξουσιάζῃ ἐπάνω στὶς φυσικὰς δυνάμεις καὶ τὰ ἀναβάλλῃ τὶς θανατικὰς ἀρρώστειες· ὅ,τι θὰ εἰπῇ ὁ Σωκράτης εἶναι ὅπως λέει ὁ ἴδιος, ἀναδιήγησις τῆς διδασκαλίας πού τοῦ εἶχε κάμει ἡ γυναῖκα ἐκείνη.

Καθετὶ τὸ δαιμονικὸ ἔχει μέσα του τὴν ἀπιστίαν, τὸν πτόθον γιὰ τὴν ἀναρεύνησιν. Ἡ Μαντινικὴ Ἱέρεια δὲν πιστεύει ὅπως ὁ λαὸς στὴ θεϊκότητα τοῦ Ἑρωτος. Ἀποτολμᾷ νὰ ἐκφράσῃ μιὰν ἀντίληψιν πού γιὰ τοὺς πολλοὺς θὰ ἦταν βλασφη-

μία. Ὁ Ἔρως δὲν εἶναι θεός· ὁ Ἔρως δὲν εἶναι ὥραϊος· οὔτε σοφός οὔτε εὐδαίμων εἶναι. Ὁ Ἔρως πάλι δὲν εἶναι οὔτε ἀσχημὸς οὔτε ἀμαθής οὔτε δυστυχής. Ἀνάμεσα σὲ τοῦτες τὶς δυὸ ἀντιθέσεις ὁ Ἔρως ἀπαράλλακτα ὅπως ἀνάμεσα στὴν ἀμάθεια καὶ στὴ σοφία στέκεται ἡ ὀρθὴ δοξασία. Ἡ περιοχὴ του εἶναι τὸ μεσοδιάστημα πού ἀρχίζει ἀπὸ τὴ θνητὴ φύση καὶ τελειώνει στὴν ἀθάνατη. Εἶναι γι' αὐτὸ ὁ Ἔρως ὁ ἐρμηνευτὴς καὶ ὁ ἀγγελιαφόρος τῶν δυὸ τούτων κόσμων, ὁ συνδετικὸς δεσμὸς τοῦ θνητοῦ καὶ τοῦ ἀθανάτου, ὁ φορέας τῆς διαλεκτικῆς πού ἐνώνει τὸ ἀνθρώπινο πρὸς τὸ θεῖο. Σύμφωνη μὲ τὴ φύση του εἶναι καὶ ἡ καταγωγὴ του. Μητέρα τοῦ Ἐρωτος εἶναι ἡ Πενία καὶ πατέρας του ὁ Κόρος. Γι' αὐτὸ ὁ Ἔρως εἶναι κάτι πού πάντοτε μένει ἕνα μεταξὺ ἀνάμεσα στὴν ἐκζήτηση καὶ τὴν εὐρεση, ἀνάμεσα στὸ χορτασμὸ καὶ στὴν ἔντονη στέρηση. Εἶναι μαζί καὶ θνητὸς καὶ ἀθάνατος· χίλιες φορὲς πεθαίνει καὶ χίλιες φορὲς ἀνασταίνεται· χίλιες φορὲς μαραίνεται καὶ ἄλλες τόσες ἀναβλασταίνει. Εἶναι ὁ Ἔρως σκληρός, πολεμιστής, μηχανορράφος, γοητευτικὸς καὶ σοφιστής. Ὅλη τὴν πανοπλία τούτῃ τὴ χρειάζεται γιὰ νὰ ξεπερνά τὴν ἔνδειαν, χωρὶς πάλι νὰ ἡμπορῇ νὰ φτάσῃ στὴν κατηρέμηση, πού εἶναι τὸ χάρισμα τῆς θεϊκῆς οὐσίας. Ἀναγκαστικὰ ὁ Ἔρως δημιουργεῖ τὴ φιλοσοφία, γιατί δὲν ἔχει τὴ σοφία πού εἶναι μόνον κτῆμα τῶν θεῶν. Τὰ χαρακτηριστικὰ πού δίνει ἡ κοινὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν Ἐρωτα παριστάνοντάς του ὡς κάτοχο κάθε κάλλους καὶ ἀβρότητας δὲν ἀποδίδουν τὴ φύση του. Ἀντίθετα τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴ φύση τοῦ ἀντικειμένου τοῦ Ἐρωτος. Ἐτσι λοιπὸν ἀποκαλύπτεται καὶ ἡ ἀφορμὴ τοῦ σφάλματος πού περιέχει ἡ κοινὴ γιὰ τὸν Ἐρωτα ἀντίληψη. Οἱ ἄνθρωποι παίρνουν τὸ ἐρώμενο ἀντικείμενο, τὸ ἀνυψωμένο στὴ σφαῖρα τῆς ιδεώδους τελειότητος γιὰ ἔρωτα παραλείπουν νὰ ἐξετάσουν τὸν Ἐρωτα ὡς ἐνέργεια κατευθυνόμενη πρὸς τὸ ἐρώμενο ἀντικείμενο. Αἱ ἀναλύσεις πού μᾶς δίνει ὁ Πλάτων μὲ τὸ στόμα τῆς Διοτίμας ἔχουν ἐξαιρετικὴ ἀξία, γιατί ἀποτελοῦν διεισδυτικώτατη διερεύνηση τοῦ Ἐρωτος ἀπὸ τὴ λειτουργικὴ του ἀποψη.

Ἐπρὶ ἡμῶν ἔρχωμεθα μὲ τὶς προηγούμενες διερευνήσεις ἀρκετὰ στὸν προσδιορισμὸ τῆς οὐσίας τοῦ ἔρωτος καὶ ἡμποροῦμε νὰ ἐξετάσωμε πιά τὸ ζήτημα πού ἀφορᾷ τὶς ἐνέργειες πού προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἔτσι προσδιωρισμένη οὐσία του. Τί σημασία ἔχει γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ τὸ ἐρωτικὸ γεγονός;

Ποιό είναι τὸ νόημά του ; Αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα ἀποτελοῦν τὸ θέμα τῶν καινούργιων ἀναζητήσεων.

Τὴν ἀφετηρία ἀποτελεῖ καὶ πάλιν ἡ ἀπόφανση τοῦ Ἀγά-
θωνος. Ὁ ἔρως ἔχει ὡς ἀντικείμενό του τὸ ὠραῖο· «ὁ ἔρως ἔστι
τῶν καλῶν». Ἡ ἀπόφανση ὁμως πρέπει νὰ καθορισθῇ σαφέ-
στερα.—Ὁ ἔρως ἔχει ὡς ἐπιδίωξη τὴν κατοχὴν κάτινος ἀντι-
κειμένου, «εἶναι ἐπιθυμία τοῦ γενέσθαι αὐτῷ τὰ καλὰ». Ἐπει-
δὴ τὸ ἐπιδιωκόμενο ἀντικείμενο εἶναι καλὸ πρέπει νὰ ὑπηρετῇ
ἕναν ἀπώτερο σκοπὸν, τὴν εὐδαιμονία· ἡμπορεῖ λοιπὸν ὁ ὀρι-
σμός νὰ εὐρυνθῇ καὶ νὰ παρουσιασθῇ μὲ τὴν ἀκόλουθον δια-
τύπωση· ὁ ἔρως εἶναι «πᾶσα ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμία καὶ τοῦ
εὐδαιμονεῖν». Εἶναι βέβαια ὁ ἔρως στὸ βῆθος τοῦ ἐπιθυμίας
εὐδαιμονίας, ἀλλὰ διαφορίζεται ἐπειδὴ τὰ ἀντικείμενα μὲ τὰ
ὁποῖα πιστεύομε ὅτι εἶναι ἀποκτητὴ ἡ εὐδαιμονία δὲν καθο-
ρίζονται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον.
Στὴ συνηθισμένη γλωσσικὴ χρῆση ἔρως θὰ εἰπῇ, σύμφωνα
καὶ μὲ τὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἀριστοφάνους, ἡ ἐκζήτηση τῆς συμ-
πλήρωσης τοῦ ἀνθρώπου μὲ κάποιο ἄλλο ἥμισυ πού τοῦ λείπει.
Ἡ κοινήτουτὴ ὁμως δοξασία τῶρα διορθώνεται : τὸ ἀντικείμενο
τοῦ ἔρωτος δὲν εἶναι κάτι τὸ σωματικόν, γιατί συχνὰ οἱ ἄνθρω-
ποι φτάνουν στὴν ἀπόφασιν νὰ στερηθοῦν ἕνα σωματικόν μέρος
τοῦ ἑαυτοῦ τους, ὅταν αὐτὸ εἶναι ἀχρηστο καὶ ἐπικίνδυνον·
ἀντικείμενο τοῦ ἔρωτος εἶναι ὁ,τι θεωρεῖται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον
ὡς ἀγαθόν, ὥστε γενικὰ ὁ ἔρως εἶναι ἐπιθυμία κάποιας διαρ-
κοῦς παρουσίας τοῦ ἀγαθοῦ. Μὲ τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν
ἐφτάσαμε σὲ ἀνυπέρβλητον δυσκολίαν. Ὁ ἔρως ὠρίστηκε ὡς
ἐπιθυμία γιὰ διαρκὴ παρουσίαν τοῦ ἀγαθοῦ, «τοῦ τὸ
ἀγαθὸν αὐτῷ ἀεὶ παρεῖναι». Ὅλες οἱ δυσκολίες συγ-
κεντρώνονται στὸν καθορισμὸ τῆς δυνατότητος τῆς «ἀεὶ
παρουσίας». Πῶς ἡμποροῦμε νὰ ἐπιτύχωμε τὸ «ἀεὶ
παρεῖναι τὰ ἀγαθὰ»; Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ἀποτελεῖ
τὴν βάση τῶν ἀναζητήσεων πού θὰ ἀκολουθήσουν. Ὁ τρόπος
τῆς ὑπαρξῆς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ὁμοιος μὲ τὸν ὑπαρκτι-
κὸν τρόπον τῶν θείων ὄντων. Τὰ θεῖα ὄντα χαίρονται αἰωνία
ὑπαρξὴ καὶ γι' αὐτὸ εἶναι δυνατὴ γι' αὐτὰ ἡ «ἀεὶ τῶν ἀγα-
θῶν παρουσία». Γιὰ τὸν ἄνθρωπον ἡ «ἀεὶ παρουσία» τῶν
ἀγαθῶν πρέπει νὰ συντελεσθῇ κατὰ κάποιον ἄλλον τρόπον.
Πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε καὶ νὰ εὐροῦμε ἂν ὑπάρχῃ μέσα στὴ
θνητὴ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἕνα στοιχεῖον πού νὰ τὸν πλησιάζῃ
πρὸς τὴν αἰωνία διάρκειαν. Ἐπειδὴ ἡ αἰωνία διάρκειαν εἶναι
ιδιότυπα τῆς θείας οὐσίας, ἂν εὐρίσκαμε τὸ ζητούμενον στοι-

χειο θὰ ἔλυνάμε τὸ πρόβλημα ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ. Ἡ Διοτίμα ὡς θεϊκὸ στοιχεῖο μέσα στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ θεωρεῖ τὴν κύηση καὶ τὴ γέννηση «ἔστι δὲ τοῦτο θεῖον τὸ πρᾶγμα, καὶ τοῦτο ἐν θνητῷ ὄντι τῷ ζῳῷ ἀθάνατον ἔνεστιν, ἡ κύησις καὶ ἡ γέννησις» 207 C. Τὸ φαινόμενο τῆς γεννήσεως πάλι εἶνα συνδυασμένο μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ κάλλους. Ἡ παρατήρηση δείχνει ὅτι ἡ κύηση μόνον στὴν περιοχὴ τοῦ καλοῦ εἶναι δυνατὴ. Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ζῷα ἔλκονται ἀπὸ τὴ λάμψη τοῦ κάλλους, ἀπὸ αὐτὴ δελεάζονται καὶ διαιωνίζονται τὸ εἶδος τους.

Εὐρέθηκε ὕστερα ἀπὸ αὐτά, τὸ ζητούμενο ἀθάνατο στοιχεῖο τῆς θνητῆς φύσης· αὐτὸ εἶναι ἡ γέννηση «ἀειγενὲς ἔστι καὶ ἀθάνατον ὡς θνητῷ ἡ γέννησις»· εὐρέθηκε ἀκόμη καὶ ἡ περιοχὴ ποὺ εὐνοεῖ τὴ γέννηση· αὐτὴ εἶναι τὸ καλὸ. Ἀναγκαστικά λοιπὸν θὰ μετατραπῇ ὁ ὀρισμὸς τοῦ ἔρωτος καὶ θὰ προσδιοριστῇ ὄχι ὡς ἐπιδίωξη τοῦ καλοῦ «ἔρως καλοῦ», ἀλλὰ ὡς ἐπιδίωξη τῆς κύησης καὶ τῆς γέννησης μέσα στὴν περιοχὴ τοῦ καλοῦ «ἔστι γάρ, ὦ Σώκρατες ἔφη (ἡ Διοτίμα), οὐ τοῦ καλοῦ ὁ ἔρως, ὡς σὺ οἶει. Ἀλλὰ τί μὲν. Τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ τόκου ἐν τῷ καλῷ» 206 E. Μόνον μὲ τὴ γέννηση μέσα στὴν περιοχὴ τοῦ καλοῦ εἶναι δυνατό νὰ φτάσουν τὰ θνητὰ ὄντα στὴν ἀπόκτηση τῆς αἰωνίας παρουσίας τοῦ ἀγαθοῦ. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ τελικὸς στόχος ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἐπιδίωξη τοῦ ἔρωτος εἶναι ἡ «ἀεὶ παρουσία», ἡ ἀθανασία, ἐπιδίωξη δηλαδὴ τοῦ εἶναι. Πίσω ἀπὸ ὅλα αὐτὰ κρύβεται ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ συνηθέστερα μοτίβα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος, ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἔρωτος ὡς ὄρεξης γιὰ ὕπαρξη ! Ἐρως θὰ εἴπῃ : τοῦ ὄντος ἐπορέγεσθαι. Ὁ ἔρως ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὴ Διοτίμα ὡς γενικὴ τάση τῆς θνητῆς ὕπαρξης νὰ ἀνεβάσῃ τὸν ἑαυτὸ της στὸν ὀρίζοντα τῆς ἀθανασίας. Ὁ μόνος τρόπος δυνάμει τοῦ ὁποῖου ἡ θνητὴ φύση ἔχει μετοχὴ στὴν αἰωνία διάρκεια εἶναι ἡ ἀκατάπαυστη ἀνανέωση καὶ ἀναγέννηση. Ἡ θνητὴ φύση ἡμπορεῖ καὶ σώζεται μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ μέσα στὴ ροὴ τῆς χρονικότητος πεθαίνοντας ἀφήνει κάθε στιγμή κάτι τὸ νέο ὡς διάδοχον καὶ ἀντιπρόσωπό της μέσα στὸν κόσμον τῆς ζωῆς. Παράδειγμα τέτοιας ἀνανέωσης ἀποτελεῖ κατὰ τὸν Πλάτωνα καὶ ἡ συγκρότηση τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος. Μὲ τὴν πρόοδο τοῦ χρόνου ὅλα τὰ ὑλικά στοιχεῖα ποὺ ἀποτελοῦν τὸν ἄνθρωπον ἀλλάζουν, ἀνανεώνονται ὅμως ἡ προσωπικότητά του καὶ μένει δυνάμει μιᾶς ἀδιάκοπης μεταβίβασης καὶ ἐπανάληψης ἡ ἴδια. Ἡ ἀνθρώπινη ὕπαρξη εἶναι γιὰ τὸν Πλάτωνα δυνατὴ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει κάποιας ἀδιά-

κοπής παράδοσης. Κάθε στιγμή ή προσωπικότητα παραδίνει τὸν ἑαυτὸν τῆς στὸν ἑαυτὸ τῆς· κάθε καινούργια χρονική στιγμή πού ἔρχεται ξαναρχίζει πάλι τὴν ὑπαρξὴ τῆς προσωπικότητος. Ἐδῶ ἀκριβῶς ἔχει στηρίξει ὁ Πλάτων τὴν ἀναμνηστικὴ θεωρία. Ἡ παρουσία τῆς ἐπιστήμης κατορθώνεται μὲ μιὰ διαρκὴ μελέτη καὶ ἀνάμνηση. Ἡ ἀνανεωτικὴ ἐνεργητικότητα εἶναι ὁ μόνος τρόπος πού ἀνοίγει στὸ θνητὸ ὄν τὸν ὀρίζοντα τῆς ἀθανασίας.

Τὴν τάση πρὸς τὴν ἀθανασία τὴ βλέπει ἡ Διοτίμα κάτω ἀπὸ δυὸ ἀπόψεις. Ὑπάρχει ἓνας δρόμος πού ἀσφαλίζει τὴ σωματικὴ ἀθανασία· αὐτὸν τὸν ἀκολουθεῖ ὁ σωματικὸς ἔρως, ὁ βιολογικὸς ἔρως τῆς σωματικῆς παιδογονίας πού ἀσφαλίζει τὴ διαιώνιση τῶν εἰδῶν. Ὑπάρχει ὁμως ἡ ἐκζήτηση τῆς ἀθανασίας μὲ τὴν «κατὰ ψυχὴν» παιδογονίαν. Αὕτὴ συντελεῖται μέσα στὸν ὀρίζοντα τῆς ἱστορικῆς μνήμης. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀθανασίας ἀποτελεῖ τὴν ἐκζήτηση τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων ὅσοι προτιμοῦν νὰ ἀφήνουν πίσω τοὺς ὄχι σωματικὰ παιδιὰ ἀλλὰ τὴ μνήμη τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἔργων τοὺς. Τέτοιοι εἶναι ὅσοι συνάπτουν τὸν ἐρωτικὸ δεσμὸ γιὰ τὴν πραγμάτωση τῶν ἀρετῶν καὶ ὅσοι ἀφήνουν στὶς ἀντικειμενικὲς πραγματοποιήσεις τῶν ἔργων τοὺς ἀθάνατους ἀπογόνους πού μιλοῦν γιὰ τὸ πέρασμά τοὺς ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτό.

Ἔως τὰ τώρα εἶχε παρουσιάσει ὁ Πλάτων μὲ τὴ Διοτίμα μιὰν ἀνάλυση τοῦ ἐρωτικοῦ γεγονότος ὅπως παρουσιάζεται σὲ μιὰ ἀντικειμενικὴ ἐνατένιση. Δὲν εἶχε ἐξετασθῇ ὁ ἔρως ὡς βίωση τοῦ ὑποκειμένου. Δὲν εἶχε γίνῃ φανερὴ ἡ γενητικὴ πορεία τοῦ φαινομένου μέσα στὴν ψυχικὴ περιοχὴ τοῦ ἀτόμου. Στὸ τελευταῖον τμῆμα τοῦ λόγου τῆς Διοτίμας πρὸς τὸν Σωκράτη μᾶς δίνει ὁ Πλάτων τὴν περιγραφὴ τοῦ ἔρωτος ὡς συμβάματος μέσα στὴν ψυχὴ ἐνὸς ὠρισμένου ἀνθρώπου. Μᾶς παρουσιάζεται ἔτσι ὁ ἔρως ὡς δραματικὴ περιπέτεια τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Ἡ περιγραφὴ πού δίνεται εἶναι σύγχρονα ὑπόδειγμα καὶ ὁδηγία. Ἀποκαλύπτεται μὲ αὕτὴ ἡ ἀσκητικὴ τοῦ ἔρωτος, ὁ δρόμος πού πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ψυχὴ, ὅταν δεχτῇ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ τρομεροῦ τούτου δαιμονίου.

Τὸ πρῶτον ξεκίνημα εἶναι ὁ σωματικὸς ἔρως, ἡ στροφὴ τῆς ψυχῆς σὲ ἓνα ὠρισμένο ζωντανὸ πρόσωπο. Ἡ ἀναστροφὴ μὲ τὸ ἐρώμενον πρόσωπο πρέπει νὰ ἔχῃ χαρακτῆρα πνευματικόν, ἡ τεκμηρίωση τῆς ὀρθότητος τῆς σχέσης αὐτῆς εἶναι ἡ γέννηση λόγων καλῶν. Γρήγορα ὁμως πρέπει νὰ

γενικευτῇ ὁ πρὸς ἓνα ὠρισμένο πρόσωπο προσανατολισμένος ἔρως καὶ νὰ γίνῃ ἐνατένιση τοῦ κάλλους πού παρουσιάζεται ἐπάνω σὲ ὅλα τὰ ὠραῖα σώματα. Πρέπει ἀκόμη νὰ ξεπερασθῇ, νὰ ἀνεβασθῇ στὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο καὶ νὰ γίνῃ ἐνατένιση τοῦ ψυχικοῦ κάλλους. Ἡ καλλονὴ τῆς ἠθικῆς ζωῆς, ἡ ὠραιότητα τῶν εὐρημάτων τῶν ἐπιστημῶν ἀνυψώνουν τὴν ψυχὴ καὶ τὴν κάνουν νὰ ἀντικρύζῃ ἓνα κάλλος ἀνώτερου βαθμοῦ φέρνοντας συνάμα καὶ κάποιαν ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὴν προσκόλλησίν της στὸ σωματικὸ κάλλος. Ἡ τρίτη καὶ τελευταία βαθμίδα εἶναι ἡ ὕψωση τῆς ψυχῆς στὴν ἐνατένιση τοῦ καθαυτοῦ καλοῦ. Ὁραματίζεται ἡ ψυχὴ τὸ αἰώνιο καὶ ἀφθαρτὸ κάλλος ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς φθορᾶς καὶ τῆς γένεσης, ἔξω ἀπὸ τίς συμβολικὲς ἐμφανίσεις του στὶς συγκεκριμένες πραγματοποιήσεις ὅσες παρουσιάζει ἡ φύση καὶ ἡ τέχνη. Φθάνομε ἔτσι στὴν περιοχὴ τοῦ ἀνεκφράστου, στὰ σύνορα ἐκεῖνα στὰ ὁποῖα ὁ ἀνθρώπινος λόγος εἶναι πιὰ ἀνίκανος νὰ παρουσιάσῃ ἰσόσταθμὴ ἐκφραση γιὰ τὰ ὅσα αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ. Κάθε προσπάθεια νὰ προχωρήσωμε στὴν περιοχὴ τοῦτῃ χρησιμοποιώντας λεκτικὰ σύμβολα εἶναι καθαρὴ ματαιοπονία. Μὲ τὴν ἀποκορύφωση αὐτὴ τελειώνει ὁ λόγος τοῦ Σωκράτους. Ἀποτελεῖ ὁ λόγος αὐτὸς πραγματικὸ ἐγκώμιο τοῦ ἔρωτος, εἶναι ἡ κατάδειξη τῆς δυνάμεώς του καὶ τῆς ἀνδρείας του. Ἐχει λοιπὸν δίκαιο ὁ Σωκράτης νὰ εἰπῇ τελειώνοντας τὸ λόγο του «καὶ νῦν τε καὶ ἀεὶ ἐγκωμιάζω τὸ ὄνομα τοῦ Ἐρωτος καθ' ὅσον οἶός τ' εἰμί».

Τὸ τέλος τοῦ ἐγκωμίου πού παρουσίασε γιὰ τὸν ἔρωτα ὁ Σωκράτης ἀποτελεῖ τὸ τέρμα τοῦ ἐνὸς τμήματος τοῦ ὅλου ἔργου. Περιεχόμενο τοῦ τμήματος αὐτοῦ ἦταν οἱ ἐρωτικοὶ λόγοι. Ἡ φιλοσοφία ὁμως γιὰ τὸ Σωκράτη καὶ τὸν Πλάτωνα δὲν εἶναι μόνον λόγος· εἶναι καὶ βίος. Στὸ δεύτερο μέρος κλείνεται ὁ ὀρίζοντας τοῦ λόγου καὶ ἐμφανίζεται ὁ ἔρως ὡς πραγματικὸ γεγονός, ὡς δρᾶμα πραγματικὸ μέσα στὴν περιοχὴ τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης. Δυὸ ἀνθρώπινες ὑπάρξεις ἀντιμετωπίζονται ὑψωμένες· σὲ ἓναν ἐκφραστικώτατον συμβολισμό· ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ Σωκράτης. Ὁ πρῶτος εἶναι ἐνσωμάτωση τῆς σωματικῆς δαιμονίας τοῦ ἔρωτος· ὁ δεύτερος εἶναι ὁ μέγας ἀσκητὴς πού ξεπερνώντας ὅλους τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς ἐρωτικῆς κλίμακος ὑψώνεται στὸ δυσθεώρητον ὕψος ὑπερανθρώπινης τελειότητος.

Ὁ Ἀλκιβιάδης εἰσορμᾷ μὲ βακχικὴ πομπὴ ὡσὰν Διό-
Πλάτωνος, Συμπόσιον

νυσος μέσα στη συντροφιά πού είχε κυριαρχηθῇ ἕως τότε ἀπὸ τὴν ἡρεμία τοῦ λόγου. Ὁ ἀχαλίνωτος ἐκβακχευμὸς τῶν σκοτεινῶν ἐνστίκτων ἀντιμετωπίζει τὴν ἀκτινοβολία πού ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ὑπέρτατη πηγὴ τῆς ὠραιότητας ὅπως τὴν είχε ἀποκαλύψει ὁ Σωκράτης. Ἡ δραματικὴ σύγκρουση δυὸ ἀκαταμέτρητης ἰσχύος στοιχείων παίρνει ἓνα τόνο ἀφθαστης τραγικότητας. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ δαιμονικὴ δύναμη τῆς ὠραιότητας τοῦ σωματικοῦ κόσμου, καὶ ἀντίκρου ἡ θεϊκὴ ἀκτινοβολία τῆς ἴδιας ὠραιότητας ἀποκαθαρμένη ὕστερα ἀπὸ τὸ διαποτισμὸ τῆς μετὰ τὸ φέγγος τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν. Οἱ δυὸ χυτὲς τιτανικὲς δυνάμεις ἔλκονται καὶ ἀπωθοῦνται, ἀλληλοεκζητοῦνται καὶ ἀλληλοαποφεύγονται, ὥσάν πανάρχαια κοσμογονικὰ στοιχεῖα. Στὴν πάλῃ αὐτὴ ὁμως νικητὴς μένει ὁ Σωκράτης.

Ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀναπέμπεται ὁ ὕμνος τῆς σωφροσύνης, τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς σοφίας τοῦ Σωκράτους καὶ σὲ ὕψος ἀφθαστης ἀρετῆς παριστάνεται ἀποθεωμένο τὸ πρότυπο τῆς καινούργιας ἡρωϊκῆς ἐποχῆς. Τὸ ἐξωτερικὸ ὁμως περίβλημα τῆς Σωκρατικῆς ὑπόστασης μένει πλότελα δαιμονικόν. Ἡ σειληνικὴ μορφή τοῦ Σωκράτους ἀποτελεῖ προπέτασμα πίσω ἀπὸ τὸ ὅποιο εἶναι κρυμμένη ἡ ἀφθαστὴ καλλονὴ μιᾶς χαλύβδινης σωφροσύνης. Ἡ σιδερένια σωματικὴ κράση τοῦ ἀποτελεῖ τὸ σωματικὸ περικάλυμμα ἑνὸς βαθύτατου ἐσωτερισμοῦ· ἓνα ἀπύθμενο βάραθρο εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς τοῦ κόσμος. Πολλὲς φορές σὲ μιὰ ἐσώστροφῃ διασκόπηση τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ξεχνᾷ τὰ πάντα καὶ μένει βυθισμένος σὲ ἀτελείωτη συλλογὴ. Ἀπὸ τὴν αὐτοσυγκέντρωση τούτῃ ἐξορμώντας ὁ Σωκράτης ἀντιμετωπίζει μέσα στὴ βοή τῆς μάχης τὸν κίνδυνον μετὰ καρτερίᾳ καὶ ἀποφασιστικότητᾳ παναρχαίου ἥρωος. Τὴ λάμψη τῆς ἀνδρείας τοῦ τὴ στολίζει τῆς μετριοφροσύνης ἡ κοσμιότητα καὶ εἶναι τὸ πῶς μεγάλο ἐπιστέγασμα τῆς ἀρετῆς τοῦ ἡ κατανίκηση τοῦ πειρασμοῦ τοῦ σώματος. Ἡ ἀσκητικὴ, ὅπως τὴν εἶχαμε ἀκούσει ἀπὸ τῆ Διοτίμα, ἀποτελεῖ τὸν κανόνα τῆς Σωκρατικῆς ζωῆς.

Ὁ πειρασμὸς εἶναι τὸ τραγικώτερον γεγονός τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ἡ σαρκικὴ αἴσθησις μετὰ τὴ γοητεία τοῦ σωματικοῦ κάλλους ἐναγκαλίζεται τὸ πνεῦμα καὶ ἀπειλεῖ νὰ τὸ πνίξῃ στὴ σκοτεινὴ τῆς τὴν περίπτωξιν. Αἱγοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀντέχουν στὸν πειρασμό. Τὸ πνεῦμα ἐμφανίζεται ὡς ἀδύναμον ὄνειρον, ὥσάν ἡσκίος πού διαλύεται, χτυπημένο ἀπὸ τὴν ἀχτινοβολίαν τοῦ σωματικοῦ κόσμου καὶ μένει ὥσάν μῦθος στὸ

περιθώριο τῆς ζωῆς, ξεθωριασμένη ἀνάμνηση, ἀπλή νοσταλγία πρὸς κάτι τὸ ἀπραγματοποίητο. Ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς πηγὲς τοῦ ὕλικου κόσμου ξεπηδοῦν οἱ φλόγες τῆς σωματικῆς ἐπιθυμίας καὶ κάνουν νὰ γονατίσῃ ἡ καρτερικότητα τῆς ψυχῆς. Ποιὸς θὰ ἤμποροῦσε νὰ δείξῃ καρτερικότητα ἀπέναντι στὸν πολυθέλητρο τοῦτο σατανισμό ; Ποιὸς θὰ ἤμποροῦσε στὴ λάμψη τῆς ἁμαρτίας νὰ ἀντιτάξῃ τὸ ὑπέρθεο φέγγος ἀγγελικῆς ἀγνότητος ; Μιὰ τέτοια σκληρὴ μάχη εἶχε δοθῇ ἀπειράριθμες φορές στὰ βάθη τῆς Σωκρατικῆς ὑπαρξῆς. Ζῶντας ὁ ἥρωάς μας στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου δὲν ἔχει νὰ ἀντιτάξῃ στὸ σατανισμό ἐκεῖνο ἓναν σεραφισμό. Καταπαλεῦει τὸν πειρασμὸ μὲ τὴν ἐνόραση τῆς καθαρῆς ἰδέας τοῦ κάλλους. Τὸ νόημα τῆς καλλονῆς εἶναι ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ θριαμβεύσῃ. Ζητεῖ καὶ εὐρίσκει ὁ Σωκράτης τὸ νόημα τοῦ ἀναταραγμοῦ αὐτοῦ ποὺ λέγεται ἔρως καὶ ἀπὸ ἓνα σκοτεινὸ ἔνστικτο δημιουργεῖ ἀναβαθμὸ πρὸς τὴ θεώρηση τοῦ συνόλου τῆς οὐσίας. Μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἐνόραση τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ, ποὺ εἶναι κι' αὕτὴ ἓνα προπέτασμα, ἓνας ἀναβαθμὸς γιὰ νὰ φθάσωμε στὴν πρώτη ἀρχὴ τοῦ παντός, στὸ Ἄγαθόν.

Τὸ ἐγκώμιο ποὺ ἔπλεξε ὁ Ἀλκιβιάδης γιὰ τὸ Σωκράτη εἶναι ἡ δραματικὴ ἐξιστόρηση τῆς τραγικῆς διαμάχης ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴ σάρκα καὶ στὸ πνεῦμα. Γι' αὐτὸ ἐκφράζει ὅλο τὸ παράπονο τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας ποὺ τιθασεύεται ἀπὸ τὸν πνευματικὸν ἀναγκασμὸ. Μῖσος καὶ ἀγάπη μαζί, συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια, γογγυσμὸς καὶ θαυμαστὴ ἐπιφώνηση, ἀντηχοῦν μέσα ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Ἀλκιβιάδου. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸ σφυρηλατεῖται ὁ σύνδεσμος τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος, ἓνας δεσμὸς ἀπαρτισμένος ἀπὸ δυνάμεις ἀντιθετικὲς ὥσάν ἡ Ἡρακλείτεια ἀρμονία. Ὁ λόγος κάποιες φορές φτάνει ἕως οἷς ἀπάτητες κορυφὲς ἀκρότατης ἀρετῆς γιὰ νὰ ξαναπέσῃ στὸ βάραθρο ἀνομολόγητων ἐνστίκτων. Ὁ Σωκράτης ὑψώνεται στὴν καθαρώτατη καὶ αἰθέρια ἀτμόσφαιρα σοφίας θεϊκῆς γιὰ νὰ κατακρημνίζεται ἔπειτα στὴ ζωώδη περιοχὴ τῶν σατύρων καὶ σειληνῶν. Τόνοι ὑψηλοτάτης τραγωδίας καὶ χονδροειδεστατοῦ σατυρικοῦ δράματος ἀποτελοῦν τὴ διατονικὴ κλίμακα τοῦ ἐγκωμίου ποὺ παρουσιάζει ὁ Ἀλκιβιάδης ἐξυμνώντας καὶ σατυρίζοντας συνάμα τὸ Σωκράτη.

.....

Ἡ νύχτα ἔχει προχωρήσει καὶ ἡ συντροφιά τῶν συνδαιτυμόνων συνταράσσεται ἀπὸ τὴν εισόρμηση πλῆθους κωμαστῶν. Ἡ βοή τοῦ διονυσιασμοῦ ἐξοστρακίζει τὴν ἡρεμία τῆς συνδιάλεξης καὶ ἀκολουθεῖ ἀγώνας οἰνοποσίας καὶ ἡ μέθη κατακυριεύει ὅλους ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Σωκράτη. Ἔως τὴν αὐγὴ ἐξακολουθεῖ αὐτὸς νὰ μένη νηφάλιος καὶ νὰ συζητῇ ἓνα παράδοξο θέμα : Ὁ ἴδιος ποιητὴς ἤμπορεῖ νὰ συνθέτῃ κωμωδία καὶ τραγωδία. Πραγματικὰ αὐτὸ πού ἐζήσαμε ἦταν κάτι τὸ διφυές : σάτυρα καὶ τραγικὸς μῦθος, σκοτεινὰ ζωώδη ἔνστικτα πού ἀνεβάστηκαν περνώντας μέσα ἀπὸ ἀσκητικὴ κάθαρση σὲ μιὰ σκοπιὰ ἀπὸ ὅπου ἀρχίζει καὶ γίνεται ὁρατὸ τὸ σύνολο τῆς οὐσίας.

III. Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ «ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ»

Τὸ Συμπόσιο εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὑπεροχώτερα δημιουργήματα τῆς εὐρωπαϊκῆς πεζογραφίας. Ἐμᾶς δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἡ καλλιτεχνικὴ τοῦ ἀξία· αὐτὴ μόνον νὰ τὴν ζήσῃ κανεὶς ἢ μπορεῖ ἔχοντας στὰ χέρια τοῦ τὸ παλαιὸ κείμενο. Θὰ ρίξωμε μόνον μιὰ ματιὰ στὸν ὀρίζοντα τῆς φιλοσοφικῆς προβληματικῆς τοῦ ἔργου.

Μαζὶ μὲ τὸ Φαίδωνα ἀποτελεῖ τὸ Συμπόσιον μιὰ δυάδα διδύμων ἀδελφῶν. Ὁ κοινὸς σύνδεσμός τους εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ἀθανασίας. Ὅπως ἡ σκέψη γιὰ τὸ θάνατο πᾶει τὸ νοῦ μας πρὸς τὴν ἀθανασία, ἔτσι καὶ ὁ συμποσιασμός, οἱ καλὲς καὶ ὁμορφες ὥρες τῆς ζωῆς, κάνουν νὰ κατευθυνθῇ ἡ ματιὰ μας στοὺς χώρους τῆς αἰώνιας νεότητος, τῆς ἀκατάλυτης διάρκειας τῆς ζωῆς μας. Ἡ παμπάλαια παράδοση ποὺ μᾶς διέσωσε γιὰ τὸ Σάμολξι ὁ Ἡρόδοτος IV 95, μᾶς λέει πὼς οἱ διδασκαλίες καὶ τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ οἱ σχετικὲς μὲ τὴν ἀθανασία ἐγίνονταν μέσα στὶς εὐωχίες «τὸν Σάμολξιν... κατασκευάσθαι ἀνδρεῶνα, ἐς τὸν πανδοκεύοντα τῶν ἀστῶν τοὺς πρώτους καὶ εὐωχέοντα ἀναδιδάσκειν ὥς οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ οὔτε οἱ ἐκ τούτων αἰεὶ γιγνόμενοι ἀποθανέονται, ἀλλ' ἤξουσιν ἐς χῶρον τοῦτον ἵνα αἰεὶ περιέοντες ἔξουσιν τὰ πάντα ἀγαθὰ».

Στὶς καλὲς ὥρες τῆς ἡ ζωὴ παίρνει αὐτοπεποίθησιν καὶ θάρρος γιὰ νὰ προβάλλῃ τὸν ἑαυτὸ πρὸς τὸ ἀπειρο τῆς χρονικῆς διάρκειας. Μιλεῖ ἡ ζωὴ φτασμένη στὴν πληρότητά της καὶ πλαισιωμένη μέσα στὴ γήϊνή της ὑπόστασι. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο λογαριάζεται μὲ τὴν ἀθανασία ὁ θνητὸς ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἀπὸ σῶμα καὶ πνεῦμα συνθεμένο ἀνθρώπινο ἄτομο. Τὸ Συμπόσιο εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν γήϊνο ἔργο τοῦ Πλάτωνος· ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς δὲν ἔχει νὰ βαρύνῃ καθόλου ὡς ἐπιχείρημα μέσα στὴν ὅλη διαδικασία τῶν συζητήσεων.

Ὁ ἄνθρωπος ἐξετάζεται ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς πεπερασμένης ὑπόστασός του. Ἐμφανίζεται ὡς ἓνα ὄν ἐλλειπτικὸ ποὺ τείνει πρὸς κάτι ἄλλο. Τὸ βασικὸ γνῶρισμά του εἶναι ἡ προσπάθεια νὰ ξεπεράσῃ τὸν ἑαυτὸ του, νὰ πραγματο-

ποίηση κάποια μετάβαση σὲ κάτι ἄλλο πρὸ πέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Αὐτὴ ἡ ὑπερβατικὴ κίνηση εἶναι ποὺ συγκροτεῖ τὸ φαινόμενο τοῦ ἔρωτος.

Ἦμποροῦμε νὰ ἐρωτήσωμε τί εἶναι αὐτὸ τὸ ἄλλο. Καθορίζεται ὁ στόχος τῆς ὑπερβατικῆς πορείας ἀνάλογα πρὸς τὴν ὀπτικὴ δύναμη ποὺ ἔχει τὸ ἄτομο ποὺ ἐμφορεῖται ἀπὸ τὸν ἔρωτα. Ἡ σωματικὴ διαιώνιση ἢ ἐπιτυγχανόμενη μετὰ τὴν κύηση καὶ τὴ γέννηση εἶναι ὁ πρῶτος καὶ ὁ προσεχέστερος καθορισμὸς τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὸ ὁποῖο μᾶς ὠθεῖ ὁ ἔρως. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὴ σωματικὴ γέννηση ὑπάρχει καὶ ἡ πνευματικὴ ποὺ ἡ περιοχὴ τῆς εἶναι ἡ κοινὴ ζωὴ τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς κοινότητος τῶν συνανθρώπων. Καὶ οἱ δύο τοῦτοι καθορισμοὶ δείχνουν ἀντικειμενικὰ τὸ ποῦ ἡμπορεῖ νὰ εὕρῃ τὴν κατηρέμησίν του τὸ ἐρωτικὸ φαινόμενο: στὴ δημιουργίᾳ σωματικῶν ἀπογόνων καὶ στὶς πραγματοποιήσεις τῶν κατορθωμάτων ποὺ θὰ ζοῦν μέσα στὴν ἱστορικὴ μνήμη τῆς πολιτικῆς κοινότητος ἀποτελώντας τὸ διάκοσμο τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος, φαίνεται νὰ εὕρισκῃ ἡ ἐρωτικὴ ὁδὸν τὴν ἀπολύτρωσίν της. Τὸ νόημα ὅμως τοῦ ἔρωτος εἶναι βαθύτερο καὶ ἐσωτερικώτερο, καὶ ἡ σημασία του γιὰ τὴν ὑπόστασιν τῆς πολιτικῆς κοινότητος πολὺ μεγάλη.

Ὅλη αὐτὴ ἡ ἐξόρμησις πρὸς τὴ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ κύηση καὶ γέννησις ὀφείλεται στὴν ἀκατανίκητη τάσιν ποὺ ὠθεῖ τὴ θνητὴ φύσιν νὰ φτάσῃ ξεπερνώντας τὸν ἑαυτὸ της στὸ «αἰεὶ ὄν». Τὸ ἀπὸ σῶμα καὶ ψυχὴ συνθεμένον ἄτομο ποὺ χαίρεται μόνον μιὰ μικρὴ χρονικὴ διάρκειαν διεσπασμένων στιγμῶν τὴν ὑπαρξὴν του τείνει νὰ μεταβιβάσῃ τὸν ἑαυτὸν του στὴν αἰώνιαν διάρκειαν τῆς οὐσίας. Ἡ διάσπασιν τῶν χρονικῶν στιγμῶν τῆς ἀνθρώπινης πεπερασμένης ζωῆς, ἡ *distentio animi* ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Αὐγουστίνος, ζητεῖται νὰ ξεπεραστῇ καὶ νὰ ἀνοιχθῇ ὁ ὀρίζοντας τῆς αἰωνίας διάρκειας, μιᾶς χρονικότητος μὴ διεσπασμένης σὲ διαιρετικὰς στιγμὰς. Αὐτὸ τὸ νόημα ἔχει ὁ τελευταῖος ἐρωτικὸς ἀναβαθμὸς τοῦ Συμποσίου ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἡ ψυχὴ θεᾶται τὸ μονοειδὲς καὶ αἰωνίαν διάρκειαν καλὸ ἐλευθερωμένον ἀπὸ τὶς κατὰ χρόνον καὶ τόπον δεσμεύσεις. Ἡ ἀνάβασις αὐτὴ πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ὡς μιὰ προσπάθειαν μετὰ τὴν ὁποίαν ζητεῖται ὁ ὑψωμὸς τῆς ζωῆς σὲ ἕνα ἐνοποιημένον ὀρίζοντα. Ὁ διασκεδασμὸς τῆς ψυχῆς ζητεῖται νὰ ἐξουδετερωθῇ· ζητεῖται ὁ ἡρεμισμὸς μέσα σὲ μιὰ διάστασιν τῆς ζωῆς, ὅπου ἡ ὑπόστασίς μας παρουσιάζεται ὡς ἐνοποιημένη.

Τις περισσότερες φορές ἡ ἐρμηνεία εἶδε στὸ XXIV κεφάλαιο μόνον μιὰ μυστικιστικὴ φαντασίωση τοῦ Πλάτωνος, μιὰ ἐπάνοδό του στὸ ἀπόλυτο καὶ μονοειδὲς ὄν τοῦ Παρμενίδη. Γίνεται ἐκεῖ λόγος γιὰ τὸ καθ' αὐτὸ καλὸ. Δὲν πρόκειται ὁμῶς στὸ κεφάλαιο τοῦτο γιὰ μιὰ ἀφαιρετικὰ σχηματισμένη ἰδέα. Τὸ καθ' αὐτὸ καλὸ εἶναι ὁ ἐσχάτος ἀναβαθμὸς κάποιας βαθύτατης βίωσης τῆς ὠραιότητος, ὅπως τὴν ζῇ ὁ δημιουργικὸς τεχνίτης. Οἱ ρίζες αὐτῆς τῆς βίωσης μένουν ριζωμένες μέσα στὴ γῆϊνη περιοχὴ, ἀδιάφορο ἂν ἔπειτα ὑψώνεται σὲ ἓνα ἐπίπεδο ποὺ φαίνεται ὑπεργήϊνο. Ἡ μεγάλῃ τέχνῃ ἔχει γιὰ χαρακτηρισμὸ τὸν ἐξοβελισμό κάθε ὄντικῆς θέσης. Ἐμπρὸς σὲ ἓνα φειδιακὸ ἀγαλμα δὲν ἔμπορεῖ νὰ τεθῇ ζήτημα πραγματικῆς ὑπαρξης τῆς μορφῆς ποὺ παριστάνεται. Τὸ ἐμφανιζόμενο εἶδωλο εἶναι καθαρὴ ἀναίρεση κάθε ἐγκόσμιας θέσης. Ἐνα τέτοιο πρόσωπο ὅπως τὸ παριστάνει ὁ Φειδίας δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπῆρξε ποτέ. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ μέσα στὰ ἔργα τῆς μεγάλῃ τέχνης εἶναι ἐγκαθιδρυμένη ἡ αἴσθησις τοῦ φριχτοῦ, ἡ εἰδοποίησις ὅτι ἐμφανίζεται κάτι τὸ υπερβατικὸ καὶ τὸ ἐξωκόσμιο. Αὐτὴ ἡ αἴσθησις μᾶς κάνει νὰ ἐννοήσωμε γιὰτὶ τὸ πιὸ βέβαιον χαρακτηριστικὸ τῆς Τέχνης εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ἀπὸ τῆς δεσμεύσεως τῆς πραγματικότητος. Τὴν ἀντίληψιν αὐτὴ τὴν ἐξέφρασε κάποτε ὁ Rilke λέγοντας ὅτι ἡ ποίησις εἶναι καθαρὴ ὑπέρβασις τῆς ἐγκόσμιας ὑπόστασις. Κάποια τέτοια αἴσθησις δίνει καὶ τὸ καθ' αὐτὸ καλὸ τοῦ Πλάτωνος. Εἶναι ἡ ἴδια ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὑπαρξὴ ἀνεβασμένη στὸν ἐκθέτη τῆς καθαρᾶς μορφῆς. Μόνον ὅταν ὁ τεχνίτης ἔμπορεῖ νὰ ὑψωθῇ στὴν ἐνατένισιν τῶν μορφικῶν στοιχείων ποὺ ἐμφανίζονται μέσα στὴν πραγματικότητα, εἶναι σὲ θέσιν νὰ ἀναγάγῃ τὴ ζωὴ στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐνοποίησης, νὰ τὴν παρουσιάσῃ ὡς σύνολον καὶ νὰ κάμῃ ὥστε καὶ ἡ ἀβεβαιότης τοῦ μέλλοντος νὰ κρυσταλλωθῇ μέσα στοῦ παρόντος τὴ σταθερότητα. Ἔτσι ἡ κατὰ διαδοχὴν ὑπαρξὴ, ποὺ εἶναι κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ μοῖρα τῆς θνητῆς φύσεως, ἀποκτᾷ τὴ σταθερότητα τῆς αἰωνιότητος.

Τὸ καθ' αὐτὸ καλὸ δὲν πρέπει πάλιν νὰ τὸ ἐννοήσωμε στατικά, ἀλλὰ ὡς ἂν μιὰ κινητικὴ ἀρχή, ἓνα «οὐ ἔνεκα»· αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴ μορφοδοτικὴ ἀρχὴ ποὺ βάζει σὲ δρᾶσις τῆς δημιουργικῆς δυνάμεις ὅσες ἐμφανίζονται στὴν περιοχὴ τῆς φύσεως, τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης. Δὲν περιορίζεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ καθ' αὐτὸ καλοῦ μόνον στὸν κόσμον τῆς καλλιτεχνίας· ὁ χῶρος του εἶναι παντοῦ ὅπου παρουσιάζεται ἡ φύσις

καὶ ἡ πρακτικὴ ἐνεργητικότητα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς παίρνοντας τὴ σταθερότητα τῆς καθωρισμένης μορφῆς. Γι' αὐτὸ τὸ καλὸ ἐμφανίζεται καὶ στὴν περιοχὴ τῶν ἡθῶν, τῶν νόμων, τῶν ἐπιστημῶν καὶ γενικὰ στὸν τρόπο τῆς ἀνθρώπινης πολιτικῆς διαβίωσης.

Ἐλέγαμε στὰ προηγούμενα ὅτι τὸ Συμπόσιο καὶ ὁ Φαίδων ἀποτελοῦν ἀξεχώριστη δυάδα, γιατί καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ ἔργα ἔχουν θέμα τους τὴν ἀθανασία. Παρ' ὅλη ὁμως τὴν ὁμοιότητά τους ξεχωρίζονται καὶ ἀπὸ διαφορὰ ἀξιοσημείωτη. Ἐνῶ ὁ Φαίδων προσπαθεῖ μὲ τὸν ἀναγκασμὸ τοῦ ἀποδεικτικοῦ συλλογισμοῦ νὰ ἀποδείξη τὴν ἀθανασία παίρνοντάς τὴν ὡς ἓνα γεγονὸς ποὺ ὑπάρχει σὲ ἓναν ἄλλον κόσμον, τὸ Συμπόσιο φανερώνει τὸ πῶς εἶναι ἐφικτὴ ἡ αἴσθησις τῆς ἀθανασίας μέσα στὴν παρούσα ἐγκόσμια περιοχὴ. Τὸ Συμπόσιο θέλει νὰ μᾶς δείξη κατὰ ποῖον τρόπο ἡμποροῦμε στὴν ἐπίγειο ζωὴ μας νὰ αἰσθανθοῦμε τὴν ἐνοποίηση τῶν χρονικῶν διαστάσεων τοῦ παρόντος, τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος μέσα σὲ ἓναν ἡρεμισμὸ ποὺ εἶναι ἀντικατοπτρισμὸς τῆς αἰωνιότητος τῆς θείας οὐσίας. Στὸ Φαίδωνα ἡ πρόσδοδος πρὸς τὴ θεώρησι τοῦ συνόλου τῆς οὐσίας εἶναι ὁ θάνατος· ἡ φιλοσοφία παρουσιάζεται ἐκεῖ ὡς «μελέτη θανάτου». Στὸ Συμπόσιο ἡ πρόσδοδος πρὸς τὴ θεώρησι τοῦ συνόλου τῆς οὐσίας εἶναι ὁ ἔρως. Ὁ πραγματικὰ γήϊνος ἔρως ἀποτελεῖ τὴν πρώτη ἀφετηρίαν· αὐτὸς θὰ ὑποστῇ ἀνύψωσι καὶ κάθαρσι. Τὸ Συμπόσιο εἶναι, ἂν θέλωμε νὰ μεταχειριστοῦμε τὸν περίφημον ἀριστοτελικὸ ὁρο, ἡ «κάθαρσις τοῦ ἐρωτικοῦ παθήματος». Μιὰ προσπάθεια ἦταν τὸ ἔργο αὐτὸ γιὰ νὰ ἀναλυθῇ τὸ ἐρωτικὸ γεγονὸς, νὰ καταμετρηθῇ τὸ βάθος καὶ τὸ ὕψος του, νὰ παρουσιασθῇ κεκαθαρμένον τὸ νόημά του.

Ὁ Σολωνγεν εἶχε προσπαθήσει κάποτε νὰ ξεκαθαρίσῃ τὸ νόημα τοῦ Πλατωνικοῦ ἔρωτος. Μὲ μεγάλη ὀδυρόκρεια ἀντελήφθηκε ὅτι μιλοῦσε ὁ Πλάτων γιὰ τὴν ἀπὸ σῶμα καὶ πνεῦμα συνθεμένη πεπερασμένη ἀτομικότητα. Μὴ ἀκολουθώντας ὁμως ἕως τὸ τέλος τὸ νόημα τῶν πλατωνικῶν ἀναβαθμῶν ἐβλεπε μέσα στὴν ἀπὸ τὸν Πλάτωνα περιγραφόμενὴ ψυχικὴ βίωσις κάποια προαίσθησις γιὰ τὴ διδασκαλίαν τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τὴν ἀναφερόμενην στὴν ἀπαφθάρτιση τοῦ σώματος. Εἶχε παρατηρήσει ὅτι ὁ ἔρως παρουσιάζονταν ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὡς ἔφεσις τοῦ θνητοῦ ὄντος γιὰ μιὰ αἰὲ παρουσία τῶν ἀγαθῶν. Ἐπειδὴ τὴν ψυχὴν ὁ Πλάτων τὴν θεωρεῖ ἀθάνατην, ἀντελήφθηκε ὁ Σολωνγεν ὅτι δὲν ἐπρόκειτο

για την άθανασία της ψυχῆς. Ἐμεινε ἔτσι ὡς ἀναγκαῖο συμπέρασμα ὅτι τὸ κίνητρο ποὺ ἀσυνείδητα ὠθοῦσε τὸν Πλάτωνα σὲ ὄλους αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς ἦταν ἡ λαχτάρα γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἀθανασίας τῆς ἀπὸ σῶμα καὶ ψυχῇ συνθεμένης ἀνθρώπινης προσωπικότητος.

Μιά τέτοια ἐρμηνεία εἶναι πολὺ δελεαστική. Ἡμποροῦν νὰ γενικευτῇ τὸ πεδίο ἐφαρμογῆς τῆς ἐπάνω σὲ ὅλη τὴν ἀψυχὴ φύση. Τότε θὰ ἠμπορούσαμε νὰ εἰποῦμε ὅτι ὅλη ἡ φύση κινεῖται πρὸς τὴν αἰωνιότητα τῆς οὐσίας. Ὅλη ἡ φύση διαποτίζεται καὶ ἐνεργητικοποιεῖται ἀπὸ τὴ λαχτάρα τῆς αἰωνιότητος. Τελικὰ θὰ ἐφτάναμε στὴν ἀντίληψη γιὰ τὴν «ἀποκαταδοκία τῆς φύσεως», ὅπως τὴν ἐννοεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Εἶναι ἀμφίβολο ὅμως ἂν ἠμπορεῖ νὰ μπῇ μέσα στὸ πλαίσιον τῶν χριστιανικῶν ἀντιλήψεων ὁ ἔρως. Κατὰ τὸν Πλάτωνα ἀπέναντι στὸν ἔρωτα στέκεται ἡ κύηση καὶ ἡ γέννηση. Σύμφωνα ὅμως μὲ τὴν χριστιανικὴ ἀντίληψη ἀπέναντι στὴ γέννηση στέκεται ὁ θάνατος. Ἡ ρίζα τοῦ ἐρωτικοῦ φαινομένου, ὅση ἀποκάθαρση καὶ ἂν ὑποστῇ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ πάρῃ ποτὲ τὴν καθαρότητα τῶν χριστιανικῶν ἀντιλήψεων. Ἡ κύηση καὶ ἡ γέννηση ὅπως τὴν παρουσιάζει ὁ Πλάτων στέκεται πάντοτε μέσα στὴ γήϊνη περιοχὴ. Ὁ ἔσχατος λόγος τῆς θὰ εἶναι πάντοτε ἡ ἐπιθυμία ἡ Concupiscentia καὶ ἡ Libido, ἀφοῦ ἡ πρώτη βαθμίδα τοῦ ἔρωτος εἶναι ἡ προσήλωση πρὸς τὰ ὠραῖα σώματα. Ἀλλὰ κατὰ τὴν χριστιανικὴ ἀντίληψη ἡ Concupiscentia εἶναι ἡ μητέρα τῆς ἀμαρτίας, στὴν κύηση καὶ τὴ γέννηση ἀντίκρυ στέκει ἡ φθορά, ἀφοῦ στὸ χῶρο τῆς ἐγκόσμιας περιοχῆς κυριαρχεῖ ὁ θάνατος. Ἡ προοδευτικὴ πορεία τοῦ ἐρωτικοῦ ὑψωμοῦ εἶναι ἂν ἰδωθῇ ἀπὸ χριστιανικὴ ἀποψη πορεία τῆς Libido πρὸς τὸ τέλος τῆς. Ἡ Libido ἐξορμώντας δημιουργεῖ ὑπέροχα πλάσματα ἕως ὅτου βυθισθῇ μαζί μὲ ὅλο τὸ βάρος τῶν δημιουργημάτων τῆς στὸ βασιλεῖο τοῦ θανάτου. Ὁ πλατωνικὸς ἔρως ὅσο ψηλὰ καὶ ἂν κατορθώσῃ νὰ φθάσῃ εἶναι κάτι τὸ δαιμονικόν, ἀπαράλλακτο ὥσάν τὸ Σωκράτη ποὺ κρύβει μέσα του πανέμορφα ἀγάλματα ἔχοντας ὅμως ἐξωτερικὸ Σειληνοῦ καὶ Μαρσίου.

Ὅ,τι μένει ὅμως ἀπὸ τὸ Συμπόσιο ἀπόκτημα ἀναμφισβήτητον εἶναι ἡ ὀξυδερκέστατὴ ἀνάλυση τοῦ ἐρωτικοῦ γεγονότος. Εἶναι ἀπαράμιλλη ἡ ἀπὸ τὸν Πλάτωνα δοσμένη περιγραφὴ τῆς ὀγωνίας μέσα στὴν ὁποία πέφτει τὸ θνητὸ πεπερασμένο ὄν. Ἡ συνείδηση τῆς στενότητάς του τὸ ἀναγ-

κάζει νὰ ἐξορμᾷ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἡ ὑπέρβαση αὐτὴ τῶν συνόρων τῆς ἀτομικότητος, ὁ προσανατολισμὸς πρὸς κάτι τὸ μελλοντικὸ καὶ τὸ ἀβέβαιο, ἡ προσπάθεια γιὰ τὸν ἀπολυτρωμὸ ἀπὸ τὴ στενότητα τοῦ παρόντος δὲν ἀποτελοῦν μόνον σταθερὰ καὶ ἀναμφισβήτητα δραματικὰ γεγονότα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἀλλὰ παρουσιάζουν καὶ τὴ βαθύτατη σημασία ποὺ ἔχει ὁ ἕρως ὡς δύναμη ἱκανὴ νὰ ὑψώσῃ τὴν ἀνθρώπινη ἀτομικότητα στὴν κατανόηση τῶν ὑπερατομικῶν ἐπιδιώξεων τῆς ζωῆς τῆς πολιτικῆς κοινότητος.

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ «ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ»,

*«Πάντες κεκοινωνήκατε τῆς φι-
λοσόφου μανίας τε καὶ βακχείας,
διὸ πάντες ἀκούσεσθε» (218 Β).*

«Ἐὰν ἐξεφέρετο ἡ γνώμη ὅτι τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος εἶναι τὸ ὑψίστον ἔργον τῆς δημιουργικῆς πεζογραφίας πάντων τῶν αἰώνων, τέλειον εἰς δυνάμιν, καλλονὴν καὶ ἀλήθειαν φαντασίας, θὰ ἦτο δύσκολον κανεῖς νὰ διαφωνήσῃ, γράφει ὁ Ἀγγλος ἱστορικός τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας Gilbert Murray (α). Στὴν κρίση αὐτῇ συμφωνοῦν ὅλοι οἱ κριτικοί, ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι. Τὸ «Συμπόσιον» εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα ἐκεῖνα, ποῦ ἐνῶ εἶναι τέλειοι ἀντιπρόσωποι τῆς ἐποχῆς ποῦ τὰ γέννησε, ἀνήκουν συνάμα εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ ἀντέχουν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου. Εἶναι κτῆμα ἐς αἰεί, καὶ κλέος ἀθάνατον εἰς τὸν αἰὶ χρόνον, ποῦ χαρίζει σὲ ὅσους τὸ ἀντικρύζουν ὄχι μόνον μιὰν ἀπόλαυσιν τῆς στιγμῆς, ἀλλὰ καὶ μιὰν ἀνάτασιν διαρκῆ πρὸς τὸ ἀνώτερον καὶ τὸ καλύτερον. Τὸ δαιμόνιο πνεῦμα τοῦ Πλάτωνος ἐνθουσιασμένον ἀπὸ τὴν εἶδῃ τῆς Ὁμορφίᾳς ἐγέννησε τὸ «Συμπόσιον», τὸ πνευματικὸ αἰώνιο τέκνο, ὅπως τὰ ὀνομάζει ὁ ἴδιος τὰ πνευματικὰ δημιουργήματα (β). Μᾶς παρουσιάζει αὐτοχρόνως τὴ βαθυστόχαστη ἔρευνά του περὶ τοῦ Ἔρωτος, τὴν ἀξιοθαύμαστον περιγραφὴ τῆς ἰδέας τῆς Ὁμορφίᾳς καὶ τὸ ἐξαισιο πορτραῖτο τοῦ Σωκράτη. Ἀλλὰ πῶς τὰ παρουσιάζει αὐτά ; Σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα, ὅπου τὸ πνεῦμα σπινθηρίζει διαρκῶς καὶ τὸ ἀττικὸν ἄλᾳς κάνει ἀπολαυστικὴ τὴ διήγησιν καὶ τὴ συζήτηση, καὶ μὲ μιὰν ἔκφραση τελεία καὶ στὴ γλῶσσα καὶ στὸ ὕφος. Ὁ μέγας ἀριστοτέχνης τοῦ ὕφους ἀνύψωσε τὸν πεζὸ λόγον σὲ ἀπαράμιλλο ὕψος καὶ ἐδημιούργησεν ἀριστοῦργημα, σωστὸ ποίημα σὲ πεζὸ λόγον, μολονότι ἀργότερα θὰ διώξῃ τὴν ποίησιν ἀπὸ τὴν Πολιτεία του ἐν ὀνόματι τῆς καθαρᾶς ἀλήθειας. Τὸ «Συμπόσιον» εἶναι κατὰσπαρτο ἀπὸ μύθους, εἶναι ἀνώτερη σύνθεσις φαντασίας καὶ λογικῆς, ὅπου ἐκδηλώνονται παράλληλα καὶ μὲ ἴσα δικαιώματα ὁ λόγος καὶ ἡ ἀποκάλυψις, τὸ μεθύσι καὶ ἡ νηφαλιότης, τὸ αἰσθητικὸ καὶ φιλοσοφικὸ μεθύσι, ἡ κριτικὴ διαύγεια καὶ ἡ θεία μανία (γ).

α. Gilbert Murray: Ἱστορία τῆς ἀρχαίας λογοτεχνίας, μετὰφρ. Σ. Μινάρδου, σελ. 306.

β. Συμπόσιον 209 D.

γ. «Πάντες κεκοινωνήκατε τῆς φιλοσόφου μανίας τε καὶ βακχείας διὸ πάντες ἀκούσεσθε» (218 Β). Βλέπ.: «Φαίδρος» 244 Α. «Τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν γίγνεται διὰ μανίας, θείᾳ μέντοι δόσει διδομένης».

Ὁ Πλάτων γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα, ἢ, σύμφωνα μὲ ἄλλους, στὴν Αἰγίνα τὸ 427 π.Χ. ἀπὸ τὸν Ἀρίστωνα καὶ τὴν Περικτιόνη. Ἀπὸ πατέρα ἀνῆκε τῷ γένος τῶν Μελανθιδῶν, ὅπου ἀνῆκε κι' ὁ παλαιὸς βασιλεὺς Κόδρος. Ἀπὸ μητέρα ἦταν ἀπὸγονος τοῦ Δρωπίδου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Σόλωνος. Ὁ Κριτίας ἦταν ἐξάδελφός του καὶ ὁ Χαρμίδης θεῖος του. Καὶ οἱ δυὸ ἦταν πολιτικοὶ μὲ ἀριστοκρατικὰ φρονήματα καὶ τὸ 404 ἔγιναν ἀρχηγοὶ τῶν Τριάκοντα τυράννων καὶ τέλος ἔπεσαν μαχόμενοι κατὰ τοῦ Θρασυβούλου.

Φυσικὰ καὶ πνευματικὰ χαρίσματα σπάνια. Χείμαρρος αἰσθημάτων, φαντασία δημιουργικὴ καὶ ἀνεξάντλητη, αἴσθησις τοῦ καλοῦ μοναδική. Σῶμα γερὸ καὶ ὠραῖο, καταγωγὴ ἀριστοκρατικὴ, πλοῦτος, μόρφωσις ὅσο τὸ δυνατό τελειότερη καὶ ἡ λαμπρὰ τύχη νὰ γίνῃ μοθητὴς τοῦ Σωκράτη, ὅλα συνδυάσθηκαν γιὰ ν' ἀποτελέσουν τὸν τέλειο τύπο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ φιλοσόφου, ποὺ ἀνοίξε τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀπελευθέρωσε τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα. Ἐφ' ὅσον κατοικοῦν ἄνθρωποι στὸν πλανήτην αὐτόν, δὲ θὰ παύσῃ νὰ ζῇ καὶ ἡ πλατωνικὴ σκέψις, ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐξασκῇ τὴν εὐεργετικὴ ἐπίδρασή της ἐπὶ τόσους αἰῶνας. Ἀπὸ μικρὸς ἐσπούδασε μαθηματικά, μουσικὴ, ποίησις καὶ ἰδίως τὸν Ὀμηρο καὶ τὸν Ἡσίοδο, ὕστερα ἐμελέτησε τὶς κοσμογονικὰς θεωρίαις τῶν Ἰώνων φυσιολόγων καὶ ἰδίως τὰ συστήματα τοῦ Ἡρακλείτου καὶ τοῦ Ἀναξαγόρα, καθὼς καὶ τὴν κριτικὴν τῶν μεγάλων σοφιστῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὧν δὲν ἄφηκε τὰ γυμναστήρια, ὅπου ἐγυμναζόταν σὲ ὅλα τὰ γωνίσματα. Σ' αὐτὸν πραγματοποιεῖται ἡ θαυμαστὴ ἰσορροπία τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος.

Ἡ οἰκογένειά του ἐπολιτεύετο καὶ εἶχε καὶ αὐτὸς ὅλη τὴν ὄρεξιν καὶ ὅλες τὶς ἐλπίδες νὰ διαπρέψῃ στὴν πολιτικὴ καὶ ὅμως τὸν ἐκέρδισεν ἡ φιλοσοφία. Ἡ πρώτη μάχη ἐδόθηκε τὴν ἡμέραν ποὺ ὁ Χαρμίδης, ὁ θεῖος του, τὸν ὠδήγησε καὶ τὸν ἐσύστησε στὸ Σωκράτη τὸ 407 π.Χ. Ποιὸς ἔμπορεῖ νὰ φαντασθῇ ἔστω καὶ ἀμυδρῶς τὴ συνάντησιν τὴν πρώτην; Πῶς ἀντίκρουσεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον; Ὁ Πλάτων ἦταν εἰκοσι κι' ὁ Σωκράτης 62 ἐτῶν.

Ποία ἦταν ἡ δύναμις τοῦ Σωκράτη; Μήπως ἐδίδασκε καμιά ὑψηλὴ κοσμοθεωρίαν κι' ἐκθαμβωτικὴ; Μήπως ἦταν κανένας καλλιτέχνης τοῦ λόγου, ποὺ ἐμάγευε μὲ τὴν εὐφρόδειά του κάθε ἀκροατὴ; Ὁχι. Τίποτε τὸ συστηματικὸ καὶ τὸ τυποποιημένο δὲν ἐδίδασκε, οὔτε καν ἰσχυριζόταν ὅτι ξαίρει κάτι γιὰ νὰ τὸ διδάξῃ. Ἀντιθέτως, ἔλεγε ὅτι ἐνα μονάχα ξαίρει: ὅτι δὲν ξαίρει τίποτα. Καὶ ὅτι τὸ μόνο ποὺ χρειάζεται εἶναι τὸ δελφικὸ «γνῶθι σαυτόν». Ἦταν ὅμως ἓνας δαιμόνιος ἄνθρωπος ποὺ ἤξαιρε νὰ ἀλιεύῃ ἀνθρώπους. Τὰ λόγια του ἐμάγευσαν πρὸς πολὺ καὶ ἀπὸ τὶς μελωδίες τοῦ μουσικοῦ Ὀλύμπου καὶ οἱ νέοι ἐσπλαβώνονταν σ' αὐτὸν καὶ τὸν ἐλάτρευαν (α). Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων ποὺ μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἀλκιβιάδου στοῦ «Συ-

α . Βλ. Συμπόσιον 216 Ε. «Σπονδάσαντος δὲ αὐτοῦ καὶ ἀνοιχθέντος, οὐκ οὐδ' εἰ τις ἑώρακε τὰ ἐντὸς ἀγάλματα· ἀλλ' ἐγὼ ᾗδῃ ποτ' εἶδον καὶ μοι ἔδοξε οὕτω θεῖα καὶ χρυσᾶ εἶναι καὶ πάγκαλα καὶ θαυμαστά, ὥστε ποιητέον εἶναι ἐν βραχεὶ ὃ τι κελύει Σωκράτης». Καὶ 219 Ε. «Ἠπόρουν δὴ καταδεδουλευμένοι τε ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου (Σωκράτους) ὥς οὐδεὶς ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου περιῆα».

μπόσιο» δίνει την εικόνα του Σωκράτη, πιδ τέλεια από κάθε άλλο του έργο, κι' από κάθε άλλο συγγραφέα.

Είχε βέβαια και ό Σωκράτης—ποιός θα τό άρνηθῆ—και τίς άποτυχίες του. Είναι ό 'Αλκιβιάδης και ό Κριτίας, ό Χαρμίδης και ό παραλυμένος γυιός του 'Ανύτου εκείνου, πού κατηγορήσε τό Σωκράτη και συνετέλεσε τό πιδ πολύ στήν καταδίκη του. Μπορεί ακόμα νά προσθέση κανείς ότι άν έξοῦσε και μάθαινε τῇ διαγωγῇ του Ξενοφώντος πρὸς τὴν πατρίδα (α), θα έλυπείτο κατάκαρδα. Όταν όμως άναλογισθοῦμε ότι στο Σωκράτη έμαθήτευσαν ό Χαιρεφών, ό Εὐκλείδης, ό 'Αρίστιππος, ό 'Αντισθένης, ό 'Ισοκράτης και τόσοι άλλοι πιστοι και καλοί οπαδοί, θα πεισθοῦμε ότι πέτυχε θαυμάσια εκείνο πού ζητούσε. 'Αλλά και άν έλειπαν δλοι αὐτοί, μήπως δέν του άρκοῦσεν ό ένας, ό μέγας Πλάτων ; Νά έμάντευσεν άραγε ότι τὴν εὐτυχισμένη εκείνη στιγμή πού πρωτογνώρισε τὸν Πλάτωνα έξήμανε γι' αὐτὸν ἡ καμπάνια τῆς άθανασίας ; Τό γεγονός είναι ότι τὸν εκέρδισε χάριν τῆς φιλοσοφίας, γιατί από τῇ στιγμή εκείνη ό Πλάτων τόσο εγοητεύθηκε από τό Σωκράτη, ώστε τὸν ακολουθοῦσε πιστὸ και δέν έχανε οὔτε λέξη από τό στόμα του.

Μόνο στὰ 404 παραλίγο νά τὸν άποσύρη ἡ πολιτικὴ από τὴν άγκαλιά τῆς φιλοσοφίας. Δυὸ στενοί συγγενεῖς του, ό Κριτίας και ό Χαρμίδης, έγιναν άρχηγοί τῶν Τριάκοντα και τὸν παρακινοῦσαν νά άνακατευθῇ στήν πολιτικὴ. 'Όλοι ci άριστοκρατικοί και μαζί μ' αὐτοὺς κι' ό Πλάτων ἤλπιισαν ότι θα δημιουργηθῇ ένα νέο πολιτεία καλύτερο από τὴν υπερβολικὴ όχλοκρατία τῆς δημοκρατίας, πού τῇ θεωροῦσαν ὑπεύθυνη γιὰ τὰ δλέθρια άποτελέσματα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Περιμένε νά ιδῇ πρῶτα τί θα κάμουν οἱ Τριάκοντα: «Σφῶδρα προσείχε τὸν νοῦν τί πράξειαν οἱ τριάκοντα», εξομολογεῖται στήν περίφημη Ζ' έπιστολή του, αλλά οἱ αὐθαιρεσίες και οἱ άνοησίες των «χρυσὸν άπέδειξαν τὴν έμπροσθεν πολιτείαν». 'Η άποτυχία τοῦ διλογαρχικοῦ πειράματος τοῦ 404 τὸν έσπρωξε άριστοκράως στὴ φιλοσοφία, μολοντί ἡ κλίση του στήν πολιτικὴ τοῦ κινοῦσε πάντα τῇ σκέψη.

'Επὶ πέντε ἔτη εξακολουθοῦσε νά δέχεται μέσα στήν ψυχὴ του τό θαυματουργὸ λόγο τοῦ Σωκράτη. 'Εν τῷ μεταξύ δέν έπαυσε νά γράφει. Εἶχε άρχίσει νά συνθέτῃ τραγωδίες διχι γιὰ παράσταση στο έπίσημο θέατρο, παρὰ γιὰ άνάγνωση στὸν κύκλο τῶν φίλων του. 'Αργότερα τοῦ άρεσεν ένα νέον λογοτεχνικὸν είδος οἱ μίμοι, πού ἤλθεν από τὴ Σικελία. Οἱ μίμοι τοῦ 'Επιχάρμου ἦσαν ἄμετροι, αλλά τοῦ Σώφρονος ἦσαν πεζοί. Τὸν Σώφρονα κυρίως έμιμήθηκε ό Πλάτων. Οἱ πρῶτοι του διάλογοι ἦταν άπλοῖ μίμοι χωρίς πρόθεση φιλοσοφική, αλλά γεμάτοι σάτυρα και έξυπνάδα. Σ' αὐτὸ τό είδος

α. Εἶναι γνωστὸν ότι ό Ξενοφὼν διχι μόνον άκολουθῆσε τῇ σπαρτιατικῇ πολιτικῇ στὴ Μικρὰ 'Ασία κοντὰ στὸν 'Αγησίλαο, αλλά και ἦταν μαζί με τὸν 'Αγησίλαο στὴ μάχη τῆς Κορωνείας και ἴσως έπολέμησε και προσωπικῶς ἐναντίον τῶν 'Αθηναίων. Οἱ Σπαρτιάται γιὰ τίς ὑπηρεσίες του αὐτὲς τὸν ἐπλήρωσαν πλουσιοπάροχα (βλ. γιὰ τὸν Ξενοφῶντα Γ.Κ. Κορδάτου : Εἰσαγωγή στὰ «'Απομνημονεύματα» άριθ. 7 τῆς παρούσης Βιβλιοθήκης).

ὁ Πλάτων ἐπέτυχε καὶ μὲ τοὺς μίμους τοῦ ἔτερπε τοὺς φίλους του. Ἀπὸ τοὺς μίμους ὁ Πλάτων ἐδημιούργησε νέο λογοτεχνικὸ εἶδος, τὸ δῖα λόγος, ποὺ τὸν ἀνύψωσε σὲ τέλειο καὶ ἀπαράμιλλο ὕψος. Μετὰ τὸν Πλάτωνα πολλοὶ ἔγραψαν διαλόγους, κανεὶς ὅμως δὲν τὸν ἔφθασε οὔτε κατὰ προσέγγιση.

Ἦλθεν ὅμως μιὰ μαύρη ὥρα, κι' ὁ μαθητὴς χάνει τὸ Δάσκαλό του. Ἡ δεισιδαιμονία καὶ ὁ φαρισαϊσμός τοῦ Μελήττου συνεμάχησε μὲ τὸν δξύθυμο καὶ τυφλὸ πατρικὸ πόνου τοῦ Ἀνύτου, ποὺ ἐπίστανε πῶς ὁ διεφθαρμένος καὶ μέθυσος γυιὸς του ἐχάλασε ἀπὸ τὸ Σωκράτη (α). Πῆραν βοήθ. καὶ τὴ δικηγορικὴ τοῦ Λύκωνος καὶ κατηγορήσαν τὸ Σωκράτη ἐπὶ ἀσεβείᾳ καὶ διαφθορᾶ τῶν νέων. Τὸ δικαστήριον τὸν καταδίκασε. Ποιὴν ὁ θάνατος. Χωρισμὸς βίαιος τὸν Πλάτωνα, ποὺ τὸν ἐπύκρνε πολὺ βαθιά. Ἡ καταδίκη ἀντὶ τῆς στιγμῆς τὸν Σωκράτη, τὸν ἀνύψωσε στὸ πάνθεο τῶν ἡρώων καὶ τῶν δικαίων.

Πικραμένος ὁ Πλάτων ἐξενιτεύθηκε. Στὴν ἀρχὴ πῆγε στὰ Μέγαρα, ὅπου ὁ Εὐκλείδης τὸν ἐφιλοξένησε μαζί με τοσους ἄλλους ὁπαδούς τοῦ Σωκράτη. Ἐκεῖ ἔμεινε τρία περίπου ἔτη καὶ κοντὰ στὸν Εὐκλείδη, ποὺ ἦταν σωκρατικὸς συνάμα καὶ ἑλεατικός, ἐμελέτησε τὴν ἑλεατικὴ φιλοσοφία. Ἐπειτα ἐταξίδεψε στὴν Κυρήνη, ὅπου τὸν ἐκάλεσε ὁ περίφημος μαθηματικὸς Θεόδωρος, καὶ ἀπὸ τὴν Κυρήνη πολὺ σύντομα ἔφυγε γιὰ τὴν Αἴγυπτον στὴν Ἡλιούπολιν, ὅπου ἦρθε σ' ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου. Τί ἀπεκόμισε ἀπὸ τὴ ταξίδι αὐτὸ εἶναι ἀγνώστο. Δὲν ἔμεινε ὅμως κι' ἐκεῖ πολὺ καιρό. Τὸ 395 π.Χ. ἐκηρύχθη ὁ λεγόμενος Κορινθιακὸς πόλεμος τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων τῶν ἐναντίων τῆς Σπάρτης. Στὸν πόλεμον αὐτὸ ἡ Αἴγυπτος ἔγινε σύμμαχος μὲ τὴ Σπάρτη, καὶ ἔπομένως ἕνας Ἀθηναῖος δὲν μποροῦσε νὰ μὲνι μετὰ τὸ 395 στὴν Αἴγυπτον. Κι' ἐπειδὴ εἶχε πάψει πιά ἡ καταδρομὴ τῆς κοινῆς γνώμης ἐναντίον τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτη, ὁ Πλάτων ἐγύρισε στὴν Ἀθήνα. Τὸ 388 ἀποφασίζει νὰ ταξιδέψῃ πάλι, γιὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴ Μεγάλῃ Ἑλλάδι τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἐκεῖ γίνεται φίλος μὲ τὸν πυθαγόρειον φιλόσοφον Ἀρχύτα, ποὺ ἦταν ἀρχηγὸς τῆς πολιτείας τοῦ Τάραντος καὶ μὲ τὸν ἐπίσης πυθαγόρειον Τίμαιον τὸ Λοκρὸ καὶ ἀπὸ τούτους ἔγινε ἐνήμερος τῆς φιλοσοφίας τῶν πυθαγορείων. Τότε τὸν ἐκάλεσεν ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ὁ Α' καὶ ὁ Πλάτων εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ κερδίῃ τὴν φιλίαν καὶ τὴ λατρείαν τοῦ νέου Δίωνος, ποὺ ἦταν γυναικαδέλφος τοῦ Διονυσίου. Πολὺ γρήγορα ὅμως ὁ Διονύσιος δυσαρρεστήθηκε ἀπὸ τὴν παρρησίαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τὸν συνέλαβε καὶ τὸν παρέδωκε σ' ἕνα Λακεδαιμόνιον πλοίαρχον. Ἐκεῖνος τὸν ἐπώλησε στὴν Αἴγινα ὡς δοῦλο.

Εὐτυχῶς ἀγοραστὴς ἦταν ὁ Ἀννίκερις ὁ Κυρηναῖος, ποὺ τὸν ἄφησε ἐλεύθερον. Ὁ Πλάτων ἐγύρισε στὴν Ἀθήνα τὸ 387 καὶ ἀπέφασκε νὰ ἰδρῇ σχολὴ φιλοσοφικὴ. Τὸ παράδειγμα τῆς ἐπιτυχίας

α. Ὁ Κορδᾶτος δίνει ἄλλη ἐξήγηση στὴν ἐναντίον τοῦ Σωκράτη καταδρομὴ καὶ γενικὰ ἔχει ἐντελῶς ἀντιθέτες ἀντιλήψεις γιὰ τὴν γένεσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς σωκρατικῆς φιλοσοφίας καὶ διδασκαλίας καθὼς καὶ γιὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ πλατωνισμοῦ μέσα στὴν ἀρχαία φιλοσοφία. (Βλ. *Εἰσαγωγή* τοῦ στὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν, στὴν ἐκδόσιν τοῦ «Εὐθύφρωνος» τῆς παρούσης Βιβλιοθήκης, ἀριθ. 8).

τῆς Σχολῆς τοῦ Ἰσοκράτη ποῦ ἰδρύθηκε λίγα χρόνια πρωύτερα, τοῦ ἔδωκε θάρρος. Ἀγόρασε ἕνα κτῆμα πλάι στοῦ Γυμναστήριου τοῦ Ἀκαδήμου καί ἐκεῖ ἰδρυσε τῇ σχολῇ του, ποῦ ὠνομάσθηκε Ἀκαδήμεια. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἦταν τόσο λαμπρά, ποῦ δὲν τὴν ἐπερίμενε οὔτε ὁ ἴδιος. Ἄντρες—καὶ γυναῖκες ἀκόμα—ἀπὸ τὴν Ἀθήνα κι' ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, τῆς Μ. Ἀσίας, ἀπὸ τὰ νησιά, ἦρθαν ν' ἀκούσουν τὰ μαθήματά του. Τὰ δυνατώτερα πνεύματα τῆς ἐποχῆς ἔγιναν τακτικοὶ ἀκροαταὶ του. Ὁ μέγας Ἀριστοτέλης ἐμαθήτευσε στὴν Ἀκαδήμεια εἰκοσι χρόνια. Ὁ Σπεύσιππος, ὁ Ξενοκράτης, ὁ Εὐδοξος ὑπῆρξαν μαθηταὶ του καὶ διάδοχοί του. Ὁ Πλάτων μὲ τὴ θερμὴ του ἀφοσίωση στὴ μνήμη τοῦ δασκάλου του καὶ μὲ τὴν ἀπαράμιλλη τέχνη του εἶχεν ἀναστήσει ὀλοζώντανο τοῦ Σωκράτη τὸ πνεῦμα καὶ μὲ τὸ στόμα ἐκείνου καὶ ἐν ὀνόματι ἐκείνου ἐδίδασκε. Ἀσφαλῶς ἡ ἐπιτυχία τῆς Ἀκαδημείας θὰ ἔκαμεν ἐντύπωση σὲ ὅλους τοὺς διανοούμενους τῶν Ἀθηνῶν.

Μήπως ἄραγε ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐπιτυχία ἀνησύχησε τοὺς δημοκρατικούς καὶ ὑποψιάσθηκαν τὴν Ἀκαδήμεια, πῶς εἶναι φυτῶριον ἀριστοκρατικῶν σκευωριῶν καὶ ξανακίνησαν τὴν κατηγορία ἐναντίον τοῦ Σωκράτη καὶ τῶν μαθητῶν του ; Εἶναι τοῦτο μίᾱ ὑπόθεση πιθανή, ποῦ τὴν προτείνω, γιὰ νὰ χρονολογηθῇ ἡ κατ' ἑποχὴ τοῦ Πολυκράτη τοῦ ρήτορος, γιὰτὶ πραγματικῶς δὲν εἶναι γνωστὸ πότε γράφηκε ἀκριβῶς ἡ κατηγορία αὐτή. Πρὶν ἀπὸ τὸ 395 π.Χ. δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ εἶναι γραμμένη, γιὰτὶ ὁ Σωκράτης εἶχε δικασθῇ καὶ ὁ κύκλος τῶν μαθητῶν του εἶχε διαλυθῇ. Μετὰ τὸ 395 τί ἐμεσολάβησεν ἄραγε, ὥστε νὰ ἀναγκάσῃ τὸν Πολυκράτη νὰ γράψῃ τὴν κατηγορία αὐτή ; Μόνον ἕνα τέτοιο γεγονός, ὁ ἀνασχηματισμὸς τοῦ Σωκρατικοῦ κύκλου στὴν Ἀκαδήμεια, ἡ συρροὴ τῶν μαθητῶν, θὰ ἔδωκε ἀσφαλῶς ἀφορμὴ σὲ συζητήσεις καὶ ἐπικρίσεις καθὼς καὶ σὲ ἀπαντήσεις. Ὁ Πολυκράτης γιὰ νὰ κτυπήσῃ ἀμέσως τὸν Πλάτωνα καὶ τὴ σχολὴν του ἔγραψε τὴν κατηγορία ἐναντίον τοῦ Σωκράτη καὶ τὴν ἔβαλε στὸ στόμα τοῦ Ἀνύτου. Δὲν ἐσώθηκε ἡ κατηγορία καὶ δὲν ξαίρουμε τὸ περιεχόμενόν της. Μποροῦμε ὅμως νὰ φαντασθοῦμε ὅτι ὁ Πολυκράτης ὄχι μόνον θὰ ἐπανελάμβανε τὴν κατηγορία τοῦ Μελητίου, παρὰ θὰ ἐπρόσθετε κι' ἄλλα καὶ ἴσως μάλιστα νὰ τὸν ἐκήρυξεν ὑπεύθυνον γιὰ τὶς τρέλλες καὶ τὶς προδοσίες τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ νὰ ἔκανε ὑπαινιγμὸ σαφῇ γιὰ τὴν παιδερασία τοῦ Σωκράτη, ποῦ δὲν ἦταν βέβαια κολακευτικὴ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Πλάτωνα καὶ τὴ σχολὴν του. Ὑστερ' ἀπὸ μίᾱ τέτοια ἐπίθεση ἦταν φυσικὸ νὰ δώσουν οἱ Σωκρατικοὶ ἀπάντησι. Κι' ὁ Ἰσοκράτης κι' ὁ Ξενοφὼν ἔγραψαν ἀπάντησι. Ἀλλὰ κυρίως ὁ Πλάτων εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσῃ περισσότερο ἀπ' ὅλους,—δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀδιαφορήσῃ καὶ νὰ σιωπήσῃ. Ἐὰν ἔδωκε μίᾱ τέτοια ἀπάντησιν, αὐτὴ φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ «Συμπόσιον», γιὰτὶ ὄχι μόνον ἀποδοκιμάζει τὴν ἀνήθικη παιδερασία (α) παρὰ μὲ τὸ ἴδιο τὸ στόμα τοῦ Ἀλκιβιάδου διακηρύττει

α. Εἶναι περὶ ὅπου πῶς παρενόησαν μερικοὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ Συμποσίου κι' ἔγραψαν ὅτι τάχα σ' αὐτὸ ὁ Πλάτων δὲν ἀποκλείει τὴν παιδερασία μὲ τὴν κοινὴ σημασίαν τῆς λέξεως. Ἐνῶ ἀντιθέτως, δέχεται μὲν τὸν ἔρωτα, τὴν ἑλξὴ τῶν ψυχῶν, ἀλλὰ μὲ πολλοὺς τρόπους ἀποκλείει ἀπ' αὐτὸν κάθε σαρκικὴ ἔννοια (206, 209, 210D,

τὴν ἀγνότητα τοῦ Σωκράτη, καὶ παρουσιάζει στὸν κόσμο τὸν ἀληθινὸ Σωκράτη ἀπ' ὅλες τὴς πλευρῆς κι' ἐξηγεῖ τὴν ἐπίδρασή του καὶ τὴ λατρεία τῶν μαθητῶν του. Τὸ ἐγκώμιο τοῦ Σωκράτη εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀφορμὴ ποὺ παρακίνησε πολλοὺς κριτικούς τοῦ Συμποσίου νὰ ὑποθέσουν ὅτι τὸ ἔργο του τοῦτο εἶναι ἀπολογητικὸ(α) καὶ ζήτησαν νὰ βροῦν τὴν αἰτία τῆς συγγραφῆς του. Ἄν ἡ ὑπόθεσις εἶν' ἀληθινή, τὸ Συμπόσιο πρέπει νὰ γράφηκε λίγα χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἰδρυση τῆς Ἀκαδημείας. Τὸ αἶσθημα τοῦ Ἐρωτος τόσο πολὺ τὸ συνδέει ὁ Πλάτων μὲ τὴ φιλοσοφικὴ ἔρευνα ὥστε μερικοὶ ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔργο τοῦτο γράφηκε γιὰ νὰ ρυθμίσῃ καὶ τὸν πνευματικὸ σύνδεσμο ποὺ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς Ἀκαδημείας, καὶ φυσικὸ ἦταν ἓνα τέτοιο ἔργο νὰ γραφῇ στὰ πρῶτα χρόνια τῆς λειτουργίας τῆς σχολῆς (β).

Ἄλλοι ὅμως ἀποβλέπουν στὸ φιλοσοφικὸ μέρος τοῦ διαλόγου καὶ λέγουν ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ Πλάτωνος δὲν ἦταν οὔτε νὰ γράψῃ ἀπολογία, οὔτε νὰ συντάξῃ καταστατικὸ σχολῆς. Σκοπὸς τοῦ Πλάτωνος ἦταν νὰ ἐκφράσῃ ὃ, τι εἶδαν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του : τὴν ὑπέροχην ἰδέαν τῆς Ὁμορφίᾳς καὶ τῆς σημασίας καὶ τὸν ἔρωτος γιὰ τὴ φιλοσοφίαν, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη παρὰ αὐτὴ ἡ τάξις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ἔξω δυν, πρὸς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ὑπάρξεώς του, πρὸς τὴ θεοποίησίν του διατῆς ἀθανασίας.

Ὅπως δὴποτε τὸ Συμπόσιο εἶναι δημιούργημα μὲ αὐθυπαρξία καὶ αὐτοτέλεια καὶ ἡ ἀξία του δὲν ἐξαρτᾶται οὔτε ἀπὸ τὴν ἀκρίβεια τῆς χρονολογίας τῆς συγγραφῆς του οὔτε ἀπὸ τὴν αἰτία ποὺ ἔκαμε τὸν Πλάτωνα νὰ τὸ γράψῃ, οὔτε ἀπὸ τὴ λύση διαφόρων φιλολογικῶν προβλημάτων, ποὺ παρουσιάσθηκαν. Ἡ ἀξία του εἶναι μέσα στὸ ἴδιο τὸ ἔργο.

Ἄν οἱ φιλόλογοι ἐπιμένουν νὰ ἐξακριβώσουν τὴ χρονολογίαν τῆς συγγραφῆς, αὐτὸ τὸ κάνουν γιὰ νὰ κατατάξουν τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος σὲ χρονολογικὴ σειρά καὶ τοῦτο μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἐξέλιξιν ποὺ ἔλαβε ἡ πλατωνικὴ σκέψιν. Ἀπὸ κάποιες ἐνδείξεις, ποὺ δὲν ἔχουν ἐννοεῖται ἀπόλυτο κύρος, τοποθετεῖται ἡ συγγραφή τοῦ Συμποσίου λίγῳ μετὰ τὸ 385 π.Χ.

218DE, 219CD, 222B). Ἐπίσης στὸ Φαῖδρον τὸ λέγει πῶς καθαρὰ : «ὁ μὲν οὖν μὴ νεοτελής ἢ διεφθαρμένος οὐ σέβεται προσορῶν τὸ κάλλος, ἀλλ' ἡδονῇ παραδούς τετράποδος νόμον βαίνειν ἐπιχειρεῖ... καὶ ὄβρει (δηλ. παιδεραστία) προσομιλῶν οὐ δέδοικεν οὐ δ' αἰσχύνεται παρὰ φόνιν ἡδονῇ διώκων» (Φαῖδρος 251).

α. Ὅτι ἡ παιδεραστία ἀπεδοκιμάζετο ἀπολύτως καὶ ἀπὸ τὸ νόμο καὶ ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμην βλέπε Συμπόσιον 183C καὶ σχετ. σημειώσεις καὶ «Φαῖδρον» 231E, 232A. Ἐπίσης καὶ Αἰσχίνου κατὰ Τιμάρχου 12, 16, 21. Γιὰ τὸν ἀπολογητικὸ χαρακτῆρα τοῦ Συμποσίου βλέπε : Γιάννη Κορδάτου κριτικὴ γιὰ τὴ μετάφρασιν τοῦ Συμποσίου ἀπὸ τὸ Δ. Φωτιάδην, «Νεοελλ. Γράμματα» 113 (1939) σελ. 8, καὶ τοῦ ἰδίου εἰσαγωγὴ εἰς τὸν «Εὐθύφρων» τοῦ Πλάτωνος σελ. 44. Ἐπίσης Th. Comperz «Penseurs de la Grèce» Γαλλ. μετάφρασις II σελ. 301, 362, 410. Καὶ L. Robin «de Banquet» σελ. X—XI.

β. Βλέπε Δ. Φωτιάδην μετάφρασις τοῦ «Συμποσίου» σελ. 14.

Ἐπειδὴ οἱ ἐνδείξεις αὐτὲς δὲν ἔχουν ἀπόλυτη ἀξία, οἱ φιλόλογοι ἀναζητήσαν ἄλλα τεκμήρια, ὅσο τὸ δυνατόν πρὸ ἀντικειμενικά, τὰ γλωσσικά τεκμήρια, πού προϋποθέτουν τὸν κανόνα ὅτι κάθε μεταγενέστερο ἔργο εἶναι τελειότερο. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τεκμήρια εἶναι μὲν ἀκριβέστερα ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ δὲν ἀποκλείουν ἐντελὺς τὰ σφάλματα. Πρῶτα-πρῶτα γιὰ τὴν κατάταξιν καὶ ἡ ἀπαρίθμηση τῶν γλωσσικῶν στοιχείων δὲν εἶναι πλήρεις καὶ πέρα-πέρα ὡς πέρα βάσιμες καὶ ἔπειτα, μολονότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Πλάτων ἀναθεωροῦσε καὶ διώρθωνε τοὺς διαλόγους πού εἶχε ἐκδώσει, εἶναι ὁμῶς πολὺ πιθανὸν νὰ μὴ τοὺς ἀναθεωροῦσε ὅλους, καὶ νὰ φηνε μερικοὺς, ὅποτε θὰ παρυσιασθῇ τὸ φαινόμενο ἕνας ἀναθεωρημένος παλαιὸς διάλογος νὰ φαίνεται μεταγενέστερος ἀπὸ ἕνα πραγματικῶς μεταγενέστερον, ἀλλὰ μὴ ἀναθεωρημένον. Κατὰ κανόνα ὁμῶς τὰ γλωσσικά τεκμήρια εἶναι ὁ σχετικῶς ἀσφαλέστερος κανὼν (α) μὲ τὴν κατάταξιν τῶν διλογῶν. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὰ τεκμήρια αὐτὰ ἡ συγγραφή τοῦ Συμποσίου ἢ ἡ ἀναθεώρησίν του τοποθετεῖται στὰ ἔτη 385—390. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ «Συμπόσιον» ἐγράφηκε σὲ μιὰ εὐτυχισμένη στιγμή, ὅταν ἡ Ἀκαδημία του εἶχεν ἐπιτύχει τόσο λαμπρά, μέσα στὴ χαρὰ τῆς ἐπιτυχίας καὶ μέσα στὸ θαυμασμὸ τῶν μαθητῶν.

Ὁ Πλάτων ἐδίδασκε στὴν Ἀκαδημίαν τοῦ εἴκοσι χρόνια, ὅποτε τὸ 367 π.Χ. τὸν ἐκάλεσεν ὁ Δίων νὰ πάῃ στὰς Συρακοῦσας γιὰ νὰ γίνῃ σύμβουλος τοῦ νεαροῦ τυράννου Διονυσίου τοῦ Β'. Ἐνόμισε τότε ὅτι παρουσιάσθηκε ἡ εὐκαιρία πού ὤνειρετόταν γιὰ νὰ διοργανώσῃ μιὰ πολιτεία πρότυπη, γιὰ τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τοῦ πλατωνικοῦ πνεύματος ἦταν ὅτι ἡ δυστυχία προέρχεται ἀπὸ τὴν κακοδιοίκησιν καὶ ἀπὸ τὴν ἀτέλεια τῆς πολιτικῆς διοργανώσεως. Καὶ ὅτι πρέπει νὰ τελειοποιηθῇ ἡ πολιτεία γιὰ νὰ τελειοποιηθοῦν καὶ τὰ ἄτομα. Ἡ παλαιὰ πολιτικὴ του κλίσιν τοῦ κρατοῦσε πάντα τὴ σκέψιν προσηλωμένη στὸ πολιτειακὸ πρόβλημα, πού τοῦ ἀφιέρωσε τὸ κυριώτερό του σύγγραμμα, τὴν «Πολιτεία» του καθὼς καὶ τοὺς Νόμους του, ἀλλὰ καὶ στὰλλα τοῦ ἔργα ὁμιλεῖ σποραδικῶς γιὰ τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν. Πῆγε λοιπὸν ὁ Πλάτων στὴ Σικελίαν καὶ ἀφοῦ δὲν ἐπέτυχεν τίποτα, ξαναπῆγε τὸ 361. Καὶ τὶς δυὸ φορές ἔφυγε ἀπογοητευμένος. Ὁ Διονύσιος ὅχι μόνον δὲν ἔδεχθη τὶς πολιτειακὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ φιλοσόφου, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐξώρισε τὸ θεῖο του τὸ Δίωνα, πού ἦταν ὁ ἀγαπητότατος μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος. Τὴν τρίτην φορά μάλιστα παρὰ λίγο νὰ χάσῃ τὴ ζωὴν του κ' ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων. Ἐγύρισε τότε στὴν Ἀθῆναν καὶ ἐδίδασκε πλεον στὴν Ἀκαδημίαν τοῦ συνεχῶς μέχρι τοῦ θανάτου του. Πέθανε σὲ ἡλικίαν 80 ἐτῶν ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν πού τὸν ἐλάτρευαν, ὅπως καὶ αὐτὸς τοὺς ἀγαποῦσε. Μετὰ τὸ θάνατό του ἡ Ἀκαδημία ἐξακολούθησε τὴν πνευματικὴν τῆς δράσιν ἐπὶ ὀκτακόσια χρόνια μέχρις ὅτου τὴ διέλυσε ὁ Ἰουστινιανός. Κάθε χρόνον τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του οἱ διδασκαλοὶ καὶ οἱ σπουδασταὶ τῆς Ἀκαδημίας ἐθυσίαζαν πρὸς τιμὴν τοῦ ἥρωος ἰδρυτοῦ.

Τὸ «Συμπόσιον» λοιπὸν εἶναι ἔργον ἀκμῆς καὶ εὐτυχισμένης

α. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴ τῆς στατιστικῆς ἐρεῦνης τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου τῶν πλατωνικῶν διαλογῶν ἐργάσθησαν πρὸ πάντων οἱ Dittenberger, Schanz, Comperz, Blass, Ritter.

Πλάτωνος, Συμπόσιον

στιγμῆς. Τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου εἶναι ὄχι μόνον ἱστορικά καὶ πασίγνωστα, ἀλλὰ καὶ τόσο τέλεια ἡθογραφημένα καὶ μὲ τόση φυσικότητα καὶ ἀληθοφάνεια, ὥστε γεννήθηκε ἄλλο φιλολογικὸ πρόβλημα, ἂν ἔγινε πραγματικῶς ἓνα τέτοιο Συμπόσιον καὶ μάλιστα στοῦ Ἀγάθωνος τὸ σπίτι, καὶ—ἀφοῦ τὸ δεχθούμε αὐτό—ἂν οἱ λόγοι τοῦ ἐξεφωνήθησαν ἐκεῖ ἀντιπροσωπεύουν τίς πραγματικὰς γνώμης τῶν ἱστορικῶν προσώπων. Ὁ Ἀθηναῖος λέγει ὅτι ὅλα εἶναι φανταστικά, ἀντιθέτως ἄλλοι προσπαθοῦν νὰποδείξουν ὅτι τὸ συμπόσιον ἔγινε πραγματικῶς καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦλάχιστον τῶν λόγων ἀνταποκρίνεται πραγματικῶς στὶς γνώμης τῶν πραγματικῶν τῶν διηγητῶν. Περιττὸ νὰ ποῦμε ὅτι ἡ τελευταία ἐκδοχὴ εἶναι ὑπερβολικὰ ἱστοριόφιλη. Τὸ Συμπόσιον εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερη σύνθεσις (α) μὲ φαντασία καὶ ποιήσι καὶ μὲ ἀφθονή φιλοσοφία. Ἀλλωστε δὲν ἔχει καμιά σημασία γιὰ τὴν ὁξία τοῦ πλατωνικοῦ διαλόγου «Συμπόσιον» τὸ ἂν ἔγινε πραγματικῶς ἢ ὄχι τὸ συμπόσιον στὸ σπίτι τοῦ Ἀγάθωνος κ' ἂν ὠμίλησαν, ὅσοι μίλησαν, περὶ τοῦ ἔρωτος, καὶ πρὸ πάντων ὁ Σωκράτης καὶ ὁ μεθυσμένος Ἀλκιβιάδης. Δὲν ὠμίλησαν αὐτοί. Ὁ Πλάτων ὠμίλησε. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκ αὐτῶ (β) ὅπως ταιριάζει στὴν ψυχολογία καὶ τὸ χαρακτῆρα τοῦ καθενός. Εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δαιμονίας τεχνικῆς τοῦ Πλάτωνος τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ φιλολογικὴ ἐπιστῆμη ἀναζητεῖ τὴν ἱστορικότητα ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τοῦ διαλόγου, τόσο φυσικὰς καὶ ἀληθοφανεῖς εἶναι.

Ὁ Ἀγάθων, ὁ ποιητής, ἐνίκησε μὲ τὴν πρώτη του τραγωδία «Ἄνθος ἢ Ἀνθας» (γ) στοὺς δραματικούς ἀγῶνας τοῦ 416 π.Χ. κατὰ τὰ Λήνια (δ). Τὴν ἐπομένη ἐγιόρτασε πανηγυρικῶς τὰ ἐπινίκια μὲ πλοῦσιον δεῖπνον, ὅπου ἦσαν καλεσμένοι ἐκτὸς αὐτοῦ τὸν ἡθοποιὸν καὶ ἄλλοι πολλοὶ φίλοι του, καθὼς ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Πausanias κλπ. Ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ὁ Σωκράτης δὲν πῆγε στὸ τραπέζι τοῦ Ἀγάθωνος, μολονότι ἦταν καλεσμένος. Τὴν ἄλλη μέρα ὅμως ἔδωκε δεῦτερον δεῖπνον, σὲ στενότερον κύκλον, ὅπου ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Σωκράτη καὶ τὸν ἀχωριστο θαυμαστή του τὸν Ἀριστόδημον, παρευρέθησαν πάλι ὁ Ἀριστοφάνης κ' ὁ Pausanias, καθὼς ἐπίσης κ' ὁ Ἐρυξίμαχος, ὁ ἱατρός, ὁ Φαῖδρος καὶ ἄλλοι. Ἀφοῦ ἔφαγαν κ' ἤρθε ἡ ὥρα τοῦ κρασιοῦ (ε), ἀποφάσισαν κατὰ πρότασιν τοῦ Ἐρυξίμαχου, νὰ μὴν πίνουν μὲ τρόπο ἀναγκαστικὸ σύμφωνα μὲ τὴν προσταγὴν τοῦ θά δίνῃ ὁ συμποσάρχης (ς), ἀλλὰ νὰ πίνῃ κατὰ εὐχαρίστησιν κ' ὅσο θέλει ὁ καθένας

α. Βλέπε L. Robin «le Banquet» XXVII. «Le Banquet est libre composition».

β. Βλ. Συμπόσιον 198 Α.

γ. Βλ. Ἀθηναῖος Ε, 217 ΑΒ. Καὶ Ἀρβανιτοπούλου «Πλάτωνος—Συμπόσιον» σελ. 7.

δ. Λήνια ἦταν ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου πού τὴν ἐώρταζαν τὸν μῆνα Γαμηλιῶνα—ἀντιστοιχεῖ στὸ δικό μας 15 Ἰανουαρίου—15 Φεβρουαρίου.

ε. Οἱ ἀρχαῖοι τὴν ὥρα πού ἔτρωγαν, δὲν ἔπιναν. Ἐπιναν μετὰ τὸ φαγητὸ καὶ μάλιστα κρασί νερωμένο.

ς. Τὸ ἀναγκαστικὸ πιετὸ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερα στὰ χωριά τῆς Μεσσηνίας, καὶ ἴσως καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Σὲ κά-

καί νά μὴν τὸ ρίξουνε στὰ τραγούδια καὶ στὴ μουσικὴ παρὰ νά διώξουν τὴν αὐλητρίδα καὶ νά περάσουν τὴν ὥρα τους μὲ συνδι'άλεξη ἐπὶ ἐνὸς θέματος. Τὸ θέμα ὠρίσθηκε κατὰ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Φαίδρου καὶ κατὰ πρόταση πάλι τοῦ Ἐρυζιμάχου. «... ἕκαστον ἡμῶν λόγον εἰπεῖν ἔπαινον Ἐρωτος ὡς ἂν δύνηται κάλλιστον». Αὐτὸ δὲν ἦταν κάτι τὸ πρωτάκουστον. Στὰ συμπόσια ἐγίνοντο διάφορα ἀγωνίσματα ἢ παιγνίδια, καὶ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν καὶ τὸ **Λ Ο Υ Σ** παρὰ β ἄ λ λ ε ι ν. Δηλαδή ὠρίζεν ὁ συμποσίαρχος ἕνα θέμα καὶ οἱ ἄλλοι μὲ τὴ σειρά ἔπρεπε ν' αὐτοσχεδιάσουν ἕνα **Λ Ο Υ** στὸ ἴδιο θέμα.

Ὅταν ὠμίλησαν οἱ ἄλλοι καὶ ἦρθε ἡ σειρά τοῦ Σωκράτη, αὐτὸς ἐδήλωσε ὅτι δὲν ξαίρει καὶ δὲν μπορεῖ νά κάμῃ **ἐ γ κ ὡ μ ι ο** μὲ τὸν τρόπο ποῦ τὸ ἔκαμαν οἱ ἄλλοι, ἂν θέλουν ὅμως, εἶναι πρόθυμος νὰ πῇ μερικὲς ἀλήθειες γιὰ τὸν Ἐρωτα ποῦ τοῦ τὶς δίδαξε κάποτε ἡ μάντισσα Διοτίμα. Ὅλοι τὸν παρεκάλεσαν νὰ πῇ ὅ,τι θέλει, καὶ τότε ὁ Σωκράτης μὲ τὸ στόμα τῆς Διοτίμας ὠμίλησε γιὰ τὴ βαθύτερη σημασία τοῦ Ἐρωτος, γιὰ τὴ φιλοσοφικὴ μορφή τοῦ Ἐρωτος καὶ γιὰ τὴν Ἰδέα τῆς Ὁμορφιάς. Μόλις τέλειωσε ὁ Σωκράτης, ἀκούσθηκαν κτυπήματα στὴν πόρτα. Ἦταν ὁ Ἀλκιβιάδης μεθυσμένος μαζί μὲ τοὺς ἀκολουθοῦς του. Τὸν ἐδέχθηκαν καὶ τοῦ εἶπαν νά βάλῃ κι' αὐτὸς λόγο γιὰ τὸν Ἐρωτα. Αὐτὸς ὅμως εἶπε ὅτι προτιμᾷ νὰ κάμῃ τὸ **ἐγκώμιο** τοῦ Σωκράτη. Διηγῆθηκε πρῶτα τὴν ἰδιαίτερη σχέση ποῦ εἶχε μὲ τὸ Σωκράτη, πῶς τὸν εἶχε παρεξηγήσει—ὅπως τὸν παρεξηγήσαν τόσοι ἄλλοι— καὶ πῶς ἡ φιλοδοξία του τὸν τραβοῦσε πρὸς τὴν πολιτικὴ δράση καὶ τὸν ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὸ Σωκράτη, ὕστερα ἐκήρυξε τὴν ἀγνότητα τοῦ Σωκράτη στὸ ζήτημα τῆς παιδευαστίας καὶ διηγῆθηκε τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Σωκράτη καὶ γενικῶς ἔδωκε μίαν ὀλοζώντανη εἰκόνα τοῦ μεγάλου φιλοσόφου. Ὅταν τελίωσε τὸ λόγο του ὁ Ἀλκιβιάδης μπήκαν στὴν αἴθουσα πολλοὶ γλεντοκόποι καὶ ἄρχισε ἀναγκαστικὴ οἰνοποσία. Τότε μερικοὶ, ὅπως ὁ Ἐρυζιμάχος καὶ ὁ Φαίδρος, ἔφυγαν καὶ οἱ ἄλλοι ἐξακολουθοῦσαν ὅλη τὴ νύχτα τὴν οἰνοποσία. Μὰ δὲν βάσταξαν ὅλοι ὡς τὸ πρῶτ'. Ἄλλοι ἀποκοιμήθηκαν κι' ἄλλοι ἔφυγαν. Μόνον ὁ Σωκράτης, ὁ Ἀριστοφάνης κι' ὁ Ἀγάθων ἐξακολουθοῦσαν νὰ πίνουν καὶ νὰ συζητοῦν γιὰ τὴν σύνθεση τραγωδιῶν καὶ κωμωδιῶν. Ὁ Σωκράτης τοὺς ἀνάγκασε νὰ παραδεχθοῦν ὅτι ὅποιοι εἶναι τέλειος κωμωδιογράφος εἶναι καὶ τέλειος τραγωδιογράφος καὶ τὸ ἀντίστρο-

θε γλέντι (σὲ γάμο, βαφτίσια, πανηγύρι κλπ.) σηκώνουν τὰ λεγόμενα *κουπάρια* (κύπελλα). Ἐκεῖνος ποῦ σηκώνει τὸ κουπάρι διατάζει τοὺς ἄλλους νὰ πιοῦν εἰς ὑγείαν κάποιου τρίτου (τοῦ γαμπροῦ, τῆς νύφης, τοῦ κουμπάρου κλπ.). Τότε τὸ πίνει ὅλο τὸ κρασί ἀφοῦ ὀρίσει τὸ διάδοχό του μὲ τὴν προσφώνηση *γειά σου* (γειά σου Δημήτηρ). Ἐκεῖνος θὰ σηκῶσθ τὸ κουπάρι καὶ θὰ εἰπῇ : *Κατὰ διαταγὴ τοῦ τάδε πίνω εἰς ὑγείαν τοῦ τάδε*. Εἰς ὑγείαν του. Καὶ *βρίσκει* κι' αὐτὸς τὸ διάδοχό του μὲ τὸ *γειά σου*. Πρέπει νὰ πιοῦν ὅλοι ὑποχρεωτικῶς καὶ τελευταῖος θὰ πιῇ ἐκεῖνος ποῦ εἰς ὑγείαν του διατάχθηκε τὸ κουπάρι, καὶ θὰ εἰπῇ. Ὁ *τάδε* σᾶς *υποχρέωσε* νὰ *πιῇ* εἰς ὑγείαν μου. Τὸν εὐχαριστῶ πολὺ κι' αὐτὸν καὶ σᾶς ποῦ *ἤπιατε* εἰς ὑγείαν. Κι' ἐγὼ τώρα πίνω εἰς ὑγείαν σας. Τότε τελειώνει αὐτὸ τὸ κουπάρι, ὁπότε ἔχει δικαίωμα νὰ σηκῶσθ ἄλλος δεῦτερο κουπάρι καὶ οὕτω καθεξῆς.

φο. Καθώς συζητοῦσαν ὁ Ἀριστοφάνης ἀποκοιμήθηκε κατὰ τὰ χαράματα καὶ μόλις ἐφώτισε ἡ ἡμέρα κοιμήθηκε κι' ὁ Ἀγάθων. Τότε ὁ Σωκράτης ἐντελῶς νηφάλιος ἐφυγε—τὸν συνῶδευε πάντα ὁ Ἀριστόδημος—καὶ πῆγε στὸν Λύκειο, ὅπου ἐπήγαινε συνήθως, καὶ πέρασε ὁλόκληρη τὴν ἡμέρα, ὅπως πάντα—καὶ μόνο τὸ βράδυ πῆγε στὸ σπῆτι τοῦ ν' ἀναπαυθῆ.

Τὰ περιστατικά τοῦ συμποσίου αὐτοῦ τὰ διηγείτο κατόπιν ὁ Ἀριστόδημος σὲ ὅλους.

Τὰ διηγῆθηκε καὶ στὸ Φοῖνικα τοῦ Φιλίππου καὶ στὸν Ἀπολλόδωρο τὸ μανιώδη θαυμαστή τοῦ Σωκράτη. Ὁ Ἀπολλόδωρος ἔγινε φίλος τοῦ Σωκράτη λίγο πρὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ 404 π.Χ. Ὃταν τᾶκουσε αὐτὰ ἀπὸ τὸν Ἀριστόδημο, ρώτησε καὶ τὸ Σωκράτη πολλές φορές γιὰ νὰ ἐξακριβώσῃ καὶ νὰ μάθῃ καλὰ ὅλα τὰ καθέκαστα.

Μία μέρα λοιπὸν κάποιος φίλος του, Γλαῦκων,—ἴσως πρόκειται περὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Πλάτωνος—τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ διηγηθῇ ὅλους τοὺς λόγους ποὺ εἶχαν ἐκφωνηθῇ στὸ συμπόσιο ἐκεῖνο. Ὁ Ἀπολλόδωρος τοὺς διηγῆθηκε, κι' ἔτσι τοὺς ἐπανέλαβε ἄλλη μία φορά.

Λίγες ἡμέρες ἀργότερα βρέθηκε σὲ κάποιο κύκλο π λ ο υ σ ί ω ν καὶ ἡ χ ρ η μ α τ ι σ τ ι κ ῶ ν κι' ἐνδιαφερομένων γιὰ τὰ πνευματικά ζητήματα. Καὶ μέσα εἰς τὸν κύκλον αὐτὸν ἦταν καὶ κάποιος φίλος του (ἑταῖρος), ποὺ ἤξαιρε ὅτι ὁ Ἀπολλόδωρος γνωρίζει τὰ τοῦ συμποσίου ποὺ ἔγινε στὸ σπῆτι τοῦ Ἀγάθωνος, καὶ τὸ εἶπε στοὺς ἄλλους καὶ τότε ὅλοι μαζί τὸν παρεκάλεσαν νὰ διηγηθῇ, ἐφ' ὅσον τὰ ξαίρει, καὶ σ' αὐτοὺς. Ὁ Ἀπολλόδωρος ἀρχίζει: «Πιστεύω πὼς τάχω ἀποστηθίσαι καλά, τοῦτα ποὺ μέρωτᾶτε, γιὰ τὶς προάλλες τὰ ἐπανέλαβα καὶ στὸ Γλαῦκωνα...». Ἔτσι ἀρχίζει τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος. Ὁ Ἀπολλόδωρος ἐπαναλαμβάνει καὶ πάλι τὰ ὅσα τοῦ ἔχει διηγηθῇ ὁ Ἀριστόδημος, ποὺ ἦταν παρὼν στὸ περίφημο ἐκεῖνο συμπόσιο τοῦ Ἀγάθωνος. Ἀπ' αὐτὸ εἶναι καὶ ὁ τίτλος του. Ὁ Ἀπολλόδωρος διηγεῖται τὰ προκαταρκτικά σὲ πλάγιον λόγο, τοὺς λόγους ὅμως τοὺς ἀ π α γ γ έ λ λ ε ι αὐτολεξεῖ σὲ εὐθύ λόγον, οὕτως ὥστε ἡ διήγησις μεταβάλλεται σὲ διάλογον. Ἔτσι ἔχουμε τρεῖς χρονικὲς στιγμὲς: α) ὁ Ἀπολλόδωρος καὶ οἱ ἀκροαταὶ του (400 περίπου π.Χ.), β) ὁ Ἀγάθων, Σωκράτης, Ἀλκιβιάδης, Ἀριστοφάνης, Ἐρυξιμάχος, Πausanias, Φαῖδρος (416), καὶ γ) ὁ Σωκράτης μετὰ τὴν Διοτίμα (πρὸ τοῦ 430 π.Χ.) καὶ ἐπομένως ἔχουμε τρεῖς διαλόγους, τὸν ἕνα μέσα στὸν ἄλλον. Αὕτη εἶναι ἡ ὑπόθεσις τοῦ διαλόγου. Τὰ πρόσωπα, καὶ ἂν δὲν εἶναι γνωστὰ στὸν ἀναγνώστη ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ἀρκεῖ νὰ διαβάσῃ τὸ «Συμπόσιον» γιὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ καθένα, γιὰ τὸ Πλάτων ἐφόρ-ντισε νὰ δείξῃ τὸ χαρακτῆρα τοῦ καθενὸς μετὰ λόγια του καὶ μετὰ λόγια τῶν ἄλλων προσώπων, μολοντί ὁ σκοπὸς του δὲν ἦταν ἡ περιγραφή χαρακτήρων, ἀλλὰ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος.

Ὁ πρῶτος ποὺ ὁμιλεῖ καὶ πλέκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἔρωτος εἶναι ὁ Φ α ῖ δ ρ ο ς ὁ Μυρρινούσιος, εἶναι ἄνθρωπος ποὺ ἐνδιαφέρεται γιὰ ὅλα μετὰ τὴν ἴδια θέρη, τοῦ ἀρέσουν οἱ ρητορικὸι λόγοι καὶ θαυμάζει τὸ Λυσία, θέλει τὴν καλοζωίαν καὶ τὴν ὑγιεινὴν ἀπόλαυσιν, διαβάξει μετὰ προσοχὴν τὸν Ἱπποκράτη καὶ προσέχει πολὺ στὴν συμβουλὴν τοῦ Ἐρυξιμάχου, ἀκούει μετὰ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον τὶς ἐγκυκλοπαιδικὲς ὁμιλίαι τοῦ Ἱππία τοῦ Ἡλείου, διαβάζει ποιήματα καὶ μετὰ τὸν ἴδιον ζῆλον ἀκούει συζητήσεις ἐπάνω σὲ φιλοσοφικά ζητήματα.

Δέν ἔχει ὁμως δημιουργική πνοή καί δυνατή κρίση, γι'αὐτό δέν πρόκοψε σέ τίποτε. Ἐνας ἄλλος περίφημος διάλογος τοῦ Πλάτωνος τιτλοφορεῖται «Φαῖδρος», ὅπου ὁ Σωκράτης μέ τόν ἴδιο τόν Φαῖδρο συζητοῦν τὸ ἴδιο τὸ θέμα, περί ἔρωτος. Ἐδῶ ὁ Φαῖδρος ἀναπτύσσει τή μυθολογική ἀποψη.

Ὁ δεῦτερος ὁμιλητής, ὁ Πausanias, ἔχει τὸ χαρακτῆρα τῶν σοφιστῶν, πού θέλουν νά δείχνουν ἀντικειμενικό καί ὀρθολογιστικό πνεῦμα. Ἡ ἱστορική καί κοινωνική ἀποψη ἀπό τήν ὁποία ἐξετάζει τόν ἔρωτα, τοῦ δίνει τήν εὐκαιρία νά κρίνῃ τοὺς νόμους καί νά βρῇ τρόπο μέ σοφιστική ἐπιτηδεσιότητα νά δικαιολογήσῃ τήν παιδεραστία, συνδυάζοντάς την μέ τή φιλοσοφία. Δέν ἦτο δυνατόν νά κάμῃ διαφοροτικά ἐφ' ὅσον ὅλοι τῷ ἔξαιραν ὅτι ἦταν ἐραστής τοῦ Ἀγάθωνος.

Ὁ τρίτος ὁμιλητής, ὁ Ἐρυξίμαχος, εἶναι γιάτρος καί λόγῳ τοῦ ἐπαγγέλματός του ἦταν ὁ ἀρμοδιώτερος νά ἐξετάσῃ τή φυσιολογική ἀποψη τοῦ ἔρωτος.

Εἶναι σοβαρός καί σεβαστός ἐπιστήμων μέ φιλοσοφική μόρφωση, γνωρίζει τή διδασκαλία τοῦ Ἐμπεδοκλή καί τοῦ Ἡρακλείτου. Δέν εἶναι οὔτε σχολαστικός οὔτε στενοκέφαλος.

Ὅχι μόνο ὁ Φαῖδρος τόν ὑπακούει τυφλῶς, ὄχι μόνο οἱ συνδαιτυμόνες ὅλοι δέχονται τήν παρέμβασή του καί τήν εἰσήγησή του, ἀλλά κι' αὐτός ὁ μεθυσμένος Ἀλκιβιάδης μέ προθυμία πείθεται σ' αὐτόν. Ἐπειτα ἡ ἀνάπτυξη τοῦ θέματος ἀπό τόν Ἐρυξίμαχο εἶναι πολὺ βαθεῖα. Ἴδον ἐξετάζει τόν ἔρωτα ἀπό τή φιλοσοφική πλευρά, ὅπως θά τὸ κάμῃ τελευταῖος ὁ Σωκράτης μέ τὸ στόμα τῆς Διοτίμας. Ἐννοεῖται ὅτι περιορίζεται στή θεωρία πού ἐδίδασκεν ὁ Ἐμπεδοκλῆς μέ τή φιλότιτα—στή θέση της βάζει ὁ Ἐρυξίμαχος τόν ἔρωτα—καί ἀναιρεῖ τή θεωρία τοῦ Ἡρακλείτου, πού ἔλεγε ὅτι ἀπό τῆ διαφορά καί τόν πόλεμο προέρχεται ἡ ἀρμονία. Ἡ γενέκυσις τοῦ ἔρωτος ἐπὶ τοῦ σῆμπατος (α) πού γίνεται ἀπό τόν Ἐρυξίμαχο ἐπαναλαμβάνεται κι' ἀπό τή Διοτίμα μέ τὸ γένος τῶν δαιμόνων (β).

Ὁ τέταρτος ὁμιλητής, ὁ Ἀριστοφάνης, εἶναι πολὺ γνωστός ἀπό τίς κωμωδίες του. Ὁ λόγος του εἶναι κωμικώτατος μέ σκηνές κωμικές, πού μολαταῦτα στοῦ βάθος ἔχουν ἔννοια φιλοσοφική. Ὅ,τι ὅλοι εἶχαν παρατηρήσει, ὅ,τι ἴσως τὸ εἶχαν εἰπεῖ μέ κάποια παροιμιώδη ἑκφραση (κάτι ἀνάλογο μέ τὸ σημερινό: τὸ ἔτερον ἢ μισόν), αὐτὸς μέ μιὰ φανταστική ἀνθρώπογονία τὸ παρουσίασε ὀλοζώντανο. Ἡ λύτρωση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νά βρῇ τὸ ἕτερον ἡμισὺ του. Ἀργότερα ὁ Ἀριστοτέλης θά γράψῃ: «ὁ ἀνθρώπος γάρ τῇ φύσει συνδυαστικὸν μᾶλλον ἢ πολιτικόν» (γ).

Ὁ πέμπτος ὁμιλητής, ὁ Ἀγάθων, δέν ἦταν βεβαίως τόσο δο-

α. «Ἐπὶ πᾶν ὁ θεὸς (ἔρως) τείνει, καὶ κατὰ τ' ἀνθρώπινα καὶ κατὰ θεία πράγματα» (186 B).

β. «ἐν μέσῳ δὲ ὃν (τὸ δαιμόνιον) ἀμφοτέρων (θεῶν—ἀνθρώπων) συμμηροὶ ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ ἐαυτῷ ξυνδεσθῆναι» (202 E). Ἐπίσης: «μέγιστος καὶ δολερός ἔρως παντὶ» (205 D).

γ. Ἀριστοτέλους: Ἡθικά Νικομάχεια VIII.

ξασμένος και αξιόλογος όσο οι τρεις μεγάλοι Αισχύλος, Σοφοκλής, Εὐριπίδης, ήταν όμως ο πρώτος στη δεύτερα σειρά των τραγικῶν ποιητῶν. Νεὸς ὥραϊος, πλούσιος, φιλόδοξος, με φωνὴ γλυκεῖα καὶ δυνατὴ. Θαυμαστὴ τοῦ ρήτορος Γοργίου, τοῦ εἰσηγητοῦ πολλῶν ρητορικῶν στολιδίων. Ὁ λόγος του εἶναι μουσικώτατος καὶ σὲ τέλος μάλιστα μοιάζει με πεζοτράγουδο, καὶ ἀποτελεῖ ρητορικὴ ἀπόδειξη με κανονικὸ διάγραμμα (α). Τὰ ἐπιχειρήματά του βέβαια δὲν εἶναι πειστικά, ὅσο κι' ἂν εἴν' ἔξυπνα. Εἶναι όμως πομπώδης, εὐχῆς, ποιητικὸς, πού θὰ ἐδιπλασίαζε τὴν ἀρμονικότητά του ἡ ὥραία ἀπαγγελία του καὶ ἡ ἀκόμη ὡραιότερη φωνὴ του.

Γιὰ τὸ Σωκράτη καὶ τὸν Ἀλκιβιάδη, πού εἶναι τόσο γνωστοί, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθοῦν ἐδῶ περισσότερα. Ἀρκεῖ μόνο νὰ λεχθῇ ὅτι αὐτοὶ οἱ δύο εἶναι οἱ πρωταγωνισταὶ τοῦ «Συμποσίου», ἀλλὰ ἐκεῖνος πού θριαμβεῖ κυριολεκτικῶς εἶναι ὁ Σωκράτης. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πού εἰσάγεται στὸ διάλογο εἶναι δολφωτός ἀπὸ πνεῦμα καὶ εὐδιαθεσία. Με τὴν παράξενη καθυστέρησή του ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἀγάθωνος δείχνει ὅτι δὲν πρόκειται περὶ κοινοῦ ἀνθρώπου. Τὸ καλύτερο μνημεῖο γιὰ τὸ Σωκράτη πού μπορούσε νὰ τοῦ φτειάξῃ ὁ Πλάτων εἶναι τὸ «Συμπόσιον». Εἶναι ἀπαραμίλλος καὶ ἀήττητος σὲ ὅλα, καὶ σὲ κρασί, καὶ σὲ πόλεμο, καὶ σὲ σπουδαία συζήτηση καὶ σὲ λογοπαίγνια. Δὲν συγκρίνεται με κανένα θνητό. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπίσης εἶναι πιστὴ ἀναπαράσταση τοῦ ἱστορικοῦ Ἀλκιβιάδη με τὸ παράφορο πάθος πού δὲν αἰσχύνεται πρὸ οὐδενός (β), με τὴ θεελλώδη ὁρμητικότητά του, με τὴν ὡμὴ ἐλκρικότητά του. Μπαίνει μεθυσμένος κι' ἀρπάζει μιὰ κανάτα καὶ αὐτοδιορίζεται συμποσίταρχος καὶ διατάζει νὰ πίνουν με τὴν κανάτα. Ποιὸς δὲ βλέπει ἐδῶ τὸν γλεντοκόπο πού ἔσπασε μιὰ νύχτα τοὺς ἑρμᾶς τῶν δρόμων; Καὶ αὐτὸς δὲν φαίνεται κοινὸς ἀνθρώπος. Εἶναι ἱκανὸς καὶ γιὰ μεγάλο καλὸ καὶ γιὰ μεγάλο κακὸ. Καταδικάστηκε γιὰ ἐσχάτη προδοσία καὶ ἀποθεώθηκεν ὡς σωτὴρ τῆς πατρίδος. Στὸ τέλος δολοφονήθηκε ἄδοξα.

Ἡ Διοτίμα πού εἰσάγεται στὸ διάλογο, γιὰ νὰ διηγηθῇ σὲ συνεχή λόγο καὶ με ἀποκαλυπτικὸ τρόπο τὴν ὑψηλὴ σημασία τοῦ ἔρωτος καὶ νὰ παραστήσῃ τὴν ὑπέροχη ἰδέα τῆς Ὁμορφίης, ἐπρόκάλυψε κι' αὐτὴ πρόβλημα γιὰ τὴν ἱστορικότητά της. Βεβαίως ἡ Διοτίμα ὑπῆρξε καὶ πιθανῶς νὰ ἦρε καὶ στὴν Ἀθήνα. Ἀλλὰ ὅπως καὶ με τᾶλλα πρόσωπα ἔτσι καὶ μ' αὐτὴ μιλάει ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων, πὸ ξαναεῖπαμε αὐτό. Ὅσο εὐθύνονται ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ τᾶλλα πρόσωπα τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς γιὰ τὰ λόγια καὶ τὶς πράξεις τῆς τραγωδίας «Ἰούλιος Καῖσαρ» τοῦ Σαίκτηρ, ἄλλο τόσο εὐθύνονται καὶ τὰ ἱστορικὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου γιὰ τὰ λόγια πού τοὺς βάνει,

α. Α' Ὁ ἔρως εἶναι εὐδαιμονέστατος διότι α') εἶναι ὡραιότατος, β') εἶναι ἄριστος. Εἶναι ὡραιότατος διότι α') εἶναι νεώτατος, β') τρυφερώτατος, γ') λυγερώτατος, δ') ὁμορφοπρόσωπος, καλλογῆ. Εἶναι ἄριστος διότι εἶναι α') δικαιοτάτος, β') σωφρονέστατος, γ') ἀνδρειότατος, δ') σοφώτατος. Β' Τὰ δῶρα του εἶναι ἀφθονα καὶ χαρίζουν κάθε εὐδαιμονία.—(ἀπαριθμοῦνται τὰ δῶρα του).

β. Βλέπε Συμπόσιον 216 Β. «—πέπονθα δὲ πρὸς τοῦτον τὸν ἀνθρώπον, ὃ οὐκ ἂν τις οἶοιτο ἐν ἐμοὶ εἶρῃναι, τὸ αἰσχύνεσθαι ὄντινόν».

στό στόμα ὁ Πλάτων,—εἶν' ἀνάγκη νὰ τὸ τονίσωμε αὐτό ; Ἄλλ' ἐνῶ τὰ ἄλλα πρόσωπα ἀντιπροσωπεύουν ἀπόψεις διάφορες ποὺ τὶς ἀνέπτυξε ὁ Πλάτων, ὅπως ὁ τραγικός ποιητὴς ἀναπτύσσει τοὺς ποι- κίλους καὶ ἀντίθετους χαρακτῆρες τῆς τραγωδίας του, δὲν εἶναι ὁμῶς ἰδιῆς τοῦ ἀπόψεως προσωπικῆς, εἶναι ἡ προπαρασκευαστικὴ ἀναπτύξεις γιὰ τὴ δική του ποὺ θὰ τὴν ἐκφράσῃ ὁ Σωκράτης καὶ μάλιστα ἡ Διοτίμα. Μὲ τὸ στόμα τοῦ Φαίδρου λ.χ. ὁ Πλάτων ὠμί- λησεν ὅπως θὰ μιλοῦσεν ἓνας Λυσίας, μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἐρυξιμάχου ὅπως θὰ μιλοῦσε ἓνας σοφὸς γιατρός, μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἀριστοφάνη ὅπως θὰ μιλοῦσε ἓνας ἑξοχος κωμικός, δηλ. ὅπως θὰ μιλοῦσαν ἀπά- νω-κάτω κατὰ τὴ γνώμη τοῦ Πλάτωνος τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα τὰ ἱστο- ρικά, ἂν πραγματικῶς ἐγένετο τὸ Συμπόσιο ὅπως τὸ περιγράφει. Καὶ σ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐγκρίνεται, ὅπως εἶπαμε, ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τοῦ Πλάτωνος. Κατάρθωσε νὰ γράψῃ ἔξη λόγους γιὰ τὸν ἔρωτα καὶ ἄλ- λον ἓνα τοῦ Ἀλκιβιάδου γιὰ τὸ Σωκράτη διαφορετικούς τὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὅπως διαφορετικὰ ἦσαν καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ μάλιστα τὸ κάθε πρόσωπο τὸ ἔβαλε νὰ μιλήσῃ *πρεπόντως ἑαυτῷ*, κι' ὅλ' αὐτὰ μέσα σὲ μιὰ εὐθυμῇ, πνευματῶδῃ καὶ ὑψηλῇ ἀτμόσφαιρα καὶ μὲ μιὰ γλῶσσα, ποὺ καθὼς εἶπαν—καὶ πολὺ δικαίως—μόνο οἱ θεοὶ τὴν ὠμιλοῦσαν.

Β. Δ.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ι. «ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ»

1. «Συμπόσιον» και «Φαίδων». ΟΙ δυο αυτοί διάλογοι του Πλάτωνος αποτελούν ένα σύνολο ένιαίο κι' ό ένας φαίνεται σά νά είναι συμπλήρωμα του άλλου. Καί οί δυο δείχνουν τό μεγαλείο του Σωκράτη. Καί στους δυο γίνεται λόγος γιά τήν άθανασία, άθανασία τής ζωής στο «Συμπόσιο», άθανασία τής ψυχής στο «Φαίδωνα». Έδω ό Σωκράτης άπέναντι τής ζωής, εκεί άπέναντι του θανάτου. "Όχι μόνον οί όμοιότητες αλλά και οί αντίθεσεις άκόμα είναι χαρακτηριστικές και φαίνεται οί δυο αυτοί διάλογοι έχουν κάποια άνταπόκριση μεταξύ τους. Είπαν τό «Φαίδωνα» τραγωδία και τό «Συμπόσιον» κωμωδία μέ τό ίδιο θέμα, τή ζωή του Σωκράτη. Καί πραγματικάς : Ποιός μπορεί νά διαβάση τό «Φαίδωνα» χωρίς νά συγκινηθῇ μέχρι δακρύων, και ποιός ξε βλέπει στο «Συμπόσιο» τή χαρά που πλημμυρίζει όλα τά πρόσωπα ; Στο τέλος του Συμποσίου ό Σωκράτης λέγει ότι έργον του ίδιου άνδρός είναι νά κάμη και τραγωδία και κωμωδία. Μήπως δέν τό έπραγματοποίησε αυτό ό Πλάτων μέ τό «Φαίδωνα» και τό «Συμπόσιόν» του ;

Γεννήθηκε τό ζήτημα τής προτεραιότητας, ποιόν από τους δυο διαλόγους έγραψε πρώτα ό Πλάτων. Από τή σκέψη ότι τό «Συμπόσιον» συμπληρώνει τό «Φαίδωνα» όπως μιá κωμωδία συμπληρώνει μιá τραγωδία, έβγαλαν τό συμπέρασμα ότι έγράφηκε πρώτα ό «Φαίδων». Άλλά στο «Φαίδωνα» υπάρχει ένα χωρίον όπου ό Φαίδων λέγει στον Έχεκράτη «και πάντες οί παρόντες σχεδόν τι ούτω διεκείμεθα, ότε μιν γελώντες, ένίοτε δέ δακρύνοντες, εις δέ ήμών και διαφερόντως, Άπολλόδωρος· οίσθα γάρ που τον άνδρα και τον τρόπον αυτού». Κι' ό Έχεκράτης άπαντάει : «Πώς γάρ ού ; » (59 B). Άπ' αυτό φαίνεται ότι ό Πλάτων έχει ήδη περιγράψει τον Άπολλόδωρον και τον τρόπον (χαρακτήρα) αυτού, κι' αυτό έγινε στο «Συμπόσιον». Όστε συμπεραίνουμε ότι τό «Συμπόσιον» τό έγραψε πιό πριν από τό «Φαίδωνα» (α). Έκτός άπ' αυτό τό έπιχείρημα που τό έχουν δεχθῇ πολλοί και άλλοι τό έχουν άντικρούσει, θά είχα νά προσθέσω και άλλα δύο. Τό ένα είναι ότι στο «Φαίδωνα» έχει προχωρήσει στη διαμόρφωση τής θεωρίας των Ιδεών και καθορίζει μέ μεγάλη λεπτομέρεια τή μέθεξη, τή σχέση δηλαδή τής Ιδέας προς τά πράγματα (100CDE, 101C, 66A, 103CD, 104BC), ενώ στο «Συμπόσιον» γιά τή μέθεξη και τή σχέση των Ιδεών προς τά μετέχοντα αυτής πράγματα μιλάει μέ δυο φράσεις μόνον. Έφ' όσον λοιπόν ή έκθεση τής θεωρίας των Ιδεών είναι πιό προχωρημένη στο «Φαίδωνα»,

πρέπει να έχει συγγραφή πιό ύστερ' από το «Συμπόσιον». Το δεύτερο είναι ότι στο «Συμπόσιον» το ανώτερο τμήμα της ἀρετῆς θεωρείται ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη (α). Είναι περισσότερο προσηλωμένος ὁ νοῦς του στο πολίτειακό πρόβλημα καὶ τρέφει ἀκόμα τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορούσε ὁ ἴδιος νὰ ὀργανώσει μιὰ πραγματική πολιτεία ἂν εὑρίσκε τὴν κατάλληλη εὐκαιρία. Ἴσως ἡ γνωριμία του με τὸ Δίωνα νὰ τοῦ ἐθέριαινε τὴν ἐλπίδα αὐτή. Στὸ «Φαῖδωνα» ὁμως ἀνώτερο τμήμα τῆς ἀρετῆς είναι ἡ σοφία ἢ φρόνησις, δηλ. ἡ ἀρετὴ ὅχι τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ καὶ νομοθέτου, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου. Στὴν «Πολιτεία», πιό ἀργότερα, θέλει νὰ συνδυάσει καὶ τοὺς δυο αὐτοὺς, τὸ φιλόσοφο με τὸν πολιτικό. Στὸ «Φαῖδωνα» ὁμως φαίνεται ὅτι ἔχει ἀπελπισθῇ ἀπὸ τὴν πολιτική καὶ τὸ ἰδανικόν του εἶναι ἡ καθαρὰ φιλοσοφία. «...ἐκεῖνο μόνον τὸ νόμισμα ὀρθόν, ἀντὶ οὐ δεῖ ἀπαντα ταῦτα καταλλάττεσθαι, φρόνησις, καὶ τοῦτου μὲν πάντα καὶ μετὰ τοῦτου ὠνούμενα τε καὶ πιπρσκόμενα τῷ ὄντι ἦ, καὶ ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ συλλήβδην ἀληθὴς ἀρετὴ μετὰ φρονήσεως» (69AB). Ὡστε καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ ὁ «Φαῖδων» φαίνεται μεταγενέστερος ἀπὸ τὸ «Συμπόσιον». Πάντως τὸ «Συμπόσιον» εἶναι τελειότερο, ἐνῶ ὁ «Φαῖδων» εἶναι συγκινητικώτερος.

2. «Συμπόσιον καὶ Φαῖδρος». Ἄλλος διάλογος πού σχετίζεται πολὺ με τὸ «Συμπόσιον» εἶναι ὁ «Φαῖδρος». Καὶ στὸ «Φαῖδρο» συζητεῖται τὸ ἴδιο θέμα: Ὁ ἔρως καὶ ἡ Ὁμορφιά. Ὁμοιότης ὑπάρχει καὶ στὸ ὅτι τὸν λόγον τῶν ρητόρων ἀντιπαραβάλλεται ἡ διαλεκτική τοῦ Σωκράτη. Ὁ Φαῖδρος κρατεῖ στὰ χέρια του ἓνα χειρόγραφο λόγο τοῦ Λυσία περὶ ἔρωτος, τὸν συναντᾷ ὁ Σωκράτης καὶ πηγαίνουν νὰ τὸ διαβάσουν μαζί. Ἐπεὶτα γίνεται κριτικὴ τοῦ ἐρωτικοῦ αὐτοῦ λόγου καὶ ὁ Σωκράτης ἀναπτύσσει τὴ δική του θεωρία. Ἡ ψυχὴ προτοῦ εἰσέλθῃ στὸ σῶμα κατοικεῖ εἰς τὸν ὑπερουράνιον τόπον, ὅπου βλέπει τίς ἰδέες σὲ ὅλη τους τὴν καθαρότητα. Ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὸ σῶμα, λησμονεῖ τὰ ὅσα εἶδεν ἐκεῖ ἑπάνω, με τὴν παρατήρηση ὁμως τῶν ἐδῶ πραγμάτων, πού μετέχουν τῶν ἰδεῶν, ξαναθυμᾶται, ἔστω καὶ ἀμυδρῶς, τὰ ὅσα εἶδεν ἐκεῖ ἑπάνω (β). Τὰ ὠραία πράγματα τοῦ κόσμου τοῦτου εἶναι ἐκεῖνα πού μᾶς ἐνθυμίζουν τὴν ἰδέα τῆς Ὁμορφίας, καὶ ἡ Ὁμορφία ἔχει τὴ μοῖρα νὰ εἶναι πιὸ φανερὴ καὶ πιὸ ἀγαπητὴ ἀπὸ τίς ἄλλες ἰδέες (γ), καὶ ἡ θέα τῆς Ὁμορφίας προκαλεῖ τὸν ἔρωτα, τὴν τετάρτην μανίαν, ὅπως τὴν λέγει (δ). Ὅταν διαβάσῃ

α. Συμπόσιον 209A. *«Πολὺ δὲ μεγίστη, ἔφη, καὶ καλλίστη φρονήσεως ἡ περὶ τὰς τῶν πόλεων τε καὶ οἰκήσεων διακοσμήσεις, ἥ δὲ ὀνομά ἐστι σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη».* Ἡτοι: πὺν μεγάλη καὶ πὺν ὠραία ἀπὸ τῆ φρόνηση εἶναι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη (βλέπε τὴ σχετικὴ σημεῖωση στὸ ἐρμηνευτικὸ σημεῖωμα).

β. *«Τοῦτο δὲ ἐστὶν ἀνάμνησις ἐκείνων, ἃ ποτ' εἶδεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν συμπορευθεῖσα τῷ θεῷ καὶ ὑπεριδοῦσα ἃ νῦν εἶναι φαιμεν, καὶ ἀνακίψασα εἰς τὸ ὄντως ὄν»* (Φαῖδρος 249C).

γ. *«νῦν δὲ κάλλος μόνον ταύτην ἔσχε μοῖραν, ὥστ' ἐκφανέστατον εἶναι καὶ ἐρασμιώτατον»* (Φαῖδρος 250D).

δ. *«Ἔστι δὲ ὅν δέυρο ὁ πᾶς ἡκων λόγος περὶ τῆς τετάρτης μανίας, ἣν ὅταν τὸ τῆδε τις ὁρῶν κάλλος, τοῦ ἀληθοῦς ἀναμνησκόμενος*

κάνεις τὸ «Συμπόσιον», βλέπει ὅτι τὰ ὅσα λέει ἡ Διοτίμα δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἡ ἀνάταση ἀπὸ τὰ ἐδῶ ὥραία πρὸς τὸ πέλαγος τῆς Ὁμορφίας, ὅπου θὰ ἀντικρύζῃ κανεὶς τὴν εἰδὴ τῆς ἴδιας τῆς Ὁμορφίας, ἡ ὁποία δὲν εἶναι στὸν αἰσθητὸ αὐτὸ κόσμο, ἀλλὰ κατοικεῖ στὸν ὑπερουράνιο. Καὶ ἄλλη μιὰ ὁμοιότης σημαντική. Εἰς τοὺς ἄλλους διαλόγους ἐπικρατεῖ ἡ λογικὴ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ προχώρηση. Στὸ «Φαῖδρος» γίνεται λόγος περὶ μανίας, στὸ «Συμπόσιο» περὶ μέθης καὶ βακχείας φιλοσοφικῆς. Ἀκόμη καὶ στοὺς δύο διαλόγους κάτι τὸ μυστηριακὸν καὶ ἀποκαλυπτικόν, δίνει στὸ λόγο μιὰ γοητεία ἐξαιρετική· ὥστε ἐάν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσης· τὰ νῦν γὰρ οὐκέτι πόρρω διθυράμβων φθέγγομαι (Φαῖδρος 238 D).

Καὶ ὁ «Φαῖδρος» ξεχωρίζει, ὅπως καὶ τὸ «Συμπόσιον» ἀπὸ τοὺς ἄλλους διαλόγους ὡς πρὸς τὴν λογοτεχνικὴ ὥραιότητα. Ὁ «Φαῖδρος» ἐγράφηκε ἀργότερα ἀπὸ τὸ Συμπόσιο—αὐτὸ δέχονται ὅλοι. Μαζί καὶ τὰ τρία «Συμπόσιον», «Φαῖδρος» «Φαίδων», ἀποτελοῦν μιὰ ἐνότητα καὶ. Μποροῦμε νὰ τὰ τοποθετήσουμε στὴν κορυφὴ τοῦ πλατωνικοῦ ἔργου μαζί με τὴν «Πολιτείαν».

3. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ «Συμποσίου»—«Συμπόσιον» τοῦ Ξενοφώντος. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Πλάτωνος ἡμπορεῖ νὰ μετρηθῇ καὶ μετὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἔργων ποὺ ἐγράφηκαν κατ' ἀπομίμησιν αὐτοῦ. Ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλούταρχος, ὁ Λουκιανός, ὁ Ἰουλιανός, ὁ Μακρόβιος καὶ ἄλλοι ἔγραψαν «Συμπόσιον». Καὶ οἱ «Δειπνοσοφισταί» τοῦ Ἀθηναίου, δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ συμπόσιον. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἐπροκάλεσε πολλὴ συζήτηση εἶναι τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Ξενοφώντος. Ἐγενήθη ζήτημα ποῖο ἀπὸ τὰ δύο ἔργα εἶναι τὸ προγενέστερο. Οἱ κριτικοὶ ἔχουν διαιρεθῇ στὰ δύο. Στὸ Συμπόσιο τοῦ Ξενοφώντος ὑπάρχουν ἄνω τῶν εἴκοσι πέντε σημείων ποὺ ὁμοιάζουν μετὰ τὸ Συμπόσιο τοῦ Πλάτωνος. Δὲν πρόκειται νὰ παριθμῶμε τις ὁμοιότητες αὐτές (α). Ἀλλωστε τὸ μόνο ποὺ ἀποδεικνύουν οἱ ὁμοιότητες εἶναι ὅτι τὸ ἕνα Συμπόσιον ἀναφέρεται στὸ ἄλλο. Ποιὸ εἶναι ὅμως τὸ προγενέστερο; Ἡ μίμησις εἶναι τόσο φανερά, καὶ ἡ ἀνωτερότης καὶ πρωτοτυπία τοῦ Πλάτωνος εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε κατὰ τὴ γνώμην μου, ἀποκλείεται ἀπολύτως νὰ ἐμυθήθῃ ὁ Πλάτων τὸν Ξενοφώντα. Ἀλλωστε ὁ Ξενοφὼν ἔχει γράψῃ κι' ἄλλα συγγράμματα γιὰ ν' ἀπαντήσῃ στὸν Πλάτωνα, ὁ Ξενοφὼν ἀκολουθεῖ τὸν Πλάτωνα, καθὼς λ.χ. ἡ «Ἀπολογία τοῦ Σωκράτους», Ξενοφώντος Ἀπομνημονεύματα, ὁ Οἰκονομικός, ἡ Κύρου Παιδεία. Ὁ Ξενοφὼν παρουσιάζει τὸ Σωκράτη κάπως διαφορετικὸν ἀπὸ ὅ,τι τὸν παρουσιάζει ὁ Πλάτων. Ποιὸς τὸν παρουσιάζει πιστότερα; Κι' αὐτὸ εἶναι ζήτημα. Γιατί, ναὶ μὲν ὁ Ξενοφὼν εἶναι ἱστορικώτερος, λέγουν, καὶ λιτότερος, καὶ δὲν προσθέτει στὸ Σωκράτη, ἐνῶ ὁ Πλάτων ἡμπορεῖ νὰ προσθέτῃ τὸν ἑαυτὸν του στὸ Σωκράτη, ἀλλὰ ὑπάρχει

περῶται τε καὶ ἀναπετερούμενος προθυμούμενος ἀναπτέσθαι, ἀδυνάτων δέ, ὀρνίθους δίκην βλέπων ἄνω, τῶν κάτω δέ ἀμελῶν, αἰτίαν ἔχει ὡς μανικῶς διακείμενος... καὶ ταύτης μετέχων τῆς μανίας ὁ ἐρῶν τῶν καλῶν ἐραστής καλεῖται» (Φαῖδρος 249 DE).

α. Βλέπε τὴν ἔκδοσιν τοῦ Συμποσίου ἀπὸ τὸ Hug XXVIII XXX, ἐπίσης τοῦ Bury σελ. LXVIII, καὶ C. Robin σελ. CXI.

καί ἡ ὑπόψια μήπως ὁ Ξενοφῶν μὲ τὸ ἐπιφανεῖακό του πνεῦμα δὲν μπόρεσε νὰ ἰδῇ καλὰ τὸ Σωκράτη καὶ γι' αὐτό, ἂν εἶναι ἀνίκανος νὰ προσθέτῃ, ὑπάρχει ὅμως φόβος μήπως ἀφαίρει ἀπὸ τὸ Σωκράτη. Ἄλλωστε ἔζησε μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἀπὸ τὸ 401 μέχρι τὸ 395 π.Χ. ἔλειπε στὴ Μ. Ἀσία, καὶ μόλις τὸ 388 ἐγκατεστάθηκε στὴ Σκιλλοῦντα τῆς Ὀλυμπίας, ὅπου θὰ εἶχε τὴν ἀνεση νὰ γράφῃ, καὶ ἀπὸ τότε χρονολογοῦνται τὰ ἔργα του, δηλαδὴ ἀπὸ τότε ποῦ ὁ Πλάτων ἀνοίξε τὴν Ἀκαδημεῖά του. Ἀντιθέτως ὁ Πλάτων ἦταν ἴσως ὁ μόνος ἱκανὸς νὰ ἰδῇ καὶ νὰ νιώσῃ καὶ ν' ἀποδώσῃ τὸ Σωκράτη. Γιατὶ νὰ πιστεῦσωμε ὅτι ὁ Πλάτων μᾶς ἔδωκε ἕναν πλαστὸ κι' ἐξιδανικευμένον Σωκράτη, αὐτὸς ποῦ ἀναφέρει καὶ τὴν πῖδ παραμικρὴ λεπτομέρεια ἀπὸ τὴ ζωὴ του καὶ τὸ χαρακτῆρα του; Ἄν ἀπὸ σεβασμὸ καὶ ἀπὸ ἐνδειξὴ τιμῆς μεταχειρίζεται τὸ Σωκράτη γιὰ νὰ ἐκθέσῃ καὶ τὶς ἀτομικεῖς του γνώμες—ἐννοεῖται ὅτι κάποτε κάνει καὶ ἐξαίρεση, καθὼς λ.χ. στὸ «Συμπόσιο» ποῦ μεταχειρίσθηκε τὴ Διοτίμα—τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς παρασύρῃ μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ δυσπιστοῦμε στὴν πιστότητα τῆς ἀποδόσεως τῆς προσωπικότητος τοῦ Σωκράτη. Τὸ πορτραῖτο τοῦ Σωκράτη ποῦ μᾶς δίνει ὁ Πλάτων στὸ «Συμπόσιο» εἶναι κατὰ τὴ γνώμη μου ἡ πιστότερη εἰκόνα τοῦ ἀληθινοῦ Σωκράτη.

II. ΤΟ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Στὸ ἐρμηνευτικὸν ὑπόμνημα, ποῦ συμπληρῶνει τὴ μετάφραση, ἔχω ἀναγράψῃ παραπομπές, ὅσες ἔκρινα ἀπαραίτητες γιὰ τὴ διαφώτισιν τοῦ ἀναγνώστη, καὶ ἕκαμα ὅλες τὶς ἐπισημώσεις—γλωσσικές, συντακτικές, πραγματικές—ποῦ γιὰ ἕναν ἀναγνώστη μέσης μορφώσεως εἶναι ἀρκετὲς γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ καὶ τὸ ἀρχαῖο κείμενον, ἂν θέλῃ, ἢ νὰ κατανοήσῃ κατὰ βάθος τὴ μετάφραση μετ' ὠρισμένης χωρίας. Ὅπου ἔχω διαφωνήσει μὲ τοὺς Ἑλληνας μεταφραστὰς τοῦ «Συμποσίου»—ἐννοῶ τὸν Ἰ. Συκουτρῇ, Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου, Ἀ. Διαμαντόπουλον καὶ Δ. Φωτιάδην, παραλείπω τοὺς προγενεστέρους—εἶτε στὴν ἀπόδοση τοῦ ἰδίου νοήματος εἶτε στὴν ἐρμηνεία τοῦ ἀρχαίου κειμένου εἶτε στὴν ἐκτίμησιν τῶν λεγομένων, ἐδικαιολόγησα τὴ γνώμη μου. Πολλὰς φορὲς ἐσημείωσα παραλλήλως καὶ τὶς ἀντίθετες γνώμες ἢ μεταφράσεις τῶν ἄλλων. Ἐπειδὴ οἱ τρεῖς τελευταῖες μεταφράσεις τοῦ Συμποσίου ἔχουν ὡς κυριώτερα πηγὴ τὴν ἐξαίρετη ἐκδοσὴν τοῦ «Συμποσίου» τοῦ Budé μετ' ἀποφαστικῇ καὶ σχολιαστῇ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων Léon Robin (α), ἔχω κάπου-κάπου παραθέσει καὶ τὴ γνώμη τοῦ Γάλλου σοφοῦ, γιὰ νὰ φαίνεται ἡ ἐξάρτησις τῆς μίας γνώμης ἀπὸ τὴν ἄλλην.

III. ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ—ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Εἰς τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα ποῦ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ ἀρχαίου κειμένου ἔχω παραθέσει ὅλες τὶς διαφορετικὰς ὁρα-

φές καὶ τὶς προτάσεις γιὰ διόρθωση τῶν σπουδαιότερων κριτικῶν τοῦ «Συμποσίου». Ἐννοεῖται ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κριτικὸν ποῦ πρῶτος ἐπρότεινε μιὰ διόρθωση ἢ ἀθέτηση μιᾶς λέξεως, ἔχω παραθέσει πολ- λές φορές καὶ μερικοὺς ἄλλους ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους κριτικούς ποῦ συμφωνοῦν καὶ ἀκολουθοῦν τὸν πρῶτο.

Στὸ κριτικὸν ὑπόμνημα ἀναγράφω πρῶτον τῇ γραφῇ ποῦ ἔχω προτιμῆσει, χωρὶς νὰ σημειώσω τοὺς κώδικας ὅπου εὐρίσκεται αὐ- τή ἡ γραφή, διότι κατόπιν ἀναγράφω καὶ τὶς ἄλλες γραφές μὲ τὰ σημεῖα τῶν κωδίκων ποῦ ἔχουν τὶς γραφές αὐτές, ὥστε ὁ ἀναγνώ- στης καταλαβαίνει ὅτι ὅσοι κώδικες δὲν ἀναφέρονται στὶς ἄλλες γρα- φές, περιέχουν τῇ γραφῇ ποῦ προτίμησα: λ.χ. 173A1 τί: τὶς V. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ κώδικες B T W ἔχουν τῇ γραφῇ τὶ καὶ ὁ V τῇ γραφῇ τὶς. Πότε-πότε ἔχει προτιμηθῇ μιὰ διόρθωση ποῦ διαφέρει ἀπ' ὅλους τοὺς κώδικας. Τότε ἀναγράφεται στὴν προτίμησιν ὁ κρι- τικὸς ποῦ πρότεινε τῇ διόρθωση καὶ κατόπιν σημειώνονται οἱ δια- φορετικὲς γραφές τῶν κωδίκων, ὅποτε ἂν τυχὸν συμφωνοῦν ὅλοι οἱ κώδικες ἀναγράφεται τὸ σημ. codd. Στὴν προτιμημένη γραφῇ κά- ποτε προσθέτω ἐντὸς παρενθέσεως καὶ κάποια ἄλλη πηγὴ ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες ἢ τὸν Ὁξύρρυγχο,—αὐτὸ σημαίνει ὅτι κι' αὐτὲς οἱ πηγές συμφωνοῦν μὲ τὴν προτιμημένη γραφῇ. Στὶς διαφορετικὲς γραφές ἀναγράφονται πρῶτα οἱ κώδικες, ἔπειτα οἱ ἀρχαῖες γραφές καὶ ἔπειτα ὁ νεώτερος κριτικὸς κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ. Μερικὲς λέξεις λείπουν ἀπὸ τοὺς κώδικας ἢ ἐξοβελίζονται ἀπὸ τοὺς κριτικούς, ἢ καὶ ἀπλῶς κλείνονται σὲ ἀγκυλὴ [] τότε σημειώνονται οἱ βραχυγραφίαι: om. ἢ del. ἢ secl., καὶ ἀκολουθοῦν τὰ σημεῖα τῶν κωδίκων ἢ τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων ἢ τῶν κριτικῶν.

Ὑστερ' ἀπὸ τὴν περίφημη ἐκδοσιν τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου (1578), τοῦ Becker (1816-1823) καὶ τοῦ Stallbaum (1852), ἔγιναν οἱ ἐξῆς κυριώτερες ἐννέα ἐκδόσεις: Hermann (1871), Rettig (1875), Iahn (1864) καὶ σὲ δευτέρα ἐκδοσιν (1875) ἀιανθωρημένη ἀπὸ τὸν Usener, Schanz (1881), Hug (1884), Bury (1909) Burnet (1896-1906, καὶ 1910 β' ἐκδ.), Léon Robin 1929, καὶ τέλος στὴν Ἑλ- ληνικὴ γλῶσσα Ἰωάννου Συκουτρῆ (1934). Ὅπου ὁ περισσότερος ἢ ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἐκδότες συμφωνοῦσαν ἐσημείωσα edd. Στὸ κριτικὸν ὑπόμνημα φαίνονται οἱ προτιμημέναι γραφές καθὼς καὶ οἱ τρεῖς διορ- θώσεις ποῦ ἐπιφέρω στὸ κείμενο, σὲ χωρία μὲ γραφὴ ἀμφίβολη καὶ ὅπου πολλοὶ προτείνουν διαφορὰς διορθώσεις. Πρῶται τὶς τρεῖς αὐ- τὲς διορθώσεις νὰ τὶς δικαιολογήσω ἐδῶ, ὅσο μπορῶ: Α' Στὸ στίχο 182 Bβ ὑπάρχει ἡ φράσις: τῆς δὲ Ἰωνίας καὶ ἀλλοθι π ο λ λ α χ ο ὕ. Τὸ τῆς δὲ Ἰωνίας θέλει νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐν τόπῳ στάσιν. Βεβαίως ὑπάρχουν στοὺς ποιητὰς γενικὲς τοπικὲς καὶ ὁ Πλάτων πότε-πότε ἔχει ποιητικὸν τύπον, ἀλλὰ πῶς ἐπάνω ἔχει: «ἐν Ἥλιδι καὶ ἐν Λακεδαίμονι καὶ ἐν Βοιωτοῖς» καὶ ἡ ἀντιστοι- χία ἀπαιτεῖ δοτικὴ, ἐμπρόθετο μάλιστα: ἐν Ἰωνίᾳ. Ἀλλὰ συν- δέεται καὶ μὲ τὸ ἀλλοθι π ο λ λ α χ ο ὕ, ὥστε μποροῦσε νὰ ἦταν κάποιο τοπικὸν ἐπίρρημα κοντὰ στὸ Ἰωνίας καὶ τὸ Ἰωνίας θὰ ἦταν τότε γενικὴ διαιρητικὴ-τοπικὴ. Ὁ Ἑρρ. Στέφανος ἔκαμε με- τάθεσιν τοῦ π ο λ λ α χ ο ὕ καὶ τὸ ἔβαλε μετὰ τὸ Ἰωνίας, δηλ.: «τῆς δὲ Ἰωνίας π ο λ λ α χ ο ὕ καὶ ἀλλοθι». Τὸ νόημα ὅμως εἶναι φανερό, ὅτι σὲ ὅλη τὴν Ἰωνίαν, ὅχι σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἰωνίας, τὸ χ α ρ ῖ ζ ε- σ θ α ἰ ἐ ρ α σ τ α ῖς ἦτο ἀισχρόν,—αὐτὸ ἄλλωστε διακρίνει γενι-

κῶς τοὺς Ἴωνας ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς. Ἐχῶ λοιπὸν τὴ γνώμη ὅτι μετὰ τὸ Ἴωνίας ὑπῆρχεν ἡ λέξις πανταχοῦ, ἥτοι: «Τῆς δὲ Ἴωνίας πανταχοῦ καὶ ἀλλοθι πολλαχοῦ» καὶ ἐπειδὴ ἔχει δύο λέξεις κοντά-κοντά, πού εἶναι ὁμόηχες σχεδὸν σέ ὅλα (ἀρχίζουν ἀπὸ π, εἶναι τρισύλλαβες, τονίζονται στὴ λήγουσα καὶ ὁμοιοκαταληκτοῦν σέ αχοῦ), ἦτο πολὺ εὐκόλον εἰς τὸν ἀντιγραφέα νὰ παραδράμῃ τὴ λέξις πανταχοῦ. Μὲ τὴν προσθήκην τοῦ πανταχοῦ ἡ σύνταξις γίνεται ὁμαλὴ καὶ τὸ νόημα εἶναι σύμφωνον μὲ τὴν ὅλην ὁμιλίαν τοῦ Πανσανίου καὶ ὁ λόγος ἀποκτὰ μιὰ ρυθμικὴ παραλληλία—στυλ περιοδικό, καὶ τέτοιες ἔχει πολλὰς ὁ λόγος τοῦ Πανσανία (α). Ἐδῶ σχηματίζεται ἡ παραλληλία τῆς δὲ Ἴωνίας πανταχοῦ—καὶ ἀλλοθι πολλαχοῦ, δύο ζεύγη τοπικῶν προσδιορισμῶν. Τὸ ἀλλοθι ἀνταποκρίνεται στὸ Ἴωνίας καὶ τὸ πολλαχοῦ στὸ πανταχοῦ (β). (Βλέπε διαφύλλους διορθώσεις στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα).

Β'. Ἀμέσως συνεχίζεται ὁ λόγος: «αἰσχροὺν νενόμισται, ὅσοι ὑπὸ βαρβάροις οἰκοῦσιν». Ἐκεῖνον τὸ ὅσοι παρέχει ἄλλη δυσκολία. Φαίνεται σὰ νὰ ἀνταποκρίνεται στὸ ἀλλοθι πολλαχοῦ μὰ τότε ἔπρεπε νάναί ἀναφορικὸν ἐπίρρημα. Ἄν τὸ ὅσοι διορθωθῇ καὶ γίνῃ ὅποιοι, ὅπως τὸ διώρθωσα ἐγώ, τότε τὸ χωρίον ἐξομαλύνεται: «καὶ ἀλλοθι πολλαχοῦ, αἰσχροὺν νενόμισται, ὅποιοι ὑπὸ βαρβάροις οἰκοῦσιν». Τὸ νόημα ἄλλωστε εἶναι αὐτό. Καὶ ὁ L. Robin, πού ἔχει κρατήσῃ τὴ γραφὴ ὅσοι, ἐν τούτοις μεταφράζει: «οὐ les habitants sont sous le joug de Barbares». Εἶναι δὲ φυσικώτατο νὰ γίνῃ ἡ φθορὰ τοῦ ἀρχικοῦ ὅποιοι σὲ ὅσοι, πρῶτα-πρῶτα γιὰ τὸ σ ἀπὸ τὸ π δὲν ἔχει μεγάλῃ διαφορὰ στὴ γραφὴ, δεύτερον, γιὰ τὸν ὅχι πολὺ προσεκτικὸς ἀντιγραφεὺς μπορούσε νὰ νομίσῃ ὅτι τὸ ὅποιοι εἶναι παραδρομὴ τοῦ προηγουμένου ἀντιγραφέως, καὶ ὅτι τὸ σωστὸ εἶναι τὸ ὅσοι πού ταιριάζει μὲ τὸ οἰκοῦσιν, εἶναι ὑποκείμενό του, ὅσοι οἰκοῦσιν. Κατὰ τὴ γνώμην μου λοιπὸν τὸ ὅποιοι ἦταν ἡ ἀρχικὴ γραφὴ καὶ πολὺ ἐνωρὶς ἔγινε ὅσοι εἴτε ἀπὸ ἐπιπολαιότητα εἴτε ἀπὸ παραδρομὴ τοῦ ἀντιγραφέως. Ἄς σημειώθῃ ἀκόμα ὅτι ὁ Πλάτων προτιμᾷ τὸν τύπον ὅποιοι ἀντὶ τοῦ ὅποι καὶ ἰδίως τοῦ Συμπόσιον. Ὁ Κ. Γεωργούλης προτείνει τὸ πᾶσι τοῖς ἀντὶ τοῦ ὅσοι. Βλέπε κριτικὸν ὑπόμνημα 182 Β.

Γ'. Στὸ στίχο 183Α1 ὑπάρχει στοὺς κώδικας ἡ φράσις: πλὴν τοῦτο φιλοσοφίας, πού εἶναι πέτρα σκανδάλου, γιὰ τὸ ὅλο

α. Βλ. L. Robin, le Banquet σελ. XLI. Καὶ Ἱ. Σουκουτρή «Συμπόσιον» σελ. 93*.

β. Τέτοια ζεύγη: ἐκτὸς ἀπὸ τὰ 184 DE καὶ 185 A πού ἀναφέρει ὁ Σουκουτρή εἶναι καὶ ἄλλα: λ.χ. «... κακίας καὶ ἀρετῆς ψυχῆς τε πέρι καὶ σώματος» 181 E || «οὐ μὲν αἰσχρὸν ἐτέθη τὸ χαρίζεσθαι ἐρασταῖς, κακία τῶν θεμένων κεῖται, τῶν μὲν ἀρχόντων πλεονεξία, τῶν δὲ ἀρχομένων ἀνδρεία· οὐ δὲ καλὸν ἀπλῶς ἐνομήσθαι, διὰ τῶν θεμένων τῆς ψυχῆς ἀργίαν» 182 D || «καλῶς μὲν πρᾶττόμενον, καλόν, αἰσχροῦς δέ, αἰσχρὸν· αἰσχρὸν μὲν ὄν ἐστι πονηρῶς τε καὶ πονηρῶς χαρίζεσθαι, καλὸν δὲ χρηστῶς τε καὶ καλῶς» 183 D. Βλέπε καὶ 184 A, 183 AB, 181 D, 180 D, κλπ.

σχεδόν οί κριτικοί τὴν ὑποψιάζονται ὅτι δὲν εἶναι γνησίᾳ καὶ προτείνουν ποικίλες διορθώσεις (βλέπ. κριτ. ὑπόμνημα, ὅπου παραθέτω πολλές ἀπ' αὐτές). Ὁ Σκουτρίης τὴ λέξη φιλοσοφίας τὴν ἀφήνει ἀμετάφραστη καὶ σημειώνει ὅτι ὅλες οἱ διορθώσεις καὶ ἐρμηνείες ποὺ ἔχουν γίνεαι δὲν εἶναι κατὰ τὴ γνώμην τοῦ Ἰκανοποιητικῆς. Ὁ Robin τάφηνει ὅπως εἶναι, μόνο ποὺ βάζει κόμμα στὸ πλὴν τοῦ τοῦ καὶ τὸ φιλοσοφίας τὸ συνάπτει μὲ τὴν ἐπομένη πρόταση, καὶ μεταφράζει τὸ φιλοσοφίας: ἐκ μέρους τῆς φιλοσοφίας. Ἄς παραθέσωμε ὁλόκληρο τὸ χωρίον: «ἀεὶ τις τολμῶη ποιεῖν ἄλλ' ὅτι οὖν διώκων καὶ βουλόμενος διαπράξασθαι πλὴν τοῦτο φιλοσοφίας τὰ μέγιστα καρποῖτ' ἂν ὀνειδῇ». Τὸ νόημα τοῦ κειμένου εἶναι ὅτι τὰ μέγιστα ὀνειδῇ καρποῖτ' ἂν ὄχι ἐκ μέρους τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ ἀγράφου νόμου: «Ἐνθάδε δὲ κάλλιον νευομοθετῆται» καὶ «ὁ νόμος δέδωκε τῷ ἔραστῇ θαυμαστά ἔργα ἐργαζομένῳ ἐξεργάζεσθαι ἐπαινεῖσθαι, ἀεὶ τις τολμῶη ποιεῖν» κλπ. Ὡστε τὸ φιλοσοφίας δὲν συνάπτεται ἂν μὲ τὰ ἐπόμενα, καὶ δὲν εἶναι ὀρθὴ κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ ἐρμηνεία τοῦ Robin. (Τὸν ἀκολουθεῖ ὁ Ἀρβανιτόπουλος). Ἐπειδὴ ὅμως τὸ πλὴν νῆχει κατόπιν τοῦ τοῦτο, ἡ γενικὴ φιλοσοφίας δὲν μπορεῖ νὰ πάῃ οὔτε μὲ τὸ πλὴν καὶ ἔτσι φαίνεται ξεκρέμαστη. Ἀπ' αὐτό, μερικοὶ σβήνουν τὸ τοῦτο, ἥτοι: πλὴν φιλοσοφίας, ἄλλοι τὸ φιλοσοφίας τὸ διορθώνουν σὲ φίλοις ὀφθεῖς, ἄλλοι τὸ τοῦτο τὸ γράφουν τοῦτο, ὁπότε τὸ φιλοσοφίας ἔρχεται σὺν ἐπεξηγήσῃ τοῦ τοῦτο καὶ ἄλλοι ἄλλα. Ἐγὼ προτείνω τὴν ἀντιμετάθεσιν τοῦ πλὴν τοῦτο σὲ τοῦτο πλὴν, ὁπότε ἡ φράσις θὰ γίνῃ: «ἀλλ' ὅτι οὖν διώκων καὶ βουλόμενος διαπράξασθαι τοῦτο πλὴν φιλοσοφίας, τὰ μέγιστα...». Μὲ τὴν ἀντιμετάθεσιν αὕτη τὸ τοῦτο πάει μὲ τὸ διαπράξασθαι ὡς ἀντικείμενό του, καὶ τὸ πλὴν μὲ τὸ φιλοσοφίας καὶ τὸ χωρίον ἐξομαλύνεται. Ἄς ἰδοῦμε τώρα ἂν τοῦτο τὸ ἐπιτρέπῃ τὸ λεκτικὸν τοῦ κειμένου καθὼς καὶ τὸ νόημα. Ὡς πρὸς τὸ νόημα, πραγματικῶς ὁ Πανσανίας ἤθελε νὰ κάμῃ ἐξαίρεσιν γιὰ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ὅλος ὁ λόγος τοῦ αὐτοῦ ἔχει τὸ σκοπὸ. Γι' αὐτὸ τὴ φιλοσοφίαν τὴ λέει πρὸς κάτω ἀρετὴν ἢ σοφίαν καὶ ἄλλην ἀρετήν, παίδευσιν καὶ ἄλλην σοφίαν. Δύο περιπτώσεις ὑπάρχουν, λέγει, ὅπου ἡ ἐθελοδουλεία δὲν θεωρεῖται ἐπαινεστέρα, στὸν ἔραστῃ ὅταν σκλαβώνεται στὸν ἀγαπημένο του, καὶ σὲ κείνον ποὺ σκλαβώνεται γιὰ νάποκτῇ ἀρετὴ. Λοιπὸν ὁποῖος θέλει νάποκτῇ σοφίαν ὅ,τι ἄλλο μέρος τῆς ἀρετῆς, ἡμπορεῖ νὰ σκλαβωθῇ σὲ κάποιον ποὺ τὸν νομίζει ἀξίον γιὰ νὰ τοῦ τὴν μεταδῶσῃ. Καὶ συνεχίζει: «Δεῖ δὲ τῷ νόμῳ τούτῳ συμβαλεῖν εἰς ταῦτο, τὸν τε περὶ τὴν παιδευαστίαν καὶ τὸν περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετήν». Ὡστε φαίνεται καθαρὰ ὅτι ὁ Πανσανίας ἐξαίρει τὴν φιλοσοφίαν ἀπὸ τὴν γενικὴ ἀπαγόρευσιν ἄλλ' ὅτι οὖν, δηλ. ὁ διώκων καὶ ὁ βουλόμενος διαπράξασθαι φιλοσοφίαν δὲν ὀνειδίζεται, ὅταν κάμῃ τὰ ὅσα εἶπε πρὸς πάντας γιὰ τὸν ἔραστῃ. Ἄλλως τε καὶ λόγοι ἀβρότητα ἐπιβάλλουν νὰ κάμῃ αὕτην τὴν ἐξαίρεσιν, ἐφ' ὅσον ὁμιλεῖ μπροστὰ στὸ φιλόσοφο καὶ σὲ ἀνθρώπους ποὺ ὁπωσδήποτε φιλοσοφοῦν. Ἡ ἐξαίρεσις ὅμως, ἐπαναλαμβάνω, εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπὸς τοῦ λόγου τοῦ Πανσανία, γι'

αὐτὸ τὴν τονίζει τρεῖς φορές πῶς κάτω, ὅπως εἶδαμε (183A, 184BCDE, 185B). Ἀκόμα ἔχω νὰ ἀναφέρω ἓνα παράλληλο χωρίον ἀπὸ τὸ «Φαῖδρος» ὅπου γίνεται ἡ ἴδια ἐξαίρεση μὲ τὸ π λ ἡ ν καὶ συνδυάζεται ἡ παιδευστική μὲ τὴ φιλοσοφία: «εἰς μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ ὄθεν ἦκει ἡ ψυχὴ ἐκάστη οὐκ ἀφικνεῖται ἐτῶν μυρίων· οὐ γὰρ πεπορεύται πρὸ τοσούτου χρόνου, π λ ἡ ν ἡ τοῦ φιλοσοφῆσαντος ἀδὲ λ ω σ ἡ τοῦ παιδευσάσαντος μετὰ φιλοσοφίας» (Φαῖδρος 248E, 249A). Αὐτὰ γιὰ τὸ νόημα. Ὅσο γιὰ τὴν σύνταξη, ναὶ μὲν τὸ ἀ λ λ' ὀ τ ι ο ῦ ν, τὸ ἀντικείμενον τοῦ διώκων, ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ ὡς ἀντικείμενον τοῦ διαπράξασθαι, καὶ νὰ θεωρηθῇ τὸ διώκων ὡς ὁμολογία μὲ τὸ β ο υ λ ὀ μ ε ν ο ς εἰ α π ρ ᾱ ξ α σ θ α ι, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ ἀντικείμενον μὲ τὴν ἀντωνυμία τοῦτο στὸ τέλος τοῦ διαπράξασθαι, καὶ γιὰ νὰ γίνῃ χτυπητότερη ἡ διάκρισις ἀπὸ τὴ φιλοσοφία (διαπράξασθαι τοῦτο, πλὴν φιλοσοφίας), καὶ γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ὁμολογία σύμφωνα μὲ τὸ περιδικὸ στῦλ μὲν τοῦ λόγου τοῦ Παισανία, ὅπως τὸ εἶδαμε πῶς ἐπάνω (α), ἥτοι τὸ β ο υ λ ὀ μ ε ν ο ς διαπράξασθαι ἀναφέρεται στὸ διώκων τὸ δὲ τοῦτο ἀναφέρεται στὸ ἀ λ λ' ὀ τ ι ο ῦ ν, καὶ ἔτσι γίνεται παράλληλός μὲ δύο ζεύγη σὲ σχῆμα χιαστό:

ἄλλ' ὀτριοῦν διώκων
 καὶ βουλόμενος διαπράξασθαι τοῦτο.

Ὡστε τὸ ὕφος τοῦ λόγου ὄχι μόνον ἐπιτρέπει, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλει τὴν προσθήκην τοῦτο στὸ διαπράξασθαι. Ἐχομε μάλιστα στὸν ἴδιον τὸν λόγον τοῦ Παισανία καὶ ἄλλο ἓνα χωρίον ποὺ εἶναι ἴδιο καὶ ἀπαράλαχτο μὲ τοῦτο δῶ. Ἰδοῦ: «ὄθεν δὲ συμβαίνει αὐτοῖς, ὅτι ἂν τύχωσι τοῦτο πράττειν» (181B). Αὐτὴ ἡ ἐπανάληψις γίνεται καμιά φορά καὶ στὸ ἐποκείμενον λ.χ. «ἢ οἷε δὲ, ἂν μὴ καλὸν ᾖ, ἀναγκαῖον αὐτὸ εἶναι αἰσχρόν;» (201E). Καὶ στὸ πρῶτον παράδειγμα μποροῦσε νὰ λείπη τὸ τοῦτο, καὶ στὸ δεύτερον μποροῦσε νὰ λείπη τὸ αὐτό. Γιὰ ὅλα αὐτὰ νομίζω πῶς ἡ διόρθωσις ποὺ προτείνω εἶναι ὀρθή, ἀφοῦ ἄλλωστε οἱ ἀντιμεταθέσεις τῶν λέξεων ἀπὸ τοὺς ἀντιγραφεῖς τῶν χειρογράφων δὲν εἶναι σπάνιες.

IV. KEIMENON - ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ (ΚΩΔΙΚΕΣ)

Τὸ κείμενον τοῦ «Συμποσίου» ἔχει ἀποκατασταθῇ ἐπὶ τῇ βάρσει α') τῶν παλαιωτάτων χειρογράφων (κωδίκων), β') ὠρισμένων ἀποσπασμάτων ποὺ ἀναφέρουν οἱ συγγραφεῖς, ἰδίως ὁ Ἴω. Στοβαῖος καὶ ὁ Ἀθηναῖος, γ') τοῦ παπύρου ποὺ βρέθηκε στὴν Ὁξύρυγχο τῆς Αἰγύπτου, δ') τῶν διορθώσεων τῶν κριτικῶν. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ διορθώσεις εἰν' ἐλάχιστες ἀπέναντι τοῦ ὅλου κειμένου. Εὐτυχῶς τοῦ Πλάτωνος τὰ ἔργα ἐσώθηκαν ὅλα καὶ σὲ γνησιώτερη κατάστασις ἀπὸ κάθε ἄλλου συγγραφέα. Τὰ μεσαιωνικὰ χειρόγραφα εἶναι πάρα πολλὰ, πάνω ἀπὸ διακόσια, ἀλλὰ τὸ ἓνα εἶναι ἀντίγραφο τοῦ

άλλου. Τὰ σπουδαιότερα καὶ παλαιότερα εἶναι τὰ ἐξῆς, πού ὀνομάζονται κώδικες.

1) (Codex) Bodleianus Clarkianus ἢ Oxoniensis Clarkianus, χρονολογεῖται ἀπὸ 895 μ.Χ. καὶ βρίσκεται στὴ Bodleiana Bibliotheca τῆς Ὁξφόρδης. Περιέχει μόνο τὶς ἐξ πρώτες τετραλογίες. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὸ Συμπόσιον. Στὸ κριτικὸν ὑπόμνημα σημειώνεται μὲ τὸ γράμμα Β. Ὁ κώδις αὐτός εἶναι ὁ σημαντικώτερος καὶ πιστότερος ἀπ' ὅλους. Εἶναι γραμμένος ἀπὸ τὸν διάκονο Ἰωάννη τὸν καλλιγράφο καὶ τὸ 1801 εὐρίσκετο στὴ μονὴ τῆς Πάτμου, ὅποτε τὸν ἀγόρασε ἀπὸ τὴ μονὴ ὁ ὀρυκτολόγος Ἐδουάρδος Κλάρκ (ἀπὸ αὐτὸν πῆρε τὸ ὄνομα: Clarkianus) καὶ τὸν πούλησε στὴ Bodleiana βιβλιοθήκη τῆς Ὁξφόρδης.

2) Parisinus (codex). Βρίσκεται στὴν ἐθνικὴ βιβλιοθήκη τῶν Παρισίων. Εἶναι τῆς ἴδιας ἐποχῆς μὲ τὸν Β καὶ τὸ ἴδιο σημαντικὸς, γιατί περιέχει ὅλο τὸ ὑπόλοιπο ἔργο τοῦ Πλάτωνος, ἐκτὸς τῶν ἐξ τετραλογιῶν πού ἔχει ὁ Β καὶ τῆς ἐβδόμης πού δὲν τὴν ἔχει οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος. Παριστάνεται μὲ τὸ γράμμα Α.

3) Venetus Markianus. Class. 4, codex 1. Βρίσκεται στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας. Χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν XI αἰώνα. Παριστάνεται μὲ τὸ γράμμα Τ.

4) Vindobonensis 54. Βρίσκεται στὴ βιβλιοθήκη τῆς Βιέννης. Εἶναι τοῦ XII αἰῶνος. Παριστάνεται μὲ τὸ γράμμα W.

5) Vindobonensis 55. Στὴ βιβλιοθήκη τῆς Βιέννης κ' αὐτός. Εἶναι τοῦ XIII αἰῶνος καὶ παριστάνεται μὲ τὸ γράμμα F.

6) Vindobonensis 21. Στὴ βιβλιοθήκη τῆς Βιέννης. Τοῦ XIV αἰῶνος καὶ παριστάνεται μὲ τὸ γράμμα V. Στὸ κριτικὸν ὑπόμνημα παρέχῃ τὰς γραφὰς τῶν κωδικῶν Β, Τ, W, καὶ V, ἐννοεῖται ὅχι παντοῦ, ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου ἡ παραλλαγή τῆς γραφῆς ἀλλάζει τὸ νόημα ἢ εἶναι ὅπωςδῆποτε χαρακτηριστικὴ. Σὲ μερικά μέρη οἱ κώδικες αὐτοὶ ἔχουν καὶ διορθώσεις ἀπὸ ἀγνώστους παλαιούς μελετητάς. Κάποτε αἱ διορθώσεις αὐτὲς εἶναι προτιμητέες ἢ ἀξιοπρόσεκτες. Τότε σημειώνονται στὸ κριτικὸν ὑπόμνημα μὲ τὰ γράμματα B², T², W², V².

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κώδικες αὐτοὺς εὐρέθηκε στὴν Ὁξύρρυγχο τῆς Αἰγύπτου ἕνας πάπυρος πού χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ II αἰῶνα μ.Χ., πού περιέχει μόνο τὸ Συμπόσιον, κ' αὐτὸ ὅχι δολέκτρο, παρὰ ἀπὸ τὸ 200E (ἄν ἐ ν δ ε ι α) μέχρι 213E (μ ε φ η τ α ι) καὶ ἀπὸ τὸ 217B (Σ ὡ κ ρ α τ ε ς) ὡς τὸ τέλος. Ὁ πάπυρος παριστάνεται μὲ τὰ γράμματα OXy. Δεύτερο χέρι ἔχει κάμει πολλὰς διορθώσεις. Ὅσες ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἀξιοσημειώτες σημειώνονται μὲ τὰ γράμματα OXy².

Ἀπόσπασμα τοῦ Συμποσίου ἔχουν ἀναγράψει στὰ ἔργα τους πολλοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς—ἄλλη ἀπόδειξις αὐτῆς τῆς μεγάλης ἀξίας τοῦ Συμποσίου. Ὁ Robin ἀναγράφει ὅλα τὰ ὀνόματα. Σημειῶνῶν ἐδῶ τὰ κυριότερα: Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος, Ἀριστείδης, Ἐρμογένης, Πολυδεύκης, Ἀθηναῖος, Πλωτῖνος, Ὠριγένης, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Μεθόδιος, Εὐσέβιος, Θεμιστίος, Συνέσιος, Ἀρισταίνετος, Καλλίστρατος, Στοβαῖος, Πρόκλος, Φώτιος. Τάποσπασματα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν ἐ μ ε σ ο ν παράδοσιν καὶ βοηθοῦν κάποτε στὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου.

Οἱ κώδικες περιέχουν τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος ὅχι μὲ τὴ χρονολογικὴ σειρά πού ἔχουν γραφῇ. Ἡ κατάταξις τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος ἐγίνε ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους γραμματικούς ἐπὶ τῇ βάσει ἐξωτερικῶν

κῶν καὶ αὐθαιρέτων τεκμηρίων, κατὰ τριλογίας ἢ τετραλογίας. Τὴν κατάταξιν κατὰ τετραλογίας τὴν ἔκαμεν ὁ Θράσυλλος. Αὐτὴν ἔχουν καὶ οἱ κώδικες καὶ εἶναι : I Εὐθύφρων, Ἀπολογία Σωκράτους, Κρίτων καὶ Φαίδων. II Κρατύλος, Θεαίτητος, Σοφιστής, Πολιτικός. III Παρμενίδης, Φίληβος, Συμπόσιον, Φαῖδρος. IV Ἀλκιβιάδης Α', Ἀλκιβιάδης Β', Ἴππάρχος, Ἀντερασταί. V Θεάγης, Χαρμίδης, Λάχης, Λῦσις. VI Εὐθύδημος, Πρωταγόρας, Γοργίας, Μένων. VII Ἴππίας μείζων, Ἴππίας ἐλάσσων, Ἴων, Μενέξενος. VIII Κλειτοφῶν, Πολιτεία, Τίμαιος, Κριτίας. IX Μίνως, Νόμοι, Ἐπινομίς, Ἐπιστολαί. X Ὅροι, Περὶ δικαιοσύνης, περὶ Ἀρετῆς, Δημόδοκος. XI Σίσυφος, Ἐρυξίας, Ἀξίολχος.

Τὴ σειρὰ τούτῃ τῶν χειρογράφων τὴν υἰοθέτησαν καὶ οἱ νεώτεροι ἐκδότες πού ἐτύπωσαν τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν παράδοσιν. Ἀλλὰ οἱ κριτικοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι κάμουν ἄλλην κατάταξιν ἐπὶ τῇ βάσει διαφόρων τεκμηρίων, ἰδίως γλωσσικῶν, καὶ ἐσωτερικῶν στοιχείων πού συνδέουν τοὺς διαλόγους. Δὲν ἔγινε ὅμως ἀκόμη μιὰ κατάταξιν πού νὰ τῇ δέχωνται ὅλοι. Τελευταία κατάταξιν ἔγινε ἀπὸ τὸν Croiset καὶ τὴν παραθέτω γιὰ δείγμα : Τόμ. I Ἴππίας ἐλάσσων, Ἀλκιβιάδης, Ἀπολογία, Εὐθύφρων, Κρίτων. II Ἴππίας μείζων, Λῦσις, Χαρμίδης, Λάχης. III Πρωταγόρας, Γοργίας, Μένων. IV Φαίδων, Συμπόσιον, Φαῖδρος. V Ἴων, Μενέξενος, Εὐθύδημος, Κρατύλος. VI καὶ VII Πολιτεία. VIII καὶ IX Παρμενίδης, Θεαίτητος, Σοφιστής, Πολιτικός, Φίληβος. X Τίμαιος, Κριτίας. XI καὶ XII Νόμοι. XIII Ἐπινομίς, Ἐπιστολαί, Διάλογοι μὲ ἀμφίβολη γνησιότητα.

V. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Περὶ τοῦ Πλάτωνος γενικῶς καὶ περὶ τοῦ Συμποσίου εἰδικῶς γράφουν ὅλοι οἱ φιλόσοφοι, ὅλες οἱ Γραμματολογίαι καὶ οἱ Ἱστορίαι τῆς Φιλοσοφίας. Περιττὸν νὰ τὶς ἀπαριθμῶ μίαν-μίαν. Θὰ περιορισθῶ μόνο στὰς ἐκδόσεις καὶ στὰς μελέτας πού ἔχουν εἰδικὸν ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ Συμπόσιον καὶ γιὰ τὸν Πλάτωνα. Κί' ἀπ' αὐτάς δὲν θὰ δώσω πλήρη βιβλιογραφίαν—εἶναι τόσες πολλές—παρὰ θὰ σημειώσω μόνο τὶς σπουδαιότερες.

1. **Ξεναὶ ἐκδόσεις τοῦ κειμένου :** Ἐρρ. Στεφάνου 1578, Fischer 1776, Wolf 1782, Bekker 1816-1823, Rückert 1829, Hommel 1834, Stallbaum 1852, Badham 1866, Hermann 1871, Rettig 1875, Iahn 1864, β' ἐκδοσ. ἀναθεωρ. ἀπὸ τὸν Usener 1875, Schanz 1881, Hug 1884, Bury 1909, Burnet 1910 (β' ἐκδ.), Léon Robin 1929 (collect. Guillaume Budé).

2. **Ξενοὶ κριτικοὶ** πού ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ κείμενον, χωρὶς νὰ τὸ ἐκδῶσιν. Bast 1794, Cobet, Madvig, Sauppe 1866, Vahlen 1872, Naber 1888, Richards 1911 καὶ 1916, Wilamowitz 1920.

3. Ἑλληνικαὶ ἐκδόσεις τοῦ κειμένου μετ' ὑπόμνημα ἐρμηνευτικὸν καὶ μετάφραση, Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (Ἰω. Συκουτρῆ) 1934 (ἔχει καὶ κριτ. ὑπόμνημα).

Βιβλιοθήκης «Παπύρου» (τόμος Α' ὑπὸ Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου 1937, τόμος Β' ὑπὸ Ἀ. Διαμαντοπούλου 1938).

4. Μεταφράσεις. Ἕναις μεταφράσεις—εἶναι ἀφθονες—δὲν θ' ἀναφέρω. Στὴν Ἑλληνικὴ ἐκτὸς ἀπὸ τῆς δυὸ πού ἀνέφερα πρὸ πάντων, εἶναι :

Βιβλιοθήκης Φέξη ὑπὸ Ν. Κουντουριώτου 1912, Δ. Φωτιάδης Ἀθῆναι 1938.

Σημ. Στὸ Ἑρμηνευτικὸν ὑπόμνημα καὶ στὴν Εἰσαγωγὴν παραπέμπω σὲ διάφορα συγγράμματα, τὰ ὅποια δὲν τὰ σημειῶνω ἐδῶ.

SIGLA

B = codex Bodleianus 39, IX αιών.

T = codex Venetus, app. class. 4, No I, XI αιών.

W = codex Vindobonensis 54, XII αιών.

V = codex Vindobonensis 21, XIV αιών.

Oxy = Papyrus Oxyrrhynchensis No 843, II αιών.

B², T², W², Oxy² = Correctorum manus recentiores.

Βλέπε άνωτέρω III Διορθώσεις κειμένου και
Κριτικόν υπόμνημα, όπου υπάρχουν οδηγίαι για τη ση-
μειογραφία του κριτικού υπομνήματος.

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ

[ἡ περὶ ἔρωτος ἠθικός

ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ—ΕΤΑΙΡΟΣ

172 **I. ΑΠΟΛΛΟΥΔ.** Δοκῶ περὶ ὧν πυνθάνεσθε οὐκ ἀμελέ-
τητος εἶναι· καὶ γὰρ ἐτύγχανον πρῶην εἰς ἄστν οἴκοθεν
ἀνιῶν Φαληρόθεν· τῶν οὖν γνωρίμων τις ὀπισθεν κατιδὼν
με πόρρωθεν ἐκάλεσε, καὶ παίζων ἄμα τῇ κλήσει· ὦ Φα-
ληρεύς, ἔφη, οὗτος Ἀπολλόδωρος, οὐ περιμενεῖς; κἀγὼ
ἐπιστάς· περιέμευνα· καὶ ὅς· Ἀπολλόδωρε, ἔφη, καὶ μὴν

Titulus : περὶ ἀγαθοῦ B^a Diog. Laert. III, 58 || περὶ ἀγαθοῦ ἡ
περὶ ἔρωτος V.

172 A1 οὐκ : νῦν οὐκ Methodius || 3 Φαληρόθεν : del. Naber || 5
Ἀπολλόδωρος : secl. Badham || περιμενεῖς vulg. περιμένεις B,
περιμένεις TW.

1. Ὁ ὑπότιτλος δὲν εἶναι τοῦ Πλάτωνος· ἔχει προστεθῇ ἀπὸ
τοὺς γραμματικούς. Ἄλλες ἐκδόσεις ἔχουν ὑπότιτλο : περὶ ἀγαθοῦ
ἠθικός. Τὸ α' μέρος τοῦ ὑποτίτλου δείχνει τὸ θέμα, τὸ β' χαρακτη-
ρίζει τὸ διάλογο. Τέτοιοι χαρακτηρισμοὶ λ.χ. εἶναι : λογικός, μενε-
τικός, ἠθικός.

2. Ὁ Ἀπολλόδωρος διηγεῖται αὐτολεξεῖ τοὺς λόγους τοῦ συμ-
ποσίου τοῦ Ἀγάθωνος ὅπου ὠμίλησαν οἱ Σωκράτης, Ἀγάθων, Φαί-
δρος, Πανυσανίας, Ἐρυξίμαχος, Ἀριστοφάνης, Διοτίμα, Ἀλκιβιάδης.
Γι' αὐτὸ ὡς πρόσωπα τοῦ διαλόγου σὲ ἄλλες ἐκδόσεις σημειώνονται
ὅλοι, ὅσων οἱ λόγοι ἀναφέρονται αὐτολεξεῖ.

3. Ἀπολλόδωρος. Ἦταν ἀπὸ τοὺς πρὸ φανατικούς ὅπα-
δούς τοῦ Σωκράτη. Εἶν' ὁ ἴδιος ποὺ συγκινήθηκε τόσο βαθιὰ στίς
τελευταῖες στιγμὰς τοῦ φιλοσόφου (Φαίδων 59 A B 117 D). Ἐδῶ δὲν
μιλεῖ σ' ἓνα φίλο του (ἔταϊρο), παρὰ σὲ πολλούς, σὲ κάποιον κύκλο.

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ

[ἡ περὶ ἔρωτος¹· ἠθικός

ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ—ΕΤΑΙΡΟΣ²

Ι. ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ³. Πιστεύω πῶς αὐτὰ πού με ρωτᾶτε τάχῳ ἐπαναλάβει καὶ τάχῳ ἀποστηθίσει⁴. Καὶ ἰδοὺ πῶς : ἔτυχε τίς προάλλες ν' ἀνεβαίνω στὸ ἄστυ⁵ ἀπὸ τὸ σπίτι μου ἀπὸ τὸ Φάληρο⁶· λοιπόν, ἕνας γνωστός μου πού ἐρχόταν ἀπὸ πίσω με εἶδε ἀπὸ μακριὰ καὶ με φώναξε· καὶ μάλιστα χωρατεύοντας με τὴν προσφώνησή του : «—ἔ, Φαληρέα⁷,—μοῦ φώναξε—ἔ, σὺ Ἀπολλόδωρε, δὲ θὰ με περιμένῃς κι ἐμένα ;» Κι ἐγὼ σταμάτησα καὶ τὸν περίμενα. Κι ἐκεῖνος, ἀφοῦ μ' ἔφτασε : «—Ἀπάνου πού σέ γύρευα κιόλας, Ἀπολλόδωρε,—μοῦ εἶπε—γιατὶ ἤθελα νὰ σέ ρωτήσω

4. οὐκ ἀμελετήτως ἔχω. Μελέτη=ἐπανάληψις καὶ ἀποστήθισις. Μελετῶ=ἐπαναλαμβάνω, ὅχι στοχάζομαι (βλ. 208 Α) «ἀ μὲν ἐπίστασάι, ταῦτα διαφύλαττε ταῖς μελέταις, ἀ δὲ μὴ μεμάθηκας, ταῦτα προσλάμβανε ταῖς ἐπιστήμαις» (Ἰσοκρ. Δημόν. 18). || je suis bien préparé (Robin), ἀπαράσκευος δὲν εἰμαι (Σκουτοῦρης), εἰμαι εἰς θέσιν (Ἀρβανιτόπουλος), κάτι ξαίρω (Φωτιάδης).

5. Εἰς ἄστυ. Δὲν λέγει οὔτε εἰς Ἀθήνας οὔτε εἰς πόλιν. Τὸ ἄστυ γιὰ τὸν Ἀθηναῖο ἦταν κάτι ἀγαπητὸ καὶ οἰκεῖο. Γι' αὐτὸ τάφησα τὸ ἴδιο.

6. Φαληρόθεν. Ἀπὸ τὸ Φάληρο. | εἰς τὸ Φάληρον (Συκ.), στὸ Φάληρο (Φωτ.). Στὴ νέα γλῶσσα στέκονται πολὺ καλὰ στὸ πλάι δυὸ προσδιορισμοὶ τῆς ἀπὸ τόπου κινήσεως : ἀπὸ τὸ σπίτι του ἀπὸ τὸ Φάληρον· οἶκοθεν Φαληρόθεν.

7. Τὸ χωρατὸ ὑπάρχει στὴν ἐπισημότητα, τὴν προσποιητὴ ἐδῶ, πού ἔχει ἡ προσφώνηση, ἐπειδὴ ἀναφέρει τὸ δῆμο τοῦ Ἀπολλόδωρου, Φαληρέα (Robin), ἢ ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι τοῦ Φαλήρου συνήθιζαν νὰ βαδίζουν με βραδύτητα καὶ σοβαρότητα (Ἀρβαν.).

- καὶ ἔναγχός σε ἐξήτουν βουλόμενος διαπυθέσθαι τὴν
- B** Ἀγάθωνος συνουσίαν καὶ Σωκράτους καὶ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τότε ἐν τῷ συνδείπνῳ παραγενομένων, περὶ τῶν ἐρωτικῶν λόγων, τίνες ἦσαν· ἄλλος γὰρ τίς μοι διηγείτο, ἀκηκοὺς Φοίνικος τοῦ Φιλίππου· ἔφη δὲ καὶ σὲ εἰδέναι. ἀλλὰ γὰρ οὐδὲν εἶχε σαφὲς λέγειν· σὺ οὖν μοι διήγησαι· δικαιοτάτος γὰρ εἰ τοὺς τοῦ ἐταίρου λόγους ἀπαγγέλλειν· πρότερον δέ μοι, ἢ δ' ὅς, εἰπέ· σὺ αὐτὸς
- C** παρεγένου τῇ συνουσίᾳ ταύτῃ ἢ οὐ· καὶ γὰρ εἶπον ὅτι· Παντάπασιν ἔοικέ σοι οὐδὲν διηγείσθαι σαφὲς ὁ διηγούμενος, εἰ νεωστὶ ἤγει τὴν συνουσίαν γεγονέναι ταύτην ἣν ἐρωτᾷς, ὥστε καὶ ἐμὲ παραγενέσθαι. Ἔγωγε δὴ· Πόθεν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Γλαῦκων· οὐκ οἶσθ' ὅτι πολλῶν ἐτῶν Ἀγάθων ἐνθάδε οὐκ ἐπιδεδήμηκεν· ἀφ' οὗ δ' ἐγὼ Σωκράτει συνδιατρίβω καὶ ἐπιμελὲς πεποιήμαι ἐκάστης ἡμέρας εἰδέναι ὅτι ἂν λέγῃ ἢ πράττῃ οὐδέπω τρία ἔτη ἐστίν· πρὸ τοῦ δὲ
- 173** περιτρέχων ὅπῃ τόχοιμι καὶ οἰόμενός τι ποιεῖν ἀθλιώτερος ἢ ὅπου οὖν, οὐχ ἥττον ἢ σὺ νυνί, οἰόμενος δεῖν πάντα μᾶλλον πράττειν ἢ φιλοσοφεῖν. καὶ ὅς· Μὴ σκώπτ', ἔφη, ἀλλ' εἰπέ μοι πότε ἐγένετο ἡ συνουσία αὕτη. καὶ γὰρ εἶπον ὅτι· Παίδων ὄντων ἡμῶν ἔτι, ὅτε τῇ πρώτῃ τραγωδίᾳ ἐνί-

B 2 ἐν τῷ συνδείπνῳ BW Methodius συνδειπνεῖν W¹ T || 4 διηγείτο : διηγείται V || C 2 οὐδὲν : οὐθὲν BV || 4 ἔγωγε δὴ : ἔγωγ' ἔφη Badham, Jahm : ἐγὼ γάρ, ἔφη Athenaeus, ἔγωγε δὴ, ἔφη Burnet. 173 A 1 τί : τίς V. || 2 νυνί : νῦν TW || 5 πρώτη : om. Athen. τὸ πρῶτον Usener.

8. Συνουσία : συγκέντρωση, συναναστροφή. Ἐδῶ, συνδιάλεξη. Τὸ συμπόσιον λέγεται ἀμέσως πρὸ κάτω σύνδειπνον. | γλέντι (Φωτ.). Καὶ πρὸ κάτω τὰ ἴδια, ὁ Φ. μεταφράζει τὴν συνουσίαν = γλέντι.

9. Περὶ τῶν ἐρωτικῶν λόγων, τίνες ἦσαν. Δὲν πρόκειται γὰρ ἀπλὰ λόγια. Ἐδῶ εἶναι ἐρωτικοὶ λόγοι, λόγοι περὶ ἐρωτος. Κάθε καλεσμένος πρὸ συμπόσιον ἔβαλε λόγον γὰρ ἐγκώμιον τοῦ Ἐρωτος (βλ. 177). | les discours d'amour (R.), ὁμι-

καὶ νὰ μὲ πληροφορήσῃς γιὰ τὴ συνδιάλεξιν⁸ τοῦ Ἀγάθωνος καὶ τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν ἄλλων ποὺ βρεθῆκαν ἐν τῷ συμπόσιῳ, γιὰ τοὺς ἐρωτικοὺς λόγους θέλω νὰ πῶ, σὰν τι πρᾶμα ἦταν ἐκεῖν' οἱ λόγοι⁹. Προσπαθοῦσε, ξαίρεις, νὰ μοῦ τοὺς διηγηθῇ κάποιος ἄλλος, ποὺ τοὺς εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸ Φοῖνικα¹⁰ τοῦ Φιλίππου· μούλεγε μάλιστα πῶς τοὺς ξαίρεις κι ἐσύ· ἀλλὰ, σὲ βεβαίῳ, δὲμποροῦσε νὰ μοῦ πῇ τίποτε ξεκάθαρο· ἔλα, τοῦλάχιστον ἐσύ νὰ μοῦ τοὺς διηγηθῇς· ἔχεις ἄλλωστε καθῆκον νὰ μεταδίνῃς τοὺς λόγους τοῦ φίλου σου¹¹. Ἀλλὰ πρῶτύτερα πές μου, εἶπε· σὺ ὁ ἴδιος ἦσουν παρὼν σὲ κείνῃ τῇ συνδιάλεξιν ἢ ὄχι;». Κι ἐγὼ εἶπα ὅτι· «—Τίποτε ξάστερο δὲ σοῦ διηγήθηκε, φαίνεται, ὁ πληροφορητὴς σου, ἂν πιστεύῃς ὅτι ἡ συνδιάλεξιν αὐτὴ ποὺ ρωτᾷς ἔχει γίνεσθαι τώρα κοντά, γιὰ νὰ μποροῦσα νὰ ἤμουν κι ἐγὼ παρών». «—Πραγματικῶς, ἔτσι ἐπίστευα ἐγώ». «—Ἀπὸ ποῦ σὲ φέρανε, Γλαύκων¹²;—τοῦ εἶπα· γὰρ—Δὲν ξαίρεις ὅτι ὁ Ἀγάθων λείπει πολλὰ χρόνια¹³ ἀπὸ δῶ; ἐνῷ ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισα ἐγὼ νὰ συναναστρέφωμαι τὸ Σωκράτη καὶ βάλθηκα κάθε μέρα νὰ μαθαίνω ὅ,τι λέει καὶ ὅ,τι κάνει, δὲν ἔχουν ἀκόμα κλείσει τρία χρόνια. Θὰ μοῦ πῇς τί ἔκανα πρῶτύτερα; Ἔ, πρῶτύτερα ποὺ γύριζα ὅπου τύχη ἄσκοπα καὶ φανταζόμουν πῶς κάτι κάνω τάχα, ἤμουν πιὸ δυστυχὴς ἀπὸ ὅποιονδήποτε, χειρότερος ἀπ' ὅ,τι εἶσαι σὺ τώρα δὲ ποὺ φαντάζεσαι πῶς κάθε ἄλλο πρέπει νὰ κάνῃ κανεὶς, παρὰ νὰ φιλοσοφῇ». Κι αὐτός· «—Μὴ μὲ κοροϊδεύεις,—εἶπε—μόνο πές μου πότε γίνηκε αὐτὴ ἡ συναναστροφή». Κι ἐγὼ εἶπα ὅτι· «—Ὅταν ἐμεῖς ἤμασταν ἀκόμα

ἱλίας περὶ ἔρωτος (Συκ.), τί εἶπαν σχετικῶς μετὰ τὰ ἐρωτικά ζητήματα ('Αρβ.), τί εἶπαν γιὰ τὸν ἔρωτα (Φωτ.).

10. Τὸ πρόσωπο αὐτὸ μόνον ἐδῶ ἀναφέρεται.

11. λόγους ἀπαγγέλλειν. Ἡ ἀποστήθισις καὶ ἡ ἀναδιήγησις λόγων καὶ μάλιστα τοῦ Σωκράτη ἦταν συνηθισμένη φαίνεται. Καὶ τὸν τρόπον αὐτὸ ὁ Πλάτων μετὰχειρίζεται σὲ πολλοὺς διαλόγους του (βλ. σημ. 59).

12. Ὁ Γλαύκων λοιπὸν ἦταν ὁ γνωρίμος ποὺ εἶχε φωνάξει τὸν Ἀπολλόδωρον καὶ ἦταν γνωρίμὸς του. Ἴσως εἶναι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πλάτωνος.

13. Ἡ ἀποδημία τοῦ Ἀγάθωνος ἄρχισε μετὰ τὸ 411 π.Χ. καὶ ἐξακολουθεῖ μετὰ τὸ 405. Ἐπειδὴ ὁ Σωκράτης πέθανε τὸ 399, ὁ Ἀπολλόδωρος ἔκανε τὴ διήγησιν στὸ Γλαύκωνα λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ 402 ὅποτε ζοῦσε ὁ Ἀγάθων· τότε δηλ. ὁ Πλάτων ὀρίζει τὴ διήγησιν.

κησεν Ἀγάθων, τῇ ὑστεραίᾳ ἢ τὰ ἐπινίκια ἔθυνεν αὐτός τε καὶ οἱ χορευταί. Πάνυ, ἔφη, ἄρα πάλοι, ὥς ἔοικεν. ἀλλὰ τίς σοι διηγείτο ; ἢ αὐτὸς Σωκράτης ; Οὐ μὰ τὸν Δία, **B** ἦν δ' ἐγώ, ἀλλ' ὅσπερ Φοίνικι Ἀριστοδόημος ἦν τις, Κυδαθηναίεύς, σμικρὸς, ἀνυπόδητος ἀεὶ· παραγεγόνει δ' ἐν τῇ συνουσίᾳ, Σωκράτους ἐραστής ὢν ἐν τοῖς μάλιστα τῶν τότε, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ. οὐ μέντοι ἀλλὰ καὶ Σωκράτη γε ἔνια ἤδη ἀνηρόμην ὢν ἐκείνου ἤκουσα, καὶ μοι ὠμολόγει καθάπερ ἐκείνος διηγείτο. Τί οὖν, ἔφη, οὐ διηγῆσω μοι ; πάντως δὲ ἡ ὁδὸς ἢ εἰς ἄστυ ἐπιτηδεῖα πορευομένοις καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν. οὕτω δὴ ἰόντες ἅμα τοὺς λόγους περὶ **C** αὐτῶν ἐποιοῦμεθα, ὥστε, ὅπερ ἀρχόμενος εἶπον, οὐκ ἀμελετήτως ἔχω. εἰ οὖν δεῖ καὶ ὑμῖν διηγῆσασθαι, ταῦτα χρὴ ποιεῖν. καὶ γὰρ ἔγωγε καὶ ἄλλως, ὅταν μὲν τινας περὶ φιλοσοφίας λόγους ἢ αὐτὸς ποιῶμαι ἢ ἄλλων ἀκούω, χωρὶς τοῦ οἶεσθαι ὠφελεῖσθαι ὑπερφυνῶς ὥς χαίρω· ὅταν δὲ ἄλλους τινάς, ἄλλως τε καὶ τοὺς ὑμετέρους τοὺς τῶν πλουσίων καὶ χρηματιστικῶν, αὐτὸς τε ἄχθομαι ὑμᾶς τε τοὺς ἐταίρους ἔλεῶ, ὅτι οἶεσθέ τι ποιεῖν οὐδὲν ποιῶντες.

A 6 ἢ τὰ BV Hermann : ἢ ἢ τὰ TW ἢ τὰ Schanz || B 1 ἀλλ' ὅσπερ W ἄλλοσπερ BTV || 2 ἀνυπόδητος : ἀνυπόδετος V || παραγεγόνει, vulg. παραγεγόνει codd. || 6 διηγῆσω : διηγῆση W || 7 δέ : γε Usener γὰρ Susemihl || ἢ ὁδὸς ἢ εἰς : ἢ ὁδὸς εἰς W² ἢ δ' ὅς W || C 2 δεῖ : δοκεῖ Hirsching || ταῦτα : ταῦτὰ TW ταυτα V || 8 οἶεσθέ τι B² οἶεσθε τι B, οἶεσθε τι TV, οἶεσθαί τι W.

14. Ὁ Ἀγάθων ἐνίκησε στὰ Λήναια (Ἰανουάριο - Φεβρουάριο) τοῦ 416 π.Χ. Ἄρα τότε ἐγίνε το συμπόσιο καὶ ἡ συνδιάλεξι περὶ ἔρωτος, ὅπως λέει ὁ Πλάτων.

15. Ὁ χορηγός, ἢ ὁ ποιητής (ἐφ' ὅσον ἦτο πλούσιος) ἢ ἄλλος φίλος ἔδιναν τραπέζι γιὰ τὰ ἐπινίκια (σ' ὁποιοδήποτε ἀγώνισμα). Ἐκαλοῦσαν βέβαια καὶ κείνους ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ χορὸ τοῦ δράματος. Τὸ ὄνομα τῆς τραγωδίας Ἀ ν θ ο ς.

16. Μὰ Δία. Μὰ τὸ Δία. Οἱ Συκ., Ἀρβ. καὶ Φωτ. μεταφράζουσι : πρὸς Θεοῦ, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, κι ἔτσι ὁ Ἀπολλοδ. γίνεται μονοθεϊστής ! Πρὸς θεῶν ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι,

παιδιά, τότε πού ὁ Ἀγάθων ἐνίκησε μέ τὴν πρώτη τοῦ τραγωδία¹⁴, ὄχι τὴν ἡμέρα πού ἔκαμε θυσία καὶ τραπέζει αὐτὸς καὶ οἱ χορευτὲς¹⁵ γιὰ τὰ ἐπινίκια, παρὰ τὴν ἐπομένην». «—Πάει πολὺς καιρὸς λοιπόν, καθὼς φαίνεται. Μὰ τότε, ποῖος σοῦ τοὺς διηγῆθηκε ; ἢ μήπως ὁ ἴδιος ὁ Σωκράτης ;». «—Ὅχι, μὰ τὸ Δία¹⁶, εἶπα ὅτι γὼ—ὄχι ὁ Σωκράτης, παρὰ ἐκεῖνος ἀκριβῶς πού τοὺς διηγῆθηκε καὶ στὸ Φοῖνικα. Νά, ἦταν ἓνας κάποιος Ἀριστόδημος, Κυδαθηναῖος¹⁷, μικροκαμωμένος, αἰωνίως ξυπόλητος. Εἶχε βρεθῇ σὲ κείνη τὴ συνδιάλεξη, γιὰτ' ἦταν ἐραστής¹⁸ τοῦ Σωκράτη ἀπὸ τοὺς πρὸ φανατικούς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μοῦ φαίνεται. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν περιωρίστηκα μόνο σὲ κεῖνον, παρὰ καὶ τοῦ Σωκράτη τοῦ ἔκαμα ὡς τώρα μερικὲς ἐρωτήσεις γιὰ ὅσα ἄκουσα ἀπὸ κεῖνον, καὶ μοῦ τᾶλεγε ὁμοία, ὅπως ἀκριβῶς κι' ἐκεῖνος». «—Τί στέκεις λοιπόν καὶ δὲν ἀρχισες ἀκόμα τὴ διήγησιν ; Ἀλλωστε ὁ δρόμος ὡς τὸ ἄστυ εἶν' ἀρκετός, καθὼς πηγαίνουμε, καὶ γιὰ νὰ ὁμιλῇς ἐσὺ καὶ γιὰ νὰ ἀκούω ἐγώ».

Ἔτσι λοιπόν, περπατῶντας μιλούσαμε κιόλας γι' αὐτά, ὥστε, καθὼς σᾶς εἶπα στὴν ἀρχή, τὰ ἔχω ἐπαναλάβει καὶ τᾶχω ἀποστηθίσει. Ἀφοῦ λοιπόν πρέπει νὰ τὰ διηγηθῶ καὶ σὲ σᾶς, κατ' ἀνάγκη θὰ τὸ κάμω. Ἀλλωστε ἐγώ, ξαίρετε, γιὰ τὴ φιλοσοφία ὅταν πρόκειται, εἶτε ἐγὼ ὁμιλῶ εἶτε ἄλλον ἀκούω νὰ ὁμιλῇ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι πιστεύω ὅτι ὠφελοῦμαι, αἰσθάνομαι ἀνείπωτη χαρά· ἐνῶ, ὅταν πρόκειται γι' ἄλλα θέματα, καὶ μάλιστα σὰν τὰ δικὰ σας, πού κουβεντιάζετε σεῖς οἱ πλούσιοι καὶ οἱ χρηματισταί¹⁹, κι ὁ ἴδιος ἐγὼ στενοχωροῦμαι καὶ σᾶς τοὺς φίλους μου σᾶς λυποῦμαι, γιὰτὶ φαντάζεσθε πὼς κάτι κάνετε τάχα, ἐνῶ, στ' ἀλήθεια, δὲν κάνετε τίποτα.

ἢ ὠνομάτιζαν ἕναν ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ὄχι τὸ Θεό, ὅπως σήμερα (βλ. σμ. 57, 262).

17. Φανατικὸς λάτρης τοῦ Σωκράτη, ἀσήμαντος κατὰ τὰλλα.

18. ἐραστής. Τὸ νόημα τοῦ ἐραστῆ θὰ ξεκαθαρισθῇ πρὸ κάτω. Σημαίνει : λάτρης, ἐνθουσιώδης ὁπαδός, ἐνθερμος φίλος. Τὸ πρόσωπο πού λατρεῖται ὁ ἐραστής λέγεται παιδικά ἢ ἑταῖρος ἢ φιλεραστής. Τὸ αἰσθημα τοῦ ἐραστῆ λέγεται ἔρως, τοῦ ἐταίρου φιλεραστία, ἢ φιλία. Ἄλλο τὸ κοινὸ νόημα καὶ ἄλλο νόημα δίνει ὁ Πλάτων (βλ. λόγο Διοτίμας 202—212 B).

19. Ἀπ' αὐτὸ φαίνεται ὅτι τὸ ἀκροατήριον τοῦ Ἀπολλοδώρου ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ χρήματος, πού δείχνουν περιέργεια γιὰ τὰ φιλοσοφικὰ ζητήματα. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς κι ὁ Γλαῦκων.

D και ἴσως αὖ ὑμεῖς ἐμὲ ἡγεῖσθε κακοδαίμονα εἶναι, καὶ οἴομαι ὑμᾶς ἀληθῆ οἶσθαι· ἐγὼ μέντοι ὑμᾶς οὐκ οἴομαι ἀλλ' ἐδ' οἶδα.

ΕΤΑΙ. Ἀεὶ ὁμοῖος εἶ, ὦ Ἀπολλόδωρε· αἰεὶ γὰρ σαντόν τε κακηγορεῖς καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ δοκεῖς μοι ἀτεχνῶς πάντας ἀθλίους ἡγεῖσθαι πλὴν Σωκράτους, ἀπὸ σαντοῦ ἀρξάμενος. καὶ ὁπόθεν ποτὲ ταύτην τὴν ἐπωνυμίαν ἔλαβες τὸ μανικὸς καλεῖσθαι, οὐκ οἶδα ἔγωγε· ἐν μὲν γὰρ τοῖς λόγοις αἰεὶ τοιοῦτος εἶ· σαντῶ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγριαίνεις πλὴν Σωκράτους.

E ΑΠΟΛ. ὦ φίλτατε, καὶ δηλὸν γε δὴ ὅτι οὕτω διανοούμενος καὶ περὶ ἔμμαντοῦ καὶ περὶ ὑμῶν μαίνομαι καὶ παραπαίω.

ΕΤΑΙ. Οὐκ ἄξιον περὶ τούτων, Ἀπολλόδωρε, νῦν ἐρῖζειν· ἀλλ' ὅπερ ἐδεόμεθά σου, μὴ ἄλλως ποιήσης, ἀλλὰ διήγησαι, τίνες ἦσαν οἱ λόγοι.

ΑΠΟΛ. Ἦσαν τοίνυν ἐκεῖνοι τοιοῖδε τινές· μᾶλλον
174 δ' ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν, ὥς ἐκεῖνος διηγείτο, καὶ ἐγὼ πειράσομαι διηγῆσασθαι.

II. Ἐφη γὰρ οἱ Σωκράτῃ ἐντυχεῖν λελουμένον τε καὶ τὰς βλαύτας ὑποδεδεμένον, ᾧ ἐκεῖνος ὀλιγάκις ἐποίει·

D 8 μανικὸς T² W² μαλακὸς BTW Robin, Burnet || 9 μὲν γάρ· μὲν γε Badham, Rettig μέντ' ἄρα Madvig || E 6 τίνες· τίνας W ||

174 A 4 βλαύτας B²· βλαυτὰς B.

20. Ὁ ἐταῖρος τοῦ Ἀπολλοδώρου (βλ. σημ. 19) τοῦ μιλάει μὲ οἰκειότητα καὶ τὸν μαλλώνει μ' ἐλαφρὸ τόνο, ποῦ προσέβαλε τοὺς ἀκροατὰς του, κι αὐτὸν τὸν ἴδιο, τὸν ἐταῖρο του. Δὲν κάνει καλὰ ποῦ φέρνεσαι τόσο ἀπότομα, τοῦ λέει. Γι' αὐτό, φαίνεται, σὲ βγάλανε μανιακό.

21. Ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του καὶ τὴν ὁμιλία του τὸν εἶχαν παρονομάσει μανιακόν. Πραγματικῶς ὁ Ἀπολλ. ἦταν φανατικὰ προσκολλημένος στὸ Σωκράτη, παράτησε κάθε ἄλλη δουλειὰ καὶ ἀνακατευόταν στὴ φιλοσοφία, χωρὶς νάχη βάθος καὶ δύναμη. Ἐμμεῖτο τὸ Σωκράτη στοὺς ἐξωτερικοὺς τρόπους. Ἦταν παράφορος καὶ ὀρμητικὸς καὶ ἀμειλίβως εὐλικρινής, ἔλεγε ὅ,τι εἶχε στὸ νοῦ του κι ἀδιαφοροῦσε ἀν θὰ πειραζόταν ὁ ἀντικρινός του.

Καὶ ἴσως πάλι ἐσεῖς ἐμένα νὰ μὲ θεωρῆτε πῶς εἰμαι κακορρίζικος ἄνθρωπος, καὶ φαντάζομαι πῶς αὐτὸ ποὺ φαντάζεσθε εἶν' ἀληθινόν· ἐγὼ ὁμως ἐσᾶς δὲ σᾶς φαντάζομαι, παρὰ σᾶς ξαίρω καλὰ.

ΕΤΑΙΡΟΣ²⁰. Πάντα ὁ ἴδιος εἶσαι, καημένη Ἀπολλόδωρε. Πάντα τὸν ἑαυτὸν σου κακολογεῖς καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ μοῦ φαίνεται πῶς ὅλους γενικὰ τοὺς θεωρεῖς ἀξιολύπητους, καὶ πρῶτα-πρῶτα τὸν ἑαυτὸ σου, ἐκτὸς ἐννοεῖται ἀπὸ τὸ Σωκράτη. Καὶ ἀπὸ ποῦ σοῦ κολλήσανε τελοσπάντων αὐτὸ τὸ ἐπίθετο, ποὺ σὲ λένε μανιακό²¹, ἐγὼ βέβαια δὲν ξαίρω. Πάντως στὶς ὁμιλίες σου εἶσαι διαρκῶς τέτοιος: γρινιάζεις καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ μὲ τοὺς ἄλλους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Σωκράτη.

ΑΠΟΛΛΟΔ. Καὶ βέβαια, ἀγάπη μου, αὐτὸ εἶν' ὀλοφάνερο—ἔτσι καθὼς σκέφτομαι γιὰ σᾶς καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου,—εἰμαι τρελλὸς καὶ ἀνισόρροπος²².

ΕΤΑΙΡΟΣ. Δὲν ἀξίζει γι' αὐτὰ τώρα νὰ μαλώνουμε, Ἀπολλόδωρε. Παρὰ ἔλα τώρα, κάνε μας ἐκείνη τὴ χάρη ποὺ σοῦ ζητούσαμε καὶ δὲ θέλουμε τίποτ' ἄλλο. Διηγῆσου μας μόνο τοὺς λόγους γιὰ τὸν ἔρωτα τί πρᾶμα ἦσαν.

ΑΠΟΛΛΟΔ. Ἔ, λοιπόν, ἐκεῖνοι ἦσαν τέτοιοι ἀπάνω-κάτω. Ἀλλὰ καλύτερα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ τὴ σειρά²³, ὅπως μοῦ τὰ διηγόταν ἐκεῖνος, ἔτσι κι ἐγὼ θὰ προσπαθῶ νὰ σᾶς τοὺς διηγηθῶ.

II. Ἔλεγε λοιπόν ὁ Ἀριστόδημος ὅτι τὸν συνάντησε ὁ Σωκράτης²⁴ φρεσκολουσμένος²⁵ καὶ φορεμένος τὰ σαντάλια

22. Αὐτὰ ὁ Ἀπολλόδ. τὰ δέχεται μὲ εἰρωνεία καὶ ὑπερθεματίζει μάλιστα, ἐπίτηδες. Κατὰ βάθος πιστεύει τὸ ἀντίθετο καὶ αὐτὸ θέλει νὰ δείξῃ μὲ τὴν ὑπερβολικὴ αὐτοκατηγορίαν—κάτι σὰν τὸ οὐδὲν οἶδα τοῦ Σωκράτη. Μερικοὶ (R, Ἀρβ.) στὸ κείμενο ἔχουν ἐρωτηματικὸ στὸ τέλος, μὰ τὸ ἐρωτηματικὸ δὲν ταιριάζει καλὰ.

23. Προτιμᾷ νὰ κάμῃ μιὰ εἰσαγωγὴ γιὰ τὸ ποῦ καὶ πῶς ἄρχισε ἡ συνδιάλεξη ἐκείνη καὶ ὕστερα νὰ διηγηθῇ τοὺς διαφόρους λόγους, ποὺ ἔβαλαν οἱ καλεσμένοι.

24. ἔφ η γάρ οἱ Σωκράτη ἐντυχεῖν: Τὸ ὑποκείμενο τοῦ ἐντυχεῖν εἶναι Σωκράτης καὶ ἀντικείμενο τοῦ οἱ: «Ὁ Σωκράτης; τὸν συνάντησ'». | Οἱ Rob., Συκ., Ἀρβ., Φωτ., μεταφράζουν τὸ ἀντίθετο· «αὐτὸς συνήντησε τὸ Σωκράτη».

25. Ὁ Σωκράτης δὲ λουζόταν συχνὰ οὔτε καλλωπιζόταν. Ἦταν συνήθεια ὁμως νὰ πηγαίνουν καθαροὶ καὶ στολισμένοι στὰ τραπέζια, ὅπου ἦσαν καλεσμένοι.

- καὶ ἐρέσθαι αὐτὸν ὅποι ῥοι οὕτω καλὸς γεγεννημένος. καὶ τὸν εἰπεῖν ὅτι· Ἐπὶ δεῖπνον εἰς Ἀγάθωνος. χθὲς γάρ αὐτὸν διέφυγον τοῖς ἐπινικίοις, φοβηθεῖς τὸν ὄχλον· ὡμολόγησα δ' εἰς τήμερον παρέσεσθαι. ταῦτα δὴ ἐκαλλωπισάμην, ἵνα καλὸς παρὰ καλὸν ῥω. ἀλλὰ σὺ, ἦ δ' ὅς, πῶς
- B** ἔχεις πρὸς τὸ ἐθέλειν ἄν ἵεναι ἄκλητος ἐπὶ δεῖπνον; καὶ γὰρ, ἔφη, εἶπον ὅτι Οὕτως ὅπως ἄν σὺ κελεύῃς. Ἔπουν τοίνυν, ἔφη, ἵνα καὶ τὴν παροιμίαν διαφθείρωμεν μεταβάλλοντες, ὥς ἄρα καὶ ἄ γ α θ ὦ ν ἐ π ἰ δ α ἱ τ α ς ἱ α σ ι ν α ὑ τ ὁ μ α τ ο ι ἄ γ α θ ο ι. Ὅμηρος μὲν γὰρ κινδυνεύει οὐ μόνον διαφθεῖραι ἀλλὰ καὶ ὀβρίσαι εἰς ταύτην τὴν παροιμίαν· ποιή-
- C** σας γὰρ τὸν Ἀγαμέμνονα διαφερόντως ἀγαθὸν ἄνδρα τὰ πολεμικά, τὸν δὲ Μενέλεων μ α λ θ α κ ὸ ν α ἰ χ μ η τ ῆ ν, θυσίαν ποιουμένου καὶ ἐστιῶντος τοῦ Ἀγαμέμνονος ἄκλητον ἐποίησεν ἐλθόντα τὸν Μενέλεων ἐπὶ τὴν θοίην, χεῖρω ὄντα ἐπὶ τὴν τοῦ Ἀμείνωνος. ταῦτ' ἀκούσας εἰπεῖν ἔφη· Ἴσως μέντοι κινδυνεύσω καὶ ἐγὼ οὐχ ὥς σὺ λέγεις, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ καθ' Ὅμηρον φαῦλος ὢν ἐπὶ σοφοῦ ἀνδρὸς
- D** ἵεναι θοίην ἄκλητος. ἄρ' οὐδ' ἄγων μέ τι ἀπολογησεί; ὥς

A5 καὶ ἐρέσθαι: καὶ ἔ ἐρέσθαι Vögelin, Iahn || ὅποι: ὅπη W || καλὸς: καλῶς V || B1 ἐθέλειν ἄν ἵεναι Stephanus: ἐθέλειν ἀνιέναι codd. || 3 μεταβάλλοντες: μεταβαλόντες TW Burnet || 4 ἀγαθῶν (et Athen.): Ἀγάθων Lachmann Iahn Schanz Hug Burnet Bury || C 4-5 χεῖρω ὄντα: χείρονα Athen.

26. Ὁ Ἀγάθων ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ πανηγυρικοῦ συμπόσιου τῶν ἐπινικίων, ἔδωκε καὶ δεύτερο σὲ στενότερο κύκλῳ ἐκλεκτῶν καλεσμένων. Σ' αὐτὸ τὸ δεύτερο ἔγινε ἡ συνδιάλεξις.

27. Ὁ στίχος τῆς παροιμίας εἶναι: «αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ δεῖλῶν ἐπὶ δαίτας ἱασιν». Ὁ Σωκράτης προτείνει νὰ τὴν παραβοῦν, ὥστε νὰ λέγῃ: «αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαίτας ἱασιν». Ἔτσι κολλακεῖ καὶ τὸν Ἀριστόδημο λέγοντάς τον γενναῖο, καὶ τὸν Ἀγάθωνα εἰρωνεύεται, γιατί γνωστὸ ἦταν ὅτι ὁ Ἀγάθων ἦταν θηλυπρεπής, κι ἔτσι τὸν κοροϊδεύει ὁ Ἀριστοφάνης στὶς κωμῳδίες του. Παίζει μὲ τὸ ὄνομα καὶ ὅχι μὲ τὸ χαρακτήρα τοῦ Ἀγάθωνος, δὲν τὸν λέει ὅμως ὁ νομαστί (καὶ δὲν χρειάζεται διόρθωσις τοῦ κειμένου)

του, πράματα πού σπάνια τὰ ἔκαν' ἐκεῖνος· κι ὅτι τὸν ρώτησε τὸ Σωκράτη, γιὰ ποῦ τῶβαλε τόσο καλοσυγυρισμένος κι ἐκεῖνος εἶπε : «—Στοῦ Ἀγάθωνος, γιὰ δεῖπνο. Γιατὶ χθές, στὰ ἐπινίκια, τοῦ ξέφυγα, γιατί φοβήθηκα τὸ πλῆθος τῶν καλεσμένων· τοῦ ὑποσχέθηκα ὅμως πῶς θὰ πάω σήμε-
ρα²⁶. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁμορφοσυγυρίσθηκα, γιὰ νὰ πάω ὁμορ-
φος στοῦ ὁμορφου τὸ σπίτι. Ἀλλὰ ἐσύ, τοῦ εἶπε, τί διάθε-
ση ἔχεις ; θὰ ἤθελες νάρθῃς στὸ δεῖπνο ἀκάλεστος ; » Κι ἐγώ,
λέει ὁ Ἀριστόδημος, τοῦ εἶπα : «—Ὅπως ὀρίζεις». «—Ἀ-
κολούθα με λοιπὸν,—εἶπε—γιὰ νὰ χαλάσουμε καὶ τὴν πα-
ροιμία²⁷ ὥστε νὰ λέει ὅτι στ' ἀληθινά :

«στῶν γεναίων τὰ τραπέζια πᾶν' ἀκάλεστοι οἱ γεναῖοι»

Γιατὶ ὄχι ; ἀφοῦ μάλιστα κι ὁ Ὅμηρος ὄχι μόνον τὴν παραμόρφωσε, παρὰ τὴν ἀναποδογύρισε τούτῃ τὴν παροιμία· ἐνῶ δηλαδὴ παράστησε τὸν Ἀγαμέμνονα ἐξαιρετικὰ γεναῖον ἄντρα στὰ πολεμικὰ καὶ τὸ Μενέλαο μαλθακὸ πολεμιστὴ²⁸, ὅταν ὁ Ἀγαμέμνων ἔκανε θυσία κι ἔδινε τραπέζι, παράστη-
σε τὸ Μενέλαο πῶς ἤρθε ἀκάλεστος στὸ τραπέζι τοῦ γεναῖο-
τέρου, ἐνῶ αὐτὸς ἦταν δειλότερος». Σὰν τᾶκουσε αὐτὰ ὁ Ἀρι-
στόδημος, εἶπε : «—Ἰσως ὅμως νὰ κινδυνεύσω κι ἐγώ, Σω-
κράτη, ὄχι ὅπως τὸ λές ἐσύ, παρὰ ὅπως ὁ Ὅμηρος, ἐγὼ
ἕνας ἀνάξιος²⁹ νὰ πάω ἀκάλεστος στὸ συμπόσιο ἐνὸς σοφοῦ
ἀνθρώπου. Τοῦλάχιστον ἐσύ πού με κουβαλᾷς ἐκεῖ θὰ βρῇς

ὅπως μεταφράζουν οἱ Ἀρβ. καὶ Φωτ., γιατί τότε θὰ ἔπαυε νὰ εἶναι λογοπαίγνιο. Ἡ πρόταση τοῦ Σωκράτη πραγματικῶς χαλάει τὴν παροιμία, πού βγῆκε ἀπὸ τὴν πραγματικὴ κατάσταση. Οἱ γεναῖοι εἶ-
χαν τὸ δικαίωμα — τῶπαιρναν καὶ μὲ τὸ χερί τους — νὰ πᾶν' ἀκά-
λεστοι στῶν δειλῶν τὰ συμπόσια. Ἀλλὰ ἴσος πρὸς ἴσον ἦταν ἄπρεπο.
Ἡ τροποποίηση τοῦ Σωκράτη δὲν ἐφαρμοζόταν στὴν πραγματικότη-
τα. | Τὸ ἵνα τὴν παροιμίαν διαφθείρω μεν ὡς
ὁ Φωτ. μεταφρ. «γιὰ νὰ βγάλουμε ἀληθινὴ τὴν παροιμία πού λέει». Μὰ ἡ παροιμία δὲ λέει ἔτσι, ἡ τροποποίησή της τὸ λέει, καὶ δι-
αφθείρω σημαίνει παραβαίνω, χαλνῶ, ἀθετῶ | ὁ Ἀρβ. προσθέτει
στὴ μεταφρ. «ἀπρόσκλητοι οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, ὡς εἰμεθα ἡμεῖς». Μὰ ὁ Σωκράτης δὲν ἦταν ἀπρόσκλητος, μόνον ὁ Ἀριστόδημος ἦταν.

28. Μαλθακὸν αἰχμητὴν. Ὅμηρ. Ἰλ. P 587. Ἐκεῖ
ὁ Ἀπόλλων γιὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν Ἕκτορα, λέει τὸ Μενέλαο μαλ-
θακόν. Αὐτὸ τὸ συνδυάζει ὁ Πλάτων μὲ τὸ αὐτόματος δὲ οἱ ἥλθε
βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος» (B 408), γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ Ὅμηρος ἀνα-
ποδογύρισε τὴν παροιμία.

29. Ὁ Ἀριστόδημος εἶχε βέβαια γεναῖα καρδιά. Ἀλλὰ ἐπειδὴ
τὸν Ἀγάθωνα δὲν τὸν ἤξαιρε γιὰ γεναῖο, ἐνόμισε ὅτι ὁ Σωκράτης μὲ

ἐγὼ μὲν οὐχ ὁμολογήσω ἄκλητος ἦκειν, ἀλλ' ὑπὸ σοῦ κεκλημένος. Σύν τε δὴ, ἔφη, ἐρχομένῳ πρὸ τοῦ βουλευσόμεθα ὅ τι ἐροῦμεν. ἀλλὰ ἴωμεν.—Τοιαῦτ' ἄττα σφᾶς ἔφη διαλεχθέντας ἰέναι. τὸν οὖν Σωκράτη ἐαυτῷ πως προσέχοντα τὸν νοῦν κατὰ τὴν ὁδὸν πορεύεσθαι ὑπολείπόμενον, καὶ περιμένοντος οὗ κελεύειν προΐεναι εἰς τὸ πρόσθεν. ἐπειδὴ δὲ γενέσθαι ἐπὶ τῇ οἰκίᾳ τῇ Ἀγάθωνος,

E ἀνεωγμένην καταλαμβάνειν τὴν θύραν, καὶ τι ἔφη αὐτόθι γελοῖον παθεῖν. οἱ μὲν γὰρ εὐθὺς παῖδά τινα ἔνδοθεν ἀπαντήσαντα ἄγειν οὗ κατέκειντο οἱ ἄλλοι, καὶ καταλαμβάνειν ἤδη μέλλοντας δεῖπνεῖν· εὐθὺς δ' οὖν ὥς ἰδεῖν τὸν Ἀγάθωνα· Ὡ φάναι, Ἀριστόδημε, εἰς καλὸν ἦκεις, ὅπως συνδειπνήσης· εἰ δ' ἄλλου τινὸς ἕνεκα ἦλθες, εἰς αἰθῆς ἀναβαλοῦ, ὥς καὶ χθὲς ζητῶν σε, ἵνα καλέσαιμι, οὐχ οἷός τ' ἦ ἰδεῖν. ἀλλὰ Σωκράτη ἡμῖν πῶς οὐκ ἄγεις; καὶ ἐγὼ, ἔφη, μεταστρεφόμενος οὐδαμοῦ ὁρῶ Σωκράτη ἐπόμενον· εἰπον οὖν, ὅτι καὶ αὐτὸς μετὰ Σωκράτους ἦκοιμι, κληθεὶς ὑπ' ἐκείνου δεῦρ' ἐπὶ δεῖπνον. Καλῶς, ἔφη, ποιῶν σὺ· ἀλλὰ ποῦ ἔστιν οὗτος; Ὅπισθεν ἐμοῦ ἄρτι εἰσῆλ· ἀλλὰ θαυμάζω καὶ αὐτός, ποῦ ἂν εἴη. Οὐ σκέπει, ἔφη, παῖ, φάναι τὸν Ἀγάθωνα, καὶ εἰσάξεις Σωκράτη; σὺ δ', ἦ δ' ὅς, Ἀριστόδημε, παρ' Ἐρυξίμαχον κατακλίνου.

D2 ἐγὼ μὲν : ἐγωγε V || 3 ἔφη, ἐρχομένῳ : ἐρχομένῳ, ἔφη V || 3 πρὸ τοῦ (Homerus II. K 224 et cf. Protag. 248 d1) Schanz: πρὸ ὁδοῦ codd. Burnet || 8 ἐπειδὴ δέ : ἐπειδὴ δ' & Baiter Iahn Schanz || E 2 οἱ (et Photius) : οἱ T τὸν W || ἔνδοθεν : τῶν ἔνδον Photius τῶν ἔνδοθεν Porson Usener Burnet || 6 συνδειπνήσης : συνδειπνήσεις Schanz || 8 οἷός τ' ἦ WT : οἷός τε BV || 175 A 2 σκέπει : ψη WV Burnet.

τὸ ἀγαθὸς (στὴν ἀρχαίᾳ σημαίνει καὶ γενναῖος καὶ ἱκανός, καλός) ἐννοοῦσε πῶς ὁ Ἀγάθων εἶναι σοφός. Στὴν περίπτωσιν αὐτῇ αὐτὸς δὲ συγκρίνεται πᾶς μὲ τὸν ποιητὴ Ἀγάθωνα, εἰν' ἕνας ἀνάξιος (φαῦλος). Ἔτσι ὑποδεικνύει τὸ σφάλμα ποῦ ἔκαμε ὁ Σωκράτης γὰ τὸν συγκρίνην μὲ τὸν Ἀγάθωνα καὶ δείχνει τὴ μετριοπάθειά του. Ὁ Σωκράτης μ' εὐστροφία πηδάει σ' ἄλλο στίχο τοῦ Ὀμήρου.

καμιά δικαιολογία ; γιατί ἐγὼ δὲ θὰ ὁμολογήσω πὺς ἔχω πάει ἀκάλεστος, παρὰ πὺς εἶμαι καλεσμένος ἀπὸ σένα». «Συνδυὸ πηγαινόντας³⁰ μαζὶ στὸ δρόμο θὰ σκεφτοῦμε ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλονε τὸ τί θὰ τοὺς εἰποῦμε. Ἀλλά, πᾶμε».

Σὰν ἀλλάξανε κάτι τέτοια λόγια, ἔλεε ὁ Ἀριστόδημος, ξεκινήσανε. Κι ἐκεῖ ποὺ πηγαίνανε, ὁ Σωκράτης ἔμενε πίσω στὸ δρόμο σὰ προσηλωμένος στὸν ἑαυτό του, κι ὅταν τὸν περρίμενε, ἐκεῖνος τὸν παρακαλοῦσε νὰ προχωρῇ μπροστά. Κι ἅμα φτάσανε στὸ σπίτι τοῦ Ἀγάθωνος, βρῆκαν ἀνοιχτὴ τὴν ἐξώπορτα, κι ἔπαθε, μοῦλλε, ἐκειδὰ κάτι ποὺ ἦτανε γιὰ γέλοια. Ὅσο γιὰ τὸν ἑαυτό του δηλαδή, κάποιος δοῦλος ἀπὸ μέσα τὸν ὑποδέχθηκε ἀμέσως καὶ τὸν ὠδήγησε ὅπου ἦταν ξαπλωμένοι καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ τοὺς πέτυχε ἀπάνου ποὺ ἐτοιμάζονταν πιά νὰ δειπνήσουν. Ἀμέσως λοιπὸν μόλις τὸν εἶδε ὁ Ἀγάθων εἶπε : «—Ὡ τὸν Ἀριστόδημο ! καλῶς ἦρθες, εἶσαι τυχερός, γιὰ νὰ δειπνήσης μαζί μας. Κι ἂν ἦρθες γι' ἄλλο τίποτα, ἀνάβαλέ το γι' ἄλλοτε. Καὶ χθὲς σὲ ἀναζητοῦσα γιὰ νὰ σὲ προσκαλέσω³¹, μὰ δὲν μπορούῦσα νὰ σὲ ἰδῶ. Ἀλλὰ τὸν Σωκράτη, πὺς δὲν μᾶς τὸν φέρνεις μαζί σου ;³²». «Κι ἐγὼ, ἔλεε ὁ Ἀριστόδημος, γυρνῶ κατὰ πίσω μου καὶ δὲ βλέπω πουθενὰ τὸ Σωκράτη,—δὲν μὲ ἀκολουθοῦσε. Εἶπα λοιπὸν στὸν Ἀγάθωνα, πὺς κι ἐγὼ ἂν ἦρθα, ἦρθα μαζί μὲ τὸ Σωκράτη ἐδῶ καλεσμένος ἀπὸ κεῖνον γιὰ τὸ δεῖπνον». «—Καλὰ ἔκαμες ἐσὺ ποὺ ἦρθες—λέει ὁ Ἀγάθων—ἀλλὰ ποῦναι τος αὐτός ;». «—Νά, τώρα ἐπρόκειτο νὰ μπηῃ κοντὰ ἀπὸ μένα· μὰ κι ἐγὼ ἀπορῶ, ποῦ νᾶναι. «—Παιδί,—λέει ὁ Ἀγάθων σ' ἕνα δοῦλο—δὲν κοιτᾷς ποῦν' ὁ Σωκράτης νὰ μᾶς τὸν φέρης μέσα ; Σὺ, Ἀριστόδημε,—τοῦ λέει—ξαπλώσου παρακαλῶ κοντὰ στὸν Ἐρυξίμαχο.

30. Σύντε δὺ' ἐρχομένω καὶ τε πρὸ ὁ τοῦ ἐνόησεν, ὅπως κέρδος ἔη, εἶναι φράση τοῦ Ὀμήρου. Ἰλ. Κ 224.

31. Μὲ εὐγένεια ὁ Ἀγάθων θέλει νὰ βγάλῃ τὸν Ἀριστόδημο ἀπὸ τὴ δύσκολη θέσιν νὰ δικαιολογηθῇ.

32. Δὲν ἤξαιρε ὅτι ξεκινήσανε μαζί, ἤξαιρε ὅμως ὅτι ὁ Ἀριστόδημος ἦταν ἀχώριστος ἀπὸ τὸ Σωκράτη.

- III.** Καὶ ἔ μὲν ἔφη ἀπονίζειν τὸν παῖδα, ἵνα κατὰ κέοιτο· ἄλλον δὲ τίνα τῶν παίδων ἤκειν ἀγγέλλοντα, ὅτι Σωκράτης οὗτος ἀναχωρήσας ἐν τῷ τῶν γειτόνων προθύρῳ ἔστηκε κάμου καλοῦντος οὐκ ἐθέλει εἰσιέναι. Ἄτοπόν γ', ἔφη, λέγεις· οὐκ οὖν καλεῖς αὐτὸν καὶ μὴ ἀφήσεις ; καὶ ὃς ἔφη εἰπεῖν Μηδαμῶς, ἀλλ' ἔατε αὐτόν. ἔθος γάρ τι τοῦτ' ἔχει· ἐνίοτε ἀποστάς ὅποι ἂν τύχη ἔστηκεν. ἤξει δὲ αὐτίκα, ὥς ἐγὼ οἶμαι, μὴ οὖν κινεῖτε, ἀλλ' ἔατε. Ἄλλ' οὕτω χρη' ποιεῖν, εἰ σοὶ δοκεῖ, φάναι τὸν Ἀγάθωνα. ἀλλ' ἡμᾶς, ὦ παῖδες, τοὺς ἄλλους ἐστιᾶτε. πάντως παρατίθετε ὃ τι ἂν βούλησθε, ἐπειδὴν τις ὑμῖν μὴ ἐφεστήκη· ὃ ἐγὼ οὐδεπώποτε ἐποίησα· νῦν οὖν, νομίζοντες καὶ ἐμὲ ὕφ' ὑμῶν κεκλησθε ἐπὶ δεῖπνον καὶ τούσδε τοὺς ἄλλους, θεραπεύετε, ἵνα ὑμᾶς ἐπαινῶμεν.—Μετὰ ταῦτα ἔφη σφᾶς μὲν δειπνεῖν, τὸν δὲ Σωκράτη οὐκ εἰσιέναι. τὸν οὖν Ἀγάθωνα πολλάκις κελεύειν μεταπέμψασθαι τὸν Σωκράτη, ἔ δὲ οὐκ ἔαν. ἤκειν οὖν αὐτὸν οὐ πολὺν χρόνον, ὥς εἰώθει, διατρίψαντα, ἀλλὰ μάλιστα σφᾶς μεσοῦν δειπνοῦντας. τὸν οὖν Ἀγάθωνα, τυγχάνειν γὰρ ἔσχατον κατακείμενον μόνον· Δεῦρ', ἔφη φάναι, Σώκρατες, παρ' ἐμὲ κατάκεισο, D ἵνα καὶ τοῦ σοφοῦ ἀπτόμενός σου ἀπολαύσω, ὃ σοὶ προσ-

A 5 ἔ μὲν Bast : ἐμὲ codd. || 7 ἐν τῷ : ἐν τῷ Stephanus || 8 κάμου : καὶ οὐ BV Hermann || 9 οὐκ οὖν : οὐκοῦν TW || καλεῖς : καλοῖς T^s W καλεῖ V || αὐτόν : αὐθις Herwerden || B 1 ἀφήσεις : ἀφήσης T. 2 τοῦτ' : τοῦτο T τοιοῦτον W || 5 πάντως W^s : πάντες W πάντας V || 6 ἐπειδὴν τις ὑμῖν μὴ : ἐπεὶ δὴ τις ὑμῖν οὐ μὴ Schanz ἐπεὶ οὐ δὴ τις ὑμῖν μὴ Hug || ἐφεστήκη : ἐφεστήκει BV || C 5 ἔ δὲ : αὐτόν δὲ vulg. || 7 τυγχάνειν : τυχεῖν W || D 1 ἀπτόμενός σου : om. BV Hermann Rettig Iahn Schanz Hug.

33. Ἦταν ἑυπόλητος καὶ ὅχι καθαρός, — ὅπως εἶδαμε πρὸ πάντων, ὃ Σωκράτης εἶχε φορέσει τὰ σανδάλια του, ἦταν ὁμορφοσυγυρισμένος.

34. Αὐτὸ τὸ σταμάτημα. — ὁλόκληρες 24 ὥρες ἀναφέρει ὃ Ἀλκιβιάδης πρὸ κάτω 220 CD — εἶναι πολὺ χαρακτηριστικόν. Ἐπάθαινε ψυχικὸ βύθισμα. Ἄν προστεθῇ καὶ τὸ δ α ι μ ὶ ν ὶ ὅ τ ο υ, παρουσιάζεται σὰ μιά φύση δαιμονικῇ καὶ ιδιόρρυθμῇ.

III. Καὶ τότε ἄρχισε ὁ δοῦλος νὰ τοῦ πλένῃ τὰ πόδια ³³ γιὰ νὰ ξαπλωθῇ· ὅπου νά, κι ἔφτασε ἓνας ἄλλος δοῦλος κι ἔφερε τὴν εἰδηση ὅτι : «—Αὐτὸς ὁ Σωκράτης πισωγύρισε κι ἔχει σταθῇ σὲ μιὰ γειτονικὴ ξάπορτα, κι ἐνῶ ἐγὼ τὸν προσκαλῶ, δὲ θέλει νὰ μπῇ μέσα». «—Τί λές; Παράξενο!—λέει ὁ Ἀγάθων.—Φώναξέ τον λοιπὸν γρήγορα· καὶ κοίτα μὴν τὸν ἀφήσης καὶ φύγῃ». Ἀμέσως ὁ Ἀριστόδημος εἶπε : «Ὅχι, ὄχι. Ἀφήστε τον. Ἀφήστε τον. Ἐχει, ξαίρετε, ἓνα τέτοιο συνήθιο. Παραμερίζει πότε-πότε ὅπου τύχη καὶ στέκεται ἀκίνητος ³⁴. Μὰ θὰ ἔρθῃ γρήγορα, πιστεύω. Μὴν τὸν ἐνοχλεῖτε λοιπὸν, ἀφήστε τον». «—Ἔστω, ἀφοῦ ἔχεις αὐτὴ τὴ γνώμη, δέχομαι πὼς ἔτσι πρέπει νὰ γίνῃ,—εἶπ' ὁ Ἀγάθων. Ἀλλὰ τότε ἐμᾶς τοὺς ἄλλους, παιδιὰ, φέρτε μας νὰ δειπνήσουμε. Νὰ προσφέρετε ὅ,τι θέλετε, ἐφ' ὅσον δὲν σᾶς ἐπιστατεῖ κανένας, πρᾶμα ποῦ δὲν ἔκαμα ἐγὼ ποτέ μου· ἔτσι καὶ τώρα, πάρτε με καὶ μένα γιὰ καλεσμένον ἀπὸ σᾶς στὸ δεῖπνο καὶ περιποιηθῆτέ μας, ἐμένα καὶ τοὺς ἄλλους ἐδῶ πέρα, γιὰ νὰ σᾶς παυνέψουμε».

Κατῶπιν αὐτοῖ ἀρχισαν νὰ τρῶνε, ἔλεε ὁ Ἀριστόδημος, ἀλλ' ὁ Σωκράτης δὲν ἔμπαινε μέσα. Ὁ Ἀγάθων, ἐννοεῖται, πολλὰς φορὰς ἔκαμε νὰ στείλῃ νὰ φωνάξουν τὸ Σωκράτη, μὰ τοῦτος δὲν τὸν ἀφηνε. Ἐπιτέλους ἔφτασε δὲν χασομέρησε πολλὴ ὥρα, ὅπως τὸ συνήθιζε ³⁵, παρὰ ἔφτασε, στὴ μέση ἀκριβῶς τοῦ δεῖπνου. Τότε ὁ Ἀγάθων, ποῦ ἦταν ξαπλωμένος μόνος στὸ τελευταῖο κρεβάτι ³⁶, τοῦ φώναξε : «—Ἐδῶ ἔλα, Σωκράτη, κοντὰ σὲ μένα, ξαπλώσου, γιὰ νὰπολαύσω μὲ τὴν ἐπαφὴ καὶ τὴ σοφὴ ἰδέα, ποῦ σοῦ κατέβηκε ³⁷ στὴν

35. Οὐ πολὺν χρόνον, ὡς εἰώθει, διατρίψαντα. Ἡ θέσις τοῦ ὡς εἰώθει ἀνάμεσα στὰ χρόνον διατρίψαντα δὲν ἀφήνει καμιά ἀμφιβολία, ὅτι ἡ συνήθειά του ἦταν νὰ βραδύνῃ, ὅταν βυθιζότανε σὲ σκέψιν (βλ. σημ. 34). Ὁ Σοκ. σημειώνει ὅτι τὸ ὡς εἰώθει ἀναφέρεται στὴν ὅλη πρότασι, δηλαδὴ βγάξει ἀντίθετο νόημα. Ἐπὶ τέλους ἦλθεν, ὅπως συνήθιζε, ὅστερ' ἀπὸ μικρὴ καθυστέρηση.

36. Ὁ Ἀγάθων ἦταν στὸ τελευταῖο πρὸς τ' ἀριστερὰ κρεβάτι. Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἔτρωγαν μισοξαπλωμένοι σὲ κρεβάτια. Σὲ κάθε κρεβάτι μπορούσαν νὰ καθίσουν δύο ἢ ἐν ἀνάγκη καὶ τρεῖς. Μπροστὰ σὲ κάθε κρεβάτι ἦταν κι ἀπὸ ἓνα χαμηλὸ τραπέζι μετὰ τὰ φαγητά.

37. Ἐδῶ ὁ Ἀγάθων δὲν τὸ λέει χωρὶς κάποια εἰρωνεία. Μὰ θὰ τοῦ δώσῃ ἀπάντησι πληρωμένη ὁ Σωκράτης.

έστη ἐν τοῖς προθύροις. δῆλον γὰρ ὅτι εὗρες αὐτὸ καὶ ἔχεις· οὐ γὰρ ἂν προαπέστης. καὶ τὸν Σωκράτη καθίζεσθαι καὶ εἰπεῖν ὅτι· Εἴ ἂν ἔχοι, φάναι, ὦ Ἀγάθων, εἰ τοιοῦτον εἴη ἡ σοφία, ὥστ' ἐκ τοῦ πληρεστέρου εἰς τὸν κενώτερον ῥεῖν ἡμῶν, ἐὰν ἀπτώμεθα ἀλλήλων, ὥσπερ τὸ ἐν ταῖς κύλιξιν ὕδωρ τὸ διὰ τοῦ ἑρίου ῥέον ἐκ τῆς πληρεστερας εἰς τὴν κενωτέραν. εἰ γὰρ οὕτως ἔχει καὶ ἡ σοφία, Ε πολλοῦ τιμῶμαι τὴν παρὰ σοὶ κατάκλισιν οἶμαι γὰρ με παρὰ σοῦ πολλῆς καὶ καλῆς σοφίας πληρωθήσεσθαι. ἡ μὲν γὰρ ἐμῇ φαύλῃ τις ἂν εἴη ἢ καὶ ἀμφισβητήσιμος, ὥσπερ ὄναρ οὔσα, ἡ δὲ σὴ λαμπρά τε καὶ πολλὴν ἐπίδοσιν ἔχουσα, ἢ γε παρὰ σοῦ νέον ὄντος οὕτω σφόδρα ἐξέλαμψε καὶ ἐκφανῆς ἐγένετο πρῶτη ἐν μάρτυσι τῶν Ἑλλήνων πλέον ἢ τρισμυρίοις. Ὑβριστῆς εἰ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Ἀγάθων. καὶ ταῦτα μὲν καὶ ὀλίγον ὕστερον διαδικασόμεθα ἐγὼ τε καὶ σὺ περὶ τῆς σοφίας, δικαστῇ χρώμενοι τῷ Διονύσῳ· νῦν δὲ πρὸς τὸ δεῖπνον πρῶτα τρέπου.

176 IV. Μετὰ ταῦτα, ἔφη, κατακλινέντος τοῦ Σωκράτους καὶ δευτηρήσαντος καὶ τῶν ἄλλων, σπονδὰς τε σφᾶς ποιήσασθαι, καὶ ἔσαντας τὸν θεὸν καὶ τᾶλλα τὰ νομιζόμενα τρέπεσθαι πρὸς τὸν πότον. τὸν οὖν Πανσανίαν ἔφη λόγον τοιοῦτον τινὸς κατάρχειν. Εἰεν, ἄνδρες, φάναι,

D2 προσέστιν : πρόσεστιν BV || εὗρες : ὑῖρες Schanz Burnet || 3 τὸν corr. Coisl. 155 Hermann Iahn Schanz Hug : τὸ codd. Robin Syk. || E 1 τιμῶμαι : τιμῶμεν BV || με : del Usener || 3 ἢ : om. BV Hermann et alii || 5 ἢ γε : εἰ γε BV.

38. Ὅπως τὸνεῖρο δὲν ἔχει πραγματικότητα καὶ τὰ γεγονότα δὲ φαίνονται, παρὰ γίνονται μέσα στὴν ψυχῇ, ἔτσι καὶ ἡ φιλοσοφικὴ ἔρευνα. Ὁ Σωκράτης βυθίστηκε σὲ συλλογὴ, τὸ τί συνέβη μέσα του ποῖός τὸ εἶδε ; Κι ὁ ἴδιος δὲν εἶναι βέβαιος ἀπολύτως. Ἡ τραγωδία ὅμως παριστάνεται, φαίνεται, καὶ ἡ ἐπιτυχία της πιστοποιεῖται ἀπὸ τόσους μάρτυρες. Ἔτσι ὁ Σωκράτης κάνει φιλοφρόνημα στὸν Ἀγάθωνα ὑπενθυμίζοντας τὴ νίκη του.

39. Ὑ β ρ ι σ τ ῆ ς. Ὁ Ἀγάθων, ποῦ ἤξερε τὴν εἰρωνεία τοῦ Σω-

ζώπορτα. Γιατ' εἶν' ὀλοφάνερο, πῶς τῇ βρῆκες καὶ τὴν κρατεῖς· γιατί ἄλλιῶς δὲ θὰ ξεκολλοῦσες ἀπὸ κεῖν. Καὶ ὁ Σωκράτης εἶπε καθὼς ξαπλωνότανε : «—Καλὸ θὰ ἦταν, Ἀγάθων, ἂν ἡ σοφία ἦταν τέτοιο πρᾶμα, ποὺ νὰ χύνεται ἀπὸ τὸν πιὸ γεμᾶτον στὸν πεῖδ ἄδειανὸ ἀπὸ μᾶς, ὅταν ἀγγίζωμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἀκριβῶς ὅπως τὸ νερὸ στὰ ποτήρια ποὺ με διάμεσο τὸ μαλλὶ χύνεται ἀπὸ τὸ πιὸ γεμᾶτο στὸ πιὸ ἄδειανό. Ἄν ἦταν ἔτσι καὶ ἡ σοφία, ἐγὼ τὸ θεωρῶ πολῦτιμο τὸ πλάγιασμα κοντά σου· γιατί φαντάζομαι πῶς ἀπὸ σένα ἐγὼ θὰ γεμίσω πολλὰ καὶ ὁμορφὴ σοφία. Ὅσο γιὰ τὴ δική μου τὴ σοφία μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ μία σοφία ἀσήμαντὴ ἢ καὶ νᾶμφισβητηθῇ ἡ ὑπαρξὴ της, ἀφοῦ εἶναι σὰν τὸνεῖρο ³⁸. ἐνῶ ἡ δική σου εἶναι φανταχτερὴ καὶ ἔχει μεγάλη προκοπή,—αὐτὴ δὲ ποὺ ἀπὸ σένα, μολονότι εἶσαι νέος, ἐξεφύτρωσε καὶ ἀχτιδοβόλησε τόσο δυνατὰ καὶ πιστοποιήθηκεν ἐπισήμως μπροστὰ σὲ τριάντα καὶ παραπάνω χιλιάδες μάρτυρες, ποὺμποροῦν νὰ τὴ διακηρύξουν εἰς τοὺς Ἑλληνας». «—Πειραχτήριον ³⁹ εἶσαι, Σωκράτη, εἶπε ὁ Ἀγάθων· Τέλος πάντων, αὐτὴ τὴ διαφορὰ μας γιὰ τὴ σοφία θὰ τὴ λύσουμε ἐγὼ καὶ ἐσὺ—καὶ μάλιστα δικαστικῶς—πιὸ ὕστερα, παίρνοντας γιὰ δικαστὴ τὸ Διόνυσον ⁴⁰. τώρα ὅμως ρίξου πρῶτα στὸ φατ».

IV. Ὑστερ' ἀπ' αὐτά, ἔλεε ὁ Ἀριστοδῆμος, ἀφοῦ ξαπλώθηκε ὁ Σωκράτης καὶ ξέφαγε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι, τότε κάμανε σπονδὲς καὶ, ἀφοῦ ψάλανε ὕμνον στὸ θεὸ ⁴¹ καὶ τᾶλλα τὰ συνηθισμένα, τὸ ρίξανε στὸ πιοτί. Ὅπου λοιπὸν ὁ Πausanias ⁴² πρῶτος ἄρχισε νὰ λέη κάτι τέτοια : «—Βρὲ παιδιὰ,

κράτη, προσποιεῖται ὅτι ὅσα εἶπε ὁ Σωκράτης δὲν τὰ παίρνει στὰ σοβαρά. Ἔτσι δείχνει μετριοπάθεια μολονότι ἀφήνει νὰ ἐνηνοθῇ ὅτι εἶναι περήφανος γιὰ τὴ νίκη του. «Μὲ εἰρωνεύεσαι, τοῦ λέει, με πειράξεις, καὶ θὰ μοῦ τὰ πληρώσης. Θὰ μονομαχήσουμε μὲ τὸ κρασί, ὅποιος μεθύσῃ τὸν ἄλλον, γιὰ νὰ ἰδῇς ποὺς ἔχει δίκιον». Ἡ ἀπειλὴ αὐτὴ φυσικὰ εἶναι χαριτωμένη. Καὶ ὅταν τοῦ λέει «εἶσαι πειραχτήριον» δὲν τὸ λέει στὰ σοβαρά, τὸν μαλώνει χαϊδευτικὰ. Τὰ πειράγματα εἶναι τόσο ἐλαφρά, καὶ γίνονται μὲ τόση χάρι, ὥστε δὲν προκαλοῦν ἀντιπάθειες (βλ. σημ. 170, 338).

40. Δηλ. θὰ διαγωνισθῶν ποὺς θὰ πῇ περισσότερο.

41. Δηλ. τὸ Διόνυσον.

42. Ὁ Pausanias ἦταν θαυμαστὴς τοῦ Ἀγάθωνος. Τὸνομά του ἀναφέρεται καὶ σὲ ἄλλους διαλόγους τοῦ Πλάτωνος, καὶ στὸ Συμπόσιο τοῦ Ξενοφώντος.

- τίνα τρόπον ῥᾶστα πύμεθα ; ἐγὼ μὲν οὖν λέγω ὑμῖν, ὅτι τῷ ὄντι πάνν χαλεπῶς ἔχω ὑπὸ τοῦ χθὲς πότου καὶ δέομαι ἀναψυχῆς τινός, οἶμαι δὲ καὶ ὑμῶν τοὺς πολλοὺς· πάρ-
B ῥηστε γὰρ χθές· σκοπεῖσθε οὖν, τίνι τρόπῳ ἂν ὡς ῥᾶστα πίνοιμεν· τὸν οὖν Ἀριστοφάνη εἰπεῖν. Τοῦτο μέντοι εὐ λέγεις, ὦ Πανσανία, τὸ παντὶ τρόπῳ παρασκευάζεσθαι ῥαστώνην τιὰ τῆς πόσεως· καὶ γὰρ αὐτὸς εἰμι τῶν χθὲς βεβαπτισμένων. ἀκούσαντα οὖν αὐτῶν ἔφη Ἐρυξίμαχον τὸν Ἀκουμενοῦ· Ἡ καλῶς, φάναι, λέγετε. καὶ ἔτι ἐνός δέομαι ὑμῶν ἀκοῦσαι· πῶς ἔχεις πρὸς τὸ ἐρῶσθαι πίνειν Ἀγάθων ; Οὐδαμῶς, φάναι, οὐδ' αὐτὸς ἔρρωμαι. Ἐρ-
C μαιον ἂν εἴη ἡμῖν, ἥ δ' ὅς, ὡς ἔοικεν, ἐμοὶ τε καὶ Ἀριστο-
 δήμῳ καὶ Φαίδρῳ καὶ τοῖσδε, εἰ ὑμεῖς οἱ δυνατώτατοι πί-
 νειν νῦν ἀπειρήκατε· ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀεὶ ἀδύνατοι. Σω-
 κράτῃ δ' ἐξαιρῶ λόγον· ἱκανὸς γὰρ καὶ ἀμφοτέρω, ὥστ' ἐξαρκέσει αὐτῷ ὁπότ' ἂν ποιῶμεν. ἐπειδὴ οὖν μοι δο-
 κεῖ οὐδεὶς τῶν παρόντων προθύμως ἔχειν πρὸς τὸ πολὺν πίνειν οἶνον, ἴσως ἂν ἐγὼ περὶ τοῦ μεθύσκεσθαι, οἷόν ἐστι, τάληθ' ἔγωγον ἥττον ἂν εἴην ἀηδής. ἐμοὶ γὰρ δὴ
D τοῦτό γε οἶμαι κατάδηλον γεγονέναι ἐκ τῆς ἱατρικῆς, ὅτι χαλεπὸν τοῖς ἀνθρώποις ἡ μέθη ἐστὶ· καὶ οὐτε αὐτὸς ἐκὼν εἶναι πόρρω ἐθελήσαιμι· ἂν πιεῖν οὐτε ἄλλω συμ-

176 A. πύμεθα : πύμεθα V || 8 παρῆστε : παρῆτε B¹ V || B 3 παρα-
 σκευάζεσθαι : παρασκευάσασθαι TW Robin || 5 αὐτῶν : αὐτὸν B || 7
 ἀκοῦσαι : πῶς ἔχεις Wilamowitz : ἀκοῦσαι, πῶς ἔχει codd. et
 edd. || 8 Ἀγάθων ; Wilamovitz Ἀγάθων. Codd. et edd. al. Ἀγά-
 θωνος Vahlen Burnet || C 4 λόγου : τοῦ λόγου V.

43. Ὁ γνωστὸς κωμικὸς ποιητής, ποὺ εἶχε σατυρίσει καὶ τὸ Σωκράτῃ καὶ τὸν Ἀγάθωνα.

44. Γιατρός καλός, φίλος τοῦ Φαίδρου. Περήφανος γιὰ τὴν ἐπι-
 στήμην του καὶ σοβαροπρεπής.

45. Φαίδρος. Ἄνθρωπος ποὺ τὸν ἐνδιαφέρουν ὅλα τὰ ζητήματα
 καὶ θέλει νὰ ζήσει τὴ ζωὴ του εὐχάριστα. Εἶναι θαυμαστής τῶν ρη-
 τῶρων καὶ ἰδίως τοῦ Λυσία. Τῶνομά του φέρει ἕνα ἀπὸ τοὺς πρὸ
 βαθεῖς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος.

δλα καλά, μὰ μὲ ποιὸν τρόπο θὰ πίνουμε πιὸ ξεκουραστικά ; Ἐγὼ τοῦλάχιστο, σᾶς τὸ λέω, εἶμαι πραγματικῶς χάλια ἀπὸ τὸ χθεσινὸ πιοτὶ κι αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη γιὰ κάποιο ξεκούρασμα· φαντάζομαι ὅτι καὶ πολλοὶ ἀπὸ σᾶς νιώθετε τὴν ἴδια ἀνάγκη· γιατί βρεθήκατε δῶ καὶ χθές· γιὰ σκεφθῆτε λοιπόν, μὲ τί τρόπο θὰ πίνουμε μὲ τὴν πιὸ μεγαλύτερη ἄνεση». Τότε ὁ Ἀριστοφάνης ⁴³ εἶπε : «—Μάλιστα, ἡ πρότασή σου αὐτή, Πανσανία, εἶναι καλή, νὰ κανονίσουμε κάποια ἄνεση στὸ πιόσιμο μὲ οἷοδήποτε τρόπο· γιατί κι ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τοὺς χθεσινοὺς κρασοβαφτισμένους». Μόλις λοιπὸν τοὺς ἄκουσε ὁ Ἐρυξίμαχος ⁴⁴ τοῦ Ἀκουμενοῦ λέει : «Ἄ, ὦραϊο εἰν' αὐτὸ πού λέτε· σᾶς παρακαλῶ, νάκούσουμε κι ἐνὸς ἄλλου τὴ γνώμη. Ἐχεις διάθεση, Ἀγάθων, γιὰ γενναῖο κρασοπότι ; » «—Καθόλου, εἶπε, οὔτε κι ἐγὼ δὲν ἔχω γενναία διάθεση». «—Θὰ ἦταν τυχερὸ γιὰ μᾶς, φαίνεται, εἰπ' αὐτὸς, γιὰ μένα δηλαδὴ καὶ γιὰ τὸν Ἀριστὶδῆμο καὶ τὸ Φαῖδρο ⁴⁵· καὶ τοὺτους ἐδῶ, πού ἐσεῖς, οἱ πιὸ δυνατοὶ στὸ πιοτὶ, ἔχετε κουρασθῇ· γιατί ἐμεῖς πάντα εἵμεθα ἀδύνατοι. Ὅσο διὰ τὴν Σωκράτη θεωρῶ περιττὸ ν' ἀκούσωμε τὴ γνώμη του ⁴⁶ διότι αὐτὸς πράγματι εἶναι ἱκανὸς καὶ γιὰ τὰ δυνά, ὥστε ὅ,τι κι ἂν ἀποφασίσουμε νὰ κάνωμε, θὰ μείνῃ εὐχαριστημένος. Ἐπειδὴ λοιπὸν κανεὶς ἀπὸ τοὺς παρόντας δὲν μοῦ φαίνεται νάχῃ ὀρεξὴ γιὰ νὰ πιῇ πολὺ κρασί, θὰ φαινόμουν ἴσως ὀλιγώτερο δυσάρεστος, ἂν σᾶς ἔλεγα τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ μεθύσι, τί πρᾶμα εἶναι. Σᾶς βεβαιῶ λοιπὸν ὅτι ἐγὼ πιστεύω πῶς ἀπὸ τὴν ἱατρικὴ ἔχει ἀποδειχθῇ τρανότατα, ὅτι τὸ μεθύσι εἶναι ὀλέθριον· κι οὐτ' ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἂν εἰν' ἀπὸ τὴ θελήσῃ μου, θὰ δεχθῶ ⁴⁷ ποτὲ νὰ πιῶ πέρ' ἀπὸ τὸ κα-

46. Σωκράτη δ' ἐξαίρω λόγου. Λόγος δὲν σημαίνει λογαριασμός, οὔτε τὸ λόγου ἀναφέρεται στὸν Ἐρυξίμαχο, δηλ. τοῦ ἐμοῦ λόγου, ἦτοι δὲν ὀμιλῶ περὶ αὐτοῦ, δὲν τὸν λογαριάζω, ὅπως μεταφράζουν οἱ Συκ., Φωτ., Ἀρβ. Ὁ Ἀγάθων τὰ εἶπε αὐτά, γιὰ νὰ μὴν παρεξηγηθῇ πού ζήτησε τὴ γνώμη τοῦ Ἀγάθωνος καὶ δὲ ζήτησε τὴ γνώμη τοῦ Σωκράτη : «Τὸ Σωκράτη δὲν τὸν ρώτησα, δὲν τοῦ δίδω τὸ λόγο, θεωρῶ περιττὸ τὸ λόγο του (τὴ γνώμη του)». Ὅ,τι κι ἂν ἀποφασίσουμε μεῖς, αὐτὸς θὰ τὸ δεχθῇ, γιατί εἶναι ἱκανὸς καὶ γιὰ τὰ δυνά...».

47. Τὸ θὰ στὴ δημοτικῇ δὲν συνοδεύει μόνο τὸν μέλλοντα. Πολλές φορές, ὅπως ἐδῶ, εἶναι δυνητικὸ. Θὰ δεχθῶ ἀντὶ θέλω δεχθῇ. Ἡ δυνητικὴ εὐκτικὴ ἔτσι μεταφράζεται τίς πιὸ πολλές φορές. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ μεταφράζεται γενικῶς ἡ δυνητικὴ εὐκτικὴ

βουλευσάμην, ἄλλως τε καὶ κραιπαλῶντα ἔτι ἐκ τῆς προ-
 τεραίας. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη φάναι ὑπολαβόντα Φαῖδρον τὸν
 Μυρρινοῦσιον, ἔργον σοι εἶωθα πείθεσθαι ἄλλως τε καὶ
 ἅττ' ἂν περὶ ἱατρικῆς λέγῃς· νῦν δ', ἂν εὖ βουλευώνται,
 E καὶ οἱ λοιποὶ. ταῦτα δὴ ἀκούσαντες συγχωρεῖν πάντας
 μὴ διὰ μέθης ποιήσασθαι τὴν ἐν τῷ παρόντι συνουσίαν,
 ἀλλ' οὕτω πίνοντας πρὸς ἡδονήν.

V. Ἐπειδὴ τοίνυν, φάναι τὸν Ἑρξίμαχον, τοῦτο
 μὲν δέδοκται, πίνειν ὅσον ἂν ἕκαστος βούληται, ἐπάναγ-
 κες δὲ μηδὲν εἶναι, τὸ μετὰ τοῦτο εἰσηγοῦμαι τὴν μὲν ἄρτι
 εἰσελθοῦσαν αὐλητρίδα χαίρειν ἔῃν, αὐλοῦσαν ἑαυτῇ ἢ
 ἂν βούληται ταῖς γυναιξὶ ταῖς ἔνδον, ἡμᾶς δὲ διὰ λόγων
 ἀλλήλοισι συνεῖναι τὸ τήμερον· καὶ δι' οἷων λόγων, εἰ
 177 βούλεσθε, ἐθέλω ὑμῖν εἰσηγήσασθαι. Φάναι δὴ πάντας καὶ
 βούλεσθαι καὶ κελεύειν αὐτὸν εἰσηγεῖσθαι. εἰπεῖν οὖν τὸν
 Ἑρξίμαχον ὅτι· Ἡ μὲν μοι ἀρχὴ τοῦ λόγου ἐστὶ κατὰ
 τὴν Εὐρυπιδὸν Μελανίππην· οὐ γὰρ ἐμὸς ὁ μῦθος,
 ἀλλὰ Φαῖδρον τοῦδε, δὴ μέλλω λέγειν. Φαῖδρος γὰρ ἐκά-
 στοτε πρὸς με ἀγανακτῶν λέγει· Οὐ δεινόν, φησὶν, ὦ Ἑρ-
 ξίμαχε, ἄλλοις μὲν τισι θεῶν ὕμνους καὶ παίωνας εἶναι
 ὑπὸ τῶν ποιητῶν πεποιημένους, τῷ δὲ Ἐρωτι, τηλικούτῳ
 B ὄντι καὶ τοσούτῳ θεῷ, μηδὲ ἓνα πόποτε τοσούτων γεγο-
 νότων ποιητῶν πεποιημέναι μηδὲν ἐγκώμιον· εἰ δὲ βού-

D 7 λέγῃς : λέγεις T || ἂν αὐ : BV || βουλευώνται Coislin : βού-
 λωνται codd. βούλονται Rettig. νῦν δ' αὖ εἰ βούλονται Sykoutris.
 E 6 εἶναι : εἰδέναι V || 177 A₁ καί : del. Hermann Schanz. || 7
 παίωνας W² : παίονας BT παιᾶνας B³ T³ V.

μὲ τὸ θ' αὖ καὶ παρατατικό, σὺν γὰρ ἦσαν δυνητ. ὀριστική. Κάποτε
 ὁμως τὸ θ' αὖ με παρατατικό ἀναφέρεται καὶ στὸ παρὸν ἢ καὶ στὸ μέλ-
 λον· λ.χ. θ' αὖ ἤθελες γὰρ θῆς ἀκάλεστος στὸ δεῖπνο ;

48. Μυρρινούς, δῆμος τῆς Ἀττικῆς τὰ σημερινὰ Μέρζεντα.

49. Καὶ σήμερα διατρεῖται τὸ ἔθιμο αὐτό, στὰ χωρία, ἰδίως
 τῆς Πελοποννήσου. Σὲ κάθε γλέντι ἕνας σηκώνει τὸ κουπάρι (κύπελλο)
 καὶ τὸ πίνει ὅλο εἰς ὑγείαν τοῦ τάδε, ἀφοῦ προηγουμένως
 βρῇ, μὲ. τὸ γεία σου..., τὸ διάδοχό του. Ὁ δεῦτερος κάνει
 τὸ ἴδιο καὶ τελευταῖος πίνει ὁ τάδε ποῦ εἰς ὑγείαν του διατά-

νονικό, οὔτε ἄλλον θὰ συμβουλευσω νὰ τὸ κάμῃ, ὅταν μάλιστα εἶναι ζαλισμένος ἀπὸ τὴν προηγούμενη μέρα». «—Μὰ βέβαια, εἶπε παίρνοντας τὸ λόγο ὁ Φαῦδρος ὁ Μυρρινούσιος ⁴⁸, ἐγὼ συμφωνῶ μαζί σου πάντοτε, καὶ προπαντὸς ὅταν μοῦ μιλάς κάτι γιὰ τὴν ἱατρική· τώρα ὁμως, ἂν τὸ καλοσκεφτοῦνε, θὰ συμφωνήσουν καὶ οἱ ἄλλοι». Ἀμέσως, μόλις τᾶκουσαν αὐτά, ὅλοι συμφωνήσανε, ἔλεε ὁ Ἀριστόδημος, νὰ μὴ τὸ ρίξουνε στὸ μεθύσι στὴν τωρινὴ συγκέντρωση, ἀλλὰ νὰ πίνουν ἔτσι κατὰ εὐχαρίστηση ὁ καθένας.

V. «—Τὸ λοιπὸν, ἀφοῦ ἔγινε δεκτὴ αὐτὴ ἡ πρόταση, λέει ὁ Ἐρυξίμαχος, νὰ πίνη δηλαδὴ ὅσο θέλει ὁ καθένας καὶ νὰ μὴν εἶναι καθόλου ἀναγκαστικό ⁴⁹, ὅστερ' ἀπ' αὐτὸ ἐγὼ προτείνω, τὴν αὐλητρίδα πού τώρα μόλις μπήκε, νὰ τὴν ἀφήσουμε νὰ πάῃ στὸ καλὸ,—ἄς παίξῃ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της ἢ ἄμα θέλῃ γιὰ τὶς γυναῖκες μέσα—κι ἐμεῖς νὰ τὴν περάσουμε τὴ σημερινὴ μὲ ὁμιλίες· κι' ἂν ρωτᾶτε, μὲ τί ὁμιλίες, ἐγὼ εἶμαι πρὶ θυμος, ἂν θέλετε, νὰ εἰσηγηθῶ τὸ θέμα». Εἶπαν τότε πὼς θέλουνε καὶ τὸν παρακαλοῦνε μάλιστα νὰ κάμῃ εἰσήγηση. Τότε ὁ Ἐρυξίμαχος συνεχίζει: «—Ἀρχίζω τὴν εἰσήγησή μου, ὅπως ἡ Μελανίππη ⁵⁰ τοῦ Εὐριπίδου δηλαδὴ, δὲν εἶν' αὐτὸς δίκος μου ὁ μῦθος, πού σκοπεῖν νὰ σᾶς πῶ, ἀλλὰ τοῦ Φαῦδρου τουτουνοῦ. Κάθε'τόσο, ξαίρετε, ὁ Φαῦδρος ἀπευθύνεται σὲ μένα καὶ λέει μ' ἀγανάκτηση: Δὲν εἶναι φοβερὸ πρᾶμα, Ἐρυξίμαχε, μοῦ λέει, νὰ ἔχουν φτιάξει οἱ ποιηταὶ ὕμνους καὶ παιᾶνας εἰς διαφόρους ἄλλους θεοὺς, καὶ εἰς τὸν Ἐρωτα, ἕνα τόσο μεγάλο καὶ σπουδαῖο θεό, νὰ μὴν ἔχῃ ποτὲ κανένας καμωμένο κανένα ἐγκώμιο ⁵¹ ἀπὸ τοὺς τόσους ποιητὰς πού γεν-

χθῆκε τὸ κουπάρι. Ὁ πρῶτος διατάζει τὸ κουπάρι, οἱ ἄλλοι πίνουν κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑποχρεωτικῶς ὅλο τὸ κρασί τοῦ κουπαριοῦ. Ὅταν δὲν γίνετ' αὐτό, τότε λέν ὅτι πίνουν κατὰ εὐχαρίστηση.

50. Ὁ Εὐριπίδης εἶχε γράφει δύο τραγωδίας μὲ τὸν τίτλο Μελανίππη, τὴ Σοφὴ καὶ τὴ Δεσμώτιν, πού χάθηκαν. Σ' ἕνα ἀπόσπασμα τῆς Μελανίππης τῆς Σοφῆς πού σώθηκε, στὸ προοίμιο δηλαδὴ, ὑπάρχει ὁ στίχος: «κοὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος, ἀλλ' ἐμῆς μητρὸς πάρα». (Μῦθος=λόγος).

51. Τὸ ἐγκώμιο ἦταν ἑμμετρο καὶ τραγουδιόταν, ἦταν ὕμνος. Ὅπως καὶ τὰ ἐγκώμια τοῦ ἐπιταφίου θρήνου. Ὁ ἔπαινος ἦταν σὲ πεζὸ λόγο. Στὸ περιεχόμενο ταυτίζεται μὲ τὸ ἐγκώμιο. Γι' αὐτὸ στὸ Συμπόσιο ταυτίζονται ὁ ἔπαινος καὶ τὸ ἐγκώμιο, καθὼς καὶ τὸ ἐπαινὸ μὲ τὸ ἐγκωμιάζω.

- λει αὖ σκέψασθαι τοὺς χρηστοὺς σοφιστάς, Ἑρακλέους μὲν καὶ ἄλλων ἐπαινοὺς καταλογάδην ξυγγράφειν, ὥσπερ ὁ βέλτιστος Προδίκος· καὶ τοῦτο μὲν ἤττον καὶ θαυμαστόν, ἀλλ' ἔγωγε ἤδη τινὶ ἐνέτυχον βιβλίῳ ἀνδρὸς σοφοῦ, ἐν ᾧ ἐνήσαν ἅλεις ἔπαινον θαυμάσιον ἔχοντες πρὸς ὠφέλειαν· καὶ ἄλλα
- C** τοιαῦτα συγχὰ ἴδοις ἂν ἐγκεκωμιασμένα. τὸ οὖν τοιούτων μὲν πέρι πολλὴν σπουδὴν ποιήσασθαι, Ἐρωτα δὲ μηδένα πω ἀνθρώπων τετολμηκέναι εἰς ταυτηνὴ τὴν ἡμέραν ἀξίως ὑμῆσαι, ἀλλ' οὕτως ἡμέλῃται τοσοῦτος θεός; ταῦτα δὴ μοι δοκεῖ εὖ λέγειν Φαῖδρος. ἐγὼ οὖν ἐπιθυμῶ ἅμα μὲν τούτῳ ἔρανον εἰσενεγκεῖν καὶ χαρίσασθαι, ἅμα δ' ἐν τῷ παρόντι πρέπον μοι δοκεῖ εἶναι ἡμῖν τοῖς παροῦσι
- D** κοσμήσαι τὸν θεόν. Εἰ οὖν ξυνδοκεῖ καὶ ὑμῖν, γένοιτ' ἂν ἡμῖν ἐν λόγοις ἱκανὴ διατριβή· δοκεῖ γάρ μοι χρῆναι ἕκαστον ἡμῶν λόγον εἰπεῖν ἔπαινον Ἐρωτος ἐπὶ δεξιὰ ὡς ἂν δύνηται κάλλιστον, ἄρχειν δὲ Φαῖδρον πρῶτον, ἐπειδὴ καὶ πρῶτος κατὰκειται καὶ ἔστιν ἅμα πατὴρ τοῦ λόγου. Οὐδεῖς σοι, ὦ Ἐρυξίμαχε, φάναι τὸν Σωκράτη, ἐναντία ψηφιεῖται. οὔτε γὰρ ἂν πον ἐγὼ ἀποφῆσαιμι, δς οὐδὲν
- E** φημι ἄλλο ἐπίστασθαι ἢ τὰ ἐρωτικά, οὔτε πον Ἀγάθων καὶ Πανσανίας, οὐδὲ μὴν Ἀριστοφάνης, ᾧ περὶ Διόνυσον καὶ Ἀφροδίτην πᾶσα ἡ διατριβή, οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς

B 6 ἀνδρὸς σοφοῦ : om. BV Hermann Iahn Rettig Schanz Hug
 || 7 πρὸς ὠφέλειαν : πρὸς ὠφελίαν T Robin Syk. || D 4 κάλλιστον : κάλλιστα W. || E 3 διατριβή : σπουδὴ V.

52. Λέγεται ὅτι ἔπαινο τοῦ ἁλατος εἶχε γράψει ὁ ρήτωρ Πολυκράτης, ποὺ ἔγραψε τὴν κατηγορίαν τοῦ Σωκράτους, ὅπου ἔδειχνε ὅτι δικαίως ὁ Σωκράτης ἐδικάσθηκε. Μὲ αὐτὰ ὁ Πλάτων εἰρωνεύεται τὸν Πολυκράτη, ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τέτοια ζητήματα. Φαίνεται ὅμως ὅτι γιὰ ρητορικὸ γύμνασμα ἔπαιρναν τέτοια μικροπράγματα γιὰ νὰ τὰ ἐπαινέσουν λ.χ. τὴν ἐξορία, τὴ φτώχεια, τὰ ποντίκια, τίς μυῖγες κλπ.

53. Τὸν ἔρωτα τὸν ὑμνησαν βέβαια πολλοί. Καὶ ἡ Σαπφὼ καὶ ὁ Σοφοκλῆς (ἔρωσ, ἀνίκατε μάχαν, Ἀντιγόνη 781),

νηθήκανε στὸν κόσμον ; Κι ἂν θελήσης πάλι νὰ κοιτάξης τοὺς σοβαροὺς σοφιστάς,—γιά τὸν Ἡρακλῆ, μοῦ λέει, καὶ γι' ἄλλους, γράφουν ἐγκώμια στὸ πεζό, ὅπως λόγου χάρη ὁ καλῶτατος ὁ Πρόδικος· κι αὐτὸ εἶναι τὸ λιγώτερο ποὺ σὲ κάνει ν' ἀπορῆς, μὰ ἐγώ, σὲ βεβαιῶ, ἔτυχε νὰ βρῶ τώρα κοντὰ ἓνα βιβλίον ⁵² ἐνὸς σοφοῦ ἀνθρώπου; ποὺ εἶχε μέσα ἓνα θαυμάσιο ἔπαινον τοῦ ἁλατος σχετικῶς μὲ τὴν ὠφέλειά του· καὶ πολλὰ ἄλλα τέτοια μπορεῖς νὰ ἰδῆς ποὺ τοὺς ἔχουν κάμει ἐγκώμια. Νὰ σπουδαιολογοῦν γιὰ τέτοια πράγματα, καὶ τὸν Ἑρωτα νὰ μὴν ἔχη τολμήσει ἀκόμα κανέννας ἀνθρώπος μέχρι σήμερα νὰ τὸν τραγουδήσῃ ὅπως τοῦ ἀξιίζει ⁵³ ! Ὅχι, παρὰ ἔχει παραμεληθῇ ἔτσι ἓνας τόσοσ μεγάλος θεός ! —Αὐτὰ λοιπὸν ἐγὼ νομίζω ὅτι καλὰ τὰ λέγει ὁ Φαῖδρος. Ἐπομένως ἐκφράζω τὴν ἐπιθυμία ἄφ' ἐνὸς μὲν νὰ τοῦ κάμωμε τὴ χάρη καὶ νὰ συνεισφέρωμε ὅλοι μας ἔρανον εἰς τὸ θέμα του, ἄφ' ἐτέρου δὲ μοῦ φαίνεται ὅτι ταιριάζει κιόλας, στὴν τωρινὴ περίστασι, ἐμεῖς ἐδῶ πέρα νὰ δοξάσωμε αὐτὸν τὸν θεόν. Λοιπὸν, ἂν τὸ βρίσκετε σωστὸν κι ἐσεῖς, θὰ μπορούσαμε νὰ περάσωμεν ἀρκετὴν ὥρας μὲ ὁμιλίαν· ἔχω δηλαδὴ τὴν γνώμην, νὰ ὑποχρεωθῇ ὁ καθένας μας νὰ ἐκφωνήσῃ ἓνα λόγον ὡς ἔπαινον τοῦ Ἑρωτος, ὅσο μπορεῖ πιδ ὁμορφον, μὲ τὴν σειρά πρὸς τὰ δεξιὰ, καὶ νάρχισι πρῶτος ὁ Φαῖδρος, ἐπεὶ καὶ πρῶτος βρίσκεται ξαπλωμένος καὶ εἶναι συνάμα κι ὁ πατέρας τοῦ θέματος» ⁵⁴. «—Κανεῖς δὲ θὰ σοῦ δώσῃ, Ἐρυξίμαχε, ἀντίθετη ψῆφο, εἶπε ὁ Σωκράτης. Γιατὶ οὐτ' ἐγὼ φυσικὰ μπορῶ νὰ πῶ ὅχι, ἐγὼ ποὺ λέω πὼς δὲν ξαίρω τίποτ' ἄλλο παρὰ μόνον τὰ ἐρωτικά, οὔτε ὁ Ἀγάθων κι ὁ Πausανίας ⁵⁵, φαντάζομαι, μὰ οὔτε βέβαια κι ὁ Ἀριστοφάνης, ποὺ καταγίνεται ὅλο μὲ τὸ Διόνυσον καὶ τὴν Ἀ-

κι ὁ Εὐριπίδης κι ὁ Θεόγνης καὶ πολλοὶ ἄλλοι τὸν ἔχουν τραγουδήσει καὶ πολὺ ὠραῖα μάλιστα. Ὁ Πλάτων ἐννοεῖ ὅτι δὲν ἔχουν φτειάξει εἰδικὸν ἔργον γιὰ τὸν ἔρωτα, ἐπεὶ οἱ παραπάνω τραγούδησαν τὸν ἔρωτα μέσα στὸ πλαίσιο ἔργων μὲ γενικώτερη ὑπόθεσι. Καὶ φυσικὰ τὸ δικό του, τὸ Συμπόσιον, εἶναι τὸ καλύτερον τραγούδι γιὰ τὸν ἔρωτα.

54. Ὁ λόγος τοῦ Ἐρυξίμαχου κι αὐτὸς ἐδῶ καὶ ἰδίως ὁ κατωπινὸς εἶναι σοβαροπρεπής, καὶ τὸ ὕφος αὐτὸ προσπάθησα νὰ τὸ ἀποδώσω στὴ μετάφρασι μὲ τὴ μικτὴ γλῶσσα.

55. Τοὺς λέει καὶ τοὺς δυὸ μαζί, γιατί ὅλοι ἤξαιραν τὸ δεσμό τους.

τουτωνι ὧν ἐγὼ ὁρῶ. καίτοι οὐκ ἐξ ἴσου γίγνεται ἡμῖν τοῖς ὑστάτοις κατακειμένοις· ἀλλ' ἐὰν οἱ πρόσθεν ἱκανῶς καὶ καλῶς εἰπωσιν, ἐξαρκέσει ἡμῖν. ἀλλὰ τύχη ἀγαθῇ καταρχέτω Φαῖδρος καὶ ἐγκωμιαζέτω τὸν Ἔρωτα. ταῦτα δὴ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄρα ξυνέφασάν τε καὶ ἐκέλευον.

78 ἄπερ ὁ Σωκράτης. πάντων μὲν οὖν ἃ ἕκαστος εἶπεν, οὔτε πᾶν ὁ Ἀριστοδῆμος ἐμέμνητο οὔτ' αὖ ἐγὼ ἃ ἐκεῖνος ἔλεγε πάντα· ἃ δὲ μάλιστα καὶ ὧν ἔδοξέ μοι ἀξιωμακρόνεντον, τούτων ὑμῖν ἐρῶ ἕκαστον τὸν λόγον.

IV. *Πρῶτοι μὲν γάρ, ὥσπερ λέγω, ἔφη Φαῖδρον ἀρξάμενον ἐνθένδε ποθὲν λέγειν, ὅτι μέγας θεὸς εἶη ὁ Ἔρως καὶ θαυμαστός ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολυλαχὴ μὲν καὶ ἄλλη, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν.* τὸ B γάρ ἐν τοῖς πρεσβύτατον εἶναι τῶν θεῶν, τίμιον, ἢ δ' ὅς· τεκμήριον δὲ τούτου· γονῆς γὰρ Ἔρωτος οὔτ' εἰσὶν οὔτε λέγονται ὑπ' οὐδενός οὔτε ἰδιώτου οὔτε ποιητοῦ, ἀλλ' Ἡσίοδος πρῶτον μὲν χάος φησὶ γενέσθαι,

αὐτὰρ ἔπειτα

Γαί' εὐρύστερνος, πάντων ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ, ἡδ' Ἔρος

178 A₂ : ὅσα T^a || πάντα· ἃ δὲ μάλιστα καὶ ὧν codd. et edd. : πάντα, ἃ δὲ μάλιστα· καὶ ὧν Robin || ἀξιωμακρόνεντον : ἀξιωμακρόνεντον εἶναι TW ἀξιωμακρόνεντων B^a || 4 τὸν λόγον· τῶν λόγων V || 6 εἶη· ἔφη Stobaeus || 8 ἄλλη· ἄλλοι Stob. || B 1 πρεσβύτατον εἶναι τῶν θεῶν BV Stob. Hermann Iahn et alii : πρεσβύτατον εἶναι τὸν θεὸν W Robin Syk. πρεσβυτάτοις τῶν θεῶν T || ἢ δ' ὅς· εἶδος W² || 2 γονῆς : γονεῖς WV γοναί Stob. Wilamovitz || 4 φησί : φασὶ W || γενέσθαι : γίγνεσθαι Stob. || 5-7 αὐτὰρ ἔπειτα ... ἡδ' Ἔρος om. Stobaeus || 6 Γαῖα.... 7 Ἔρος secl. Hermann || 7 Ἔρος : ἔρως B^a WV

56. Εἶναι σὲ μειονεκτικὴ θέση—αὐτὸ τὸ λέει μ' ἐλαφρὰ εἰρωνεία—γιατὶ οἱ προηγούμενοι θὰ τὰ εἰποῦν ὅλα, καὶ δὲ θ' ἀφήσουν τίποτε νὰ ποῦν οἱ τελευταῖοι. Στὴ δῆλωση αὕτη ἐπανερχεται ἀργότερα (194 A).

57. Τὸ χ η ἄ γ α θ ῆ = μετὰ καλὸ. | souhaitons bonne chance à Phèdre (Robin)—ἀς τοῦ εὐχθούμε καλὴ τύχη (Φωτ.) | ἃς εἶναι ὁ θεὸς βοηθὸς στὸ Φαῖδρο (Ἀρβ.)—εἰς τὸνομα τοῦ Θεοῦ (Συκ.): Ἀλλὰ περὶ τίνος θεοῦ πρόκειται; Ἐδῶ μιλοῦν γιὰ τὸν Ἔρωτα. Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεός; ἢ ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός; Μονοθεϊστὴς μήπως ὁ Σωκράτης καὶ οἱ ἄλλοι; (Βλ. σημ. 16, 262).

φροδίτη, οὔτε κανας ἄλλος ἀπ' αὐτοὺς ἐδῶ ποῦ βλέπω. Ἄν καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς ἐμεῖς οἱ ξαπλωμένοι τελευταῖοι εἴμαστε σὲ μειονεκτικὴ θέσιν ⁵⁶. ἂν ὅμως οἱ μπροστινοὶ τὰ εἰποῦν ἱκανοποιητικὰ καὶ ὁμορφα, ἐμεῖς δὲ θὰ μιλήσωμε, θάρκεσθούμε σὲ κεῖνα. Ἄλλ' ἐμπρός, ἄς ἀρχίσῃ, μὲ τὸ καλὸ ⁵⁷, ὁ Φαῖδρος καὶ ἄς κἀνὴ τὸ ἐγκώμιο τοῦ Ἑρωτα.

Ὅπως ἦταν ἐπόμενο, σ' αὐτὰ κατόπιν ἐσυμφώνησαν καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι παρακινουῦσαν τὸ Φαῖδρο μὲ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Σωκράτη ⁵⁸. Ὅλα ὅμως ὅσα εἶπε ὁ καθένας τους, ἐννοεῖται, οὔτε ὁ Ἀριστόδημος τὰ θυμότανε καλὰ, οὔτε πάλι ἐγὼ τὰ θυμοῦμαι ὅλα ὅσα ἔλεε ἐκεῖνος· ἀλλὰ ὅσα θυμοῦμαι πιὸ καλὰ καὶ ὅποιανοῦ ὁ λόγος μοῦ φάνηκε πῶς ἄξιζε νὰ τὸν ἀπομνημονεύσω, αὐτῶν ὅθ' ἄς πῶ τὸ λόγο τοῦ καθενὸς χωριστὰ ⁵⁹.

VI. Πρῶτος λοιπὸν, καθὼς εἶπα, ἔβαλε λόγο ὁ Φαῖδρος ἀρχίζοντας μ' ἓνα τέτοιο προοίμιο : ὅτι μέγας θεὸς εἶν' ὁ Ἑρως καὶ θαυμασμὸν προκαλεῖ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τοὺς θεοὺς, διὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν γενεαλογία τοῦ ⁶⁰. «Πραγματικῶς—συνέχισε—ὅτι εἶναι ὁ πρεσβύτερος ἀπ' τοὺς θεοὺς αὐτὸ εἶναι πολὺ τιμητικὸν δι' αὐτόν· καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπόδειξις τῆς ἡλικίας του· γονεῖς τοῦ Ἑρωτος βέβαια οὔτε ὑπάρχουν οὔτε ὀνοματίζονται ἀπὸ κανένα, οὔτε ἀπὸ πεζογράφου, οὔτε ἀπὸ ποιητῆ. Ἀντιθέτως ὁ Ἡσίοδος λέγει ὅτι πρῶτα-πρῶτα ἐγίνε τὸ Χάος,

καὶ ὕστερα ἡ Γῆ ἢ εὐρύστηρνη τοῦ σίμπαντες τὸ βάθρο
τὸ ἀπέθαντο καὶ ἀτράταχτο ⁶¹, ... καὶ ὁ Ἑρωτὰς ... ⁶²

58. Δηλ. «σύμφωνοι, ναί, ἄς ἀρχίσῃ μὲ τὸ καλὸ ὁ Φαῖδρος».

59. Δηλώνει ὅτι ὅσα θὰ εἰπῇ εἶναι ἀξιωμακόμενα καὶ γι' αὐτὸ ἐνδιαφέρθηκα καὶ τὰ ἀποστήθισα. Δὲ θὰ διηγηθῇ λοιπὸν τὸ πειριεχόμενον τῶν λόγων μὲ τὰ δικά του λόγια, ἀλλὰ πιστῶς, ὅ,τι καὶ ὅπως τὸ εἶπαν ἐκεῖνοι. Ἐννοεῖται ὅτι εἶναι τόσα πολλὰ ὥστε δυσκολευόμεσθε σήμερα νὰ πιστεύσωμε μιὰ τέτοια ἀποστήθιση. Καὶ ὅμως ἦταν ἄλλη ἐκείνη ἡ ἐποχὴ. Ἀποστήθιζαν καὶ λόγους καὶ ποιήματα.—Γι' αὐτὸ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ Ἀπολλοδώρου τὸν πίστευαν.

60. Γένεσις—γέννησις, γενεαλογία, δημιουργία.

61. Τότε πίστευαν πῶς ἡ γῆ εἶναι τὸ κέντρο τοῦ κόσμου, ἦταν ἀκίνητη καὶ εἰς αὐτὴν στηρίζεται καὶ ὁ οὐρανός.

62. Ἡσίοδου Θεογονία 116—120. Ὁ Ἡσίοδος ὁ Ἀσκραῖος (ἀπὸ τὴν Ἀσκρα τῆς Βοιωτίας) ἔγραψε τὴ Θεογονίαν, ποῦ ἦταν ἡ ἐπίσημη σχεδὸν μυθολογία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν Ὀμηρικὴ μυθολογία.

φησὶ μετὰ τὸ Χάος δύο τούτω γενέσθαι, Γῆν τε καὶ Ἔρωτα. Παρμενίδης δὲ τὴν γένεσιν λέγει

πρώτιστον μὲν Ἔρωτα θεῶν μητίσατο πάντων.

- C Ἡσιόδῳ δὲ καὶ Ἀκουσίλλεως ὁμολογεῖ. οὕτω πολλαχόθεν ὁμολογεῖται ὃ Ἔρως ἐν τοῖς πρεσβύτατος εἶναι. πρεσβύτατος δὲ ὢν μεγίστων ἀγαθῶν ἡμῖν αἰτιὸς ἐστίν. οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔχω εἰπεῖν ὅτι μείζον ἐστίν ἀγαθὸν εὐθὺς νέῳ ὄντι ἢ ἐραστῆς χρηστὸς καὶ ἐραστῇ παιδικά. ὁ γὰρ χρητὴς ἀνθρώποις ἡγεῖσθαι παντὸς τοῦ βίου τοῖς μέλλουσι καλῶς βιώσεσθαι, τοῦτο οὐτε συγγένεια οἶα τε ἐμποιεῖν οὕτω
- D καλῶς οὐτε τιμαὶ οὐτε πλοῦτος οὐτ' ἄλλο οὐδὲν ὥς ἔρως. λέγω δὲ δὴ τί τοῦτο ; τὴν ἐπὶ μὲν τοῖς αἰσχροῖς αἰσχύνην, ἐπὶ δὲ τοῖς καλοῖς φιλοτιμίαν· οὐ γὰρ ἐστίν ἄνευ τούτων οὐτε πόλιν οὐτε ἰδιώτην μεγάλα καὶ καλὰ ἔργα ἐξεργάζεσθαι. Φημὶ τοίνυν ἐγὼ ἄνδρα ὅστις ἐρᾷ, εἴ τι αἰσχρὸν ποιῶν κατάδηλος γίγνεται ἢ πάσχω ὑπὸ τοῦ δι' ἀνάνδρειαν μὴ ἀμυνόμενος, οὐτ' ἂν ὑπὸ πατρὸς ὀφθέντα οὕτως ἀλγῆσαι οὐτε ὑπὸ ἐταίρων οὐτε ὑπ' ἄλλου οὐδενὸς
- E ὥς ὑπὸ παιδικῶν. ταῦτόν δὲ τοῦτο καὶ τὸν ἐρώμενον ὀρώμεν, ὅτι διαφερόντως τοὺς ἐραστὰς αἰσχύνεται, ὅταν ὀφθῇ ἐν αἰσχυρῷ τινὶ ὢν. εἰ οὖν μηχανή τις γένοιτο ὥστε πόλιν γενέσθαι ἢ στρατόπεδον ἐραστῶν τε καὶ παιδικῶν,

B 8 φησὶ : φησὶ δὴ Robin φησὶ...] Ἔρωτα secl. Hommel Iahn Hug Bury || 9 τὴν γένεσιν : del. Rettig || C 1 ὁμολογεῖ : σύμφησιν Stob. ὁμολογεῖ ὅς φησι F. A. Wolf || οὕτω... Ἔρως : omit. Stob. || 2 πρεσβύτατος : πρεσβυτάτοις T Stob. || 3 δέ : τε Stob. || 7 συγγένεια : εὐγένεια Wytttenbach || οἶα τε : οἷά τε TW || D 3 γὰρ ἐστίν Ast : γὰρ ἐστὶν codd. || 6 ὑπὸ τοῦ T² ὑπὸ τοῦ B² T || E 1 τοῦτο : τοῦτον V.

63. Ὁ Παρμενίδης ὁ Ἐλεάτης, φιλόσοφος. Τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ τὴν ἔγραψε σὲ ποίημα. Ὁ Πλάτων ἔγραψε τὸν «Παρμενίδην», ποῦ εἶναι τὸ κορύφωμα τῆς διαλεκτικῆς. Ἀποσπάσματα ἔμειναν ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Παρμενίδη.

λέγει δηλαδή πώς ὕστερ' ἀπὸ τὸ Χάος ἐγεννήθησαν αὐτὰ τὰ δύο, ἡ Γῆ καὶ ὁ Ἔρως. Κι ὁ Παρμενίδης ⁶³ στὴν κοσμογονία του λέγει γιὰ τὴ γέννηση τοῦ θεοῦ :

δόλωπρωτον ἀπ' τοὺς θεοὺς τὸν Ἔρωτα ἐσοφίσθηκε ⁶⁴, νὰ πλάσῃ.

Μὲ τὸν Ἡσίοδο συμφωνεῖ κι ὁ Ἀκουσίλαος ⁶⁵. Τοιοῦτο τρόπως ὁμολογεῖται ἀπὸ πολλοὺς ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι πρεσβύτατος ἀπ' ὅλους. Κι ὅπως εἶναι ὁ πρεσβύτερος θεός, τὰ μεγαλύτερα ἀγαθὰ προξενεῖ. Γιατὶ ἐγὼ τοῦλάχιστο δὲ βρίσκω νὰ πῶ τί μεγαλύτερο ἀγαθὸν ὑπάρχει γιὰ ἓναν ποὺ εἶν' ἐπάνω στὰ νιάτα του ἀπὸ ἓναν καλὸν ἐραστὴν, καὶ γιὰ ἓναν ἐραστὴν ἀπὸ τὸν ἀγαπημένο του ⁶⁶. Ἐκεῖνο δηλαδή ποὺ πρέπει νὰ κυβερνᾷ τοὺς ἀνθρώπους σ' ὅλο τους τὸ βίον, αὐτοὺς, ἐννοεῖται, ποὺ πρόκειται νὰ περάσουν μιὰ ὥραία ζωὴ ⁶⁷, τοῦτο οὔτε ἡ συγγένεια ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὸ ἐμπνεύσῃ μέσα τους τόσο ὁμορφα οὔτε τ' ἀξιώματα οὔτε ὁ πλοῦτος ὅσον ὁ Ἔρως. Καὶ ποῖο εἶν' αὐτό, λέω ἐγώ ; Εἶναι ἡ ἐντροπὴ διὰ τᾶσχημα καὶ τὸ φιλότιμο διὰ τὰ ὥραϊα· διότι δὲν εἶναι δυνατὸν δίχως αὐτὰ οὔτε ἡ πολιτεία οὔτε τὸ ἄτομον νὰ κατορθώσουν μεγάλα κι ὥραϊα ἔργα. Ἐ, λοιπὸν ἐγὼ ὑποστηρίζω ὅτι ἓνας ἀντρας ποὺ ἀγαπᾷ, ἂν τύχῃ καὶ ἀποκαλυφθῇ ὅτι κάνει ἡ παθαίνει κάτι ἄσχημο ἀπὸ κάποιον, χωρὶς νὰ ὑπερασπίζῃ τὸν ἑαυτοῦ ἀπὸ δειλία, δὲν θὰ λυπηθῇ τόσο, οὔτε ἂν ἰδωθῇ ἀπὸ τὸν πατέρα του οὔτε ἀπὸ φίλους οὔτε ἀπὸ ἄλλον κανένα, ὅσο θὰ λυπηθῇ ἂν ἰδωθῇ ἀπὸ τὸ ἀγαπημένο του παιδί. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς βλέπομε καὶ στὸν ἀγαπημένον· ντρέπεται δηλαδή ἐξαιρετικὰ τὸν ἐραστὴν του, ὅταν τύχῃ καὶ ἰδωθῇ σὲ καμιὰ ἀσχημοδουλειά. Ἐάν, σᾶς βεβαιῶ, ἡμποροῦσε νὰ βρεθῇ ἓνας τρόπος νὰ συγκροτηθῇ μιὰ πολιτεία ἡ ἓνας στρα-

64. Ἀπόσπ. 13. Τὸ μητίσατο : ἐσοφίσθηκε νὰ πλάσῃ, μαστόρεψε. Τὸ ὑποκείμενον ἄγνωστο. Πάντως ὅχι ἡ Γένεσις, τέτοια θεὰ δὲν ὑπῆρχε.

65. Ἀκουσίλαος ὁ Ἀργεῖος, λογογράφος. Ἀπόσπασμα 1.

66. Παῖδι καὶ (οὐδέτ.) = τὸ ἀγαπημένο παιδί, τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐρωτος τοῦ ἐραστῆ. Τὰ ἐρωμένους (Φωτ.) καὶ ἀγαπητικός (Συκ.) δὲν ἀποδίδουν τὴ λέξη, γιατί σημαίνουν καὶ ἐραστής. Τὸ ἀγαθὸν δὲν εἶναι ἀπλὸ εὐεργέτημα, εἶναι μαζὶ καὶ ἀγαλλίαμα, καμάρια, — γι' αὐτὸ τᾶφησα ἔτσι, δὲν τὸ μετέφρασα.

67. Τὸ ἰδανικόν δηλ. τοῦ Φαίδρου.

- οὐκ ἔστιν ὁμως ἂν ἄμεινον οἰκήσειαν τὴν ἑαυτῶν ἢ ἀπε-
 χόμενοι πάντων τῶν αἰσχυρῶν καὶ φιλοτιμούμενοι πρὸς
179 ἀλλήλους· καὶ μαχόμενοί γ' ἂν μετ' ἀλλήλων οἱ τοιοῦτοί
 νικῶεν ἂν ὀλίγοι ὄντες, ὥς ἔπος εἰπεῖν, πάντας ἀνθρώ-
 πους. ἐρῶν γὰρ ἀνὴρ ὑπὸ παιδικῶν ὀφθῆναι ἢ λιπῶν
 τάξιν ἢ ὄπλα ἀποβαλὼν ἦττον ἂν δῆ πον δέξαιτο ἢ ὑπὸ
 πάντων τῶν ἄλλων, καὶ πρὸ τούτου τεθνάναι ἂν πολλάκις
 ἔλοιτο· καὶ μὴν ἐγκαταλιπεῖν γε τὰ παιδικὰ ἢ μὴ βοηθη-
 σαι κινδυνεύοντι, οὐδείς οὕτω κακός, ὅτινα οὐκ ἂν αὐ-
 τὸς ὁ Ἔρως ἐνθεον ποιήσειε πρὸς ἀρετὴν, ὥσθ' ὅμοιον
B εἶναι τῷ ἀρίστῳ φύσει. καὶ ἀτεχνῶς, δ' ἔφη Ὀμηρος, μένος
 ἐμπνεῦσαι ἐνίοις τῶν ἡρώων τὸν θεόν, τοῦτο ὁ Ἔρως τοῖς
 ἐρῶσι παρέχει γιγνόμενον παρ' αὐτοῦ.

- VII. Καὶ μὴν ὑπεραποθνήσκειν γε μόνοι ἐθέλουσιν
 οἱ ἐρῶντες, οὐ μόνον δτι ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες.
 τούτου δὲ καὶ ἡ Πελλίου θυγάτηρ Ἀλκηστis ἱκανὴν μαρ-
 τυρίαν παρέχεται ὑπὲρ τοῦδε τοῦ λόγου εἰς τοὺς Ἑλλήνας,
 ἐθελήσασα μόνῃ ὑπὲρ τοῦ αὐτῆς ἀνδρός ἀποθανεῖν, ὄν-
C των αὐτῷ πατρός τε καὶ μητρὸς· οὗς ἐκείνη τοσοῦτον
 ὑπερεβάλετο τῇ φιλίᾳ διὰ τὸν ἔρωτα, ὥστε ἀποδεῖξαι αὐ-

E 5 ἡ: del Rückert καὶ Usener || **179** A 1 γ' ἂν W¹: δ' ἂν W γ'
 αὐ Vermehren || 6 μὴν: μὴ TW || B 3 αὐτοῦ: αὐτοῦ TWV Ret-
 tig αὐτοῦ B || 5 οὐ μόνον δτι: οὐ μόνον οἱ Stephanus οὐχ δτι
 Fischer || αἰ: om. TW. || 7 ὑπὲρ τοῦδε τοῦ λόγου: del F.A.
 Wolf secl Iahn Schanz Hug ὑπὲρ τοῦδε del. Stephanus || 8 αὐτῆς
 Robin: αὐτῆς codd. Rettig Hermann.

68. Μιὰ τέτοια συγκρότηση στρατοῦ πραγματοποιήθηκε, ὅπως
 λέγουν, μετὰ τὸν ἱερὸν λόγον τῶν Θηβῶν. Τῇ γνώμῃ αὐτῇ τὴν
 λέει ὁ Πανσανίας στὸ Συμπόσιο τοῦ Ξενοφῶντος 8, 32.

69. Βλ. Ξενοφ. Κυνηγετ. 12, 20.

70. Ὅταν τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο κινδυνεύῃ (κίνδυνος τῆς ἀγά-
 πης) ὁ ἐραστής γίνεται γενναϊότατος, γιὰ νὰ τὸ γλυτώσῃ, καὶ πέφτει
 στὴ φωτιά πρὸς χάρη του. Ἔτσι τοῦ δείχνει καὶ τὸν ἔρωτά του.

τὸς ⁶⁸. μόνον ἀπὸ ἐραστὰς καὶ ἀγαπημένους, δὲν θὰ ἐχρειάζετο τελειότερο σύστημα διοικήσεως τῆς πολιτείας τῶν ἀπὸ τὸ ν' ἀποφεύγουν κάθετι ἄσχημο καὶ νὰ φιλοτιμοῦνται μετὰ τοὺς διὰ κάθε ὥραϊον· καὶ μάλιστα οἱ στρατιῶται ἐνὸς τέτοιου στρατοῦ, ὅταν πολεμοῦν ὁ ἓνας πλάϊ στὸν ἄλλον, θὰ νικοῦν ἔστω καὶ ὀλίγοι, μπορῶ νὰ σᾶς πῶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Διότι ἓνας στρατιώτης ἐραστὴς θὰ προτιμήσῃ, πιστεύω, νὰ ἰδωθῇ ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον πῶς ἐγκατέλειψε τὴ θέσιν τοῦ ἡ πέταξε τὰ ὅπλα του, παρὰ νὰ ἰδωθῇ ἀπὸ τὸ ἀγαπημένο του παιδί, καὶ ἀντὶς αὐτὸ χίλιες φορές θὰ προτιμήσῃ νὰ σκοτωθῇ ⁶⁹. Καὶ μάλιστα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγαπημένο του καὶ νὰ μὴν τὸν βοηθήσῃ, ὅταν εἶναι σὲ κίνδυνον; Κανεὶς δὲν ὑπάρχει βέβαια τόσο ἀνάνδρος, ὥστε νὰ μὴ μπορέσῃ οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Ἔρωτας νὰ τὸν μεταμορφώσῃ σὲ ἐνθουσιασμένο παλληκάρι, ποὺ νὰ μοιάζῃ μὲ τὸν ἐκ φύσεως ἀντρεωμένο ⁷⁰. Καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ εἶπε ὁ Ὅμηρος πῶς ὁ θεὸς σὲ μερικoὺς ἥρωας, «φύσηξε μέσσα τοὺς μαχητικὴν ὁρμήν» ⁷¹ τοῦτο στοὺς ἐρωτευμένους ⁷² ὁ Ἔρως εἶναι ποὺ τὸ προκαλεῖ νὰ γίνηται.

VII. Ἡ ἀλήθεια εἶναι μάλιστα, ὅτι μόνον οἱ ἐρωτευμένοι εἶναι πρόθυμοι νὰ θυσιάσουν καὶ τὴ ζωὴ τοὺς ἀκόμα γιὰ τὸ ἀγαπημένο τους πρόσωπον καὶ ὄχι μόνον οἱ ἄνδρες παρὰ καὶ οἱ γυναῖκες. Καὶ τρανὴ ἀπόδειξις γι' αὐτὸ ποὺ σᾶς λέω, ἐνώπιον τῶν Ἑλλήνων μᾶς δίνει ἡ θυγατέρα τοῦ Πελῖα, ἡ Ἀλκιστὴ ⁷³, ποὺ προθυμοποιήθηκε μόνον αὐτὴ νὰ πεθάνῃ στὴ θέσιν τοῦ ἀντρός της, ἂν καὶ τοῦ ἐξοῦσαν καὶ ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα ἀπ' αὐτοὺς ὅμως ἐκείνη τόσο ἀνωτέρα ἦταν στὴ στοργὴ πρὸς τὸν ἄντρα της χάρις εἰς τὸν ἔρωτά της ⁷⁴,

71. Ὅμηρ. Κ 482, Ο 262.

72. ἐρῶντες ἢ ἐρασταί: οἱ ἐρωτευμένοι, ὅσοι αἰσθάνονται ἔρωτα.

73. Ἄντρας, ὁ βασιλεὺς Ἀδμητος. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πεθάνῃ, οἱ θεοὶ τοῦ εἶπαν ὅτι θὰ τοῦ χαρίσουν τὴ ζωὴ, ἂν δεχθῇ νὰ πεθάνῃ ἓνας ἄλλος στὴ θέσιν του. Ἀλλ' οὔτε ὁ πατέρας οὔτε ἡ μητέρα οὔτε ἄλλος συγγενὴς δέχτηκαν νὰ θυσιάσθουν γιὰ νὰ γλυτώσουν τὸν Ἀδμητο, μόνον ἡ Ἀλκιστὴ δέχτηκε. Σώζεται ὁμώνυμο δράμα τοῦ Εὐριπίδη.

74. Ἡ Ἀλκιστὴ παριστάνεται ὅτι εἶχε ἐρωτευθῇ, ἐλάτρευε τὸν Ἀδμητο.

- τοὺς ἀλλοτρίους ὄντας τῷ νίει καὶ ὀνόματι μόνον προσήκοντας· καὶ τοῦτ' ἐργασαμένη τὸ ἔργον οὕτω καλὸν ἔδοξεν ἐργάσασθαι οὐ μόνον ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ θεοῖς, ὥστε πολλῶν πολλὰ καὶ καλὰ ἐργασαμένων εὐαριθμήτοις δῆτιςιν ἔδοσαν τοῦτο γέρας οἱ θεοί, ἐξ "Αἰδου ἀνεῖναι πάλιν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τὴν ἐκείνης ἀνεῖσαν ἀγασθέντες τῷ
- D ἔργῳ, οὕτω καὶ θεοὶ τὴν περὶ τὸν ἔρωτα σπουδὴν τε καὶ ἀρετὴν μάλιστα τιμῶσιν. Ὁρφέα δὲ τὸν Οἰάγρου ἀτελῆ ἀπέπεμψαν ἐξ "Αἰδου. φάσμα δειξάντες τῆς γυναικὸς ἐφ' ἣν ἦκεν, αὐτὴν δὲ οὐ δόντες, ὅτι μαλθακίζεσθαι ἐδόκει, ἅτε ὢν κιθαρωδός, καὶ οὐ τολμᾶν ἔνεκα τοῦ ἔρωτος ἀποθνήσκειν ὥσπερ ἈλκΗΣΙΣ, ἀλλὰ διαμηχανᾶσθαι ζῶν εἰσεῖναι εἰς "Αἶδου, τοιγάρτοι διὰ ταῦτα δίκην αὐτῷ ἐπέ-
- E θεσαν, καὶ ἐποίησαν τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ γυναικῶν γενέσθαι, οὐχ ὥσπερ Ἀχιλλέα τὸν τῆς Θέτιδος υἱὸν ἐτίμησαν καὶ εἰς μακάρων νήσους ἀπέπεμψαν, ὅτι πεπνυμένος παρὰ τῆς μητρὸς ὡς ἀποθανοῖτο ἀποκτείνας Ἑκτορα, μὴ ἀποκτείνας δὲ τοῦτον οἶκαδ' ἐλθὼν γηραιὸς τελευτήσοι, ἐτόλμησεν ἐλέσθαι βοηθήσας τῷ ἐραστῇ Πατρόκλῳ καὶ τιμωρήσας οὐ μόνον ὑπεραποθανεῖν ἀλλὰ καὶ ἐπαποθα-

C 3 νίει : νεί Schanz Burnet || 6 ἐργασαμένων : κατεργασαμένων Methodius || 7 τοῦτο : τοῦτο τὸ Paris 1810 || ἀνεῖναι : ἀνείναι Hommel || 8 ἀλλὰ τὴν ἐκείνης : ἀλλ' αὐτὴν ἐκείνην Earle. || D 1 τῷ ἔργῳ : del. Baiter secl. Hug || 3 φάσμα : φάντασμα TW || 5 τολμᾶν : τολμῶν Naber || 6 διαμηχανᾶσθαι : διαμηχανήσασθαι W || 6—7 ζῶν εἰσεῖναι : ζῶν εἶναι W ζῆν εἶναι T || E 2 υἱόν : ὅν Schanz Burnet || 4 ἀποθανοῖτο : ἀποθάνοι BV Rettig || 5 ἀποκτείνας δὲ τοῦτον : ποιήσας δὲ τοῦτο TW Burnet || 6 βοηθήσας : βοηθήσαι W || Πατρόκλῳ : del Naber.

75. πολλῶν πολλὰς : (εἶναι) πολλοὶ ποὺ πολλὰς : Προσπάθησα ν' ἀποδώσω τὸ σχῆμα τοῦ πρωτοτύπου.

76. Ἀπὸ τὸν Ἄδην εἶχαν ἀνεβάσει τὸν Κάστορα, τὸ Σίσυφο κλπ. Τὴν ἈλκΗΣΙΝ τὴν ἀφησε νάνεβῃ ἢ Περσεφόνῃ, ποὺ ἐθαύμασε τὴν αὐτοθυσίαν της. Στὴν α' ἈλκΗΣΙΝ τοῦ Εὐριπίδου κατεβαίνει ὁ Ἡρακλῆς στὸν Ἄδην καὶ τὴν ἀνεβάζει.

ὥστε ἀπέδειξε ὅτι αὐτοὶ εἶναι ξένοι γιὰ τὸ γυῖό τους καὶ μόνο κατ' ὄνομα γονεῖς· καὶ ὅταν ἐπραγματοποιήσεν αὐτὸ τὸ δύσκολο καθήκον, τόσον ὠραία ἐφάνηκε ἡ πράξις τῆς, ὅχι μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς θεοὺς, ὥστε, μολονότι εἶναι πολλοὶ ποὺ πολλὰκις ⁷⁵ ὠραίας πράξεις ἔχουν κατορθώσει, ὅμως σὲ κάτι λιγοστοὺς ἔδωκαν, καθὼς ξαίρετε, οἱ θεοὶ αὐτὸ τὸ χάρισμα, νάνεβάσουν τὴν ψυχὴν τους ἀπὸ τὸν Ἄδην, ἐνῷ ἐκείνης τὴν ψυχὴν τὴν ἀνέβασαν ⁷⁶, γιὰτὶ ἐθαύμασαν τὴν πράξιν τῆς· ἔτσι βλέπομε, πῶς καὶ οἱ θεοὶ ἀκόμα ἐκτιμοῦν παραπολὺ τὴν ἀφοσίωσιν στὸν Ἐρωτα καὶ τὴ γενναϊότητα. Τὸν Ὀρφέα ⁷⁷ ὅμως τοῦ Οἰάγρου τὸν ἔστειλαν πίσω ἄπρακτον ἀπὸ τὸν Ἄδην, ἀφοῦ τοῦ ἔδειξαν μόνο τὸ φάσμα τῆς γυναικὸς του, ποὺ γι' αὐτὴν εἶχε κατεβῆ ἐκεῖ, χωρὶς νὰ τοῦ τὴν δώσουν τὴν ἴδια, γιὰτὶ τοὺς ἐφάνη πῶς ἔδειξε δειλίαν—σὰν κιθαρωδὸς ποὺ ἦταν—καὶ δὲν τολμοῦσε νὰ πεθάνῃ χάριν τοῦ ἔρωτός του, ὅπως ἡ Ἀλκηστη, παρὰ ἤθελε μὲ τέχνασμα ⁷⁸ νὰ μπῇ ζωντανὸς στὸν Ἄδην. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ λοιπὸν τὸν καταδικάσανε οἱ θεοὶ καὶ μάλιστα συνετέλεσαν νὰ γίνῃ ὁ θάνατός του ἀπὸ γυναικὸς ⁷⁹, καὶ δὲν τὸν ἐτίμησαν καθόλου, ὅπως βέβαια ἐτίμησαν τὸν Ἀχιλλεὺς τὸ γυῖό τῆς Θέτιδος, ποὺ τὸν ἔστειλαν στὰ νησιὰ τῶν μακάρων, γιὰτὶ ἂν καὶ ἦταν πληροφορημένος ἀπὸ τὴ μητέρα του, ὅτι θὰ πεθάνῃ ἐὰν σκοτώσῃ τὸν Ἔκτορα, ἐνῷ, ἂν δὲν τὸν σκοτώσῃ θὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του καὶ θὰ ζήσῃ καὶ θὰ καλογεράσῃ καὶ τότε πιά θάρρη τὸ τέλος του, αὐτὸς ὅμως εἶχε τὴν παλληκαριά νὰ προτιμήσῃ νὰ σπεύσῃ νὰ ἐιδικηθῇ τὸ θάνατο τοῦ Πατρόκλου τοῦ ἐραστῆ του, κι ἂς ἐπρόκειτο νὰ πεθάνῃ, ὅχι μόνο χωρὶς νάχῃ τὴν παρηγορίαν πῶς τὸν

77. Ὁ Ὀρφεὺς κατέβηκε στὸ Ἄδην γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀνάστασιν τῆς Εὐρυδίκης. Ἦταν μάγος μουσικὸς καὶ θρησκευτικὸς ἀναμορφωτής. Ἡ Περσεφόνη τοῦ τὴν ἔδωκε τὴν Εὐρυδίκη μὲ τὸν ὄρο ὅμως νὰ τὸν ἀκολουθῇ ἐκείνη καὶ αὐτὸς νὰ μὴ γυρίσῃ πίσω του γιὰ νὰ τὴν κοιτάξῃ. Ἐκεῖνος ἀπὸ λαχτάρα νὰ τὴν ἰδῇ, γύρισε πίσω, καὶ τότε ἡ Εὐρυδίκη ἔγινε ἀφαντῇ. Γι' αὐτὸ ὁ Φαῖδρος λέει ὅτι τοῦ ἔδειξαν τὸ φάσμα.

78. Μὲ τὴ μουσική. Οἱ ἥρωες κατεβαίνουν μὲ τὴν παλληκαριά τους—Ὀδυσσεύς, Ἡρακλῆς, Θησεύς.

79. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσιν, τὸν Ὀρφέα τὸν κατασπάρξαν γυναῖκες τῆς Θράκης. Ὁ σπαραγμὸς περικλείει θρησκευτικὸν συμβολισμὸν (Παράβαλ. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίπνων μου τὸ αἷμα) κοινὸν εἰς πολλὰς θρησκείας.

- 180** νεῖν τετελευτηκότι· ὅθεν δὴ καὶ ὑπεραρασθέντες οἱ θεοὶ διαφερόντως αὐτὸν ἐτίμησαν, ὅτι τὸν ἔραστήν σῶτω περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο. Αἰσχύλος δὲ φλναρεῖ φάσκων Ἀχιλλέα Πατρόκλου ἐρᾶν, ὃς ἦν καλλίων οὐ μόνον Πατρόκλου ἀλλὰ καὶ τῶν ἡρώων ἀπάντων, καὶ ἔτι ἀγένειος, ἔπειτα νεώτερος πολὺ, ὥς φησιν Ὅμηρος. ἀλλὰ γὰρ τῷ ὄντι μά-
- B** λιστα μὲν ταύτην τὴν ἀρετὴν οἱ θεοὶ τιμῶσι τὴν περὶ τὸν ἔρωτα, μᾶλλον μέντοι θαυμάζουσι καὶ ἄγανται καὶ εὖ ποιοῦσιν, ὅταν ὁ ἐρώμενος τὸν ἔραστήν ἀγαπᾷ, ἢ ὅταν ὁ ἔραστής τὰ παιδικὰ. θεϊότερον γὰρ ἔραστής παιδικῶν· ἔνθεος γάρ ἐστι. διὰ ταῦτα καὶ τὸν Ἀχιλλέα τῆς Ἀλκῆστιδος μᾶλλον ἐτίμησαν, εἰς μακάρων νήσους ἀποπέμψαντες. σῶτω δὴ ἐγωγέ φημι Ἐρωτα θεῶν καὶ πρεσβύτατον καὶ τιμιώτατον καὶ κυριώτατον εἶναι εἰς ἀρετῆς καὶ εὐδαιμονίας κτῆσιν ἀνθρώποις καὶ ζῶσι καὶ τελευτήσασιν.

C **VIII.** Φαῖδρον μὲν τοιοῦτόν τινα λόγον ἔφη εἰπεῖν, μετὰ δὲ Φαῖδρον ἄλλους τινὰς εἶναι, ὧν οὐ πᾶν διεμνη-

180 A 6 ἀλλὰ καὶ BV Hermann Iahn Rettig Schanz Hug : ἄλλ' ἄρα καὶ TW Robin Syk. ἄλλ' ἅμα καὶ Burnet. || B 8 καὶ τιμιώτατον T² : om. T.

80. οὐ μόνον ὑπεραποθανεῖν ἀλλὰ καὶ ἐπαποθανεῖν τετελευτηκότι. Τὸ ὑπεραποθανεῖν, ὅπως φαίνεται καὶ πρὸ ἐπάνω (179 B), σημαίνει θυσιάζω τῇ ζωῇ μου γιὰ νὰ σώσω κάποιον. Αὐτὸ ὁ Ἀχιλλέας δὲν τὸ ἔκαμε, ἀποφάσισε νὰ θυσιάσῃ τῇ ζωῇ του χωρὶς τὴν ἐλπίδα νὰ σώσῃ τὸν Πάτροκλο, ἐνῷ ἡ Ἀλκῆστις μὲ τὸ θάνατό της ἔσωσε τὸν Ἀδμήτο. Ἐπομένως εἶχε τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι ὁ θάνατός του προστίθεται στὸ θάνατο τοῦ Πατρόκλου (ἐπαποθανεῖν), καὶ τὸ ἔκαμε μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸ θάνατο τοῦ Πατρόκλου καὶ ἔτσι νὰ τὸν τιμήσῃ. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ θυσία του εἶναι ἀνώτερη.

81. Μία τραγωδία τοῦ Αἰσχύλου, ποὺ δὲν σώζεται, «Μυρμιδόνες», παρίστανε τὸν Ἀχιλλέα νὰ θρηνῇ τὸν Πάτροκλο σὰν ἔραστής. ('Απόσπ. 135).

82. Ὅμηρ. Ἰλ. B 674. A 786.

83. Τὴν Ἀλκῆστις τὴν ἀνέβασαν ἀπὸ τὸν Ἄδην, ἀλλὰ προσωρινῶς, γιὰτὶ φυσικὰ ἀργότερα, ὅταν ἤρθε ἡ σειρά της, ἐπέθανε καὶ ξαναπῆγε στὸν Ἄδην.

γλύτωσε, ὅπως ἡ Ἀλκῆστη, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐπίγνωση ὅτι ὁ θάνατός του ἔρχεται γιὰ νὰ προστεθῇ στὸ θάνατον ἐκείνου⁸⁰. γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ τὸν ἐθαύμασαν ὑπερβολικὰ οἱ θεοὶ καὶ τὸν ἐτίμησαν ἐξαιρετικὰ, ἐπειδὴ ἔδειξε τόσο μεγάλο ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἔραστήν του. Κι' ὁ Αἰσχύλος⁸¹ φλυαρεῖ πού λέει πὼς τάχα ὁ Ἀχιλλέας ἦταν ὁ ἔραστής τοῦ Πατρόκλου, αὐτὸς πού ἦταν ὡραιότερος ὅχι μόνον ἀπὸ τὸν Πάτροκλον, ἀλλὰ κι' ἀπ' ὅλους τοὺς ἥρωας, καί, ἐπὶ πλέον, ἀγένειος, — τέλος πάντων πολὺ νεώτερος, ὅπως τὸ λέει ὁ Ὅμηρος⁸². Ὅπως δὲ ποτε ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι πραγματικῶς οἱ θεοὶ ἐκτιμοῦν παραπολὺ αὐτὴ τὴν παλληκαριά πού τὴν ἐμπνέει ὁ Ἔρωτας, περισσότερον ὅμως θαυμάζουν καὶ δίνουν χαρίσματα, ὅταν ὁ ἀγαπημένος δείχνει τὴν ἀγάπην του στὸν ἔραστήν του, παρὰ ὅταν ὁ ἔραστής τὸν ἀγαπημένο. Γιατὶ ὁ ἔραστής εἶνε κάτι θεϊκώτερον ἀπὸ τὸν ἀγαπημένο· γιατί ἔχει μέσα του τὸ θεὸ τὸν Ἔρωτα. Δι' αὐτὸ καὶ τὸν Ἀχιλλέα τὸν ἐτίμησαν περισσότερον ἀπὸ τὴν Ἀλκῆστην⁸³ καὶ τὸν ἔστειλαν εἰς τὰ νησιὰ τῶν μακάρων⁸⁴. Ἔτσι λοιπὸν κηρύττω ἐγὼ τοῦλάχιστον ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ἀπὸ τοὺς θεοὺς ὁ πρεσβύτερος κι' ὁ ἐντιμότερος⁸⁵ κι' ὁ καλύτερος συντελεστής γιὰ νὰ ποκτῇσουν τὴν παλληκαριά καὶ τὴν εὐδαιμονία οἱ ἄνθρωποι καὶ ὅσο εἶναι στῇ ζωῇ καὶ μετὰ θάνατον»⁸⁶.

VIII. Ἐνας τέτοιος ἦταν ὁ λόγος πού ἐβγαλε ὁ Φαῖδρος, μοῦ εἶπε ὁ Ἀριστόδημος, καὶ μετὰ τὸ Φαῖδρο μίλη-

84. Δυὸ φορές τονίζει ὅτι ὁ Ἀχιλλέας πῆγε στὰ νησιὰ τῶν μακάρων. Κατὰ τὴν παλαιότερα παράδοση (Ὅμηρ. Ὀδύσσεια λ 467) ὁ Ἀχιλλέας ἦταν σπὸν Ἀθῆναι βασιλιάς τῶν νεκρῶν. Ὁ Πίνδαρος γράφει (Ὀλυμπ. 2, 77) ὅτι ὁ Ἀχιλλεύς πῆγε στὰ νησιὰ τῶν μακάρων.

85. Αὐτὴ ἡ ἀνύψωση τοῦ ἔρωτα παραπάνω ἀπὸ τοὺς ἄλλους θεοὺς κι' ἀπὸ τὸ Δία, εἶναι δεῖγμα τῆς ἐλεύθερης σκέψης τῶν σοφιστῶν καὶ τῶν ρητόρων.

86. Ὁ Φαῖδρος ἦταν θαυμαστής τῶν ρητόρων καὶ ἰδίως τοῦ Λυσία. Τὸ ὅρος λοιπὸν τοῦ λόγου του εἶναι ρητορικόν, καὶ δὴ πανηγυρικόν. Ἀντλεῖ ἐπιχειρήματα ἀπὸ ποιητὰς καὶ τροποποιεῖ ἐλαφρὰ τὴν παράδοση, βγάνει συμπεράσματα μὲ σοφιστικὸ τρόπο καὶ γενικὰ μεταχειρίζεται τὴν ὑπερβολή, γιὰ νὰ πλέξῃ τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἔρωτος, καὶ παραβλέπει τὰ τρωτά, τὴν ἀσχημὴν ὄψιν. Αὐτὸ ἔρχεται νὰ τὸ διορθώσῃ ὁ Πανσανίας. Ὁ λόγος τοῦ Φαίδρου ὅπως καὶ τῶν ἐπομένων δὲν εἶναι ἀπλὴ συζήτηση ἢ διάλογος, εἶναι ἐγκώμιον, καὶ τοῦτο προσπάθησα νὰ τὸ κάμω νὰ φανῇ στῇ μετάφραση.

μόνευεν· οὐδὲ παρὲς τὸν Πανσανίον λόγον διηγείτο· εἰπεῖν δ' αὐτὸν ὅτι· οὐ καλῶς μοι δοκεῖ, ὦ Φαίδρε, προβεβλήσθαι ἡμῖν ὁ λόγος, τὸ ἀπλῶς οὕτως παρηγγέλλαι ἐγκωμιάζειν Ἐρωτα. εἰ μὲν γὰρ εἰς ἣν ὁ Ἐρως, καλῶς ἂν εἶχε· νῦν δὲ οὐ γὰρ ἔστιν εἰς· μὴ ὄντος δὲ ἐνός ὀρθότερόν ἐστι

D πρότερον προρηθῆναι ὁπότερον δεῖ ἐπαινεῖν. ἐγὼ οὖν πειράσομαι τοῦτο ἐπανορθώσασθαι, πρῶτον μὲν Ἐρωτα φράσαι ὃν δεῖ ἐπαινεῖν, ἔπειτα ἐπαινέσαι ἀξίως τοῦ θεοῦ. πάντες γὰρ ἴσμεν ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνευ Ἐρωτος Ἀφροδίτη. μῖα μὲν οὖν οὔσης εἰς ἂν ἦν Ἐρως· ἐπεὶ δὲ δὴ δύο ἐστών, δύο ἀνάγκη καὶ Ἐρωτε εἶναι. πῶς δ' οὐ δύο τῷ θεῷ; ἢ μὲν γέ που πρεσβύτερα καὶ ἀμῆτωρ Οὐρανοῦ θυγάτηρ, ἦν δὴ καὶ Οὐρανίαν ἐπονομάζομεν· ἢ δὲ νεωτέρη Διὸς καὶ

E Διώνης, ἦν δὴ Πάνδημον καλοῦμεν. ἀναγκαῖον δὴ καὶ Ἐρωτα τὸν μὲν τῇ ἐτέρᾳ συνεργὸν Πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν δὲ Οὐράνιον. ἐπαινεῖν μὲν οὖν δεῖ πάντας θεούς, ἀ' δ' οὖν ἐκάτερος εἴληχε πειρατέον εἰπεῖν. πᾶσα

181 γὰρ πρᾶξις ὧδ' ἔχει· αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη οὔτε καλὴ οὔτε αἰσχρά. οἷον δ' νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν, ἢ πίνειν ἢ ἔδδιν ἢ διαλέγεσθαι, οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδέν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὥς ἂνπραχθῇ, τοιοῦτο ἀπέβη· καλῶς

D 1 ὁπότερον Hermann : ὁποῖον codd. || 5 μῖα μὲν (et Stob.) : ταύτης δὲ μῖα μὲν V ἢς μῖα μὲν Rückert || οὖν : om. V Stob. || 6 Ἐρωτε : Ἐρωτας Stob. || τῷ θεῷ : τῷ θεῷ Cobet || E 1 Διώνης : Διόνης BV || **181** A 1 πραττομένη (et Gellius-Stob.) : del. Stephan. Schanz secl. Hug Bury ταττομένη Bernays || 2 καλὴ (et Gellius Hermias Stob.) : καλὴ ἔστιν Proclus || 3 αὐτὸ (et Gell. Stob.) : αὐτὸ καθ' αὐτὸ T^a.

87. Ἡ Ἀφροδίτη σύμφωνα μετὰ μιᾷ παράδοσιν γενήθηκε ἀπὸ τὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσης, ὅπου ἔρριψε ὁ Ζεὺς τὰ γεννητικὰ ὄργανα τοῦ πατέρα τοῦ Οὐρανοῦ, ποὺ τὸν ἀκρωτηρίασε (Ἡσιόδ. Θεογον. 188). Γι' αὐτὸ τὴν εἶπε ὁ Πανσανίας ἀ μ ἡ τ ο ρ α καὶ ὁ λαὸς τὴν ὀνόμασεν Οὐρανίαν. Σύμφωνα μετὰ μιᾷ ἄλλῃ παράδοσιν (Ὀμηρ. Ἰλ. E 370) ἢ

σαν καὶ μερικοὶ ἄλλοι ποῦ δὲ θυμότανε καλὰ τοὺς λόγους των· κι' ἀφήνοντάς τους αὐτούς, μοῦ διηγεῖτο τὸ λόγο τοῦ Παιουσάνια. Εἶπε τὸ λοιπὸν ὁ Παιουσάνιας : «—Δὲν μοῦ φαίνεται, Φαῖδρε, πὼς ἔχει τεθῆ καλὰ τὸ θέμα τοῦ λόγου, ὅπως μᾶς ἐδόθηκε ἔτσι ἀπλῶς ἢ παραγγελία : νὰ ἐγκωμιάζωμε τὸν Ἑρωτα. Βεβαίως, ἂν ἦταν ἓνας ὁ Ἑρωτας, θὰ ἦταν καλὰ τὸ θέμα βαλμένο· μὰ ἔλα τώρα ποῦ δὲν εἶν' ἓνας ; Καὶ μιὰ ποῦ δὲν εἶν' ἓνας, τὸ σωστότερο εἶναι νὰ ὀρισθῇ ἀπὸ πρὶν ποιὸν ἀπὸ τοὺς δυὸ Ἑρωτας πρέπει νὰ ἐπαινοῦμε. Ἐγὼ λοιπὸν θὰ προσπαθῶσω νὰ τὸ διορθώσω αὐτό, δηλ. θὰ εἰπῶ πρῶτα ποιὸν Ἑρωτα πρέπει νὰ ἐπαινοῦμε κι' ὕστερα θὰ τὸν ἐπαινέσω, ὅπως τοῦ ἀξίζει τοῦ θεοῦ. Ὅλοι βέβαια ξαίρουμε ὅτι Ἀφροδίτῃ δίχως Ἑρωτα δὲν ὑπάρχει. Ἄν ἦταν λοιπὸν μιὰ ἢ Ἀφροδίτῃ, ἓνας θὰ ἦταν κι' ὁ Ἑρως· ἐπειδὴ ὅμως, καθὼς ξαίρετε, ὑπάρχουν δυὸ Ἀφροδίτες, δύο κατ' ἀνάγκην εἶναι καὶ οἱ Ἑρωτες. Καὶ μήπως δὲν εἶναι δύο οἱ θεές ; ἢ μιὰ βεβαίως, ἢ μεγαλύτερη καὶ χωρὶς μῆτέρα, εἶναι ἢ θυγατέρα τοῦ Οὐρανοῦ, ποῦ γι' αὐτὸ καὶ τὴν παρονομάζομε Οὐρανίαν· ἢ ἄλλῃ, ἢ νεωτέρα, εἶναι ἢ κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Διώνης, ποῦ τὴ λέμε, καθὼς ξαίρετε, Πάνδημη⁸⁷. Κατ' ἀνάγκη λοιπὸν καὶ ὁ Ἑρωτας ὅποιος εἶναι συνεργάτης μὲ τὴ μιὰ τους, λέγεται πολὺ σωστὰ Πάνδημος, ὅποιος πάλι εἶναι τῆς ἄλλης, Οὐράνιος. Καὶ πρέπει μὲν φυσικὰ νὰ ἐπαινοῦμε ὁλοὺς τοὺς θεούς, ἀλλ' ὅμως εἰμαι ὑποχρεωμένος νὰ προσπαθῶσω νὰ πῶ τὴν ἀλήθειαν γιὰ τὸν προορισμὸ ποῦ ἔλαχε στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς δυὸ Ἑρωτας. Κάθε πράξῃ, θέλω νὰ πῶ, κρίνεται οὕτω πως : καθ'αυτὴ μιὰ πράξῃ ποῦ γίνεται, δὲν εἶναι οὔτ' ὁμορφῇ οὔτ' ἀσχημῇ⁸⁸. Λόγου χάρι αὐτὸ ποῦ κάνουμε μεῖς τώρα, εἴτε πίνουμε εἴτε τραγουδοῦμε εἴτε συζητοῦμε, δὲν εἶναι κανέν' ἀπ' αὐτὸ ἔτσι μόνο του, ὁμορφῇ, ἀπολύτως, ἀλλὰ στὴν πράξῃ γίνεται τέτοιο ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἐκτελεσθῇ.

⁸⁷ Ἀφροδίτῃ ἦταν κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Διώνης, καὶ λεγόταν Πάνδημη. Τῶνομά της αὐτὸ δὲν φαίνεται νάχῃ τὴ σημασίαν ποῦ τοῦ ἀποδίδει ὁ Παιουσάνιας. Πάντως μ' ἐξυπνο τρόπο ξεχωρίζει σὲ δυὸ εἶδη τὸν Ἑρωτα.

⁸⁸ Ἡ φράσις αὕτῃ εἶναι ἐπιγραμματικὴ. Κάθε πράξῃ δὲν κρίνεται αὕτῃ καθ' αὐτὴν δηλ. ἀπολύτως, ἀλλ' ἀπὸ τὸ πῶς καὶ γιὰ τί καὶ γιὰ ποιοὺ σκοποὺ θὰ ἐκτελεσθῇ.

μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ ὀρθῶς καλὸν γίγνεται, μὴ ὀρθῶς δὲ αἰσχρόν. Οὕτω δὴ καὶ τὸ ἐρᾶν καὶ ὁ Ἔρως οὐ πᾶς ἐστὶ καλὸς οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν.

- ΙΧ. Ὁ μὲν οὖν τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης ὡς ἀληθῶς
 Β πάνδημός ἐστι καὶ ἐξεργάζεται ὅ τι ἂν τύχη· καὶ οὗτός ἐστιν ὃν οἱ φαῦλοι τῶν ἀνθρώπων ἐρῶσιν. ἐρῶσι δὲ οἱ τοιοῦτοι πρῶτον μὲν οὐχ ἥττον γυναικῶν ἢ παίδων, ἔπειτα, ὧν καὶ ἐρῶσι, τῶν σωμάτων μᾶλλον ἢ τῶν ψυχῶν, ἔπειτα ὡς ἂν δύνωνται ἀνοητοτάτων, πρὸς τὸ διαπράξασθαι μόνον βλέποντες, ἀμελοῦντες δὲ τοῦ καλῶς ἢ μῆ. ὅθεν δὴ ξυμβαίνει αὐτοῖς, ὅ τι ἂν τύχωσι, τοῦτο πράττειν, ὁμοίως μὲν ἀγαθόν, ὁμοίως δὲ τοῦναντίον. ἔστι γὰρ καὶ
 C ἀπὸ τῆς θεοῦ νεωτέρας τε οὔσης πολὺ ἢ τῆς ἐτέρας, καὶ μετεχούσης ἐν τῇ γενέσει καὶ θήλεος καὶ ἄρρενος. ὁ δὲ τῆς Οὐρανίας πρῶτον μὲν οὐ μετεχούσης θήλεος ἀλλ' ἄρρενος μόνον [καὶ ἔστιν οὗτος ὁ τῶν παίδων ἔρως] ἔπειτα πρεσβυτέρας, ὕβρεως ἀμοῖρον· ὅθεν δὴ ἐπὶ τὸ ἄρρεν τρέπονται οἱ ἐκ τούτου τοῦ ἔρωτος ἐπιπνοι, τὸ φύσει ἐρῶμενέστερον καὶ νοῦν μᾶλλον ἔχον ἀγαπῶντες. καὶ τις ἂν γνοίη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παιδευαστίᾳ τοὺς εἰλικρινῶς ὑπὸ
 D τούτου τοῦ ἔρωτος ὠρμημένους. οὐ γὰρ ἐρῶσι παίδων,

A 7 καλός : καλῶς Stob. || C 1 ἀπό : del. Usener Schanz secl. Hug || τῆς θεοῦ : τοιαύτης θεοῦ Usener || C 4 [καὶ ἔστιν οὗτος ὁ τῶν παίδων ἔρως] Schütz Iahn Schanz Hug Bury : καὶ ἔστιν οὗτος ὁ τῶν παίδων ἔρως codd. et alii edd. || 5 ὕβρεως ἀμοίρου : ad-dubuit. Schanz ὕβρεως ἀμοιρος Ficin.

89. Τὸ ἐρᾶν = ἡ ἐρωτικὴ ἐνέργεια.

90. Δηλ. κοινός, χυδαῖος. Τῆς Πανδήμου πάνδημος ὡς ἀληθὺς ἐστὶ. Δηλαδή ὄνομα καὶ πρᾶμα, ὅπως λέμε σήμερα.

91. Δηλ. ἔχει καὶ πατέρα καὶ μητέρα, στὴ γέννησίν της συνετέλεσαν καὶ τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκόν. Ἐνῶ ἡ Οὐρανία δὲν ἔχει μητέρα καὶ γι' αὐτὸ δὲν μετέχει τοῦ θηλυκοῦ. Σοφιστικὴ καὶ αὐτὴ ἡ

δηλαδή ἂν ἐκτελῆται μὲ ὁμορφο καὶ ἐπομένως σωστὸ τρόπο, ὁμορφο γίνεται κι αὐτό, ἂν ὁμως ἐκτελῆται μὲ ὄχι σωστὸ τρόπο, τότε γίνεται ἄσχημο. Ἔτσι λοιπὸν ἀκριβῶς καὶ ἡ ἐρωτικὴ ἐνέργεια ⁸⁹ καὶ ὁ Ἔρωτας δὲν εἶναι γενικῶς κάθε Ἔρωτας ὠραῖος καὶ ἄξιος νὰ τοῦ πλέκουν ἐγκώμια, παρὰ ἐκεῖνος μόνον ποὺ παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐρωτεύωνται μὲ ὁμορφο τρόπο.

ΙΧ. Ὁ Ἔρωτας, θέλω νὰ πῶ, τῆς Πάνδημης Ἀφροδίτης εἶναι στ' ἀληθινὰ πάνδημος ⁹⁰ καὶ ἐνεργεῖ ὅπως τοῦρθη· κι' αὐτὸς εἶν' ὁ ἔρωτας ποὺ αἰσθάνονται οἱ χυδαῖοι ἄνθρωποι. Καὶ ἐμπρῶτοις οἱ τέτοιοι ἐρωτεύονται μᾶλλον τὶς γυναῖκες παρὰ τὰ παιδιὰ, ἔπειτα, κι' ἂν ἐρωτεύονται, ἐρωτεύονται μᾶλλον τὰ σώματά τους κι' ὄχι τὶς ψυχές, καὶ μάλιστα ἐρωτεύονται τὰ πιδ' ἀνόητα πρόσωπα ποὺ ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξουν, ἐπειδὴ ἀποβλέπουν μόνον στὴν ἐρωτικὴ ἐνέργεια καθαυτὴ καὶ δὲν τοὺς μέλει ἂν θὰ γίνῃ μὲ ὁμορφιά ἢ ὄχι. Γι' αὐτὸ λοιπὸν συμβαίνει νὰ κάνουν αὐτοὶ ὅ, τι λάχῃ, μπορεῖ καὶ καλὸ, μπορεῖ καὶ ὄχι. Καὶ ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἡ θεὰ ποὺ τὸν ἐμπνέει εἶναι καὶ νεώτερη πολὺ ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ κλείνει μέσα της καὶ τὰ δυὸ στοιχεῖα, τὸ σερνικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ λόγω τῆς γεννήσεώς της ⁹¹. Ὁ ἄλλος ὁμως Ἔρωτας εἶναι τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης, ποὺ πρῶτα-πρῶτα δὲν ἔχει σχέση μὲ τὸ θηλυκὸ, παρὰ γεννήθηκε μονάχ' ἀπὸ τὸ σερνικὸ, ἔπειτα εἶναι ἀρχαιότερα καὶ ἐπομένως ξένη ἀπὸ κάθε νεανικὴ ἀδιαντροπία· γι' αὐτὸ ἀκριβῶς προτιμοῦν τὸ ἀρσενικόν, ὅσοι εἶν' ἐμπνευσμένοι ἀπ' αὐτὸν τὸν Ἔρωτα, ἐπειδὴ τοὺς ἀρέσει ἐκεῖνο ποὺ ἐκ φύσεως ἔχει περισσότερη δύναμη σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ⁹². Καὶ μάλιστα μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνῃ καὶ σ' αὐτὴ τὴν παιδευαστῖα ἐκείνους ποὺ εἶναι εὐλιχρινὰ παρακινημένοι ἀπὸ τοῦτον τὸν Οὐράνιον Ἔρωτα.

ἐρμηνεία, ἀφοῦ ἡ Ἀφροδίτη ἡ Οὐρανία εἶναι θηλυκὴ, πῶς δὲν μετέχει τοῦ θηλυκοῦ. Ἡ ἐρμηνεία ὁμως τοῦ Παιδαγωγίου τὸν διευκολύνει γιὰ νὰ ἐξυψώσῃ τὴν παιδευαστῖα. Ἐνῶ θέλει μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὴν κοινωνιολογικὴ ἔρευνα νὰ πραγματευθῇ τὸ θέμα του, ἐν τούτοις ἀντλεῖ ἐπιχειρήματα κι' ἀπὸ τὴ Μυθολογία, ποὺ τὴν ἐρμηνεύει—ὅπως καὶ ὁ Φαῖδρος—μὲ τρόπο ποὺ συμφέρει στὴν ἀποψή του.

92. Νο 5 = πνευματικὴ δύναμη, κρίσις. Τὸ θηλυκόν πάντα ἐθεωρεῖτο κατώτερον: Ἀσθένεια φύλου καὶ κουφότης ψυχῆς (infirmitas sexus et levitas animi).

ἀλλ' ἐπειδὴν ἤδη ἄρχονται νοῦν ἴσχειν· τοῦτο δὲ πλησιάζει τῷ γενειάσκειν. παρεσκευασμένοι γάρ, οἶμαι, εἰσὶν οἱ ἐντεῦθεν ἀρχόμενοι ἐρᾶν ὡς τὸν βίον ἅπαντα ξυνεσόμενοι καὶ κοινῇ συμβιωσόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπατήσαντες, ἐν ἀφροσύνῃ λαβόντες ὡς νέου, καταγέλασαντες οἰχῆσθαι ἐπ' ἄλλον ἀποτρέχοντες. χρῆν δὲ καὶ νόμον εἶναι
E μὴ ἐρᾶν παίδων, ἵνα μὴ εἰς ἄδηλον πολλή σπουδὴ ἀηλίσκετο· τὸ γὰρ τῶν παίδων τέλος ἄδηλον οἱ τελευτᾷ κακίας καὶ ἀρετῆς ψυχῆς τε πέρι καὶ σώματος. οἱ μὲν οὖν ἀγαθοὶ τὸν νόμον τοῦτον αὐτοὶ αὐτοῖς ἐκόντες τίθενται, χρῆν δὲ καὶ τούτους τοὺς πανδήμους ἐραστὰς προσαναγκάζειν τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν προσαναγκάζομεν αὐτοὺς καθ' ὅσον δυνάμεθα μὴ ἐρᾶν.
182 οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ καὶ τὸ ὄνειδος πεποιηκότες, ὥστε τινὰς τολμᾶν λέγειν ὡς αἰσχρὸν χαρίζεσθαι ἐρασταῖς· λέγουσι δὲ εἰς τούτους ἀποβλέποντες, ὀρῶντες αὐτῶν τὴν ἀκαιρίαν καὶ ἀδικίαν, ἐπεὶ οὐ δὴ πού κοσμίως γε καὶ νομίμως ὁτιοῦν πραττόμενον φόγον ἂν δικαίως φέροι. καὶ δὴ καὶ ὁ περὶ τὸν ἔρωτα νόμος ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσι νοῆσαι

D 2 ἀλλ' : ἀλλ' ἢ Stephan. || 6 οἰχῆσθαι : οἴχεσθαι Herwerden || 7 νόμον : νόμων Stob. || E 1 παίδων : παῖδας Markland || 2 τέλος : del. Badham || 5 χρῆν : χρῆ TW. || 6 τὸ τοιοῦτον : τῶν τοιούτων V || **182** A 1 τινὰς : τινά vulg. || 3 ἀκαιρίαν : ἀκοσίαν Liebhöhl || 5 ὁτιοῦν προττόμενον : ὅτ. πρᾶγμα πρττ. T^a Stephan. Burnet.

93. Δηλ. ἡ κρίσις ἔρχεται μαζὶ μετὰ τὴν ἡβην. "Ὡστε ὁ Παιδείας ἀποκηρύσσει τὸν ἔρωτα πρὸς τὰ μικρὰ παιδιὰ, καὶ δέχεται τὸν ἔρωτα πρὸς τοὺς ἐφήβους. Παρακάτω θὰ εἰπῇ μετὰ τοῖς ὅροις τὸν δέχεται καὶ αὐτόν.

94. Μὴ ἐρᾶν παίδων. Τὸ παίδων ἐδῶ σὲ διαστολὴ ἀπὸ τοῦ ἐφήβων (βλ. σημ. 115.).

95. Ἡ σωματικὴ ἀρετὴ εἶναι, ἐνωεῖται, ἡ ῥώμη καὶ τὸ κάλλος (ἀνθος) ἐνῷ ψυχικὴ ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀνδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη καὶ σοφία (φρόνησις).

96. Στὴν Ἀθήνᾳ, καὶ στίς ἄλλας πολιτείας, ὑπῆρχε ὁ νόμος τῆς μοιχείας ποῦ δὲν ἐπέτρεπε τὸν ἔρωτα πρὸς τίς γυναῖκες τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν. Ἐλευθέρων γυναικῶν σὲ διαστο-

Γιατί αὐτοὶ δὲν ἐρωτεύονται τὰ παιδιὰ παρὰ μόνον ὅταν ἀρχίζουν πιά ν' ἀποκτοῦν κρίση· καὶ ἡ κρίση ἐρχεται μαζί με τὸ χνούδισμα⁹³. Πραγματικῶς, ὅσοι ἀρχίζουν νὰ ἐρωτεύωνται ἓνα παιδί αὐτῆς τῆς ἡλικίας, εἶναι, νομίζω, προετοιμασμένοι γιὰ νὰ ἐξακολουθήσουν σ' ὅλο τους τὸ βίο τῇ συναναστροφῇ τους μ' αὐτὸ καὶ νὰ ζήσουνε μαζί, κι ὅχι νὰ τὸ ἐξαπατήσουν, ἀφοῦ ἐκμεταλλευθοῦν τῇ νεανικῇ του ἀφέλεια, καὶ γελῶντας εἰς βάρος του νὰ φύγουν καὶ νὰ πᾶνε ἀμέσως γι' ἄλλο παιδί. Ἐπρεπε μάλιστα νὰ ὑπάρχῃ κι ἓνας νόμος, ποῦ νὰ μὴν ἐπιτρέπῃ νὰ ἐρωτεύεται κανεὶς παιδιὰ μικρά⁹⁴, γιὰ νὰ μὴ ἡξευθεύονταν πολὺς ζῆλος καὶ φροντίδα σὲ κάτι ἄδηλο· γιὰ τὴν μὴν μικρῶν παιδιῶν τὸ τέλος εἶναι ἄδηλο, ποῦ θὰ καταλήξῃ, στὴν ἀρετῇ, θέλω νὰ πῶ, ἢ στὴν κακία, καὶ ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὴν ἀποψη, ἐννοῶ, κι ἀπὸ τῇ σωματικῇ⁹⁵. Βεβαίως οἱ ἀγαθοὶ ἐρασταὶ βάλλουν τὸν νόμον αὐτὸν θεληματικὰ μόνον τοὺς στὸν ἑαυτὸ τους, ἔπρεπε δὲ καὶ τοὺς πανδήμους ἐραστὰς νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ ὁ νόμος σ' αὐτό, ὅπως ἀκριβῶς τοὺς ἀναγκάζομε νὰ μὴ ἐρωτεύωνται τίς γυναῖκες τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν⁹⁶. Γιατί αὐτοὶ εἶναι ποῦ ἔχουν βγάλεῖ καὶ τὸ κακὸ ὄνομα, καὶ γι' αὐτὸ μερικοὶ τολμοῦν καὶ λένε⁹⁷ ὅτι εἶναι ντροπὴ νὰ δίνεται κανεὶς σὲ ἐραστή· αὐτοῦς, τοὺς πανδήμους, ἐραστὰς ἔχουν ὑπ' ὄψιν τοὺς ποῦ τὸ λένε, γιὰ τὴν βλέπουν τὴν ἀπρέπειά τους καὶ τὴν προσβλητικὴν διαγωγὴν⁹⁸, διότι αὐτὸ τὸ πρᾶμα, ὅπως καὶ κάθε ἄλλο, ὅταν πραγματικῶς γίνεται καθὼς πρέπει καὶ σύμφωνα με τὸ νόμον, δὲ μπορεῖ, κατὰ τὴν γνώμην μου, μετὰ τὰ σωστά του νὰ τὸ κατακρίνῃ κανεὶς.

Καὶ λοιπόν, τί λέγει ὁ νόμος⁹⁹ σχετικῶς μετὰ τὸν Ἑρω-

λὴ ἀπὸ τὸ δούλων γυναικῶν. Ἐλευθεραὶ γυναῖκες φυσικὰ ἦσαν αἱ γυναῖκες τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν. | Ὁ Robin μεταφρ. *les femmes libres*, καὶ ἀκολουθώντας ὁ Συκ.: ἐλευθεραὶ γυναῖκες, ἐνῶ ὁ Φωτ. ὑπερθεματίζει: γυναῖκες ἐλευθέρων ἡθῶν (1).

97. Ἡ κοινὴ γνώμη καταδίκαιε τὴν παιδεραστίαν στὴν Ἀθήνα· ἦτο ἀτιμωτικὴ διὰ τὸν ἀγαπημένον (ἐταῖρον), ἀν ἀποδευκνύονταν. Ὑπῆρχαν ἄλλωστε καὶ θετοὶ νόμοι ποῦ καταδίκαιζαν αὐστηρότατα τὴν παιδεραστείαν (βλ. σημ. 115).

98. Ἀδικία: ἐδῶ ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ ὕβρις, καταπάτηση τοῦ νόμου.

99. Δὲν πρόκειται μόνον γιὰ τὸ ἔθιμον ἢ τὴν κοινὴν γνώμην ἢ τὴν ἐπικρατοῦσα ἠθικὴν ἀντίληψιν. Πρόκειται περὶ τοῦ δικαίου.

ῥάδιος· ἀπλῶς γὰρ ὤρισται· ὁ δ' ἐνθάδε ποικίλος. ἐν Ἡλι-
B δι μὲν γὰρ καὶ ἐν Λακεδαίμονι καὶ ἐν Βοιωτοῖς, καὶ οὐ
 μὴ σοφοὶ λέγειν, ἀπλῶς νενομοθέτηται καλὸν τὸ χαρίζε-
 σθαι ἔρασταῖς, καὶ οὐκ ἂν τις εἴποι οὔτε νέος οὔτε πα-
 λαιὸς ὥς αἰσχρὸν, ἵνα, οἶμαι, μὴ πράγματ' ἔχωσι λόγῳ
 πειρώμενοι πείθειν τοὺς νέους, ἅτε ἀδύνατοι λέγειν. τῆς
 δὲ Ἰωνίας πανταχοῦ καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ αἰσχρὸν νενόμι-
 σται ὅποι ὑπὸ βαρβάρους οἰκοῦσι. τοῖς γὰρ βαρβάρους διὰ
C τὰς τυραννίδας αἰσχρὸν τοῦτό τε καὶ ἡ γε φιλοσοφία καὶ ἡ
 φιλογυμναστία· οὐ γάρ, οἶμαι, συμφέροι τοῖς ἀρχοῦσι φρο-
 νήματα μεγάλα ἐγγίγνεσθαι τῶν ἀρχομένων, οὐδὲ φιλίας
 ἰσχυρὰς καὶ κοινωνίας, ὃ δὴ μάλιστα φιλεῖ τὰ τε ἄλλα
 πάντα καὶ ὃ ἔρωσ ἐμποιεῖν. ἔργῳ δὲ τούτῳ ἔμαθον καὶ οἱ
 ἐνθάδε τύραννοι· ὁ γὰρ Ἀριστογείτονος ἔρωσ καὶ ἡ Ἀρ-

B 1 καὶ ἐν Λακεδαίμονι transposuit Robin : post ἐνθάδε codd.
 Hermann et alii, secl. Vinckelmann Iahn Schanz Hug Bury ||
 οὐ : οὐ B || 6 τῆς δὲ Ἰωνίας : τοῖς δὲ Ἰωνίας Ast. τῇ δὲ Ἰωνίᾳ
 Thiers || πανταχοῦ scripsi : πολλαχοῦ transpos. Stephanus || 7
 ὅποι scripsi : ὅσοι codd. et edd. μάλιστα δὲ ὅσοι Ruchert || C 1 τε
 Hermann : γε codd. || 3 τῶν ἀρχομένων : τοῖς ἀρχομένοις V³ τῶ
 ἀρχομένῳ Rohde || 4 ἄλλα : καλὰ Usener || 5 πάντα : ταῦτα
 Schleiermacher || καί : secl. Badham Iahn Hug.

γενικῶς μετὰ τὴν διπλὴν πηγὴν του. Μετὰ τὴν λέξιν νόμος ἐννο-
 εῖται καὶ ὁ γραπτὸς (θετός, — νενομοθέτηται, λέει πῶς
 κάτω) καὶ ὁ ἀγραφος. Τὴν ἐρωτικὴν αὐτὴν σχέσιν τὴν ἐρρύθμιζε στὴν
 ἀρχὴν — ὅπως καὶ τίς ἄλλες — ὁ ἀγραφος νόμος (τὸ ἔθιμο μετὰ τὴν νο-
 μικήν του σημασίαν, ὅχι ἀπλῶς ἡ συνήθεια). Ἀργότερα ἔγιναν οἱ νο-
 μοθεσίαι, ἔγιναν γραπτοὶ (θετοὶ) νόμοι ποὺ κανόνισαν τὸ ζήτημα
 τοῦτο — ὅπως καὶ ὅλα τᾶλλα. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ὁ ἀγραφος νόμος
 ἐξακολουθοῦσε νὰ ἔχη κύρος, ὅπου καὶ ὅποτεν ὁ θετός δὲν καθώριζε
 σαφῶς τὰ πράγματα. Ὁ Πανυσανίας ἔχει ὑπ' ὄψιν του τὸ δίκαιον,
 δηλ. γραπτὸ καὶ ἀγραφο νόμο. Γι' αὐτὸ διμυλεῖ περὶ νομιμό-
 τητος καὶ ἀδικίας πῶς κάτω. Γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ ἀφῆσα τὴν
 λέξιν ἀμετάφραστη, γιὰ νὰ μὴ περιορίσω τὸ νόημά της, μέσα στὸ
 πλαίσιο τοῦ ἔθιμου ἢ τῶν ἠθικῶν ἀντιλήψεων (Συκ., Φωτ. κλ.).

100. Ἀπὸ τῆς φράσεως «τῆς δὲ Ἰωνίας παντα-
 χοῦ καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ» εὐκόλο ἦταν, κατὰ τὴν
 γνώμην μου, νὰ γίνῃ παραδρομὴ καὶ οἱ ἀντιγραφεῖς νὰ παρέλειψαν τὸ

τα ; Ἡ ἔννοια τοῦ νόμου στίς ἄλλες πολιτεῖες εἶν' εὐκόλη, γιατί ὁ νόμος περιέχει ἓνα γενικὸν κανόνα· μόνον ἐδῶ ὁ νόμος εἶναι περίπλοκος. Στὴν Ἡλίδι λόγου χάρι καὶ στὴ Λακεδαίμονα καὶ στὴν πολιτεία τῶν Βοιωτῶν καὶ ὅπου ἄλλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἔμπειροι ὁμιληταί, ὁ νόμος ὀρίζει γενικῶς καὶ χωρὶς διάκριση ὅτι εἶναι ὠραῖο πρᾶμα νὰ δίνε-ται ἓνας σὲ ἔραστή καὶ δὲ μπορεῖ κανεὶς, οὔτε νέος οὔτε γέρος, νὰ τὸ κατηγορήσῃ ὅτι αὐτὸ εἶναι αἰσχρὸς καὶ ὁ σκο-πὸς τοῦ νόμου εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, γιὰ νὰ μὴν κο-πιᾶζουσι μ' ἐπιχειρηματολογίες νὰ πείθουσι τοὺς νέους μιὰ καὶ δὲν εἶναι,—καθὼς εἶπα—δυνατοὶ στὸ λέγειν. Ἀπεναν-τίας, παντοῦ ¹⁰⁰ εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη, ὅπου ¹⁰¹ οἱ κάτοικοι εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῶν βαρβά-ρων, ὁ νόμος ὀρίζει ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶμα εἶναι αἰσχρὸν. Γιατὶ λόγῳ τῶν τυραννικῶν πολιτευμάτων οἱ βάρβαροι καὶ τοῦτο τὸ θεωροῦν αἰσχρὸν καὶ τὴ φιλοσοφία—καταλαβαίνετε ;—καὶ τὸν ἀθλητισμό· καὶ αὐτὸ γίνεται, νομίζω ἐπειδὴ δὲν συμφέρει στοὺς ἄρχοντας νὰ γεννιοῦνται μέσα στῶν ὑπηκόων τίς ψυχὲς μεγάλα φρονήματα καὶ δυνατὲς φιλίες καὶ συντρο-φιές, ὅσα δηλαδὴ ναὶ μὲν τὰ ἐμπνέουσι συνήθως καὶ ἄλλα πράγματα, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὰ ἐμπνέει ὁ Ἔρως ¹⁰².

Αὐτὸ μάλιστα ἐγίνε στοὺς ἐδῶ τυράννους ἐμπράκτως· τοῦ Ἀριστογείτονος, θέλω νὰ πῶ, ὁ ἔρωτας καὶ ἡ φιλία τοῦ

πανταχοῦ Αὐτὸ ἐγὼ τὸ ἐπρόσθεσα καὶ ἔτσι τὸ χωρίο ἐγίνε ὁμα-λὸν (βλ. κριτ. ὑπόμνημα τίς διαφορὲς διορθώσεις). Γίνεται διάκρισις μεταξὺ δωρικῶν καὶ ἰωνικῶν νόμων (ἀγράφων καὶ γραπτῶν) περὶ ἔρωτος.

10. Ὁ σοὶ ἔχει τὸ κείμενο. Τὸ διώρθωσα σὲ ὅποι, καὶ ἔτσι καὶ ἡ σύνταξις καὶ τὸ νόημα πάει καλὰ. Ἀλλωστε καὶ κεῖνο· ποὺ κρατοῦν τὸ ὅσοι στὴ μετάφρασις βάζουσι ὅπου, δηλ. κατ' οὐ-σίαν διορθώνουν τὸ ὅσοι σὲ ὅποι. Ὁ Robin μεταφράζει : «*ou les habitants sont....*» (βλέπε εἰσαγωγὴν καὶ κριτικὸν ὑπό-μνημα, ὅπου οἱ διαφορὲς διορθώσεις).

102. Τὸ γυμναστήριον (γυμνάσιον) ἦταν ὁ τόπος ποὺ ἐδημιούρ-γοῦντο φιλικὸι καὶ ἐρωτικοὶ δεσμοὶ καὶ ἐκεῖ ἐκαλλιιεργεῖτο καὶ ἡ φιλοσοφία. Ἔτσι ἡ φιλογυμναστική, ὁ ἔρως καὶ ἡ φιλοσοφία ἦσαν ἀλληλένδετα. Ὁ Πανουσανίας νομίζει ὅτι σὲ κεῖνα τὰ μέρη οἱ ἀπολυ-ταρχικοὶ βάρβαροι, ἀπὸ φόβον συνωμοσιῶν εἶχαν καταδιώξει τὴ φι-λογυμναστική καὶ τὴ φιλοσοφίαν καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ τὸν Ἔρωτα καὶ οἱ ὑπῆκοι ἀπὸ ἀδυναμίας ἐδέχθησαν τὴν ἀποφῆν αὐτὴ τῶν ἀρχόν-των. Αὐτὴ ἡ ἐξήγησις δὲν εἶναι βεβαία ἐπιστημονικὴ, ἀπλῶς ἔτσι τὰ κρίνει τὰ πράγματα ἓνας κοινὸς νοῦς (ὁ ὀρθολογιστής).

μοδίου φίλα βέβαιος γενομένη κατέλυσεν αὐτῶν τὴν ἀρχήν. οὕτως οὐ μὲν αἰσχρὸν ἐτέθη χαρίζεσθαι ἐρασταῖς,
D κακίᾳ τῶν θεμένων κεῖται, τῶν μὲν ἀρχόντων πλεονεξία, τῶν δὲ ἀρχομένων ἀνανδρία· οὐ δὲ καλὸν ἀπλῶς ἐνομισθῇ, διὰ τὴν τῶν θεμένων τῆς ψυχῆς ἀργίαν· ἐνθάδε δὲ πολὺ τοῦτων κάλλιον νενασμοθέτηται, καὶ ὅπερ εἶπον, οὐ ὕδαδιον κατανοῆσαι.

X. Ἐνθυμηθέντι γὰρ ὅτι λέγεται κάλλιον τὸ φανερώς ἐρᾶν τοῦ λάθρα, καὶ μάλιστα τῶν γενναιοτάτων καὶ ἀρίστων, κἂν αἰσχίους ἄλλων ὦσι, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ παρακάλυψις τῷ ἐρῶντι παρὰ πάντων θαυμαστή, οὐχ ὥς τι
E αἰσχρὸν ποιοῦντι, καὶ ἐλόντι τε καλὸν δοκεῖ εἶναι καὶ μὴ ἐλόντι αἰσχρὸν, καὶ πρὸς τὸ ἐπιχειρεῖν ἐλεῖν ἐξουσίαν ὁ νόμος δέδωκε τῷ ἐραστῇ θαυμαστά ἔργα ἐργαζομένῳ ἐπαινεῖσθαι, ἃ εἴ τις τολμῶη ποιεῖν ἄλλ' ὅτιοῦν διώκων καὶ
183 βουλόμενος διαπραξασθαι τοῦτο, πλὴν φιλοσοφίας, τὰ

D 2 οὐ δέ : οὐ δὲ B. || E 1 τε : om. BV Hermann Iahn Rettig Schanz Hug || 2 πρὸς τό : πρὸς τῷ Ast || 4 ἀ εἰ B^a : αἰεῖ B καὶ αἰεῖ W^a || ἄλλ' ὅτιοῦν : ἄλλ' ὅτι οὖν V ἄλλο τι οὖν TW ἄλλοτιοῦν B || **183** A 1 τοῦτο, πλὴν φιλοσοφίας, transposui : πλὴν τοῦτο φιλοσοφίας, codd. πλὴν τοῦτο, φιλοσοφίας Robin πλὴν φιλίας Hermann πλὴν τοῦτο, φίλοις ὀφθεῖς Badham πλὴν τοῦτο φιλοτιμίας Richards et alii alia.

103. Τὸν Ἀρμόδιον εἶχεν ἐρωτευθῇ ὁ Ἀριστογείτων. Ὁ Ἰππαρχος ἐπείραξε τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἀρμοδίου, καὶ τότε οἱ δύο φίλοι συνώμοσαν καὶ ἐδολοφόνησαν τὸν Ἰππαρχον, καὶ αὐτὸ ἦταν ἡ ἀρχὴ τῆς φθορᾶς τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας στὴν Ἀθήνα.

104. ἐ τ ε θ η (θ ε τ ός, θ ε σ μ ός).

105. διότι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ στὸ λέγειν καὶ στὸ πείθειν. Ἄν ἦταν ἀμφίβολον, τότε θὰ ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ πείθουν τοὺς νέους ὅτι εἶναι ὠραῖον, καὶ θὰ δυσκολεύονταν πολὺ, γιατί δὲν εἶχαν πειθῶ, ἦσαν ἀνίκανοι στὸ λέγειν.

106. δηλ. δὲν ἀπαγορεύει. Αὐτο ἐννοεῖται γενικῶς γιὰ κάθε ἔρωτα καὶ ἐπομένως καὶ πρὸς τις γυναῖκες. Ὅταν λέγῃ ἐ π ι τ ρ έ-

Ἄρμοδιου, σὺν ἰσχυροποιήθηκεν, ἐγκρέμισε τὴν τυραννικὴν τοὺς ἐξουσία ¹⁰³. Ἔτσι λοιπόν, ὅπου ὑπάρχει θεσμός ¹⁰⁴ ποὺ λέει ὅτι εἶναι αἰσχρὸν νὰ δίνεται κανεὶς σ' ἐραστήν, ὁ θεσμός ἔχει τεθῇ ἀπὸ κακία ἐκείνων ποὺ τὸν βάλανε,—δηλαδὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὴν πλεονεξία τῶν ἀρχόντων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὴν ἀνανδρίαν τῶν ὑπηκόων· ἀντιθέτως, ὅπου ὑπάρχει νόμος ποὺ ὀρίζει γενικῶς ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶμα εἶναι ὠραῖον, ὁ νόμος ἔχει τεθῇ ἀπὸ τὴν ὀκνηρία τῆς ψυχῆς ἐκείνων ποὺ τὸν ἐβάλαν ¹⁰⁵. Ἐδῶ σὲ μᾶς ὁμῶς ὁ νόμος ἔχει κανονισθῇ πολὺ ὠραιότερα καί, καθῶς εἶπα, δὲν εἶναι εὐκόλῃ ἡ ἐννοιά του.

Χ. Πραγματικῶς, ἐὰν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τοῦ ἐκεῖνο ποὺ λέγουν, ὅτι ὠραιότερον εἶναι νὰ ἐρωτεύεται κανεὶς κρυφά, καὶ μάλιστα νὰ ἐρωτεύεται τοὺς εὐγενεστάτους καὶ τοὺς ἀρίστους—ἔστω κι' ἂν εἶν' ἀσχημότεροι ἀπὸ ἄλλους—καὶ ὅτι ἐξ ἄλλου τὸν ἐραστὴν τὸν παρακινοῦν ὅλοι μὲ πολὺ ζῶη-ρδὸ τρόπο, σὺν νὰ μὴν κἀνῇ τίποτε τὸ ἀσχημον, καὶ ὅτι ἂν πετύχῃ στὴν κατάκτηση, θεωρεῖται ὠραῖον, ἐνῶ, ἂν δὲν κατακτήσῃ, θεωρεῖται ντροπὴ γι' αὐτόν, καὶ ὅτι ὁ νόμος ἐπι-τρέπει ¹⁰⁶ καὶ μάλιστα θεωρεῖται ἀξιέπαινος ὁ ἐραστῆς πού, εἰς τὴν προσπάθειά του γιὰ τὴν κατάκτηση, κάνει καμῶμα-τα παράξενα, ποὺ ἂν ἴσως καὶ τολμοῦσε κανεὶς νὰ τὰ κάμῃ ἔχοντας οἰοδῆποτε ἄλλο σκοπὸ καὶ θέλοντας νὰ τὸν πραγματοποιήσῃ, ἐξαίρῳ, ἐννοεῖται, τῇ φιλοσοφίᾳ ¹⁰⁷, θὰ

π ε ι, ἔχει ὑπ' ὄψιν τοῦ νόμον περὶ ἡ τ α ι ρ η κ ό τ ω ν (βλ. σημ. 110), δηλ. ὁ ἐραστὴς δὲν καταδιώκεται, ὅταν ἐρωτεύεται ἐφηβὸν γραμμένον ἤδη στὸ ληξιαρχεῖον. Ἀτιμάζεται ὁμῶς ὁ ἀγαπημένος (ἐταῖρος, ἡταιρικῶς). Ἀντιθέτως ὁμῶς δὲν ἐπέτρεπε ὁ νόμος τὸν ἐρωτὰ πρὸς τὰ παιδιὰ ἐπὶ ποινῇ θανάτου (βλ. σημ. 110, 115).

107. διαπράξασθαι τοῦτο, πλὴν φιλοσοφίας. Τὴν γραφὴν τῶν κωδίκων πλὴν τοῦτο φιλοσοφίας (ποὺ δὲν ἔχει νόημα) πολλοὶ τὴν διώρθωσαν κατὰ ποικίλους τρόπους (βλ. κριτικὴ ὑπόμνημα). Ἐγὼ τὸ διώρθωσα μὲ ἀπλὴ ἀντιμετάθεσις: τ ο ῦ τ ο, π λ ῆ ν, καὶ τὸ νόημα βγαίνει καλά. Γιατὶ ὁ Πανυσανίας, ἐφ' ὅσον μιλοῦσε, μπροστὰ στὸ φιλόσοφο καὶ στοὺς ἄλλους ποὺ ὁπωσδήποτε ἐφιλοσοφοῦσαν δὲ μπορούσε νὰ μὴν κάμῃ ἐξαίρεση γιὰ τὴ φιλοσοφία. Ὅταν ἀντικειμενικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ φιλοσοφία, τότε ἐπιτρέπεται νὰ κἀνῃ κανεὶς ὅτι δῆποτε γιὰ νὰ τὴν ἐπιτύχῃ. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ Robin ποὺ τὸν ἀκολουθεῖ ὁ Ἀρβ. δὲν εἶναι ὀρθή, διότι δὲν εἶναι ἡ φιλοσοφία, παρὰ ἡ κοινὴ γνώμῃ εἶναι κείνη ποὺ ὀνειδίζει κλπ. Ὁ Συκ. καὶ Φωτ. πηδοῦν τὴ λέξιν φιλοσοφίας.

μέγιστα καρποῖτ' ἂν ὀνειδῇ· εἰ γὰρ ἡ χρημάτων βουλόμενος παρά του λαβεῖν ἡ ἀρχὴν ἄρξαι ἢ τιν' ἄλλην δύναμιν ἐθέλοι ποιῆν ὁλῶπερ οἱ ἐρασταὶ πρὸς τὰ παιδικὰ, ἐκετείας τε καὶ ἀντιβολήσεις ἐν ταῖς δεήσεσι ποιούμενοι, καὶ δρκους ὁμνύοντες, καὶ κοιμήσεις ἐπὶ θύραις, καὶ ἐθέλοντες δουλείας δουλεύειν οἷας οὐδ' ἂν δοῦλος οὐδεὶς, ἐμποδίζοιτο ἂν μὴ πράττειν οὕτω τὴν πράξιν καὶ ὑπὸ φίλων καὶ

- B** ὑπὸ ἐχθρῶν, τῶν μὲν ὀνειδιζόντων κολακείας καὶ ἀνελευθερίας, τῶν δὲ νοουθετούντων καὶ αἰσχynomένων ὑπὲρ αὐτοῦ· τῷ δ' ἐρῶντι πάντα ταῦτα ποιοῦντι χάρις ἐπεται, καὶ δέδοται ὑπὸ τοῦ νόμου ἄνευ ὀνειδους πράττειν, ὥς πάγκαλόν τι πρᾶγμα διαπραττομένου. δ δὲ δεινότατον, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοί, ὅτι καὶ ὁμνύντι μόνῳ συγγνώμη παρὰ θεῶν ἐκβάντι τῶν δρκων· ἀφροδίσιον γὰρ δρκον οὐ φασιν εἶναι· οὕτω καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι πᾶσαν
- C** ἐξουσίαν πεποιήκασιν τῷ ἐρῶντι, ὥς ὁ νόμος φησὶν ὁ ἐνθάδε. ταύτῃ μὲν οὖν οἰηθείη ἂν τις πάγκαλον νομίζεσθαι

A 3 ἢ τινα : ἢ τιν' TW δὴ τιν' Badham || ἄλλην δύναμιν : secl. Badham || 4 ἐθέλοι : ἐθέλει TW || 5 καὶ δρκους ὁμνύοντες : del. Vögelin secl. Iahn || 6 ὁμνύοντες : ὁμνύοντες V secl. Hertz Schanz Hug || καὶ κοιμήσεις ἐπὶ θύραις : secl. Wolf || ἐθέλοντες : ἐθέλοντας vulg. ἐθέλονται Ast. || B 3 αὐτοῦ Orelli Hermann Iahn Schanz Hug : αὐτῶν codd. Robin || ἐπεται Hermann Iahn Rettig Schanz Hug : ἐπεσται B ἐπεστι TWV Robin || 6 μόνῳ : μόνον Stob. || 7 τῶν δρκων : τὸν δρκον V Cyrill. Stob. Hermann Schanz τῶν δρκων B || δρκον : δριον Cyrill. Stob. δρκον δρκον Hertz Hug δρκον ἐποίνιμον δρκον Hense δρκον κύριον Bury || 8 εἶναι (et Stob. Cyrill.) : δάκνειν Teuffel εἶναι ἐποίνιμον Osann.

108. Κόβεται ἡ περίοδος, χωρὶς κυρία πρότασις, γὰρ νὰ φέρῃ ὁ Πανστανίας παραδείγματα. Ἡ κυρία πρότασις βρίσκεται σὸν συμπεράσμα οἱ ἡθεῖη ἂν τις... Τὸ ἀνακόλουθο δείχνει ἀφθονία λόγου καὶ φυσικότητα, γιατί πολλές φορές ὁ φυσικός (προφορ.) λόγος ἔχει ἀνακόλουθα.

109. ὁ π ἐ ρ α ὗ τ ο ὕ : γὰρ λογαριασμός του. | Ὁ Robin δέχεται τὴ διόρθωσι ὁ π ἐ ρ α ὗ τ ὶ ὶ ν καὶ ὁμοῦ μεταφράζει : pour

φορτωνόταν τὶς μεγαλύτερες ντροπές ¹⁰⁸. ἂν λόγῳ χά-
ρη ἕνας, ποῦ ἐπιθυμεῖ νὰ λάβῃ ἀπὸ κάποιον χρήμα-
τα ἢ ν' ἀποκτήσῃ κάποιον ἀξίωμα ἢ ἄλλη δύναμη,
ἂν στέργῃ νὰ κάμῃ τέτοια πράγματα ποῦ κάνουν οἱ
ἐρασταὶ πρὸς τοὺς ἀγαπημένους των, ποῦ τοὺς ἱκετεύουν
καὶ προσπέφτουν στὰ γόνατα—δταν τοὺς παρακαλοῦν—
καὶ βάνουν ὄρκους καὶ κοιμοῦνται στίς ἐξώπορτες καὶ στέρ-
γουν νὰ τοὺς ἐξυπηρετήσουν μὲ τέτοιους δουλικούς τρόπους,
ποῦ κανένας δοῦλος δὲ θὰ τοὺς ἔστεργε, αὐτὸς θὰ ἐμποδιζό-
ταν νὰ βάλῃ σ' ἐνέργεια τὸ σκοπὸ σου καὶ ἀπὸ φίλους καὶ ἀπὸ
ἐχθρούς,—οἱ ἐχθροὶ του θὰ τὸν ὠνειδίζαν ὡς κόλακα καὶ
δουλόψυχον, ἐνῶ οἱ φίλοι του θὰ προσπαθοῦσαν νὰ τοῦ βά-
λουν μυαλὸ καὶ θὰ ἐντρέπονταν γιὰ λογαριασμὸ τοῦ ¹⁰⁹. στὸν
ἐρωτευμένον ὅμως, καὶ ἂν τὰ κάνῃ ὅλ' αὐτά, τοῦ τὰ χαρίζουν
καὶ τοῦ εἶναι δοσμένο ἀπὸ τὸ νόμον νὰ τὰ κάνῃ χωρὶς νὰ
εἶναι ἀτιμωτικὸν δι' αὐτόν ¹¹⁰, σὰν νὰ κατορθώῃ κάνα πεν-
τάμορφο πρᾶμα ¹¹¹. Καὶ τὸ φοβερώτερον ἀπ' ὅλα εἶναι ὅτι,
ὅπως λέει τοῦλάχιστον ὁ πολὺς κόσμος, αὐτὸς μόνον βρίσκει
συχώρεση ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ἂν πατήσῃ τοὺς ὄρκους ποῦ ὀρκί-
ζεται· γιατί' δὲν εἶναι πραγματικὸς ὄρκος, λέγουν, αὐτὸς
ποῦ ἀναφέρεται στὴν Ἀφροδίτῃ ¹¹². ἔτσι καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ
ἄνθρωποι ἔχουν δώσει κάθε δικαίωμα εἰς τὸν ἐρωτευμένον,
ὅπως εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ νόμου σὲ μᾶς ἐδῶ. Σύμφωνα μ' αὐτὰ
μπορεῖ φυσικὰ νὰ φαντασθῇ κανεὶς ὅτι σὲ τούτῃ τὴν πόλιν
ὁ νόμος τὸ θεωρεῖ πανώριον πρᾶμα τὸ νὰ ἐρωτεύωνται καὶ τὸ

lui. | Τὸν ἀντιγράφει ὁ Ἀρβαν. : ὁ π ἐ ρ α ὗ τ ὠ ν στὸ κείμενο,
διὰ λογαριασμὸν τοῦ στη μετάφραση. | Ὁ Συκ. συνε-
πής : ὁ π ἐ ρ α ὗ τ ὠ ν = δι' αὐτά. Φωτ.—γι' αὐτόν.

110. Ὁ ἐραστὴς τῶν ἐφήβων. Ἐνῶ ὁ ἡταιρηκὸς (ἀγαπημένος)
ἐφηβος ἢ ἡλικιωμένος ἐστρεφεῖτο τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Ὁ
ἐραστὴς ὅμως τῶν παιδῶν ὄχι μόνον ἀτιμαζόταν, ἀλλὰ καὶ θανατω-
νόταν (βλ. σημ. 106, 115).

111. Τὸ ὅτι ὁ νόμος δὲν ἀτιμάζει τὸν ἐραστή, δὲ σημαίνει ὅτι
τὸν ἐπαινεῖ σὰν νὰ κάνῃ κάτι πεντάμορφο. Εἶναι τραηγμένο συμπé-
ρσμα τοῦ Πανσανία.

112. Ἡ παροιμία : ἀφροδίσιος ὄρκος οὐκ ἐμ-
ποίνει μὲς. Στὸ Φίληβο ὁ Πλάτων λέγει : «ἐν ταῖς ἡδοναῖς περὶ
τὰ Ἀφροδίσια καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ τῶν θεῶν »
(Φίληβ. 65c).

ἐν τῇδε τῇ πόλει καὶ τὸ ἐρᾶν καὶ τὸ φίλους γίνεσθαι τοῖς ἐρασταῖς. ἐπειδὴν δὲ παιδαγωγοὺς ἐπιστήσαντες οἱ πατέρες τοῖς ἐρωμένοις μὴ ἑῷσι διαλέγεσθαι τοῖς ἐρασταῖς, καὶ τῷ παιδαγωγῷ ταῦτα προστεταγμένα ἦ, ἡλικιωταὶ δὲ καὶ ἑταῖροι ὀνειδίζουσιν, ἐάν τι ὀρῶσι τοιοῦτο γιγνόμενον, D καὶ τοὺς ὀνειδίζοντας αὐτοὶ οἱ πρεσβύτεροι μὴ διακωλύωσι μηδὲ λοιδορῶσιν ὥς οὐκ ὀρθῶς λέγοντας, εἰς δὲ ταῦτά τις αὐτὸν βλέψας ἡγήσαιτ' ἂν πάλιν αἰσχιστον τὸ τοιοῦτον ἐνθάδε νομίζεσθαι. τὸ δέ, οἴμαι, ὧδ' ἔχει· οὐχ ἄπλοῦν ἐστίν, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐλέχθη, οὔτε καλὸν εἶναι αὐτὸ καθ' αὐτὸ οὔτε αἰσχρὸν, ἀλλὰ καλῶς μὲν πραττόμενον καλόν, αἰσχροῦς δὲ αἰσχρὸν. αἰσχρὸν μὲν οὖν ἐστὶ πονηρῶν τε καὶ πονηρῶς χαρίζεσθαι, καλὸν δὲ χρηστῶν τε καὶ καλῶς. πονηρὸς δ' ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ ἐραστὴς ὁ πάνδημος, ὁ τοῦ σώ-

C 4 τοῖς ἐρασταῖς : τοὺς ἐραστὰς Orelli Hermann || 6-7 καί... ἡ secl. Iahn Schanz || ταῦτα προστεταγμένα ἦ, ἡλικιωταὶ : τ. πρ. ἦ, οἱ ἦλ. B Schanz || 7 τοιοῦτο : τοιοῦτον Schanz Hug Burnet || D 3 αὐτὸν : αὐτὸν V || 4 οὐχ : del Bast. || ἄπλοῦν : ἀπλῶς Ast. || 5 εἶναι : del. Stephanus || 6 οὔτε : οὐδὲν οὔτε Badham || 7 αἰσχρὸν μὲν Stephanus Usener : αἰσχροῦς μὲν codd. Hermann Robin || 8 καλὸν δέ : καλῶς δὲ Paris 1810 Robin.

113. φίλοις γίνεσθαι ἐρασταῖς. Τὸ αἶσθημα φιλεραστία : ὅχι φίλα ἀπλῶς.

114. Ἐννοεῖ τοὺς ἐφήβους, ποὺ πέρασαν τὴν ἡλικίαν τῶν παιδῶν, γιατί για τὰ παιδιά ὑπῆρχε αὐστηρὸς νόμος ποὺ τιμωροῦσε τοὺς ἐραστὰς, — ἐννοεῖται καὶ στὰ παιδιά διώριζαν παιδαγωγό. Για τὴν ἡλικίαν τῶν ἐφήβων καὶ ἄνω, ὁ νόμος δὲν τιμωροῦσε τοὺς ἐραστὰς, τιμωροῦσε ὅμως μὲ ἀτιμίαν τοὺς ἐφήβους ποὺ ἐγίνονταν ἑταῖροι τῶν ἐραστῶν (βλ. ἐπομένην σημ.).

115. Ὁ Πausanias μιλεῖ γιὰ τὴν κοινὴ γνώμη (πατέρων, φίλων, πρεσβυτέρων) καὶ ὑπονοεῖ χωρὶς νὰ τὸν κατονομάζῃ — ὁ λόγος εἶναι εὐνόητος — τὸν νόμον περὶ τῆς αἰρήσεως, ὁ ὁποῖος τιμωροῦσε μὲ ἀτιμίαν (στέρηση πολ. δικαιωμάτων) τὸν ἡταιρηκότα (τὸν ἀγαπημένο, ἑταῖρο). «Ἐάν τις Ἀθηναίων ἑταιρήσῃ, μὴ ἐξέσται αὐτῷ τῶν ἐνέα ἀρχόντων γενέσθαι, μηδ' ἱερωσύνην ἱερῶσασθαι, μηδὲ ἀρχὴν ἀρχέτω μηδεμίαν μήτε ἐνδημον, μήτε ὑπερόριον μήτε κληρωτὴν μήτε χειροτονητὴν, μηδὲ γνώμην λεγέτω... ἐάν δέ τις ταῦτα ποιῇ, καταγνωσθέντος αὐτοῦ ἑταιρεῖν, θανάτω ζημιούσθω » (Αἰσχ. κατὰ Τιμάρχου 24). Γιὰ τὸν ἐραστὴ δὲ λείπει τίποτα. Ἀπ' αὐτὴ βγάνει

νά γίνωνται φίλοι στοὺς ἐραστάς ¹¹³. 'Εφ' ὅσον ὁμως οἱ πατέρες διορίζουν παιδαγωγούς στοὺς γυιούς των ¹¹⁴, πού τυχόν εἶναι ἀντικείμενα ἔρωτος, καὶ δὲν τοὺς ἀφήνουν νὰ μιλάω με τοὺς ἐραστάς καὶ τὴν ἐκτέλεση τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτῆς τὴν ἔχει ἀναλάβει ὁ παιδαγωγός, καὶ ἐφ' ὅσον οἱ συνομήλικοι καὶ οἱ φίλοι τοὺς ὀνειδίζουν ἅμα βλέπουν νὰ γίνεταί κάτι τέτοιο, κι αὐτοὺς πάλι πού ὀνειδίζουν, οἱ μεγαλύτεροι δὲν τοὺς ἐμποδίζουν νὰ ὀνειδίζουν οὔτε τοὺς καταδικάζουν λέγοντάς τους ὅτι δὲν μιλάνε σωστά, ἐὰν τὰ λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τοῦ αὐτά, μπορεῖ νὰ νομίσῃ ἀντιθέτως ὅτι ὁ νόμος ἐδῶ σὲ μᾶς αὐτὸ τὸ πρᾶμα τὸ θεωρεῖ αἰσχροτάτο ¹¹⁵.

Τοῦτο συμβαίνει κατὰ τὴ γνώμη μου γιὰ τὸν ἐξῆς λόγο. Αὐτὸ τὸ πρᾶμα δὲν κρίνεται ἀπολύτως, ὅπως δηλαδὴ εἶπα στὴν ἀρχή, ὅτι δὲν εἶναι αὐτὸ καθ' αὐτὸ οὔτε ὁμορφο οὔτε ἄσχημο, παρὰ στὴν πράξιν, ἅμα γίνεται ὁμορφο, εἰν' ὁμορφο, ἅμα γίνεται ἄσχημο, εἶναι αἰσχρο ¹¹⁶. Αἰσχροὺς λοιπὸν εἶναι νὰ δίνεται κανεὶς σὲ πονηρὸ ἐραστή καὶ μὲ πονηρὸ σκοπὸ, κι' ὁμορφο εἶναι νὰ δίνεται σὲ καλὸν ἐραστή καὶ μὲ ὠραῖο σκοπὸ. Καὶ πονηρὸς ἐραστής εἶν' ἐκεῖνος ὁ πάνδημος,

τὸ συμπέρασμα μὲ τὸ συλλογισμὸ : ὅτι δὲν ἀπαγορεύεται, ἐπιτρέπεται (τραβηγμένο βέβαια), ὅτι στὸν ἐραστὴ ἐπιτρέπεται. Αὐτοὶ εἶναι ὁ νόμος περὶ μειρακίων (ἐφήβων, νέων). Γιὰ τὰ παιδιὰ ὁμως ἀντιθέτως ὑπῆρχε νόμος αὐστηρότατος περὶ ἐλευθερίων παίδων φθορᾶς, πού δὲν τίμωρουσε τὰ παιδιά, ἀλλὰ τοὺς ἐραστάς. Αὐτὸ ἐπίσης τὸ παραλείπει ὁ Πausανίας σκοπίμως. Προηγουμένως εἶπε ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἕνας νόμος πού νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ τὸν ἔρωτα πρὸς τὰ παιδιά. Καὶ ὁμως τέτοιος νόμος ὑπῆρχε. Δυὸ μάλιστα νόμοι : "Ἐνας περὶ φθορᾶς (ἐλευθερίων) παίδων καὶ ἄλλος περὶ τῶν διδασκαλίων, γυμνασίων καὶ χορηγῶν : 'Ὁ πρῶτος ἔλεγε : "Εάν τις Ἀθηναίων ἐλεύθερον παῖδα ὕβριση (= ἀσελήγησιν), γραφῆσθω ὁ κύριος (ὁ ἀρμόδιος κηδεμών) τοῦ παιδὸς πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, τιμῆμα ἐπιγραφάμενος. οὐ δ' ἂν τὸ δικαστήριον καταψηφίσθαι, παραδοθεὶς τοῖς ἑνδεκα τεθνάτω αὐτῇμερόν, ἐὰν δὲ εἰς ἀργύριον καταψηφισθῇ, ἕως τοῦ ἀποτίσαι, εἰρχθῆτω" ἔνοχοι δὲ ἔστωσαν καὶ οἱ εἰς τὰ οἰκετικὰ σώματα ἐξαμαρτάνοντες ». 'Ὁ δευτέρος ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν μεγάλων μὲ τοὺς μικροὺς. 'Οἱ δὲ τῶν παίδων διδάσκαλοι ἀνοιγέτωσαν μὲν τὰ διδασκαλεῖα μὴ πρότερον ἡλίου ἀνιόντος, κλειέτωσαν δὲ πρὸ ἡλίου δύοντος· καὶ μὴ ἐξέσται τοῖς ὑπὲρ τῶν παίδων ἡλικίαν οὖσιν εἰσεῖναι, τῶν παίδων ἔνδον ὄντων, ἐὰν δὲ τις παρὰ ταῦτα εἰσὶν θανάτω ζημιούσθω· καὶ οἱ γυμνασιάρχαι μὴ ἐάτωσαν συγκαθίναί μηδὲνα τῶν ἐν ἡλικίᾳ τρόπῳ μηδενί· ἐὰν δ' ἐπιτρέπῃ, ἔνοχος ἔστω ὁ γυμνασιάρχης τῷ τῆς ἐλευθερίων φθορᾶς νόμῳ κλπ.» (Αἰσχίν. κατὰ Τιμάρχ. 12).

116. Βλέπε πρὸ ἐπάνω 189 Α.

- Ε** ματος μᾶλλον ἢ τῆς ψυχῆς ἐρῶν· καὶ γὰρ οὐδὲ μόνιμός ἐστιν, ἅτε οὐ μόνιμον ἐρῶν πράγματος. ἅμα γὰρ τῷ τοῦ σώματος ἀνθεὶ λήγοντι, οὐδὲρ ἦρα, οἴχεται ἀποπτάμενος, πολλοὺς λόγους καὶ ὑποσχέσεις καταισχύνας· ὁ δὲ τοῦ ἡθους χρηστοῦ ὄντος ἐραστῆς διὰ βίου μένει, ἃ τε μόνιμω
184 σὺντακείς. τούτους δὴ βούλεται ὁ ἡμέτερος νόμος εὐ καὶ καλῶς βασανίζειν, καὶ τοῖς μὲν χαρίσασθαι, τοὺς δὲ διαφεύγειν. διὰ ταῦτα οὖν τοῖς μὲν διώκειν παρακελεύεται, τοῖς δὲ φεύγειν, ἀγωνοθετῶν καὶ βασανίζων, ποτέρων ποτέ ἐστιν ὁ ἐρῶν καὶ ποτέρων ὁ ἐρώμενος· Οὕτω δὴ ὑπὸ ταύτης τῆς αἰτίας πρῶτον μὲν τὸ ἀλλασκεσθαι ταχὺ αἰσχροὺς νερόμισται, ἵνα χρόνος ἐγγένηται, δς δὴ δοκεῖ τὰ πολλὰ καλῶς βασανίζειν· ἔπειτα τὸ ὑπὸ χρημάτων καὶ ὑπὸ πολι-
Β τικῶν δυνάμεων ἀλῶναι αἰσχροὺς, ἐάν τε κακῶς πάσχωσιν πτήξῃ καὶ μὴ καρτερήσῃ, ἂν τ' εὐεργετούμενος εἰς χρήματα ἢ εἰς διαπράξεις πολιτικὰς μὴ καταφρονήσῃ· οὐδὲν γὰρ δοκεῖ τούτων οὔτε βέβαιον οὔτε μόνιμον εἶναι, χωρὶς τοῦ μηδὲ πεφυκέναι ἀπ' αὐτῶν γενναίαν φιλίαν. μία δὲ λείπεται τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ ὁδός, εἰ μέλλει καλῶς χαριεῖσθαι ἐραστῇ παιδικά. Ἔστι γὰρ ἡμῖν νόμος, ὥσπερ ἐπὶ
Γ τοῖς ἐρασταῖς ἦν δουλεύειν ἐθέλοντας ἡντινοῦν δουλείαν

Ε 1 ἢ τῆς ψυχῆς ἐρῶν : ἐρῶν ἢ τῆς ψυχῆς TW || 2 ἅτε οὐ : ἅτε οὐδὲ TW Burnet || 5 ἡθους : ἔθους F. A. Wolf || 184 A 2 καὶ τοῖς μὲν. . . διαφεύγειν : del. Badham secl. Iahn Schanz Hug Bury || διαφεύγειν : διαφυγεῖν Hirschig || B 2 ἂν τ' εὐεργετούμενος T^a : ἀντεεργετούμενος TV || 3 εἰς διαπράξεις πολιτικὰς : secl. Iahn Schanz Hug || 4 μόνιμον : νόμιμον F.A.Wolf. || 7 ἐστι γὰρ ἡμῖν νόμος (et Stob.) : del. Vermehr. secl. Hug ὥσπερ γὰρ ἡμῖν νόμος Badham ὡς γὰρ ἡμῖν νόμος Usener || ὥσπερ : ὥσπερ BV Stob. ὥσπερ γὰρ Vermehrem | ὡς γὰρ Hug || C 1 ἦν : ἢ Stob. || ἐθέλοντας Stobaeus : ἐθέλοντα codd. Robin ἐθέλοντας Schanz ἐθέλοντην Bast ἐθέλοντι Badham.

117. Ὁ Παισανίας μὲ τῇ λέξει νόμο, ὅπως ἐσημειώσαμε πρὶ ἐπάνω, ἄλλοτε ἐννοεῖ τὸ γραπτὸ νόμο κι' ἄλλοτε τὸν ἄγραφο. Ἐδῶ ἐννοοῦνται καὶ τὰ δύο. Διότι καὶ ὁ ἄγραφος νόμος (τὸ ἔθιμον) καὶ οἱ

πού ἐρωτεύεται μᾶλλον τὸ σῶμα παρά τὴν ψυχὴν· καὶ μάλιστα δὲν εἶναι οὔτε σταθερὸς γιὰτὶ δὲν ἐρωτεύεται μόνιμο πρᾶμα· γιὰτὶ ἀμέσως μόλις περάσῃ τοῦ σώματος ἡ ἀνθρωπότης—πού ἀκριβῶς αὐτὴν ἐρωτευόταν ὁ ἐραστὴς—πετάει σὰν πουλὶ καὶ πάει, λησμονῶντας ἓνα σωρὸ λόγια καὶ ὑποσχέσεις. Ἐνῶ ὁ ἐραστὴς πού ἀγαπᾷ τὴν ψυχὴν—πού εἶναι κάτι καλὸν—μένει σταθερὸς σ' ὅλη του τὴ ζωὴ γιὰτὶ ἔχει ζυμωθῇ μὲ μόνιμο πρᾶμα, τὴν ψυχὴν. Αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ἐραστὰς θέλει ὁ δικός μας ὁ νόμος νὰ τοὺς δοκιμάζουν καλὰ καὶ ὠραῖα, καὶ σὲ τούτους νὰ δίνωνται. ἐνῶ τοὺς ἄλλους νὰ τοὺς ἀποφεύγουν. Ὡστε αὐτοὺς εἶν' ὁ λόγος πού ἡ ἔννοια τοῦ νόμου εἶναι ὅτι παρακινεῖ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τοὺς ἐραστὰς νὰ κυνηγοῦν καὶ ἀπὸ ἄλλο τοὺς νέους νὰ ξεφεύγουν, σὰν ἀγώνοθέτης. δηλαδὴ ὀρίζει τὸ ἀγώνισμα τοῦτο, τὸ κυνηγητό, καὶ ἐξακριβώνει ἔτσι σὲ ποιὰν ἀπὸ τίς δυὸ κατηγορίες ἀνήκει ὁ ἐραστὴς καὶ σὲ ποιὰν ὁ ἀγαπημένος. Ἔτσι λοιπὸν, πού λέτε, ἀπ' αὐτὴν τὴν αἰτιολογίαν, κατὰ τὸ νόμο¹⁷, θεωρεῖται αἰσχρὸν νὰ παραδίνεται ἓνας γρήγορα, γιὰτὶ ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ μεσολαβήσῃ ἀρκετὸς χρόνος, ὁ ὁποῖος, πιστεῖουν ὅτι, δλα τὰ πράματα τὰ δοκιμάζει ἀλάθευτα· ἔπειτα αἰσχρὸν θεωρεῖται καὶ τὸ νὰ παραδοθῇ κανεὶς εἴτε διὰ οἰκονομικοὺς εἴτε διὰ πολιτικοὺς λόγους, δηλαδὴ εἴτε ὑποκύψῃ στὸν κατατρεγμὸ καὶ δὲν ἀνθέξῃ, εἴτε δεχθῇ τὴν ὑποστήριξη, οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ, καὶ δὲν τὴν περιφρονήσῃ· διότι τίποτ' ἀπ' αὐτὰ δὲν φαίνεται νᾶναι οὔτε σταθερὸν οὔτε μόνιμον, χῶρια πού δὲν φυτρώνει ἀπ' αὐτὰ εὐγενὲς φιλία.

Ἕνας δρόμος λοιπὸν ἀπομένει, σύμφωνα μὲ τὸ δικό μας δίκαιον, ἔαν ἓνας νέος ἔχῃ σκοπὸν νὰ παραδοθῇ σ' ἓναν ἐραστὴ μὲ ὠραῖο τρόπο. Ἡ ἔννοια τοῦ νόμου δηλαδὴ, ἐδῶ σὲ μᾶς, εἶναι ὅτι, ὅπως μόνον οἱ ἐρασταὶ ἤμποροῦσαν νὰ γίνωνται ἀπὸ θέλησὶν τοὺς σκλάβοι στὸν ἀγαπημένο τοὺς μὲ ὅποιοδήποτε τρόπο χωρὶς νὰ εἶναι τοῦτο κολακεία οὔτε

γραπτοὶ νόμοι θεωροῦν γενικῶς αἰσχρὸν πρᾶμα τὴν παιδερασίαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὴν αἰτιολογίαν τοῦτου εὐρίσκει στὴν κακὴ φήμην πού ἔχουν οἱ πάνδημοι ἐρασταί, πού ἀγαποῦν τὸ σῶμα καὶ ὄχι τὴν ψυχὴν. Εἰδικῶς ἐδῶ δικαιολογεῖ τὸ γιὰτὶ ὁ νόμος εἶναι αὐστηρότερος ὅταν πρόκειται γιὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ ἀνεκτικὸς ὅταν πρόκειται γιὰ ἐφήβους. Ὁ Αἰσχίνης λέγει ὅτι «οἱ ἐφηβοὶ δύνανται ἡδη διαλογίζεσθαι τὰ καλὰ καὶ τὰ μὴ», δι' αὐτὸ οἱ ἑταίρηκότες ἀτιμᾶζονται, ἐνῶ οἱ ἐρασταὶ δὲν τιμωροῦνται (Αἰσχίν. κατὰ Τιμάρχ. 18).

παιδικοῖς μὴ κολακεῖαν εἶναι μηδὲ ἐπονείδιστον, οὕτω δὴ
καὶ ἄλλη μία μόνη δουλεία ἐκούσιος λείπεται οὐκ ἐπονεί-
διστος· αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ περὶ τὴν ἀρετὴν.

XI. Νενόμισται γὰρ δὴ ἡμῖν, ἐάν τις ἐθέλῃ τινὰ
θεραπεύειν ἡγούμενος δι' ἐκείνον ἀμείνων ἔσεσθαι ἢ
κατὰ σοφίαν τινὰ ἢ κατὰ ἄλλο ὅτιοῦν μέρος ἀρετῆς, αὕτη
αὖ ἡ ἐθελοδοουλεία οὐκ αἰσχροῦ εἶναι οὐδὲ κολακεῖα. δεῖ δὴ
τῷ νόμῳ τούτῳ ξυμβαλεῖν εἰς ταῦτό, τὸν τε περὶ τὴν παι-
D δεραστείαν καὶ τὸν περὶ τὴν φιλοσοφίαν τε καὶ τὴν ἄλλην
ἀρετὴν, εἰ μέλλει ξυμβῆναι καλὸν γενέσθαι τὸ ἐραστῇ
παιδικὰ χαρίσασθαι. ὅταν γὰρ εἰς τὸ αὐτὸ ἔλθωσιν ἐρα-
στής τε καὶ παιδικά, νόμον ἔχων ἐκάτερος, ὁ μὲν χαρισα-
μένοις παιδικοῖς ὑπηρετῶν ὅτιοῦν δικαίως ἂν ὑπηρετεῖν,
ὁ δὲ τῷ ποιοῦντι αὐτὸν σοφόν τε καὶ ἀγαθὸν δικαίως αὖ
ὅτιοῦν ἂν ὑπουργεῖν, καὶ ὁ μὲν δυνάμενος εἰς φρόνησιν
E καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ξυμβάλλεσθαι, ὁ δὲ δεόμενος εἰς
παίδευσιν καὶ τὴν ἄλλην σοφίαν κτᾶσθαι, τότε δὴ τούτων
ξυνιόντων εἰς ταῦτόν τῶν νόμων μοναχοῦ ἐνταῦθα ξυμ-
πίπτει τὸ καλὸν εἶναι παιδικὰ ἐραστῇ χαρίσασθαι, ἄλλοθι

C 3 μία μόνη B^a : μία μόνον TW μία μὴν B μόνη μία Stob. μία νέων
Hug μία ἀνθρώπων Sykutris et alii alia || 5 τινὰ : del. Hirschig
C 8 αὖ : ἂν Stob. || εἶναι : ἐστὶν Stob. || 9 τῷ νόμῳ τούτῳ apo-
grapha : τῷ νόμῳ τούτῳ BTW τῷ νόμῳ τούτῳ V || ταῦτό : ταῦτόν
Schanz Burnet || D 1 φιλοσοφίαν : σοφίαν Hirschig || 2 τὸ : τῷ
BVW || 5 ἂν : οὖν Bomit. V || 6 αὐτόν : αὐτόν Sauppe || 7 ἂν : αὖ
Bon V || ὑπουργεῖν V Hermann et vulg : ὑπουργῶν BTW ὑπουρ-
γεῖν ὑπουργῶν Robin ὑπουργῶν ὑπουργεῖν Baiter Burnet ὑπουργῶν
post δικαίως 6 Rettig Schanz post ἀγαθόν Hug post αὖ Vöge-
lin || E 1 ξυμβάλλεσθαι : ξυμβαλέσθαι BV συμβάλλεσθαι Burnet ||
εἰς : del. Schüts || 2 κτᾶσθαι : κτᾶσθαι τι Hug ἴστασθαι Schanz.

118. οὕτω δὴ—ἔτσι ἀκριβῶς. 'Ο Φωτ. μεταφρ. μιὰ καί, δηλ. ἐφ' ὅσον ἐπειδὴ, κι' ἔτσι τὰ ἐπόμενα ἐρχονται σάν αἰτιολογία στὰ προηγούμενα, ἐνῶ εἶναι παράλληλα, παρόμοια.

119. Τὰ μέρη τῆς ἀρετῆς τέσσαρα : φρόνησις ἢ σοφία, σωφροσύνη δικαιοσύνη, ἀνδρεία. 'Όταν ὁ Πλάτων ὀνομάζῃ τὸ ἓνα μέρος,

ἀτιμωτικόν, ἔτσι ἀκριβῶς ¹¹⁸ καὶ ἄλλη μιὰ μονάχα σκλαβιά θεληματικὴ ὑπάρχει ποὺ δὲν εἶναι ἀτιμωτικὴ καὶ αὐτὴ εἶναι κείνη ποὺ ἔχει σκοπὸ τὴν ἀρετὴν.

XI. Εἶναι δηλαδὴ καθιερωμένον σὲ μᾶς ὅτι, ἐὰν ἕνας εἶναι πρόθυμος νὰ ὑπηρετήσῃ κάποιον μὲ τὴν ἰδέα πῶς ἐξ αἰτίας του θὰ γίνῃ καλῦτερος ἢ σὲ κάποιαν σοφίαν ἢ σὲ ὅποιον ὁδηγοῦν ἄλλο μέρος τῆς ἀρετῆς ¹¹⁹, αὐτὴ πάλι ἡ θεληματικὴ σκλαβιά δὲν εἶναι ἀτιμωτικὴ οὔτε κολακεία. Πρέπει λοιπὸν καὶ οἱ δυὸ αὐτοὶ νόμοι, ἥτοι καὶ ὁ νόμος περὶ τῆς παιδευτικῆς ¹²⁰ καὶ ὁ νόμος περὶ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, νὰ συνδυασθοῦν, καὶ μόνον τότε θὰ κατορθωθῇ νὰ ἀποβῇ ὠραῖο πρᾶγμα τὸ νὰ δοθῇ ἕνας νέος σ' ἕναν ἐραστήν. Πραγματικῶς, ὅταν συμφωνήσουν ¹²¹ ὁ ἐραστὴς καὶ ὁ ἀγαπημένος κι' ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του ἕνα δικό του νόμον ὁ καθεὶς τους, ποὺ νὰ λέγῃ ὅτι ὁ μὲν ἐραστὴς, θέλοντας νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν ἀγαπημένο του ποὺ τοῦ δόθηκε, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ προσφέρῃ ὅποιανδήποτε ὑπηρεσίαν, ὁ δὲ ἄλλος πάλι, θέλοντας νὰ ικανοποιήσῃ ἐκεῖνον ποὺ τὸν μορφώνει καὶ τὸν κάνει καὶ ἀγαθόν, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ κάμῃ ὅποιανδήποτε χάρη, καὶ μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ μὲν ἐραστὴς ἔχει τὴ δύναμιν νὰ συντελέσῃ στὴ φρόνησιν καὶ στὴν ἄλλην ἀρετὴν, ὁ δὲ ἄλλος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἀποκτήσῃ μόρφωση καὶ γενικῶς ὅλη τὴν ἄλλην σοφίαν, τότε πλέον, ἀφοῦ συνδυασθοῦν οἱ δυὸ αὐτοὶ νόμοι πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν ¹²², ἐξῶ μονάχα παρουσιάζεται ἡ μόνη σύμπτωσις, ὅπου εἶναι ὠραῖο πρᾶγμα νὰ παραδοθῇ κανεὶς σ' ἕναν

συνήθως προσθέτει: καὶ ἡ ἄλλη ἀρετὴ καὶ ἐννοεῖ καὶ τὰλλα τρία μέρη. Ἀμέσως πρὶν κάτω λέγει: «περὶ τε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν» καὶ «φρόνησιν τε καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν». (184 D, 209 A).

120. Ἐννοεῖ τὸ σύνολον τῶν γραπτῶν καὶ ἀγράφων νόμων, ποὺ ἀναφέρονται στὴν παιδευτικὴν (universitas juris).

121. Ὅταν εἰς τὸ αὐτὸ ἔλθωσι, δηλ. ὅταν συνδυάσονται τοὺς σκοποὺς τῶν δύο νόμων, τῆς παιδευτικῆς καὶ τῆς ἀρετῆς, ὅταν συμφωνήσουν (βλ. σημ. 122)—«ὅταν φθάσουν εἰς πλήρη συμφωνίαν» (Ἄρβαν.), σωστά: τὸ εἰς τὸ αὐτὸ τὸ θεωρεῖ κυριολεκτ. τοπικὸν ὁ Σοκ. καὶ μεταφράζει: «ὅταν συναντηθοῦν» | Robin: «tousjours concurrent au même point»). Ὁ Φωτ. τὴν πηδᾷε τὴ φράσιν.

122. τῶν νόμων ξυνιόντων εἰς ταυτόν (βλ. σημ. 121).

- δὲ οὐδαμοῦ. ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐξαπατηθῆναι οὐδὲν αἰσχρόν· ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις πᾶσι καὶ ἐξαπατωμένῳ αἰσχύνῃν φέρει
185 καὶ μὴ. εἰ γάρ τις ἐραστῇ ὡς πλουσίῳ πλούτου ἔνεκα χα-
 ρισάμενος ἐξαπατηθῇ καὶ μὴ λάβοι χρήματα, ἀναφα-
 νέντος τοῦ ἐραστοῦ πένητος, οὐδὲν ἦττον αἰσχρόν· δοκεῖ
 γὰρ ὁ τοιοῦτος τό γε αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι, ὅτι ἔνεκα χρημάτων
 ὁτιοῦν ἂν ὀτρωοῦν ὑπηρετοῖ, τοῦτο δὲ οὐ καλόν. κατὰ τὸν
 αὐτὸν δὴ λόγον κἂν εἴ τις ὡς ἀγαθῷ χαρισάμενος καὶ αὐ-
 τὸς ὡς ἀμείνων ἐσόμενος διὰ τὴν φιλίαν τοῦ ἐραστοῦ ἐξα-
B πατηθῇ, ἀναφανέντος ἐκείνου κακοῦ καὶ οὐ κεκτημένου
 ἀρετῇ, ὅμως καλὴ ἢ ἀπάτη· δοκεῖ γὰρ αὐ καὶ οὗτος τὸ
 καθ' αὐτὸν δεδηλωκέναι, ὅτι ἀρετῆς γ' ἔνεκα καὶ τοῦ βελ-
 τίων γενέσθαι πᾶν ἂν παντὶ προθυμηθῇ, τοῦτο δὲ αὐ
 πάντων κάλλιστον· οὕτω πάντως γε καλὸν ἀρετῆς ἔνεκα
 χαρίζεσθαι. οὗτός ἐστιν ὁ τῆς Οὐρανίας θεοῦ Ἔρως καὶ
 Οὐράνιος καὶ πολλοῦ ἄξιος καὶ πόλει καὶ ἰδιώταις, πολ-
 λὴν ἐπιμέλειαν ἀναγκάζων ποιεῖσθαι πρὸς ἀρετὴν τὸν τε
C ἐρῶντα αὐτὸν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐρώμενον· οἱ δ' ἕτεροι πάν-
 τες τῆς ἐτέρας, τῆς πανδήμου. ταῦτά σοι, ἔφη, ὡς ἐκ τοῦ
 παραχρῆμα, ὦ Φαῖδρε, περὶ Ἐρωτος συμβάλλομαι.—

185 A 2 καὶ μὴ λάβοι χρήματα : del Cobet secl. Hug || **B 1** καὶ
 οὐ κεκτημένου ἀρετῇ : secl. Hug || 5 πάντως γε : πᾶν πάντων γε
 Stob. Burnet || **C 1** ἐρῶντα : ἐρῶτα Stob. || αὐτοῦ : αὐτοῦ B Stob.
 καὶ τὸν ἐρώμενον : τε καὶ τοῦ ἐρωμένου Ast.

123. Μὲ πολὺ ἐξυπνο τρόπο καὶ μὲ ἀρκετὴ σοφιστεία ὁ Πλω-
 σανίας συνδυάζει μιὰ πράξιν ποὺ ὁ νόμος καὶ ἡ κοινωνία τὴν ἀποδο-
 κίμαζε (τὴν παιδευασίαν), μὲ τὴν ἐκπαίδευση καὶ τὴ φιλοσοφία. Δέ-
 χεται τὴν πράξιν, καὶ μόνο τὸ σκοπὸ ἀλλάζει. Βάζει ἄγιο σκοπὸ διὰ
 νὰ ἐξαγιάσῃ ἓνα αἰσχρὸ μέσον. Τὴν κοινὴν κατὰκριση καὶ τὸν κολα-
 σμὸ τῶν νόμων τὸν αἰτιολογεῖ, λέγοντας ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ
 παιδευασίαν εἶναι αἰσχρόν, ἐκτὸς μιᾶς μοναδικῆς, τοῦ συνδυασμοῦ μὲ
 τὴ φιλοσοφία καὶ τὴν ἐκπαίδευση. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ στὴ μοναδικῇ
 αὐτῇ περίπτωσι — χωρὶς ν' ἀποκλείη τὴ σωματικὴ κοινωνία, τὴ συν-
 δυάζει μὲ τὴν ψυχικὴ. Εἶναι φανερόν, ὅτι ἀπὸ τὸ σημεῖο ποὺ λέγει :
 «Πρέπει οἱ δύο νόμοι νὰ συνδυασθοῦν....» κι' ἐδῶ εἶναι γνώμη προ-
 σωπικῇ τοῦ Πλωσανία καὶ τοῦ κύκλου του.

124. Τὸν τε ἐρῶντα αὐτὸν αὐτοῦ καὶ τὸν

ἐραστή¹²³, καὶ πουθενά ἄλλου. Ὅταν ὑπάρχῃ αὐτὸς ὁ σκοπός, καὶ νὰ γελασθῇ ἓνας νέος δὲν εἶναι καθόλου ντροπὴ· ἐνῷ σὲ κάθε ἄλλη περίπτωση αὐτὸ τὸ πρᾶμα εἶναι αἰσχρόν, εἴτε γελασθῇ εἴτε ὄχι. Λόγου χάρις ἂν ἓνας παραδοθῇ σ' ἐραστή γιὰ χρήματα πιστεύοντάς τον γιὰ πολὺ πλούσιο, καὶ γελασθῇ καὶ δὲν πάρῃ χρήματα, γιὰτὶ ὁ ἐραστὴς ἀποδείχθηκε φτωχός, δὲν εἶναι λιγώτερο αἰσχρόν ἀπὸ δ, τι ἂν ἐπαιρνε· διότι θεωρεῖται ὅτι αὐτὸς ἐφάνέρωσε μιὰ φορὰ τὴ διάθεσίν του, πὼς εἶναι ἱκανὸς γιὰ τὰ χρήματα νὰ κάμῃ ὅποιαδήποτε χάρις σὲ ὅποιονδήποτε καὶ τοῦτο δὲν εἶναι καθόλου ὠραῖο. Ἐλοιπόν, γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, ἂν ἀντιθέτως ἓνας παραδοθῇ σὲ κάποιον, περνώντας τον γιὰ ἀγαθόν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὁ ἴδιος νὰ βελτιωθῇ χάρις εἰς τὴν φιλίαν του πρὸς τὸν ἐραστήν, καὶ ὕστερα βγῇ γελασμένος, γιὰτὶ ἐκεῖνος ἀνακαλύφθηκε πὼς εἶναι κακός καὶ δὲν ἔχει ἐπάνω του ἀρετήν, ὅμως ἡ ἀπάτη εἶναι ὠραία· γιὰτὶ θεωρεῖται πάλι ὅτι κι αὐτὸς ἔχει φανερώσει τὴν πρόθεσίν του, ὅτι δηλαδὴ χάριν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς βελτιώσεως του ἤμπορεῖ τὸ πᾶν νὰ παραχωρήσῃ στὸν καθένα μὲ προθυμία. Μ' αὐτὲς τίς προϋποθέσεις τέλος πάντων μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὠραῖο χάριν τῆς ἀρετῆς νὰ δίνεται κανεὶς σ' ἐραστή. Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἔρως τῆς Οὐρανίας θεᾶς καὶ Οὐράνιος καὶ πολῦτιμος καὶ στὴν πολιτεία καὶ στὰ ἄτομα, ἐπειδὴ ἀναγκάζει νὰ δείχνουν χάριν τῆς ἀρετῆς μεγάλη ἐπιμέλεια γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους¹²⁴ καὶ ὁ ἐραστὴς ὁ ἴδιος καὶ ὁ ἀγαπημένος· ὅλοι ὅμως οἱ ἄλλοι¹²⁵ εἶναι τῆς ἄλλης θεᾶς, τῆς Πάνδημης.

Αὐτά, Φαῖδρε, ἔτσι πρόχειρα, ἔχω νὰ συνεισφέρω ὡς ἔρανο στὸ θέμα σου περὶ Ἑρωτος»¹²⁶.

ἐ ρ ὠ μ ε ν ο ν . Τ ὸ α ὔ τ ο ὕ ἀνήκει καὶ στὸν ἐ ρ ὠ ν τ α καὶ στὸν ἐ ρ ὠ μ ε ν ο ν .

125. Οἱ ἄλλοι: ἔρωτες δηλαδή. Δὲν ἔννοεῖ ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ ἔρωτες. Ἐνας εἶναι, ὁ ἄλλος, ὁ Πάνδημος. Ἀλλὰ ἔννοεῖ τὰ ἄλλα εἶδη τοῦ Πανδήμου ἔρωτος πρὸς τίς γυναῖκες κλπ.

126. Ὁ λόγος τοῦ Πausανίου παρουσιάζεται σὰν μιὰ κριτικὴ τῶν νομικῶν θεσμῶν περὶ παιδεραστίας εἰς ὅλα τὰ μέρη καὶ ἰδίως στὸν Ἀθῆνα. Γίνεται μὲ σοβαροφανὴ καὶ ἐπιστημονικοφανὴ ἀνάλυση, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι προκατελημμένος ὑπὲρ τῆς παιδεραστίας, τὰ ἐρμηνεύει ὅλα μὲ τρόπο πού νάφηκον μιὰ διέξοδο γιὰ τὴ θέση πού θέλει νὰ ὑποστηρίξῃ. Ἐπιδέξις συνήγορος σὲ μιὰ χαμένη υπόθεση. Ἡ προσπάθειά του χρωματίζεται ἀπὸ τὴν ιδιότητά του, εἶναι ἐραστὴς τοῦ Ἀγάθωνος. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἴδιο του τὸ αἶσθημα. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ξηρὸς καὶ ἀχρωμὸς, ὅπως τοῦ γιατροῦ ἡ τοῦ Φαῖδρου.

Πανσανίον δὲ παυσάμενον, διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν οὐτωσί οἱ σοφοί, ἔφη δ' Ἀριστόδημος δεῖν μὲν Ἀριστοφάνη λέγειν, τυχεῖν δὲ αὐτῷ τινὰ ἢ ὑπὸ πλησμονῆς ἢ ὑπὸ τινος ἄλλον λόγγα ἐπιπεπτωκυῖαν καὶ οὐχ οἷόν τε εἶναι λέγειν,
D ἀλλ' εἰπεῖν αὐτόν—ἐν τῇ κάτω γὰρ αὐτοῦ τὸν ἱατρὸν Ἐρυξίμαχον κατακεῖσθαι—^Ω Ἐρυξίμαχε, δίκαιος εἰ ἢ παῦσαί με τῆς λυγγὸς ἢ λέγειν ὑπὲρ ἐμοῦ, ἕως ἄν ἐγὼ παύσωμαι. καὶ τὸν Ἐρυξίμαχον εἰπεῖν· Ἀλλὰ ποιήσω ἀμφοτέρωτα ταῦτα. ἐγὼ μὲν γὰρ ἐρῶ ἐν τῷ σῶ μέρει, σὺ δ' ἐπειδὰν παύσῃ, ἐν τῷ ἐμῷ· ἐν ᾧ δ' ἄν ἐγὼ λέγω ἐὰν μὲν σοι ἐθέλῃ ἀπνευστὶ ἔχοντι πολὺν χρόνον παύεσθαι ἢ
E λόγῃ· εἰ δὲ μή, ὕδατι ἀνακογχυλίασον. εἰ δ' ἄρα πάνν ισχυρὰ ἐστίν, ἀναλαβὼν τι τοιοῦτον οἷῳ κινήσῃς ἄν τὴν ῥίνα, πτάρε· καὶ ἐὰν τοῦτο ποιήσῃς ἀπαξ ἢ δίς, καὶ εἰ πάνν ισχυρὰ ἐστί, παύσεται. Οὐκ ἄν φθάνοις λέγων, φάναι τὸν Ἀριστοφάνη· ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω.

XII. Εἰπεῖν δὴ τὸν Ἐρυξίμαχον· Δοκεῖ τοίνυν μοι ἀναγκαῖον εἶναι, ἐπειδὴ Πανσανίας ὀρμήσας ἐπὶ τὸν λό-
186 γον καλῶς οὐχ ἱκανῶς ἀπετέλεσε, δεῖν ἐμὲ πειρᾶσθαι τέλος ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ. Τὸ μὲν γὰρ διπλοῦν εἶναι τὸν Ἔρωτα δοκεῖ μοι καλῶς διελέσθαι. ὅτι δὲ οὐ μόνον ἐστὶν ἐπὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς καλοὺς ἀλλὰ

C 5 δεῖν : δεῖ V || Ἀριστοφάνη : Ἀριστοφάνει V || 6 λέγειν : om W || D 1 ἐν τῇ κάτω : ἐγγυτάτῳ Stephan. || 7 παύεσθαι : παύσασθαι Stob. || E 2 ἀναλαβὼν τι : λαβὼν τι Stob. || τοιοῦτον (et Stob.) : τοιοῦτο BT || οἷῳ : ὅτῳ Cobet || κινήσῃς (et Stob.n) : κνήσῃς Stob. Wyttenbach Robin || 3 πτάρε : πταρῶν Stob. || 5 φάναι : φᾶναι B εἰπεῖν TW || **186** A 1 δεῖν ἐμέ : ἐμέ Method. Schanz δεῖν ἐμέ del. Hirschig δεῖν secl. Usener.

128. Σοφοί εἶναι οἱ σοφισταί, πού ἐδίδασκαν τὰ τεχνάσμα-
 τα τοῦ ρητορικοῦ λόγου. Ἐνα τέτοιο ἢ παρήχησις : Πανσανί-
 ου δὲ παυσάμενου. Στὴ μετάφραση ἔγινε ἐπίσης πα-

Καὶ σὺν ἔπαυσεν ὁ Πausανίας—χιμ, ἔτσι βλέπετε μὲ διδάσκουν οἱ σοφοὶ νὰ μιλῶ ¹²⁸—, ἔλεε ὁ Ἀριστοδῆμος ὅτι ἔπρεπε νὰ ὁμιλήσῃ ὁ Ἀριστοφάνης, ἀλλὰ ἔτυχε νὰ τοῦρθη κάποιος λόξυγγας ¹²⁹, εἴτε ἀπὸ παραφούσκωμα εἴτε ἀπὸ κάτι ἄλλο καὶ δὲ μποροῦσε νὰ ὁμιλήσῃ, παρὰ εἶπε—ἐπειδὴ παρακάτω ἀπ' αὐτὸν ἦταν ξαπλωμένος ὁ γιατρός ὁ Ἐρυξίμαχος. «—Ἐρυξίμαχε, εἶσαι ὑποχρεωμένος ἢ νὰ μοῦ σταματήσῃς τὸ λόξυγγα ἢ νὰ μιλήσῃς ἐσὺ στὴ σειρὰ τῇ δικῇ μου, ὥσπου νὰ μοῦ πάψῃ». Κι ὁ Ἐρυξίμαχος εἶπε· «—Μὰ καὶ τὰ δυὸ θὰ τὰ κάμω· ἐγὼ δηλαδὴ θὰ μιλήσω στὴ σειρὰ τῇ δικῇ σου καὶ σὺ πάλι, ἅμα σοῦ πάψῃ, στὴ δική μου· καὶ τὴν ὥρα ποῦ ἐγὼ θὰ ὁμιλῶ, κράτησε ἀρκετὴ ὥρα τὴν ἀναπνοή σου, κι ὅν θέλῃ νὰ πάψῃ ὁ λόξυγγας, καλὰ· εἶδεμῇ, κάμε γαργάρα μὲ νερό. Κι ἂν εἶναι τέλος πολὺ δυνατός, πᾶρ' ἓνα κάτι τέτοιο καὶ μ' αὐτὸ γαργάλισε τῇ μύτῃ σου καὶ φτερνίσου· κι ἅμα τὸ κάμῃς αὐτὸ ἓνα-δυὸ φορές, θὰ πάψῃ, ὅσο δυνατὸς κι ἂν εἶναι». «—Μὴν κάθεσαι καθόλου, παρὰ κάμε ἀρχὴ νὰ ὁμιλῇς, εἶπε ὁ Ἀριστοφάνης, κι ἐγὼ θὰ τὰ κάμω αὐτὰ ποῦ εἶπες».

XII. Τότε ὁ Ἐρυξίμαχος εἶπε ¹³⁰· «Ἐχω τὴν γνώμην ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον, ἐφ' ὅσον ὁ Πausανίας, μολονότι στὸ θέμα τοῦ ἐξεκίνησεν ὥραϊα, στὸ τέλος δὲν ἔδωκε τὴν ἀνάπτυξιν ποῦ θὰ μᾶς ικανοποιοῦσε ὅλους, εἶμαι πλέον ἐγὼ ὑποχρεωμένος νὰ προσπαθῇσω νὰ συμπληρώσω τὴν ἀνάπτυξιν μέχρι τέλους ¹³¹. Διότι ναὶ μὲν τὸν ἐξεχώρισεν ὥραϊα ὁ Πausανίας, νομίζω, ὅτι ὁ Ἔρωσ εἶναι δύο εἰδῶν· ὅτι ὅμως ὑπάρχει μέσα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ὃχι μόνον πρὸς τοὺς ὥραίους

ρήχησιν. Μὲ αὐτὸ ὁ Ἀπολλόδωρος εἰρωνεύεται τοὺς σοφιστάς. Μαθητὴς των κι' ὁ Πausανίας.

129. Ὁ λόξυγγας δὲν μῆκε δῶ πέρα γιὰ νὰ χοροιδεῦτῃ ὁ Ἀριστοφάνης, ὅπως νόμισαν μερικοί. Εἶναι ἀπλῶς μιὰ ἐξυπνὴ ἀνάπαυλα καὶ ἐπιστροφή στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ συμποσίου ἀπὸ τῆς κουραστικῆς ταξίδι τοῦ μυαλοῦ λόγῳ τῆς θεωρητικῆς ὁμιλίας. Τὸ ἴδιον γίνετα ὕστερ' ἀπὸ κάθε λόγο.

130. Τὸ ἐπιστημονικὸ ὕφος τῆς ὁμιλίας τοῦ Ἐρυξιμάχου προσπάθησα νὰ τὸ ἀποδώσω καὶ μὲ τὴ μεικτὴ γλῶσσα.

131. Τέλος ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ. Ἔτσι ἡ ὁμιλία τοῦ Ἐρυξιμάχου εἶναι σὰ συνέχεια τῆς ὁμιλίας τοῦ Πausανία. Ὁ Ἐρυξ. θὰ ἐπεκταθῇ καὶ θὰ παρατηρήσῃ τὴ δύναμιν τοῦ ἔρωτος εἰς τὸ σῦμπαν (ἐπὶ πᾶν τείνει).

- καὶ πρὸς ἄλλα πολλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, τοῖς τε σώμασι τῶν πάντων ζῶων καὶ τοῖς ἐν τῇ γῇ φνομένοις καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐν πᾶσι τοῖς οὐδοι, καθεωρακέναι μοι δοκῶ ἐκ τῆς ἱατρικῆς, τῆς ἡμετέρας τέχνης, ὡς μέγας καὶ θαυμα-
- B** στοὺς καὶ ἐπὶ πᾶν ὁ θεὸς τείνει καὶ κατ' ἀνθρώπινα καὶ κατὰ θεῖα πράγματα, ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῆς ἱατρικῆς λέγων, ἵνα καὶ πρεσβεύωμεν τὴν τέχνην. ἡ γὰρ φύσις τῶν σωμάτων τὸν διπλοῦν Ἔρωτα τοῦτον ἔχει· τὸ γὰρ ὑγιὲς τοῦ σώματος καὶ τὸ νοσοῦν ὁμολογουμένως ἑτερόν τε καὶ ἀνόμοιον ἐστὶ· τὸ δὲ ἀνόμοιον ἀνομοίων ἐπιθυμεῖ καὶ ἐρᾷ. ἄλλος μὲν οὖν ὁ ἐπὶ τῷ ὑγιεινῷ ἔρωσι, ἄλλος δὲ ὁ ἐπὶ τῷ νοσῶδει. ἔστι δὴ, ὥσπερ ἄρτι Πανσανίας ἔλεγε τοῖς μὲν
- C** ἀγαθοῖς καλὸν χαρίζεσθαι τῶν ἀνθρώπων, τοῖς δὲ ἀκολάστοις αἰσχρόν, οὕτω καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς σώμασι τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἐκάστου τοῦ σώματος καὶ ὑγιεινοῖς καλὸν χαρίζεσθαι καὶ δεῖ, καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ ὄνομα τὸ ἱατρικόν, τοῖς δὲ κακοῖς καὶ νοσώδεσιν αἰσχρόν τε καὶ δεῖ ἀχαριστεῖν, εἰ μέλλει τις τεχνικὸς εἶναι. ἔστι γὰρ ἱατρική, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἐπιστήμη τῶν τοῦ σώματος ἐρωτικῶν πρὸς πλησμονήν καὶ κένωσιν, καὶ ὁ διαγιγνώσκων ἐν τούτοις
- D** τὸν καλὸν τε καὶ αἰσχρόν ἔρωτα, οὗτός ἐστιν ὁ ἱατρικώτα-

A 7 ἐκ : γινούς ἐκ Herwerden || 8 τῆς ἱατρικῆς (et Stob.) : del. Hirschig || B 3 πρεσβεύωμεν : πρεσβεύω μου Badham || ἡ γὰρ (et Stob.) : καὶ γὰρ Usener ἢ τε γὰρ Rauppe || 5 ὁμολογουμένως : ὁμολογοῦμεν ὡς TW Stob. || 6 καὶ ἐρᾷ : ὦν καὶ ἐρᾷ Stob. || 8 ἔστι δὴ : ἔτι δὲ Badham || C 1 τῶν ἀνθρώπων : del. Thiersch || 2 αὐτοῖς τοῖς : αὐ τοῖς Rohde || 4 καὶ δεῖ, καὶ : καὶ δὴ καὶ Naber || D 1 τόν : del. coni. Usener.

132. Τῆς ἡμετέρας τέχνης. Μετὰ τὴν λέξιν τέχνη ἐννοεῖται τὸ ἐπάγγελμα, ὅπως καὶ στὴ νέα γλῶσσα. Ἡ τέχνη ἢ ἱατρικὴ ὡς ἐπάγγελμα ξεχωρίζεται ἀπὸ τὴν ἱατρικὴν ὡς ἐπιστήμην (βλ. σημ. 135 — 137). Τὴν ἐπιστήμην τὴν ἔλεγον σοφία. Ἐδῶ ὁ Ἐρυσίμαχος θέλει νὰ τιμῇ τὸ ἐπάγγελμά του κ' ὄχι τὴ σοφία τοῦ (ἐπιστημονικῆ γνώση). Ὁ Robin μεταφράζει «notre art». | Ὁ Συκ. : «ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην ἡμῶν» | «ἐκ τῆς ἐιδιῆς τέχνης μου» ('Αρβ.).

νέους, ἀλλὰ καὶ πρὸς πολλὰ ἄλλα πράγματα. καὶ ὅτι ὑπάρχει καὶ μέσα στᾶλλα, καὶ μέσ' στὰ σώματα, θέλω νὰ πῶ, ὅλων τῶν ζώων καὶ μέσα σὲ ὅσα φυτρώνουν στὴ γῇ καί, μπορῶ νὰ πῶ, μέσα σ' ὅλα τὰ ὄντα, τοῦτο πιστεύω πὼς τὸ ἔχω ἐξακριβώσει ἀπὸ τὴν ἱατρικὴν, τὴν τέχνην μας, ¹³² τουτέστι ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸς εἶναι μέγας καὶ ἀξιοθαύμαστος καὶ ἀπλώνει τὴν ἐνέργειά του εἰς τὸ σύμπαν ¹³³ καὶ στ' ἀνθρώπινα καὶ στὰ θεῖα πράγματα ¹³⁴. Κεὶ θ' ἀρχίσω τὴν ὁμιλίαν μου ἀπὸ τὴν ἱατρικὴν, γὰρ νὰ δώσωμε κιόλας τὰ πρωτεῖα στὴν τέχνην μας. Λοιπὸν ἡ φύσις τῶν σωμάτων μας ἔχει αὐτὸν τὸν διπλοῦν ἔρωτα· διότι ἡ υἡγία τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀρρώστεια εἶναι ὁμολογουμένως διαφορετικὰ καὶ ἀνόμοια τὸ ἓνα ἀπὸ τᾶλλο· καὶ τὰ ἀνόμοια ἐπιθυμοῦν καὶ ἐρωτεύονται πράγματα ποῦ εἶναι καὶ αὐτὰ ἀνόμοια μετὰξὺ τῶν ¹³⁵· ἐπομένως ἄλλον ἔρωτα ἔχει τὸ ὑγιεινὸ σῶμα καὶ ἄλλον τὸ νοσηρὸν. Λοιπὸν, ὅπως ἔλεγε πρὸ ὀλίγου ὁ Παισανίας ὅτι εἶναι ὥραϊον νὰ δίνεται κανεὶς στοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους καὶ αἰσχρὸν νὰ δίνεται στοὺς ἀκολάστους, ἔτσι καὶ στὰ ἴδια μας τὰ σώματα, εἶναι ὥραϊον καὶ πρέπει νὰ ἱκανοποιῇ κανεὶς τὰς ἀγαθὰς καὶ ὑγιεινὰς ὁρέξεις, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ λεγόμενον ἱατρικὸν ἐπάγγελμα, ἐνῶ ἀντιθέτως εἶναι ἄσχημον νὰ ἱκανοποιῇ τὰς κακὰς καὶ νοσηρὰς ὁρέξεις καὶ πρέπει νὰ ἀρνηῖται νὰ τὰς εὐχαριστῇ, ἂν πρόκειται κανεὶς νὰ εἶναι ἀξίος τῆς τέχνης του. Διότι, πράγματι, ἡ ἱατρικὴ εἶναι, διὰ τὴν ὁμιλήσω περιληπτικῶς ἡ ἐπιστήμη τῶν ἐρωτικῶν διαθέσεων τοῦ σώματος ποῦ ἀποβλέπουν στὴ χόρταση καὶ στὴν κένωσή του· καὶ ὅποιος ξαίρει νὰ κἀνῃ τὴν διάκριση τοῦ ὥραϊου καὶ αἰσχροῦ ἔρωτος μέσα σ' αὐτά, ἐκεῖ-

133. Ὁ ἔρος στὴν περίπτωσιν ταυτίζεται μετὰ τὴν φιλότητα τοῦ Ἑμπεδοκλή.

134. Θεῖα πράγματα εἶναι γενικῶς ὅλα τὰ μὴ ἀνθρώπινα, ἥτοι τὰ φυσικὰ καὶ ἀνόργανα καὶ τὰ οὐράνια φαινόμενα — ὅσα ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω — δεδομένου ὅτι ὅλες οἱ φυσικαὶ δυνάμεις εἶχάν θεοποιηθῇ (βλ. σημ. 266).

135. Τὸ ἀνόμοιον ἀνομοίων ἐπιθυμεῖ: Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ συνέχεια, αὐτὸ θὰ πῇ ὅτι: ὅταν ἔχουμε δύο ἀνόμοια, τότε καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐπιθυμίας τῶν θὰ εἶναι ἀνόμοια μετὰξὺ τους, ἡ ὁρεξὶς τοῦ γεροῦ εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ὁρεξὶς τοῦ ἀρρώστου. Δὲν σημαίνει ὅτι τὸ ἀνόμοιον ἐπιθυμεῖ κάτι ποῦ εἶναι ἀνόμοιον μετὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὅπως μεταφράζει ὁ Φωτ. «τὸ ἀνόμοιον τὸ ἀνόμοιον ἀποθυμᾷ». Σωστά σημειώνει ὁ Σουκ.

τος· καὶ ὁ μεταβάλλειν ποιῶν, ὥστε ἀντὶ τοῦ ἑτέρου ἔρω-
τος τὸν ἕτερον κτᾶσθαι, καὶ οἷς μὴ ἔνεστιν ἔρωτος, δεῖ δ'
ἐγγενέσθαι, ἐπιστάμενος ἐμποιῆσαι καὶ ἐνόντα ἐξελεῖν,
ἀγαθὸς ἂν εἴη δημιουργός. δεῖ γὰρ δὴ τὰ ἐχθιστα ὄντα ἐν
τῷ σώματι φίλα οἶόν τ' εἶναι ποιεῖν καὶ ἐρᾶν ἀλλήλων.
ἔστι δὲ ἐχθιστα τὰ ἐναντιώτατα, ψυχρόν θερμῷ, πικρὸν
γλυκεῖ, ξηρὸν ὑγρῷ, πάντα τὰ τοιαῦτα· τούτοις ἐπιστη-
E θεῖς ἔρωτα ἐμποιῆσαι καὶ ὁμόνοιαν ὁ ἡμέτερος πρόγονος
'Ασκληπίος, ὥς φασιν οἶδε οἱ ποιηταὶ καὶ ἐγὼ πείθομαι,
συνέστησε τὴν ἡμετέραν τέχνην. ἥ τε οὖν ἱατρικὴ, ὥσπερ
λέγω, πᾶσα διὰ τοῦ θεοῦ τούτου κυβερνᾶται, ὡσαύτως
187 δὲ καὶ γυμναστικὴ καὶ γεωργία. μουσικὴ δὲ καὶ παντὶ
κατάδηλος τῷ καὶ σμικρὸν προσέχοντι τὸν νοῦν ὅτι κατὰ
ταῦτά ἔχει τούτοις, ὥσπερ ἴσως καὶ Ἡράκλειτος βούλεται
λέγειν, ἐπεὶ τοῖς γε ῥήμασιν οὐ καλῶς λέγει. τὸ ἔν γὰρ
φησὶ διαφερόμενον αὐτὸ αὐτῷ ξυμφέρε-

D 3 κτᾶσθαι: κτήσασθαι TW ἴστασθαι Bury || ἔρωτος: del. Usener
|| 6 φίλα: φίλια Hirschig || 187 A 2 σμικρὸν: σμικρῷ W || 3 ταύ-
τα: ταῦτα B || 4 ἐν: ἐν vel πᾶν Ast.

136. 'Ιατρικώτατος: ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ κα-
τάρτιση τοῦ ἱατροῦ.

137. 'Αγαθὸς δημιουργός. Δημιουργός εἶναι ὁ τε-
χνίτης, ὁ μάστορας. 'Επομένως ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν τέχνην—
ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ καὶ τὴν ἐπιδεξιότητά του στὴ θεραπευτικὴ
(βλέπε σημ. 132 καὶ 234).

138. 'Επιστηθεῖς: (τοῦ ἐπίσταμαι)=ἀφου ἐπενόησε
μὲ τὴ γνώση του, ἀφου ἐσοφίστηκε. | avoir su (R), «εἶρε» (Συκ.), |
«ἐστάθη ἐπάνω» ('Αρβ.) ! | ὁ Φωτ. παραλείπει.

139. Οἱ δὲ οἱ ποιηταί: κυρίως: αὐτοὶ ἐδῶ οἱ ποιηταί,
ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἀποκλειστικῶς περὶ τῶν παρόντων. Θέλει νὰ
πῇ: οἱ ποιεταί, ὅπως εἶναι, καλὴ ὥρα, καὶ τοῦτοι ἐδῶ, ὁ 'Αγάθων
κι ὁ 'Αριστοφάνης. Διακρίνει ἔτσι τὴν τέχνη τὴ δική του ἀπὸ τὴν
τέχνη τῶν ποιητῶν.

140. Πρέπει νὰ σημειωθῇ γενικῶς γιὰ ὅλους τοὺς ἀρχαίους
συγγραφεῖς ὅτι ἐφαρμόζουν τὴν ὁρολογία τῶν ψυχικῶν καὶ ἀνθρωπο-
λογικῶν γενικῶς ἐννοιῶν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀνοργάνου κόσμου. Δὲν
εἶναι δηλ. ἐπινόηση μόνον τοῦ 'Ερξίμ. ἢ τοῦ Πλάτωνος. Τοῦτο φυ-
σικὰ παρατηρεῖται σ' ὁλόκληρο τὸ Συμπόσιο, καὶ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ
ἀπομύχη κονεῖς στὴ μετάφραση. 'Αντιθέτως οἱ σύγχρονοι ἔχουν

νος εἶναι ὁ σοφώτερος γιατρός ¹³⁶· καὶ ὅποιος κατορθώνει νὰ φέρῃ ἀλλαγὴ ὥστε τὸ σῶμα ἀντὶ τοῦ ἐνὸς ἔρωτος ν' ἀποκτήσῃ τὸν ἄλλον, καὶ ξαίρει νὰ τὸν κάμῃ ν' ἀναπτυχθῇ σ' ὅποια σώματα δὲν ὑπάρχει καθόλου ἔρωτος καὶ εἰν' ἀνάγκη ν' ἀναπτυχθῇ, καὶ ξαίρει νὰ τὸν ἀφαιρέσῃ, θὰ εἶναι τέλειος μάστορας στὴν ἱατρικὴ ¹³⁷. Διότι πρέπει νὰ εἶναι, καθὼς ξαίρετε, ἱκανὸς ὁ γιατρός νὰ συμφιλιώνῃ τὰ πιδ ἐχθρικὰ στοιχεῖα τοῦ σώματος καὶ νὰ τὰ κάμῃ νὰ ποθῇ τὸ ἓνα τᾶλλο. Καὶ ἐχθρικώτατα εἶναι τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα, τὸ κρῦο μὲ τὸ ζεστό, τὸ πικρὸ μὲ τὸ γλυκὸ, τὸ ξηρὸ μὲ τὸ ὑγρὸ,—δὺα τὰ παρόμοια. Εἰς αὐτὰ ἐσοφίσθηκε ¹³⁸ νὰ ἐμπνεύσῃ ἔρωτα καὶ ὁμόνοιαν ὁ δικὸς μας πρόγονος ὁ Ἀσκληπιός,—καθὼς λέγουν αὐτοὶ ἐδῶ οἱ ποιηταὶ ¹³⁹ καὶ τὸ παραδέχομαι κι ἐγώ—κι ἔτσι ἰδρυσε τὴ δική μας τέχνη. Τὸ λοιπὸν, ὅπως σᾶς λέγω, ὁλόκληρῃ ἡ ἱατρικὴ κυβερνᾶται ἀπ' αὐτὸν τὸν θεόν, καὶ ὄχι μόνον αὐτὴ, παρὰ καὶ ἡ γυμναστικὴ καὶ ἡ γεωργία ¹⁴⁰.

Κι' ὅσο διὰ τὴν μουσικὴν, εἰν' ὀλοφάνερο στὸν καθένα πὺ προσέχει ἔστω καὶ λίγο σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα, ὅτι συμβαίνει τὸ ἴδιο μὲ τὰ παραπάνω, ὅπως ἴσως θέλει νὰ πῇ καὶ ὁ Ἡράκλειτος, ἐπειδὴ μὲ τὰς λέξεις τοῦλάχιστον πὺ μεταχειρίζεται δὲν τὸ διατυπώνει καθαρὰ ¹⁴¹. Λέγει, καθὼς ξαίρετε, ὅτι τὸ ἐν ¹⁴² διαφοροποιεῖται καὶ ἀντιμάχεται τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἐαυτό του ¹⁴³ καὶ

τὴν τάση νὰ ἐφαρμόζουν τὴν ὁρολογία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐπὶ τῶν ἠθικοπνευματικῶν φαινομένων, χωρὶς μὲ τοῦτο νὰ ἀποφεύγουν τὰ σφάλματα τῆς μεταφοῆς. Τοῦλάχιστον ἡ γλωσσικὴ ἔκφρασις τῶν ἀρχαίων εἶναι πιδ ζωντανὴ καὶ παραστατικὴ (βλ. σημ. 156).

141. «Τὰ τοῦ Ἡρακλείτου διασιῖται ἔργον» (Ἀριστ. Ρητορ. III, 5). Ὁ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος ἦταν βαθὺς φιλόσοφος, πολὺ στρουφνὸς τὴν ἔκφραση, γι αὐτὸ τὸν ἔλεγαν σκοτεινὸν.

142. Τὸ ἐν: εἶναι φιλος. ὁρος ἀμετάφραστος· «τὸ ἐν» (Συκ.) | unité (Robin), μονάδα (Φωτ.) | εἰς τὸ σύμπαν (Ἀρβ.) (βλ. κριτ. ὑπόμνημα).

143. Διαφερόμενον ἐαυτῷ ξυμφέρεσθαι: τὸ ἐαυτῷ ἀνήκει καὶ στὸ διαφερόμενον (διαφέρεται ἐαυτῷ=ἀντιμάχεται μὲ τὸν ἐαυτό του), καὶ στὸ ξυμφέρεσθαι (συμφέρεται ἐαυτῷ=συμφωνεῖ, συμφιλιώνεται μὲ τὸν ἐαυτό του)· ἐπομένως καὶ ὁ Ἡράκλειτος λέγει ὅτι προηγεῖται ἡ συμφωνία «ἐαυτῷ ὁμολογεῖν». Ἀλλ' ὁ Ἡράκλειτος δὲ μιλεῖ ἐδῶ περὶ μουσικῆς ἀρμονίας. Ἰσα-ἰσα τὴν ἀρμονία τὴ μουσικὴ φέρνει ὡς παράδειγμα γιὰ

- σθαι, ὥπερ ἁρμονίαν τόξου τε καὶ λύρας. ἔστι δὲ πολλή ἀλογία ἁρμονίαν φάναι διαφέρεισθαι ἢ ἐκ διαφερομένων ἔτι εἶναι. ἀλλ' ἴσως τότε ἐβούλετο λέγειν, ὅτι ἐκ διαφερομένων πρότερον τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος, ἔπειτα ὕστερον ὁμολογησάντων γέγονεν ὑπὸ τῆς μουσικῆς τέχνης. οὐ γὰρ δὴ πον ἐκ διαφερομένων γε ἔτι τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος ἁρμονία ἂν εἴη. ἢ γὰρ ἁρμονία συμφωνία ἐστί, συμφωνία δὲ ὁμολογία τις· ὁμολογίαν δὲ ἐκ διαφερομένων, ἕως ἂν διαφέρωνται, ἀδύνατον εἶναι· διαφερόμενον δὲ αὐ καὶ μὴ ὁμολογοῦν ἀδύνατον ἁρμόσαι· ὥσπερ γε καὶ ὁ ἔνθμος ἐκ τοῦ ταχέος καὶ βραδέος διενηγεγμένων πρότερον, ὕστερον δὲ ὁμολογησάντων γέγονε τὴν δὲ ὁμολογίαν πᾶσι τοῦτοις, ὥσπερ ἐκεῖ ἡ ἱατρικὴ, ἐνταῦθα ἡ μουσικὴ ἐντίθησιν, ἔρωτα καὶ ὁμόνοιαν ἀλλήλων ἐμποίησασα· καὶ ἔστιν αὐ μουσικὴ περὶ ἁρμονίαν καὶ ἔνθμον ἔρωτικῶν ἐπιστήμη. καὶ ἐν μὲν γε αὐτῇ τῇ συστάσει ἁρμονίας τε καὶ ἔνθμου οὐδὲν χαλεπὸν τὰ ἐρωτικὰ διαγιγνώσκειν, οὐδὲ ὁ διπλοῦς ἔρως ἐνταῦθά πως ἔστιν· ἀλλ' ἐπειδὴν δέη πρὸς τοὺς ἀν-
- B** 6 δὲ αῶ : δὲ δὴ Schanz δὴ οὖν Rohde || 7 ὁμολογοῦν ἀδύνατον : ὁμολογοῦν δυνατὸν Susemihl ὁμολογεῖν ἀδυνατοῦν δυνατὸν Bury ||
C 4 ὁμόνοιαν : ἁρμονίαν Wolf || ἀλλήλων : ἀλλήλοις TW || 5 ἐρωτικῶν : ἐρωτικὴν V || 8 πως : πω Badham et alii.

νὰ δεῖξῃ πῶς παράγεται ἡ ἁρμονία εἰς τὸ σύμπαν. Τὸ ἓνα διαφοροποιεῖται, γίνεται δύο ἀντιμαχόμενα, ἀλλὰ τὰ δύο ἀντιμαχόμενα ταῖνον πάλι (παλίντροπος ἁρμονίη) νὰ ἐνωθοῦν, νὰ συμφιλιωθοῦν, νὰ δημιουργήσουν ἐνότητα, νὰ γίνουν πάλιν ἓν.

144. 'Ἡ λύρα καὶ τὸ δοξάρι τῆς ἀποτελοῦν μιὰ ἐνότητα, ἓνα μουσικὸν ὄργανον, γίνονται ἀντιμαχόμενα (διαφερόμενα) μέλη τοῦ ἑνὸς ὄργανου, παλαίου. Ἀπὸ τὴν πάλην αὐτὴν βγαίνει ὁ ἦχος, (ἡ μουσικὴ), ποὺ διαφοροποιεῖται κι' αὐτὸς σὲ βαρὺ καὶ ὀξύ ἦχο κι' ἀπ' αὐτοὺς πάλι βγαίνει ἡ μελωδία (ἁρμονία). «Καὶ ρίξου σὰ σπαθὶ δοξάρι — πρὸς τὴν τετράδιπλη χορδὴ — καὶ χτύπα τὴν καὶ σπάραξέ τὴν — ἡ ἁρμονία νὰ γεννηθῇ. — Γιατὶ κι' ὁ κόσμος ὁ βαθυὺς — γεννιέται πάντ' ἀπ' ἓνα πάλαιμα — σὰ δοξαριοῦ μὲ μιὰ χορδὴ» (Παλαμῆς, Δωδεκάλογος τοῦ

πάλι συμφιλιώνεται σ' ἐν ἑα σύνθεσιν, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἁρμονία ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ δοξάρι καὶ τὴ λύρα ¹⁴⁴. Μὰ εἶναι μεγάλος παραλογισμός, νὰ λέγῃ ὅτι ἡ ἁρμονία ἀντιμάχεται μὲ τὸν ἑαυτὸν τῆς ἥ ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ στοιχεῖα ἀντιμαχόμενα ἀκόμη. 'Αλλ' ἴσως θέλει νὰ πῇ τὰ ἐξῆς, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ ἀντιμαχόμενα ποὺ ἦταν πρωτότερα ὁ ὀξύς καὶ ὁ βαρὺς ἦχος ὕστερα ἐσυμφώνησαν καὶ κατόπιν ἐγινεν ἡ ἁρμονία μὲ τὴν ἐπέμβαση τῆς μουσικῆς τέχνης. Διότι δὲ μπορεῖ φυσικὰ νὰ γίνῃ ἁρμονία ἀπὸ τὸν ὀξύ καὶ τὸν βαρὺν ἦχο, ἐφ' ὅσον βεβαίως διαφωνοῦν καὶ ἀντιμάχονται ἀκόμα. Διότι ἡ ἁρμονία εἶναι συνήχησις, ἡ δὲ συνήχησις εἶναι ἓνα εἶδος συμφωνίας ¹⁴⁵. ἐνῷ τ' ἀντιμαχόμενα, ἐφ' ὅσον ἀντιμάχονται, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμφωνήσουν· καὶ ἐπομένως ἓνα πρᾶμα ποὺ ἀντιμάχεται καὶ δὲν συμφωνεῖ, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἁρμονισθῇ καὶ νὰ βγάλῃ ἁρμονία· ὅπως ἀκριβῶς κι ὁ ρυθμὸς ἔχει γίνεαι ἀπὸ τὸ γοργόν καὶ τὸ ἄργόν, ποὺ πρὶν ἦσαν ἀντιμαχόμενα καὶ ὕστερα ἐσυμφωνήσαν. Καὶ τῇ συμφωνίᾳ σὲ δλ' αὐτά, ὅπως ἐκεῖ ἡ ἱατρικὴ, ἐδῶ τὴν ἐδημιούργησεν ἡ μουσικὴ, ἀφοῦ ἐνέπνευσεν ἀμοιβαῖον ἔρωτα καὶ ὁμόνοιαν μεταξὺ τῶν. Καὶ ἐπομένως μουσικὴ εἶναι ἡ ἐπιστῆμη τῶν ἐρωτικῶν ποὺ συντελοῦν στὴν ἁρμονία καὶ τὸ ρυθμὸ ¹⁴⁶. Κι ὅσο γιὰ τὴν ἴδια τὴ σύστασιν ¹⁴⁷ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ρυθμοῦ δὲν εἶναι βεβαίως καθόλου δύσκολο νὰ διαγνώσῃ κανεὶς τὰ ἐρωτικὰ φαινόμενα, οὔτε ὑπάρχει καθόλου ἐδῶ ὁ διπλοῦς ἔρως. "Όταν ὁμως χρειασθῇ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων νὰ χρησιμοποιοῖσῃ καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ

Γύφτου σελ. 146). | ὁ Συκ. σημειώνει ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν παλμικὴ κίνησιν τῆς χορδῆς. | Τὸ χωρίον τοῦ Ἡρακλείτου εἶναι: «οὐ ξυνιάσιν ὅκως διαφερόμενον ἐκωτῶ ὁμολογέει· παλίντροπος ἁρμονίη, ὁκωσπερ τόξου τε καὶ λύρας».

145. ὁ μ ο λ ο γ ί α = συμφωνία (accord), σ υ μ φ ω ν ί α = συνήχησις (consonnance)

146. Στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα δὲν ἐξεχώριζεν ὁ μουσικὸς ἀπὸ τὸν ποιητὴ, καὶ μουσικὴ ἐσῆμαινε καὶ τὴν ἁρμονία (δηλ. τὴ σημερινὴ μουσικὴ) καὶ τὸ ρυθμὸ (δηλ. τὴν ποίησιν). Κάποτε μάλιστα εἶχε γενικώτερη ἔννοια, καὶ ἐσῆμαινε τὸ ἔργον τῶν Μουσῶν ὧλων, τῇ μέρφωσιν γενικά. Ὁ Σωκράτης στὸ Φαίδωνα τὸ μουσικὴν ποιεῖ τὸ ἐξηγεῖ φιλοσοφίαν ποιεῖ (βλ. σημ. 229).

147. Σύστασις. Εἶναι ἡ θεωρητικὴ ἔρευνα, ἡ κατανόησις τῶν μουσικῶν προβλημάτων, ἡ γνώσις τοῦ πῶς συνίσταται (ἀποτελεῖται) ἡ ἁρμονία, τὸ ποίημα, τὸ τραγούδι.

- D** θρώπων καταχερῆσθαι ῥυθμῷ τε καὶ ἁρμονίᾳ ἢ ποιοῦντα, (ὃ δὴ μελοποιῖαν καλοῦσιν), ἢ χρώμενον ὀρθῶς τοῖς πεποιημένοις μέλεσσι τε καὶ μέτροις, (ὃ δὴ παιδεία ἐκλήθη), ἐνταῦθα δὴ καὶ χαλεπὸν καὶ ἀγαθοῦ δημιουργοῦ δεῖ. πάλιν γὰρ ἦκει ὁ αὐτὸς λόγος, ὅτι τοῖς μὲν κοσμίους τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὥς ἂν κοσμιώτεροι γίγνοιτο οἱ μήπω ὄντες, δεῖ χαρίζεσθαι καὶ φυλάττειν τὸν τούτων ἔρωτα, καὶ οὐτός ἐστιν ὁ καλὸς, ὁ Οὐράνιος, ὁ τῆς Οὐρανίας μουσῆς
- E** Ἐρως· ὁ δὲ Πολυμνίας ὁ πάνδημος, ὃν δεῖ ἐδλαβόμενοι προσφέρειν οἷς ἂν προσφέρῃ, ὅπως ἂν τὴν μὲν ἡδονὴν αὐτοῦ καρπώσεται, ἀκολασίαν δὲ μηδεμίαν ἐμποιήσῃ· ὥσπερ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τέχνῃ μέγα ἔργον ταῖς περὶ τὴν ὀφοποικὴν τέχνην ἐπιθυμίαις καλῶς χρῆσθαι, ὥστ' ἄνευ νόσον τὴν ἡδονὴν καρπώσασθαι. καὶ ἐν μουσικῇ δὴ καὶ ἐν ἱατρικῇ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι καὶ τοῖς ἀνθρωπείοις καὶ τοῖς θείοις, καθ' ὅσον παρείκει, φυλακτέον ἐκάτερον
- 188** τὸν Ἐρωτα· ἔνεστον γάρ.

XIII. Ἐπεὶ καὶ ἡ τῶν ὥρων τοῦ ἐνιαυτοῦ σύστασις μεστή ἐστιν ἀμφοτέρων τούτων, καὶ ἐπειδὴ μὲν πρὸς ἄλληλα τοῦ κοσμοῦ τύχῃ ἔρωτος ἃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον,

D 3 μέτροις : ρυθμοῖς **W** || **E** 8 παρείκει **T**¹ : παρήκει **B**¹ **V** || 9 ἐνεστον : ἐν ἐστὸν **W** || **188** **A** 3 ἐγὼ ἔλεγον : λέγω **Stob.**

148. Μελοποιῖα : εἶναι ἡ σύνθεσις. Τῇ θεωρίᾳ τῆς μουσικῆς πολλοὶ τὴν ξαίρουσαν, συνθέται δὲ μῶς εἶναι ὀλίγοι. Τὸ ἴδιον καὶ στὴν ποίησιν.

149. Παιδεία = διδασκαλία. Ἡ πρακτικὴ ἐκμάθησις τραγουδιῶν καὶ ποιημάτων ἐτοίμων ὀνομάζεται παιδεία, ἐπειδὴ αὐτὸ γινόταν στὰ σχολεῖα ποὺ φοιτοῦσαν τὰ παιδιὰ. Γιὰ τὸν ἴδιον λόγο καὶ ἡ παράστασις τῶν δραμάτων ὀνομάζεται διδασκαλία.

150. Βλέπε. σημ. 132 καὶ 137.

151. κοσμοῖοι = οἱ εὐτακτοί, οἱ καθὼς πρέπει, ὅσοι ἔχουν (αἰσθητικὴ) μόρφωση. Δὲν ἔχει ἐδῶ ἡ λέξις τὴν ἠθικὴν σημασίαν, ἠθικοὶ ἀνθρώποι, ὅπως νόμισαν καὶ μεταφράζουν οἱ Συκ., Ἄρβ., Φωτ. | les hommes de bonne conduite (Robin). Βεβαίως ἡ μουσικὴ μόρφωση συντελεῖ καὶ στὴν ἠθικοποίησιν, κ' ἀπὸ τῆς ἀποψῆς αὐτῇ τὸ κόσμιοι ἰσοδυναμοῦν μὲ τὸ ἠθικοί, χρηστοῦθεις.

152. Οὐρανία Μούσα, τῆς ἀστρόνομίας. Πολύμνια τῆς

κανείς τὴν ἁρμονία καὶ τὸ ρυθμὸ εἴτε ὡς ποιητῆς καὶ συνθέτης (αὐτὸ δὲ πού τὸ λέγουν μελοποιία¹⁴⁸), εἴτε σὰν πιστὸς ἐκτελεστῆς τῶν μελοποιημένων τραγουδιῶν καὶ ποιημάτων, (αὐτὸ πού εἰς τὰ σχολεῖα ὀνομάζεται διδασκαλία¹⁴⁹), τότε πλέον καὶ δύσκολο εἶναι νὰ διαγνώσῃ κανείς τὰ ἐρωτικά φαινόμενα καὶ τέλειος τεχνίτης¹⁵⁰ χρειάζεται νὰ εἶναι. Διότι ἐδῶ ἐφαρμόζεται πάλι τὸ ἴδιο πού ἔλεγεν ὁ Παυσανίας, ὅτι δηλαδὴ ὁ μουσικὸς καὶ ὁ ποιητῆς ἀφ' ἐνὸς μὲν πρέπει νὰ ἱκανοποιῇ τὸ γούστο τῶν μορφωμένων σοβαρῶν ἀνθρώπων¹⁵¹ καὶ νὰ συγκρατῇ τὴν ἀγάπην τους, γιὰ νὰ μπορέσουν καλύτερα νὰ μορφωθοῦν αἰσθητικῶς κι ἐκεῖνοι πού δὲν εἶναι, κι αὐτὸς εἶναι ὁ ὠραῖος, ὁ Οὐράνιος, ὁ Ἔρως πού ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν Οὐρανία μοῦσα¹⁵². ἐνῶ ὁ Ἔρως τῆς Πολύμνιας εἶναι ὁ Πάνδημος, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ προσέχῃ, ὅταν τὸν προσφέρῃ κανείς, σὲ ὅσους τυχὸν τὸν προσφέρει, ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν μουσικὴν ἀπόλαυσιν ἀπ' αὐτόν, χωρὶς νὰ προξενήσῃ καμιά ἀκολασία· ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὴν τέχνη μας εἶναι μεγάλη δυσκολία νὰ κανονίσωμεν τὰς ἐπιθυμίας πού τὰς ἱκανοποιεῖ ἡ μαγειρικὴ τέχνη¹⁵³, ὥστε νὰ πολαύσῃ κανείς τὴν ἡδονὴν τῶν φαγητῶν χωρὶς ν' ἀρρωστήσῃ. Ἐπομένως καὶ στὴ μουσικῇ καὶ στὴν ἱατρικῇ καὶ σὲ ὅλα τᾶλλα, καὶ στ' ἀνθρώπινα καὶ στὰ θεῖα πράγματα¹⁵⁴, πρέπει κανείς νὰ προσέχῃ ὅσο μπορεῖ καὶ τὸν ἕναν ἔρωτα καὶ τὸν ἄλλον· γιὰτὶ ὑπάρχουν καὶ οἱ δύο.

XIII. Ἀφοῦ καὶ ἡ σύσταση ἀκόμα τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους εἶναι γεμάτη καὶ ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς ἔρωτας, καὶ ὅταν μὲν ἐπιτύχουν τὸν κανονικὸν ἔρωτα αὐτὰ πού ἔλεγα τώρα μόλις,

λυρικῆς ποιήσεως. Ἡ Οὐρανία δὲν εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν Πολύμνια, οὔτε πρόκειται δῶ γιὰ τὴν ἀστρονομία. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴ μουσική. Ἡ Οὐρανία ἀντιπροσωπεύει τὴν ὑψηλὴ καὶ σοβαρὰ μουσική, ἡ Πολύμνια τὴ λαϊκὴ μουσικὴ πού ἀποβλέπει στὸ νὰ ἐρεθίσῃ ἀπλῶς τὴν αἴσθησιν. Ἐταὶ ἡ Οὐρανία Μοῦσα ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν Οὐρανία Ἀφροδίτη καὶ ἡ Πολύμνια μὲ τὴν Πάνδημη. Ἐδῶ γίνεται ἕνα παιγνίδι μὲ τὸν ἦχο τῶν λέξεων. Οὐρανία εἶναι τὸ κοινὸν ὄνομα τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Μούσας. Τὸ ὄνομα Πολύμνια ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ πλήθους μέσα π ο λ υ-μία, ὅπως καὶ τὸ π ά ν-δημη. Τὸ ὄνομα καὶ ὁ ἦχος ταιριάζει, ὅχι τὸ ἔργον καὶ τὸ νόημα. | le sens de ce passage est incertaine (Robin).

153. ὁ ψ ο π ο ι κ ῇ = μαγειρικὴ. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ διαίτα πού κανονίζει ὁ γιατρός καὶ ὁ ὑγιεινολόγος.

154. Βλ. σημ. 134.

- τά τε θερμὰ καὶ τὰ ψυχρὰ καὶ ξηρὰ καὶ ὑγρὰ, καὶ ἁρμο-
νίαν καὶ κρᾶσιν λάβη σώφρονα, ἥκει φέροντα εὐετηρίαν
τε καὶ ὑγίειαν ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις τε καὶ
φυτοῖς, καὶ οὐδὲν ἠδίκησεν· ὅταν δὲ ὁ μετὰ τῆς ὕβρεως
Ἔρως ἐγκρατέστερος περὶ τὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὥρας γένηται,
B διαφθείρει τε πολλὰ καὶ ἠδίκησεν. οἱ τε γὰρ λοιμοὶ φιλοῦσι
γίγνεσθαι ἐκ τῶν τοιούτων καὶ ἄλλ' αὖ ὅμοια πολλὰ νοσή-
ματα καὶ τοῖς θηρίοις καὶ τοῖς φυτοῖς· καὶ γὰρ πάχναι
καὶ χάλασαι καὶ ἐρυσίβαι ἐκ πλεονεξίας καὶ ἀκοσμίας περὶ
ἄλληλα τῶν τοιούτων γίγνεται ἐρωτικῶν ὧν ἐπιστήμη
περὶ ἄστρον τε φορὰς καὶ ἐνιαυτῶν ὥρας ἀστρονομία
καλεῖται. ἔτι τοίνυν καὶ θυσίαι πᾶσαι καὶ οἷς μαντικὴ
C ἐπιστατεῖ (ταῦτα δ' ἐστὶν ἡ περὶ θεοῦς τε καὶ ἀνθρώ-
πους πρὸς ἀλλήλους κοινωνία) οὐ περὶ ἄλλο τί ἐστὶν ἢ
περὶ Ἔρωτος φυλακὴν τε καὶ ἴασιν· πᾶσα γὰρ ἡ ἀσέβεια
φιλεῖ γίγνεσθαι, ἐὰν μὴ τις τῷ κοσμίῳ Ἐρωτι χαρίζηται
μηδὲ τιμᾷ τε αὐτόν καὶ πρεσβεύῃ ἐν παντὶ ἔργῳ, ἀλλὰ
τὸν ἕτερον, καὶ περὶ γονέας καὶ ζῶντας καὶ τετελευ-
τηκότας καὶ περὶ θεοῦς· ἃ δὴ προστέτακται τῇ μαντικῇ

A 4 ξηρὰ : τὰ ξηρὰ || 8 περὶ : καὶ περὶ Stob. || B 1 διαφθείρει BV
Schanz Hermann διέφθειρέ W Stob. Robin διέφθειρέν T Syk.
|| 2 καὶ ἄλλ' αὖ ὅμοια Hermann ἄλλα ἀνόμοια BV Robin ἄλλ'
ἀνόμοια TW Schanz ἄλλα ἀνόμοια καὶ Stob. || 5 γίγνεται : del.
Sauppe γίγνονται Canter γίγνεσθαι Richards || ἐρωτικῶν ὧν :
ἐρωτικῶν ὧν Bury || 6 φορὰς B³ (et Stob.) : φορὰς B φορὰς T || C 1
ἐπιστατεῖ : ἐπιστατεῖ τέχνη Stob. Sykutris || ταῦτα... 2 κοινωνία :
del. Schütz || 3 ἡ ἀσέβεια : ἀσέβεια Stob. Robin || 6 τὸν ἕτερον
Stob. Robin : περὶ τὸν ἕτερον codd. περὶ secl. Hermann περιέπη
(?) Sykutris περιττῶς τὸν ἕτερον Koch πη τὸν ἕτερον Bury.

155. Εὐετηρία (εὖ ἐτός) = καληχρονιά. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς
εὐχεται «καληχρονιά», ὅπως καὶ «καλημέρα». Ἡ λέξη περιέχει καὶ
τὴν ἔννοια τῆς καλῆς ἐσοδείας, ἀλλὰ εἶναι εὐρυτέρα καὶ σημαίνει
ἀκόμα «καλοκαιρί, καλοκαιρία, εὐτυχία, εἰρήνη». Αὐτὰ δὲ μαζὶ
σημαίνει ἡ εὐετηρία καὶ ἡ καληχρονιά. | prospérité (Rob.),
«καλὴ ἐσοδεία» (Συκ., Διαμαντ.), ἐσοδεῖς καλῆς (Φωτ.).

δηλ. τὰ ψυχρά καὶ τὰ θερμά, τὰ ξηρά καὶ τὰ ὑγρὰ καὶ ἀποκτήσουν ἁρμονίαν καὶ εὐκρασίαν, ἔρχονται καὶ φέρουν καληχρονιά ¹⁵⁵ καὶ ὑγείαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰλλα ζῶα καὶ φυτὰ καὶ δὲ βλάπτουν ¹⁵⁶ καθόλου· ὅταν ὁμως ἐπικρατήσῃ ὁ χυδαῖος ἔρως σιτὴ σύστασι τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, φέρνει πάντοτε πολλὰς καταστροφὰς καὶ ζημίας. Διότι καὶ οἱ ἐπιδημίες εἰς τοὺς ἀνθρώπους προέρχονται συχνὰ ἀπὸ τέτοιες ἀνωμαλίες καὶ ἄλλα ἐπίσης ὅμοια ¹⁵⁷ νοσήματα καὶ στὰ ζῶα καὶ στὰ φυτὰ ἀκόμα· πράγματι καὶ οἱ πάχνες καὶ τὸ χαλάζι καὶ οἱ ἐρυσίβες προέρχονται ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ καὶ ἀκανόνιστῃ ἐρωτικῇ ἀμοιβαίᾳ σχέσῃ καὶ ἀνάμειξῃ τῶν στοιχείων αὐτῶν ποῦ ἔλεγα· αὐτῶν δὲ τῶν ἐρωτικῶν σχέσεων, ποῦ ἀναφέρονται στὰς κινήσεις τῶν ἀστρων καὶ στὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ἡ ἐπιστήμη ὀνομάζεται ἀστρονομία.

Ἀκόμῃ τέλος καὶ ὅλες οἱ θυσίες καὶ γενικῶς ὅλα ἐκεῖνα ποῦ τὰ ἐποπτεῖται ἡ μαντικὴ (κι αὐτὰ εἶναι ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπων) κατ' οὐσίαν δὲν ἔχουν ἄλλο σκοπὸν παρὰ τὴ διατήρησι καὶ τὴ θεραπείαν ¹⁵⁸ τοῦ "Ἐρωτος· διότι ἡ κάθε ἀσέβεια καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς—κι ὅσο εἶναι σιτὴ ζωὴ καὶ μετὰ θάνατον—καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς προέρχεται συνήθως, ὅταν κανεῖς δὲν ἱκανοποιῇ τὸν φρόνιμον "Ἐρωτα οὔτε τὸν λατρεῖται οὔτε τὸν προτιμᾷ σὲ κάθε πράξῃ, παρὰ προτιμᾷ τὸν ἄλλον· καὶ σ' αὐτά, καθὼς ξαίρετε, ἔχει ἐντολὴν ἡ μαντικὴ νὰ διακρίνῃ τοὺς "Ἐρωτας καὶ νὰ ἐνεργῇ σὰν γιατρός ¹⁵⁹· καὶ ἡ μαντικὴ ἐπομένως εἶναι μιὰ τέχνη ποῦ δη-

156. Ἡ δίκη σεν· ἀδικία= βλάβη, ζημία, παρανομία. Κυριολεκτεῖται ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων. Ὁ Ἐρυξίμαχος ἐφαρμόζει ἐπὶ τοῦ ἀνοργάνου κόσμου μεταφορικῶς τὴν ὁρολογία τοῦ ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ (βλ. σημ. 140).

157. Καὶ ἄλλα αὐτὸ ὅμοια· καὶ ἄλλα πάλι ὅμοια· δηλ. ὅμοια μὲ τίς ἐπιδημίες, ποῦ ἔρχονται στοὺς ἀνθρώπους. (Ὁ λοιμὸς καὶ ἡ ἐπιδημία κυρίως λέγεται ἐπὶ ἀνθρώπων). Ἐπομένως ὅμοια νοσήματα θηρίοις καὶ φυτοῖς θὰ εἴπῃ ἐπιδημίες καὶ λοιμοὶ στὰ ζῶα καὶ στὰ φυτὰ. (Διαφορετικὴς γραφὴ καὶ διορθώσεις βλέπε κριτικὸν ὑπόμνημα). — Ἐρυσίβη· ἀρρώστεια τῶν σιτηρῶν.

158. Φυλακὴ καὶ ἱασις "Ἐρωτος· διατήρησι τοῦ φρονίμου "Ἐρωτος καὶ θεραπεία (ιατρ. δρος) τῆς ἀνωμαλίας ποῦ προκαλεῖ ὁ ἄλλος "Ἐρως, — διότι εἶναι διπλοῦς.

159. Ἰατρεῦειν· ἱατρεύω= ἐνεργῶ ὡς γιατρός, θεραπεύω. Τὸ ἔργον τοῦ ἱατροῦ τὸ ἐξήγησε πιδ ἐπάνω (186 C-E). Τὴν ἱατρικὴν φρασεολογίαν τὴ μεταφέρει καὶ στὴ θρησκευτικὴ λειτουργίαν· αἰῶσιν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωματίων ἡμῶν.

- ἐπισκοπεῖν τοὺς ἑρωτας καὶ ἰατρεύειν· καὶ ἔστιν αὖ ἡ
D μαντικὴ φιλίας θεῶν καὶ ἀνθρώπων δημιουργός· τῷ ἐπί-
 στασθαι τὰ κατὰ ἀνθρώπους ἑρωτικά, ὅσα τείνει πρὸς
 θέμιν καὶ ἀσέβειαν. οὕτω πολλήν καὶ μεγάλην, μᾶλλον δὲ
 πᾶσαν δύναμιν ἔχει ξυλλήβδην μὲν ὁ πᾶς ἑρως, ὁ δὲ περὶ
 τὰγαθὰ μετὰ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης ἀποτελούν-
 μενος καὶ παρ' ἡμῖν καὶ παρὰ θεοῖς, οὗτος τὴν μεγίστην
 δύναμιν ἔχει καὶ πᾶσαν ἡμῖν εὐδαιμονίαν παρασκευάζει
 καὶ ἀλλήλοις δυναμένους ὁμιλεῖν καὶ φίλους εἶναι καὶ τοῖς
E κρείττοσιν ἡμῶν θεοῖς. ἴσως μὲν οὖν καὶ ἐγὼ τὸν ἑρωτα
 ἐπαινῶν πολλὰ παραλείπω, οὐ μέντοι ἐκὼν γε. ἀλλ' εἴ τι
 ἐξέλιπον, σὸν ἔργον, ὦ Ἀριστοφάνες, ἀναπληρῶσαι· ἢ εἴ
 πως ἄλλως ἐν νῶ ἔχεις ἐγκωμιάζειν τὸν θεόν, ἐγκωμιάζε,
189 ἐπειδὴ καὶ τῆς λυγρὸς πέπανσαι.—Ἐκδεξάμενον οὖν
 ἔφη εἰπεῖν τὸν Ἀριστοφάνη ὅτι· Καὶ μάλ' ἐπαύσατο, οὐ
 μέντοι πρὶν γε τὸν παρμόν προσενεχθῆναι αὐτῇ, ὥστε
 με θαυμάζειν, εἰ τὸ κόσμιον τοῦ σώματος ἐπιθυμεῖ τοιού-
 των φόφων καὶ γαργαλισμῶν, οἷον καὶ ὁ παρμός ἐστι·
 πάνν γάρ εὐθὺς ἐπαύσατο, ἐπειδὴ αὐτῷ τὸν παρμόν
 προσήνεγκα. καὶ τὸν Ἑρξίμαχον· ὦ ἑγαθέ, φάναι, Ἀρι-
 στόφανες, ὅρα τί ποιεῖς, γελωτοποιεῖς μέλλων λέγειν, καὶ

C 8 τοὺς ἑρωτας : secl. Hermann Iahn Schanz Hug τοὺς ἐρῶντας
 Stob. Burnet ||. D 3 ἀσέβειαν : εὐσέβειαν Stobaeus Robin || 6 καὶ
 παρ' ἡμῖν καὶ παρὰ θεοῖς : secl. Hug || 8 δυναμένους : δυναμένοις V
 Stob. || φίλους : φίλοις V Stob. || E 1 ἡμῶν θεοῖς : secl. Usener. ||
189 A 7 ὦ ἑγαθέ, φάναι : ὦ ἑγαθέ φάναι : ὦ ἑγαθέ BV Rettig || Ἀρι-
 στόφανες : del. Sauppe secl. Hug Bury.

160. Θέμις : ἡμέμις εἶναι ἡ ὁσιότης, ἡ εὐσέβεια, θέλῃ δικαιο-
 σύνη.

161. Ἀσέβειαν : ἀντίθετον τοῦ θέμις. Ὁ κόσμιος
 ἑρως συντελεῖ εἰς τὴν θέμιν (εὐσέβειαν) καὶ ὁ ἄλλος στὴν ἀσέβειαν. |
 Ἡ διόρθωσις τοῦ ἀσέβειαν σὲ εὐσέβειαν ἔχει σωστή.

162. Οὕτω : Δὲν εἶναι ἐπιτακτικόν, σημαίνει : τοιοῦτοτρόπως,
 κατὰ ταῦτα, ἰδοὺ διατί, καὶ εἶναι στὴ θέσση συμπερασματικοῦ συνδέ-
 σμου. Ἄλλωστε δὲν ὑπάρχει ἄλλος σύνδεσμος ποὺ νὰ συνδέῃ μὲ τὰ
 προηγούμενα, καὶ χωρὶς σύνδεσμον δὲν εἰσάγεται νέα περίοδος. Οἱ
 Σικ., Διαμ., Φωτ. μεταφρ. οὕτω = τόσον.

μιουργεῖ φιλία μεταξύ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, γιατί κατέχει τὴν ἐπιστήμην ὅλων τῶν ἐρωτικῶν φαινομένων τῶν ἀνθρώπων, ὅσα συντελοῦν στὴ θεία δικαιοσύνη¹⁶⁰ καὶ ὅσα, ἀντιθέτως, στὴν ἀσέβειαν¹⁶¹. Ἰδοὺ διατὶ¹⁶² ἔχει πολλαπλὴν καὶ μεγάλην δύναμιν — ἦ, τί λέω ; — παντοδύναμος εἶναι ὁ Ἔρως, ἂν τὸν θεωρήσωμε γενικῶς στὸ σύνολό του¹⁶³, ἰδιαιτέρως ὅμως ὁ Ἔρως ποὺ συντελεῖ στὰ ἀγαθὰ καὶ πραγματοποιεῖται μὲ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ στὰ δικά μας καὶ στὰ θεῖα πράγματα¹⁶⁴ αὐτὸς ἔχει τὴν μεγίστην δύναμιν καὶ μᾶς προξενεῖ κάθε εὐδαιμονίαν καὶ μᾶς κάνει ἱκανοὺς νὰ ἐπικοινωνοῦμεν καὶ νὰ εἴμεθα φίλοι καὶ μεταξύ μας καὶ μὲ τοὺς ἀνωτέρους μας, τοὺς θεοὺς¹⁶⁵.

Τέλος πάντων, μπορεῖ κι ἐγὼ¹⁶⁶ καθὼς ἐπαινοῦσα τὸν Ἔρωτα νὰ ἔχω παραλείψει πολλά, ὅχι ὅμως, ἐννοεῖται, μὲ τὴ θέλησή μου. Ἀλλ' ἂν τυχὸν παρέλειψα τίποτε, δική σου δουλειὰ εἶναι, Ἀριστοφάνη νὰ τὸ ἀναπληρώσης· ἢ ἂν ἔχῃς κατὰ νοῦ νὰ ἐγκωμιάζῃς τὸ θεὸ μὲ κάναν ἄλλον τρόπον, ἀρχισε νὰ τὸν ἐγκωμιάζῃς, μιὰ καὶ σταμάτησε ὁ λόξυγγάς σου.»

Τότε, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ λόγο, ὁ Ἀριστοφάνης, εἶπε, — καθὼς ἔλεε ὁ Ἀριστόδημος. «Ἐπαψε καὶ παραέπαψε μάλιστα, ὅχι ὅμως προτοῦ νὰ τοῦ προσφέρω τὸ φτέρνισμα καὶ γι' αὐτὸ κι ἐγὼ ἀπορῶ, πῶς ἡ σωματικὴ ἁρμονία ἐπιθυμεῖ τέτοιους κρότους καὶ γαργαλίσματα, ὅπως καλὴ ὥρα τὸ φτέρνισμα· γιατί ἀμέσως μόλις προσέφερα στὸ σῶμα τὸ φτέρνισμα, ἔπαψε κιόλας ὁ λόξυγγας». Κι ὁ Ἐρυξίμαχος εἶπε : «—Καλέ, κοίτα τὴ δουλειά σου Ἀριστοφάνη. Γελαιοποιεῖς τὸ ζήτημα

163. Δηλ. στὴ διπλὴ του μορφή, ὡς Οὐράνιος καὶ Πάνδημος μαζί.

164. Παρ' ἡμῖν : παρὰ θεοῖς : εἶναι ἰσοδύναμο μὲ τό : «κατ' ἀνθρώπινα καὶ κατὰ θεῖα πράγματα » (186 B) (βλ. σημ. 134).

165. Ὁ λόγος τοῦ Ἐρυξίμαχου οὔτε σχολαστικὸς οὔτε καὶ κοῦφιος εἶναι, οὔτε ὁ Ἐρυξίμαχος εἶναι ἀληθινὸ πρόσωπο κωμωδίας» (Φωτ.). Ἡ ἀνάπτυξίς του ἀντιπροσωπεύει τὴν παλαιότερα φιλοσοφικὴ ἀντίληψιν τῶν φυσικῶν φιλοσόφων καὶ ἰδίως τοῦ Ἐμπεδοκλῆ. Γι' αὐτὸ καὶ κατακρίνει τὸν Ἡράκλειτο ποὺ δέχεται τὸν πόλεμον καὶ ὅχι τὴ φιλότιτα ὡς δημιουργὸν τῶν πάντων. Ὁ Ἐρυξίμαχος ἀναπτύσσει «τὸν μέγιστον καὶ δολερὸν ἔρωτα ἐν παντί», τὸν ὁποῖον ἀναφέρει πρὸ κάτω τῆ Διοτίμα (205 D) καὶ τοῦ ὁποίου ἓνα μέρος ὀνομάζεται κυρίως ἔρως, ὅπως ἡ ποίησις. Μίλησε, εἰν' ἀλήθεια, μὲ σοβαροπρέπεια ἀλλὰ καὶ μὲ εὐλιχρίνεια.

166. δηλ. ὅπως καὶ ὁ Πausanias.

- B** φύλακά με τοῦ λόγον ἀναγκάζεις γίγνεσθαι τοῦ σεαυτοῦ, ἐάν τοι γελοῖον εἴη. ἐξόν σοι ἐν εἰρήνῃ λέγειν. καὶ τὸν Ἀριστοφάνη γελάσαντα εἰπεῖν· Εὖ λέγεις, ὦ Ἐρυξίμαχε, καὶ μοι ἔστω ἄρρητα τὰ εἰρημένα. ἀλλὰ μὴ με φύλαττε, ὥς ἐγὼ φοβοῦμαι περὶ τῶν μελλόντων ἐρήθσεσθαι, οὐ τι μὴ γελοῖα εἴπω, (τοῦτο μὲν γὰρ ἂν κέρδος εἴη καὶ τῆς ἡμετέρας μούσης ἐπιχώριον), ἀλλὰ μὴ καταγέλαστα Βαλῶν γε, φάναι, ὦ Ἀριστόφανες, οἷε ἐκφεύξεσθαι· ἀλλὰ πρόσ-
C εχε τὸν νοῦν καὶ οὕτω λέγε ὥς δώσω λόγον· ἴσως μέν-
 τοι, ἂν δόξῃ μοι, ἀφήσω σε.

XIV. Καὶ μὴν, ὦ Ἐρυξίμαχε, εἰπεῖν τὸν Ἀριστοφάνη, ἄλλη γέ πη ἐν νῷ ἔχω λέγειν, ἥ ἢ σὺ τε καὶ Πανσανίας εἰπέτην. ἐμοὶ γὰρ δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι παντάπασι τὴν τοῦ ἔρωτος δύναμιν οὐκ ἡσθῆσθαι, ἐπεὶ αἰσθανόμενοι γε μέγιστ' ἂν αὐτοῦ ἱερὰ κατασκευάσαι καὶ βωμούς, καὶ θυσίας ἂν ποιεῖν μεγίστας, οὐχ ὥσπερ νῦν τούτων οὐδὲν γίγνεται περὶ αὐτόν, δέον πάντων μάλιστα γίγνεσθαι. ἔστι
D γὰρ θεῶν φιланθρωπότατος, ἐπίκουρός τε ὢν τῶν ἀν-

B 4 μὴ με : μὴ γε Badham || 5 ἐρήθσεσθαι : ἡττηθήσεσθαι B ᾗδῃ ρηθήσεσθαι Rettig ἔτι ρηθήσεσθαι Bury = C 4 ἥ : ἥ B²V ἥ B || 5 εἰπέτην : εἰπετον Blass.

167. Ὁ Ἐρυξίμαχος μετὰ τὸ γελοῦς τοιοῦτος εἶναι θέλει νὰ δείξῃ ὅτι κατάλαβε τὸ πείραγμα καὶ προσποιεῖται ὅτι θυμῶναι καὶ ἀπειλεῖ : θὰ γίνω φύλακας τῆς ὀμιλίας σου, μήπως τὰ γελοιοποιῆς δια, ὅπως εἶσαι συνηθισμένος.

168. ἐν εἰρήνῃ. Τὸ ἀντίθετο τοῦ ἐν πολέμῳ. Ἡ φράσις ἀπαράλλαχτη καὶ στὴ νέα γλῶσσα. Ἐδῶ σημαίνει : χωρὶς νὰ πειράξῃς τὸν ἑνα καὶ τὸν ἄλλον καὶ νὰ προκαλῇς ἔτσι τὸν πόλεμο. Ὅπως λέμε συνηθῶς : Μὲ πείραξες ; σοῦ κηρύττω τὸν πόλεμο. Ἡ ἀπειλὴ αὕτη φυσικὰ εἶναι ἀστεία καὶ δὲ δείχνει πραγματικὸν θυμόν.

169 Ὁ Ἀριστοφάνης ἐγγέλασε καὶ ἀνεκάλεσε. Ἄν σὲ πείραξε αὐτὸ πού εἶπα ἀνακαλῶ. Ἀνακαλεῖ ἀπὸ τὸν προσποιητὸ φόβον πού θὰ ἐκδηλώσῃ. Φοβοῦμαι μὴν εἰπῶ γελοῖα πράγματα καὶ δὲ θέλω νὰ μὲ ἐπικρίνῃς κατόπιν, γι' αὐτὸ ἀνακαλῶ, καὶ παρακαλῶ μὴ παραφυλάγῃς τὰ λόγια μου.

170. Μούσα τοῦ Ἀριστοφάνη : ἡ κωμῳδία. Ἄλλος ὑπαίτιγμός γιὰ τὸν Ἐρυξίμαχο, πού ἔδωκε τὰ πρωτεῖα στὴν τέχνη του. Κι ὁ

για νὰ μὲ πειράξης¹⁶⁷, τὴ στιγμὴ ποὺ πρόκειται νὰ ὁμιλήσης καὶ μὲ ἀναγκάζεις νὰ γίνω φύλακας τῆς δικῆς σου τῆς ὁμιλίας, μήπως τυχὸν εἰπῆς τίποτε τὸ κωμικὸν εἰς βάρος τῆς δικῆς μου ὁμιλίας, ἐνῶ στὸ χέρι σου εἶναι νὰ ὁμιλήσης ἐν εἰρήνῃ»¹⁶⁸. Κι ὁ Ἀριστοφάνης γέλασε¹⁶⁹ καὶ εἶπε : «—Ἐχεις δίκιο, Ἐρυξίμαχε, καὶ ὅσα εἶπα τ' ἀνακαλῶ. Ἀλλὰ μὴ μὲ παραφυλάγῃς, γιατί ἐγὼ φοβοῦμαι γιὰ ὅσα θὰ εἰπω-θοῦν, ὅχι μὴν εἰπῶ κάτι τὸ κωμικόν, (αὐτὸ ἴσια-ἴσια θὰ ἦταν ἐπιτυχία καὶ κάτι συνηθισμένο στὴ δική μου τῇ μοῦσᾳ)¹⁷⁰ ἀλλὰ μὴν πάῃ καὶ εἰπῶ γελοῖα πράγματα». «—Βέβαια, ἔρριξες τὸ βέλος σου, Ἀριστοφάνη,—εἶπε κεῖνος—καὶ φαντάζεσαι πῶς θὰ μοῦ ξεφύγῃς ὅχι, ἀλλὰ πρόσεχε καλὰ καὶ νὰ ὁμιλῇς μ' αὐτὸν τὸν ὄρον, ἐτι θὰ λογοδοτήσῃς ἴσως ὁμως, ἂν τὸ κρίνω καλόν, νὰ σὲ ἀπαλλάξω ἀπὸ τῇ λογοδοσίᾳ».

XIV. «—Ἐ, λοιπόν, Ἐρυξίμαχε, εἶπε ὁ Ἀριστοφάνης, πραγματικῶς, ἐγὼ ἔχω κατὰ νοῦ νὰ μιλήσω κάπως διαφορετικὰ, κι ὅχι ὅπως τὰ εἶπατε σὺ κι ὁ Πανυσάνις. Ἐγὼ νομίζω πῶς οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουνε νιώσει καθόλου τὴ δύναμη τοῦ Ἐρωτα, γιατί, ἂν τὴ νιώθανε, θὰ τοῦ κάνανε ἀσφαλῶς παραπολὺ μεγάλα ἱερὰ καὶ βωμοὺς καὶ θὰ τοῦ προσφέρανε παραπολὺ μεγάλες θυσίαι,¹⁷¹ κι ὅχι ὅπως τώρα, ποὺ δὲ γίνεται τίποτ' ἀπ' αὐτὰ πρὸς τιμὴν του, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ γίεσται καὶ μάλιστα περσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον θεόν¹⁷². Γιατὶ ὁ Ἐρωτας εἶναι ὁ πλέον φιλόανθρωπος ἀπ' ὅλους τοὺς

Ἐρυξίμαχος ἐξακολουθεῖ νὰ προσποιῇται τὸ θυμωμένο, ποὺ θὰ ζητήσῃ λογοδοσία. Πολλοὶ νομίζουν ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης πείραξε στὰ σοβαρὰ καὶ ὁ Ἐρυξίμαχος πειράχτηκε στὰ σοβαρὰ, κι ὅτι αὐτὸ ἐπιδιώκει ὁ Πλάτων μὲ τὰ γραφόμενα. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἐρμηνεύουν ὅχι σωστά. Ἡ φιλικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ συμποσίου καὶ ἡ λεπτότης δὲν ἐπέτρεπαν πειράγματα σοβαρὰ, παρὰ μόνο ἀθῶα λογοπαίγνια, ἔξυπνα (βλ. σημ. 39).

171. μέγιστα-μεγίστας. Ἡ ἐπανάληψις τῶν ὑπερθετικῶν εἶναι σκόπιμη α') εἶναι ρητορικὴ ἀπομίμηση. β') ὑπερβολὴ ποὺ ἔχει κάτι τὸ κωμικόν.

172. πάντων μάλιστα. Πάντων τῶν θεῶν, ἐννοεῖται, Διὸς συνεχίζει : ἔστι γὰρ θεῶν φιλόανθρωπότατος. Ἔτσι τὸ πάντων ἀντιτίθεται στὸ περὶ αὐτόν. | Οἱ R., Συκ., Διαμ., Φωτ., μεταφράζ. «περσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο», δηλ. στὸ πάντων ὑπονοοῦν τὸ πραγμάτων ἢ τὸ τούτων.

θρώπων καὶ ἰατρὸς τούτων, ὧν ἰαθέντων μεγίστη εὐδαιμονία ἂν τῷ ἀνθρωπείῳ γένει εἴη. ἐγὼ οὖν πειράσομαι ὑμῖν εἰσηγγέσασθαι τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ὑμεῖς δὲ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι ἔσεσθε. δεῖ δὲ πρῶτον ὑμᾶς μαθεῖν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὰ παθήματα αὐτῆς. ἡ γὰρ πάλη ἡμῶν φύσις οὐχ αὕτη ἦν, ἥπερ νῦν, ἀλλ' ἄλλοια. πρῶτον μὲν γὰρ τρία ἦν τὰ γένη τὰ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὥσπερ

E νῦν δύο, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἀλλὰ καὶ τρίτον προσῆν κοινόν ὃν ἀμφοτέρων τούτων, ὃ νῦν ὄνομα λοιπόν, αὐτὸ δὲ ἡφάνισται· ἀνδρογόνον γὰρ ἐν τότε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα ἐξ ἀμφοτέρων κοινόν τοῦ τε ἄρρενος καὶ θήλεος, νῦν δ' οὐκ ἔστιν ἀλλ' ἢ ἐν ὀνειδίζει ὄνομα κείμενον. ἔπειτα ὅλον ἦν ἐκάστου τοῦ ἀνθρώπου τὸ εἶδος, στρογγύλον, νῶτον καὶ πλευρὰς κύκλῳ ἔχον· χεῖρας δὲ τέτταρας εἶχε, καὶ σκέλη τὰ ἴσα ταῖς χερσίν, καὶ πρόσωπα δύο' ἐπ' ἀνχένη

190 κυκλωτερεῖ, ὁμοία πάντῃ· κεφαλὴν δ' ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς προσώποις ἐναντίοις κειμένοις μίαν, καὶ ὄτα τέτταρα, καὶ αἰδοῖα δύο, καὶ τᾶλλα πάντα ὡς ἀπὸ τούτων ἂν τις εἰκάσειεν. ἐπορεύετο δὲ καὶ ὀρθὸν ὥσπερ νῦν, ὁποτέρωσσε βουληθείη· καὶ ὁπότε ταχὺ ὁρμήσειε θεῖν, ὥσπερ οἱ κυβι-

D 5 ἔσεσθε : ἔσεσθαι T || 7 αὕτη TW Stob. : αὕτη B Robin Syk. αὕτη V ἢ αὕτη Eus Blass || ἄλλοια B² T² W² Stob. : ἄλλοια TW ἄλλοια B || E 1 δύο (et Eus) : om. Stob. n || 2 ὃν : om. Stob. Eusevius || 3 ἐν : om. T Stob. Eus. Schanz || 4 τοῦ τε : τοῦτο Stob n || θήλεος : τοῦ θήλεος Eus. || 5 ἐν ὀνειδίζει : ἐνονεῖδαι B ἐν ὃν εἶδει B² Stob. n || 6 εἶδος, στρογγύλον sic Robin distinxit : εἶδος στρογγύλον, dist. edd. || **190** A 2 κείμενοις : om. Stob. || 3 ὡς : ὅσα Stob. || 5 θεῖν : ἐλθεῖν TW.

173. Διδάξετε : μέλλων, θὰ τὰ διδάξετε. Δηλ. εἰμαι βέβαιος ὅτι θὰ δεχθῆτε τὴν ἐξήγησίν μου καὶ θὰ τὴν διδάξετε στοὺς ἄλλους. Ἡ βεβαιότης τοῦ αὐτὴ εἶναι κωμική, ἐπιτηδες. — «Θὰ τὰ διδάξετε» (R., Διαμ.) γίνετε διδάσκαλοι (Συκ.) ἔτσι πού καὶ σεῖς νὰ μπορεῖτε νὰ παρασταίνετε (Φωτ.).

θεούς, ἀφοῦ εἶναι σύμμαχος τῶν ἀνθρώπων καὶ γιὰ τὸν σὲ κεῖνα τὰ πράματα, ποὺ ἅμα γιὰ τρευθοῦνε θὰ εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη εὐτυχία στὸ ἀνθρώπινο γένος. Ἐγὼ λοιπὸν θὰ προσπαθῶ νὰ ἐξηγήσω τὴ δύναμή του σὲ σᾶς καὶ σεῖς θὰ τὰ διδάξετε ¹⁷⁵ στοὺς ἄλλους.

Καὶ πρέπει ἐσεῖς πρῶτα νὰ μάθετε τὴν ἀνθρωπίνην φύση καὶ τὰ παθήματά της. Γιατὶ ἡ παλιά μας φυσικὴ κατάσταση δὲν ἦτανε σὰν τούτῃ τῇ σημερινῇ, παρὰ διαφορετικῇ. Στὰ πρῶτα - πρῶτα, ποὺ λέτε, τὰνθρώπινα γένη ἦτανε τρία, καὶ ὄχι, ὅπως τώρα, δύο, σερνικὸ καὶ θηλυκὸ, παρὰ ὑπῆρχε καὶ τρίτο, μεῖγμα καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ τοῦτα ποὺ σήμερα μόνο τῶνομά του ἔχει μείνει, ἐνῶ τὸ ἴδιο ἔχει χαθῇ· τότε δηλαδὴ ὑπῆρχε τὸ σερνικοθήλυκο ¹⁷⁴, ἐνιαῖο, ποὺ ἦταν ὄνομα καὶ πρᾶμα, μεῖγμα καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ, καὶ ἀπὸ τάρσενικὸ καὶ ἀπὸ τὸ θηλυκὸ, ἀλλὰ τώρα δὲν ὑπάρχει, παρὰ μόνο τῶνομά του τῶχουμε γιὰ ντροπῇ· ἐπειτα, ἡ μορφὴ τοῦ κάθε ἀνθρώπου ¹⁷⁵ ἦταν ὁλόκληρη ¹⁷⁶, δηλ. στρογγυλὴ, ἔχοντας τὴ ράχη καὶ τίς πλευρὲς ὁλοστρογγυρά· καὶ εἶχε τέσσερα χέρια καὶ ἄλλα τόσα σκέλια, καὶ δυὸ πρόσωπα, ὅμοια καὶ ἀπαράλλαχτα, ἐπάνω σὲ σβέρκο ὁλοστρογγυλὸ· καὶ ἀπάνω στὰ δυὸ πρόσωπα, ποὺ κοίταζαν ἀντίθετα, ἓνα κρανίον, καὶ τέσσερα αὐτιά καὶ δυὸ αἰδοῖα, καὶ ὅλα τᾶλλα ὅπως θὰ μπορούσε νὰ τὰ φαντασθῇ κανεὶς ἀνάλογα μὲ τοῦτα. Καὶ περπατοῦσε καὶ ὁλόρθο, ὅπως τώρα, μάλιστα καὶ πρὸς τὴ μιὰ διεύθυνση καὶ πρὸς τὴν ἄλλην ¹⁷⁷, ὅπου ἤθελε· καὶ ὅσες φορὲς ὥρμουσε γιὰ

174. Ἀνδρόγυνον ἢ ἀνδρόγυνος = ἀντρας καὶ γυναῖκα μαζί, σερνικοθήλυκος. Ἡ λέξις ἀνδρόγυνον στὴ γλώσσα μας σημαίνει συζυγικὸν ζεῦγος («καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»). Τὸ ἀρχαῖον ἀνδρόγυνος ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ταρινὸ σερνικοθήλυκο. Ὅλος ὁ λόγος τοῦ Ἀριστοφάνη εἶναι μιὰ κωμωδία σὲ διηγηματικὴ μορφὴ. Τὰ τέρατα ποὺ περιγράφει ταιριάζουν στὴ μούσα του.

175. ἐννοεῖται, καὶ τῶν τριῶν γενῶν.

176. δηλ. ὁλοκληρωμένη, ἐν τῷ ὅλῳ, ὄχι μισὴ ὅπως εἶναι τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ἡ μορφὴ (ὅπως ἐξηγεῖ πιὸ κάτω). Ἐπομένως τὸ ὅλον εἶναι κατηγορούμενον στὸ εἶδος καὶ ὄχι ἐπιθετικὸς προσδιορισμός. Τὸ στρογγύλον ἐπεξηγεῖ τὸ ὅλον. Ἄρα ἡ στίξις πρέπει νὰ εἶναι... τὸ εἶδος, στρογγύλον, νῶτον. | Ὁ Robin μεταφρ. σωστά: la forme était d'une seule pièce. || Οἱ Συκ., Δαιμ. ὁλόκληρος ὁ κορμός, τὸ σύνολον τοῦ τύπου | ὁ Φωτ. τὸ παραλείπει.

177. Καὶ κατὰ μπρὸς καὶ κατὰ πίσω, θὰ ἔλεγε, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε τὸ πίσω, ἐπειδὴ πρὸς τὰ ἐκεῖ ἔβλεπε τὸ δεῦτερο πρόσωπό του.

στῶντες εἰς ὄρθον τὰ σκέλη περιφερόμενοι κυβιστῶσι κύκλῳ, ὅκτω τότε οἷσι τοῖς μέλεσιν ἀπερειδόμενοι ταχὺ
B ἐφέροντο κύκλῳ. ἦν δὲ διὰ ταῦτα τρία τὰ γένη καὶ τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν ἄρρεν ἦν τοῦ ἡλίου τὴν ἀρχὴν ἔκγονον, τὸ δὲ θῆλυ τῆς γῆς, τὸ δὲ ἀμφοτέρων μετέχον τῆς σελήνης, ὅτι καὶ ἡ σελήνη ἀμφοτέρων μετέχει· περιφερῇ δὲ δὴ ἦν καὶ αὐτὰ καὶ ἡ πορεία αὐτῶν διὰ τὸ τοῖς γονεῦσιν ὁμοία εἶναι. ἦν οὖν τὴν ἰσχὺν δεινὰ καὶ τὴν ῥώμην, καὶ τὰ φρονήματα μεγάλα εἶχον, ἐπεχείρησαν δὲ τοῖς θεοῖς, καὶ ὁ λέγει Ὅμηρος περὶ Ἐφιάλτου τε καὶ Ὡτου, περὶ
C ἐκείνων λέγεται, τὸ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάβασιν ἐπιχειρεῖν ποιεῖν, ὡς ἐπιθησομένων τοῖς θεοῖς.

XV. Ὁ οὖν Ζεὺς καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ ἐβουλεύοντο, ὅτι χρὴ αὐτοὺς ποιῆσαι, καὶ ἠπόρουν· οὔτε γὰρ ὅπως ἀποκτείναιεν εἶχον καὶ ὥσπερ τοὺς γίγαντας κεραννώσαντες τὸ γένος ἀφανίσαιεν—αἱ τιμαὶ γὰρ αὐτοῖς καὶ ἱερὰ τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἠφανίζετο—οὐθ' ὅπως ἔῳεν ἀσελγάνειν. μόγις δὴ ὁ Ζεὺς ἐννοήσας λέγει ὅτι Δοκῶ μοι, ἔφη, ἔχειν μηχανήν, ὡς ἂν εἰέν τε ἀνθρωποὶ καὶ παύ-
D σαιντο τῆς ἀκολασίας ἀσθενέστεροὶ γενόμενοι· νῦν μὲν γὰρ αὐτούς, ἔφη, διατεμῶ δίχα ἕκαστον, καὶ ἅμα μὲν ἀσθενέστεροὶ ἔσονται, ἅμα δὲ χρησιμώτεροὶ ἡμῖν διὰ τὸ πλείους τὸν ἀριθμὸν γεγονέναι· καὶ βαδιοῦνται ὀρθοὶ ἐπὶ

Α 6 εἰς ὄρθον Paris 1810 : καὶ εἰς ὄρθον codd. || ὄρθον τά: ὄρθα ὄντα Stob. ὄρθα Blass || κυβιστῶσι κύκλῳ (et Stob.): del Sauppe secl. Iahn Schanz Hug || 7 ὅκτω ... κύκλῳ : om. W || 7 ἀπερειδόμενοι : ἐπερειδόμενοι Stephan. || B 4 ὅτι.. μετέχει : secl. Iahn || 4 μετέχει : μετέχεν Stob. Blass. || 7 θεοῖς : θεοῖς Stob. || C 2 ὡς ἐπιθησομένων τοῖς θεοῖς transpos. post Ὡ του Steinhart || 3 οὖν· γοῦν Stob. || 6 γὰρ (et Stob) : γὰρ ἂν Ast Schanz || ἱερὰ : τὰ ἱερὰ Stob. Iahn. || 7 ἔῳεν : ἔῳμεν V || 8 μόγις : μόλις V Stob. || 9 εἰέν τε : ἰῶνται Stob. || ἀνθρωποὶ : ἀνθρωποι : Vögelin Robin || D 1 ἀσθενέστεροὶ γενόμενοι (et Stob. secl. Kreyenbühl Hug || 2 δίχα (et Stob.): ἕνα V.

νά τρέξη γρήγορα, άκουμπώντας στα χεροπόδαρά του, πού ήταν τότε όχτώ, στριφογυρνούσε γρήγορα κυκλικά, όπως άκριβώς οί άκροβάτες, πού στηλώνοντας τά σκέλια όλόρθα κάνουν τουμπες.

Και νά, γιατί ήτανε τρία τ' ανθρώπινα γένη κι είχανε τέτοια μορφή: Γιατί τó άρσενικόν είχε την άρχική καταγωγή του από τόν ήλιο, τó θηλυκό από τη γή, και τó μεικτό από τó φεγγάρι, γιατί και τó φεγγάρι κρατιέται κ' άπ' τά δυό, ήλιο και γή. Και ήτανε στρογγυλά κι αυτά τά ίδια και τó περπάτημά τους, γιατί έμοιαζαν με τούς γονείς των. Ήταν λοιπόν σās λέω, φοβερά στη δύναμη και στην άντοχη κι είχανε μεγάλη περηφάνεια και τά βάλανε μάλιστα με τούς θεούς. Έκείνο δηλαδή πού λέει ó "Όμηρος για τόν Έφιάλτη και για τόν Ώτο¹⁷⁸, για τούς ανθρώπους τής εποχής εκείνης τó λέει, πού άποπειράθηκαν νά σκαρώσουν άνάβαση¹⁷⁹ στón Ούρανó για νά όρμήσουν έναντίον τών θεών.

XV. 'Ο Ζεύς λοιπόν και οί άλλοι θεοί έκαναν συμβούλιο και σκέφτονταν τί πρέπει νά τούς κάμουν, και δέν εύρισκαν λύση· γιατί ούτε νά τούς σκοτώσουν είχαν σκοπό και νά χαλάσουν τó ανθρώπινο γένος, όπως τούς γίγαντες πού τούς χτύπησαν με τάστροπελέκι, —γιατί έτσι θά έχάνονταν οί τιμές και τά ιερά πού άπολαβαίναν από τούς ανθρώπους, —μά ούτε πάλι νά τούς αφήσουν νά κάνουν άδιαντροπιές. Άφοϋ συλλογίσθηκε πολύ ó Ζεύς, τέλος βρήκε κάτι και ειπε: «—Μοϋ φαίνεται, ειπε, πώς έχω στη διάθεσή μου μία μηχανή¹⁸⁰, πού και άνθρωποι νά υπάρχουν και τίς άσχημιές τους νά παύσουν, άφοϋ γίνουν πιό αδύνατοι. Για τήν ώρα δηλαδή θά τούς διχοτομήσω τόν καθένα, κι έτσι άφ' ενός μέν θά γίνουν πιό άνήμποροι, άφ' έτέρου δέ πιό χρήσιμοι για μās, γιατί θά πληθύνουν¹⁸¹ και θά βαδίζουν όρ-

χείρησαν νά βάλουν την "Όσσα επάνω στón "Όλυμπο, κι άπάνω από την "Όσσα τó Πήλιον «έν' ούρανός άμβατός ειη» ("Όδυσσεΐας λ 308).

179. έπεχειρήσαν ποιείν άνάβασιν. Τό ποιώ= κατασκευάζω, σκαρώνω.

180. μηχανή. Στ' άρχαία ή μηχανή σημαίνει και μηχανήκα και τέχνασμα, τó ίδιο και στα νέα. Γι' αυτό τάφησα μηχανή.

181. Δηλ. θά προσφέρουν περισσότερες θυσίες, άφοϋ θά πληθύνουν.

δουὶν σκελοῖν· ἐὰν δ' ἔτι δοκῶσιν ἀσελγαίνειν καὶ μὴ ἐθέλωσιν ἡσυχίαν ἄγειν, πάλιν αὖ, ἔφη, τεμῶ δίχα, ὥστ' ἔφ' ἐνὸς πορεύονται σκέλους ἀσκολίζοντες. ταῦτα εἰπὼν

E καὶ μέλλοντες ταριχεύειν, ἥ ὥσπερ οἱ τὰ ὠὰ τῆς θριξίν· ὄντινα δὲ τέμει, τὸν Ἀπόλλω ἐκέλευε τό τε πρόσωπον μεταστρέφειν καὶ τὸ τοῦ αὐχένος ἡμισυ πρὸς τὴν τομήν, ἵνα θεώμενος τὴν αὐτοῦ τμήσιν κοσμιώτερος εἴη ὁ ἄνθρωπος· καὶ τὰλλα ἰᾶσθαι ἐκέλευεν. ὁ δὲ τό τε πρόσωπον μετέστρεφε, καὶ συνέλκων πανταχόθεν τὸ δέρμα ἐπὶ τὴν γαστέρα νῦν καλουμένην, ὥσπερ τὰ σύσπαστα βαλάντια, ἐν στόμα ποιῶν ἀπέδει κατὰ μέσσην τὴν γαστέρα, ὃ δὴ τὸν ὀμφαλὸν καλοῦσι. καὶ τὰς μὲν ἄλλας ῥυτίδας τὰς πολλὰς ἐξελέαινε καὶ τὰ στήθη διήρθρον, ἔχων τι τοιοῦτον ὄργανον οἷον οἱ σκντοτόμοι, περὶ τὸν καλόποδα λεαίνοντες τὰς τῶν σκντῶν ῥυτίδας· ὀλίγας δὲ κατέλιπε, τὰς περὶ αὐτὴν τὴν γαστέρα καὶ τὸν ὀμφαλόν, μνημεῖον εἶναι τοῦ παλαιοῦ πάθους. ἐπειδὴ οὖν ἡ φύσις δίχα ἐτμήθη, ποθοῦν ἕκαστον τὸ ἡμισυ τὸ αὐτοῦ ξυνῆει, καὶ περιβάλλοντες τὰς χεῖρας καὶ συμπλεκόμενοι ἀλλήλοις, ἐπιθυμῶντες συμφῶναι ἀπέθνησκον ὑπὸ λιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης ἀργίας διὰ τὸ μὴδὲν ἐθέλειν χωρὶς ἀλλήλων ποιεῖν. καὶ ὅποτε τι ἀποθάνοι τῶν ἡμίσεων, τὸ δὲ λειφθεῖν, τὸ λειφθὲν ἄλλο ἐξήτει καὶ συνεπλέκετο, εἴτε γυναικὸς τῆς ἄλλης ἐντόχου ἡμίσει, ὃ δὴ νῦν γυναικα καλοῦμεν, εἴτ' ἀνδρός· καὶ οὕτως ἀπώλλυντο. ἐλέησας δὲ ὁ Ζεὺς ἄλλην μηχανὴν πορίζεται, καὶ μετατίθησιν αὐτῶν τὰ αἰδοῖα εἰς τὸ πρόσθεν· τῶς γὰρ καὶ ταῦτα ἐκτὸς εἶχον, καὶ ἐγέννων καὶ

D 5 δ' ἔτι Vat. 229 : δὲ ἔτι Stob. δετι B δέ τι B² TW || ἐθέλωσιν T : θέλωσιν B Stob. θέλουσιν W ὀθέλωσιν Baiter Iahn Burnet || 7 ἀσκολίζοντες : ἀσκολιζόντες WV Burnet ἀσχαλίζοντες Stob. || 8 ὡς Pollux Lex. Timae Ruhnken : ὡς BT ὡς WV Stob. Photius Suidas ὡς Eus. || E 1 καί : del. Badham secl. Schanz || ταριχεύειν (et Suid.) : ταριχεύσειν Photius || ἥ ὥσπερ ... θριξίν (Plut. Amat 24, 77 ob) : del. Sydenham Rettig secl. Schanz || 2 ἐκέλευε τὸ (et Eus) : ἐκελεύετο B² || 3 καὶ τὸ τοῦ αὐχένος ἡμισυ : del. Sauppe κατὰ τό... Vermehren || 4 αὐτοῦ : αὐτοῦ BWV Eus. Stob. || 7 σύσπαστα : συσπαστὰ BV || βαλάντια WV Stob. Hermann : βαλλάντια B² Robin βάλλοντα || 8 ἀπέδει : ἀπέδου V ἀπέδησε Stob n' || 191 A 3 ὄργανον : del. Crenzer || καλόποδα T (et Pollux X 141 Stob.) : καλόποδα BWV || 7 τὸ ἡμισυ : τῷ ἡμίσει Vermehren || τὸ αὐτοῦ : τὸ αὐτοῦ WV τοῦ αὐτοῦ Stob. τῷ αὐτοῦ Vermehren Usener Schanz || ξυνῆει (et Priscianus Stob.) ξυνεῖναι BV Iahn del Rettig || B 5 δὴ νῦν : μὴδὲ W.

θοὶ στὰ δύο τοὺς πόδια. Ἐὰν ὁμως ἐξακολουθοῦν νὰ φαίνωνται ἀδιάντροποι καὶ δὲ θέλουν νὰ ἡσυχάσουν, πάλιν,—εἶπε—, θὰ τοὺς ξαναδιχοτομήσω καὶ ἔτσι θὰ περπατοῦν μὲ τὸ ἓνα πόδι, σὰν ἐκείνους ποὺ παίζουν τὸ κουτσό».

Σὰν τὰ εἶπε αὐτά, ἄρχισε νὰ κόβῃ τοὺς ἀνθρώπους στὰ δύο, ὅπως κόβουνε τὰ σοῦρβα γιὰ νὰ τὰ ξηράνουν, ἢ ὅπως κόβουν τ' αὐγὰ στὴν τρίχα¹⁸². καὶ ὅποιον ἔκοβε, πρόσταζε τὸν Ἀπόλλωνα νὰ τοῦ στρίβῃ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ μισασμένο λαιμὸ κατὰ τὴν κοψιά, γιὰ νὰ βλέπῃ ὁ ἀνθρώπος τὸ κομμάτιασμα τοῦ καὶ νὰ γίνεταί φρονιμώτερος. Καὶ τᾶλλα ἐπίσης τὸν διάταξε νὰ τὰ γιαιτρεύῃ¹⁸³. Ὁ Ἀπόλλων τὸ ἔστριβε ἀντίθετα τὸ πρόσωπο, καὶ μαζεύοντας καὶ τραβῶντας τὸ δέρμα ἅπ' ὅλες τὶς μεριεὶς πρὸς τὴν κοιλιὰ, ποὺ τὴ λέμε τώρα, σὰν τὰ σουρωτὰ πουγγιά, τὸ ἔδενε στὴ μέσῃ τῆς κοιλιᾶς κἀνοντας ἓνα στόμα, αὐτὸ δὲ ποὺ λέμε τώρα ἀφαλό. Καὶ τὶς σοῦφρες, τὶς περισσότερες τὶς ἴσιωνε καὶ ἔδινε σχῆμα στὰ στήθια, ἔχοντας ἓνα τέτοιο ἐργαλεῖο, σὰν ἐκεῖνο ποὺ ἔχουν οἱ τσαγκάρηδες καὶ μ' αὐτὸ στρώνουν τὶς σοῦφρες τῶν πετσίων ἐπάνω στὸ καλαπόδι· ἄφησε ὁμως καὶ μερικὲς ἰδίως γύρω στὴν κοιλιὰ καὶ στὸν ἀφαλό, γιὰ νᾶναι ἐνθῦμιο τῆς παλιᾶς συφορᾶς.

Μόλις λοιπὸν ἡ ἀνθρώπινη φύση μισιάσθηκε στὰ δύο, ἓνα μισὸ ἔτρεχε μὲ πόθο στὸ ἕτερον ἥμισυ καὶ ἔβαναν τὰ χέρια τοὺς ὁ ἓνας γύρω στὸν ἄλλον καὶ σφιχταγκαλιάζονταν γιὰτὶ ἐπιθυμοῦσαν νὰ κολλήσουν καὶ νὰ ξαναγίνουν ἓνα καὶ πέθαιναν ἀπὸ τὴν πεῖνα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην ἀδράνεια, γιὰτὶ δὲν ἤθελαν νὰ κάμουν τίποτε χωρισμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τᾶλλο. Καὶ ὅταν πέθαινε κανέν' ἅπ' αὐτὰ τὰ μισὰ καὶ τᾶλλο ἔμενε, τὸ μεινεμένο ἀναζητοῦσε ἄλλο καὶ ἀγκαλιαζότανε μ' αὐτό, εἴτε τὸ μισὸ μιᾶς ὁλόκληρης γυναίκας τύχαινε νὰ συναντήσῃ—αὐτὸ δὲ ποὺ τώρα τὸ λέμε γυναῖκα—εἴτε τὸ μισὸ κάποιου ἀντρα. Κι' ἔτσι ἐχάνονταν. Τότε ὁ Ζεὺς τοὺς ἐλυπήθηκε καὶ σοφίζεται ἄλλη μηχανή: τοὺς μεταθέτει τὰ αἰδοῖα στὸ μπροστινὸ μέρος· γιὰτὶ ὥς τότε καὶ τοῦτα τὰ εἴ-

182. Τὸ κοψὰ στὴν τρίχα, ἦταν ἴσως καὶ τότε, ὅπως καὶ σήμερα, παροιμία καὶ θέλει νὰ δηλώσῃ τελειότητα καὶ ἀκρίβεια στὴν ἐκτέλεση.

183. Στὴν ἐξουσία τοῦ Ἀπόλλωνος ἦταν καὶ τὰ νοσήματα καὶ ἡ θεραπεία των, καὶ ὁ θεὸς ὠνομάζετο: ἀλεξίκακος, ἀκέστωρ, ιατρός.

- C ἔτικτον οὐκ εἰς ἀλλήλους ἀλλ' εἰς γῆν, ὥσπερ οἱ τέττιγες· μετέθηκε τε οὖν οὕτως αὐτῶν εἰς τὸ πρόσθεν καὶ διὰ τούτων τὴν γένεσιν ἐν ἀλλήλοις ἐποίησε διὰ τοῦ ἄρρενος ἐν τῷ θήλει, τῶνδε ἕνεκα, ἵνα ἐν τῇ συμπλοκῇ ἅμα μὲν εἰ ἀνὴρ γυναικὶ ἐντόχοι, γεννῶεν καὶ γίγνοιτο τὸ γένος, ἅμα δ' εἰ καὶ ἄρρην ἄρρени, πλησμονὴν γούν γίγνοιτο τῆς συνουσίας καὶ διαπαύοιντο καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα τρέποιντο καὶ τοῦ ἄλλου βίον ἐπιμελοῖντο. ἔστι δὴ οὖν ἐκ τούτου ὁ ἕρως·
- D ἔμφυτος ἀλλήλων τοῖς ἀνθρώποις καὶ τῆς ἀρχαίας φύσεως συναγωγὸς καὶ ἐπιχειρῶν ποιῆσαι ἐν ἐκ δυοῖν καὶ ἰάσασθαι τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην.

XVI. Ἐκαστος οὖν ἡμῶν ἐστὶν ἀνθρώπου ξύμβολον, ἄτε τετμημένος ὥσπερ αἱ ψήτται, ἐξ ἐνὸς δύο. ζητεῖ δὴ αἰ τοῦ αὐτοῦ ἕκαστος ξύμβολον. ὅσοι μὲν οὖν τῶν ἀνδρῶν τοῦ κοινοῦ τμημὰ εἰσιν, ὁ δὴ τότε ἀνδρόγυνον ἐκαλεῖτο, φιλογύναικός τ' εἰσὶ καὶ οἱ πολλοὶ τῶν μοιχῶν ἐκ τούτου

E τοῦ γένους γεγόνασι, καὶ ὅσαι αὖ γυναῖκες φίλανδροί τε

C 2 οὕτως : οὕτω BWT ὁμοῦ Usener || αὐτῶν (et Stob.) : αὐτὰ Paris 1810 Stephan del. Rückert. secl. Hug αὖ Schanz πάντων Usener αὐτῶν τὰ αἰδοῖα Ficin. ταῦτ' αὐτῶν Bury || 3 γένεσιν : γέννησιν Vermehren Iahn || ἐν : νέαν Stob. || ἐποίησε : om. V || διὰ . . . θήλει : secl. Schanz Hug || 5 γίγνοιτο τὸ γένος : γίγνοιτο γένος Usener Schanz ὧν γίγνοιτο τὸ γένος Rückert γόνος γίγνοιτο Hommel || 6 ἄρρην : ἄρρени Coislin Stob. || 8 ἐκ τούτου : ἐκτὸς οὗ Stob. || D 2 συναγωγός : γός Stob. || 6 αὐτοῦ : αὐτοῦ WV || 7 τμημὰ : τμηματος Stob.

184. Τὰ τζιτζικια ὁπῶς καὶ ἄλλα ἔντομα γεννοῦν ταῦτά των μέσα στὸ χῶμα καὶ ἡ ἐκκόλαψή γίνεται μετὰ τὴ θερμότητα τοῦ ἡλίου. Βλέποντας τὰ νέα τζιτζικια νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὴ γῆ τὰ ὀνόμασαν γ η γ ε ν ῆ. Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες, εἶχαν γιὰ σύμβολό τους τὸν τ ε τ τ ι γ α, ποὺ ἦταν αὐτόχθων, γηγενής.

185. σ ύ μ β ο λ ο ν. Ἡ λέξη δὲ μεταφράζεται στὶς νέες γλῶσσες γατιὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε τὸ ἀντίστοιχο ἀντικείμενο, οὔτε κατὰ παρόμοιο. Ὅταν δυὸ ἀνθρωποὶ ἐγίνονταν φίλοι — ἰδίως μετὰ φιλοξενία— ἐκοβαν στὰ δυὸ ἕνα ἀστράγαλο (κότσι), ἢ ἕνα ζάρι ἢ ἕνα ὀστρακο,

χανε κατὰ ὅξω καὶ σποροβολοῦσαν καὶ ἐγεννοῦσαν ὄχι ὁ ἕνας στὸν ἄλλον, παρὰ στὴ γῇ, σὰν τὰ τζίτζικια ¹⁸⁴. Ἔτσι λοιπόν, τοὺς τὰ μεταθέτει στὸ μπροστινὸ μέρος καὶ κανόνισε ἀκόμα νὰ γίνεται τὸ γεννοβόλημά τους ἀναμεταξύ τους, σερνικὸ στὸ θηλυκὸ, γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ δηλαδὴ ἂν σμίξῃ ἄντρας μὲ γυναῖκα, μὲ τὸ ἀγκαλιασμὰ τους νὰ γονιμοποιοῦνται καὶ νὰ διαιωνίζεται τὸ ἀνθρώπινο γένος, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἂν σμίξῃ σερνικὸς μὲ σερνικὸ, νὰ γίνεται τέλος πάντων χορτασμός τῆς συνουσίας καὶ νὰ ξεθυμαίνουνε καὶ νὰ ρίχνωνται στὶς δουλειές τους καὶ νὰ φροντίζουν γιὰ τὴν ἄλλη ζῆση τους. Ἄρα ὁ Ἑρωτας εἶναι πραγματικῶς ἀπὸ τόσον καιρὸ ἐμφυτος στοὺς ἀνθρώπους καὶ σμίγοντάς τους ἀνασυνθέτει τὴν ἀρχικὴ τους φύση καὶ προσπαθεῖ μὲ δυὸ νὰ φτιασῇ ἕνα, γιὰ νὰ γιαιτρέψῃ τὴν ἐλαττωματικὴν ἀνθρώπινη φύση.

XVI. Λοιπὸν ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς εἶναι σύμβολο ¹⁸⁵ ἀνθρώπου, γιὰτὶ εἶναι κομμένος, σὰν τίς γλῶσσες ¹⁸⁶ τὰ ψάρια, ἕνας στὰ δυό. Ἀναζητάει λοιπὸν ὁ καθένας πάντοτε τὸ ταίρι του σύμβολο. Ἐ, λοιπὸν ὅσοι ἄντρες εἶναι κομμάτια ἀπὸ ἀνθρώπου τοῦ μεικτοῦ γένους, ποὺ τὸ λέγανε, καθὼς εἶπα, σερνικοθήλυκο, εἶναι γυναικάδες καὶ πολλοὶ μοιχοὶ ἔχουν τὴν καταγωγὴ τους ἀπὸ τοῦτο τὸ γένος, ἀπ' ὅπου

καὶ ὁ καθένας ἔπαιρνε ἀπὸ ἕνα μισοκόμματο καὶ τὸ εἶχαν γιὰ σημάδι ἀναγνωρισμοῦ, εἴτε μεταξὺ των εἴτε οἱ ἀπόγονοί των. Ὅταν σμίγαν δηλ. ἐταίριαζαν (συνέβαλλον - σύμβολον) τὰ σύμβολα καὶ ὅταν ἐφαρμόζονταν ἀκριβῶς ἀποδεικνύονταν ἡ ταυτότης τῶν συμβόλων καὶ ἐπομένως ἡ φιλία. Τὸ σύμβολον λοιπὸν ἦταν ἀντικείμενον ὀρισμένον. Διὰ τοῦτο ἡ μετάφραση σὲ ἡμίτονον (Συκ.), ἡμισυ (Διαμ.) δὲν ἀποδίδουν τὴ ζωντανὴ παρομοίωση τοῦ Ἀριστοφάνη, ἐνῶ καὶ ἡ τσέτουλα (Φωτ.) δὲν ἔχει καμιὰν ἀναλογία μὲ τὸ σύμβολο. Ἀπὸ τὸ ὀρισμένον ἀντικείμενον (σύμβολον) μεταφορικῶς καὶ κάθε μέσον ἀναγνωρισμοῦ ὀνομάζεται σύμβολον (τὸ σύμβολον τῆς πίστεως).

186. Ψῆτα = κυρίως, ἕνα εἶδος ψαριοῦ παρόμοιο μὲ τίς γλῶσσας, τὸνομα διατηρεῖται ψησί, ὄχι πολὺ κοινὸν (βλ. Πεζοπούλου «Νέον Κράτος» Αὐγούστος 1938). Μεταφράζω γλῶσσες ποὺ εἶναι πασίγνωστο. Πραγματικῶς δίδουν τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι διχοτομημένον ψάρι. | Ἄς προσέξουμε τίς ἀλλεπάλληλες παρομοιώσεις μέ: σοῦρβα, αὐγά, σύμβολα, γλῶσσες. Ὁ κωμωδιογράφος εἶναι στὸ στοιχεῖο του. Τὴν τελευταία μάλιστα παρομοίωση τὴν ἔχει καὶ στὴ «Λυσιστράτη» του: «...κὰν ὥσπερ εἰ ψῆτταν δοκῶ — δοῦν' ἂν ἑμανθῆς παραταμοῦσα θ' ἤμισυ», ἥτοι, μοῦ φαίνεται πῶς εὐχαρίστας θὰ ἔκοβα τὸν ἑαυτὸ μου στὰ δύο, σὰν τὴ γλῶσσα τὸ ψάρι, καὶ θάδινα τὸ μισὸ μου.

- καὶ μοιχεύτριαι, ἐκ τούτου τοῦ γένους γίγνονται. ὅσαι δὲ τῶν γυναικῶν γυναικὸς τμημὰ εἰσιν, οὐ πᾶν αὗται τοῖς ἀνδράσι τὸν νοῦν προσέχουσιν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὰς γυναῖκας τετραμμέναι εἰσὶ, καὶ αἱ ἐταιρίστριαι ἐκ τούτου τοῦ γένους γίγνονται. ὅσοι δὲ ἄρρενος τμημὰ εἰσι, τὰ ἄρρενα διώκονσι, καὶ τέως μὲν ἂν παῖδες ὦσιν, ἅτε τεμάχια ὄντα τοῦ ἄρρενος, φιλοῦσι τοὺς ἀνδρας καὶ χαίρουσι συγ-
192 κατακείμενοι καὶ συμπλεγμένοι τοῖς ἀνδράσι, καὶ εἰσιν οὔτοι βέλτιστοι τῶν παιδῶν καὶ μειρακίων, ἅτε ἀνδρειότατοι ὄντες φύσει. φασὶ δὲ δὴ τινες αὐτοὺς ἀναισχύντους εἶναι, ψευδόμενοι· οὐ γὰρ ὑπ' ἀναισχυντίας τοῦτο δρῶσιν, ἀλλ' ὑπὸ θάρρους καὶ ἀνδρείας καὶ ἀρρενωπίας, τὸ δμοιον αὐτοῖς ἀσπαζόμενοι. μέγα δὲ τεκμήριον· καὶ γὰρ τελεωθέντες μόνον ἀποβαίνουσιν εἰς τὰ πολιτικά ἀνδρες οἱ τοιοῦτοι. ἐπειδὴν δὲ ἀνδρωθῶσι, παιδεραστοῦσι καὶ πρὸς
B γάμους καὶ παιδοποιίας οὐ προσέχουσιν τὸν νοῦν φύσει, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀναγκάζονται· ἀλλ' ἐξαρκεῖ αὐτοῖς μετ' ἀλλήλων καταζῆν ἀγάμοις. πάντως μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος παιδεραστής τε καὶ φιλεραστής γίγνεται, δεῖ τὸ ξυγγενὲς ἀσπαζόμενος. ὅταν μὲν οὖν καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ, ἐντύχη τῷ αὐτοῦ ἡμίσει καὶ ὁ παιδεραστής καὶ ἄλλος πᾶς,
E 2 μοιχεύτριαι : φιλομοιχεύτριαι Stob n · || ἐκ τούτου... γίγνονται : om. Stob. del. Badham secl. Iahn Schanz Hug || 7 τέως : ἕως Ast Schanz || τεμάχια : om. Stob. || **192** A 2 οὔτοι : οὔτοι ol Hommel. || 5 ἀνδρείας : ἀνδρίας B || 6 αὐτοῖς : αὐτοῖς Stephan. B 1 φύσει... 2 ἀναγκάζονται : secl. Hug || 2 ἀλλὰ ... ἀναγκάζονται : om. Stob n secl. Iahn Schanz || 3 ἀγάμοις : ἀγάμοις οὖσι Stob. || 5 μὲν οὖν : μέντοι Sauppe μὲν Schanz.

187. φίλαντρες, μοιχεύτριες, ἐταιρίστριες : Τὸ νόημά τους ἐξηγεῖται μέσα στὸ κείμενο, καὶ γι' αὐτὸ ἔκρινα περιττὴ τὴ μετάφραση μὲ περίφραση, μιὰ καὶ δὲν ὑπάρχουν ἀντίστοιχες λέξεις στὴ νέα γλῶσσα.

188. τινές. Ἐπίτηδες ὁ Ἀριστοφάνης μειώνει τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐπικριτῶν. Μὲ καυστικὴ εἰρωνεία λέει ὁ Ἀριστοφάνης ὅτι οἱ νέοι αὐτοὶ εἶναι βέλτιστοι· κι ὅτι λάθος κάνει ἡ κοινὴ γνώμη καὶ ὁ νόμος ποὺς τοὺς κατακρίνει. Ἐνῶ στὶς κωμῳδίες του τοὺς διακωμῶδει, ἐδῶ προσποιεῖται τὸν ὑπερασπιστὴ τους γιὰ νὰ καταλήξῃ στὸ

κατάγονται επίσης και οἱ γυναῖκες πού εἶναι φίλαντρες και μοιχεύτριες ¹⁸⁷. "Όσες γυναῖκες ὁμως εἶναι κομμάτια ἀπὸ ὁλόκληρη γυναῖκα, αὐτὲς δὲν κοιτάζουν καθόλου τοὺς ἄντρες, παρὰ ἔχουνε κλίση μᾶλλον πρὸς τὶς γυναῖκες και οἱ ἐταιρίστριες ἀπ' αὐτὸ τὸ γένος κατάγονται. Κι ὅσοι εἶναι κομμάτια ἀνθρώπου τοῦ ἀρσενικοῦ γένους, αὐτοὶ κυνηγοῦν τὰ σερνικά, κι ὅσον καιρὸ εἶναι παιδιὰ—σὰν κομμάτια τοῦ σερνικοῦ πού εἶναι—τοὺς ἀρέσουν οἱ ἄντρες και ἡ χαρὰ τους εἶναι νὰ κοιμοῦνται και ν' ἀγκαλιάζονται μαζί με τοὺς ἄντρες. Καὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ καλύτεροι μεταξὺ τῶν παιδιῶν και τῶν ἐφήβων, γιατί ἔχουν μέσα στη φύση τους κάτι τὸ πολὺ - πολὺ ἀντρίκιο. Καὶ λένε βέβαια μερικοὶ ¹⁸⁸ ὅτι δῆθεν οἱ νέοι αὐτοὶ εἶναι ἀδιάντροποι, μὰ λένε ψέμματα· γιατί αὐτὸ δὲν τὸ κάνουν ἀπὸ ἀδιαντροπιά, παρὰ ἀπὸ σερνικίλα, γιατί ἀγαποῦν ὅ,τι τοὺς μοιάζει. Καὶ μεγάλη ἀπόδειξη : ὅταν τὸ κορμί τους πάρῃ τὸν τέλειο σχηματισμὸ του, κατορθώνουν νὰ γίνουν οἱ μόνοι κατάλληλοι ἄντρες γιὰ τὴν πολιτική. Κι ὅταν γίνουν ὥριμοι ἄντρες τὸ ρίχνουνε στὴν παιδεραστία ¹⁸⁹ και δὲν προσέχουν σὲ γάμους και σὲ τεκνογονίες ἀπὸ φυσικὴ κλίση, παρὰ μόνο ἀναγκάζονται σ' αὐτὸ ἀπὸ τὸ νόμο ¹⁹⁰. "Όχι, δὲν κοιτάζουν γάμους, παρὰ τοὺς εἶναι ἀρκετὸ νὰ περνοῦν τὴ ζωὴ τους ὁλόκληρη ὁ ἓνας μαζί με τὸν ἄλλον. "Ενας τέτοιος ἄντρας τέλος πάντων γίνεται και παιδεραστὴς και φίλος τῶν παιδεραστῶν, ἀγαπῶντας πάντοτε ὅ,τι ἀνήκει στὸ ἴδιο ἀρχικὸ γένος. "Όταν λοιπὸν τύχῃ νὰ βρῇ ἐκεῖνο τὸ ἴδιο τὸ δικό του ἕτερον ἡμισυ και ὁ παι-

ἀπροσδόκητο και εἰρωνικώτατο συμπέρασμα ὅτι «εἶναι οἱ μόνοι κατάλληλοι γιὰ τὴν πολιτικὴ !»

189. "Όποτε οἱ παιδεραστὲς εἶναι οἱ πρῶην φιλεραστὲς (ἀδιάντροποι νέοι). Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τοὺς βάζει στὴν ἴδια μοῖρα, ἐνῶ ὁ Πausanίας τοὺς ἐξεχώρισε. Πράγματι και ἡ κοινὴ γνώμη και ὁ ἀγραφος νόμος κατεδίκασε τὴν παιδεραστία, πού ἡ φοβερώτερη μομφὴ πού ἠθέλησαν ν' ἀποδώσουν σπὸν Σωκράτῃ ἦταν ἡ μομφὴ τῆς παιδεραστίας. | Καὶ σήμερα ὑπάρχει παροιμία πού πιστοποιεῖ τὰ λεγόμενα τοῦ Ἀριστοφάνη ὅτι οἱ πρῶην ἀγαπημένοι (φιλερασταὶ) γίνονται ὕστερα παιδερασταί.

190. Νόμος γραπτὸς ἐναντίον τῆς ἀγαμίας ὑπῆρχε στὴ Σπάρτη. Στὴν Ἀθῆνα ὑπῆρχεν ἀγραφος νόμος πολὺς ἰσχυρός. "Αλλωστε ὑπῆρχαν και ὠρσιμένοι γραπτοὶ πού ἐμείωναν τὴ θέσι τοῦ ἀτέκνου : λ.χ. ὁ ἀτεκνος δὲν μπορούσε νὰ ἐκλεγῇ στρατηγός, ἡ ἀτεκνία ἦταν λόγος διαζυγίου κλπ.

- C τότε καὶ θαυμασὰ ἐκπλήττονται φίλῳ τε καὶ οἰκειότητι καὶ ἔρωτι, οὐκ ἐθέλοντες, ὥς ἔπος εἰπεῖν, χωρίζεσθαι ἀλλήλων οὐδὲ σμικρὸν χρόνον. καὶ οἱ διατελοῦντες μετ' ἀλλήλων διὰ βίου οὗτοί εἰσιν, οἱ οὐδ' ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν ὅ τι βούλονται σφίσι παρ' ἀλλήλων γίγνεσθαι. οὐδενὶ γὰρ ἂν δόξειε τοῦτ' εἶναι ἢ τῶν ἀφροδισίων συνουσία, ὥς ἄρα τούτου ἕνεκα ἕτερος ἐτέρῳ χαίρει ξυνὼν οὕτως ἐπὶ μεγάλῃ σπουδῇ· ἀλλ' ἄλλο τι βουλομένη ἑκατέρου ἡ ψυχὴ
- D δῆλῃ ἐστίν, ὃ οὐ δύναται εἰπεῖν, ἀλλὰ μαντεύεται ὃ βούλεται, καὶ αἰνίττεται. καὶ εἰ αὐτοῖς ἐν τῷ αὐτῷ κατακειμένοις ἐπιστὰς ὁ Ἥφαιστος, ἔχων τὰ ὄργανα, ἔροιτο· τί ἔσθ' ὃ βούλεσθε, ὦ ἄνθρωποι, ὅμῃν παρ' ἀλλήλων γενέσθαι; καὶ εἰ ἀποροῦντας αὐτοὺς πάλιν ἔροιτο· ἄρά γε τοῦδε ἐπιθυμεῖτε, ἐν τῷ αὐτῷ γενέσθαι ὅτι μάλιστα ἀλλήλοις, ὥστε καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν μὴ ἀπολείπεσθαι ἀλλήλων;
- E καὶ εἰ γὰρ τούτου ἐπιθυμεῖτε, ἐθέλω ὑμᾶς συντῆξαι καὶ συμφυῆσαι εἰς τὸ αὐτό, ὥστε οὐδ' ὄντας ἕνα γεγονέναι καὶ ἕως τ' ἂν ζῆτε, ὥς ἕνα ὄντα, κοινῇ ἀμφοτέρους ζῆν, καὶ ἐπειδὰν ἀποθάνητε, ἐκεῖ αὖ ἐν Αἰδον ἀντὶ δυεῖν ἕνα εἶναι κοινῇ τεθνεῶντε· ἀλλ' ὁρᾶτε εἰ τούτου ἐρᾶτε καὶ ἔξαρχεῖ ὅμῃν ἂν τούτου τύχητε· ταῦτα ἀκούσας ἴσμεν ὅτι

C 1 ἐκπλήττονται : ἐκπλήττοντα BV || 5 οὐδενὶ Stob : οὐδὲν codd. οὐδὲ Paris 1810 Hermann || 7 χαίρει : χαίρειν BV || D 5 ἄρά : ἄρα B | 6 ὅτι... 7 ἀπολείπεσθαι : om. W || E 1 συντῆξαι : ἐντῆξαι W || 2 συμφυῆσαι : συμφῦσαι B^s T^s W^s συμφυῆναι Newmann Susemihl.

191. Φιλία, οἰκειότης, ἔρως. Οἰκειότης κυρίως εἶναι οἰκογενειακὴ ἀγάπη, στοργή, ἀφοσίωσις, ἀδελφικὸν αἰσθημα. Μὰ ἐδῶ δὲν σημαίνει τίποτ' ἀπ' αὐτά. Ἐδῶ πρόκειται περὶ τοῦ ἔρωτος, ποῦ ἀναπτύσσεται ὅταν ἕνας εὐρῇ τὸ ἕτερον ἡμισὺ τοῦ. Φιλία, οἰκειότης, ἔρως εἶναι τρεῖς βαθμοί, τρεῖς ἀποχρώσεις τοῦ ἔρωτος. Τὸ αἰσθημα ἀρχίζει ἀπὸ τὴν φιλία, γίνεται στοργή καὶ δυναμώνει σὲ ἔρωτα. Οἰκειότης = στοργή, στενὴ γνωριμία | στοργή (Φωτ.) || συγγένεια (Διαμ.), αἰσθημα κοινῆς καταγωγῆς (Συκ.), parenté (Robin).

δεραστής καὶ κάθε ἄλλος, ἡ φιλία, ἡ στοργή καὶ ὁ ἔρωτας τοὺς κάνουν νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὰ θριά τους, χωρὶς νὰ θέλουν νὰ χωρισθοῦν οὔτε στιγμή, θὰ ἔλεγα ¹⁹¹. Καὶ αὐτοὶ εἶναι πὺν ζοῦνε μαζὶ ἀδιάκοπα σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ καὶ πὺν δὲ θὰ μπορούσαν νὰ εἰποῦν τὸ τί ζητάει ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Οὔτε βέβαια μπορεῖ νὰ πιστέψῃ κανεὶς πὺς αὐτὸ εἶναι ἡ ἀφροδισιακὴ συνουσία, πὺς γι' αὐτὸν τὸ λόγο τάχα χαίρεται ὁ καθένας πὺν συναναστρέφεται τὸν ἄλλον μὲ τόση λαχτάρα. Ἀλλὰ φαίνεται καθαρά πὺς ἡ ψυχὴ τοῦ καθενοῦ ζητάει κάτι ἄλλο, πὺν δὲ μπορεῖ νὰ τὸ πῇ μὲ τὰ λόγια, παρὰ μόνο αὐτὸ πὺν θέλει τὸ ὑποδηλώνει συμβολικὰ καὶ αἰνιγματικὰ ¹⁹². Καὶ ἂν, τὴ στιγμή πὺν εἶναι πλαγιασμένοι μαζὶ, τοὺς παρουσιασθῇ ὁ Ἡφαιστος κρατῶντας τὰ σύμφρα του καὶ τοὺς ρωτήσῃ : «—Τί εἶν' αὐτὸ πὺν θέλετε, βρε ἄνθρωποι, νὰ κερδίσετε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον ;» Καὶ, ἐφ' ὅσον αὐτοὶ δὲ θὰ μπορούσαν νὰ ἐκφραστοῦν μὲ λόγια, ἂν τοὺς ξαναρωτήσῃ : «—Ἀραγεσ αὐτὸ ζητᾶτε ; νὰ ἐνωθῇτε ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο ὥστε νὰ μὴ χωριζόσαστε νύχτα μέρα ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον ; Σᾶς ρωτῶ, γιατί, ἂν ὁ πόθος σας εἶν' αὐτός, ἐγὼ μπορῶ νὰ σᾶς λειώσω μαζὶ καὶ νὰ σᾶς κολλήσω, ὥστε ἀπὸ δύο πὺν εἴστε νὰ γίνεσαι ἓνας κι ὅσο ζῆτε—μιὰ καὶ θὰ εἴστε ἓνας—νὰ ζῆτε καὶ οἱ δύο μαζὶ, κι ἅμα πεθάνετε ἐκεῖ πάλι στὸν Ἀδὴ θὰ πᾶτε καὶ θὰ εἴστε μαζὶ πεθαμένοι, ἀντὶ δύο ἓνας. Μὰ γιὰ κοιτᾶτε· αὐτὸ εἶναι πὺν ποθεῖτε καὶ θὰ μένετε ἱκανοποιημένοι ἂν τὸ πετύχετε ;». Στὸ ἀκουσμα τοῦτο, ξαίρουμε

192. μαντεύεται καὶ αἰνίττεται=ὅπως τὸ μαντεῖο δίνει χρησμούς σκοτεινοὺς καὶ ὅπως ἐκεῖνος πὺν προβάλλει ἓνα αἰνίγμα δὲ λέει καθαρά ὅ,τι ἔχει στὸ νοῦ του, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πὺν θέλει τὸ ὑποδηλώνει μὲ συμβολικοὺς (μαντευτικούς) καὶ αἰνιγματικούς τρόπους, δηλ. μὲ ἐνάγκαλισμούς, συμβίωση, ζευγάριμα κ.λ.π. Ἀρα, μαντεύεται=προβάλλει χρησμόν, ἐκφράζεται μὲ χρησμόν, ὅχι ζητεῖ χρησμόν, προσπαθεῖ νὰ μάθῃ, μαντεῖται, διαισθάνεται· οὔτε εἶναι παθητικόν. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ αἰνίττεται σημαίνει προβάλλει αἰνίγμα, τὸ ἐκφράζει αἰνιγματικά. Καὶ τοῦτο, γιατί ἡ ψυχὴ ξαίρει τί θέλει, καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μαντεύσῃ, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ πῇ μὲ λόγια καὶ τὸ λέει μὲ σύμβολα. | διαισθάνεται τί θέλει καὶ τὸ ὑποδηλώνει σκοτεινὰ (Συκ.), τὸ μαντεύει καὶ ὑπὸ τύπον αἰνίγματος τὸ φανεράνει. | (αὐτὸ πὺν θέλει ἡ ψυχὴ) μαντεύεται καὶ μισοφαίνεται (Φωτ.).

οὐδ' ἂν εἰς ἐξαρνηθείη οὐδ' ἄλλο τι ἂν φανείη βουλόμενος, ἀλλ' ἀτεχνῶς οἰοῖτ' ἂν ἀκηκοέναι τοῦτο δὲ πάλαι ἄρα ἐπεθύμει, συνελθὼν καὶ συντακεῖς τῷ ἐρωμένῳ ἐκ θυεῖν εἰς γενέσθαι. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷτιον, ὅτι ἡ ἀρχαία φύσις ἡμῶν ἦν αὕτη καὶ ἡμεν ὅλοι· τοῦ ὅλου οὖν τῇ ἐπιθυμίᾳ

193 καὶ διώξει ἔρως ὄνομα. καὶ πρὸ τοῦ, ὥσπερ λέγω, ἔν ἡμεν· νυνὶ δὲ διὰ τὴν ἀδικίαν διωκίσθημεν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ Ἀρκάδες ὑπὸ Λακεδαιμονίων. φόβος οὖν ἔστιν, ἐὰν μὴ κόσμιοι ὦμεν πρὸς τοὺς θεούς, ὅπως μὴ καὶ αἰθις διασχισθῇσόμεθα, καὶ περὶμεν ἔχοντες ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς στήλαις κατὰ γραφὴν ἐκτετυπωμένοι, διαπεπρισμένοι κατὰ τὰς ῥῖνας, γεγονότες ὥσπερ λίσπαι. ἀλλὰ τούτων ἕνεκα πάντ' ἄνδρα χρὴ ἅπαντα παρακελεύεσθαι εὐσεβεῖν

B περὶ θεούς, ἵνα τὰ μὲν ἐκφύγωμεν, τῶν δὲ τύχωμεν. ὦν ὁ Ἔρως ἡμῖν ἡγεμὼν καὶ στρατηγός. ᾧ μηδεὶς ἐναντία πρᾶττέτω (πράττει δ' ἐναντία, ὅστις θεοῖς ἀπεχθάνεται)· φίλοι γὰρ γενόμενοι καὶ διαλλαγέντες τῷ θεῷ ἐξευρῇσόμεν τε καὶ ἐντενδόμεθα τοῖς παιδικοῖς τοῖς ἡμετέροις αὐτῶν, δὲ τῶν νῦν ὀλίγοι ποιοῦσι. καὶ μὴ μοι ὑπολάβῃ Ἐρῦξιμαχος κωμῳδῶν τὸν λόγον, ὡς Πανσανίας καὶ Ἀγάθωνα.

Ε 7 ἄλλο τι : ἄλλο ὅτι TW || 8 ἀτεχνῶς : ἀτέχνως V || τοῦτο δ : τοῦ οὐ Badham || 10 τοῦτο γάρ : τούτου ἄρα Wolff τούτου γάρ Bast || **193** A 2 διωκίσθημεν : διεσχίσθημεν Cornarius || 6 κατὰ γραφὴν Ruhnken Hermann Hug Iahn Schanz : καταγραφὴν codd Robin καταγραφῇ Schneider || διαπεπρισμένοι : διαπεπρησμένοι BV δίχα πεπρισμένοι Ruhnken || 7 κατὰ . . γεγονότες : secl. Iahn || 8 ἅπαντα : ἅπαντι Hirsching Hug Schanz || B 1 ὦν Vatican. 229, Stephanus Hermann Iahn Schanz Hug : ὡς codd. Robin Sykutris || 6 μοι : μου TW Stephan.

193. ἐρ ω μέ ν φ : τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο, εἴτε ἄντρας εἴν' αὐτὸ εἴτε γυναῖκα, γιατί ἐδῶ μίλει γενικά (ὁ παιδεραστής καὶ ἄλλος πᾶς), καὶ ἄλλωστε τὸν ἀγαπημένο τὸν λέει συνήθως παιδικά.

194. δι ω κ ί σ θ η μ ε ν : ὅπως καὶ σήμερα, ὅταν χωρίζονται τὰ δέφρια, χωρίζεται καὶ τὸ σπῖτι στα δύο, με μεσοχώρισμα, ἔτσι

καλὰ ὅτι, οὔτε ἓνας δὲ θὰ πῇ ὄχι, οὔτε θὰ δείξῃ ὅτι θέλει τίποτ' ἄλλο, παρὰ θὰ νομίσῃ πῶς ἄκουσε ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποῦ ποθεῖ τώρα καὶ τόσον καιρό, νὰ σμίξῃ δηλαδὴ μὲ τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο ¹⁹³ καὶ νὰ λειώσῃ μαζί του καὶ ἀπὸ δύο νὰ γίνουν ἓνας. Καὶ ἡ αἰτία εἶναι τοῦτο : ὅτι αὐτὴ ἦταν ἡ πρωταρχικὴ μας φύση καὶ—τὸ λέω—ἤμασταν ἀλάκτεροι. Ἄρα ἐκεῖνο ποῦ ὀνομάζεται ἔρως εἶναι—κατὰ βάθος—ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ προσπάθεια νὰ ὁλοκληρωθοῦμε. Καὶ τὸ ξαναλέω, πρῶτύτερα ἤμασταν κάτι τὸ ἐνιαῖον· τώρα ὅμως, ἀπὸ τὴν ἀσέβειά μας χωριστήκαμε σὲ δυὸ σπίτια ¹⁹⁴, ὅπως οἱ Ἀρκάδες ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους ¹⁹⁵. Φόβος ὑπάρχει μάλιστα μὴν πάῃ καὶ ξανασκιστοῦμε πάλι στὰ δύο—ἂν δὲν εἴμαστε ἐν τάξει ἀπέναντι τῶν θεῶν—καὶ τότε θὰ περπατοῦμε σὲ κατάστασι ὅμοια μὲ κείνους ποῦ εἶναι σκαλισμένοι στὶς ἐπιτάφιας στῆλες μὲ πλάγιο πρόσωπο, πριονισμένοι στὰ δύο ἀπὸ τὴ μύτη, γινωμένοι σὰν τοὺς διχοτομημένους ἀστραγάλους ¹⁹⁶. Μὰ γι' αὐτὰ ἴσα-ἴσα πρέπει κάθε ἄνθρωπος νὰ παρακινᾷ τὸν καθένα νὰ σέβεται τοὺς θεοὺς, γιὰ ν' ἀποφύγουμε τούτῃ τὴν τιμωρίαν καὶ νὰ πετύχουμε ἐκεῖνα ποῦ ἀπαιτεῖ ὁ Ἐρωτας ὁ ἀρχηγὸς μας καὶ στρατηγὸς μας. Ἐν' αὐτὸν ἀντίθετα νὰ μὴν ἐγερθῇ κανένας (καὶ ἀντίθετα ἐνεργεῖ, ὅποιος γίνεται μισητὸς στοὺς θεοὺς)· βέβαια, γιὰτὶ ἄμα γίνουμε φίλοι καὶ τὰ ταιριάζουμε μὲ τὸ θεό, θ' ἀνακαλύψουμε καὶ θ' ἀνταμώσουμε τὸν ἀγαπημένο τὸν καθαυτὸ δικό μας, πρᾶμα ποῦ πολὺ λίγοι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς τὸ κατορθώνουν. Καὶ ἂς μὴ νομίσῃ ὁ Ἐρυξίμαχος, παίρνοντας στ' ἀστεῖα τὰ λόγια μου, πῶς τάχα τὰ λέω γιὰ τὸν Πausανία καὶ

καὶ ὁ ἄνθρωπος χωρίσθηκε σὲ δυὸ σπίτια. Ἡ μεταφορὰ δὲ φαίνεται ἂν μεταφρασθῇ : διαμελισθήκαμε (Φωτ. Συκ.).

195. Ὁ διοικισμὸς τῶν Ἀρκάδων ἔγινε τὸ 385 π.Χ. Ἐπομένως γιὰ τὸ συμπόσιον ποῦ ἔγινε τὸ 416 π.Χ. εἶναι σοβαρὸς ἀναχρονισμὸς. Μερικοὶ κατακρίνουν τὸν ἀναχρονισμὸν αὐτόν. Ἄλλοι θεωροῦν τὴν πρότασιν «καθάπερ Ἀρκάδες ὑπὸ Λακεδαιμονίων» ὅτι εἶναι παρέρμημα τῶν μεταγενεστέρων. Ὁ Wilamowitz ὑποστηρίζει ὅτι ἡ φράσις αὕτη δὲν ἀναφέρεται στὸ διοικισμὸν τοῦ 385, ἀλλὰ στὴ διάλυση τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀρκάδων ποῦ ἔγινε τὸ 418 π.Χ. (Θουκ. V, 81) : Ὁ Πλάτων δὲν συνηθίζει νὰ κἀν ἀναχρονισμούς. Ἡ ἐξήγησις τοῦ Wilamowitz φαίνεται πιθανή. Ἡ φράσις αὕτη σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ διοικισμὸν τοῦ 385 χρησιμοποιοῦντο γιὰ τὴ χρονολόγησιν τοῦ Συμποσίου. (Βλέπε εἰσαγωγὴν).

196. Δίσπαι : ἡ λίσπη ἦταν ἓνα εἶδος σὺμβόλου (βλέπ. σημ. 185). Μισὸ κομμάτι διχοτομημένου ἀστραγάλου.

- C λέγω· ἴσως μὲν γὰρ καὶ οὗτοι τούτων τυγχάνουσιν ὄντες καὶ εἰσὶν ἀμφοτέροι τὴν φύσιν ἄρρενες· λέγω δὲ οὖν ἔγωγε καθ' ἀπάντων καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὅτι οὕτως ἂν ἡμῶν τὸ γένος εὐδαιμον γένοιτο, εἰ ἐκτελέσαιμεν τὸν ἔρωτα καὶ τῶν παιδικῶν τῶν αὐτοῦ ἕκαστος τύχοι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπελθὼν φύσιν· εἰ δὲ τοῦτο ἀριστον, ἀναγκαῖον καὶ τῶν νῦν παρόντων τὸ τούτου ἐγγυτάτῳ ἀριστον εἶναι· τοῦτο δ' ἐστὶ παιδικῶν τυχεῖν κατὰ νοῦν αὐτῷ πεφυκό-
- D των· οὗ δὴ τὸν αἴτιον θεὸν ὑμνοῦντες δικαίως ἂν ὑμνοῖμεν Ἐρωτα, ὃς ἐν τῷ παρόντι ἡμᾶς πλεῖστα ὀνήνησιν εἰς τὸ οἰκεῖον ἄγων, καὶ εἰς τὸ ἔπειτα ἐλπίδας μεγίστας παρέχεται, ἡμῶν παρεχομένων πρὸς θεοὺς εὐσέβειαν, κατὰστήσας ἡμᾶς εἰς τὴν ἀρχαίαν φύσιν καὶ ἱσάμενος μακαρίους καὶ εὐδαιμονας ποιῆσαι. οὗτος, ἔφη, ὦ Ἐρυξίμαχε, ὁ ἐμὸς λόγος ἐστὶ περὶ Ἐρωτος, ἄλλοιός ἢ ὁ σός. ὥσπερ οὖν ἐδεήθην σου, μὴ κωμωδήσης αὐτόν, ἵνα καὶ τῶν λοι-
- E πῶν ἀκούσωμεν τί ἕκαστος ἐρεῖ, μᾶλλον δὲ τί ἑκάτερος· Ἀγάθων γὰρ καὶ Σωκράτης λοιποί.

C 2 ἄρρενες : ἄρρενος Bast ἄρρενος ἐνὸς Orelli || 5 τύχοι : τύχη W || 8 τοῦτο : τοῦτον B || D 4 ἡμῶν... εὐσέβειαν : del. Vögelin. || 6 ποιῆσαι : ποιήσιν Hirsching || E 2 λοιποί : λοιποὶ μόνοι Naber.

197. Εἶναι ὀλοφάνερη ἡ εἰρωνεία γιὰ τὸ θηλυπρεπὲς Ἀγάθωνα, — ὅχι βέβαια γιὰ τὸν Ἐρυξίμαχο. Τὸν Ἀγάθωνα τὸν ἔχει σατυρίσει καὶ στίς «θεσμοφορίζουσες». Τὰ βέλη τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ, ἔννοεῖται, δὲν πληγώνουν σοβαρά, — εἶναι συχωρεμένα προκαταβολικῶς. Ὁ Ἀριστοφάνης — τὸ εἴπαμε — κωμωδεῖ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Καὶ ἡ κωμωδία του φυσικὰ περιέχει μεγάλες ἀλήθειες, — μὰ εἶναι ἄλλο ζήτημα τοῦτο.

198. Δηλ. τὸ ἰδεῶδες : Τὸ νὰ βρῇ κανεὶς τὸ καθ' αὐτὸ δικό του ἕτερον ἡμῖς, καὶ νὰ συγχωνευθῇ μ' αὐτὸ ὥστε νὰ ξαναγυρίσῃ στὴν ἀρχικὴ φύση. Αὐτὸ φυσικὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ. Ἀπὸ τὰ τωρινὰ, τὰ πραγματοποιήσιμα δηλαδὴ, ἀριστο εἶναι ὅ,τι προσεγγίζει στὸ ἀνέφικτο ἐκεῖνο ἰδεῶδες, δηλ. ἡ εὕρεση καὶ ἡ συμβίωση μὲ τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο, εἰς τὸ ὁποῖο μᾶς ὁδηγεῖ ὁ Ἐρωτας.

τὸν Ἀγάθωνα¹⁹⁷. Ἰσως, ἐννοεῖται, κι αὐτοὶ νᾶναι ἀπ' αὐ-
τουνοὺς καὶ νᾶχουν καὶ οἱ δυὸ σερνικὴ φύση. Μὰ ὅμως ἐγώ,
σᾶς βεβαιῶ, μιῶ γιὰ ὅλους φυσικά, καὶ γιὰ τοὺς ἄντρες καὶ
γιὰ τίς γυναῖκες, ὅτι τὸ γένος μας θὰ γίνῃ εὐτυχισμένο, ὅ-
ταν πραγματοποιήσουμε τὸν ἔρωτα καὶ πετύχῃ ὁ καθένας τὸν
ἀγαπημένο τὸν καθ' αὐτὸ δικό του, καὶ ξαναγυρίσῃ στὴν
ἀρχικὴ του φύση. Καὶ ἂν τοῦτο εἶναι τὸ ἀπολύτως ἄριστο¹⁹⁸,
κατ' ἀνάγκη ὅποιο ἀπὸ τὰ τωρινὰ προσεγγίζει σ' αὐτὸ τὸ
ἄριστο εἶναι κι αὐτὸ ἄριστο : καὶ τοῦτο τὸ κατὰ προσέγγισιν
ἄριστο εἶναι νὰ ἐπιτύχῃ κανεὶς ἕναν ἀγαπημένο πού νᾶναι
πelasμένος γι' αὐτὸν ὅπως τὸν θέλει ἡ ψυχὴ του. Λοιπόν, ἂν
θέλουμε νὰ δοξολογοῦμε τὸν συντελεστὴν αὐτοῦ τοῦ ἀρίστου
γιὰ μᾶς, ἔχομε καθήκον νὰ δοξολογοῦμε τὸν Ἐρωτα, πού
καὶ τώρα μᾶς ὠφελεῖ παραπολύ ὀδηγώντας μας σὲ ὅ,τι μᾶς
εἶναι συγγενικό, καὶ γιὰ τὸ μέλλον μᾶς δίδει μέγιστες ἐλπί-
δες ὅτι θὰ μᾶς ἀποκαταστήσῃ στὴν ἀρχικὴ μας φύση καὶ
γιατρεύοντάς μας θὰ μᾶς κάμῃ εὐτυχισμένους καὶ μακαρι-
σμένους, ἐφ' ὅσον, ἐννοεῖται, ἐμεῖς δειχνόουμε πρὸς τοὺς
θεοὺς εὐσέβεια.

Αὐτὸς εἶναι, Ἐρυξίμαχε, ὁ δικός μου ὁ λόγος¹⁹⁹ γιὰ
τὸν Ἐρωτα, διαφορετικὸς, καθὼς εἶδες, ἀπὸ τὸν δικό σου.
Ὅπως σὲ παρεκάλεσα λοιπόν, μὴ μοῦ τὸν διακωμωδήσῃς,
γιὰ ν' ἀκούσουμε καὶ τοὺς ὑπολοίπους, τί θὰ εἰπῇ ὁ καθέ-
νας, ἢ καλύτερα τί θὰ ποῦν οἱ δυὸ τους. Γιατὶ ὁ Ἀγάθω-
νας κι ὁ Σωκράτης ἔμειναν²⁰⁰.

199. Ὁ λόγος τοῦ Ἀριστοφάνους εἶναι μὴ κωμῳδία σὲ μορφὴ
λόγου - διηγήματος. Ἡ βαθειὰ ἀλήθεια πού κρύβει εἶναι ὅτι ὁ ἔρως
εἶναι κάτι τὸ ἔμφυτο, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού δὲν ἀγαπᾷ δὲν εἶναι
ὠλοκληρωμένος οὔτε τείνει πρὸς τὴν ὀλοκλήρωσή του. Ἀλλὰ ὁ σκο-
πὸς τοῦ ἔρωτος εἶναι ἡ εὐτυχία ἡ ἀτομικὴ, δὲν βλέπει τὸ φυσικὸ ὅ-
στικτο τῆς διαιωνίσεως τοῦ εἶδους, τῆς ἀθανασίας. Σ' αὐτὸ θὰ προ-
χωρήσῃ ἡ Διοτῖμα. Στὰ μερικὰ ζητήματα εἶναι ὁ ἀντίπαλος τῆς κοι-
νῆς γνώμης πού κατακυρίνει τὴν παιδεραστία καὶ στὴν παθητικὴ καὶ
στὴν ἐνεργητικὴ τῆς ἐκδήλωσης.

200. Πραγματικῶς δὲν ἔμειναν δύο. Ἦταν καὶ ὁ Ἀριστόδδημος,
πού κάθισε κοντὰ στὸν Ἐρυξίμαχο. Φαίνεται λοιπόν ὅτι οἱ τέτοιοι
ἀκόλουθοι — αἱ σκῆαι — τῶν συνδαιτυμόνων δὲν λογαριάζονται
καὶ δὲν ἀνακατεύονται στὸ σοβαρὰ συζήτησιν τῶν μεγάλων, ἢ ὅτι
ὅλοι ἤξαιραν ὅτι ὁ Ἀριστόδδημος ἀποτελεῖ ἐξαίρεση εὐνόητη ἀπὸ τὸν
ἔρανο τῶν λόγων, ἐπεὶδὴ δὲν μιλοῦσε δικὰ του πράγματα ποτέ, παρὰ
περιωριζόταν νάποστηθίσῃ καὶ τὰ λόγια τῶν ἄλλων καὶ ἰδίως τοῦ
Σωκράτη. Ἡ ἐξήγησις, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τὸν... ἔεχασε, εἶναι ἀστή-
ρικτὴ γιὰ ἕνα Πλάτωνα.

- XVII. Ἄλλὰ πείσομαί σοι, ἔφη φάναι τὸν Ἑρμῆμαχον· καὶ γὰρ μοι ὁ λόγος ἡδέως ἐρρήθη. καὶ εἰ μὴ ξυνήδην Σωκράτει τε καὶ Ἀγάθωνι δεινοῖς οὔσι περὶ τὰ ἐρωτικά, πάντ' ἂν ἐφοβούμην, μὴ ἀπορήσωσι λόγων διὰ τὸ πολλὰ καὶ παντοδαπὰ εἰρησθαι· νῦν δὲ ὁμῶς θαρρῶ, τὸν
- 194** οὖν Σωκράτη εἰπεῖν Καλῶς γὰρ αὐτὸς ἡγώνισαι, ὃ Ἑρμῆμαχε· εἰ δὲ γένοιτο οὐ νῦν ἐγὼ εἰμι, μᾶλλον δὲ ἴσως οὐ ἔσομαι, ἐπειδὴν καὶ Ἀγάθων εἶπεν εὖ, καὶ μάλ' ἂν φοβοῖο καὶ ἐν παντὶ εἴης, ὥσπερ ἐγὼ νῦν. Φαρμάττειν βούλει με, ὦ Σώκρατες, εἰπεῖν τὸν Ἀγάθωνα, ἵνα θορυβηθῶ διὰ τὸ οἶσθαι τὸ θέατρον προσδοκίαν μεγάλην ἔχειν ὡς εὖ ἐροῦντος ἐμοῦ. Ἐπιλήσμων μὲντ' ἂν εἴην, ὦ Ἀγάθων,
- B** εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, εἰ ἰδὼν τὴν σὴν ἀνδρείαν καὶ μεγαλοφροσύνην ἀναβαίνοντος ἐπὶ τὸν ὀκρίβαντα μετὰ τῶν ὑποκριτῶν, καὶ βλέψιντος ἐναντία τοσοῦτω θεάτρῳ, μέλλοντος ἐπιδειξέσθαι παντοῦ λόγους, καὶ οὐδ' ὅπωποισιν ἐκπλαγέντος, νῦν οἰηθείην σε θορυβηθήσεσθαι ἔνεκα ἡμῶν ὀλίγων ἀνθρώπων. Τί δέ ὦ Σώκρατες; τὸν Ἀγάθωνα φάναι, οὐ δὴ πού με οὕτω θεάτρου μεστὸν ἡγεῖ,

4 ἐρρήθη ἐρρήθη: TW || **194** A 2 ἴσως οὐ: οὐ ἴσως Schanz ἴσως del. Iahn || 3 εὖ, καὶ μάλ' (dist. Vahlen): εὖ μάλ' Hirsching Schanz Hug, εὖ καὶ μάλ' Hermann καὶ μάλ' Usener Vermehren || B 4 ἐπιδειξέσθαι: ἐπιδειξασθαι TW || 5 θορυβηθήσεσθαι: θορυβήσεσθαι TW Burnet.

201. Μὲ τὴ συνηθισμένη του εἰρωνεία λέγει ὅτι ἐκεῖνο πού εἶχε φοβηθῆ καὶ τὸ εἶπε στὴν ἀρχὴ (177 E) ἔγινε. Οἱ προηγούμενοι μίλησαν ὥραϊα, καὶ οἱ τελευταῖοι θὰ εἶναι σὲ μειονεκτικὴ θέσις, ἢ μᾶλλον αὐτὸς κυρίως, γιατί ὁ Ἀγάθων θὰ μιλήσῃ ὥραϊα.

202. Φαρμάττειν: Οἱ φαρμακεῖς, οἱ μάγοι καὶ οἱ γοητευταὶ μεταχειρίζονται διάφορα μέσα, φάρμακα, ἐπωδούς κ.λ.π. Τὸ Σωκράτη ὁ Πλάτων τὸν παρουσιάζει μάγο καὶ γοητευτὴ τοῦ λόγου. (215 D, Χαρμ. 155—157, Μένων 80 A, Φαῖδ. 77 E). Ἀνάλογον τοῦ φαρμάττω εἶναι τὸ σημερινὸ ματιάζω. "Ὅταν κοιτάζουμε καὶ θαυμάζουμε ὑπερβολικὰ κάποιον ὑπάρχει φόβος νὰ τὸν βασκάνουμε, γι' αὐτὸ συνήθως λέμε τὴ φράση: νὰ μὴ βασκαθῇ! Μὲ πολυλαπνεύεις, τοῦ λέει, γιὰ νὰ μὲ ματιάσῃς.

203. Θεάτρον = οἱ θεαταί, τὸ κοινό, τὸ ἀκροατήριον. Ὠνόμασε τοὺς παρόντας θεάτρον γιὰ νὰ μιλήσῃ καὶ αὐτὸς τὴ θεατρικὴ γλῶσσα σὰν τραγωδιοποιὺς πού ἦταν. "Ὅλοι ἡθογραφοῦνται τέλεια. Καθένας ὁμιλεῖ ἀνάλογα μὲ τὸ χαρακτήρὰ του καὶ μὲ τὸ ἐπάγγελμά του.

XVII. «—Καλά, θὰ σοῦ κάμω τὴ χάρη,—εἶπε ὁ Ἑρμύμαχος. Κι αὐτό, γιατίι μ' εὐχαρίστησεν ὁ λόγος σου. Καὶ ἂν δὲν ἤξαιρα ὅτι ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Ἀγάθων εἶναι φοβεροὶ στὰ ἐρωτικά, θὰ ἐφοβόμουν παραπολὺ, μήπως βρεθοῦν σὲ ἀμνηχανία, τί νὰ ποῦνε, γιατίι ἔχουν εἰπωθῇ τόσα πολλὰ καὶ ποικίλα πράματα. Ἀλλὰ εἶμαι αἰσιδόδοξος». Τότε ὁ Σωκράτης εἶπε : «—Ἄμ' βέβαια, Ἑρμύμαχε, τοῦ λόγου σου ἀγωνίστηκες ὥραϊα. Ἄν ὅμως ἐρχόσουνα στὴ θέση ποὺ εἶμ' ἐγὼ τώρα,—ἀλλὰ τί λέω ;—στὴ θέση ποὺ ἴσως θὰ βρεθῶ, σὰν θὰ μιλήσῃ ὥραϊα καὶ ὁ Ἀγάθων, τότε θὰ φοβόσουν καὶ παραπολὺ μάλιστα καὶ θὰ τὰ ἔχανες ὁλότελα, ὅπως ἐγὼ τώρα»²⁰¹. «—Νὰ μὲ ματιάσῃς²⁰² θέλεις, Σωκράτη,—εἶπε ὁ Ἀγάθων—γιὰ νὰ σαστίσω μὲ τὴν ἰδέα ὅτι τὸ ἀκροατήριον²⁰³ θάχῃ μεγάλη ἀπαντοχὴ ἀπὸ μένα, πὼς τάχα θὰ μιλήσω καλᾶ». «—Μὰ θὰ ἡμουν ἕνας ξεχασιάρης, Ἀγάθων,—εἶπ' ὁ Σωκράτης—ἂν τώρα σὲ φανταζόμουν πὼς θὰ τὰ χάσῃς ἀπὸ μᾶς τοὺς λίγους, ἀφοῦ εἶδα τὸ θάρρος καὶ τὴν περηφάνεια σου, τὴ στιγμή ποὺ ἀνέβαινες στὸν ὀκρίβαντα μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἡθοποιούς κι ἔρριξες τὸ βλέμμα σου ἐπάνω σὲ τόσον κόσμον μέσα στὸ θέατρο²⁰⁴—ὅταν ἤθελες ν' ἀπαγγεῖλῃς τοὺς δραματικούς σου λόγους²⁰⁵—καὶ δὲν τᾶχασες οὔτε σταλιά». «—Μὰ τί, Σωκράτη ;—λέει ὁ Ἀγάθων.—Δὲν πιστεύω νὰ φαντάζεσαι ὅτι μ' ἔχει κυριεύσει τὸ θέατρο²⁰⁶ τόσο πολὺ, ὥστε νὰ μὴν

204. Θέατρον. Ὁ τόπος ποὺ γινόταν ἡ παράσταση τῶν δραμάτων καὶ ἰδίως τὸ μέρος ὅπου κάθονταν οἱ θεαταί. Πολλοὶ λέγουν ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν προάγωνά κι ὅχι γιὰ τὴν κυρίως παράσταση. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ ἐννοῇ τὴν κυρίως παράσταση, δεδομένου ὅτι ὁ Ἀγάθων εἶχεν ὥραϊα φωνὴ καὶ παράστημα καὶ ἐπαίξει ὡς ἡθοποιός, πρᾶμα συνηθισμένο γιὰ τοὺς δραματικούς συγγραφεῖς. Ἡ ἐννοια τοῦ χωρίου «... λόγους ἐπιδείξασθαι...» εἶναι ὅτι ὁ Ἀγάθων ἀπήγγειλε τοὺς δραματικούς λόγους ὡς ἡθοποιός. Τὸ ἴδιο ἄλλωστε πρόκειται νὰ κάμῃ καὶ τώρα, θάπαγγελλῃ λόγον.

205. ἐπιδείξασθαι λόγους: κυρίως ἐπὶ ρητορικῶν λόγων. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἱστορικῶν λόγων (ἱστορίας, ὅπως ὁ Ἡρόδοτος στὴν Ἀθήνα) καὶ δραματικῶν. «Λόγους ἀπήγγειλες ἐκεῖ, λόγο κι ἐδῶ θ' ἀπαγγεῖλῃς». Ἔτσι ἡ μετάβαση γίνεται εὐκόλα. Γι' αὐτὸ τὸ λόγους τὸ μεταφρ. δραματικούς λόγους. | présenter un oeuvre de toi (R), νὰ παρουσιάσῃς ἔργα σου (Συκ.), νὰ κάμῃς ἐπιδειξίν τῆς τέχνης σου (Διαμ.). | Ὁ Φωτ. παραλείπει.

206. θεάτρον μεστόν: χορτάτος ἀπὸ θέατρο, μέχει πλημμυρήσει ἡ θεατρικὴ ἐπιδίωξη.

- ὥστε καὶ ἀγνοεῖν, ὅτι νοῦν ἔχοντι ὀλίγοι ἔμφορες πολλῶν
 C ἀφρόνων φοβερώτεροι ; Οὐ μέντ' ἂν καλῶς ποιήην, φά-
 ναι τὸν Σωκράτη, ὃ Ἀγάθων, περὶ σοῦ τι ἐγὼ ἀγροικον
 δοξάζων· ἀλλ' εὖ οἶδα, ὅτι εἴ τισιν ἐντύχοις οὓς ἡγεῖο σο-
 φούς, μᾶλλον ἂν αὐτῶν φροντίζοις ἢ τῶν πολλῶν· ἀλλὰ
 μὴ οὐχ οὗτοι ἡμεῖς ὤμεν· ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἐκεῖ παρήμεν
 καὶ ἡμεν τῶν πολλῶν· εἰ δὲ ἄλλοις ἐντύχοις σοφοῖς, τάχ'
 ἂν αἰσχύνοιο αὐτοὺς, εἴ τι ἴσως οἷοιο αἰσχρὸν ὄν ποιεῖν·
 ἢ πῶς λέγεις ; Ἀληθῆ λέγεις, φάναι. Τοὺς δὲ πολλοὺς
 οὐκ ἂν αἰσχύνοιο, εἴ τι οἷοιο αἰσχρὸν ποιεῖν ; καὶ τὸν Φαί-
 D δρον ἔφη ὑπολαβόντα εἰπεῖν ὦ φίλε Ἀγάθων, ἐὰν ἀπο-
 κρίνη Σωκράτει, οὐδὲν ἔτι διοίσει αὐτῷ ὀπποῦν· τῶν ἐν-
 θάδε ὅτιοι γίνεσθαι, ἐὰν μόνον ἔχη ὅτω διαλέγηται,
 ἄλλως τε καὶ καλῶ. ἐγὼ δὲ ἡδέως μὲν ἀκούω Σωκράτους
 διαλεγομένου, ἀναγκαῖον δέ μοι ἐπιμεληθῆναι τοῦ ἐγκω-

C 7 ἴσως : secl. Schanz || D 3 γίνεσθαι : γίνεταί Madvig Iahn

207. Ὁ Ἀγάθων ἔξεχασεν ὅτι στὴν παράστασι (ἢ στὸν προά-
 γωνα) τῆς τραγωδίας του εἶχαν πάει καὶ οἱ καλεσμένοι του καὶ ἐπο-
 μένως ἦσαν κι αὐτοὶ μέρος τοῦ ὄχλου, ὥστε, μιλώντας γιὰ τὸ πολὺ
 κοινὸ τοῦ θεάτρου, τὸ ἄκριτο, προσέβαλε καὶ τοὺς καλεσμένους του,
 κι ἔτσι ἄθελά του ἔκαμε γκάφα, μολονότι ἀπὸ τῆς αὐτοῦ μέρος κά-
 νει φιλοφρόνημα ὀνομάζοντάς του; ὀλίγους σοφοὺς. Ὁ Σω-
 κράτης μὲ εἰρωνεῖα ἀρπάζεται ἀπὸ τὴν γκάφα του γιὰ νὰ πῇ : ἐμεῖς
 δὲν εἴμαστε σοφοί, εἴμαστε μέρος τοῦ ὄχλου. Ὁ Ἀγάθων φυσικὰ θὰ
 ἐθουρβήθηκε, ἀλλὰ ὁ Σωκράτης δὲν τοῦ δίνει καιρὸ — τὸν βράνει
 ἀμέσως ἀπὸ τῆς δύσκολης θέσης, γυρίζοντας ἄλλου τὴν ὁμιλία. Κι αὐτὸ
 τὸ ἐπεισόδιο εἶναι γιὰ τὸ ἀπαραίτητο ξεκούρασμα ὕστερ' ἀπὸ τὴ δι-
 εξοδικὴ ἀνάπτυξη τοῦ Ἀριστοφάνη.

208. εἴ τι οἷοιο αἰσχρὸν ὄν ποιεῖν. Τὸ αἰ-
 σχρὸν ποιεῖν ὁ Robin μεταφράζει : vilaine action ἤτοι
 αἰσχρὴ (ἀνῆθικη) πράξη. Ὁ Σωκ. μεταφράζ. «πράττεις κάτι ποὺ εἶναι
 πράγματι ἀσχημον», καὶ στὴν ὑποσημείωση λέγει ὅτι μεταπίπτει
 εἰς τὸ ἡθικὸν περιεχόμενον τῆς πράξεως. Ἀλλά, κατὰ τὴ γνώμη μου
 δὲν μεταπίπτει στὸ ἡθικὸ ἐπίπεδο. Τὸ αἰσχρὸν ποιεῖν ση-
 μαίνει ποιήσῃ ἀσχημῆ. (Ἄλλο ζήτημα ἂν στὸ βάθος ὁ Πλά-
 των ταυτίζει τὸ ἀσχημον μὲ τὸ κακὸν καὶ τὸ ὠραῖον μὲ τὸ ἀγαθόν).
 Μιλεῖ σὲ τραγωδιοποιό, καὶ τοῦ λέγει : «Ἄν σὺ ὁ ἴδιος ἐπι-
 στεύεις ὅτι φτεῖνεις κάποιον (ποίημα, λόγον) ἀσχημον, φυσικὰ θὰ
 ἐντρεπόσουν καὶ τοὺς λίγους τοὺς σοφοὺς καὶ τὸ ἄκριτο κοινόν». Αὐτὴ

ξαίρω ακόμα πῶς γιὰ ἓνα μυαλωμένον ἄνθρωπον ὀλίγοι σοφοὶ εἶναι πρὸ ἐπίφοβοι κριταὶ ἀπὸ πολλοὺς ἁμαθούς». «—Δὲν θάκανα καθόλου καλὰ βέβαια, ἂν εἶχα γιὰ σένα μιὰ τέτοια χωριάτικη ιδέα,—εἰπ' ὁ Σωκράτης. Ἄλλὰ ξαίρω πολὺ καλὰ, ὅτι ἂν συναντήσης μερικοὺς ἀπὸ κείνους πού τοὺς λές ἐσὺ σοφοὺς, περισσότερο θὰ φροντίζης γιὰ τὴ γνώμη αὐτουνῶν παρὰ γιὰ τὴ γνώμη τοῦ ὄχλου. Ἄλλὰ κοίτα μήπως καὶ δὲν εἴμαστε ἑμεῖς αὐτοὶ οἱ σοφοί· γιατί κι' ἑμεῖς παρευρεθήκαμε κεῖ στὸ θέατρο καὶ εἴμαστε κι ἑμεῖς μέρος τοῦ ὄχλου²⁰⁷. Ἄν ὁμως, ἐννοεῖται, ἀπαντήσης ἄλλους, πού νᾶναι σοφοί, σίγουρα θὰ τοὺς ντρεπόσουν, ἂν ἴσως καὶ νόμιζες ὅτι δημιουργεῖς κάτι πραγματικῶς ἀσχημο. Ἡ πῶς τὸ λές ;». (Αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια,—εἰπ' ἐκεῖνος). «—Τοὺς πολλοὺς ὁμως δὲν θὰ τοὺς ντρεπόσουν, ἂν ἐνόμιζες ὅτι δημιουργεῖς κάτι πραγματικῶς ἀσχημο²⁰⁸ ;» Κι ὁ Φαῖδρος τοὺς διέκοψε καὶ εἶπε : «—Ἀγαπητέ μου Ἀγάθων, ἐὰν ἐξακολουθῇς νὰ δίνης ἀπόκριση στὸ Σωκράτη, δὲ θὰ τότε νοιάξῃ πιά καθόλου πῶς καὶ τί θ' ἀπογίνῃ τὸ κάθε πρᾶμα ἐδῶ πέρα, ἀρκεῖ νᾶχῃ κάποιον νὰ συζητῇ καὶ μάλιστα ἁμορφον. Κι ἐγὼ βέβαια μ' εὐχαρίστηση ἀκούω τὸ Σωκράτη νὰ συζητῇ, μὰ εἰμαι ὑποχρεωμένος νὰ φροντίσω γιὰ τὸ ἐγκώμιο τοῦ Ἑρω-

εῖναι ἡ διόρθωση πού κάνει ὁ Σωκράτης. Ὁ Ἀγάθων δὲν ἔπρεπε σὲ καμμιὰ ἀντίφασιν. Ἀμνηχανία μόνον αἰσθάνθηκε ὅταν ὁ Σωκράτης τοῦ ἔδειξε τὴ γκάφα του, διότι δὲν ἤξαιρε πῶς νὰ δικαιολογηθῇ. Ἄλλὰ ὁ Σωκράτης γυρίζει τὴν ὁμιλία ἄλλου, σὲ νέα περίπτωσις : «ἂν σὺ ὁ ἴδιος ἐπίστευες». Αὐτὰ πού εἶπε πρὶν ὁ Ἀγάθων ἰσχύουν φυσικὰ μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ ποιητὴς νομίζει ὅτι ἔφτειαζε κάτι ὠραῖο καὶ περιμένει τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ιδέας του καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, — τότε φυσικὰ καὶ τὸ κοινὸ θὰ τὸν κρίνῃ καὶ οἱ ὀλίγοι οἱ σοφοί. Δὲν ἔπρεπε σὲ ἀντίφασιν καὶ γιὰ τὸ λόγο ὅτι δὲν εἶπε ὅτι περιφρονεῖ τελείως τὴν κρίσιν τῶν πολλῶν. Εἶπεν ἀντιθέτως ὅτι καὶ οἱ πολλοὶ οἱ ἁμαθιοὶ εἶναι φοβεροὶ κριταί, ἀλλὰ οἱ ὀλίγοι καὶ σοφοὶ εἶναι φοβερώτεροι». Τὸ νέο στοιχεῖο πού εἰσάγει ὁ Σωκράτης, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εἰρωνείαν, «εἰμαστε κι ἑμεῖς ὄχλος», εἶναι τὸ συνηθισμένον γυνῶθι σαυτόν, ἡ αὐτοκριτικὴ. Ἀλλήμονον ἂν ὁ ἴδιος καταδικάζῃς τὸ ἔργον σου. Δὲν σοῦ χρειάζεται τότε ἡ κρίσις οὔτε τῶν πολλῶν οὔτε τῶν σοφῶν. Στὴν τελευταία ἐρώτησίν του «τοὺς πολλοὺς οὐκ ἂν αἰσχύνοιο», ἡ ἀπάντησις εἶναι ὁλοφάνερη, καὶ κλείνει τὴ συζήτησιν. Οὐσιαστικῶς λοιπὸν δὲν ἔμεινε κανένα κενόν, καμμιὰ διακοπή. Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Φαίδρου ἔγινε γιὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ ἔργου, γιὰ νὰ δώσῃ, μὲ φυσικὸ τρόπον, τὸ λόγο στὸν Ἀγάθωνα, κι ὅχι γιὰ νὰ τὸν γλύτωσιν ἀπὸ τὴν ἀμνηχανία, ἐπειδὴ δῆθεν ἔπρεπε σὲ ἀντίφασιν. | Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Φαίδρου εἶναι ὁ ἀπὸ μηχανῆς θεὸς διὰ τὸν Ἀγάθωνα (Συκ.),— ἔγινε διὰ νὰ σώσῃ τὸν Ἀγάθωνα (Διαμ.).

μῖον τῷ Ἐρωτι καὶ ἀποδέξασθαι παρ' ἐνὸς ἐκάστου ὑμῶν τὸν λόγον· ἀποδοὺς οὖν ἑκάτερος τῷ θεῷ οὕτως ἤδη Ε διαλεγέσθω. Ἀλλὰ καλῶς λέγεις, ὦ Φαῖδρε, φάναι τὸν Ἀγάθωνα, καὶ οὐδέν με κωλύει λέγειν. Σωκράτει γὰρ καὶ αὐθις ἔσται πολλάκις διαλέγεσθαι.

XVIII. Ἐγὼ δὲ δὴ βούλομαι πρῶτον μὲν εἰπεῖν ὡς χρή με εἰπεῖν, ἔπειτα εἰπεῖν. δοκοῦσι γάρ μοι πάντες οἱ πρόσθεν εἰρηκότες οὐ τὸν θεὸν ἐγκωμιάζειν, ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους εὐδαιμονίζειν τῶν ἀγαθῶν ὧν ὁ θεὸς αὐτοῖς 195 αἴτιος· ὁποῖος δὲ τις αὐτὸς ὢν ταῦτα ἐδωρήσατο, οὐδεὶς εἴρηκεν. εἰς δὲ τρόπος ὀρθὸς παντὸς ἐπαίνου περὶ παντός, λόγῳ διελθεῖν, οἷος οἶον αἴτιος ὢν τυγχάνει περὶ οὗ ἂν ὁ λόγος ᾗ. οὕτω δὴ τὸν Ἐρωτα καὶ ἡμᾶς δίκαιον ἐπαινεῖσαι πρῶτον αὐτὸν οἷός ἐστιν, ἔπειτα τὰς δόσεις. φημι οὖν ἐγὼ πάντων θεῶν εὐδαιμόνων ὄντων Ἐρωτα, εἰ θέμις καὶ ἀνεμέσητον εἰπεῖν, εὐδαιμονέστατον εἶναι αὐτῶν, κάλλιστον ὄντα καὶ ἄριστον. ἔστι δὲ κάλλιστος ὢν τοιόσδε. πρῶτον μὲν νεώτατος θεῶν, ὦ Φαῖδρε. μέγα δὲ Β τεκμήριον τῷ λόγῳ αὐτὸς παρέχεται, φεύγων φρυγῇ τὸ γῆρας, ταχὺ ὃν δῆλον ὅτι· θάπτον γοῦν τοῦ δέοντος ἡμῖν προσέρχεται. ὁ δὲ πέφυκεν Ἐρως μισεῖν καὶ οὐδ' ἐντὸς πολλοῦ πλησιάζειν. μετὰ δὲ νέων ἀεὶ ξύνεστί τε καὶ ἔστιν· ὁ γὰρ παλαιὸς λόγος εὖ ἔχει, ὡς ὁμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελά-

Ε 4 ὡς : ἦ V || 5 εἰπεῖν, ἔπειτα εἰπεῖν, : ἐπαινεῖν, ἔπειτα ἐπαινεῖν, Hirsching. || 195 Α 2 παντός : del. Badham || 3 οἷος οἶον Iahn Hermann Schanz Hug Burnet : οἷος ὢν Robin οἷος ὢν BTV οἷος ὡς W οἷος ὅσων Baiter || Β 2 ταχύ... 3 προσέρχεται : del. Heusde || 2 ὃν : οὖν T || 3 Ἐρως : ἔρωτος Β || καὶ : ἰσως καὶ V || οὐδ' ἐντὸς Stob. : οὐδόντος Β οὐδ' ὄντος TWV || 4 πλησιάζειν : πλησιάζει BV Hug || ἔστιν νέος Sauppe ἡδέως ἔστι Richards ἔπεται Winckelmann ἔσται Diels ἔστι τε καὶ ξύνεστι Kvicala || 5 ἀεὶ πελάζει : δεῖ πελάζειν Stob.

209. οἷος οἶον αἴτιος ὢν τυγχάνει : Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν ποιότητα. Ὁ λόγος τοῦ Ἀγάθωνος αὐτὸ λέει : εἶναι εὐδαιμονέστατος, κάλλιστος, ἄριστος κ.λ.π. Οἷος = τί λο-

τος καὶ νὰ δεχθῶ ἀπὸ τὸν καθένα σας τὴ συνεισφορά του στὸ ἐγκώμιο, δηλ. λόγο γιὰ τὸν Ἑρώτα. Ἄς ξεπληρώσῃ τελοσπάντων ὁ καθένας σας τὴν ὑποχρέωσή του στὸ θεό, καὶ τότε πιά συζητᾶτε «— Μὰ βέβαια, καλὰ τὰ λές, Φαῖδρε,— εἶπε ὁ Ἀγάθων. Τίποτε δὲ μὲ δυσκολεύει νὰ ὁμιλήσω γιὰ τὸν Ἑρώτα. Γιατὶ μὲ τὸ Σωκράτη θάχω τὴν εὐκαιρίαν κι' ἀργότερα, πολλές φορές, νὰ συζητῶ.

XVIII. Ἐγὼ λοιπὸν θέλω πρῶτα νὰ μιλήσω γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ μιλήσω, κι ἔπειτα νὰ μιλήσω. Γιατὶ ὅλοι ὅσοι μιλήσανε πρωτύτερα, μοῦ φαίνεται πὼς δὲν ἐγκωμιάζανε τὸ θεό, παρὰ καλοτυχίζανε τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὰ γαθὰ ποὺ τοὺς ἐχάρισ' ὁ θεός· τί λογῆς εἶν' ὅμως αὐτὸς ὁ ἴδιος ποὺ τὰ χάρισε, κανεὶς δὲν ἔχει εἰπεῖ. Ὡστόσο ἓνας εἶν' ὁ τρόπος ὁ σωστός γιὰ κάθε παίνεμα τοῦ καθενοῦ : νὰ δείχνῃς μὲ τὸ λόγο σου τί λογῆς εἶν' αὐτός ποῦναι γιὰ παίνεμα καὶ τί λογῆς δῶρα μᾶς φέρνει²⁰⁹. Ἔτσι λοιπὸν τῶρα κι ἐμεῖς καθήκον ἔχουμε, τὸν Ἑρώτα, γιὰ νὰ τὸν παινέψουμε : νὰ ποῦμε πρῶτα τί λογῆς ὁ ἴδιος εἶναι κι ἔπειτα τὰ δῶρα του.

Λοιπὸν ἐγὼ σᾶς λέω πὼς ἀπ' ὅλους τοὺς θεοὺς, ποῦν' ὅλοι τοὺς εὐτυχισμένοι—ἂν κἀνῃ νὰ τὸ πῶ καὶ δὲν εἶν' ἁμαρτία—ὁ Ἑρως εἶναι ὁ πιὸ εὐτυχισμένος, γιὰτ' εἶν' ὁ ὠραιότατος κι ὁ ἄριστος. Καὶ εἶναι ὠραιότατος, γιατί ἔχει τίς ἐξῆς ιδιότητες : Πρῶτα-πρῶτα εἶν' ὁ πιὸ νεώτερος θεός, Φαῖδρε²¹⁰. Κι ἀπόδειξεν μεγάλη στὰ λεγόμενά μου ὁ ἴδιος μᾶς προσφέρει, ποὺ τρεχᾶτος ἀποφεύγει τὰ γεράματα, ποῦναι καὶ αὐτὰ γοργά, καθὼς τὸ ξαίρετε· θέλω νὰ πῶ, πιὸ γρήγορα μᾶς ἐπισκέπτονται παρ' ὅ,τι πρέπει. Αὐτὰ λοιπὸν ὁ Ἑρώτας εἶναι πλασμένος γιὰ νὰ τὰ μισῇ καὶ δὲν τὰ πλησιάζει οὐτ' ἀπὸ μακριά. Ἀλλὰ πάντα μὲ νέους βρίσκεται μαζὶ καὶ εἶναι νέος· γιατί ὁ παλὺς ὁ λόγος εἶν' ἀληθινός, πὼς ὁμοῖος τὸν ὁμοῖο πάντα ζυγώνει²¹¹. Κι ἐγὼ ποὺ σὲ

γῆς. Ἄν ἐπρόκειτο γιὰ τὸ τί ἐστὶ (αὐτὸ προσπάθησαν ν' ἀναπτύξουν ὁ Ἐρυξίμαχος κι ὁ Ἀριστοφάνης) θὰ ἔλεγε : τίς τίνων. Ἡ ἀντωνυμία ποῖος ἢ ποῖός στὴ νέα γλῶσσα δὲ σημαίνει ποιότητα, ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν τίς. | ποῖα ποῖα (Συκ.). Τί καὶ ποῖα (Φωτ.).

210. Γιατὶ ὁ Φαῖδρος εἶχε εἰπεῖ ὅτι ὁ Ἑρως εἶναι ὁ πρεσβύτατος ἀπ' τοὺς θεούς.

211. Ὀδυσσεύς ρ 218 «ὥς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὥς τὸν ὁμοῖον».

- ζει. ἐγὼ δὲ Φαίδρῳ πολλὰ ἄλλα ὁμολογῶν τοῦτο οὐχ' ὁμολογῶ, ὥς Ἐρως Κρόνου καὶ Ἰαπετοῦ ἀρχαιότερός ἐστιν.
- C ἀλλὰ φημί νεώτατον αὐτὸν εἶναι θεῶν καὶ αἰεὶ νέον, τὰ δὲ παλαιὰ πράγματα περὶ θεούς, ἃ Ἡσίοδος καὶ Παρμενίδης λέγουσιν, Ἀνάγκη καὶ οὐκ Ἐρωτι γεγονέναι, εἰ ἐκείνοι ἀληθῆ ἔλεγον· οὐ γὰρ ἂν ἐκτομαί οὐδὲ δεσμοὶ ἀλλήλων ἐγγίγνοντο καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ βίαια, εἰ Ἐρως ἐν αὐτοῖς ἦν, ἀλλὰ φιλία καὶ εἰρήνη, ὥσπερ νῦν, ἐξ οὗ Ἐρως τῶν θεῶν βασιλεύει. νέος μὲν οὖν ἐστὶ, πρὸς δὲ τῷ νέῳ
- D ἀπαλός· ποιητοῦ δ' ἐστὶν ἐνδεής οἶος ἦν Ὀμηρος, πρὸς τὸ ἐπιδειξάι θεοῦ ἀπαλότητα. Ὀμηρος γὰρ Ἀτὴν θεὸν τέφησιν εἶναι καὶ ἀπαλὴν (τοὺς γοῦν πόδας αὐτῆς ἀπαλούς εἶναι) λέγων

τῆς μένθ' ἀπαλοὶ πόδες· οὐ γὰρ ἐπ' οὐδεος
πίλνεται, ἀλλ' ἄρα ἥ γε κατ' ἀνδρῶν κράτα βαίνει.

- καλῶ οὖν δοκεῖ μοι τεκμηρίῳ τὴν ἀπλότητα ἀποφαίνειν,
- E ὅτι οὐκ ἐπὶ σκληροῦ βαίνει, ἀλλ' ἐπὶ μαλθακοῦ. τῷ αὐτῷ δὴ καὶ ἡμεῖς χρῆσώμεθα τεκμηρίῳ περὶ Ἐρωτα ὅτι ἀπαλός. οὐ γὰρ ἐπὶ γῆς βαίνει οὐδ' ἐπὶ κranίων, ἃ ἐστὶν οὐ πᾶν μαλακά, ἀλλ' ἐν τοῖς μαλακωτάτοις τῶν ὄντων καὶ βαίνει καὶ οἰκεῖ. ἐν γὰρ ἤθεσι καὶ ψυχαῖς θεῶν καὶ ἀνα-

C 2 πράγματα (et Stob.): γράμματα BV || Παρμενίδης B²: Παρμενίδης B Ἐπιμενίδης Ast Φερεκύδης Diels || 3 εἰ ἐκείνοι: om. Stob. || 4 ἔλεγον: λέγουσιν Stob. || δεσμοί: δεσμά V || 5 ἐγγίγνοντο: ἐγένοντο Stob. || εἰ ἔρως: ἱερῶς Stob. || D 3 τοὺς... εἶναι: secl. Iahn || 5 τῆς: τῇ Aristarchus et Homer. codd. || οὐδεος: οὐδὲ W Stephan. Homeri cod. | 6 πίνεται T²: πίνεται TV πῆδεται B πινᾶται Stob. || E 1 τῷ αὐτῷ: τὸ αὐτὸ B || E 2 χρῆσώμεθα: χρῆσόμεθα W Stob. Burnet.

212. Ἰαπετός, πατέρας τοῦ Προμηθέως καὶ τοῦ Ἀτλαντος. Ἀπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα Ἰαπετικὴ φυλή. Τὸν παραβάλλουν μὲ τὸ γυνὴ τοῦ Νῶε Ἰάφεθ, ποῦ εἶχε ἀδελφὸν τὸν Σιῆμ (Σημίτικὴ φυλή).

213. Ὁ Κρόνος ἀκρωτηρίασε τὸν Οὐρανόν, ὁ Ζεὺς ἐρριξε στὰ

πολλ' ἄλλα μὲ τὸ Φαῖδρο εἶμαι σύμφωνος, σὲ τοῦτο 'δῶ διαφωνῶ, πὼς τάχα ὁ Ἔρως εἶναι πιδ ἀρχαῖος ἀπ' τὸν Κρόνο κι ἀπὸ τὸν Ἰαπετό ²¹². Ὑποστηρίζω ἀπ' ἐναντίας ὅτι εἶναι ὁ νεώτατος ἀπ' ὅλους τοὺς θεοὺς καὶ μάλιστα αἰώνια νέος, καὶ τὰ παλιὰ τὰ ἐπεισόδια μεταξὺ τῶν θεῶν ποὺ τὰ διηγοῦνται στὰ ποιήματά τους ὁ Ἡσίοδος κι ὁ Παρμενίδης,—ἀν εἶν' ἀληθινὰ τὰ λεγόμενά τους,— ἡ Ἀνάγκη τὰ ἐδημιούργησε κι ὄχι ὁ Ἐρώτας, γιατί, ἀν ὁ Ἔρως ὑπῆρχεν ἀνάμεσά τους, δὲ θὰ γίνονταν ἀκρωτηριασμοὶ οὔτ' ἄλυσοδέματα κι ἄλλα πολλὰ τῆς βίας πράματα ²¹³, παρὰ θάταν ἀγάπη καὶ εἰρήνη, ὅπως εἶναι τώρα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ βασιλεύει στοὺς θεοὺς ὁ Ἐρώτας.

Νέος λοιπὸν εἶναι καὶ μαζὶ μὲ τὸ νέος εἶναι τρυφερός· τοῦ χρειάζεται ἓνας ποιητῆς σὰν τὸν Ὅμηρο γιὰ νὰ τραγουδήσῃ τὴν τρυφεράδα τοῦ θεοῦ. Ὁ Ὅμηρος λόγου χάρι γιὰ τὴν Ἄτῃ ²¹⁴ κηρύττει ὅτι εἶναι καὶ θεὰ καὶ τρυφερὴ (τὰ πόδια τῆς τοῦλάχιστον τρυφερά εἶναι) ἀφοῦ λέει :

Ἔγει τὰ πόδια τρυφερά, τί δὲν ἀγγίζει ἀπάνου
στὴ γῇ, παρὰ στήθεσσι πατάει τὰ κεφάλια ²¹⁵.

Ὡραῖαν ἀπόδειξη φέρνει, μοῦ φαίνεται, γιὰ τὴν τρυφεράδα τῆς τὸ ὅτι δὲν πατάει ἐπάνω σὲ σκληρὸ πρᾶμα, παρὰ σὲ μαλακό. Λοιπὸν τὸ ἴδιο ἀκριβῶς κι' ἐμεῖς ἂς μεταχειρισθούμε ²¹⁶ γι' ἀπόδειξη τοῦ ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι τρυφερός. Καὶ πράγματι, οὔτε στὴ γῇ ἀπάνου πατάει οὔτε στὰ κρανία, ποὺ δὲν εἶναι καὶ τόσο μαλακά, παρὰ στὰ πιδ μαλακά ποὺ ὑπάρχουν ²¹⁷ καὶ πατάει καὶ κατοικεῖ. Στὰ αἰσθήματα καὶ στὶς ψυχές, θέλω νὰ πῶ, τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων ἔχει στῆ-

δεσμὰ τὸν Κρόνο καὶ τοὺς Τιτᾶνας, ἐκάρφωσε τὸν Προμηθέα κλπ. Ἡ ἐννοια τῆς Ἀνάγκης εἶναι πολὺ βαθειά. «Ἀνάγκη καὶ θεοὶ πείθονται».

214. Ἄτῃ. Συμφορὰ ποὺ χτυπάει τοὺς θνητοὺς στὸ κεφάλι. Τὸν τύφλωσε ὁ θεὸς καὶ καταστρέφει μόνος του τὸν ἑαυτοῦ του, χωρὶς νὰ τὸ ξαίρη,—λέει σήμερα ὁ θεός. Αὕτῃ ἡ τύφλωση τοῦ νοῦ καὶ ἡ καταστροφὴ εἶναι ἡ Ἄτῃ ποὺ πατάει τὸν ἄνθρωπο στὸ κεφάλι.

215. Ὅμηρ. Ἰλ. Γ 92.

216. Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ πληθυντικὸς ποὺ μεταχειρίζεται γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του,—δευτέρα φορὰ εἰν' αὐτή. Κανείς ἄλλος δὲ μίλησε ἔτσι.

217. Γνωστὸ ἀπὸ τὴν «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους τό : «Ἐρως...δὲς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς νεάνιδος ἐν νυχεύεις».

θρόπων τὴν οἶκῃσιν ἰδρῦνται· καὶ οὐκ αὖ ἐξῆς ἐν πάσαις ταῖς ψυχαῖς, ἀλλ' ἦτινι ἂν σκληρόν ἦθος ἐχούσῃ ἐντύχῃ, ἀπέρεχεται, ἥ δ' ἂν μαλακόν, οἰκίζεται. ἀπτόμενον οὖν
196 τῶν, ἀπαλώτατον ἀνάγκη εἶναι. νεώτατος μὲν δὴ ἐστὶ καὶ ἀπαλώτατος, πρὸς δὲ τούτοις ὕγρὸς τὸ εἶδος, οὐ γὰρ ἂν οἷός τ' ἦν πάντῃ περιπτύσσεσθαι οὐδὲ διὰ πάσης ψυχῆς καὶ εἰσιὼν τὸ πρῶτον λανθάνειν καὶ ἐξιὼν, εἰ σκληρὸς ἦν. συμμέτρου δὲ καὶ ὕγρας ιδέας μέγα τεκμήριον ἡ εὐσχημοσύνη, ὃ δὴ διαφερόντως ἐκ πάντων ὁμολογουμένως Ἔρως ἔχει· ἀσχημοσύνη γὰρ καὶ Ἔρωτι πρὸς ἀλλήλους αἰεὶ πόλεμος. χρόας δὲ κάλλος ἢ κατ' ἀνθὴ δίαίτα τοῦ
 B θεοῦ σημαίνει· ἀνανθεῖ γὰρ καὶ ἀπτηνηκότι καὶ σώματι καὶ ψυχῇ καὶ ἄλλῳ ὀτῶσιν οὐκ ἐνίξει Ἔρως· οὗ δ' ἂν εὐανθῆς τε καὶ εὐώδης τόπος ἦ, ἐνταῦθα καὶ ἵζει καὶ μένει.

XIX. *Περὶ μὲν οὖν κάλλους τοῦ θεοῦ καὶ ταῦθ' ἱκανὰ καὶ ἔτι πολλὰ λείπεται· περὶ δὲ ἀρετῆς Ἔρωτος μετὰ ταῦτα λεκτέον· τὸ μὲν μέγιστον ὅτι Ἔρως οὗτ' ἀδικεῖ οὗτ'*

E 8 οἰκίζεται : ἐνοικίζει Naber || ἀπτόμενον : ἀπτόμεθα Richards ||
196 A 1 ἀπαλώτατον : om. Stob. || 5 ὕγρας : secl. Iahn τρυφερᾶς Vermehren ἀβρᾶς Sehrwald || ιδέας : οὐσίας Stobaeus || 8 ἢ κατ' : ἢ κατὰ Stob. | δίαίτα : δὴ τὰ Stob. || B 1 σημαίνει· ἀνανθεῖ : σημαίνειεν. Ἀνθεῖ Stob. || B 3 ἐνταῦθα : ἐνταῦθα δὲ Stob. Iahn Burnet Sykutris || ἵζει : ἐνιζάνει Aristaenetus

218. ὕγρὸς τὸ εἶδος : ὕγρὸς = ρευστός, ελαστικός, λυγρός. Εἶδος καὶ ιδέα στὸν Πλάτωνα εἶναι συνώνυμα, καὶ σημαίνουν ὅχι τὴν οὐσίαν ἢ τὴν ἐννοίαν, ἀλλὰ τὴν καθαρὴ μορφή καὶ τὸ τέλει ἰδῶμα (δραμα, ἐποπτεία). Ἀντίστοιχο νεοελληνικὸ εἶναι ἡ εἶδος. (Βλ. καὶ Κ. Γεωργούλη—Πρώτη Φιλοσοφία Ἀριστοτέλους, σελ. 357. Βλ. σημ. 297).

219. Βαθεῖα ψυχολογικὴ παρατήρηση. Ὁ ἔρωτας μπαίνει μέσα μας καὶ μᾶς κυριεύει χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε, λαθραῖα. Τὸ ἴδιο καὶ ὅταν σβύνη. Πολλὲς φορὲς νομίζουμε ὅτι ἀγαποῦμε ἀκόμα, κι ὁμοῦς ὁ ἔρωτας πάει, ἔχει φύγει.

σει τὸ σπιτικό του· κι ὄχι πάλι σ' ὅλες τὶς ψυχὲς μὲ τὴν σειρά, παρὰ ὅποιαν ἀπαντήση νάχη σκληρὴ καρδιά, τὴν ἀφήνει καὶ φεύγει, ὅποιαν ὅμως βρῇ μὲ τρυφερὴ καρδιά, ἐκεῖ φωλιάζει. Ἀφοῦ λοιπὸν καὶ μὲ τὰ πόδια του καὶ μὲ τὰ ὅλα του πάντοτ' ἔρχεται σ' ἐπαφὴ μὲ τὰ μαλακώτερα τῶν μαλακῶν, ἀναγκαστικὰ θὰ εἶναι ὁ τρυφερώτατος.

Νεώτατος εἶναι λοιπὸν καὶ τρυφερώτατος. Κοντὰ σ' αὐτὰ ὅμως εἶναι καὶ λυγρὸς στὴν εἰδῇ²¹⁸. Γιατὶ ἂν ἦταν ἀλύγιστος, δὲν θὰ μπορούσε νὰ λυγάη καὶ νὰ μαζεύη ὁλότε-λα, οὔτε νὰ πρωτοπαίνη σὲ κάθε ψυχὴ καὶ νὰ βγαίνει, λα-θραῖα²¹⁹. Καὶ τρανὴ ἀπόδειξη μιᾶς εἰδῆς συμμετρικῆς καὶ λυγερῆς εἶναι ἡ χάρη²²⁰, αὐτὸ δὲ πού ὁμολογουμένως πιά ὁ Ἔρως τῶχει περισσότερό ἀπὸ κάθε ἄλλον· γιατί ἡ ἀσχήμια καὶ ὁ Ἔρως ἔχουν πάντα πόλεμο ἀναμεταξύ τους. Κι ὅσο γιὰ τὸν πεντάμορφο χρωματισμὸ τῆς ὄψης του, τὸν δεί-χνει ἡ ζήση τοῦ θεοῦ μέσ' στὰ λουλούδια²²¹. γιατί σὲ ἀλου-λούδιαστο ἀκόμα ἢ σὲ ξελουλουδιασμένο πιά σῶμα ἢ ψυ-χή²²² ἢ ἄλλο ὅ, τι δήποτε ὁ Ἔρως δὲ φωλιάζει· ὅπου ὅμως ὑπάρχει καλοανθισμένος καὶ μοσχοβολημένος τόπος, ἐκεῖ καὶ κάθεται καὶ μένει.

ΧΙΧ. Περί τῆς καλλονῆς τοῦ θεοῦ καὶ τοῦτα βεβαίως εἶν' ἄρκετά, κι ἄλλα πολλὰ πού τὰ παραλείπω. Τώρα πλέον πρέπει νὰ μιλήσω περὶ τῆς ἀρετῆς²²³ τοῦ Ἐρωτος. Λοιπόν,

220. Εὐ σ χ η μ ο σ ύ ν η = χάρη, κομψότης. — Ἀσχημοσύνη = ἔλειψη κάθε χάρης, ἀσχήμια.

221. Ἐπίγραμμα πού τὸ ἀποδίδουν στὸν Πλάτωνα λέει: «Ἐν καλύκεσι ρόδων πεπεδημένος ὕπνῳ εὔδε μειδιῶν...» — «σὲ μπουμπούκια ρόδων μὲ χαμόγελο κοιμότανε δαμασμένος ἀπὸ τὸν ὕπνον». | Ὁ Συκ. τὸ ἐπίγραμμα τὸ μεταφράζει λάθος. (Βλ. «Νέον Κράτος» Αὐγούστου 1938-ἄρθρον Πεζοπούλου).

222. Ψυχή: ἐδῶ σημαίνει καρδιά, τὸ συναισθηματικὸν μέρος.

223. Γιὰ τὴν ἀρετὴν μίλησαν καὶ ὁ Φαῖδρος καὶ ὁ Πανυσανίας καὶ ἔνουσαν κυρίως τὴν ἀνδρεία. Ὁ Ἐρυξίμαχος μὲ τὸ ἀγαθὸς καὶ ἀρετὴ ἔνοουσε μᾶλλον τὴ σοφία. Οἱ ρήτορες καὶ οἱ σοφισταί, τοὺς ὁποίους μιμεῖται ἐδῶ ὁ Ἀγάθων, ἔκαναν τὴ διάκριση τῆς ἀρετῆς εἰς τέσσερα μέρη: δικαιοσύνη, σωφροσύνη (φρονιμάδα), ἀνδρεία, σοφία ἢ φρόνησις. Αὕτῃ τῇ διαίρεση παραδέχθηκε καὶ ὁ Πλάτων (Φαῖδ. 82, 83, 114, Πρωτ. 322—329, —καὶ πιδ κάτω ἡ Διοτίμα). Συνήθως ὁ Πλάτων ὀνομάζει ἓνα μέ-ρος λ.χ. δικαιοσύνη καὶ προσθέτει: καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν (δηλ. τὰλλα τρία μέρη). Βλέπε. 184c, 209A καθὼς καὶ σημ. 119.

ἀδικεῖται οὐθ' ὑπὸ θεοῦ οὔτε θεόν, οὐθ' ὑπ' ἀνθρώπου
οὔτε ἄνθρωπον. οὔτε γὰρ αὐτὸς βία πάσχει, εἴ τι πάσχει—
C βία γὰρ Ἐρωτος οὐχ ἄπτεται—οὔτε ποιῶν ποιεῖ—πᾶς
γὰρ ἐκὼν Ἐρωτι πᾶν ὑπηρετεῖ—ἀ δ' ἂν ἐκὼν ἐκόντι ὁμολο-
γήσῃ, φασὶν οἱ π ὁ λ ε ω ς β α σ ι λ ῆ ς ν ὁ μ ο ι δίκαια
εἶναι. πρὸς δὲ τῇ δικαιοσύνῃ σωφροσύνης πλείστης μετέχει.
εἶναι γὰρ ὁμολογεῖται σωφροσύνη τὸ κρατεῖν ἡδονῶν καὶ ἐπι-
θυμιῶν, Ἐρωτος δὲ μηδεμίαν ἡδονὴν κρείττω εἶναι· εἰ δὲ
ἥττους, κρατοῖντ' ἂν ὑπὸ Ἐρωτος, ὁ δὲ κρατοῖ, κρατῶν
δὲ ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ὁ Ἐρως διαφερόντως ἂν σω-
φρονοῖ. καὶ μὴν εἷς γε ἀνδρείαν Ἐρωτι οὐδὲ Ἀρης ἀνθί-
D σταται. οὐ γὰρ ἔχει Ἐρωτα Ἀρης, ἀλλ' Ἐρως Ἀρη,
Ἀφροδίτης, ὡς λόγος· κρείττων δὲ ὁ ἔχων τοῦ ἐχομένου· τοῦ
δ' ἀνδρειοτάτου τῶν ἄλλων κρατῶν πάντων ἂν ἀνδρειό-
τατος εἴη· περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης καὶ
ἀνδρείας τοῦ θεοῦ εἴρηται, περὶ δὲ σοφίας λείπεται· ὅσον
οὖν δυνατόν, πειρατέον μὴ ἐλλείπειν. καὶ πρῶτον μὲν,
ἴν' αὖ καὶ ἐγὼ τὴν ἡμετέραν τέχνην τιμήσω ὥσπερ Ἐρξί-
E μαχος τὴν αὐτοῦ, ποιητῆς ὁ θεὸς σοφὸς οὕτως ὥστε καὶ
ἄλλον ποιῆσαι· πᾶς γοῦν ποιητῆς γίγνεται, κ ἄ ν ἄ μ ο υ σ ο ς
ἦ τ ο π ρ ῖ ν, οὐ ἂν Ἐρως ἄψηται. ὧ δὴ πρέπει ἡμᾶς μαρτυ-
ρίῳ χρῆσθαι, ὅτι ποιητῆς ὁ Ἐρως ἀγαθὸς ἐν κεφαλαίῳ
πᾶσαν ποίησιν τὴν κατὰ μουσικὴν· ἀ γάρ τις ἢ μὴ ἔχει

C 2 πᾶν : πᾶνθ' Stob. || ἂν : ἂν τις Stephanus || 3 βασιλῆς : βασι-
λεῖς WV Stob. || 4 πλείστης : πλείστον Cobet || 9 ἀνδρείαν : ἀν-
δρίαν B || D 1 Ἀρη : Ἀρει V || 2 Ἀφροδίτης : del. Naber || 3 ἂν :
om. BV || 7 ἴν' αὖ : αὖ BV ἴν' οὖν Stobn || E 1 αὐτοῦ : αὐτοῦ TW
αὐτοῦ V Stobn || 2 κἄν B² : καὶ B || 3 ἦ : εἴη Stobn || 4 χρῆσθαι
: χρήσασθαι Stop. Blass Bury | 5 τὴν κατὰ τὴν μουσικὴν (et
Stob.) : del Sauppe.

224. Τῇ φράσει τὴν εἶπεν ὁ Ἀλκιδάμας, μαθητῆς τοῦ Γοργίου
('Αριστοτ. Ρητορ. 1406a 22).

225. Γνωστὴ ἡ νομικὴ φράσις : « Ἡ δὲ συμφωνία

τὸ σπουδαιότερον εἶναι, πού ὁ Ἔρως οὔτε ἄνθρωπο ἀδικεῖ οὔτε θεό, οὔτ' ἀπὸ θεοῦ ἀδικεῖται οὔτε ἀπὸ ἀνθρώπου. Γιατί οὔτε ὁ ἴδιος παθαίνει ὅ, τι παθαίνει μὲ τὴ βία (βία, καθὼς ξαίρουμε στὸν Ἑρωτα δὲ χωράει), οὔτε ἐνεργεῖ ὅ, τι ἐνεργεῖ μὲ τὴ βία· (γιατί ὁ καθένας θεληματικὰ ὑπηρετεῖ τὸν Ἑρωτα στὸ κάθετι)· καὶ ὅσα συμφωνοῦν δυὸ ἄνθρωποι μὲ τὴ θέλησίν τοις, οἱ βασιλιάδες τῆς πολίτεϊας, οἱ νόμοι ²²⁴, λένε ὅτι εἶναι δίκαια ²²⁵. Κι ἐκτὸς ἀπ' τὴ δικαιοσύνη κατέχει καὶ ἀφθονη φρονιμάδα ²²⁶. Γιατί ὅλοι συμφωνοῦν ὅτι φρονιμάδα εἶναι τὸ νὰ ἐξουσιάζη κανεὶς τίς ἡδονές καὶ τίς ἐπιθυμίες του, κι ὅτι ἀπὸ τὸν Ἑρωτα καμιά ἡδονὴ δὲν εἶν' ἀνώτερη. Ἄλλ' ἂν οἱ ἡδονές εἶναι κατώτερές του, θὰ εἴπῃ ὅτι ἐξουσιάζονται ἀπὸ τὸν Ἑρωτα κι αὐτὸς τίς ἐξουσιάζει κι ἀφοῦ ὁ Ἔρως ἐξουσιάζει τίς ἡδονές καὶ τίς ἐπιθυμίες, θὰ πῇ πὼς εἶναι ἐξαιρετικὰ φρόνιμος. Κι ὅσο πάλι γιὰ τὴν ἀνδρεία του, στὸν Ἑρωτα οὔτ' ὁ Ἄρης δὲ μπορεῖ ν' ἀντισταθῇ. Γιατί δὲν νικαίει τὸν Ἑρωτα ὁ Ἄρης, παρὰ τὸν Ἄρη ὁ Ἑρωτας—τῆς Ἀφροδίτης—, κατὰ πού λέει ὁ λόγος καὶ φυσικὰ ὁ νικητὴς εἶναι πιὸ ἀντρεωμένος ἀπὸ τὸν νικημένον. Κι ἀφοῦ νικαίει τὸν πιὸ ἀντρεωμένον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, φυσικὰ εἶν' ὁ πιὸ ἀντρεωμένος ἀπ' ὅλους ²²⁷. Λοιπὸν γιὰ τὴ δικαιοσύνη καὶ γιὰ τὴ φρονιμάδα καὶ τὴν ἀνδρεία τοῦ θεοῦ ὠμίλησα, μένει ὅμως γιὰ τὴ σοφία του. Ὅσο μπορῶ λοιπὸν πρέπει νὰ προσπαθῇσω νὰ μὴν ὑστερήσω. Καὶ πρῶτα-πρῶτα γιὰ νὰ τιμῇσω κι ἐγὼ τὴν τέχνη μου, ὅπως ὁ Ἑρμύμαχος τὴ δική του, ὁ θεὸς εἶναι ποιητὴς τόσο πολὺ σοφός, πού κι ἕναν ἄλλον νὰ τὸν κάμῃ ποιητὴ καὶ πραγματικῶς, ὁ καθένας, μόλις τὸν ἐγγίξῃ ὁ Ἑρωτας, γίνεται ποιητὴς, ἔστω κι ἂν ἦ ταν ἄμουσος ²²⁸ πρῶτον. Αὐτὸ λοιπὸν πρέπει ἐμεῖς νὰ τὸ πάρουμε γι' ἀπόδειξη, ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ἄριστος ποιητὴς σὲ κάθε ποίηση γενικὰ, πού ἔχει σχέση μὲ τὴ μουσι-

ἀντὶ νόμου ἐστὶ» ἐφαρμάζεται κυρίως στὸ ἰδιωτικὸ δίκαιο, καὶ δταν ἡ συμφωνία δὲν προσκρούῃ σὲ ὀρισμένα κωλύματα (—παράνομη, ἀθέμιτη, ἀνήθικη, ἀδύνατη).

226. Σωφροσύνη = φρονιμάδα, ἐγκράτεια.

227. Γνωστὸ εἶναι ὅτι ὁ Ἄρης ἐρωτεύθηκε τὴν Ἀφροδίτη, ἐπομένως τὸν ἐνίκησε ὁ ἔρως τῆς Ἀφροδίτης. Γνωστὸ εἶναι ἐπίσης τὸ περίφημο «Ἔρως, ἀνίκητε μάχαν...» τοῦ Σοφοκλῆ. Τὰ συμπεράσματα τοῦ Ἀγάθωνος βγαίνουν μ' εὐκολία καὶ μὲ σοφιστεία.

218. Εὐριπίδου Σθενέβοια ἀπόσπασμα. 663.

- 197** ἢ μὴ οἶδεν, οὐτ' ἂν ἐτέρῳ δοίῃ οὐτ' ἂν ἄλλον διδάξειε. καὶ μὲν δὴ τὴν γε τῶν ζώων ποιήσιν πάντων τίς ἐναντιώσεται μὴ οὐχὶ Ἔρωτος εἶναι σοφίαν, ἣ γίγνεται τε καὶ φύεται πάντα τὰ ζῶα ; ἀλλὰ τὴν τῶν τεχνῶν δημιουργίαν οὐκ ἴσμεν, ὅτι οὐ μὲν ἂν ὁ θεὸς οὗτος διδάσκαλος γένηται, ἐλλόγιμος καὶ φανὸς ἀπέβη, οὐ δ' ἂν Ἔρως μὴ ἐφάφηται, σκοτεινός ; τοξικὴν γε μὴν καὶ ἰατρικὴν καὶ μαντικὴν Ἀπόλλων ἀνεῦρεν ἐπιθυμίας καὶ ἔρωτος ἡγεμονεύσαν-
- B** τος, ὥστε καὶ οὗτος Ἔρωτος ἂν εἴη μαθητὴς, καὶ Μοῦσαι μουσικῆς καὶ Ἡφαιστος χαλκείας καὶ Ἀθηναῖα ἰστοουργίας καὶ Ζεὺς κυβερνᾶν θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων· ὅθεν δὴ καὶ κατεσκευάσθη τῶν θεῶν τὰ πράγματα Ἔρωτος ἐγγενομένου, δηλὸν ὅτι κάλλους (αἴσχει γὰρ οὐκ ἔνι Ἔρως)· πρὸ τοῦ δέ, ὥσπερ ἐν ἀρχῇ εἶπον, πολλὰ καὶ δεινὰ θεοῖς ἐγίγνετο. ὡς λέγεται, διὰ τὴν τῆς Ἀνάγκης βασιλείαν· ἐπειδὴ δ' ὁ θεὸς οὗτος ἔφνυ, ἐκ τοῦ ἐρᾶν τῶν καλῶν πάντ'
- C** ἀγαθὰ γέγονε καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις. οὕτως ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Φαῖδρε, Ἔρως πρῶτος αὐτὸς ὢν κάλλιστος καὶ ἀριστος μετὰ τοῦτο τοῖς ἄλλοις ἄλλων τοιούτων αἴτιος εἶναι. ἐπέρ-

197 A 2 μὲν δὴ : μὴν δὴ W μὴν Stob. || ποιήσιν : del. Blass || πάντων : πάντως Stobn. || 4 οὐκ : del. Blass || 8 ἀνεῦρεν : ἀνήϋρεν : Schanz Burnet || B 1 καὶ οὗτος : del. Blass || 3 κυβερνᾶν (et Stob.) : κυβερνήσεως V κυβερνᾶν τὰ Vögelin || 4-5 ἐγγενομένου : ἐγγιγνομένου Stob. || αἴσχει : αἴσχους Ast || ἔνι Porson Iahn Hermann Hug : ἐπεστίν W¹ Stob. Robin ἔνεστι B¹ V ἔτι Schanz ἐπι Burnet ἔστιν Ast Rettig || C2 πρῶτος αὐτός : πρὸ τῶν αὐτῶν Stob.

229. Π ᾱ σ α ν ποιήσιν τὴν κατὰ μουσικὴν. Στὴν πλατεῖα ἔννοια τῆς μουσικῆς περιέχονται καὶ οἱ ἑννέα Μοῦσαι, γενικῶς τὰ γράμματα καὶ ἡ ἁρμονία τῶν ἤχων καὶ ἡ ὀρχηστική, —γενικῶς κάθε τέχνη πού ἐξελίσσεται σὲ χρόνον. Στὴν εἰδικὴ ἔννοια, εἶδαμε ὅτι, περιέχονται ἡ ἁρμονία (τὰ μέλη) καὶ ὁ ρυθμὸς (τὰ ἔμμετρα ποιήματα). Σήμερα μὲ τὴ μουσικὴ ἔννοιά μὲ μόνο τὴν τέχνη τῶν ἤχων. Βλέπε λόγον Ἐρυσμάχου, 187 A—E, καὶ σημ. 146.

κή²²⁹. γιατί ὅσα δὲν τὰ ἔχει ἢ δὲν τὰ ξαίρει κανεῖς οὔτε νὰ τὰ δώσῃ μπορεῖ οὔτε νὰ διδάξῃ σὲ ἄλλον. Καὶ μάλιστα γιὰ τὴ δημιουργία ὅλων τῶν ζωντανῶν ὁργανισμῶν ποίους θὰ φέρῃ ἀντίρρηση ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι τοῦ Ἑρωτος σοφία, ποὺ μ' αὐτὴ γεννιοῦνται καὶ φυτρώνουν ὅλα ὅσα ἔχουνε ζωή;²³⁰.

Ἀλλὰ μήπως δὲν ξαίρουμε ὅτι καὶ στὴ μαστοριά τῶν τεχνῶν²³¹ ὁποῖος πάρῃ δάσκαλο αὐτὸν τὸν θεὸ γίνεται περίφημος καὶ λαμπρὸς τεχνίτης, ἐνῶ ὁποιον δὲν τὸν ἀγγίξῃ ὁ Ἑρωτας μένει στὸ σκοτάδι;²³². Καὶ στ' ἀλήθεια, ὁ Ἀπόλλων ἀνακάλυψε τὴν τοξευτικὴ καὶ τὴν ἱατρικὴ καὶ τὴ μαντικὴ ἔχοντας ὁδηγὸ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, ὥστε καὶ αὐτὸς τοῦ Ἑρωτος μαθητὴς μπορεῖ νὰ εἰπωθῇ ὅτι εἶναι, καθὼς καὶ οἱ Μοῦσες γιὰ τὴ μουσικὴ καὶ ὁ Ἥφαιστος γιὰ τὴ μεταλλουργία καὶ ἡ Ἀθηνᾶ γιὰ τὴν ὑφαντουργία καὶ ὁ Ζεὺς γιὰ τὴν κυβέρνηση θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τέλος πάντων διωργανωθήκανε τὰ πράματα τῶν θεῶν, μόλις ὁ Ἑρως παρουσιάσθηκε ἀνάμεσά τους, ὁ Ἑρως τοῦ ὠραίου δηλαδὴ (γιατὶ στὴν ἀσχήμια μέσα ὁ Ἑρως δὲν ὑπάρχει)· ἐνῶ πρωτύτερα, ὅπως εἶπα στὴν ἀρχή, ἐγίνονταν πολλὰ καὶ τρομερὰ πράματα στοὺς θεοὺς, ἐπειδὴ ἐβασίλευε ἡ Ἀνάγκη. Μόλις ὁμως ἐγεννήθηκε αὐτὸς ὁ θεός, ἀπὸ τὴν ἐρωτικὴ τάση πρὸς κάθε ὠραῖο ἔχουνε γίνει ὅλα τ' ἀγαθὰ καὶ στοὺς θεοὺς καὶ στοὺς ἀνθρώπους.

Γι' αὐτὸ ἐγὼ πιστεύω, Φαῖδρε, πὼς ὁ Ἑρως ὄχι μόνον εἶναι ὠραιότατος καὶ ἄριστος, ἀλλὰ καὶ στοὺς ἄλλους προξενεῖ ἄλλα παρόμοια.

230. γίγνεται καὶ φύεται πάντα τὰ ζῶα: ζῶα ἐδῶ εἶναι τὰ ἐνζῶα ὄντα, ὅσα ἔχουνε ζωή, δηλ. τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά. Τὰ ἔμψυχα ὄντα (Συκ. Διαμ. Φωτ.) δὲν εἶναι σωστὴ μετάφραση τοῦ ὅρου ζῶα (=ζῶα καὶ φυτά), γιατί τὰ φυτά δὲν ἔχουν ψυχή.

231. τεχνῶν δημιουργία. Τὴν ἔννοια τῆς τέχνης βλέπε λόγον Ἑρυνιάχου καὶ σημ. 132 καὶ 137. Τέχνη κυρίως θὰ εἰπῇ βιοτεχνία καὶ καλὰ τέχνη (ἀρχιτεκτονικὴ, γλυπτικὴ, ζωγραφικὴ). Ἐπειτα κάθε πρακτικὴ ἀσκήσις τῆς ἐπιστήμης, τὸ ἐπάγγελμα. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη καὶ ὁ Ἀγάθων μιλάει γιὰ τὴ δεικὴ τοῦ τέχνη καὶ ἔννοει τὴ μουσικὴ (ἁρμονία καὶ ρυθμός). Καὶ στὴ νέα γλῶσσα ἡ λέξις τέχνη ἔχει τὸ ἴδιο σχεδὸν νόημα, καθὼς καὶ τὰ τεχνίτης καὶ μάστορας. Δημιουργία=μαστοριά, —καὶ ἐφεύρεση. | τέχνηα=πρακτικὲς τέχνες (Φωτ.) habileté technique (Robin). Ἄλλ' ὁ ὅρος πρακτικὲς τέχνες περιορίζει τὸ πλατὺ νόημα τῆς τέχνης.

232. Δηλαδὴ, ἀσήμαντος, δὲν φαίνεται, ἀντίθετο τοῦ φανός.

χεται δέ μοί τι καὶ ἔμμετρον εἶπεῖν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ποιῶν

εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις, πελάγει δὲ γαλήνην
νῆγεμίαν τ' ἀνέμων κοίτην ὕπνον τ' ἐνὶ κήδει.

- D οὗτος δὲ ἡμᾶς ἀλλοτριότητος μὲν κενοῖ, οἰκειότητος δὲ
πληροῖ, τὰς τοιάσδε ξυνόδους μετ' ἀλλήλων πάσας τιθεῖς
ξυνιέναι, ἐν ἑορταῖς, ἐν χοροῖς, ἐν θυσίαις γιγνόμενος
ἡγεμών· πραότητα μὲν πορίζων, ἀγριότητα δ' ἐξορίζων·
φιλόδωρος εὐμενείας, ἄδωρος δυσμενείας· ὕλεως ἀγα-
θοῖς, θεατὸς σοφοῖς, ἀγαστὸς θεοῖς· ζηλωτὸς ἀμοίροις,
κτητὸς εὐμοίροις· Τρυφῆς, Ἀβρότητας, Χλιδῆς, Χαρίτων,
Ἰμέρεον, Πόθου πατήρ· ἐπιμελὴς ἀγαθῶν, ἀμελὴς κακῶν·
E ἐν πόνῳ, ἐν φόβῳ, ἐν πόθῳ, ἐν λόγῳ κυβερνήτης, ἐπι-

C ἡ ἔμμετρον : ἐμμέτρως Hermogen. Method. || 6 τ' ἀνέμων (et Stob.) : ἀνέμων BTW Robin : δ' ἀνέμοις Hermog. || κοίτην (et Hermog.) κοίτην τε Stob. κοίτη τε Dindorf Iahn κοίτη δ' Hermann || τ' ἐνὶ κήδει B² (et Hermog. Stob.) : τε νικηδεῖ B τε νικηδὴ W τε νικηδῇ T τ' ἐνὶ γήθει Bast τ' ἐνὶ κήτει Hommel τ' ἐνὶ κοίτῃ ἀκηδῇ Badham νηκηδῇ Dindorf Hermann λαθικηδῇ Winkelm || D 1 οὗτος δέ : οὗτος γάρ Stob. || 3 θυσίαις : θυσίαισι W Burnet θιάσις Bury || 5 ὕλεως ἀγαθοῖς Stob. Iahn Hermann Schanz del. Rettig ὕλεως ἀγαθὸς Usener Hug Bury ὕλεως ἀγαθὸς codd. Robin || 7 τρυφῆς : secl. Usener || 8 Πόθου : om. Stobn del. Schanz secl. Iahn Hug || E 1 πόνῳ.. φόβῳ... πόθῳ... λόγῳ... πόνῳ ... πόθῳ ... φόβῳ ... λόγῳ Stob² φόβ. πόθ. πόν. μόγῳ Schütz πόνῳ... φόβ. μόθῳ μόγῳ Iahn et alii alia || 1—2 ἐπιβάτης : secl. Badham.

233. Τὸ κείμενο τοῦ β' στίχου εἶναι ἀμφίβολο. Γραφὲς καὶ διορθώσεις ποικίλεις (βλέπε κριτ. ὑπόμνημα τοῦ κειμένου)· ἐπιορίσθησα τῇ γραφῇ ποὺ δίνει πῶς ἱκανοποιήτικο νόημα καὶ πῶς κανονικὴ σύνταξις, κατὰ τὴ γνώμη μου.

234. Ἀλλοτριότης : τὸ αἶσθημα τοῦ ὅτι εἴμεθα ξένοι πρὸς τὸν ἄλλο κόσμον, μοναξιά.

235. οἰκειότης : ἀντίθετο τοῦ ἀλλοτριότητος. Σημαίνει στενὴ γνωριμία. Τὴ λέξη τὴν ἔχομε καὶ σήμερον : ἔχομε οἰκειότητα. Στὸ λόγο τοῦ Ἀριστοφάνη εἶχε ἄλλο νόημα : στοργή· κυρίως σημαίνει : οἰκογενειακὴ σχέσις.

Καὶ μοῦρχεται νὰ πῶ καὶ κάτι σὲ στίχους, πῶς αὐτὸς εἶναι ποῦ φέρνει :

Στοὺς ἀνθρώπους τὴν εἰρήνην
καὶ στὸ πέλαο τὴ γαλήνη,
τὸ σιγάνημα, τὸ πλάγιασμα
στοὺς ἀνέμους,
καὶ τὸν ὕπνο καταλάγιασμα
στοὺς θλιμμένους²³³.

Αὐτὸς μᾶς διώχνει τὴ μοναξιά²³⁴ κι' ἀπὸ οἰκειότητα²³⁵ μᾶς πλημμυρᾷ,
Βάζοντάς μας ὅλες τίς τέτοιες συγκεντρώσεις
νὰ κάνουμε μαζί, μπαίνοντας ὁδηγητὴς
στὶς γιορτές, στοὺς χορούς, καὶ στὶς θυσίες.
Δίνοντάς μας τὴν βολικάδα, παίρνοντάς μας τὴν ἀγριάδα,
Χαρίζοντάς μας τὴ συμπάθεια²³⁶, μὴ προκαλῶντας ἀντιπάθεια
εἰναικὸς στοὺς γενναίους²³⁷, καμάρι²³⁸ γιὰ τοὺς σοφοὺς, ἀγαλ-
[λίαση γιὰ τοὺς θεοὺς.

Τὸν λαχταροῦν οἱ ἀμέτοχοι, τὸν ἀποχτοῦν οἱ καλότυχοι ²³⁹.
Τῆς Ἀπολαύσεως, τῆς Ἀβρότης, τῆς Χλιδῆς, τῶν Χαρίτων
τῆς Λαχτάρας, τοῦ Πόθου ὁ πατέρας
Γιὰ τοὺς γενναίους πονετικὸς, γιὰ τοὺς δειλοὺς²⁴⁰ ἀδιάφορος
στὸ μὶχθο, στὴν ἀγωνία ²⁴¹, στὸν πόθο, στὸ λόγο

236. φιλόδωρος εὐμενεΐας, ἄδωρος δυσμενεΐας: οἱ γενικὲς εἶναι ἀντικειμενικὲς στὰ φιλόδωρος, ἄδωρος. Δωρίζει τὴν εὐμένεια (συμπάθεια), ἀφαιρεῖ, δὲν προκαλεῖ τὴν δυσμένεια, ἀντιπάθεια. | Ἀλλιώτικα οἱ Συκ., Διαμ.

237. ἀγαθοί=γενναῖοι, τολμηροί. Καὶ πράγματι οἱ τολμηροὶ πετυχαίνουν στὸν ἔρωτα.

238. θεατὸς = θέαμα, θαῦμα, καμάρι.

239. Μὲ ζῆλο καὶ μὲ θερμὴ ἐπιδιώκουν νὰ τὸν ἀποκτήσουν ὅσοι δὲν τὸν ἔχουν, ἀλλὰ τὸν ἀποχτοῦν μόνον ὅσοι ἔχουν καλὴ μοῖρα (τύχη).

240. ἐπιμελῆς ἀγαθῶν, ἀμελῆς κακῶν. Τὸν νοιάζει, φροντίζει, ἐνδιαφέρεται, γιὰ τοὺς γενναίους, τολμηροὺς, καὶ δὲν τὸν μέλει, ἀδιαφορεῖ γιὰ τοὺς δειλοὺς. Τὰ ἀγαθῶν, κακῶν δὲν ἔχουν ἐδῶ ἠθικὴν σημασίαν, γιατί πολλές φορὲς οἱ ἀγαθοὶ (καλοὶ) ἀποτυχαίνουν εἰς τὸν ἔρωτα, ἐνῶ οἱ πονηροὶ καὶ κακοὶ πετυχαίνουν,— ὁπότε τὸ νόημα θὰ ἦταν ἐντίθετα. Βλ. σημ. 237.— Ὁ Robin μεταφράζει bons, méchants. Ἐπίσης καὶ Συκ., Διαμ., Φωτιάδης.

241. ἐν πόνῳ, ἐν φόβῳ: πόνος=κόπος, προσπάθεια γιὰ τὴν κατάρκτηση, καὶ ὄχι, τι τὸ σημερινὸ πόνος, θλίψη, βάσανο. Τὸ φόβος σημαίνει ὄχι φόβο, δειλία (τὴ δειλία τὴν ἀποστρέφεται ὁ θεός, σημ. 237, 240), σημαίνει ἀνησυχία, ἀγωνία γιὰ τὸ ἀγαπημένον πρόσωπο, πόνος. | Οἱ Συκ., Διαμ., Φωτ., τάφηνον ἀμετάφραστα.

βάτης, παραστάτης τε καὶ σωτὴρ ἄριστος, ξυμπάντων τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων κόσμος, ἡγεμὼν κάλλιστος καὶ ἄριστος, ὃ χρὴ ἔπεσθαι πάντα ἄνδρα ἐφνυνοῦντα καλῆς ψδῆς μετέχοντα, ἣν ἄδει θέλγων πάντων θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων νόημα· οὗτος, ἔφη, ὁ παρ' ἐμοῦ λόγος, ὦ Φαῖδρε, τῷ θεῷ ἀνακείσθω, τὰ μὲν παιδιᾶς, τὰ δὲ σπονδῆς μετρίας, καθ' ὅσον ἐγὼ δύναμαι, μετέχων.

- 198** **XX.** Εἰπόντος δὲ τοῦ Ἀγάθωνος πάντας ἔφη ὁ Ἀριστόδημος ἀναθορυβῆσαι τοὺς παρόντας, ὡς προεπόντως τοῦ νεανίσκου εἰρηκότος καὶ αὐτῷ καὶ τῷ θεῷ· τὸν οὖν Σωκράτη εἰπεῖν βλέψαντα εἰς τὸν Ἑρξίμαχον· Ἄρά σοι δοκῶ, φάναι, ὦ παῖ Ἀκουμενοῦ, ἀδεὲς πάλαι δέος δεδιέναι, ἀλλ' οὐ μαντικῶς, ἀ νῦν δὴ ἔλεγον, εἰπεῖν, ὅτι Ἀγάθων θαυμαστῶς ἔροϊ, ἐγὼ δ' ἀπορήσοιμι; Τὸ μὲν ἕτερον, φάναι τὸν Ἑρξίμαχον, μαντικῶς μοι δοκεῖς εἰρηκέναι, **B** ὅτι Ἀγάθων εὐ ἔρεϊ· τὸ δὲ σὲ ἀπορήσειν, οὐκ οἶμαι. Καὶ πῶς, ὦ μακάριε, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, οὐ μέλλω ἀπορεῖν καὶ ἐγὼ καὶ ἄλλος ὅστισιν, μέλλων λέξιν μετὰ καλὸν οὔτω καὶ παντοδαπὸν λόγον ῥηθέντα; καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐχ ὁμοίως μὲν θαυμαστά· τὸ δ' ἐπὶ τελευτῆς τοῦ κάλλους

E 2-3 τε θεῶν : θεῶν τε Sykutris || 4-5 καλῆς ψδῆς T² Stob. : καλῶς, ψδῆς codd. Robin καλῶς καλῆς ψδῆς vulg. Hermann καλῶς τῆς ψδῆς Ast καὶ ψδῆς Madvig. || 7 τὰ δέ : τὰ δὲ καὶ Methodius || 8 καθ' ὅσον : καθόσον BTV || **198** A 3 αὐτῷ B² αὐτῷ BW || 4 ἄρα B || 7 ἔροϊ B² : ἔροι B ἔροι TW ἔροῖν Cobet Iahn || B 3 λέξιν : ἐρεῖν V. || 5 τοῦ κάλλους : κάλλος V.

242. ν ό η μ α. Ἐδῶ σημαίνει τὸ αἶσθημα, τὴν καρδιά, ὅχι τὴ σκέψη.

243. Ὁ λόγος τοῦ Ἀγάθωνος χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ἀγάθωνα καὶ τὸ Σωκράτη, πρὸ κάτω. εἶναι ρητορικὸς καὶ με αὐστηρότατο διάγραμμα καὶ με ἀποδείξεις. Ὁλος ὁ λόγος προφέρεται με ρυθμὸ σά πεζοτράγουδο, καὶ πρὸ πάντων τὸ τελευταῖο μέρος. Τὸ διάγραμμα : I Ὁ Ἔρωσ εἶναι εὐδαιμονέστατος A' διότι εἶναι ὠραιότατος B' διότι εἶναι ἄριστος.—A ὠραιότατος 1) διότι εἶναι νεώτατος

τιμονιέρης, συναγωνιστής τοῦ πελάου καὶ τῆς στεριάς,

[λυτρωτῆς ἄριστος.

“Ὀλων μαζί θεῶν κι ἀνθρώπων στόλισμα,

“Ὁδηγητῆς πεντάμορφος καὶ ἄριστος

πού πρέπει κάθε ἄνθρωπος νά τόν ἀκολουθή δοξολογῶντας τόν

καὶ τραγουδῶντας μαζί του τῆμορφο τραγούδι,

πού τραγουδάει ἐκεῖνος καὶ μαγεύει

ὄλων τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων τίς καρδιές²⁴³.

Νά, ἡ προσφορά ἡ δική μου, Φαῖδρε, στοῦ θεοῦ, ὁ λόγος²⁴³ μου πού ἔχει βέβαια καὶ παιγνιδίσματα, ἔχει ὅμως, ὅσο φτάνει ἡ δύναμή μου, καὶ σοβαρολογί-ες, καθὼς πρέπει».

XX. Μόλις τέλειωσε τὸ λόγο του ὁ Ἀγάθων,—ἔλεγε ὁ Ἀριστόδημος,—ὅσοι βρίσκονταν ἐκεῖ μέσα κάμανε πάταγο ἐπιδοκιμάζοντας καὶ φωνάζοντας, πὼς ὁ νεαρὸς ὠμίλησε ὅπως ταίριαζε στὸν ἑαυτό του²⁴⁴ καὶ στοῦ θεοῦ. Τότε λοιπὸν ὁ Σωκράτης ἔρριξε τὸ βλέμμα του στὸν Ἐρυξίμαχο καὶ εἶπε : «—Ἐξακολουθεῖς λοιπὸν, γυιέ τοῦ Ἀκουμενοῦ, νά πιστεύεις ὅτι ὁ φόβος πού φοβήθηκα δὲν ἦτανε φόβος²⁴⁵ δικαιολογημένος καὶ δὲν τὰ εἶπα σὰν μάντης κεῖνα ποῦλεγα τώρα μόλις, πὼς ὁ Ἀγάθων θὰ μιλήσῃ θαυμασία, ἐνῶ ἐγὼ δὲ θάχῃ τί να πῶ ;» «—Τὸ ἓνα βέβαια, εἶπε ὁ Ἐρυξίμαχος, σὰ μάντης μοῦ φαίνεσαι πὼς τὸ εἶπες, τὸ ὅτι ὁ Ἀγάθων θὰ μιλήσῃ καλὰ· τὸ ἄλλο ὅμως, ὅτι δὲ θάχῃς τί νά πῆς, δὲν τὸ φαντάζομαι». «—Καὶ πῶς, καλότυχε,—εἶπε ὁ Σωκράτης,—νά μὴ βρεθῶ σὲ ἀμηχανία κι ἐγὼ κι ὁποιοσδήποτε ἄλλος, ὅταν πρόκειται νά ὁμιλήσῃ ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐκφώνηση ἑνὸς λόγου μὲ τόση ἐμορφιά καὶ τόση ποικιλία ; Κι ὅσο γιὰ τὰλλα δὲν ἦτανε βέβαια στὸν ἴδιο βαθμὸ ἀξιοθαύμαστα· ποὶς ὅμως μπόρεσε νά μὴ πάθῃ ἔκσταση ἀκούοντας

2 τρυφερώτατος, λυγρώτατος (ὕψος τὸ εἶδος) ἦτοι α') ἐλαστικώτατος, β') χαριτωμένος, 3) ὁμορφώτατος (καλλονή) στοῦ πρόσωπο—σύντροφος τῶν λουλουδιῶν, Β' ἄριστος διότι εἶναι 1) δικαιοῦτατος, 2) σωφρονέστατος, 3) ἀνδρειότατος, 4) σοφώτατος. II Τὰ δῶρα τοῦ Ἐρωτος : 1) παραθέτει στοῦ τέλος μὲ ἐνθουσιασμὸ σὰν ποίημα.

244. πρὸς τὸν αὐτὸν. Αὐτὸ πού εἶπαν οἱ ἄλλοι γιὰ τὸν Ἀγάθων, ἀληθεύει γιὰ ὅλους ὅσοι μίλησαν. Ὁ Πλάτων ἔφτιασε τὸ λόγο τοῦ καθενὸς ἀνάλογον καὶ πρέποντα καὶ σ' αὐτὸ φάνηκε ἀριστοτέχνης. Ἐκαστος ὠμίλησε πρὸς τὸν αὐτὸν.

245. ἀδελφὸς δέος δεδιέναι. Ἡ παρήχησις αὐτῆς ἐρ-χεται σὰν εἰρωνική ἀπομίμηση τοῦ λόγου τοῦ Ἀγάθωνος.

- τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων τίς οὐκ ἂν ἐξεπλάγη ἀκούων ;
 ἐπεὶ ἔγωγε ἐνθυμούμενος, ὅτι αὐτὸς οὐχ οἷός τ' ἔσομαι οὐδ'
 C ἐγγὺς τούτων οὐδὲν καλὸν εἰπεῖν, ὑπ' αἰσχύνῃς δλίγον
 ἀποδράς ὠχόμην, εἴ πη εἶχον. καὶ γὰρ με Γοργίου ὁ λό-
 γος ἀνεμίμνησεν, ὥστε ἀτεχνῶς τὸ τοῦ Ὀμήρου ἐπε-
 πόνθη· ἐφοβούμην μή μοι τελευτῶν ὁ Ἀγάθων Γοργίου
 κεφαλὴν δεινοῦ λέγειν ἐν τῷ λόγῳ ἐπὶ τὸν ἑμὸν λόγον
 πέμψας αὐτόν με λίθον τῇ ἀφωνίᾳ ποιήσῃ. καὶ ἐνενό-
 ησα τότε ἄρα καταγέλαστος ὢν, ἥνίκα ὑμῖν ὠμολόγουν
 D ἐν τῷ μέρει μεθ' ὑμῶν ἐγκωμιάσασθαι τὸν Ἑρωτα καὶ
 ἔφην εἶναι δεινὸς τὰ ἐρωτικά, οὐδὲν εἰδῶς ἄρα τοῦ πρά-
 γματος, ὡς ἔδει ἐγκωμιάζειν ὅτιοῦν. ἐγὼ μὲν γὰρ ὑπ'
 ἀβελτερίας ὦμην δεῖν τάληθ' ἔχειν περὶ ἐκάστου τοῦ
 ἐγκωμιαζομένου, καὶ τοῦτο μὲν ὑπάρχειν, ἐξ αὐτῶν δὲ
 τούτων τὰ κάλλιστα ἐκλεγόμενους ὡς εὐπρεπέστατα τιθέ-
 ναι· καὶ πάνν δὴ μέγα ἐφρόνονν ὡς εἰ ἔρῳν, ὡς εἰδῶς
 τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἐπαινεῖν ὅτιοῦν, τὸ δὲ ἄρα, ὡς ἔοικεν,
 E οὐ τοῦτο ἦν τὸ καλῶς ἐπαινεῖν ὅτιοῦν, ἀλλὰ τὸ ὡς μέγι-
 στα ἀνυτιθέναι τῷ πράγματι καὶ ὡς κάλλιστα, ἐάν τε ἦ
 οὕτως ἔχοντα ἐάν τε μή· εἰ δὲ ψευδῇ, οὐδὲν ἄρ' ἦν πρά-
 γμα. προῦρρήθη γὰρ, ὡς ἔοικεν, ὅπως ἕκαστος ἡμῶν τὸν
 Ἑρωτα ἐγκωμιάζειν δόξει, οὐχ ὅπως ἐγκωμιάσεται. διὰ

B 6 ἀκούων om. W || 7 οἷός τ' : οἷος W || C 3 ἐπεπόνθη Bekker
 (193 E 4) : ἐπεπόνθειν TW ἐπεπόνθει BIV || 5 ἐν τῷ λόγῳ : πελώρου
 Badham || 6 τῇ ἀφωνίᾳ : del. Hartmann || D 4 ἀβελτηρίας (et B¹) :
 ἀβελτερίας B Robin || 5 μὲν : πρῶτον μὲν Bast. || 8 τοῦ ἐπαινεῖν
 ὅτιοῦν : del. Badhan secl. Schanz Hug Bury || E 1 τοῦτο : τοῦ-
 τοις Bast. || 5 δόξει Stephanus : δόξη codd.

246. ὀνόματα = λέξεις, ῥήματα = φράσεις, ῥήσεις,
 τρόποι ἐκφράσεως.

247. Ὀδυσσ. λ. 633.

«... ἐμὲ δὲ χλωρὸν δέος ἦρει
 μή μοι Γοργεῖν κεφαλὴν δεινοῦ πελώρου
 ἐξ Ἀιδος πέμψειεν ἀγαυὴ Περσεφόνη ».

τὴν ὁμορφιά πού εἶχαν οἱ λέξεις καὶ οἱ φράσεις ²⁴⁶ τοῦ ἐπιλόγου ; Νά, ἐγὼ τοῦλάχιστο, νιώθοντας πῶς δὲ θὰ μπορέσω οὔτε κατὰ προσέγγιση νὰ πῶ τίποτε ὁμορφο, ἀπὸ τὴν ντροπὴ μου παρὰ λίγο νὰ τὸ σκάσω, ἂν μποροῦσα, ἀπὸ πούθενά. Καὶ τοῦτο γιατί ὁ λόγος του μοῦ θύμιζε τὸ Γοργία, ὥστε κυριολεκτικῶς εἶχα πάθει ἐκεῖνο πού λέει ὁ "Ὁμηρος γιὰ τὴ Γοργόνα ²⁴⁷· φοβόμουνα μήπως στὸ τέλος τοῦ λόγου του ὁ 'Αγάθων μοῦ στείλῃ ἐνάντια στὸ λόγο μου τὴν κεφαλὴ τοῦ Γοργία τοῦ δεινοῦ ρήτορος καὶ μὲ κάμη πέτρα χωρὶς φωνή ²⁴⁸.

Καὶ τότε πιά τὸ κατάλαβα τί γελοῖος ἦμουνα, ὅταν ἐσυμφωνοῦσα νὰ ἐγκωμιάσω κι ἐγὼ μὲ τὴ σειρὰ μου τὸν "Ερωτα μαζί μὲ σᾶς κι ἔλεγα πῶς εἶμαι φοβερὸς στὰ ἐρωτικά, χωρὶς νὰ ξαίρω πραγματικῶς τίποτ' ἀπ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, μὲ ποιὸ τρόπο δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ ἐγκωμιάζῃ κανεὶς ὁ, τιδῆποτε πρᾶμα. 'Εγὼ, σᾶς βεβαιῶ, εἶχα τὴν ἀφελῇ γνώμη ὅτι πρέπει νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια ²⁴⁹ γιὰ τὸ κάθε τι πού ἐγκωμιάζουμε, καὶ τοῦτο νὰ εἶναι ἡ βάση, κι ὕστερα, ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀλήθειες διαλέγοντας νὰ τὶς συνθέτουμε σὲ μιὰ σύνθεση ὅσο τὸ δυνατό καλλιτεχνικώτερη· καὶ γι' αὐτὸ εἶχα πολὺ μεγάλῃ πεποίθηση στὸν ἑαυτόν μου, ὅτι θὰ τὰ πῶ καλά, γιατί ἤξαιρα τάχα τὸν ἀλάθευτο τρόπο γιὰ νὰ παινεύω τὸ κάθε τι. Μά, ὡς φαίνεται, αὐτὸς ὁ τρόπος δὲν ἦταν ἐκεῖνος πού ἀπαιτεῖ ἡ σύνθεση ἐνὸς ωραίου ἐπαίνου, γιὰ νὰ παινέψῃ κανεὶς ὁ, τὴν δῆποτε, ἀλλὰ τὸ νὰ σωρῶνῃ ἐπάνω στὸ θέμα του ὅσο τὸ δυνατό πιδὲ μεγάλα καὶ πιδὲ ωραῖα προτερήματα, εἴτε εἶναι πραγματικὰ εἴτε ὄχι· κι ἂν ἦταν καὶ ψεύτικα, δὲ θὰ πείραζε φυσικὰ καθόλου. Γιατί, ὡς φαίνεται, εἰπώθηκε ἀπὸ τὴν ὅτι ὁ σκοπὸς εἶναι πῶς ὁ καθένας μας θὰ φανῇ ὅτι ἐγκωμιάζει κι ὄχι πῶς θὰ τὸν ἐγκωμιάσῃ πραγματικῶς.

248. 'Ο Γοργίας ἦτο σοφιστὴς καὶ ρήτωρ δεινός. Θαυμαστὴς του ἦταν ὁ 'Αγάθων. 'Ο Σωκράτης κάνει λογοπαίγνιο μὲ τὸ ὄνομα τῆς Γοργόνας καὶ τοῦ Γοργία. "Ὅποιος ἀντίκρυζε τὴν κεφαλὴ τῆς Γοργόνας (Μέδουσας) ἐπέτρωνε, βλέπε σημ. 247. "Ὡς προσέξουμε τὴν παρομοίωση : Γοργίου κεφαλὴν δεινοῦ λέγειν πέμψας —

Γοργεῖν κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου πέμψει

249. Σωκρατ. εἰρωνεία : «εἶχα τὴν ἀφελῇ γνώμη ὅτι πρέπει νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια». Δηλαδὴ οἱ προηγούμενοι δὲν ἐγκωμιάζαν μὲ βάση τὴν ἀλήθεια.

ταῦτα δὴ, οἶμαι, πάντα λόγον κινοῦντες ἀνατίθετε τῷ Ἐρωτι, καὶ φατε αὐτὸν τοιοῦτόν τε εἶναι καὶ τοσοῦτων αἰτιον, ὅπως ἂν φαίνεται ὡς κάλλιστος καὶ ἀριστος, δηλον
199 ὅτι τοῖς μὴ γιννώσκουσιν· οὐ γὰρ πον τοῖς γε εἰδόσι· καὶ καλῶς γ' ἔχει καὶ σεμνῶς ὁ ἔπαινος. ἀλλὰ γὰρ ἐγὼ οὐκ ἤδη τὸν τρόπον τοῦ ἐπαίνου, οὐδ' εἰδὼς ὑμῖν ὠμολόγησα καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μέρει ἐπαινέσσεσθαι. ἡ γ λ ὠ σ σ α ο ὅ ν ὕ π έ σ χ ε τ ο, ἡ δ έ φ ρ ῆ ν ο ὅ· χαιρέτω δὴ. οὐ γὰρ ἔτι ἐγκωμιάζω τοῦτον τὸν τρόπον· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην· οὐ
B μέντοι ἀλλὰ τά γε ἀληθῆ, εἰ βούλεσθε, ἐθέλω εἰπεῖν κατ' ἐμαυτόν, οὐ πρὸς τοὺς ὑμετέρους λόγους, ἵνα μὴ γέλωτα ὀφλω. ὅρα οὖν, ὦ Φαῖδρε, εἴ τι καὶ τοιούτου λόγου δέη, περὶ ἔρωτος τἀληθῆ λεγόμενα ἀκούειν, ὀνόμασι δὲ καὶ θέσει ῥημάτων τοιαύτη, ὅποια δὴ ἂν τις τύχη ἐπελθοῦσα. τὸν οὖν Φαῖδρον ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους· κελεύειν λέγειν, ὅπῃ αὐτὸς οἴοιτο δεῖν εἰπεῖν, ταύτη. Ἔτι τοίνυν, φάναι, ὦ Φαῖδρε, πάρες μοι Ἀγάθωνα σμίκρ' ἄττα ἐρέσθαι, ἵνα
C ἀνομολογησάμενος παρ' αὐτοῦ οὕτως ἤδη λέγω. Ἀλλὰ παρήμυ, φάναι τὸν Φαῖδρον, ἀλλ' ἐρώτω. μετὰ ταῦτα δὴ τὸν Σωκράτη ἔφη ἐνθὲνδε ποθὲν ἄρξασθαι.

XXI. Καὶ μὴν, ὦ φίλε Ἀγάθων, καλῶς μοι ἔδοξας καθηγῆσασθαι τοῦ λόγου, λέγων ὅτι πρῶτον μὲν δέοι αὐτὸν ἐπιδειξίαι ὁποῖός τις ἐστὶν ὁ Ἔρως, ὕστερον δὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ταύτην τὴν ἀρχὴν πάνυ ἄγαμαι. ἴθι οὖν μοι περὶ Ἐρωτος, ἐπειδὴ καὶ τᾶλλα καλῶς μεγαλοπρεπῶς διηλ-
 E 7 τοιοῦτον τε... τοσοῦτων : καὶ τοιούτων... καὶ τοσοῦτων Stephan.
 || 119 A 2 γάρ που : γὰρ ἂν που TW γὰρ δήπου Cobet Burnet || 3 σεμνῶς : σεμνὸς W² || 4 τὸν : ἄρα τὸν T Robin. || 5 γλῶσσα : γλῶττα BTV Hermann || B 3 δέη : δέει Bekker Iahn Hermann || 4 τἀληθῆ λεγόμενα : del Hirsching || ὀνόμασι : ὀνόμασιν B ὀνόμασει W ὀνομάσει Stephan. Burnet Sykutris.

250. «ἡ γλῶσς ὁμῶμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος» (Εὐριπ. Ἰππόλ. 612). Ὁ στίχος ἐγίνε παροιμία καὶ τὸν χρησιμοποιοῦσαν γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν παράβαση τοῦ ὅρκου. Σήμερα λέμε : τὸ λές με τὴν καρδιά σου ἢ μόνο με τὰ χεῖλη σου ; Γι' αὐτὸ μεταφράζω τὸ φ ρ ῆ ν = καρδιά.

Γιαυτὸ λοιπόν, νομίζω, ξεσηκώνετε κάθε ἐπιχείρημα καὶ τὸ φορτώνετε στὸν Ἑρωτα καὶ λέτε ὅτι εἶναι τέτοιας λογῆς καὶ γιὰ τόσο πολλὰ πράματα αἷτιος, γιὰ νὰ φαίνεται ὅσο τὸ δυνατὸν ωραιότατος καὶ ἀρίστος—σὲ κείνους, ἐννοεῖται, ποὺ δὲν τὸν γνωρίζουν· ὅχι φυσικὰ σὲ κείνους ποὺ τὸν ξαίρουν καλά. Ὡστε λοιπόν ἐγὼ δὲν ἤξαιρα τὸν τρόπο τοῦ ἐπαίνου, οὔτε συμφώνησα, ἐν γνώσει μου, νὰ τὸν παινέψω κι ἐγὼ τὸν Ἑρωτα μὲ τῇ σειρᾷ μου. Ἄρα : ἡ γ λ ὤ σ σ α μ ο υ ὕ π ο σ χ έ θ η κ ε , μ ᾶ ἡ κ α ρ δ ι ᾶ μ ο υ ὀ χ ι ²⁵⁰. Ἄς πάῃ στὸ καλὸ λοιπόν. Δὲν ἔχω σκοπὸν πλεόν νὰ τὸν ἐγκωμιάσω μ' αὐτὸν τὸν τρόπο· γιατί δὲ θὰ μπορούσα· ὅχι βέβαια, ἂν ὁμως τέλος πάντων· θέλετε τὴν ἀλήθεια, εἰμαι πρόθυμος νὰ τὴν εἰπῶ, γιὰ δικό μου λογαριασμό, ἐννοεῖται, κι ὅχι γιὰ σύγκριση μὲ τοὺς δικούς σας λόγους, γιατί δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ γελοιοποιηθῶ. Κοίταξε λοιπόν, Φαῖδρε, ἂν σοῦ χρειάζεται κι ἓνας τέτοιος λόγος, ὅπου νάκοῦς νὰ λέγεται ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸν Ἑρωτα ²⁵¹,—ἀλλὰ μὲ ὅποια λόγια καὶ σὲ ὅποια σειρᾷ μοῦ ἔρθουν στὸ στόμα».

Τότε ὁ Φαῖδρος κι ὅλοι οἱ ἄλλοι—ἐλεγε ὁ Ἀριστόδημος—τὸν παρακαλοῦσαν, ὅπως νομίζει αὐτὸς ὅτι πρέπει νὰ μιλήσῃ, ἔτσι νὰ μιλήσῃ. «Νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς λοιπόν, Φαῖδρε,—εἶπε—καὶ τοῦτο ἀκόμα : Νὰ ρωτήσω τὸν Ἀγάθωνα μερικὰ πράγματα, γιὰ νὰ μείνω πρῶτα σύμφωνος μαζί του, κι ὕστερα πιά νὰ ἐξακολουθήσω νὰ μιλῶ». «Μὰ σοῦ τὸ ἐπιτρέπω,—εἶπ' ὁ Φαῖδρος—μόνο ρώτα τον». Ὑστερ' ἅπ' αὐτὰ—ἔλεε ὁ Ἀριστόδημος—ὁ Σωκράτης ἄρχισε κάπως ἔτσι :

XXI. «—Νὰ σοῦ πῶ λοιπόν, ἀγαπητέ μου Ἀγάθων, ὡραῖα μοῦ φάνηκες πῶς ἔκαμες τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ λόγου σου, ὅταν ἔλεγες ὅτι πρῶτα πρέπει νὰ τὸν δειξῶμε τι λογῆς εἶν' ὁ Ἑρωτας κι ὕστερα τὰ ἔργα του. Αὐτὴ τὴν ἀρχὴ πολὺ τὴ σέβομαι. Ἐλα λοιπόν, μὴ καὶ παράστησες καὶ τᾶλλα γιὰ τὸν Ἑρωτα ὁμορφα καὶ μεγαλόπρεπα, πές μας ἀκόμα

251. Αὐτὴ ἡ ὑπόσχεση τοῦ Σωκράτη — ποὺ ἦταν γνωστὸς πόσο φειδωλὸς ἦταν σὲ ὑποσχέσεις — αὐξάνει σ' ἐξαιρετικὸ βαθμὸν τὴν περιέργειαν τῶν ἄλλων ἀκροατῶν. Ἀπὸ τᾶλλο μέρος ὁ Πλάτων δηλώνει — μὲ τὸ στόμα τοῦ Σωκράτη — ὅτι ὅσα θὰ εἰπωθοῦν ἀπὸ δῶ καὶ πέρα εἶναι ἡ πραγματικὴ γνώμη του γιὰ τὸν Ἑρωτα, κι ὅτι διὰ τοὺς προηγουμένους λόγους δὲν εὐθύνεται αὐτός.

- D *θες οἷός ἐστι, καὶ τόπε εἶπέ. πότερὸν ἐστι τοιοῦτος οἷος εἶναι τινός ὁ Ἔρως ἔρωος, ἢ οὐδενός; ἐρωτῶ δ' οὐκ εἰ μητρὸς τινος ἢ πατρὸς ἐστι—γελοῖον γὰρ ἂν εἴη τὸ ἐρώ-
τημα, εἰ Ἔρωος ἐστὶν ἔρωος μητρὸς ἢ πατρὸς—ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ αὐτὸ τοῦτο πατέρα ἡρώτων, ἄρα ὁ πατήρ ἐστι πα-
τὴρ τινός ἢ οὐ; εἶπες ἂν δὴ πού μοι, εἰ ἐβούλου καλῶς ἀποκρίνασθαι, ὅτι ἔστιν υἱὸς γε ἢ θυγατρὸς ὁ πατήρ πατήρ ἢ οὐ; Πάνυ γε, φάναι τὸν Ἀγάθωνα. Οὐκοῦν καὶ*
E *ἡ μήτηρ ὡσαύτως; Ὁμολογεῖσθαι καὶ τοῦτο. Ἔτι τοίνυν, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, ἀποκρίναι ὀλίγῳ πλείῳ, ἵνα μᾶλλον καταμάθῃς δ βούλομαι. εἰ γὰρ ἐροίμην, τί δέ; ἀδελφός, αὐτὸ τοῦθ' ὅπερ ἔστιν, ἔστι τινός ἀδελφός ἢ οὐ; Φάναι εἶναι. Οὐκοῦν ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς; Ὁμολογεῖν. Πειρῶ δὴ, φάναι, καὶ τὸν ἔρωτα εἰπεῖν. ὁ Ἔρωος ἔρωος ἐστὶν οὐ-
200 *δενός ἢ τινός; Πάνυ μὲν οὖν ἔστιν. Τοῦτο μὲν τοίνυν,**

D 1 οἷος: οἷος τ' TW. || 2 ἢ: ἢ Usener || 4 εἰ ... πατρὸς secl. Hug || 7 υἱός: υἱός T Schanz Burnet || E 1 ὁμολογεῖσθαι: ὁμολογεῖν Stallbaum Hermann ὁμολογῆσαι Ald || 3 ἀδελφός: ἀδελφός Cobet || 4 τοῦ Hermann Burnet: τοῦτο codd. || ἀδελφός: del. Badham.

252. Π ό τ ε ρ ό ν ἐ σ τ ι ; εἶναι ἡ στερεότυπη σχεδὸν ἐρώ-
τηση τοῦ Σωκράτη, πού δὲν ἐπιτρέπει ἐκλογή μεταξὺ πολλῶν ἀπαν-
τήσεων. Ποιὸ δ' ἀπ' τὰ δύο; Ἡ τὸ ἓνα θὰ δεχθῇς ἢ τὸ ἄλλο. Διάλεξε. Τρίτο δὲν ὑπάρχει. Καὶ πραγματικῶς τότε μόνο εἶναι σαφὴς καὶ μαινετικὴ ἡ ἐρώτηση, ὅταν εἶναι ὠρισμένη καὶ ὄχι ἀόριστη. Στὴν ἀόριστη ἐρώτηση, ὁ ἐρωτώμενος πέφτει σὲ ἀμηχανία τί νὰ πρωτο-
διαλέξῃ ἀπὸ τίς πολλὰς ἀπαντήσεις πού μποροῦν νὰ δοθοῦν.

253. ὁ Ἔ ρ ω ς ἐ σ τ ι ἔ ρ ω ς τ ι ν ό ς ἢ οὐ δ ε ν ό ς ; ἡ γε-
νικὴ ἀντικειμενικὴ. Ζητεῖ τὸ ἀντικείμενον τοῦ Ἐρωτος καὶ ὄχι τὸ ὑποκείμενον. Ὁ ἴδιος τὸ καθαρίζει· δὲ ρωτῶ ἂν εἶναι ἔρωτας κάποιας μητέρας ἢ κάποιου πατέρα (γεν. ὑποκειμ.) = δὲ ρωτῶ τὸ ὑποκείμενο. Γιατί θὰ ἦταν γελοῖο νὰ ρωτοῦσα τὸ ὑποκείμενο τοῦ Ἐρωτος, δηλ. ὅτι τὸν Ἐρωτα αἰσθάνεται μιὰ μητέρα ἢ ἓνας πατέρας. Ἐπομένως τὸ μητρὸς τινος ἢ πατρὸς δὲν εἶναι τῆς γεν. τῆς καταγωγῆς ὅπως μεταφρ. Συκ., Διαμ., Φωτ., διότι ἄλλως τε δὲ θὰ ἦταν καθόλου γε-
λοῖο νὰ ρωτοῦσε τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα τοῦ Ἐρωτος, ἀφοῦ ὁ ἴδιος πρὶν κάτω (203c) ρωτᾷ τὴν Διοτίμα: «Πατρὸς δὲ τίνας ἐστὶ καὶ μη-

καὶ τοῦτο δά : ποιὸ ἀπ' τὰ δυὸ συμβαίνει ; ²⁵² ὁ Ἐρωτας εἶναι τέτοιος πού νάναι ἔρωτας καποιανοῦ ἢ δὲν εἶναι κανενοῦ ; Καὶ δὲ σὲ ρωτῶ ἂν εἶναι κάποιας μητέρας ἢ κάποιου πατέρα—γιατί θὰ ἦταν ἀστεῖο νὰ σὲ ρωτοῦσα, ἂν ὁ Ἐρωτας εἶναι ὁ ἔρωτας πού αἰσθάνεται μιὰ μητέρα ἢ ἕνας πατέρας—²⁵³ ἀλλὰ σὰ νὰ ρωτοῦσα τὸ ἴδιο· πρῶμα γιὰ τὸν πατέρα. Ἀράγες ὁ πατέρας εἶναι πατέρας κάποιου ἢ ὄχι ; Θὰ μπορούσες νὰ μοῦ εἴπης, πιστεύω, ἂν ἤθελες νὰ μοῦ δώσης καλὴ ἀπάντηση, ὅτι εἶναι πατέρας κάποιου γιου ἢ θυγατέρας· ἢ ὄχι ;» «—Πολὺ σωστά»—εἶπ' ὁ Ἀγάθων. «—Λοιπὸν καὶ ἡ μητέρα, τὸ ἴδιο ;» Ἐγινε δεκτὸ καὶ τοῦτο. «—Δῶσέ μου λίγες ἀπαντήσεις ἀκόμη,—εἶπε ὁ Σωκράτης—γιὰ νὰ καταλάβης καλύτερα τί θέλω. Ἄν λόγου χάρη σὲ ρωτήσω : μὰ τί ; ὁ ἀδελφός, ἐφ' ὅσον εἶν' αὐτὸ πού εἶναι ²⁵⁴, εἶναι ἀδελφός καποιανοῦ ἢ ὄχι ;» Εἶπε, ὅτι εἶναι. «—Λοιπὸν ; εἶναι ἀδελφός κάποιου ἀδελφοῦ ἢ κάποιας ἀδελφῆς ;» Τὸ παραδέχθηκε ὁ Ἀγάθων. «—Προσπάθησε τώρα πιά,—εἶπε—νὰ πῆς καὶ γιὰ τὸν Ἐρωτα. Ὁ Ἐρωτας δὲν εἶναι κανενοῦ ἔρωτας, ἢ εἶναι καποιανοῦ ;» «—Εἶναι καὶ παραεἶναι»—εἶπε ὁ Ἀγάθων.

«—Αὐτό, τέλος πάντων, μὴν τὸ λές, φύλαξέ το μέσα

τρός;» Ἀλλὰ καὶ στὴν παρένθεση μεταφράζουν τίς γενικὲς μητρὸς ἢ πατρὸς πρὸς μιὰ μητέρα ἢ πατέρα (Συκ. Φωτ.), μὰ ἔτσι ὀρίζεται τὸ ἀντικείμενο τοῦ Ἐρωτα — κι' ἀκριβῶς αὐτὸ ζητεῖ ὁ Σωκράτης. Καὶ στὴν παρένθεση οἱ γενικὲς εἶναι ὑποκειμενικὲς, γιατί μόνο τότε θὰ ἦταν γελοῖο τὸ ἐρώτημα, διότι ἰσοδυναμεῖ μὲ ταυτολογία : Ἐρως ἐστίν ὁ ἔρωας πού αἰσθάνεται ἡ μητέρα.—Δὲν μεταχειρίζεται τὴ λέξιν ἔραστης στὴ θέσιν τοῦ ὑποκειμένου, ὅπως : πατὴρ υἱοῦ—ἐραστὴς ἔρωτος, — γιατί θὰ ἦταν πάλι ταυτολογία.—Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι γιὰ ὑποκείμενα τοῦ ἔρωτος ἀναφέρει τὴ μητέρα ἢ τὸν πατέρα. Προπαρασκευάζεται ὁ ὀρισμός : ἔρωας τὸ κ ο υ ἐν καλῷ, τὸ ὅποιον συμβαίνει σὲ δυὸ περιπτώσεις : α) εἰς τοὺς συζύγους (πατέρα — μητέρα) πού γεννοῦν παιδιὰ, β) στοὺς φιλοσόφους πού γεννοῦν στὴν ψυχὴ τῶν νέων λόγους περὶ ἀρετῆς (206Ε).

254. Ὅπως ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα, ὅπως ὁ ἀδελφός καὶ ἡ ἀδελφή, ἔτσι καὶ ὁ Ἐρως δὲν εἶναι τέτοιος πού εἶναι, ὄχι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν, ὄχι ἀπολύτως, ἀλλὰ εἶναι τέτοιος ἐν σχέσει πρὸς τι, δηλ. ὁ προσδιοριστικὸς λόγος ἐκάστου ὄντος εἶναι κάτι πού βρίσκεται ἔξω ἀπ' αὐτό, δηλ. τὸ ἀντικείμενόν του (βλ. Κ. Γεωργούλη—Πρῶτη Φίλοσ. Ἀριστοτέλους, σελ. LVII καὶ 392). Ὡστε, αὐτὸ τὸ οὐθ' ὁ περ ἐστὶ δὲν σημαίνει «αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν» (Διαμ. Φωτ.), ἀλλὰ «κατ' αὐτὸ τοῦτο εἰδικῶς πού εἶναι» ἢ «ὑπὸ τὴν ιδιότητά του αὐτήν, ὡς ἀδελφοῦ κλπ.»

- εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, φύλαξον παρὰ σαντῶ μεμνημένος
 δτου· τοσόνδε δὲ εἰπέ, πότερον ὁ Ἔρωσ ἐκείνου, οὗ ἐστιν
 ἔρωσ, ἐπιθυμεῖ αὐτοῦ ἢ οὐ; Πάνυ γε, φάναι. Πότερον
 ἔχων αὐτὸ οὗ ἐπιθυμεῖ τε καὶ ἐρᾷ, εἴτα ἐπιθυμεῖ τε καὶ
 ἐρᾷ, ἢ οὐκ ἔχων; Οὐκ ἔχων, ὥς τὸ εἰκός γε, φάναι. Σκό-
 πει δὴ, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, ἀντὶ τοῦ εἰκότος εἰ ἀνάγκη
 οὕτως, τὸ ἐπιθυμοῦν ἐπιθυμεῖν οὗ ἐνδεές ἐστιν, ἢ μὴ ἐπι-
 B θυμεῖν, ἐὰν μὴ ἐνδεές ᾖ. ἔμοι μὲν γὰρ θανμαστῶς δοκεῖ, ὦ
 Ἀγάθων, ὥς ἀνάγκη εἶναι· σοὶ δὲ πῶς; Κάμοι, φάναι, δό-
 κεῖ. Καλῶς λέγεις. ἄρ' οὖν βούλοιτ' ἂν τις μέγας ὢν μέγας
 εἶναι, ἢ ἰσχυρὸς ὢν ἰσχυρός; Ἀδύνατον ἐκ τῶν ὁμολογη-
 μένων. Οὐ γάρ που ἐνδεής ἂν εἴη τούτων ὃ γε ὢν. Ἀληθῆ
 λέγεις. Εἰ γὰρ καὶ ἰσχυρὸς ὢν βούλοιτο ἰσχυρὸς εἶναι,
 φάναι τὸν Σωκράτη, καὶ ταχὺς ὢν ταχύς, καὶ ὑγιής ὢν
 ὑγιής—ἴσως γὰρ ἂν τις ταῦτα οἴηθείη καὶ πάντα τὰ τοι-
 C αῦτα, τοὺς ὄντας τε τοιούτους καὶ ἔχοντας ταῦτα τούτων
 ἅπερ ἔχουσι καὶ ἐπιθυμεῖν, ἢν' οὖν μὴ ἐξαπατηθῶμεν,
 τούτου ἕνεκα λέγω· τούτοις γάρ, ὦ Ἀγάθων, εἰ ἐννοεῖς,
 ἔχειν μὲν ἕκαστα τούτων ἐν τῷ παρόντι ἀνάγκη ἃ ἔχουσιν,
 ἐὰν τε βούλωνται ἐὰν τε μὴ, καὶ τούτου γε δὴ που τίς ἂν
 ἐπιθυμήσειεν; ἀλλ' ὅταν τις λέγῃ ὅτι ἐγὼ ὑγιαίνων βού-
 λομαι καὶ ὑγιαίνειν, καὶ πλουτῶν βούλομαι καὶ πλουτεῖν,
 καὶ ἐπιθυμῶ αὐτῶν τούτων ἃ ἔχω, εἵπομεν ἂν αὐτῷ ὅτι
 D σύ, ὦ ἄνθρωπε, πλοῦτον κεκτημένος καὶ ὑγίειαν καὶ ἰσχὴν
 βούλει καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ταῦτα κεκτηῖσθαι, ἐπεὶ
 ἐν τῷ γε νῦν παρόντι, εἴτε βούλει εἴτε μὴ, ἔχεις· σκόπει
 οὖν, ὅταν τοῦτο λέγῃς, ὅτι ἐπιθυμῶ τῶν παρόντων, εἰ
 ἄλλο τι λέγεις ἢ τόδε, ὅτι βούλομαι τὰ νῦν παρόντα καὶ

200 A 2 μεμνημένος: del. Badham || 3 δτου: δπου Madvig. ||
 5 εἴτα ... ἐρᾷ: om. V || 6 σκόπει: σκοπεῖν W || C 3 τούτοις:
 τούτους TW. || 4 ἕκαστα: ἕκαστον vulg. || 5 καί: om. V || 7 καί
 πλουτεῖν: πλουτεῖν TWV || 8 ἐπιθυμῶ: ἐπιθυμῶν W. || D 4 εἰ: ἢ V.

σου καὶ νὰ τὸ θυμᾶσαι ²⁵⁵, ποιανοῦ ἔρωτας εἶν' ὁ Ἐρωτας,—εἶπε ὁ Σωκράτης. Πές μου μόνο τοῦτο : Ποιὸ ἀπ' τὰ δυό ; Ὁ Ἐρωτας τὸ ἐπιθυμεῖ ἐκεῖνο πού τοῦ εἶναι ἔρωτας ἡ ὄχι ;» «Καὶ πολὺ μάλιστα» —ἀποκρίθηκε. «—Ποιὸ ἀπ' τὰ δυό ; ἐπειδὴ τὸ ἔχει ὁ ἴδιος ὁ Ἐρωτας τὸ ἐπιθυμεῖ κιόλας καὶ τὸ ἐρωτεύεται —αὐτὸ πού ἐπιθυμεῖ καὶ ἐρωτεύεται — ἡ ἐπειδὴ δὲν τὸ ἔχει ;». «—Ἐπειδὴ δὲν τὸ ἔχει,—εἶπε— ἔτσι φαίνεται τοῦλάχιστον» ²⁵⁶. «—Γιὰ σκέψου λοιπόν,—εἶπε ὁ Σωκράτης—μήπως, ὄχι φαίνεται, παρὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεται αὐτό, δηλαδὴ ὅποιος ἐπιθυμεῖ, ἐπιθυμεῖ ὅ, τι στερεῖται, ἡ δὲν ἐπιθυμεῖ τίποτε, ἂν δὲν στερεῖται τίποτε. Ἐγὼ τοῦλάχιστον, Ἀγάθων, πιστεύω ἀπολύτως ὅτι εἶν' ἀνάγκη νὰ γίνεται ἔτσι· ἐσὺ πῶς ;». «—Κι ἐγὼ τὸ πιστεύω» —εἶπε. «—Ὡραῖα. Καὶ πραγματικῶς. Εἶναι ἄραγες δυνατόν νὰ ἐπιθυμῇ νὰ εἶναι ψηλὸς ἕνας πού εἶναι ψηλός, ἡ νὰ εἶναι δυνατός ἕνας πού εἶναι δυνατός ;». «—Σύμφωνα μὲ ὅσα ἔχουμε παραδεχθῇ, εἶναι ἀδύνατον». «—Σωστά, γιατί ἐκεῖνος πού εἶναι τέτοιος, δὲν τὸ στερεῖται αὐτό». «Ἀλήθεια». «—Γιατί, καὶ ἂν ὑποθέσουμε—λέει ὁ Σωκράτης—ὅτι ἕνας εἶναι δυνατός καὶ θέλει νὰ εἶναι δυνατός, καὶ ὅτι ἕνας εἶναι γερὸς καὶ θέλει νὰ εἶναι γερὸς, καὶ ἕνας εἶναι γρήγορος καὶ θέλει νὰ εἶναι γρήγορος—γιατί θὰ μπορούσε ἴσως ἕνας νὰ φαντασθῇ, ἔχοντας ὑπόψιν τοῦ αὐτὰ καὶ ἄλλα παρόμοια, ὅτι, ὅσοι εἶναι τέτοιοι καὶ τὰ ἔχουν, ἐπιθυμοῦν ἀκριβῶς αὐτὰ πού ἔχουν· γιὰ νὰ μὴ γελαστοῦμε λοιπόν, γι' αὐτὸ τὰ λέω—. Αὐτοὶ λοιπόν, ἂν τὸ καλοσκεφθῇς, Ἀγάθων, τὸ κάθε τι πού ἔχουν, τὸ ἔχουν αὐτῇ τῇ στιγμή ἀναγκαστικῶς, εἴτε θέλουν εἴτε ὄχι,—καί, φυσικά, πούδ θὰ τὸ ἐπιθυμοῦσε, λέω, αὐτὸ τὸ πράμα ; Ἀλλ' ὅταν λέγῃ ἕνας ὅτι : «ἐγὼ εἶμαι γερὸς, καὶ θέλω κιόλας νὰ εἶμαι γερὸς, καί, εἶμαι πλούσιος καὶ θέλω νὰ εἶμαι πλούσιος, καί, ἐπιθυμῶ αὐτὰ πού ἔχω», μπορούμε νὰ τοῦ ποῦμε ὅτι : ἐσὺ βρὲ ἄνθρωπε, πού ἔχεις πλοῦτη καὶ υἰεῖα καὶ δύναμη, μὲ αὐτὰ πού λές ἐννοεῖς ὅτι θέλεις νὰ τάχης αὐτὰ καὶ στὸ μέλλον, γιατί στὸ παρὸν τοῦλάχιστον, εἴτε θέλεις εἴτε ὄχι, τάχεις. Σκέψου λοιπόν, ὅταν λές αὐτό, ὅτι «ἐπιθυμῶ τὰ ὅσα ἔχω τώρα», μήπως θέλεις νὰ πῆς τίποτ'

«ἀλλοις», καὶ φυσικά τὸ θυμοῦνται καὶ οἱ ἄλλοι, γι' αὐτὸ τοῦ λέει : μὴ νὰ τὸ λές. Ἀργότερα θὰ ξαναγυρίσῃ (201).

256. Ὁ Ἀγάθων δὲν τὸ παραδέχεται ἐντελῶς, γιατί προβλέπει πού θὰ καταλήξῃ ὁ Σωκράτης : Ὁ Ἐρως δὲν ἔχει κάλλος.

- εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον παρεῖναι· ἄλλο τι ὁμολογοῖ ἄν ; Συμφάναι ἔφη τὸν Ἀγάθωνα. εἰπεῖν δὴ τὸν Σωκράτη, Οὐκοῦν τοῦτό γ' ἐστὶν ἐκείνου ἐρᾶν, ὃ οὐπω ἔτοιμον αὐτῷ ἐστὶν οὐδὲ ἔχει, τὸ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ταῦτα εἶναι αὐτῷ
- Ε** σωζόμενα τὰ νῦν παρόντα ; Πάνυ γε φάναι. Καὶ οὐτος ἄρα καὶ ἄλλος πᾶς ὁ ἐπιθυμῶν τοῦ μὴ ἐτόιμον ἐπιθυμεῖ καὶ τοῦ μὴ παρόντος, καὶ ὁ μὴ ἔχει καὶ ὁ μὴ ἐστὶν αὐτὸς καὶ οὐ ἐνδεής ἐστι, τοιαῦτ' ἅττα ἐστὶν ὧν ἡ ἐπιθυμία τε καὶ ὁ ἔρως ἐστίν ; Πάνυ γ', εἰπεῖν. Ἰθι δὴ, φάναι τὸν Σωκράτη, ἀναμολογησώμεθα τὰ εἰρημένα. ἄλλο τι ἐστὶν ὁ Ἔρως ἢ πρῶτον μὲν τινῶν, ἔπειτα τούτων ὧν ἂν ἐνδεῖα
- 201** παρῇ αὐτῷ ; Ναί, φάναι. Ἐπὶ δὴ τούτοις ἀναμνήσθητι, τίνων ἔφησθα ἐν τῷ λόγῳ εἶναι τὸν Ἔρωτα· εἰ δὲ βούλει, ἐγὼ σε ἀναμνήσω. οἶμαι γάρ σε οὕτωςί πως εἰπεῖν, ὅτι τοῖς θεοῖς κατεσκευάσθη τὰ πράγματα δι' ἔρωτα καλῶν· αἰσχυρῶν γὰρ οὐκ εἶη ἔρως. οὐχ' οὕτωςί πως ἔλεγες ; Εἰπον γάρ, φάναι τὸν Ἀγάθωνα. Καὶ ἐπιεικῶς γε λέγεις, ὦ ἑταῖρε, φάναι τὸν Σωκράτη· καὶ εἰ τοῦτο οὕτως ἔχει, ἄλλο τι ὁ Ἔρως κάλλους ἂν εἶη ἔρως, αἰσχυρος δ' οὐ ; Ὡμολόγει.
- Β** Οὐκοῦν ὁμολόγηται, οὐ ἐνδεής ἐστὶ καὶ μὴ ἔχει, τούτου ἐρᾶν ; Ναί, εἰπεῖν. Ἐνδεής ἄρ' ἐστὶ καὶ οὐκ ἔχει ὁ Ἔρως κάλλος. Ἀνάγκη, φάναι. Τί δέ ; τὸ ἐνδεές κάλλους καὶ μηδαμῇ κεκτημένον κάλλος ἄρα λέγεις σὺ καλὸν εἶναι ; Οὐ δῆτα. Ἔτι οὖν ὁμολογεῖς Ἔρωτα καλὸν εἶναι, εἰ ταῦτα

D 6 ὁμολογοῖ ἄν : ὁμολογοῖς ἄν B¹ ὁμολογοῖ ἄν Stephanus || 9 τὸ εἰς... E 1 παρόντα : del. Badham secl. Schanz βούλεσθαι post σωζόμενα Corssen || τό : τὰ B τὸ τοῦ Usener || ταῦτα : τοιαῦτα Liebhold || E 1 τὰ νῦν παρόντα V vulg : καὶ παρόντα WT Robin Sykutris μοι παρόντα B τὰ νῦν παρόντα secl. Hermann τὰ μὴ παρόντα Sauppe μὴ παρόντα Rettig οἱ παρόντα Vögelin ἥτοι παρόντα Usener καὶ ἀεὶ παρόντα Burg || 2 ἄλλος : ὁ ἄλλος T || 3 ἔχει : ἔχη BTW || 6 ἀνομολογησώμεθα : ἀνομολογησόμεθα W || **201** A 1 παρῇ : παρῇν Oxy. || 5 ἔρως (et Oxy.) : ὁ ἔρως W || 6 γε λέγεις : γ' ἔλεγες Bury || B1 ἔχει : ἔχη BTW || 2 ἐρᾶν (et Oxy.) : ἐρᾷ W. || 4 ἄρα : BT || 5 οὐ δῆλα ἐτι... καλὸν εἶναι : om. V.

ἄλλο, παρὰ τοῦτο δῶ ὅτι «τὰ ὅσα ἔχω τώρα, θέλω νὰ τὰ ἔχω καὶ στὸ μέλλον».—Μπορεῖ νὰ παραδεχθῇ ἐκεῖνος τίποτ' ἄλλο ;». Συμφώνησε σ' αὐτὸ ὁ Ἀγάθων. Εἶπε τότε ὁ Σωκράτης : «—Ὡστε αὕτῃ εἶναι λοιπὸν στὴν προκειμένη περίπτωσις ἡ πραγματικὴ σημασία τοῦ ὅτι ἐρωτεύεται κανεὶς ἐκεῖνο πού δὲν εἶναι ἀκόμα στὴ διάθεσίν του καὶ δὲν τὸ ἔχει, δηλαδὴ τὸ νὰ διατηρήσῃ αὐτὰ τὰ τωρινὰ στὴν κατοχὴ του καὶ εἰς τὸ μέλλον ;». «—Βεβαίωτατα»—εἶπε. «—Ἄρα κι' αὐτὸς καὶ κάθε ἄλλος ὅταν ἐπιθυμῇ, ἐπιθυμεῖ ὅ, τι δὲν εἶν' ἀκόμα στὴ διάθεσίν του καὶ δὲν εἶναι δικό του αὐτῇ τῇ στιγμῇ, κι ὅ, τι δὲν ἔχει, κι ὅ, τι δὲν εἶναι ὁ ἴδιος, κι ὅτι στερεῖται,—τέτοια τέλος πάντων δὲν εἶναι αὐτὰ πού τὰ ἐπιθυμεῖ καὶ τὰ ἐρωτεύεται κανεὶς ;». «Μάλιστα»—εἶπε.

«—Ἐμπρὸς λοιπόν,—εἶπε ὁ Σωκράτης—ἄς μείνουμε ἄλλη μιὰ φορὰ σύμφωνοι στὰ ὅσα ἔχουμε 'πεῖ. Εἴπαμε τίποτ' ἄλλο ἢ ὅτι ὁ Ἐρωτας πρῶτα-πρῶτα ἀναφέρεται σὲ κάποιον ἀντικείμενο, καὶ ἔπειτα, ὅτι τὸ στερεῖται αὐτὸ τὸ ἀντικείμενο ;». «—Ναὶ αὐτὸ εἴπαμε»—εἶπε. «—Ἀπάνω σ' αὐτά, γιὰ θυμῆσου τώρα πιά πὸ πού εἶναι τὸ ἀντικείμενο τοῦ Ἐρωτος. Κι ἂν θέλῃς, ἐγὼ θὰ σοῦ τὸ θυμίσω. Νομίζω δηλαδὴ πὼς εἶπες ἔτσι περίπου, ὅτι τὰ πράγματα στοὺς θεοὺς διωργανωθήκανε ἀπὸ τὸν Ἐρωτα τῆς ὁμορφιάς, γιὰτὶ Ἐρωτας τῆς ἀσχήμιας δὲν ὑπάρχει. Περίπου ἔτσι δὲν ἔλεγες ;». «—Βέβαια, ἔτσι εἶπα»—λέει ὁ Ἀγάθων. «—Καὶ εἶσαι ἐντάξει, πού τὸ λές, φίλε μου,—λέει ὁ Σωκράτης. Κι ἂν αὐτὸ εἶν' ἔτσι²⁵⁷, μπορεῖν ἄναι τίποτ' ἄλλο τὸ ἀντικείμενο τοῦ Ἐρώτα ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν κι ὄχι τὴν ἀσχήμια ;». Τὸ παραδεχόταν ὁ Ἀγάθων. «—Ἀλλὰ δὲν ἔχουμε παραδεχθῇ ὅτι ἐρωτεύεται κάτι πού δὲν ἔχει καὶ τὸ στερεῖται ;» «(Ναὶ)—εἶπε. «—Ἄρα στερεῖται καὶ δὲν ἔχει ὁμορφίαν ὁ Ἐρωτας». «—Κατ' ἀνάγκη»—εἶπε. «—Μὰ τί ; Ἐκεῖνο πού στερεῖται καὶ δὲν ἔχει ὁμορφίαν, ἐσὺ λοιπὸν τὸ λές πὼς εἶν' ὠραῖο ;». «—Ὅχι, βέβαια». «—Παραδέχεσαι λοιπὸν ἀκόμα, πὼς ὁ Ἐρωτας εἶν' ὠραῖος

257. εἰ τοῦτο οὕτως ἔχει. Τὸ λέγει αὐτό, διότι κατὰ βάθος ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ δὲν εἶναι ὀρθή. Τὸ ὀρθὸν εἶναι ὅτι τὸ ἀντικείμενο τοῦ Ἐρωτος εἶναι ὁ τόκος ἐν καλῷ κι ὄχι αὐτὸ τὸ καλὸν (ἡ ὁμορφία). Παίρνει αὐτὴ τὴν ὑποθετικὴν βάση πού εἶναι καὶ ἡ θέσις τοῦ Ἀγάθωνος γιὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ἐρωτας δὲν ἔχει ὁμορφίαν, ἐνῶ ὁ Ἀγάθων εἶχε διακηρύξει ὅτι εἶναι ὠραῖο-τατος.

οὕτως ἔχει ; καὶ τὸν Ἀγάθωνα εἰπεῖν. Κινδυνεύω, ὦ Σώκρατες, οὐδὲν εἰδέναι ὃν τότε εἶπον. Καὶ μὴν καλῶς γε
 C εἶπες, φάναι, ὦ Ἀγάθων. ἀλλὰ σμικρὸν ἔτι εἰπέ· τὰγαθὰ
 οὐ καὶ καλὰ δοκεῖ σοι εἶναι ; Ἔμοιγε. Εἰ ἄρα ὁ Ἔρωσ τῶν
 καλῶν ἐνδεής ἐστι, τὰ δὲ ἀγαθὰ καλὰ, κἂν τῶν ἀγαθῶν
 ἐνδεής εἴη. Ἐγὼ, φάναι, ὦ Σώκρατες, σοὶ οὐκ ἂν δυναί-
 μην ἀντιλέγειν, ἀλλ' οὕτως ἔχέτω ὡς σὺ λέγεις. Οὐ μὲν
 οὖν τῇ ἀληθείᾳ, φάναι, ὦ φιλούμενε Ἀγάθων, δύνασαι
 ἀντιλέγειν, ἐπεὶ Σωκράτει γε οὐδὲν χαλεπόν.

D **XXII.** Καὶ σὲ μὲν γε ἤδη ἐάσω· τὸν δὲ λόγον τὸν
 περὶ τοῦ Ἐρωτος, ὃν ποτ' ἤκουσα γυναικὸς Μαντινικῆς
 Διομίτας, ἣ ταυτὰ τε σοφὴ ἦν καὶ ἄλλα πολλά, καὶ Ἀθη-
 ναίοις ποτὲ θυσαμένοις πρὸ τοῦ λοιμοῦ δέκα ἔτη ἀναβο-
 λὴν ἐποίησε τῆς νόσου, ἣ δὴ καὶ ἐμὲ τὰ ἐρωτικά ἐδίδαξεν,—
 ὃν οὖν ἐκείνη ἔλεγε λόγον, πειράσομαι ὑμῖν διελθεῖν ἐκ
 τῶν ὡμολογημένων ἐμοὶ καὶ Ἀγάθωνι, αὐτὸς ἀπ' ἐμαν-
 τοῦ, ὅπως ἂν δύνωμαι. δεῖ δὴ, ὦ Ἀγάθων, ὥσπερ σὺ
 E διηγῆσω, διελθεῖν αὐτὸν πρῶτον, τίς ἐστίν ὁ Ἔρωσ καὶ
 ποιὸς τις, ἔπειτα τὰ ἔργα αὐτοῦ. δοκεῖ οὖν μοι ῥᾶστον εἶ-
 ναι οὕτω διελθεῖν, ὥς ποτέ με ἡ ξένη ἀνακρίνουσα διῆει.
 σχεδὸν γάρ τι καὶ ἐγὼ πρὸς αὐτὴν ἕτερα τοιαῦτα ἔλεγον,
 οἷάπερ νῦν πρὸς ἐμὲ Ἀγάθων, ὡς εἶη ὁ Ἔρωσ μέγας θεός,

C 1 εἶπες : εἶπας Oxy. || 6 φιλούμενε : φίλε Oxy. || δύνασαι (et
 Oxy.) : οὐ δύνασαι Sauppe || D 2 Μαντινικῆς (et Oxy.) : μαντικῆς
 WV || 4 θυσαμένοις : θυσαμένη Stephan. || 5 ἡ... ἐδίδαξεν : ἥτις μὲ
 ἐδίδαξε τὰ ἐρωτικά Hermias || 7 ἀπ' : ἐπ. corr. Paris 1642 Oxy. ||
 8 δεῖ δὴ (et Oxy.) : δεῖλη B || E1 διηγῆσω (et Oxy.) : δὴ ἡγήσω
 Schanz ἡγήσω Wilamovitz κηγήσω Hirschig Sauppe διήρησαι
 Usener || 4 γάρ : δὲ Oxy.

258. Αὐτὰ φανερώουν νευρικότητα καὶ ἔχει ἀπόλυτη συμφωνία,
 καὶ τοῦτο γιὰ τὸ συμπέρασμα τοῦ Σωκράτη ἀνατρέπει τὴ δική του
 ἀποψή.

259. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ διαλόγου τοῦ Σωκράτη μετὰ τὸν Ἀγά-

ἂν εἶν' ἔτσι αὐτὰ ὅπως εἶπαμε ;». Κι' ὁ Ἀγάθωνας εἶπε : «—Χμ, κοντεύω, Σωκράτη, νὰ μὴν ξαίρω καλὰ τίποτ' ἀπὸ κείνα ποὺ εἶπα τότε». «—Κι ὅμως, σὲ βεβαιῶ, Ἀγάθων, πὼς τὰ εἶπες πολὺ-πολὺ ὁμορφα,—εἰπ' ὁ Σωκράτης. Ἀλλὰ γιὰ πές μου ἀκόμα κάτι. Δὲ σοῦ φαίνεται πὼς τ' ἀγαθὰ εἶναι κι ὁμορφα ἐπίσης ;». «—Μοῦ φαίνεται, βέβαια». «—'Εὰν λοιπὸν ὁ Ἔρωτας τὰ στερεῖται τὰ ὁμορφα, κι ἂν τ' ἀγαθὰ εἶν' ὁμορφα, ἄρα καὶ τ' ἀγαθὰ θὰ τὰ στερεῖται». «—'Εγὼ Σωκράτη,—εἰπ' ὁ Ἀγάθων, δὲν μπορῶ ν' ἀντιλέω σὲ σένα, παρὰ ἄς εἶν' ἔτσι, ὅπως τὰ λὲς ἐσύ»²⁵⁸. «Δὲ μπορεῖς βέβαια νάντιλέγῃς στὴν ἀλήθεια, ἀγαπητέ μου Ἀγάθων, γιατί στὸ Σωκράτη δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο νάντιλέῃ κανεῖς».

XXII. Καὶ σένα τώρα πιά θὰ σὲ ἀφήσω²⁵⁹. Καὶ τὸ λόγο ποὺ ἄκουσα μιὰ φορὰ ἀπὸ μιὰ γυναῖκα ἀπὸ τὴ Μαντινεία, τὴ Διοτίμα²⁶⁰—ποὺ καὶ σ' αὐτὰ ἦτανε σοφὴ καὶ σὲ πολλ' ἄλλα, καὶ μάλιστα, ὅταν κάποτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐκάνανε θυσιές γιὰ νὰ ματαιώσουν τὸν ἐρχομὸ τοῦ λοιμοῦ, αὐτὴ ἔκαμε δέκα χρόνια ἀναβολὴ στὴν ἀρρώστια, αὐτὴ ποὺ μὲ δίδαξε καὶ μένα τὰ ἐρωτικά—λοιπὸν τὸ λόγο ποὺ μοῦ ἔλεγε γιὰ τὸν Ἔρωτα θὰ προσπαθῶ νὰ σᾶς τὸν διηγηθῶ, ἔτσι ἐγὼ ἀπὸ τὸ μυαλό μου, ὅπως μπορῶ τέλος πάντων—καὶ θ' ἀρχίσω ἀπ' ὅσα ἔχουμε παραδεχθῇ ἐγὼ κι ὁ Ἀγάθων. Πρέπει λοιπὸν, Ἀγάθων, ὅπως ἐπραγματεύθηκες κι ἐσύ τὸ θέμα, νὰ κάμω κι ἐγὼ λόγο γιὰ τὸν ἴδιον πρῶτα, δηλ. τί πρᾶμα εἶν' ὁ Ἔρωτας καὶ τί λογῆς, κι ὕστερα γιὰ τὰ ἔργα του. Μοῦ φαίνεται μάλιστα πὼς εἶν' εὐκολώτατο νὰ τὰ παραστήσω μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποῦ μοῦ τὰ παράστανε κάποτε ἐκεῖνη ἡ ξένη. Γιατί, στ' ἀλήθεια, κι ἐγὼ κάτι παρόμοια σχεδὸν τῆς ἔλεγα, σὰν αὐτὰ ποὺ τώρα ἔλεε ὁ Ἀγάθων σὲ μένα, πὼς τάχα ὁ Ἔρωτας εἶναι μεγάλος θεὸς καὶ πὼς

θωνα δὲν εἶναι μόνο ἡ ἀνατροπὴ τῆς γνώμης ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ὠραῖος, ποὺ τὴν ἐκήρυξαν οἱ προηγούμενοι, εἶναι ἀκόμα καὶ πρὸ πάντων ἡ αὐξήσις τῆς προσδοκίας καὶ τῆς περιεργείας τῶν ἀκροατῶν. —Μὰ τότε, τί εἶναι ὁ Ἔρως ; Τὸν ἀφήνει τὸν Ἀγάθωνα γιατί πρῶτα ἐκεῖνος ἐνεύριε, ἔπειτα δὲν θέλει νὰ φανῇ ὅτι αὐτὰ ποὺ θὰ εἰπῇ εἶναι δικὰ του καὶ εἰσάγει τὴ Διοτίμα, γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι κι αὐτὸς εἶναι μαθητὴς ἄλλου.

260. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς Διοτίμας, γυναῖκας μάγισσας, δίδει στὰ λεγόμενα κάποιο μυστηριακὸ καὶ προφητικὸ τόνο.

- εἶη δὲ τῶν καλῶν· ἤλεγχε δὴ με τούτοις τοῖς λόγοις οἷσπερ ἐγὼ τοῦτον, ὥς οὔτε καλὸς εἶη κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον οὔτε ἀγαθός· καὶ ἐγώ, Πῶς λέγεις, ἔφη, ὦ Διοτίμα ; αἰσχροὺς ἄρα ὁ Ἔρως ἐστὶ καὶ κακὸς ; καὶ ἦ, Οὐκ εὐφημήσεις ; ἔφη· ἦ οἶε, ὅ τι ἂν μὴ καλὸν ἦ, ἀναγκαῖον αὐτὸ εἶναι
- 202** αἰσχρὸν ; Μάλιστα γε. Ἡ καὶ ἂν μὴ σοφόν, ἀμαθές ; ἦ οὐκ ἤσθησαι ὅτι ἔστι τι μεταξὺ σοφίας καὶ ἀμαθίας ; Τί τοῦτο ; Τὸ ὀρθὰ δοξάζειν καὶ ἄνευ τοῦ ἔχειν λόγον δοῦναι οὐκ οἶσθ', ἔφη, ὅτι οὔτε ἐπίστασθαι ἐστὶν (ἄλογον γὰρ πρᾶγμα πῶς ἂν εἶη ἐπιστήμη ;) οὔτε ἀμαθία (τὸ γὰρ τοῦ ὄντος τυγχάνον πῶς ἂν εἶη ἀμαθία ;). ἔστι δὲ δὴ πού τοι οὔτων ἡ ὀρθὴ δόξα, μεταξὺ φρονήσεως καὶ ἀμαθίας. Ἀληθῆ, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις. Μὴ τοίνυν ἀνάγκασε, ὁ μὴ καλὸν
- B** ἐστὶν, αἰσχρὸν εἶναι, μηδὲ ὁ μὴ ἀγαθὸν, κακόν. οὕτω δὲ καὶ τὸν Ἔρωτα ἐπειδὴ αὐτὸς ὁμολογεῖς μὴ εἶναι ἀγαθὸν μηδὲ καλόν, μηδὲν τι μᾶλλον οἶον δεῖν αὐτὸν αἰσχρὸν καὶ κακόν εἶναι, ἀλλὰ τι μεταξὺ, ἔφη τούτοις. Καὶ μήν, ἦν δ' ἐγώ, ὁμολογεῖται γε παρὰ πάντων μέγας θεὸς εἶναι ; Τῶν μὴ εἰδόντων, ἔφη, πάντων λέγεις, ἦ καὶ τῶν εἰδόντων ; Συμπάντων μὲν οὖν. καὶ ἡ γελάσασα· Καὶ πῶς ἂν, ἔφη,
- C** ὦ Σώκρατες, ὁμολογοῖτο μέγας θεὸς εἶναι παρὰ τούτων, οἳ φασιν αὐτὸν οὐδὲ θεὸν εἶναι ; Τίνες οὗτοι ; ἦν δ' ἐγώ. Εἷς μὲν, ἔφη, σύ, μία δ' ἐγώ. κἀγὼ εἶπον· Πῶς τοῦτο, ἔφη, λέγεις ; καὶ ἦ· Ῥαδίως, ἔφη. λέγε γάρ μοι, σὺ πάντας θεοὺς φῆς εὐδαίμονας εἶναι καὶ καλοὺς ; ἦ τολμήσαις

E 8 ἔφη : om. V || 9 ἄρα : ἄρα V || 10 ἔφη. ἦ : ἔφη. Oxy. ἔφη ἦ Iay || **202** A 1 ἦ... ἦ : ἦ... ἦ T ἦ... ἦ WV || καὶ ἂν : καὶ ὁ ἂν Ast Sehanz Hug καὶ ὅτι ἂν Stephan. ὅτι ἂν Reynders ἂν αἰ οἷοιο Hommel || 3 ὀρθὰ δοξάζειν (et Oxy.) : ὀρθῶς δοξάζειν V ὀρθοδοξάζειν B || καὶ : om. Oxy. del. Stallbaum. || C 4 ἔφη : om. Oxy. || 5 καὶ καλοὺς (et Oxy.) : del. Badham secl. Schanz Hug ||

261. Δ ό ξ α εἶναι τὸ φαινόμενον, γνώμη πού στηρίζεται σὰ φαινόμενα (δοκᾶ — φαίνομαι). Μπορεῖ μιὰ δ ό ξ α, (δοξασία, γνώμη), νά εἶναι σωστή, χωρίς νά μπορούμε ν' ἀποδείξουμε τὴν ὀρθότητά της. Τότε λέγεται ὁ ρ θ ἦ δ ό ξ α. Ἄν μιὰ γνώμη μπορούμε νά τὴν

εἶναι ἔρωτας τῆς ὁμορφιάς. Ἐκείνη μοῦ ἀποδείκνυε, σᾶς λέω, τὴν πλάνη μου μὲ τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα, ποὺ κι ἐγὼ ἀπόδειξα κι αὐτουνοῦ τὴν πλάνη, πὼς οὔτε ὁμορφος εἶναι ὁ θεός—ποὺ ἔλγα ἐγὼ—οὔτε ἀγαθός. «Πῶς τὸ λές αὐτὸ Διοτίμα ;—τῆς εἶπα. Λοιπὸν ὁ Ἐρωτας εἶναι ἄσχημος καὶ κακός ;». «—Γιατὶ βλαστημᾶς ;—εἶπε. Ἡ νομίζεις πὼς ὅποιο δὲν εἶν' ὁμορφο, εἶναι κατ' ἀνάγκη ἄσχημο ;». «—Μάλιστα, φυσικά». «—Ἀλήθεια ; Κι ὅποιο δὲν εἶναι σοφὸ, εἶν' ἄμαθο ; Ἡ, δὲν ξαίρεις ὅτι ὑπάρχει κάτι μετὰ τὴν σοφίας καὶ τῆς ἀμάθειας ;». «—Ποιὸ εἶν' τοῦτο ;». «—Νάχη κανεῖς σωστή δοξασία, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ τὴν ἀποδείξῃ, δὲν ξαίρεις ὅτι δὲν εἶν' οὔτε ἐπιστήμη²⁶¹, (γιατὶ ἓνα πρᾶμα χωρὶς ἀπόδειξη πὼς μπορεῖ νᾶναι ἐπιστήμη ;) οὔτε ἀμάθεια (γιατὶ ἓνα πρᾶμα ποὺ πετυχαίνει τὸ σωστὸ καὶ τὴν οὐσία πὼς μπορεῖ νᾶναι ἀμάθεια ;). Εἶναι λοιπὸν ἡ σωστή δοξασία κάτι ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ φρόνηση καὶ στὴν ἀμάθεια». «Ἀληθινὰ τὰ λές», εἶπα ἐγὼ. «—Μὴ λές λοιπὸν ὅτι ἀναγκαστικά, ὅποιο δὲν εἶναι ὁμορφο εἶναι ἄσχημο, μὴτε ὅτι ὅποιο δὲν εἶναι ἀγαθό, εἶναι κακό. Ἔτσι καὶ ὁ Ἐρωτας, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος σου παραδέχεται ὅτι δὲν εἶναι οὔτε ἀγαθὸς οὔτε ὁμορφος, μὴ φαντάζεσαι καθόλου πὼς πρέπει νᾶναι ἄσχημος καὶ κακός, ἀλλὰ κάτι μετὰ τὴν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, κάτι μετὰ τῆς ὁμορφιάς καὶ τῆς ἀσχημίας». «—Κι ὅμως—εἶπα ἐγὼ—ὅλοι τὸ παραδέχονται πὼς εἶναι μεγάλος θεός». «—Λές, ὅλοι, ὅσοι δὲν γνωρίζουν τὰ πράγματα—εἶπε—, ἢ κι ἐκεῖνοι ποὺ τὰ γνωρίζουν ;». «Ὅλοι πέρα-πέρα». Καὶ ἐκείνη γέλασε καὶ εἶπε : «—Καὶ πὼς παραδέχονται, Σωκράτη, πὼς εἶναι μεγάλος θεὸς αὐτοί, ποὺ λένε πὼς δὲν εἶναι οὔτε θεός ;». «—Ποιὸ εἶν' αὐτοῖν—εἶπα ἡ γῶ. «—Ἐνας ἐσύ—εἶπε—καὶ μία ἐγώ». Κι ἐγὼ εἶπα. «—Πῶς τὸ λές αὐτό ;». Κι ἐκείνη : «—Εὐκόλο νὰ τὸ καταλάβῃς—εἶπε. Γιατὶ, γιὰ λέγε μου. Δὲν εἶσαι τῆς γνώμης, ὅτι ὅλοι οἱ θεοὶ εἶναι εὐτυχισμένοι καὶ ὠραῖοι ; Ἡ θὰ τολμήσῃς νὰ πῇς ὅτι κάποιος

ἀποδείξουμε σωστή, τότε ἔχουμε ἐπιστήμη, σοφία - φρόνησις. Ἡ σοφία (φρόνησις) εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ τέσσερα μέρη τῆς ἀρετῆς. Ἡ σωστὴ δοξασία βρίσκεται μετὰ τῆς σοφίας (ἢ φρονήσεως) καὶ τῆς ἀμάθειας (ἄγνοια), | Ἡ λέξη παρὰστασις (Συκ. Διαμ.) δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ὅρο δόξα, γιατί ἡ παράστασις εἶναι ψυχολογικὴ εἰκόνα, δὲν εἶναι γνώμη. | Βλ. Κ. Γεωργούλη—Ἀριστοτέλους Πρώτη Φιλοσοφία, σελ. 352.

ἂν τινα μὴ φάναι καλόν τε καὶ εὐδαίμονα θεῶν εἶναι ;
 Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Εὐδαίμονας δὲ δὴ λέγεις οὐ
 D τοὺς τάγαθὰ καὶ τὰ καλὰ κεκτημένους ; Πάνυ γε. Ἄλλὰ μὴν
 "Ερωτά γε ὁμολόγηκας δι' ἔνδειαν τῶν ἀγαθῶν καὶ καλῶν
 ἐπιθυμεῖν αὐτῶν τούτων ὧν ἐνδεής ἐστιν. Ὁμολόγηκα
 γάρ. Πῶς ἂν οὖν θεὸς εἴη ὃ γε τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν
 ἄμιρος ; Οὐδαμῶς, ὥς γ' ἔοικεν. Ὁρᾷς οὖν, ἔφη, ὅτι καὶ
 σὺ "Ερωτα οὐ θεὸν νομίζεις ;

XXIII. Τί οὖν ἂν, ἔφη, εἴη ὁ "Ερως ; θνητός ; "Ηχι-
 στά γε. Ἄλλὰ τί μὴν ; Ὡσπερ τὰ πρότερα, ἔφη, μεταξὺ
 E θνητοῦ καὶ ἀθανάτου. Τί οὖν, ὦ Λιοτίμα ; Δαίμων μέ-
 γας, ὦ Σώκρατες· καὶ γὰρ πᾶν τὸ δαιμόνιον μεταξὺ ἐστὶ
 θεοῦ τε καὶ θνητοῦ. Τίνα, ἦν δ' ἐγώ, δύναμιν ἔχον ;
 Ἑρμηνεῖον καὶ διαπορθμεῖον θεοῖς τὰ παρ' ἀνθρώπων
 καὶ ἀνθρώποις τὰ παρὰ θεῶν, τῶν μὲν τὰς δεήσεις καὶ
 θυσίας, τῶν δὲ τὰς ἐπιτάξεις τε καὶ ἀμοιβὰς τῶν θυσιῶν,
 ἐν μέσῳ δὲ ὃν ἀμφοτέρων συμπληροῖ, ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ

C 6 θεῶν (et Oxy.) : VW^a || 7 δὲ δὴ (et Ox.) : om. Stob. || D 1
 τοὺς τάγαθὰ (et Oxy.) : τοὺς ἀγαθοὺς καὶ W || τὰ (et Oxy.) : om.
 TW Stob. del. Schanz Hug || 4 ἂν (et Oxy. Stob.) : δ' ἂν TW
 δᾶν Bury || γε τῶν (et Oxy. Stob.) : γε γ' ὧν B γε ὧν V || 5 ὥς γ'
 (et Ox.) : γ' ὥς W ὥστε Stob. || 8 πρότερα, ἔφη (et Ox.) : πρότερα,
 ἔφη BV Stob. Usener Schanz Hug Bury || E 3 τε (et Oxy.) :
 om. W Stob. || E 6 τῶν θυσιῶν (et Oxy.) : om. Pollux secl. Iahn
 Hug θυσιῶν Stob.

262. Μὰ Δία. Μὰ τὸ Δία || Robin : par Zeus !—Οἱ Σωκ.,
 Διαμ., Φωτ. τὸ Δία μεταφρ. μετὰ τὴν λέξιν θεὸς. Μὰ τὸν θεόν (Σ.,
 Δ.), Θεὸς φυλάξοι ! (Φωτ.). Ἄλλὰ στὴ σειρὰ τοῦ λόγου ἀναφέρεται ὁ
 "Ερως, ὥστε τὸ μὰ τὸ θεὸ ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ : μὰ τὸν "Ερωτα. Ἐξ
 ἄλλου ἂν πάρουμε τὴν φράσιν μετὰ τὴν σημερινὴν σημασίαν, τότε τὸ μὰ
 τὸ θεὸ ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ μὰ τὸν ἔνα Θεὸ (Χριστὸν).—Ὁ Σω-
 κράτης μὰ τὸ Δία εἶπε (βλέπ. σημ. 16, 57).

263. Ἡ λέξις μεταξὺ ἐγίνε στὸν Πλάτωνα φιλοσοφικὸς
 ὁρος, ποῦ σημαίνει μιὰ στιγμή ὅπου συντελεῖται ἡ μετάβασις ἀπὸ ὃν
 στὸ μὴ ὃν καὶ ἀντιστρόφως, εἶναι κάτι τὸ ἀνάμεσα, ὁ συνδετικὸς
 κρίκος τῶν ἀντινομιῶν τοῦ σύμπαντος (βλ. Κ. Γεωργούλη—Πρώτη
 φιλοσοφία Ἀριστοτέλους σελ. 373).

264. Δαίμων. Ἀπὸ τὴν καινὴ Διαθήκῃ ἡ λέξις πῆρε τὴν

ἀπ' τοὺς θεοὺς δὲν εἶν' ὥραϊος κι εὐτυχισμένος ;». «—Μὰ τὸ Δία ²⁶², ὅχι — εἶπα — ἐγὼ δὲ λέω τέτοιο πρᾶμα». «—Καὶ λοιπόν, εὐτυχισμένους δὲ λὲς ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀποκτήσει τ' ἀγαθὰ καὶ τὰ ὁμορφα ;». «—Μάλιστα». «—Εἶν' ἀλήθεια ὅμως ὅτι ἔχεις ὁμολογήσει πὼς ὁ Ἐρωτας ἐπειδὴ τὰ στερεῖται τὰ ὁμορφα καὶ τ' ἀγαθὰ, ἐπιθυμεῖ ἀκριβῶς αὐτὰ ποὺ στερεῖται». «—Εἶν' ἀλήθεια. Τὸ ἔχω ὁμολογήσει». «—Πῶς μπορεῖ λοιπόν νᾶναι θεὸς καὶ νὰ στερεῖται τ' ἀγαθὰ καὶ τὰ ὁμορφα ;». «—Δὲ μπορεῖ μὲ κανένα τρόπο» — τῆς εἶπα. «—Βλέπεις λοιπόν — εἶπε — πῶς κι ἐσύ δὲν τὸν πιστεύεις γιὰ θεὸ τὸν Ἐρωτα ;».

XXIII. «Τί μπορεῖ νᾶν' ὁ Ἐρωτας λοιπόν ; — εἶπα — θνητός ;». «—Ἄ, μπᾶ, καθόλου». «—Ἄμ' τί λοιπόν ;». «—Ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὰ προηγούμενα, — εἶπε — Κάτι μεταξὺ ²⁶³ τοῦ θνητοῦ καὶ τοῦ ἀθανάτου». «—Τί εἶν' ἐπὶ τέλους, Διοτίμα ;». «—Μεγάλος δαίμονας, Σωκράτη. Καὶ τοῦτο, γιατί ὅλο τὸ γένος τῶν δαιμόνων εἶναι μεταξὺ θεοῦ καὶ θνητοῦ ²⁶⁴». «—Καὶ ποιά ἐξουσία ἔχει τὸ γένος αὐτό ;» ²⁶⁵ — εἶπα 'γώ». «—Νὰ ἐξηγᾷ καὶ νὰ μετακομίζη στοὺς θεοὺς ὅσα προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ στοὺς ἀνθρώπους ὅσα προέρχονται ἀπὸ τοὺς θεοὺς ²⁶⁶, ἐκείνων δηλαδὴ τίς παρακλήσεις καὶ τίς θυσίες, καὶ τῶν ἄλλων τίς διαταγὲς καὶ τίς ἀμοιβὲς γιὰ τίς θυσίες, καθὼς εἶναι ἀνάμεσα στὰ δύο μέρη γεμίζει τὸ μεταξὺ κενὸν ἔτσι, ποὺ τὸ σύμπαν ²⁶⁶ αὐτοσυν-

σημασία τοῦ πονηροῦ πνεύματος, τοῦ διαβόλου. Δὲν ἔχουμε ὅμως ἄλλη ἀντίστοιχη λέξη στὴ νέα γλῶσσα. Ποία ἡ σημασία τοῦ δαίμονος στὸν Πλάτωνα τὸ λέει πῶς πάνω ἢ Διοτίμα. Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως ἐπίστευαν ὅτι εἶναι θεοί : Ἰλ. Γ 420, Ὀδυσσ. ζ 172. Τὸ ἴδιο καὶ στὸν Πίνδαρο καὶ στοὺς τραγικούς. Ἐπίσης ὁ δ α ἰ μ ω ν ἐσήμαινε τὴν τύχη, τὸ ριζικὸ ἐνὸς ἀνθρώπου (εὐδαιμονία — εὐτυχία).

265. Τί νὰ δύνανται ἔχον ; ὑποκείμενον ἐννοεῖται π ᾶ ν τὸ δ α ἰ μ ὀ ν ι ο ν. Καὶ ὅλα τὰ παρακάτω εἶναι ἔργον τῶν δαιμόνων ὧν (τοῦ γένους τῶν δαιμόνων).

266. Οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι μαζί ἀποτελοῦν τὸ π ᾶ ν (Σύμπαν), γιατί σ' ἡν ἀρχαιότητα καὶ ἡ Γῆ καὶ ὁ Ἥλιος καὶ ὁ Οὐρανὸς καὶ οἱ ἀστερισμοὶ καὶ γενικῶς ὁλόκληρη ἡ Φύσις, ἦσαν θεοί, καὶ ἀποτελοῦν τὸ θεῖο κόσμον. Ἀπὸ τᾶλλο μέρος εἶναι ὁ ἀνθρώπινος κόσμος (βλ. σημ. 134, 164). Μεταξὺ τῶν δύο τούτων κόσμων ὑπάρχει χάσμα, κενόν, με τ α ξ ὺ. (Οἱ ἄνθρωποι τείνουν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ οἱ θεοὶ κλίνουν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους). Τὸ κενὸν τὸ συμπληρώνει ὁ κόσμος τῶν δαιμόνων, εἶναι ὁ συνδετικὸς κρίκος, εἶναι τὸ μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου.

- αὐτῷ ξυνδεδέσθαι. διὰ τούτου καὶ ἡ μαντικὴ πᾶσα χωρεῖ
 καὶ ἡ τῶν ἱερέων τέχνη τῶν τε περὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς τε-
203 λετάς καὶ τὰς ἐπωδὰς καὶ τὴν μαντείαν πᾶσαν καὶ γοητείαν.
 θεὸς δὲ ἀνθρώπῳ οὐ μίγνυται, ἀλλὰ διὰ τούτου πᾶσά ἐστιν
 ἡ ὁμιλία καὶ ἡ διάλεκτος θεοῖς πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ἐργη-
 γορόσι καὶ καθεύδουσι· καὶ ὁ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα σοφὸς
 δαιμόνιος· ἀνὴρ, ὁ δὲ ἄλλο τι σοφὸς ὢν ἢ περὶ τέχνας ἢ
 χειρουργίας τινὰς βάναντος. οὗτοι δὲ οἱ δαίμονες πολλοὶ
 καὶ παντοδαποὶ εἰσιν, εἰς δὲ τούτων ἐστὶ καὶ ὁ Ἔρως. Πα-
 τρὸς δέ, ἦν δ' ἐγώ, τίνος ἐστὶ καὶ μητρός; Μακρότερον
B μὲν, ἔφη, διηγῆσασθαι· ὁμῶς δέ σοι ἐρῶ. ὅτε γὰρ ἐγένετο
 ἡ Ἀφροδίτη, εἰσιτῶντο οἱ θεοί, οἳ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς
 Μῆτιδος υἱὸς Πόρος. ἐπειδὴ δὲ ἐδείκνησαν, προσαιτή-
 σουσα οἶον δὴ εὐχίας οὕσης ἀφίκετο ἡ Πενία, καὶ ἦν
 περὶ τὰς θύρας. ὁ οὖν Πόρος μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος,
 οἶνος γὰρ οὐπω ἦν, εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν βε-
 βαρημένος ἤδεν. ἡ οὖν Πενία ἐπιβουλεύουσα διὰ τὴν
 αὐτῆς ἀπορίαν παιδίον ποιήσασθαι ἐκ τοῦ Πόρου, κατα-
C κλίνεται τε παρ' αὐτῷ καὶ ἐκύησε τὸν Ἔρωτα. διὸ δὴ καὶ

Ε 7 ἐν μέσῳ (et Stob.) ἐμμέσῳ W Oxy. || δὲ ὃν (et Oxy.): δ' ὃν
 Stob. δὴ ὃν Peipers δέον Vermehren || ἀμφοτέρων συμπληροῖ ὥστε
 τὸ πᾶν (et Oxy. Stob.) ἀμφ. τὰ ὅλα συμπλ. ὥστε τὸ πᾶν Reyn-
 ders ἀμφοτ. ἀμφοτέρους σ. ὦ. τ. π. Badham ἀμφ. σ. τὸ πᾶν ὥστε
 Orelli τὰ ἀμφοτ. συμπλ. ὡς. τ. π. Bergk. || 8 αὐτῷ WB²: αὐτῷ
 B αὐτῷ TV Stob. del. Orelli || 9 ἱερέων: ἱερῶν Stob. || καὶ τὰς
 (et Oxy. Stob.): καὶ TW Burnet || **203** A 1 καὶ τὰς ἐπωδὰς...
 γοητείαν: secl. Hug || καὶ τὴν μαντείαν: γοητείαν secl. Vögelin
 || μαντείαν (et Oxy. Stob.): μαγγανείαν Geel Schanz Bury
 μαγείαν Badham Sykutris || 2 μίγνυται: μείγνυται Oxy. Burnet
 Sykutris || 3 ἀνθρώπους: ἀνθρώποις Stob n τῶν ἀνθρώπων πρὸς θε-
 οὺς Proclus Parmen. 663 καὶ πρὸς θεοὺς ἀνθρώποις F. A. Wolf.
 Schanz ἀνθρώπους καὶ ἀνθρώποις πρὸς θεοὺς Heusde || 6 βάναντος:
 βανάνους Oxy. || 7 καὶ (et Procl.): τε καὶ Oxy. Stob. || ἐστὶ.
 om. Stob. || B, 2 εἰσιτῶντο B² T² V Hermogen. Origen. Eus. edd:
 ἡσιτῶντο W² Robin Sykutris ἡσιτῶντο B ἡσιτῶντο Oxy. || 3 προσ-
 αιτήσουσα (et Ox.): προσαιτῆς οὕσα B προσαιτῆς οὕσαι Origen.
 Eus. || 6 εἰσελθὼν (et Protinus): ἐξελθὼν Oxy. || 7 ἤδεν: εὐδεν
 WT Oxy. Orig. Eus. || 8 αὐτῆς: αὐτῆς TV || παιδίον ποιήσασθαι
 (et Oxy. Eus.): παιδοποιήσασθαι Naber.

δέεται με τὸν ἑαυτό του σ' ἓνα ἐνιαῖο σύνολο. Μέσω αὐτουνοῦ τοῦ γένους τῶν δαιμόνων προχωρεῖ στὸ ἔργο της καὶ ἡ μαντικὴ ὁλόκληρη καὶ ἡ ἱερατικὴ τέχνη²⁶⁷, σχετικῶς με τὶς θυσίαις καὶ τὶς τελετὰς καὶ τὰ μαγικὰ τραγούδια καὶ γενικὰ κάθε μάντεμα καὶ γήτεμα. Θεὸς με ἄνθρωπο δὲ σμίγει, ἀλλὰ μέσω αὐτουνοῦ γίνεται κάθε ἐπικοινωνία καὶ συνομιλία τῶν θεῶν με τοὺς ἀνθρώπους καὶ στὸ ξύπνιο καὶ στὸν ὕπνο. Κι ὅποιοι εἶναι στὰ τέτοια τὰ ζητήματα σοφός, εἶναι δαιμόνιος ἄνθρωπος, ἐνῶ ὅποιοι εἶναι σὲ τίποτ' ἄλλο σοφός εἶτε σὲ τέχνη εἶτε σὲ τίποτ' ἐργασίας τοῦ χειριοῦ, αὐτοὺς εἶναι βάνουσος²⁶⁸. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ δαίμονες εἶναι πολλοὶ καὶ κάθε λογῆς, κι ἓνας ἀπ' αὐτοὺς κι ὁ Ἑρώτας».

«—Τίνος πατέρα καὶ μάνας εἶναι ;» —εἶπα γώ. «—Αὐτὸ θὰ τραβήξῃ πὺδ μακριὰ νὰ σ' τὸ παραστήσω, —εἶπε. Ὅμως θὰ σοῦ τὸ πῶ. Στὰ γενέθλια, πὺδ λές, τῆς Ἀφροδίτης οἱ θεοὶ εἶχαν μεγάλο δεῖπνο καὶ μαζί με τοὺς ἄλλους θεοὺς ἦταν κι ὁ γυιὸς τῆς Μήτηδος ὁ Πόρος²⁶⁹. Μόλις τέλειωσε τὸ δεῖπνο, ἦρθε ἡ Πενία γιὰ νὰ ζητιανέψῃ, ὅπως ἦταν φυσικὸ μιὰ καὶ γινοῦταν γενναῖο φαγοπότι²⁷⁰, καὶ στεκότανε στὴν πόρτα. Τότε ὁ Πόρος μεθυσμένος ἀπὸ τὸ νέκταρ—γιατὶ δὲν εἶχε ἀνακαλυφθῇ ἀκόμα τὸ κρασί—μπῆκε μέσα στὸν κῆπο τοῦ Διὸς καὶ βαρὺς ἀπὸ τὸ μεθύσι ἔπεσε καὶ κοιμώτανε. Τότε λοιπὸν ἡ Πενία, μέσα στὴν ἀπορία τῆς, πονηρεύτηκε νὰ κάμῃ παιδὶ με τὸν Πόρο, κοιμᾶται μαζί του κι ἔπιασε²⁷¹ τὸν Ἑρώτα. Νά γιατί λοιπὸν ὁ Ἑρως ἔχει γίνει

267. Τὴν ἀμοιβαία σχέση τῶν δύο χωριστῶν κόσμων τὴν κανονίζει ἡ μαντικὴ καὶ ἡ ἱερατικὴ τέχνη (θρησκεία). Ἄλλ' ὁ Πλάτων προσθέτει. Κι αὐτὴ ἡ μαντικὴ καὶ ἡ ἱερατικὴ τέχνη ἐκτελεῖ τὸ ἔργο της με τὴ μεσολάβηση τῶν δαιμόνων.

268. Ὁ ὑποβιβασμὸς τῶν ἄλλων τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων γίνεται ἀπὸ τὴ μάγισσα Διοτίμα, πὺδ ἐξυψώνει τὸ ἐπάγγελμα της. Πὺδ κάτ' ἐξηγεῖ ποιοὶ εἶναι οἱ δαίμονες ἄνθρωποι—οἱ φιλόσοφοι, οἱ ἐφευρέται, οἱ νομοθέται.

269. Μῆτις : πρώτη σύζυγος τοῦ Διὸς, θεοποίηση τῆς ἐξυπνάδας καὶ τῆς ἐφευρετικότητος. Ἀπὸ τὸ νότημά της αὐτὸ εἶναι μητέρα τοῦ Πόρου. Πόρος σημαίνει κυρίως πέρασμα (ὅπως καὶ σήμερα), ἀλλὰ καὶ τὴ διάβαση, ὕστερα δρόμο, καὶ μέσο γιὰ διάβαση, ἔπειτα, τέχνασμα γενικῶς. Τὸ συνηθέστερο μέσο γιὰ τὴν ἐπιτυχία ὅλων εἶναι ὁ πλοῦτος, γι' αὐτὸ εὖπορος = πλούσιος. Με τὴν ἔκτασι βρίσκεται σὲ ἀντίθεσιν με τὴν Πενία.

270. Ἦταν συνήθεια νὰ πηγαίνουν φτωχοὶ στὰ σπίτια ὅπου μεγάλα τραπέζια γιὰ νὰ ζητιανέψουν περισσεύματα τοῦ τραπέζιου.

271. Ἐκύησε : ἔπιασε, συνέλαβε.

- τῆς Ἀφροδίτης ἀκόλουθος καὶ θεράπων γέγονεν ὁ Ἔρως, γεννηθεὶς ἐν τοῖς ἐκείνης γενεθλοῖς, καὶ ἅμα φύσει ἐραστής ὢν περὶ τὸ καλόν, καὶ τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὐσης. ἅτε οὖν Πόρον καὶ Πενίας υἱὸς ὢν ὁ Ἔρως ἐν τοιαύτῃ τύχῃ καθέστηκε. πρῶτον μὲν πένης αἰεὶ ἐστί, καὶ πολλοῦ δεῖ ἀπαλός τε καὶ καλός, οἷον οἱ πολλοὶ οἶονται, ἀλλὰ
- D** σκληρὸς καὶ αὐχμηρὸς καὶ ἀνιπόδητος καὶ ἄκοικος, χαμαιπετὴς αἰεὶ ὢν καὶ ἄστρωτος, ἐπὶ θύραις καὶ ἐν ὁδοῖς ὑπαίθριος κοιμώμενος, τὴν τῆς μητρὸς φύσιν ἔχων, αἰεὶ ἐνδεὴς ξύνοικος. κατὰ δὲ αὐτὸν τὸν πατέρα ἐπίβουλος ἐστί τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς, ἀνδρείος ὢν καὶ ἱτῆς καὶ σύντονος, θηρευτὴς δεινός, αἰεὶ τινὰς πλέκων μηχανάς, καὶ φρονήσεως ἐπιθυμητὴς καὶ πόριμος, φιλοσοφῶν διὰ παντός τοῦ βίου, δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς καὶ σοφιστής· καὶ
- E** οὔτε ὥς ἀθάνατος πέφυκεν οὔτε ὥς θνητός, ἀλλὰ τότε μὲν τῆς αὐτῆς ἡμέρας θάλλει τε καὶ ζῇ, όταν εὐπορήσῃ, τότε δὲ ἀποθνήσκει, πάλιν δὲ ἀναβιώσκειται διὰ τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν, τὸ δὲ ποριζόμενον αἰεὶ ὑπεκρεῖ· ὥστε οὔτε ἀπορεῖ Ἔρως ποτὲ οὔτε πλουτεῖ σοφίας τε αὐτὸ καὶ ἀμαθίας ἐν μέσῳ ἐστίν. ἔχει γὰρ ὧδε. θεῶν οὐδεὶς φιλοσοφεῖ οὐδ' ἐπιθυμεῖ σοφὸς γενέσθαι· ἐστί γάρ· οὐδ' εἰ τις ἄλλος σοφός, οὐ φιλοσοφεῖ· οὐδ' αὖ οἱ ἀμαθεῖς φιλοσοφοῦσιν οὐδ' ἐπιθυμοῦσι σοφοὶ γενέσθαι· αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστι· χαλεπὸν ἀμαθία, τὸ μὴ ὄντα καλὸν κάγαθόν μηδὲ φρόνιμον
- 204**

C 3 ἐραστής : del. Badham || 4 καὶ (et Oxy.) : ὡς Bury || καί... οὐσης del. Badham || 7 δεῖ (et Oxy. Orig.) : δὴ W δεῖ εἶναι Badham || D 1 σκληρός : σκληρός W || 2 ὑπαίθριος (et Oxy.) : ὑπαίθριος T || 3 τὴν : ἔστι μὲν ὢν τὴν Sommer. || 6 δεινός (et Oxy. Orig.) : om. Paris 1810 del. Kreyenbühl || 7 πόριμος φιλοσοφῶν (et Oxy. Orig.) : πορισμὸς φιλοσόφων BV || 8 τοῦ βίου : del. Iahn || καὶ pr. (et Orig.) : om. Oxy. || E 2 αὐτῆς : om. Oxy. || τε : om. BV Oxy. || όταν εὐπορήσῃ (et Oxy. Orig.) : post. ἀναβιώσκειται transpos. Wilamowitz Robin secl. Iahn Hug || 5 τε αὐτὸ καὶ : τε καὶ BV Hermann Rettig δ' αὐτὸ καὶ Orig. Wilamowitz de αὐτὸ καὶ Sykutris || **204** A 1 φιλοσοφεῖ : φιλόσοφος Hermias || 3 σοφοὶ : σοφοῖς Oxy. || αὐτὸ γὰρ τοῦτο (et Oxy.) : τῷ γὰρ τούτῳ Sydenham || χαλεπὸν : post ἐστὶν ἀμαθία V χαλεπὴ Oxy. del. Hommel || 4 ἀμαθία : ἀμαθία Sydenham ἐν ἀγαθία Richards.

τῆς Ἀφροδίτης ἀκόλουθος καὶ ὑπηρέτης· γιατί πιάστηκε ²⁷² στὰ γενέθλιά της, καὶ νὰ γιατί ἡ ἀγάπη του σχετίζεται μετὴν ὁμορφιά : ²⁷³ γιατί ἡ Ἀφροδίτη εἶναι ὁμορφη. Ἐπειδὴ πάλι ὁ Ἔρως εἶναι γιὼς τοῦ Πόρου καὶ τῆς Πενίας, ἰδοὺ σὲ ποιά τύχη ἔχει καταντήσει : Πρῶτα-πρῶτα, ἐπειδὴ ἔχει τὰ φυσικὰ τῆς μητέρας του, εἶναι πάντα φτωχὸς καὶ κάθε ἄλλο παρὰ ὁμορφος καὶ τρυφερός,—ποὺ νομίζει ὁ πολὺς κόσμος—ἀλλὰ σκληρὸς καὶ κακομοιριασμένος καὶ ξυπόλητος καὶ ἄσπιτος, γιατί πάντα εἶναι χαμοσυγκύλιστος, δίχως στρωσίδια, κοιμᾶται ἔξω στὸ ὑπαιθρο, κοντὰ στὶς πόρτες καὶ μέσα στοὺς δρόμους καὶ συγκατοικεῖ πάντα μετὴν στέρηση. Σύμφωνα πάλι μετὰ τὰ φυσικὰ τοῦ πατέρα του, κυνηγᾷ τὰ ὠραῖα καὶ τ' ἀγαθὰ, εἶναι ἀντρειωμένος καὶ λεβέντης καὶ ὀρηκτικὸς, φοβερὸς κυνηγὸς σκαρώνοντας διαρκῶς τεχνάσματα, διψᾷ γιὰ γνώση καὶ εἶν' ἐφευρέτης της, φιλοσοφῶντας σ' ὅλην του τὴν ζωὴν, καὶ εἶναι φοβερὸς γόνης καὶ μάγος καὶ σοφιστῆς ²⁷⁴. Κι ἀπὸ φυσικοῦ του δὲν εἶν' οὐτ' ἀθάνατος οὔτε θνητὸς, παρὰ στὴν ἰδίαν ἡμέραν πότε ξεβλαστώνει καὶ ζῇ—ὅταν εὐτυχήσῃ—καὶ ὅτε πεθαίνει, μὰ πάλι ξαναζωντανεύει, ἐπειδὴ ἔχει τὸ φυσικὸ τοῦ πατέρα του, κι ἐκεῖνο ποὺ κάθε φορὰ κερδίζει, πάντα τοῦ ξεφεύγει· ὥστε ὁ Ἔρως οὔτε τελείως ἄπορος εἶναι ποτὲ οὔτε πλούσιος ἐντελῶς. Καὶ εἶν' ἐπίσης μεταξὺ σοφίας καὶ ἀμάθειας. Συμβαίνει δηλ. τὸ ἐξῆς : Ἀπὸ τοὺς θεοὺς κανεὶς δὲν εἶναι φιλόσοφος οὔτε θέλει νὰ γίνῃ σοφός, γιατί εἶναι τέτοιος. Οὔτε ἄλλος κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους φιλοσοφεῖ, ὅταν εἶναι σοφός. Οὔτε πάλι οἱ ἄμαθοι καὶ ἀγράμματοι εἶναι φιλόσοφοι οὔτε θέλουν νὰ γίνουν σοφοί· γιατί αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ κακὸ τῆς ἀμάθειας : τὸ νὰ μὴν εἶναι κάποιος

272. γεννηθεὶς : γιατί πιάστηκε. Σύλληψις ἐγινε διχὴ γέννησις. | ἐπειδὴ ἐγεννήθη (Συκ.).

273. ἐραστῆς περὶ τὸ καλόν : Ἡ Διοτίμα κι' ἐδῶ καὶ πρὸ κάτω ἀποφεύγει νὰ πῇ ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ἐραστῆς τοῦ καλοῦ, γιατί θὰ ἐρχότανε σὲ ἀντίφαση μετὴν διδασκαλίαν της ὅτι ὁ Ἔρως δὲν εἶναι ἔρως τοῦ καλοῦ ἀλλὰ ἔρως τοῦ τόκου ἐν τῷ καλῷ, ἐπομένως προσέχει καὶ λέει ἐδῶ : ἐραστῆς περὶ τὸ καλόν : κάποιου πράγματος ποὺ σχετίζεται μετὴν ὁμορφίαν. (βλ. 204B). | Οἱ Robin, Συκ., Διαμ., Φωτ., τὸ θεωροῦν ἰσοδύναμον μετὸ ἐραστῆς τοῦ καλοῦ.

274. Ἐδῶ περιγράφεται ἡ ζωὴ τοῦ ἐραστοῦ. Ὡστε ὁ Ἔρως εἶναι τὸ ἐρώων κι' διχὴ τὸ ἐρώμενον (βλ. 204C ὅπου ἡ Διοτίμα τὸ λέει ρητῶς). Στὴν περιγραφὴ αὐτὴ εἶδαν τὴν εἰκόνα τοῦ Σωκράτη, ἀφοῦ μάλιστα ὁ Ἔρως χαρακτηρίζεται καὶ ὡς φιλόσοφος.

δοκεῖν αὐτῷ εἶναι ἱκανόν· οὐκ οὖν ἐπιθυμεῖ ὁ μὴ οἰόμε-
νος ἐνδεὴς εἶναι οὐδ' ἂν μὴ οἴηται ἐπιδεῖσθαι. Τίνες οὖν,
ἔφη· ἐγώ, ὦ Διοτίμα, οἱ φιλοσόφουντες, εἰ μήτε οἱ σοφοὶ
B μήτε οἱ ἀμαθεῖς; Δῆλον δὴ, ἔφη, τοῦτό γε ἤδη καὶ παιδί,
ὅτι οἱ μεταξὺ τούτων ἀμφοτέρων, ὧν αὖ καὶ ὁ Ἔρως. ἔστι
γὰρ δὴ τῶν καλλίστων ἡ σοφία, Ἔρως δ' ἐστὶν ἔρως περὶ
τὸ καλόν, ὥστε ἀναγκαῖον Ἔρωτα φιλόσοφον εἶναι, φι-
λόσοφον δὲ ὄντα μεταξὺ εἶναι σοφοῦ καὶ ἀμαθοῦς. αἰτία
δ' αὐτῷ καὶ τούτων ἡ γένεσις· πατὴρ γὰρ σοφοῦ
ἐστὶ καὶ εὐπόρου, μητὴρ δὲ οὐ σοφῆς καὶ ἀπόρου· ἡ μὲν
οὖν φύσις τοῦ δαίμονος, ὦ φίλε Σώκρατες, αὕτη· ὃν δὲ
C σὺ ᾤκηθης Ἔρωτα εἶναι, θαυμαστὸν οὐδὲν ἔπαθες. ᾤκηθης
δέ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ τεκμαιρομένη ἐξ ὧν σὺ λέγεις, τὸ ἐρώ-
μενον Ἔρωτα εἶναι, οὐ τὸ ἐρῶν. διὰ ταῦτά σοι, οἶμαι,
πάγκαλος ἐφαίνετο ὁ Ἔρως. καὶ γὰρ ἔστι τὸ ἐραστὸν τὸ
τῷ ὄντι καλόν καὶ ἄβρον καὶ τέλειον καὶ μακαριστόν· τὸ
δὲ γε ἐρῶν ἄλλην ἰδέαν τοιαύτην ἔχον, οἷαν ἐγὼ διῆλθον.

XXIV. Καὶ ἐγὼ εἶπον· Εἴεν δὴ, ὦ ξένη· καλῶς γὰρ
λέγεις· τοιοῦτος ὧν ὁ Ἔρως τίνα χρεῖαν ἔχει τοῖς ἀνθρώ-
D ποις; Τοῦτο δὴ μετὰ ταῦτ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πειρασό-
μαί σε διδάξαι. ἔστι μὲν γὰρ δὴ τοιοῦτος καὶ οὕτω γε-
γινώς ὁ Ἔρως, ἔστι δὲ τῶν καλῶν, ὡς σὺ φῆς, εἰ δέ τις ἡμᾶς
ἔροιτο· τί τῶν καλῶν ἐστὶν ὁ Ἔρως, ὦ Σώκρατες· τε καὶ

A 5 αὐτῷ B^a αὐτῷ TV αὐτὸ B || ἱκανόν (et Oxy.): del. Hirschig || οὐκ οὖν B^a T^a (et Oxy.) οὐκοῦν BT || ἐπιθυμεῖ: ἐπιθυμῶν Oxy. || B₁ δῆλον δὴ: δῆλον ὅτι BV δῆλον Badham Hermann δῆλον ἐστὶ Rettig || ἔφη: del. Badham || ἤδη: ἡ δ' ἡ Badham || 2 ὧν ἂν εἴη Oxy. Robin: ὧν ἂν BTW ὧν αὖ V Stephan. Hermann et alii ὧν δὴ Usener Hug Sykutris ὧν εἰς Bury ὧν Rückert || C2 τεκμαιρομένη B^a τεκμαιρομένη BWV || λέγεις: ἔλεγες Oxy. || 3 οἶμαι: οἴομαι Oxy. || 5 ἄβρον (et Oxy.): ἄβρον BW ἀγαβόν (ut. vid. ἀγαθόν) Oxy. || τέλειον: τέλειον Oxy. || 8 ὧν: δὲ ὧν Stephanus. || D 3 σὺ φῆς (et Oxy.): σὺ φῆς BTW σύμφης Usener.

οὔτε ὁμορφος οὔτε ἀγαθὸς οὔτε σοφὸς καὶ νὰ νομίζῃ ὅτι τοῦ ἀρκεῖ ὁ, τι εἶναι. Καὶ φυσικά, ὅποιος νομίζει ὅτι δὲν εἶναι ἀνεχῆς σὲ κάτι, δὲν τὸ ἐπιθυμεῖ αὐτὸ πού νομίζει πῶς δὲν τοῦ χρειάζεται». «Ποιοὶ εἶναι λοιπὸν αὐτοὶ πού φιλοσοφοῦν, Διοτίμα,—εἶπα ᾧ—ἀν δὲν εἶναι οὔτε οἱ σοφοὶ οὔτε οἱ ἀγράμματοι ;». «—Αὐτὸ δὰ εἶναι φανερό καὶ σ' ἓνα παιδί ἀκόμα—εἶπε—ὅτι εἰν' ἐκεῖνοι πού βρίσκονται μεταξύ τῶν δύο ὁμάδων, κι ἀπὸ κείνους, τὸ ξαναλέω, εἶναι κι ὁ Ἑρωτας. Γιατὶ ἡ σοφία εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότατα πράγματα, κι ὁ Ἑρωτας εἶναι ἔρωτας κάποιου πού σχετίζεται μὲ τὴν ὁμορφιά, ἄρα κατ' ἀνάγκη ὁ Ἑρωτας εἶναι φιλόσοφος κι ἐφ' ὅσον εἶναι φιλόσοφος, εἶναι μεταξύ τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ ἄμαθου. Κι αἰτία γι' αὐτὰ τοῦ εἶναι ἡ γέννησή του· ἔχει, εἶπα, πάτερα σοφὸ κι ἐξαιρετικό, καὶ μητέρα οὔτε σοφὴ οὔτε ἐφευρετική. Λοιπὸν, αὐτῇ, πού σοῦ εἶπα, εἶναι ἡ φύση αὐτοῦ τοῦ δαίμονα, φίλε μου· ἐκεῖνον ὅμως πού τὸν πῆρες ἐσύ γιὰ Ἑρωτα, δὲν εἶναι καθόλου παράξενο, πῶς τὴν ἔπαθες. Ἐνόμισες δηλαδὴ—κι αὐτὸ τὸ βγάνω ἀπὸ τὰ λεγόμενά σου—πῶς Ἑρωτας εἶναι τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο κι ὄχι ὁ ἔραστής. Γι' αὐτὸ,—φαντάζομαι—σοῦ φαινόταν ὁ Ἑρωτας πεντάμορφος. Καὶ στ' ἀλήθεια, τὸ ἀγαπημένο εἶναι πραγματικῶς ὁμορφο καὶ χαριτωμένο καὶ μακαρισμένο. Ἐνῶ ἐκεῖνο πού νοιώθει τὸν ἔρωτα ἔχει βέβαια διαφορετικὴ μορφή²⁷⁵, τέτοια πού τὴν παράστησα ἐγώ.

XXIV. Κι ἐγὼ εἶπα : «—Πάει καλά, ξένη μου. Ὡραῖα τὰ λές. Τέτοιος ὅμως πού εἶναι ὁ ἔρωτας σὲ τί εἶναι χρήσιμος στοὺς ἀνθρώπους ;» «—Αὐτὸ ἀκριβῶς, Σωκράτη,—εἶπε—ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ πού εἶπαμε, θὰ προσπαθήσω νὰ σὲ διδάξω. Λοιπὸν, τέτοιας λογῆς εἶναι ὁ Ἑρωτας καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἔχει γεννηθῇ, ἐρωτεύεται μάλιστα τὰ ὠραῖα, καθὼς λές ἐσύ²⁷⁶. Ἄν ὅμως μᾶς ἐρωτήσῃ κάποιος : «—Γιατί²⁷⁷ ὁ Ἑρωτας εἶναι τῶν ὠραίων ἔρωτας, Σωκράτη

275. Ἰδέα, εἶδος, μορφή, καθαρὴ μορφή (βλ. σημ. 218).

276. ἔστι δὲ τῶν καλῶν (ὁ Ἑρως), ὡς σὺ φῆς. Πάλι ἐδῶ κρατεῖ ἐπιφύλαξη ἡ Διοτίμα : «ὅπως λές ἐσύ», δηλ. ἐγὼ δὲν τὸ λέω, ἐγὼ εἶπα ὅτι ὁ Ἑρως ἐστὶ περὶ τὸ καλόν. Τὸ ἴδιο καὶ παρακάτω : ὡς σὺ οἶει (206 E).

277. Τί τῶν καλῶν ἐστὶν ὁ Ἑρως ; πὺ κάτω : τί ἐρεῖ ; Τὸ τί δὲν εἶναι οὔτε κατηγορούμενον, οὔτε ἀντικείμενον (σὺ

- Διοτίμα ; ὧδε δὲ σαφέστερον ἐρῶ· ὁ ἐρῶν τῶν καλῶν τί ἐρᾷ ; καὶ ἐγὼ εἶπον· ὅτι· Γενέσθαι αὐτῷ. Ἄλλ' ἐπιποθεῖ, ἔφη, ἡ ἀπόκρισις ἐρώτησιν τοιάνδε· τί ἔσται ἐκεῖνῳ ᾧ ἂν γένηται τὰ καλά ; Οὐ πάνυ ἔφη· ἔτι ἔχειν ἐγὼ πρὸς ταύ-
- E** **την** τὴν ἐρώτησιν προχείρως ἀποκρίνασθαι. Ἄλλ', ἔφη ὥσπερ ἂν εἴ τις μεταβαλὼν ἀντὶ τοῦ καλοῦ τῷ ἀγαθῷ χρώμενος πυνθάνοιτο· φέρε, ὦ Σώκρατες, ἔροιτο· ὁ ἐρῶν τῶν ἀγαθῶν τί ἐρᾷ ; Γενέσθαι, ἦν δ' ἐγώ, αὐτῷ. Καὶ τί ἔσται ἐκεῖνῳ ᾧ ἂν γένηται τὰ γαθὰ ; Τοῦτ' εὐπορώτερον, ἦν δ' ἐγώ, ἔχω ἀποκρίνασθαι, ὅτι εὐδαίμων ἔσται. **Κτή-**
- 205** **σει** γάρ, ἔφη, ἀγαθῶν οἱ εὐδαίμονες εὐδαίμονες, καὶ οὐκ-
 ἐτι προσδεῖ ἐρῆσθαι, ἵνα τί δὲ βούλεται εὐδαίμων εἶναι ὁ βουλόμενος, ἀλλὰ τέλος δοκεῖ ἔχειν ἡ ἀπόκρισις. Ἀληθῆ λέγεις, εἶπον ἐγώ. Ταύτην δὲ τὴν βούλησιν καὶ τὸν ἔρωτα τοῦτον πότερα κοινὸν οἶει εἶναι πάντων ἀνθρώπων, καὶ πάντας τὰ γαθὰ βούλεσθαι αὐτοῖς εἶναι ἀεὶ, ἢ πῶς λέγεις ; Οὕτως, ἦν δ' ἐγώ, κοινὸν εἶναι πάντων. Τί δὴ οὖν, ἔφη,
- B** ὦ Σώκρατες, οὐ πάντας ἐρᾷν φαμέν, εἶπερ γε πάντες τῶν αὐτῶν ἐρῶσι καὶ ἀεὶ, ἀλλὰ τινὰς φαμεν ἐρᾷν, τοὺς δ' οὐ ; Θαυμάζω, ἦν δ' ἐγώ, καὶ αὐτός. Ἀλλὰ μὴ θαύμαζ', ἔφη· ἀφελόντες γὰρ τοῦ ἔρωτός τι εἶδος ὀνομάζομεν, τὸ τοῦ ὅλου ἐπιτιθέντες ὄνομα, ἔρωτα τὰ δὲ ἄλλα, ἄλλοις καταχρώμεθα ὀνόμασιν. Ὡσπερ τί ; ἦν δ' ἐγώ. Ὡσπερ τότε, οἴσθ' ὅτι ποιήσῃς ἐστὶ τι πολὺ· ἢ γὰρ τοι ἐκ

D 5 σαφέστερον ἐρῶ· V vulg. Hermann Rettig Schanz Hug : σαφέστερον ἐρῶ B σαφέστερον· ἐρᾷ TW Oxy. Robin Sykutris σαφέστερον ὅρα Bury || 6 αὐτῷ : αὐτῷ codd. || ἐπιποθεῖ : ἔτι ποθεῖ TW Oxy. Robin Sykutris || E 3 πυνθάνοιτο : secl. Usener || ἔροιτο Hermann Usener : ἐρᾷ codd. Oxy. Robin ἐρῶ vulg. ἐρᾷ del. Schanz secl. Rettig Hug εἰ γ' ἐρᾷ Rohde ὅρα· Bury || 4 αὐτῷ : αὐτῷ codd. || **205** A 1 ἀγαθῶν B^a (et Ox) : ἀγαθων B || εὐδαίμονες alt. (et Oxy.^a) : om. Oxy. || 4 δὲ (et Oxy.) : δὴ TW Burnet || 6 αὐτοῖς : αὐτοῖς TWV || B 2 αὐτῶν (et Oxy.) : ἀγαθῶν Naber || 4 γὰρ : γὰρ ἄρα T Oxy. Robin || ἔρωτος : ἐρῶντος T || 5 ἐπιτιθέντες : ἐπιθέντες V || 6 ὥσπερ τί : ὥσπερ τι B ὥσπερ τι B^a TW. || 7 τοι : τι BTW τω Oxy

καὶ Διοτίμα ; Ἄλλὰ θὰ σοῦ ἐξηγήσω πὺδ καθαρά. Ἐκεῖνος ποῦ ἐρωτεῦεται τὰ ὥραϊα, γιὰ ποῖο σκοπὸ τὰ ἐρωτεῦεται ;». Κι ἐγὼ εἶπα ὅτι : «—Γιὰ νὰ γίνουν τὰ ὥραϊα δικά του». «—Μὰ θέλει ἀκόμα μιὰ ἐρώτησις ἢ ἀπάντησί σου, τὴν ἐξῆς : «—Τί ἔχει νὰ κερδίσῃ ἐκεῖνος ποῦ θὰ γίνουν δικά του τὰ ὥραϊα ;». Τῆς εἶπα ὅτι δὲ μπορῶ καθόλου νὰπαντήσω τίποτε σὲ τούτῃ τὴν ἐρώτησις, ἔτσι πρόχειρα. «—Ἄλλὰ τότε, δῶσε ἀπάντησις—μοῦ λέει—σὰν νὰ ρωτοῦσε κάποιος μ' ἄλλα λόγια, στὴ θέσις ἀκριβῶς τοῦ ὥραϊου βάζοντας τὸ ἀγαθόν. Ἐλα Σωκράτη, —ἂς ὑποθέσουμε ὅτι σὲ ρωτοῦσε—ἐκεῖνος ποῦ ἐρωτεῦεται τ' ἀγαθόν, γιὰτὶ τὰ ἐρωτεῦεται ;» «—Γιὰ νὰ γίνουν δικά του»—εἶπα ἐγώ. «Καὶ τί ἔχει νὰ κερδίσῃ ἐκεῖνος ποῦ θὰ τοῦ γίνουσι δικά του τ' ἀγαθόν ;». «—Σὲ τοῦτο τώρα εὐκολώτερα μπορῶ ν' ἀπαντήσω—εἶπα ἐγώ : Θὰ γίνῃ εὐτυχισμένος». «—Μάλιστα, διότι μὲ τὸ ἀπόκτημα τῶν ἀγαθῶν—εἶπε οἱ εὐτυχισμένοι εἶν' εὐτυχισμένοι, καὶ δὲ χρειάζεται πιά νὰ ρωτήσω ἀκόμα : —Μὰ γιὰ ποῖο σκοπὸ θέλει νὰ εἶν' εὐτυχισμένος αὐτὸς ποῦ τὸ θέλει αὐτό ; —ἀλλὰ νομίζω πὼς πῆρε τέλος ἡ ἀπάντησις». «—Σωστά μιλάς—εἶπα ἔγω. «—Αὐτὴ ὅμως ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ ἐρωτας τῶν ἀγαθῶν, ποῖο ἀπ' τὰ δυὸ λές ἐσύ ; εἶναι κοινὸς σὲ δλους τοὺς ἀνθρώπους κι ὅλοι θέλουν νὰ τᾶχουν τ' ἀγαθὰ αἰωνίως ; ἢ πὼς τὸ λές ;». «—Ἐτσι λέω ἐγώ. Εἶναι κοινὸς σὲ δλους». «—Ἀμ' γιὰτὶ λοιπόν, Σωκράτη, δὲ λέμε πὼς ἐρωτεύονται ὅλοι, ἂν ὅλοι πραγματικῶς ἐρωτεύονται τὰ ἴδια πράγματα καὶ γιὰ πάντα, παρὰ λέμε πὼς μερικοὶ ἐρωτεύονται καὶ μερικοὶ ὄχι ;». «—Ἀπορῶ κι ἐγὼ ὁ ἴδιος»—εἶπα. «—Μὰ δὲν πρέπει ν' ἀπορῆς,—εἶπε. Αὐτὸ γίνεται, γιὰτὶ ξεχωρίζοντας ἓνα εἶδος τοῦ Ἐρωτα, τοῦ βάζουμε τὸνομα τοῦ ὀλόκληρου καὶ τὸ λέμε ἐρωτα, ἐνῶ γιὰ τᾶλλα εἶδη τοῦ Ἐρωτα μεταχειριζόμαστε ἄλλα ὀνόματα». «Αὐτὸ μὲ τί μοιάζει ;» εἶπα γώ. «—Νὰ σὰν αὐτό—μοῦ λέει. Ξαίρεις ὅτι ποίησις εἶναι κάτι γενικόν²⁷⁸. Κάθε αἰτία ποῦ βγάζει κάτι

δεύτερο παράδειγμα). Δὲν εἶναι οὔτε αἰτιατικὴ τοῦ κατὰ τι (Συκ.). Εἶναι αἰτιατικὴ τῆς αἰτίας. τί=γιὰτὶ ; πρὸς τί ; γιὰ ποῖο σκοπὸ ; —Τὴν ἴδια χρῆσιν τοῦ τί ἔχουμε καὶ σήμερα : τί τρέχεις ; τίς κλαίς τί γελᾷς ; τί γυρίζεις ἐδῶ κι' ἐκεῖ ;—Πιὸ κάτω ἡ ἴδια ἡ Διοτίμα ἐρωτᾷ : «Ἦνα τί βούλεται ὁ εὐδαίμων...» καὶ «τί οὐ πάντας ἐρᾷ φάμεν ;»

278. Ἡ σημασιολογικὴ κίνησις τῶν λέξεων γίνεται κατὰ δύο ρεύματα ἀντίστροφα. Μιὰ λέξις μὲ ἀτομικὸ νόημα γενικεύεται καὶ

- τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸν ὄν ἰόντι ὁτιοῦν αἰτία πᾶσά ἐστι ποιή-
E ησις, ὥστε καὶ αἱ ὑπὸ πάσαις ταῖς τέχναις ἐργασίαι ποιή-
 σεις εἰσὶ καὶ οἱ τούτων δημιουργοὶ πάντες ποιηταί. Ἀλη-
 θῇ λέγεις. Ἀλλ' ὅμως, ἢ δ' ἢ, οἴσθ' ὅτι οὐ καλοῦνται
 ποιηταὶ ἀλλὰ ἄλλα ἔχουσιν ὀνόματα, ἀπὸ δὲ πάσης τῆς
 ποιήσεως ἐν μόνιον ἀφορισθὲν τὸ περὶ τὴν μουσικὴν καὶ
 τὰ μέτρα τῷ τοῦ ἵλου ὀνόματι προσαγορεύεται. ποιήσεις
 γὰρ τοῦτο μόνον καλεῖται, καὶ οἱ ἔχοντες τοῦτο τὸ μόνιον
 τῆς ποιήσεως ποιηταί. Ἀληθῇ, λέγεις, ἔφη. Οὕτω τοί-
D νων καὶ περὶ τὸν ἔρωτα· τὸ μὲν κεφάλαιόν ἐστι πᾶσα ἡ
 τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμία καὶ τοῦ εὐδαιμονεῖν, ὁ μέγιστός τε
 καὶ δολερὸς ἔρως παντί· ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλῃ τρεπόμενοι πολ-
 λαχῇ ἐπ' αὐτόν, ἢ κατὰ χρηματισμὸν ἢ κατὰ φιλογυμνα-
 στίαν ἢ κατὰ φιλοσοφίαν, οὗτ' ἐρῶν καλοῦνται οὗτ' ἐρα-
 σταί, οἱ δὲ κατὰ ἐν τι εἶδος ἰόντες τε καὶ ἐσπονδακότες
 τὸ τοῦ ὄλου ὄνομα ἴχουσιν, ἔρωτά τε καὶ ἐρῶν καὶ ἐρα-
 σταί. Κινδυνεύεις ἀληθῇ, ἔφη ἐγώ, λέγειν. Καὶ λέγεται
E μὲν γέ τις, ἔφη, λόγος, ὥς οἱ ἂν τὸ ἡμῖν ὕ ἐαυτῶν ζητῶ-
 σιν, οὗτοι ἐρῶσιν· ὁ δ' ἐμὸς λόγος οὗθ' ἡμίσεός φησιν

C 3 ἢ δ' ἢ Bekker (206 A 2 B 1) : ἡδη codd. incert. in Oxy. ||
 4 ἀλλά : ἀλλ' Oxy. Hermann || ἔχουσιν : ἔξουσιν BV ἴχουσιν
 Sauppe || 5 τῆς ποιήσεως (et Oxy.) : del. Hirschig || μόνιον : μόνον
 W || D 1 πᾶσα...εὐδαιμονία : del. Badham || 2 ὁ μέγιστός τε καὶ
 δολερός : del. Badham || ὁ μέγιστος...παντί : secl. Hug || 3 δολ-
 ερός (et Oxy.) : τοληρός Crenzer ὀλόκληρος Madvig σφοδρός
 Cobet δολερῶτατος Stallbaum et alia alii || παντί : πάντῃ Pflug ||
 4 αὐτόν (et Oxy.) : αὐτὸ Vögelin Iahn Schanz Hug ἀγαθὸν Ore-
 lli || 7 ἴχουσιν : ἔσχον Oxy.

πλαταίνει τὸ περιεχόμενό της. λ.χ. Ἄρειος (ὁ αἰρετικὸς) — ἄρειος
 (εὐγλωττος, μετ' ἀπόλυτο στόμα) | κ υ β ε ρ ν ῆ τ η ς ἀρχικῶς ἐπὶ πλοί-
 ου (—ἐπεὶ γενικῶς διοικητής, οἰκονομία τοῦ οἴκου, ὑστερα
 τοῦ κράτους κλπ. Ἔτσι τὰ οὐσιαστικά τείνουν νὰ γίνουν ἐπίθετα.
 Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίστροφον εἶναι ἀληθές· πανάγιος παναγία—Παναγία
 — χριστός—Χριστός. | ἐκκλησία=συνάθροιση, κατόπιν ὅμως ἐκ-
 κλησία= μόνον, νὰ ὁς· κλπ. Ὡστε δὲν ἀντιστρέφει τὰ πράγματα
 ἡ Διοτίμα, ὅπως σημειώνει ὁ Σουκ.

ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξὴ εἶναι ποίηση, ὥστε ὅλες οἱ ἐργασίες σ' ὅλες τὶς τέχνες εἶναι ποιήσεις καὶ οἱ τεχνῖτες τῶν ὅλοι εἶναι ποιηταί». «—Αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια»—εἶπα. «—'Αλλ' ὅμως—τὸ ξαίρεις—εἶπ' ἐκείνη—πῶς δὲν λέγονται ὅλοι ποιηταί, παρὰ ἔχουν ἄλλα ὀνόματα. Κι ἀπὸ τὴν ποίηση ξεχωρίστηκε ἓνα μέρος—ἐκεῖνο ποῦ εἶναι γύρω ἀπὸ τὴ μουσικὴ καὶ τὸ ρυθμὸ—καὶ παίρνει ὄνομα τῆς ὁλόκληρης ποίησης. Πράγματι, αὐτὸ μονάχα λέγεται ποίηση, καὶ ποιηταί λέγονται ἐκεῖνοι ποῦ κατέχουν αὐτὸ τὸ κομμάτι τῆς ὁλόκληρης ποίησης». «Σωστά τὰ λές»—εἶπα. «—'Ετσι λοιπὸν καὶ με τὸν 'Ερωτα: Γενικῶς βέβαια 'Ερωτας εἶναι κάθε πόθος τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς εὐτυχίας, δηλαδὴ ὁ μέγιστος καὶ πολυμήχανος σὲ κάθε τι 'Ερωτας²⁷⁹. 'Ωστόσο ὅμως, ὅσοι καταγίνονται σ' αὐτὸν με ἄλλους πολλοὺς τρόπους, εἴτε με τὴν οἰκονομικὴν ἐνέργεια εἴτε με τὸν ἀθλητισμὸ εἴτε με τὴ φιλοσοφία, δὲ λέμε πῶς ἐρωτεύονται οὔτε πῶς εἶναι ἐρασταί, ὅσοι ὅμως καταγίνονται σ' ἓνα εἶδος τοῦ 'Ερωτα καὶ δειχνουν σ' αὐτὸ μεγάλη φροντίδα, παίρνουν ὄνομα τοῦ ὁλόκληρου κι' αὐτοὶ λέμε πῶς ἔχουν ἔρωτα, κι ἐρωτεύονται καὶ εἶναι ἐρασταί». «—Χμ, αὐτὸ ποῦ λές, εἶν' ἀλήθεια»—εἶπα ἐγὼ—«Καὶ λέει βέβαια ἓνας λόγος²⁸⁰—εἶπε—ὅτι, ὅσοι ἀναζητοῦν τὸ ἕτερον ἡμισὺ τους, αὐτοὶ ἐρωτεύονται. 'Αλλ' ἐγὼ λέω πῶς οὔτε τοῦ μισοῦ οὔτε τοῦ ὁλόκληρου εἶναι ὁ

279. ὁ μέγιστός τε καὶ δολερὸς ἔρως παντί: (βλ. ὁμιλίαν 'Ερυξιμάχου). Τὴ λέξη δολερὸς τὴ διορθώνουν πολλοὶ κατὰ πολλοὺς τρόπους, ἐπειδὴ εἶναι θετικοῦ βαθμοῦ καὶ συνδέεται με ὑπερθετικό, καὶ ἴσως διότι στὸ δολερὸς βλέπουν τὴν κακὴ σημασία. 'Αλλὰ τὸ δολερὸς ἔχει τὴν πλησμονὴ τῆς καταλήξεως ρός, ἔπειτα προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ παντί, ὥστε τὸ δολερὸς παντί ἰσοδυναμεῖ με ὑπερθετικό. 'Επειτα τὸ δολερὸς καὶ δόλος δὲν ἔχει πάντα κακὴ σημασία. Στὴν ἀρχὴ μάλιστα ἔχει καλὴ. 'Ο 'Οδυσσεὺς καυχᾶται γιὰ τοὺς δόλους τοῦ ('Οδυσσ. Ι 20), δολερὸς = πολυμήχανος, ἐφευρετικὸς | δολοπλόκος (Συκ. Διαμ.).

280. λέγεται τις λόγος. Εἶναι ὑπαινιγμὸς στὴν ὁμιλίαν τοῦ 'Αριστοφάνη, φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ ὑπῆρχε— ὅπως καὶ σήμερα— ἡ παροιμία: «ζητᾷε τὸ ἕτερον ἡμισυ», καὶ ὅτι ἀπ' αὐτὴν ξεκίνησε κι' ὁ 'Αριστοφάνης καὶ ἐπλάσε τὴ διχοτόμησιν. Τὴ θεωρίαν τοῦ 'Αριστοφάνη τὴν ἀνατρέπει ἡ Διοτίμα. 'Η μεταφορικὴ ἔκφραση, «ἐκ τὸς ἑάν τὸ ἀγαθὸν τὸ λέει κανεὶς μέρος τοῦ ἑαυτοῦ του» δὲ σημαίνει ὅτι τὴ θεωρίαν τοῦ 'Αριστοφάνη τὴ μεταφέρει στὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο. 'Η δικὴ της θεωρία εἶναι ἄσχετη. Τὸ ἀντικείμενο (σκοπὸς) εἶναι τὸ ἀγαθὸν (ἀθανασία) καὶ ἡ ἐνέργεια τόκος (γονιμοποίηση). | 'Αντιθέτως οἱ Συκ. καὶ Διαμαντ. νομίζουν ὅτι ἡ θεωρία τοῦ 'Αριστοφάνη μεταφέρεται στὸ ἠθικὸν ἐπίπεδο.

εἶναι τὸν ἔρωτα οὐθ' ὄλου, ἐὰν μὴ τυγχάνῃ γέ που, ὃ ἐταῖρε, ἀγαθὸν ὄν· ἐπεὶ αὐτῶν γε πόδας καὶ χεῖρας ἐθέλουσιν ἀποτέμνεσθαι οἱ ἄνθρωποι, ἐὰν αὐτοῖς δοκῇ τὰ ἑαυτῶν πονηρὰ εἶναι. οὐ γὰρ τὸ ἑαυτῶν, οἶμαι, ἑκαστοὶ ἀσπάζονται, εἰ μὴ εἴ τις τὸ μὲν ἀγαθὸν οἰκτεῖον καλεῖ καὶ ἑαυτοῦ, τὸ δὲ κακὸν ἀλλότριον· ὥς οὐδὲν γε ἄλλο
206 ἐστὶν οὐ ἐρῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ἢ τοῦ ἀγαθοῦ· ἢ σοὶ δοκοῦσιν ; Μὰ Δι' οὐκ ἔμοιγε, ἦν δ' ἐγώ. 'Αρ' οὖν, ἢ δ' ἦ, οὕτως ἀπλοῦν ἐστὶ λέγειν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἀγαθοῦ ἐρῶσιν ; Ναί, ἔφη. Τί δέ ; οὐ προσθετέον, ἔφη, ὅτι καὶ εἶναι τὸ ἀγαθὸν αὐτοῖς ἐρῶσιν ; Προσθετέον. 'Αρ' οὖν, ἔφη, καὶ οὐ μόνον εἶναι, ἀλλὰ καὶ αἰεὶ εἶναι ; Καὶ τοῦτο προσθετέον. Ἔστιν ἄρα ξυλλήβδην, ἔφη, ὃ ἔρως τοῦ τὸ ἀγαθὸν αὐτῷ εἶναι αἰεὶ. Ἀληθέστατα, ἔφη ἐγώ, λέγεις.

B XXV. Ὅτε δὴ τούτου ὃ ἔρως ἐστὶν αἰεὶ, ἢ δ' ἦ, τῶν τίνα τρόπον διωκόντων αὐτὸ καὶ ἐν τίνι πράξει ἢ σπουδῇ καὶ ἢ ἑύντασις ἔρως ἂν καλοῖτο ; τί τοῦτο τυγχάνει ὄν τὸ ἔργον ; ἔχεις εἰπεῖν ; Οὐ μέντ' ἂν σέ, ἔφη ἐγώ, ὦ Διοτίμα, ἐθαύμαζον ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἐφοίτων παρὰ σέ αὐτὰ ταῦτα μαθησόμενος. Ἄλλ' ἐγώ σοι, ἔφη ἐρῶ. ἔστι γὰρ τοῦτο τόκος ἐν καλῷ καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν. Μαντείας, ἦν δ' ἐγώ, δεῖται ὃ τί ποτε λέγεις, καὶ οὐ

E 4 ἐπεὶ B³ (et Ox.) : ἐπὶ B || αὐτῶν : αὐτῶν TWV || 6 ἑαυτῶν : ἑαυτὸν V || 7 καλεῖ : καλῇ BT || **206** A 1 οἱ ἄνθρωποι : ἀνθρώποι Oxy. ἄνθρωποι BT ἄνθρωποι : Bekker Robin del. Baiter || ἦ : ἦ B ἢ T ἢ B³ Robin || 5 αὐτοῖς : αὐτοῖς TWV || 7 τοῦ τὸ B³ : τοῦτο B τουτὸ V || B 1 τούτου Bast Hermann Iahn Schanz Hug Bury : τοῦτο codd. et Oxy. Robin || αἰεὶ : αἰεὶ codd. Oxy. secl. Hermann Hug del. Schanz ἄγε Usener || τῶν B³ W³ : τὸν BW || 2 αὐτὸ (et Oxy.) : αὐτὸν T || 2 ἢ σπουδῇ Oxy.² : ἢ σπουδῇ BTW || 3 σύντασις (et Oxy.) : σύστασις TW.

281. Ἡ Διοτίμα στὴν ὁμιλία τῆς μεταχειρίζεται τὸ ρῆμα : τ (ε-κ τ ω με τῇ σημασίᾳ τοῦ γονιμοποιῶ, κυῶ=ἐγκυμονῶ (τὸ κυῶ δὲν ἔχει ἀντίστοιχη λέξη στὴ νέα γλῶσσα.). Ἡ ὁρολογία εἶναι παρμένη,

Ἐρωτας, ἐάν, φίλε μου, τοῦτο δὲν εἶναι ὅπωςδὴποτε ἀγαθόν. Γιατί οἱ ἄνθρωποι δέχονται νὰ τοὺς κόβωνται καὶ τὰ χέρια καὶ πόδια, ὅταν πιστεύουν ὅτι τοὺς εἶναι βλαβερά. Γι' αὐτό, δὲν ἀγαποῦν, νομίζω, ὁ καθένας τὰ μέρη τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐκτὸς μονάχα, ἂν κανεῖς τὸ ἀγαθὸν τὸ λέει πρᾶμα δικό του καὶ μέρος τοῦ ἑαυτοῦ του, κι' ἀντιθέτως, τὸ κακὸ τὸ λέει ξένο. "Ὡστε τίποτ' ἄλλο δὲν ἐρωτεύονται οἱ ἄνθρωποι παρὰ μονάχα τὸ ἀγαθόν ! " Ἡ σοῦ φαίνονται πῶς ἐρωτεύονται τίποτ' ἄλλο ;». «—Μὰ τὸ Δία, ἐμένα ὅχι»—εἶπα. «—Ἄρα λοιπόν,—εἶπε—μποροῦμε νὰ ποῦμε ἀπολύτως ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐρωτεύονται τὸ ἀγαθόν ;» «—Ναί»—εἶπα. «—Μὰ τί ; Δὲν πρέπει νὰ προσθέσουμε,—εἶπε—πῶς ἐρωτεύονται τὸ ἀγαθὸν γιὰ νὰ τοὺς γίνῃ δικό τους ;» «—Νὰ τὸ προσθέσουμε, πρέπει». «—Ἀράγες δὲν πρέπει νὰ προσθέσουμε ὅτι ὅχι μόνο νὰ γίνῃ τὸ ἀγαθὸν δικό τους, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ ἔχουν παντοτινά ;» «—Κι' αὐτὸ νὰ τὸ προσθέσουμε πρέπει». «—Ἄρα,—εἶπε—μ' ἓνα λόγο γενικῶς τὸ ἀντικείμενο τοῦ ἔρωτος εἶναι ἡ παντοτινὴ κατοχὴ τοῦ ἀγαθοῦ. «—Πολύ-πολύ σωστὰ τὰ λές»—εἶπα ἔγω.

XXV. «—Ἐφ' ὅσον λοιπόν τοῦτο εἶναι διαρκῶς τὸ ἀντικείμενο τοῦ ἔρωτος,—εἶπ' ἐκεῖνη—μὲ ποῖον τρόπο τὸ ἐπιδιώκουν ὅσοι τὸ ἐπιδιώκουν καὶ σὲ ποιά πράξῃ ὁ ζῆλος καὶ ἡ δυνατὴ προσπάθεια θὰμποροῦσε νὰ ὀνομασθῇ ἔρωτας ; Τί πρᾶμα εἶν' αὐτὴ ἡ ἐνέργεια ; Μπορεῖς νὰ πῇς ;» «—Μὰ τότε δὲ θὰ σὲ θαύμαζα, Διοτίμα,—εἶπα ἔγω—γιὰ τὴ σοφία σου οὐτε θὰ ἐσύχναζα κοντά σου γιὰ νὰ μάθω ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ ζητήματα». «—Καλὰ λοιπόν, ἐγὼ θὰ σοῦ τὸ ἐξηγήσω κι' αὐτὸ—εἶπε. Νὰ αὐτὸ εἶναι ἡ γονιμοποίησις²⁸¹ μέσα σὲ ὁμορφιά καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν». «—Χρειαζέται προφητικὸ χάρισμα—εἶπα ἔγω—γιὰ νὰ μαντέψω τί εἶν' αὐτὸ ποὺ λές, καὶ δὲν τὸ καταλαβαίνω».

μεταφορικῶς, ἀπὸ τὴ γυναικεία ἐγκυμοσύνη, τοκετὸ κλπ.—ἀλλὰ δὲν εἶναι στὴ ἴδια σημασίᾳ. Κυεῖ = εἶναι στὶς ὁρμὲς τοῦ ἔτοιμου νὰ τί-
κτῃ = γονιμοποιῇ. Γεννᾷ = γεννᾷ, βγάνει ἀπὸ μέσα του.—γεν-
νησις = γέννα, τοκετός, παραγωγὴ τέκνου, ἀπὸ τὴν ἐνεργητικὴν
ἀποψή.—γένεσις = γέννησις τοῦ τέκνου, ἀλλὰ καὶ γενικῶς ἀνα-
παραγωγὴ, δημιουργία, ὅλη ἡ διαδικασία : γένεσις = κύησις + τόκος +
γέννησις. Τὸ σπουδαιότερον κατὰ τὴ Διοτίμα εἶναι ὁ τόκος = γο-
νιμοποίησις καὶ αὐτὸν συνοδεύει ἡ ὁμορφιά.—"Ὅλα τοῦτα ἀπὸ
τὸ σῶμα μεταφέρονται στὴν ψυχὴ. Ἡ ψυχὴ κυεῖ, τίκτει, γεννᾷ, κλπ.
| τόκος καὶ γέννησις συνώνυμα εἶναι (Συκ.).

- C **μανθάνω.** Ἄλλ' ἐγώ, ἥ δ' ἤ, σαφέστερον ἐρῶ. κυοῦσι γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πάντες ἄνθρωποι καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ ἐπειδὴν ἐν τινι ἡλικίᾳ γίνονται, τίκτειν ἐπιθυμεῖ ἡμῶν ἡ φύσις. τίκτειν δὲ ἐν μὲν αἰσχυρῷ οὐ δύναται, ἐν δὲ τῷ καλῷ. ἥ γὰρ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνουσία τόκος ἐστίν. ἔστι δὲ τοῦτο θεῖον τὸ πρᾶγμα, καὶ τοῦτο ἐν θνητῷ ὄντι τῷ ζῳῷ ἀθάνατον ἐνεστίν, ἡ κήσις καὶ ἡ γέννησις. τὰ δ' ἐν τῷ ἀναρμόστῳ ἀδύνατον γενέσθαι. ἀνάρμοστον δ' ἐστὶ τὸ αἰσχυρὸν παντὶ
- D τῷ θείῳ, τὸ δὲ καλὸν ἀρμόττον. Μοῖρα οὖν καὶ Εἰλεῖθια ἡ Καλλονὴ ἐστὶ τῇ γενέσει. διὰ ταῦτα ὅταν μὲν καλῷ προσπελάσῃ τὸ κυοῦν, ἱλεῶν τε γίγνεται καὶ εὐφραυνόμενον διαχεῖται καὶ τίκτει τε καὶ γεννᾷ· ὅταν δὲ αἰσχυρῷ, σκυθρωπὸν τε καὶ λυπούμενον συσπειρᾶται καὶ ἀποτρέπεται καὶ ἀνείλλεται καὶ οὐ γεννᾷ, ἀλλὰ ἰσχυρὸν τὸ κήημα χαλεπῶς φέρει. ὅθεν δὴ τῷ κυοῦντί τε καὶ ἤδη σπαργῶντι πολλὴ ἡ πτοίησις γέγονε περὶ τὸ καλὸν διὰ τὸ μεγάλῃς ὀδίνος ἀπολύειν τὸν ἔχοντα. ἔστι γάρ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ τοῦ καλοῦ ὁ ἔρως, ὥς σὺ οἶσι. Ἄλλὰ τί μήν; Τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ τόκου ἐν τῷ καλῷ. Εἰεν, ἦν δ' ἐγώ. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, τί δὴ οὖν τῆς γεννήσεως; ὅτι ἀειγενὲς ἐστὶ καὶ ἀθάνατον ὥς θνητῷ ἡ γέννησις, ἀθανασίας δὲ ἀναγκαῖον ἐπιθυμεῖν μετὰ ἀγαθοῦ ἐκ τῶν ὁμολογημένων, εἴπερ τοῦ τἀγαθὸν ἑαυτῷ εἶναι ἀεὶ ἔρως ἐστίν. ἀναγκαῖον δὴ ἐκ τούτου τοῦ λόγου, καὶ τῆς ἀθανασίας τὸν ἔρωτα εἶναι.

XXVI. Ταῦτά τε οὖν πάντα ἐδίδασκέ με, ὅποτε περὶ τῶν ἐρωτικῶν λόγους ποιοῖτο, καὶ ποτε ἤρετο Τὶ οἶσι, ὦ

C 1 ἡ δ' ἢ Bekker: ἡδὴ codd. δὴ Oxy. || τινι 3 (et Oxy.) τῇ Badham Iahn || 5 τῷ om. Oxy. del. Badham secl. Bury || ἡ γάρ ... 6 στόκος ἐστίν: secl. Iahn Schanz Hug Bury || 7 δ τι τῷ: om. V || D 1 θείῳ: θεῷ BT^a Oxy. || Καλλονή: καλονῆ Hermann Iahn Rettig Schanz Καλλόνῃ Usener || E 2 ἀπολύειν (et Oxy.): ἀπολαύειν BV ἀποπαύειν Naber || 2 ἔχοντα (et Oxy.): ἐρῶντα Vögelin ἐλόντα Wilamowitz || 3 τί: τίνος Stephan. || 5 δὴ: δεῖ V || 6 ἀειγενὲς (cf. Plotin. III 5₁): ἀειγενὲς T ἀειγένεσις Oxy. || **207** A 2 τοῦ τἀγαθὸν Ven. 184 (cf. 206 A 8) Robin τοῦ ἀγαθοῦ BTW Oxy. edd. τὸ τ' ἀγαθὸν V τοῦ ἀγαθὸν Bury || ἔρως: ὁ ἔρως Bekker.

«—Ἔννοια σου—εἰπ' ἐκείνη—κι' ἐγὼ θὰ μιλήσω πιδ ξάστερα. «Ολοι οἱ ἄνθρωποι, Σωκράτη, ἐγκυμονοῦν καὶ στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχή, κι' ἅμα φτάσουνε σὲ μιὰ ὀρισμένη ἡλικία ἢ φύση μας ἐπιθυμεῖ νὰ γονιμοποιῇ. Ἀλλά, ἐννοεῖται, νὰ γονιμοποιῇ σὲ ἀσχήμια δὲ μπορεῖ, παρὰ μόνο στὴν ὁμορφιά. Ἡ συνουσία λόγου χάρη τοῦ ἀντρα καὶ τῆς γυναίκας εἶναι γονιμοποίηση. Κι' αὐτὸ τὸ πρᾶμα εἶναι θεϊκό, καὶ τοῦτο μόνο τὸ εἶδος τῆς ἀθανασίας ὑπάρχει στὸ θνητὸ—ὅπως εἶναι τὸ ζωντανὸ πλάσμα—δηλαδὴ ἡ ἐγκυμοσύνη καὶ ἡ γέννα. Αὐτὰ ὅμως εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνουν στὸ ἀνάρμοστο,—καὶ τὸ ἀσχημο εἶν' ἀνάρμοστο γιὰ κάθε θεϊκό, ἐνῶ τὸ ὡραῖον εἶναι ταιριαστό. Λοιπὸν Μοῖρα καὶ Εἰλεῖθια²⁸² γιὰ τὴν ἀναπαραγωγὴ εἶναι ἡ Καλλονή. Γι' αὐτὸ ὅταν ἕνα ποῦ εἶναι στὶς ὁρμές του ζυγώσῃ σὲ κάτι ὁμορφο, γίνεται ὀλόχαρο κι' εὐφραίνεται, ξεχύνεται καὶ γονιμοποιεῖ καὶ γεννάει. Ὅταν ὅμως ζυγώσῃ σὲ κάτι ἀσχημο, τότε γίνεται σκυθρωπὸ καὶ στενοχωριέται καὶ συμμαζεύεται στὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ ἀποστροφὴ γυρίζει ἄλλου καὶ δὲ γεννάει, παρὰ συγκρατῶντας τὶς ὁρμές του ὑποφέρει πολὺ ἀσχημα. Νὰ λοιπὸν γιὰτὶ ὅποιον ἐγκυμονεῖ καὶ εἶν' ἀπάνω στὶς ὁρμές του, αἰσθάνεται δυνατὴ συγκίνησι καὶ λαχτάρα γιὰ τὴν ὁμορφιά—γιατὶ αὐτὴ τὸ ξαλαφρώνει ἀπὸ μεγάλο πόνον. Δὲν εἶναι δηλαδὴ ἡ ὁμορφιά τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτα, ὅπως ἐσὺ νομίζεις, Σωκράτη»—εἶπε ἡ Διοτίμα. «—Ἀμμὲ ποιοῖ ;» «—Εἶναι ἡ γέννα καὶ ἡ γονιμοποίηση στὴν ὁμορφιά». «—Πάει καλὰ»—εἶπα. «—Βεβαίότατα,—εἶπε.—Καί ξαίρεις γιὰτὶ εἶναι ἡ γέννα ; γιὰτὶ ἡ γέννα διαιωνίζεται καὶ εἶναι, γιὰ τὸ θνητόν, κάτι ἀθάνατο. Καὶ σύμφωνα μὲ ὅσα ἔχομε παραδεχθῇ, ἐφ' ὅσον πραγματικῶς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος εἶναι ἡ παντοτινὴ κατοχὴ τοῦ ἀγαθοῦ, μαζὶ μὲ τὸ ἀγαθὸν ἐπιθυμεῖ κατ' ἀνάγκην καὶ τὴν ἀθανασία. Λοιπὸν ἀναγκαῖον συμπέρασμα ἀπὸ τῆ συζήτησής μας βγαίνει ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ ἔρωτος εἶναι καὶ ἡ ἀθανασία».

XXVI. «—Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν μοῦ τὰ μάθαινε ἡ Διοτίμα, ὅσες φορὲς ἔκανα λόγον γιὰ τὰ ἐρωτικὰ ζητήματα, καὶ κάποτε μάλιστα μὲ ρώτησε : «—Ποιὰ νομίζεις, Σω-

282. Μοῖρα καὶ Εἰλεῖθια : Ὅπως ἡ Μοῖρα κανονίζει τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου ἰδίως κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς γεννήσεως, καὶ ὅπως ἡ Εἰλεῖθια βοηθεῖ τὰς γυναῖκας στὸν τοκετόν, ἔτσι καὶ ἡ Καλλονὴ κανονίζει καὶ ὑποβοηθεῖ τὴ γονιμοποίηση.

Σώκρατες, αἴτιον εἶναι τούτου τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἐπιθυμίας ; ἢ οὐκ αἰσθάνει ὡς δεινῶς διατίθεται πάντα τὰ θηρία, ἐπειδὴν γενῶν ἐπιθυμήσῃ, καὶ τὰ πεζὰ καὶ τὰ πτηνὰ, **B** νοσοῦντά τε πάντα καὶ ἔρωτικῶς διατιθέμενα, πρῶτον μὲν περὶ τὸ ξυμμιγῆναι ἀλλήλοις, ἔπειτα περὶ τὴν τροφήν τοῦ γενομένου, καὶ ἔτοιμά ἐστιν ὑπὲρ τούτων καὶ διαμάχεσθαι τὰ ἀσθενέστερα τοῖς ἰσχυροτάτοις καὶ ὑπεραποθνήσκειν, καὶ αὐτὰ τῷ λιμῷ παρατεινόμενα ὥστ' ἐκεῖνα ἐκτρέφειν, καὶ ἄλλο πᾶν ποιοῦντα ; τοὺς μὲν γὰρ ἀνθρώπους, ἔφη, οἷοιτ' ἂν τις ἐκ λογισμοῦ ταῦτα ποιεῖν τὰ δὲ **C** θηρία τίς αἰτία οὕτως ἔρωτικῶς διατίθεσθαι ; ἔχεις λέγειν ; καὶ ἐγὼ αὖ ἔλεγον ὅτι οὐκ εἶδέρην· ἢ δ' εἶπε, Διανοεῖ οὖν δεινός ποτε γενήσεσθαι τὰ ἔρωτικά, ἐὰν ταῦτα μὴ ἐννοῇς ; Ἀλλὰ διὰ ταῦτα τοι, ὦ Διοτίμα, ὅπερ νῦν δὴ εἶπον, παρὰ σέ ἤκω, γινούς ὅτι διδασκάλων δέομαι. ἀλλὰ μοι λέγε καὶ τούτων τὴν αἰτίαν καὶ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὰ ἔρωτικά. Εἰ τοίνυν, ἔφη, πιστεύεις ἐκεῖνον εἶναι φύσει τὸν ἔρωτα, οὗ πολλάκις ὠμολογήκαμεν, μὴ θαύμαζε. ἐν **D** ταῦθα γὰρ τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ λόγον ἢ θνητὴ φύσις ζητεῖ κατὰ τὸ δυνατόν αἰεὶ τε εἶναι καὶ ἀθάνατος. δύναται δὲ ταύτῃ μόνον τῇ γενέσει, ὅτι αἰεὶ καταλείπει ἕτερον νέον ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ, ἐπεὶ καὶ ἐν ᾧ ἐν ἑκάστῳ τῶν ζώων ζῆν καλεῖται καὶ εἶναι τὸ αὐτό· οἷον ἐκ παιδαρίου ὁ αὐτὸς λέγεται ἕως ἂν πρεσβύτης γένηται· οὗτος μέντοι οὐδέποτε τὰ αὐτὰ ἔχων ἐν αὐτῷ ὁμῶς ὁ αὐτὸς καλεῖται, ἀλλὰ νέος αἰεὶ γιγνόμενος, τὰ δὲ ἀπολλύς, καὶ κατὰ τὰς τρίχας καὶ **E** σάρκα καὶ ὁστά καὶ αἷμα καὶ ξύμπαν τὸ σῶμα. καὶ μὴ ὅτι κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν οἱ τρόποι, τὰ ἦθη, δόξαι, ἐπιθυμίαι ἡδοναί, λύπαι, φόβοι τούτων

207 A 8 ἢ : ἢ BT Robin || B 3 ἐστιν del Badham || C 1 ἔρωτικῶς : dei. Naber || C 2 αὖ ἔλεγον B^a : ἀνελεγον B ἂν ἔλεγον TW ἔλεγον Oxy. || 4 ἐννοῇς : ἐννοήσῃ Oxy. || 8 ὠμολογήκαμεν : ὠμολογήσαμεν Oxy^a || D 2 αἰεὶ (αἰεὶ codd) τε εἶναι (et Oxy) : αἰεὶ τὸ εἶναι BW Bury τὸ εἶναι αἰεὶ V Iahn Schanz || καὶ (et Oxy) : om. BV Iahn Schanz Bury || ἀθάνατος : secl Iahn Schanz || 3 τῇ γενέσει (et Oxy) : del. Vermehren secl. Schanz Hug τῇ γενήσῃ Wolf Badham || ὅτι... καταλείπει : ὅταν... καταλείπη Usener || 4 ἐν ᾧ (et Oxy) om. V || ἐν... ζῶων : del. Ast || 7 τὰ αὐτά : ταυτα Oxy ταῦτ' Badham^a || 7 ἀλλὰ νέος (et Oxy.) : ἀλλοῖος Stephan ἀλλὰ νέος τὰ μὲν Sommer τὰ μὲν ἅμα νέος Bury || 8 τὰ δὲ (et Oxy.) : τὰ δὲ παλαιὰ Bast || E 2 οἱ τρόποι (et Oxy.) : οἱ τόποι B οἷοι ὅποι V || 3 ἦθη : ἔθη Fischer.

κράτη, πώς εἶναι ἡ αἰτία τούτου τοῦ ἔρωτα καὶ τῆς ἐπιθυμίας ; ἡ μήπως δὲ βλέπεις τί ἀλλόκοτη διάθεσις δείχνουν δια τ' ἀγρίμια καὶ τὰ περπατιστὰ καὶ τὰ πετούμενα, ὅταν ποθήσουν νὰ γεννήσουν, πού παθαίνονται καὶ αἰσθάνονται ὁρμὴ ἐρωτικὴ, πρῶτα γιὰ νὰ σμίξουν τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο γιὰ τὴ γονιμοποίησιν κι' ἔπειτα γιὰ νὰ θρέψουν τὸ γεννημένο, καὶ εἶναι ἔτοιμα πρὸς χάριν τοῦ τὰ πιδ ἀδύνατα νὰ κάμουν μάχην μὲ τὰ πιδ δυνατὰ καὶ νὰ πεθάνουν ἀκόμα ὑπερασπίζοντας τὰ νεογνά τους, καὶ εἶναι δυνατὸν ἀκόμα νὰ βασανίζωνται ἐκεῖνα ἀπὸ τὴν πείνα γιὰ νὰ δώσουν χορταστικὴ τροφὴ σ' αὐτά, κι ὅ,τι ἄλλο, τὰ κάνουν ; Ὅσο γιὰ δια τοὺς ἀνθρώπους—εἶπε—θὰ μπορούσε νὰ νομίσῃ κανεὶς πῶς αὐτὸ τὸ κάνουν, γιατί ἔτσι τοὺς ὀδηγεῖ τὸ λογικὸ τους, μὰ τ' ἀγρίμια ποιά ἡ αἰτία ν' ἀποχτοῦν τόσο δυνατὴ ἐρωτικὴ διάθεσις ; Ἐχεις τίποτα ν' ἀπαντήσεις ; » Κι ἐγὼ πάλι ἔλεγα πῶς δὲν ἤξαιρα. Τότ' ἐκείνη εἶπε : «—Φαντάζεσαι λοιπὸν πῶς θὰ γίνῃς ποτὲ σπουδαῖος στὰ ἐρωτικὰ ζητήματα, ἂν δὲ τὰ νιώθεις αὐτὰ τὰ πράγματα ; » «—Ἀμ' γι αὐτὸ ἀκριβῶς, Διοτίμα,—εἶπα—ἔχω ἐρθεῖ κοντὰ σου, ὅπως σοῦ εἶπα πρωτότερα, γιατί κατὰλαβα ὅτι ἔχω ἀκόμα ἀνάγκη ἀπὸ διδασκάλους. Ἐγὼ δὲν τὴν ξαίρω, παρὰ ἐσύ λέγε μου τὴν καὶ αὐτοῦνῶν τὴν αἰτία καὶ τῶν ἄλλων πού ἔχουνε σχέσιν μὲ τὰ ἐρωτικὰ προβλήματα ». «—Λοιπὸν, ἂν πιστεύῃς—εἶπε—πῶς ἀπὸ φυσικοῦ τοῦ ὁ ἔρωτας ἔχει ὡς ἀντικείμενον ἐκεῖνο πού πολλές φορές ἔχουμε παραδεχθῇ, δὲν πρέπει νὰ πορῇς. Γιατὶ κι ἐδῶ, γιὰ τὸν ἴδιον λόγον—ὅπως ἐκεῖ—ἡ θνητὴ φύσις ζητάει νὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατό παντοτινὴ καὶ ἀθάνατη. Καὶ τὸ κατορθώνει αὐτὸ μονάχα μὲ τὴν ἀναπαραγωγή, γιατί μ' αὐτὴν ἀφήνει πάντα στὴ θέσιν τοῦ παλίου κάποιον ἄλλο κοινούργιον, ἀφοῦ τὸ ἴδιον γίνεται καὶ στὸ λεγόμενον ὅτι κάθε ζωντανὸ πλάσμα ζῇ καὶ εἶναι διαρκῶς τὸ ἴδιον : ὅπως λόγου χάριν ἀπὸ μικρὸ παιδί ὥσπου γίνεται γέρος λέμε πῶς εἶναι ὁ ἴδιος ἄνθρωπος. Αὐτὸς ὅμως ἂν καὶ δὲν ἔχει μέσα τοῦ τὰ ἴδια συστατικά, ὅμως λέμε πῶς εἶναι ὁ ἴδιος, ἐνῶ ἀνανεώνεται ἀδιάκοπα χάνοντας συνάμα διάφορα συστατικά, καὶ σὲ τρίχες καὶ σὲ σάρκες καὶ σὲ κόκκαλα καὶ σὲ αἷμα καὶ γενικῶς σ' ὀλόκληρον τὸ σῶμα. Κι ὅχι μόνον στὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ στὴν ψυχὴ, οἱ τρόποι, τὰ ἥθη, οἱ δοξασίες, οἱ ἐπιθυμίες, οἱ χαρὲς, οἱ λῦπες, οἱ φόβοι—καθένα ἀπ' αὐτά—ποτὲ δὲν παραμένουν

ἕκαστα οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πάρεστιν ἑκάστω, ἀλλὰ τὰ μὲν γίγνεται, τὰ δὲ ἀπόλλυται. πολὺ δὲ τούτων ἀτοπώτερον
208 ἔτι, ὅτι καὶ αἱ ἐπιστήμαι μὴ ὅτι αἱ μὲν γίγνονται, αἱ δὲ ἀπόλλυνται ἡμῖν, καὶ οὐδέποτε οἱ αὐτοὶ ἔσμεν οὐδὲ κατὰ τὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ καὶ μία ἑκάστη τῶν ἐπιστημῶν ταυτὸν πάσχει. ὁ γὰρ καλεῖται μελετᾶν, ὡς ἐξιούσης ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης· λήθη γὰρ ἐπιστήμης ἔξοδος, μελέτη δὲ πάλιν καινὴν ἐμποιοῦσα ἀντὶ τῆς ἀπιούσης μνήμην σώζει τὴν ἐπιστήμην, ὥστε τὴν αὐτὴν δοκεῖν εἶναι. τούτω γὰρ τῷ τρόπῳ τὸ πᾶν θνητὸν σώζεται, οὐ τὸ παντάπασιν τὸ αὐτὸ
B αἰεὶ εἶναι ὥσπερ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τῷ τὸ ἀπὸν καὶ παλαιούμενον ἕτερον νέον ἐγκαταλείπειν οἷον αὐτὸ ἦν. ταύτῃ τῇ μηχανῇ, ᾧ Σώκρατες, ἔφη, θνητὸν ἀθανασίας μετέχει, καὶ σῶμα καὶ τᾶλλα πάντα· ἀθάνατον δὲ ἄλλῃ. μὴ οὖν θαύμαζε, εἰ τὸ αὐτοῦ ἀποβλάστημα φύσει πᾶν τιμᾷ. ἀθανασίας γὰρ χάριν παντὶ αὕτη ἡ σπουδὴ καὶ ὁ ἔρως ἔπεται.

208 A 1 ἔτι (et Oxy.) ἐστιν TW || 5 λήθη.. ἔξοδος : om. Stob. || 6 μνήμην : secl Baiter Usener Schanz Hug Bury μνήμη Oxy. μνήμη Sauppe || 8 αὐτό : αὐτὸν B Oxy. Stob. Schanz ταυτὸν Badham || B 1 τῷ τὸ (et Oxy. Stob.) : τῷ Liebhold τῷ τὸ αἰεὶ Usener || καὶ παλαιούμενον (et Oxy.) om. Stob. secl. Iahn || 2 ἐγκαταλείπειν : αἰεὶ καταλείπει Hirschig Iahn || 2 ταύτῃ ... 4 ἄλλῃ : om. Stob. || 3 μετέχει Oxyg. Stephanus : μετέχει codd. || 4 ἀθάνατον (et Oxy.) : ἀδύνατον Crenzer. exc. Burnet. edd. omnes δυνατὸν, ἀδύνατον Vögelin || 5 πᾶν : ἅπαν Stob. || 6 γὰρ χάριν παντὶ : γὰρ ἅμα καὶ εὐδαιμονίας εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον παντὶ Stob.

283. ἐπιστήμη=γνώση πού μπορούμε νὰ τὴν ἀποδείξουμε καθαρὴ γνώση.

284. γίγνονται=γεννῶνται. "Οχι, ἔρχονται (ὅπως μεταφράζει ὁ Συκ.), γιατί κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ γνώση δὲν ἔρχεται ἀπ' ἐξω, παρὰ ἐμεῖς γεννᾶμε τὴ γνώση. Ὁ Σωκράτης δὲν προσέφερε γνώσεις, ἀλλὰ, σὺν μαμῇ, προσπαθοῦσε νὰ διευκολύνῃ τὴ γέννα μέσα στὴν ψυχὴ τῶν μαθητῶν. Αὐτὸ τὸ λέει καὶ πρὸ κάτω : κυοῦσι καὶ τί-κτουσι κατὰ τὴν ψυχὴν.

285. Μελέτη : κυρίως, ἐπανάληψη, συγκράτηση (Βλ. σημ. 4).

286. ἐξιούσης ἐπιστήμης. Ἡ γνώση ἐξέρχεται, φεύ-

τὰ ἴδια στὸν καθένα, παρὰ ἄλλα γεννιῶνται κι ἄλλα χάνονται. Ἄλλ' ἀκόμα πιδ παράξενο ἀπ' αὐτὰ εἶναι ὅτι καὶ οἱ γνώσεις μας οἱ καθαρὲς ²⁸³, ὄχι μόνον ἄλλες γεννῶνται ²⁸⁴ μέσα μας κι ἄλλες χάνονται καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἴμαστε ποτὲ οἱ ἴδιοι στὶς γνώσεις, ἀλλὰ καὶ κάθε μιὰ γνώση τὸ ἴδιο παθαίνει. Ἐκεῖνο δηλαδὴ ποὺ λέμε μελέτη ²⁸⁵ γίνεται ἐξ αἰτίας ποὺ ἡ γνώση πᾶει νὰ μᾶς ξεφύγῃ. Γιατὶ ἡ λησμονιὰ δὲν εἶναι παρὰ διαφυγὴ ²⁸⁶ τῆς γνώσης, ἐνῶ ἡ μελέτη προκαλεῖ καινούργιὰ ἀνάμνηση στὴ θέση τῆς φευγάτης γνώσης κι ἔτσι τὴ γλυτώνει τὴ γνώση, ὥστε νὰ φαίνεται πὼς εἶναι ἡ ἴδια. Μὲ τὸν τρόπον αὐτό, ποὺ λές, τὸ κάθε θνητὸν λυτρώνεται, κι ὄχι μὲ τὸ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο κι ἀπαράλλαχτο αἰῶνιο, ὅπως εἶναι τὸ θεῖον, ἀλλὰ κάθε τι ποὺ παλιώνει καὶ φεύγει νάφῃ ἄλλο καινούργιο, ὅμοιο μὲ τὸ ἑαυτοῦ. Μ' αὐτὸ τὸ μηχανισμό, Σωκράτη, τὸ θνητὸν—καὶ τὸ σῶμα κι ὅλα τᾶλλα—μετέχει τῆς ἀθανασίας ²⁸⁷ ἐνῶ τὸ ἀθάνατον μετέχει μὲ ἄλλον. Μὴν ἀπορεῖς, λοιπὸν ἂν τὸ κάθε τι ἀπὸ φυσικοῦ ποὺ λατρεῖται τὸ δικό του βλάσταρι· εἶναι ἡ ἀθανασία ποὺ πρὸς χάρη της τὸ κάθε πλάσμα αἰσθάνεται αὐτὸν τὸν ἔρωτα καὶ τὴ στοργή» ²⁸⁸.

γει. Ἐξοδος=διαφυγὴ. Σήμερα ἡ ψυχολογία λέει ὅτι δὲ φεύγει ὁλό-
τελα, παρὰ κατεβαίνει στὸ ὑποσυνείδητο. Μὲ τὴ μελέτη ἐπαναλαμ-
βάνεται (κυριολεκτικῶς)=ξαναπιάνεται, ἐπανέρχεται | τὸ Ἐξοδος
μεταφρ. ἐξαφανισμὸς (Συκ.), θάνατος (Φωτ.)—Βλ. Φαίδων 75 D,
Φαίδρος 33 A.

287. Ἐδῶ φαίνεται ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ἀποκλείει τὴν ἀθανασία
τῆς ψυχῆς, ποὺ τὴν ὑποστηρίζει στὸ Φαίδωνα, γιατί ἐδῶ ὁμιλεῖ
περὶ τοῦ θνητοῦ, χωρὶς νὰ κατατάσῃ ρητῶς τὴν ψυχὴ στὰ θνητά.
Τὰ θνητά ποὺ ἀπαριθμεῖ εἶναι ἡ ἐκδήλωση τῆς ζωῆς. Στούς νόμους
τοῦ λέει ὅτι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων μετέχει τῆς ἀθανασίας μὲ τὴν
ἀναπαραγωγὴ (721 c). Ὅταν μεταχειρίζεται τὴ λέξιν ἀνθρώπος ἐννοεῖ
τὸν ζωντανὸν ὁργανισμόν τρυ ἀνθρώπου, κι ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῇ ὁ
ἀνθρώπος εἶναι θνητός. Πιδ κάτω ὁμιλεῖ γιὰ ἀνθρώπινους
παῖδας (209 D—E) καὶ ἐννοεῖ τὰ παιδιὰ ποὺ γεννοῦν οἱ ἀνθρωποι.
(Βλ. σημ. 296). Στὴν περίπτωσιν αὐτῇ ἐννοεῖ τὸ σύνολον, σῶμα καὶ
ψυχὴ. Ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶναι ψυχὴ, εἶναι σῶμα καὶ ψυχὴ—ἕνας ζων-
τανὸς ὁργανισμὸς καί, τέτοιος ποὺ εἶναι, εἶναι θνητός. Ἐπομένως
δὲν ὑπάρχει ἀντίφασις μεταξὺ Συμποσίου καὶ Φαίδωνος.

288. Τὸ βαθύτερο, λοιπὸν αἷτιο, τὸ ἀληθινὸ ἀντικείμενον τοῦ
ἔρωτος καὶ τῆς στοργῆς τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα εἶναι ἡ διαί-
ωνισμὸς τοῦ εἰδους μὲ τὴν ἀναπαραγωγὴ. Μήπως ἡ ἐπιστήμη
σήμερα δὲν λέει τὰ ἴδια;

- XXVII. Καὶ ἐγὼ ἀκούσας τὸν λόγον ἐθαύμασά τε καὶ εἶπον Εἶεν, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ σοφωτάτῃ Διοτίμα, ταῦτα
- C ὡς ἀληθῶς οὕτως ἔχει ; καὶ ἦ, ὥσπερ οἱ τέλει σοφισταί, Εὐ ἴσθι, ἔφη, ὦ Σώκρατες· ἐπεὶ καὶ τῶν ἀνθρώπων εἰ ἐθέλεις εἰς τὴν φιλοτιμίαν βλέπειν, θαυμάζεις ἂν τῆς ἀλογίας πέρι, ἃ ἐγὼ εἶρηκα εἰ μὴ ἐννοεῖς, ἐνθυμηθεὶς ὡς δεινῶς διακρίνεται ἔρωτι τοῦ ὀνομαστοῦ γενέσθαι καὶ κ λ έ ο ς ε ἰ ς τ ο ν ἀεὶ χρόνον ἀθάνατον κατὰ θέσθαι, καὶ ὑπὲρ τούτου κινδύνους τε κινδυνεύειν ἔτοιμοί εἰσι πάντας ἔτι μᾶλλον ἢ ὑπὲρ τῶν παίδων, καὶ χρήματ' ἀναλίσκειν καὶ πό-
- D νους πονεῖν οὐστινασοῦν καὶ ὑπεραποθνήσκειν ἐπεὶ οἶε σὺ, ἔφη, Ἄλκηστιν ὑπὲρ Ἀδμήτου ἀποθανεῖν ἂν, ἢ Ἀχιλλέα Πατρόκλῳ ἐπαποθανεῖν, ἢ προαποθανεῖν τὸν ὑμέτερον Κόδρον ὑπὲρ τῆς βασιλείας τῶν παίδων, μὴ οἰομένους ἀθάνατον μνήμην ἀρετῆς πέρι ἑαυτῶν ἔσσεσθαι, ἦν νῦν ἡμεῖς ἔχομεν ; πολλοῦ γε δεῖ, ἔφη, ἀλλ', οἶμαι, ὑπὲρ ἀρετῆς ἀθανάτου καὶ τοιαύτης δόξης εὐκλεοῦς πάντες
- E πάντα ποιοῦσιν, ὅσω ἂν ἀμείνους ὦσι, τοσοῦτω μᾶλλον· τοῦ γὰρ ἀθανάτου ἐρῶσιν. οἱ μὲν οὖν ἐγκύμονες, ἔφη, κατὰ τὰ σώματα ὄντες πρὸς τὰς γυναῖκας μᾶλλον τρέπονται καὶ ταύτῃ ἐρωτικοί εἰσι, διὰ παιδογονίας ἀθανασίαν καὶ μνήμην καὶ εὐδαιμονίαν, ὡς οἴονται, αὐτοῖς εἰς τὸν ἔπειτα
- 209 χρόνον πάντα ποριζόμενοι οἱ δὲ κατὰ τὴν ψυχὴν—εἰσὶ γὰρ οὖν, ἔφη, οἱ ἐν ταῖς ψυχαῖς κυοῦσιν ἔτι μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς σώμασιν, ἃ ψυχῇ προσήκει καὶ κηῖσαι καὶ τεκεῖν· τί

C 2 ἐπεὶ καὶ (et Oxy.) : ἐπεὶ γε καὶ TW Burnet Robin || 3 ἐθέλεις (et Oxy.) : ἐθέλοις Stephan. || θαυμάζεις ἂν : θαυμάζοιμι σ' ἂν Wilamowitz || 4 πέρι B² : περὶ B περὶ TW secl. Ast. del. Wilamowitz || 7 πάντας (et Oxy.) : πάντες TW || D 3 ἂν... προαποθανεῖν : om. W || 6 πέρι Ast : περὶ codd. || E 3 τὰ Oxy. : om. codd. || 5 οἴονται (et Oxy.) : οἶόν τε V || αὐτοῖς : αὐτοῖς TV || 209 A 3 τεκεῖν Oxy. : κυεῖν codd. Hermann κύειν E Maass τίκειν Iahn γενῶν Teuffel.

289. Ἡ ἐρώτηση δὲν ἐκφράζει ἐνδοιασμό, παρὰ θαυμασμό. Κἀτὶ ἀνάλογο μὲ τὸ σημερινό : «Τί μοῦ λές ; Εἶναι ἀπίστευτο !». Ἡ γνώ-

XXVII. «Κι ἐγὼ σὰν ἄκουσα τὸ λόγο της, ἐθαύμασα καὶ εἶπα : «Καλά, μὰ στ' ἀλήθεια ἔτσι εἶναι, σοφώτατη Διοτίμα ;»²⁸⁹. Κι ἐκείνη σὰν τέλειος σοφιστὴς²⁹⁰ εἶπε : «—Ἔτσι εἶναι, καὶ μάθε το καλὰ, Σωκράτη. Καὶ μάλιστα, ἂν θέλῃς νὰ ρίξῃς μιὰ ματιὰ καὶ στὴ φιλοδοξία τῶν ἀνθρώπων, θὰ ἀπορήσῃς γιὰ τὴν παραξενιά τους, ἂν δὲν νιώθῃς αὐτὰ ποὺ σοῦ ἔχω εἰπωμένα, ὅταν ἀναλογισθῇς πόσο φοβερὸ ἔρωτα αἰσθάνονται γιὰ νὰ βγῇ τὸνομά τους

κι' ἀθάνατη νάφῃσουνε μέσ' τοὺς αἰῶνες δόξα,²⁹¹

καὶ εἶν' ἔτοιμοι γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ νὰ κινδυνεύσουν κινδύνους πιδὶ περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι γιὰ τὰ παιδιὰ τους, καὶ νὰ ξοδεύουν χρήματα καὶ νὰ ὑποφέρουν ὅποιουσδήποτε κόπους καὶ νὰ θυσιάσουν ἀκόμα τὴ ζωὴ τους χάριν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Διότι φαντάζεσαι ἐσὺ ὅτι ἡ "Ἀλκешτη λόγου χάρη θὰ πέθαινε γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὸν "Ἀδμητο, ἡ ὅτι ὁ "Ἀχιλλέας θὰ πέθαινε ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Πατρόκλου, ἡ ὅτι θὰ προτιμοῦσε ὁ δικός σας ὁ Κόδρος νὰ σκοτωθῇ πρὸς χάρη τῆς βασιλείας τῶν παιδιῶν του²⁹², ἂν δὲν ἐπίστευαν πῶς θὰ ὑπάρξῃ γιὰ τὴν παλληκαριά τους ἀθάνατη μνήμη, ποὺ τὴν ἔχομε τώρα ἐμεῖς ; Κάθε ἄλλο, φυσικὰ. Ἀλλὰ πραγματικῶς γιὰ τὴν ἀθάνατη ἀρετὴ καὶ γιὰ μιὰ τέτοια περιφρημὴ δόξα ὅλοι κάνουν τὰ πάντα, κι ὅσο πιδὶ ἀγαθοὶ εἶναι, τόσο πιδὶ περισσότερο. Καὶ τοῦτο, γιὰτὶ ἐρωτεύονται τὴν ἀθανασία.

Λοιπὸν ὅσοι ἐγκυμονοῦν σωματικῶς πέφτουν μᾶλλον στὶς γυναῖκες καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο φανερώνουν τὸν ἐρωτὰ τους, κερδίζοντας, ὅπως φαντάζονται, μὲ τὸ γεννοβόλημα τῶν παιδιῶν ἀθανασία, δόξα κι εὐδαιμονία γιὰ ὅλο τὸν κατ'οπινδὸ χρόνον. "Ὅσοι πάλι ἐγκυμονοῦν ψυχικῶς...— καὶ ὑπάρχουν βέβαια μερικοὶ ποὺ ἐγκυμονοῦν περισσότερο μέσ' στὴν ψυχὴ τους, παρά μέσ' στὸ σῶμα τους,—ὅσα ἐννοεῖται

μὴ τῆς Διοτίμας γιὰ τὴν ἐποχὴ της ἦταν καταπληκτικὴ καὶ ἀπίστευτη | Οἱ Σὺκ. Διαμ. νομίζουν ὅτι ὁ Σωκράτης ἐκφράζει ἐνδοιασμό.

290. τέλειος σοφιστὴς τὴ λέει, γιὰτὶ ἐξακολουθεῖ τὴν ὁμιλίαν της μὲ εὐφράδεια καὶ ὕφος ποὺ πλησιάζει στὸ ρητορικόν.

291. καὶ κλέος ἐς τὸν ἀεὶ χρόνον ἀθάνατον κατὰ θέσθαι : Εἶναι ἕνας στίχος, δακτυλικὸς ἐξάμετρος. "Ἀγνωστο τίνος ποιητοῦ εἶναι. Δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι τοῦ ἰδίου τοῦ Πλάτωνος.

292. Γιὰ τὴν "Ἀλκешτη καὶ τὸν "Ἀχιλλέας μίλησε προηγουμένως ὁ Φαῖδρος. Ἡ παράδοσις γιὰ τὸν Κόδρον ἀναφέρει ὅτι θυσίασε τὴ ζωὴ του γιὰ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, κι ὅχι γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ βασιλείαν γιὰ τὰ παιδιὰ του. Ἰσως ὁ Πλάτων εἶχε ὑπ' ὄψιν του ἄλλη παράδοσις.

οὖν προσήκει, φρόνησίν τε καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ὧν
 δὴ εἰσι καὶ οἱ ποιηταὶ πάν-ες γεννήτορες καὶ τῶν δημι-
 ουργῶν ὅσοι λέγονται εὐρετικοὶ εἶναι· πολὺ δὲ μεγίστη,
 ἔφη, καὶ καλλίστη τῆς φρονήσεως ἡ περὶ τὰς τῶν πόλεων
 τε καὶ οἰκίσεων διακοσμήσεις, ἥ δὴ ὄνομά ἐστι σωφρο-
B σύνη τε καὶ δικαιοσύνη· τούτων αὖ ὅταν τις ἐκ νέου ἐγ-
 κύμων ἢ τὴν ψυχὴν θεῖος ὦν, καὶ ἡκούσης τῆς ἡλικίας
 τίκτειν τε καὶ γεννᾷν ἤδη ἐπιθυμῇ, ζητεῖ δὴ, οἶμαι, καὶ
 οὗτος περιῶν τὸ καλὸν ἐν ᾧ ἂν γεννήσειεν· ἐν τῷ γὰρ
 αἰσχυρῷ οὐδέποτε γεννήσει. τὰ τε οὖν σώματα τὰ καλὰ
 μᾶλλον ἢ τὰ αἰσχυρὰ ἀσπάζεται· ἅτε κυῶν, καὶ ἐὰν ἐντύχη
 ψυχῇ καλῇ καὶ γενναίᾳ καὶ εὐφρεῖ, πάνν δὴ ἀσπάζεται τὸ
 ξυναμφοτέρον, καὶ πρὸς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον εὐθὺς
 εὐπορεῖ λόγων περὶ ἀρετῆς καὶ περὶ οἷον χρῆ εἶναι τὸν
C ἄνδρα τὸν ἀγαθὸν καὶ ἃ ἐπιτηδεύειν, καὶ ἐπιχειρεῖ παι-
 δεύειν. ἀπτόμενος γάρ, οἶμαι, τοῦ καλοῦ καὶ ὁμιλῶν
 αὐτῷ, ἃ πάλοι ἐκύει, τίκτει καὶ γεννᾷ, καὶ παρῶν καὶ
 ἀπῶν μεμνημένος, καὶ τὸ γεννηθὲν συνεκτρέφει κοινῇ
 μετ' ἐκείνου, ὥστε πολὺ μείζω κοινωνίαν τῆς τῶν παί-
 δων πρὸς ἀλλήλους οἱ τοιοῦτοι ἴσχουσι καὶ φιλίαν βεβαί-

|| 7 τὰς (et Oxy) : τὰ Sommer Burnet || 8 διακοσμήσεις : διακό-
 σμῆσις : BTW Oxy. Sommer Burnet || B 1 αὖ (et Oxy.) : δ' αὖ
 TW Burnet Robin. || 2 θεῖος ὦν (et Ox.) : ἢ θεός ὦν Parmentier
 Burnet secl. Iahn || 3 ἐπιθυμῇ Oxy. Stephanus : ἐπιθυμεῖ codd.
 ἐπιθυμεῖ interpunxit Sykutris || δὴ (et Oxy.) : δὲ WV || 4 περιῶν
 (et Oxy.) : περὶ ὧν BW || 6 ἢ τὰ αἰσχυρὰ (et Oxy.) : del. Badham
 || 6 ἔτε ... 7 ἀσπάζεται : om. W || ἅτε (et Oxy.) : ὅ γε Usener ||
 9 περὶ οἷον : περὶ ὧν V περὶ οἷου Sommer περὶ del. Iahn Schanz
 secl. Hug || C 5 τῆς τῶν παίδων (et Oxy.) : secl. Bury Wilamo-
 witz τῆς secl. Usener θνητῶν παίδων Schirlitz et alia alii.

293. Φρόνησις (σοφία) καὶ ἡ ἄλλη ἀρετὴ δηλαδὴ
 τὰλλα μέρη τῆς ἀρετῆς, ἡ ἀνδρεία, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη
 (βλ. σημ. 223). Τῇ φρόνησιν κατέχουσιν οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ἐφευρέται.

294. μεγίστη καὶ καλλίστη τῆς φρονήσεως.

ἀρμόζουν στήν ψυχὴ νὰ τὰ ἐγκυμονήσῃ καὶ νὰ τὰ γονιμοποιήσῃ. Καὶ θὰ μοῦ πῆς, ποιά εἶν' αὐτὰ ποὺ ἀρμόζουν ; Ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἄλλη ἀρετὴ²⁹³. Ἀπ' αὐτοὺς ἀκριβῶς εἶναι καὶ οἱ ποιηταὶ καὶ ἀπὸ τοὺς τεχνίτες ὅσοι λέγονται πῶς εἶναι ἐφευρέτες. Μὰ πῶς ἀνώτερη καὶ πῶς ὠραιότερη ἀπὸ τὴ φρόνησις²⁹⁴ εἶναι ἡ ἀρετὴ ποὺ διοργανώνει τὶς πολιτεῖες καὶ τοὺς συνοικισμοὺς, ποὺ τὸνομᾷ τῆς εἶναι, καθὼς ξαίρεις, σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη. Τὶς ἀρετὲς, ἐπαναλαμβάνω, αὐτὲς ὅταν κανεὶς τὶς ἐγκυμονῇ ἀπὸ νέος, ἔχοντας θεϊκὴν ψυχὴν, καί, σὺν φθάσῃ ἡ ἡλικία, ἐπιθυμεῖ νὰ τὶς γονιμοποιήσῃ καὶ νὰ τὶς γεννήσῃ, τότε πιά, νομίζω, ἀναζητᾷ καὶ αὐτὸς, γυρίζοντας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, τὴν ὁμορφίαν, ὅπου θὰ μπορέσῃ νὰ γεννήσῃ. Γιατὶ στήν ἀσχῆμα ποτὲ δὲ θὰ γεννήσῃ. Κι ἀγαπάει, ποὺ λές, τὰ ὁμορφα σώματα περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀσχημα—γιατὶ ἐγκυμονεῖ, εἶπαμε—κι ἂν τύχῃ νάνταμώσῃ καμμιὰ ὁμορφὴν καὶ εὐγενειὰ καὶ ἑξυπνὴν ψυχὴν, τότε πιά τὸ συνδυασμὸς αὐτὸ τὸν ἀγαπᾷ παραπολὺ καὶ αἰσθάνεται ἀμέσως μεγάλη εὐκολία νὰ μιλήσῃ σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴν ἀρετὴν καὶ πῶς πρέπει νάναί ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος καὶ τί συμπεριφορὰ νὰ δείχνῃ, καὶ γενεὶα προσπαθεῖ νὰ τὸν ἐκπαιδεύσῃ. Καὶ τοῦτο, γιατί σμίγοντας μὲ τὸν ὁμορφὸ καὶ ἐπικοινωνῶντας μαζὶ τοῦ ὅσα ἐγκυμονοῦσε μέσα τοῦ ἀπὸ πολὺν καιρὸ, τὰ γονιμοποιεῖ καὶ τὰ γεννάει, καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ καὶ στήν ἀπουσία τοῦ κρατεῖ τὴ θύμησίν της. Καὶ τὸ γεννημένο τὸ ἀνατρέφει μαζὶ μὲ κεῖνον, ὥστε ἔχουν ἀναμεταξύ τους πῶς σπουδαῖο σύνδεσμος, ἀπὸ τὸ σύνδεσμος παιδιῶν καὶ πῶς σταθερὴ φιλία, γιατί τὰ κοινὰ παιδιὰ ποὺ τοὺς ἐνώνουν εἶναι

ἡ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη. Τὸ φρονήσεως δὲν εἶναι γενικὴ διαιρετικὴ, ὅπως τὴ μεταφράζουν (Robin, Συκ., Διαμ., Φωτ.). Ἐδῶ τὸ φρονήσεως εἶναι γενικὴ συγκριτικὴ, διότι ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία εἶναι μέρη τῆς ἀρετῆς, τὰ ἄλλα τρία, ἡ ἄλλη ἀρετὴ, ποὺ εἶπε πῶς ἐπάνω, σὲ διάκριση ἀπὸ τὴ φρόνησις (βλ. σημ. 223). Ἀξιοπαρατήρητο εἶναι ὅτι ἡ Διοτίμα ἐξυψώνει τὴ δικαιοσύνην καὶ τὴ σωφροσύνην ποὺ διοργανώνουν τὶς πολιτεῖες καὶ τοὺς συνοικισμοὺς. Νομίζω ὅτι ἡ ἀνύψωσις αὐτὴ εἶναι μιὰ ἔνδειξις μαζὶ μὲ τὴν ὅλη περιγραφὴ τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ (209), γιὰ νὰ τοποθετήσουμε τὴ συγγραφὴ τοῦ συμποσίου πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπογοήτευσιν τοῦ Πλάτωνος, ποὺ δοκίμασε στήν αὐτὴν τῶν Συρακουσῶν. Ἀντιθέτως στὸ Φαίδωνα ἡ φρόνησις εἶναι ἀνωτέρα ἢ μᾶλλον «καὶ ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ συλλήβδην ἀληθὴς ἀρετὴ μετὰ φρονήσεως» (Φαίδων 69 B).

- οτέραν, ἄτε καλλιώνων καὶ ἀθανατωτέρων παιδων κεκοινωνηκότες. καὶ πᾶς ἂν δέξαιτο ἐαυτῷ τοιοῦτους παῖδας
- D μᾶλλον γεγενέναι ἢ τοὺς ἀνθρωπίνους, καὶ εἰς Ὅμηρον ἀποβλέψας καὶ Ἡσίοδον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητὰς τοὺς ἀγαθοὺς ζηλῶν, οἷα ἔκγονα ἐαυτῶν καταλείπουσιν, αἱ ἐκείνοις ἀθάνατον κλέος καὶ μνήμην παρέχεται αὐτὰ τοιαῦτα ὄντα· εἰ δὲ βούλει, ἔφη, οἷους Λυκούργος παῖδας κατελίπετο ἐν Λακεδαιμόνι σωτήρας τῆς Λακεδαιμόνος καὶ ὥς ἔπος εἰπεῖν τῆς Ἑλλάδος, τίμιος δὲ παρ' ὑμῖν καὶ Σόλων διὰ τὴν τῶν νόμων γέννησιν, καὶ ἄλλοι ἄλλοθι
- E πολλαχοῦ ἄνδρες, καὶ ἐν Ἑλλήσι καὶ ἐν βαρβάροις, πολλὰ καὶ καλὰ ἀποφηνάμενοι ἔργα, γεννήσαντες παντοίαν ἀρετήν, ὧν, καὶ ἱερὰ πολλὰ ἤδη γέγονε διὰ τοὺς τοιοῦτους παῖδας, διὰ δὲ τοὺς ἀνθρωπίνους οὐδενός πω.

XXVIII. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἐρωτικά ἴσως, ὃ Σώκρα-
210 τες, κἄν σὺ μνηθεῖης· τὰ δὲ τέλεα καὶ ἐποπτικά, ὧν ἕνεκα

D 3 καταλείπουσι : καταλελοίπασιν Methodius Badham. || 6 κατελίπετο (et Oxy.) : κατελείπετο TW κατέλιπε τοῖς V vulg κατέλιπεν αὐτοῦ Rettig || 7 ὑμῖν : ἡμῖν BV Oxy. || E 2 καλὰ : ἄλλα Oxy. || 4 οὐδενός : οὐδὲν οὐδενός Hirschig || **210** A 1 τέλεα (et Oxy) : τέλεια V.

295. Στὸ μέρος αὐτὸ ὁ Πλάτων μὲ τὸ στόμα τῆς Διοτίμας ἐκθέτει τὴν ἀποψη τῇ δικῇ του καὶ τοῦ Σωκράτη γιὰ τὸν ἔρωτα. Δικαιολογητικὴ καὶ φυσιολογικὴ βάση τοῦ ἔρωτος εἶναι ἡ γονιμοποίησις (τόκος) στὴν ὁμορφίαν (ἐν καλῷ). Ἐξχωρίζει δυὸ γονιμοποιήσεις, τὴ σωματικὴ καὶ τὴν ψυχικὴ (ἡ δευτέρα μεταφορικῶς ἐννοεῖται). Καὶ δυὸ εἰδῶν παιδιὰ : ψυχικὰ (πνευματικὰ) καὶ ἀνθρώπινα (φυσικὰ παιδιὰ). «Οἱ κατὰ τὸ σῶμα ἐγκύμονες πρὸς τὰς γυναῖκας μᾶλλον τρέπονται, ποριζόμενοι ἀθανασίαν διὰ παιδογονίας» — λέει μ ἄ λ ο ν π ρ ὸ ς τ ἄ ς γ υ ν α ῖ κ α ς, γιὰτὶ ὑπάρχουν καὶ οἱ παιδευσάται ποὺ δὲν ἔχουν τὴν δικαιολογητικὴν βάση καὶ ἐπομένως δὲ λογαριάζονται ἀπὸ τῆ Διοτίμα (—πρόκειται, ἐννοεῖται, γιὰ τοὺς παιδευσάτας ποὺ ἐγκυμονοῦν σωματικῶς). Ἡ ψυχικὴ ὁμῶς γονιμοποίησις, ποὺ ἀποκλείει τὴ σωματικὴν, εἶναι ἡ δικαιολογητικὴ βάση τοῦ ψυχικοῦ ἔρωτος καὶ γίνεται ἀπὸ ψυχῇ σὲ ψυχῇ, χωρὶς νὰ μεσολαβῇ σωματικὴ ἐπαφὴ

πιὸ ὥραϊα καὶ πιὸ ἀθάνατα ²⁹⁵. Κι ὁ καθένας θὰ προτίμου-
σε νὰ γεννήσῃ τέτοια παιδιὰ κι ὄχι ἀνθρώπινα ²⁹⁶, θέλω νὰ
πῶ, φυσικὰ παιδιὰ, καὶ μάλιστα ὅταν λάβῃ ὑπ' ὄψῃ του
τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Ἡσίοδο καὶ τοὺς ἄλλους καλοὺς ποιη-
τάς, θαυμάζοντας τί ὑπέροχα παιδιὰ ἀφήνουν πίσω τους
ποὺ τοὺς δίνουν ἀθάνατη δόξα καὶ μνήμη, —γιατὶ κι αὐτὰ
εἶναι τέτοια, ἀθάνατα καὶ δοξασμένα. Ὑστερ' ἅμα θέλεις—
εἶπε—κοίταξε τί παιδιὰ ἄφηκε ὁ Λυκοῦργος στὴ Λακεδαί-
μονα, ποὺ γλυτώνουν καὶ τὴ Λακεδαίμονα καὶ—μπορῶ νὰ
πῶ—δὴλ τὴν Ἑλλάδα. Τιμημένοι σὲ σὰς εἶναι καὶ ὁ Σό-
λων γιὰ τὴ γέννηση τῶν νόμων του καὶ ἄλλοι ἄνδρες σὲ
πολλὰ ἄλλα μέρη, καὶ στοὺς Ἕλληνας καὶ στοὺς βαρβάρους,
—ποὺ παρουσιάσανε πολλὰ ὁμορφα ἔργα καὶ γεννήσανε
κάθε λογῆς ἀρετὴ. Σ' αὐτοὺς ἔχουν κιόλας ἀφιερωθῇ πολλὰ
ἱερὰ ἐξ αἰτίας τῶν τέτοιων παιδιῶν τους, ἐνῶ γιὰ τ' ἀνθρώ-
πινα φυσικὰ παιδιὰ, σὲ κανέναν ὡς τώρα.

XXVIII. Σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτικά τελοσπάντων μπορεῖς
ἴσως καὶ σὺ Σωκράτῃ νὰ μυηθῇς. Ἀλλὰ δὲν ξαίρω κατὰ

(—τὴ μετάδοση τῆς σοφίας τῆς ἀναφέρει καὶ στὴν ἀρχή, 175c), καὶ
μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια παραδέχεται τὴν παιδευστική, κι αὐτὸς εἶναι ὁ
λεγόμενος πλατωνικὸς ἔρω. Αὐτὸν τὸν ἔρωτα ἐνωθε καὶ ὁ Σωκρά-
της, κι ὄχι ὅπως τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἐχθροὶ του καὶ τὸν παρεξηγή-
σανε καὶ οἱ φίλοι του, ὅπως λ.χ. ὁ Ἀλκιβιάδης (218-219). Σ' αὐτὸ
βλέπομε τὸν ἀπολογητικὸ χαρακτῆρα τοῦ Συμποσίου. Ἄλλο τὸ ζήτη-
μα ἂν στὴν πραγματικότητα ὁ Σωκράτης ἦταν παιδευστικὸς μὲ τὴν
κοινὴ σημασίαν. Μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ μαρτυρία τοῦ Πλάτωνος, τὸ τί λέει
ὁ Πλάτων. Κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ παιδευστικὴ τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ
ἐλληνικοῦ φιλοσόφου (— καὶ ἡ δική του φυσικὰ) ἔχει καθαρῶς ψυχικὴ
σκοπὴ, τὴν ψυχικὴ γονιμοποίησιν. Ἀπὸ μέρος μου, στὴ μαρτυρία τοῦ
Πλάτωνος δὲν πρέπει νὰ δυσπιστῇ κανεὶς. Τὸ νόστιμο εἶναι ὅμως ὅτι
μερικοὶ νόμισαν ὅτι ὁ Πλάτων εἰς τὸ Συμπόσιον δὲν ἀποκηρύττει τὸ
σαρκικὸ δεσμὸ στὴ σωκρατικὴ παιδευστική. Μὰ ὁλόκληρος ὁ λόγος
τοῦ Ἀλκιβιάδῃ ἔρχεται νὰ ἐπικυρώσῃ τὰ λεγόμενα τῆς Διοτίμας.
Στὴν πραγματικότητα λέγει ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Σωκράτης ἀπὸ ἐραστῆς
γίνεται ἐρώμενος.

296. ἀ ν θ ρ ω π ὶ ν ο υ ς π α ῖ δ ε ς : φυσικὰ παιδιὰ, σὲ διάκριση
ἀπὸ τὰ ψυχικὰ παιδιὰ, δηλαδὴ τὰ ποιήματα, τοὺς νόμους, τὰ καλλι-
τεχνήματα. Τὰ φυσικὰ παιδιὰ ἔχουν καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ, ὥστε ὁ
ἔρωσ σ ω μ α τ ι κ ὸ δὲν ἀποδίδει τὸν ὄρο ἀνθρώπινα τοῦ κειμένου,
ὅπως μεταφρ. οἱ Σ., Δ., Φ. | Αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι μὲ τὸν ὄρον ἀ ν-
θ ρ ω π ο ς ἐννοεῖται ἐνσώματο ὄν καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψὲ αὐτὴ βρίσκεται
σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ψυχὴ. Ἀνθρώπος θνητός, ψυχὴ ἀθάνατος, — ἀν-
θρώπινος. παῖδες—ψυχικοὶ παῖδες (βλ. σημ. 287).

καὶ ταῦτα ἔστιν, ἐάν τις ὀρθῶς μετή, οὐκ οἶδ' εἰ οἶός τ' ἂν εἶης ἐρῶ μὲν οὖν, ἔφη, ἐγὼ καὶ προθυμίας οὐδὲν ἀπολείψω· πειρῶ δὲ ἐπισθαι, ἂν οἶός τε ᾗς· δεῖ γάρ ἔφη, τὸν ὀρθῶς ἰόντα ἐπὶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἄρχεσθαι μὲν νέον ὄντα ἰέναι ἐπὶ τὰ καλὰ σώματα, καὶ πρῶτον μὲν, ἐὰν ὀρθῶς ἡγήται ὁ ἡγούμενος, ἐνὸς αὐτὸν σώματος ἐρᾶν καὶ ἐνταῦθα γεννᾶν λόγους καλοὺς, ἔπειτα δὲ αὐτὸν κατανοή-
 B σαι, ὅτι τὸ κάλλος τὸ ἐπὶ δῶφον σώματι τῷ ἐπὶ ἐτέρῳ σώματι ἀδελφόν ἐστι, καὶ εἰ δεῖ διώκειν τὸ ἐπ' εἶδει καλόν, πολλὴ ἄνοια μὴ οὐχ ἔν τε καὶ ταῦτόν ἡγεῖσθαι τὸ ἐπὶ πᾶσι τοῖς σώμασι κάλλος· τοῦτο δ' ἐννοήσαντα καταστήναι πάντων τῶν καλῶν σωμάτων ἐραστήν, ἐνὸς δὲ τὸ σφόδρα τοῦτο χαλάσαι καταφρονήσαντα καὶ σμικρὸν ἡγησάμενον· μετὰ δὲ ταῦτα τὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς κάλλος τιμιώτερον ἡγή-
 C σασθαι τοῦ ἐν τῷ σώματι, ὥστε καὶ ἐὰν ἐπιεικὴς ὦν τὴν ψυχὴν τις κἂν σμικρὸν ἄνθος ἔχῃ, ἐξαρκεῖν αὐτῷ καὶ

|| 5 δέ : καὶ σὺ Oxy. Bury || 8 αὐτόν (et Oxy.) : αὐτῶν Iahn Rettig αὐ τοῦ Vermehren || σώματος : secl. Iahn Hug || 9 δέ (et Oxy.) : καὶ Themist || αὐτόν (et Oxy.) : αὐτόν αὐ Bury || B 1 τῷ : τὸ B || ἐπὶ (et Oxy.) om. T || 2 δεῖ : δὴ δεῖ Iahn || 4 τοῦτο : τούτῳ T. || C | κἂν Hermann Burnet Bury καὶ ἂν W καὶ ἐὰν BTV Oxy.

297. τέλεα καὶ ἐποπτικά : ὁροι ἀπὸ τῆ θρησκευτικῇ μύθῃ, ἰδίως τῶν Ἑλεουσινίων μυστηρίων. Στὴ λέξη τέλεα ὑπάρχει καὶ ἡ ἔννοια τῆς τελετῆς καὶ τῆς τελειώσεως. Ἐποπτεία : θέαμα, δρᾶμα, θέα, θεωρία. Ἦταν ἡ τελευταία πράξις τῆς μυστικῆς. Ὁ ἱεροφάντης, μύστης, ἐξεσκέπαζε μπροστὰ τὰ μάτια τῶν μουμένων τὸ ἱερὸν θέαμα (ἐφαίνε τὰ ἱερὰ) καὶ αὐτοὶ τὸ ἀτένιζαν με λατρεία. Ἡ φιλοσοφικὴ μύθη—ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡ Διοτίμα ὁμιλεῖ γιὰ τὸν ἔρωτα-φιλόσοφο—παρομοιάζεται με θρησκευτικὴ μύθη. Ὅ,τι εἶναι γιὰ τὸν ἱεροφάντη ἡ ἐποπτεία εἶναι γιὰ τὸν φιλόσοφο ἡ ἰδέα. Ὡστε ἰδέα = ἰδωμα τέλειο, καθαρὴ εἰδὴ (βλ. σημ. 218).

298. ἰέναι ἐπὶ τὰ καλὰ σώματα : νὰ πλησιάσῃ νέους με ὥραϊα σώματα. Ἐδῶ ἡ λέξις σώμα δὲν ἔχει τὴν σημερινὴν σημασίαν, σῶμα θὰ πῇ ἄνθρωπος με σάρκα καὶ ψυχὴν. Ἀλλωστε πρὸ κάτω λέει : ἐνὸς σώματος ἐρᾶν καὶ ἐνταῦθα γεννᾶν λόγους καλοὺς, ὅπου φυσικὰ οἱ ὥραϊοι λόγοι δὲ γεν-

πόσο θὰ μπορέσης νὰ μυηθῇς στὰ τέλεια καὶ τὰ δραματικά²⁹⁷ τοῦ ἔρωτος μυστήρια, ποὺ γιὰ χάρη τους ὑπάρχουν τὰ παραπάνω, ἔάν, ἔννοεῖται, ἀκολουθῇ κανεὶς τὸ σωστὸ δρόμο. Ὡστόσο ἐγὼ θὰ προσπαθῶ νὰ κάμω λόγο γι' αὐτὰ καὶ δὲ θὰ μοῦ λείψῃ ἡ προθυμία· προσπάθησε ὅμως νὰ με παρακολουθῇς ὅσο μπορεῖς.

Πρέπει δηλαδή—εἶπε κείνη—ὅποιος παίρνει τὸ σωστὸ δρόμο γι' αὐτὸ τὸ πρᾶμα, ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ νέος νὰ πλησιάζῃ νέους με ὥραϊα σώματα²⁹⁸. Καὶ πρῶτα, ἔάν ὁ ὀδηγητὴς του τὸν ὀδηγῇ σωστά, πρέπει νὰ γαπάῃ ἕναν ἄνθρωπο με ὥραϊο σῶμα καὶ σ' αὐτὸν νὰ γεννάῃ ὥραίους λόγους, ἔπειτα νὰ νιώσῃ καλὰ πὼς ἡ ὁμορφιά σ' ἕνα ὁποιοδήποτε σῶμα με τὴν ὁμορφιά, ποὺ ὑπάρχει σ' ἕνα ἄλλο, εἰν' ἀδερφάδες καὶ μιὰ ποὺ πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ κανεὶς τὴν ὁμορφιά ποὺ ὑπάρχει στὸ εἶδος κι ὄχι στὰ ἄτομα²⁹⁹, εἶναι μεγάλη ἀνοησία νὰ μὴ πιστέψῃ πὼς εἶναι ἕνα καὶ ταῦτ' ἡ ὁμορφιά ποὺ βρίσκεται σ' ὅλα τὰ σώματα· καὶ σὰν τὸ νιώσῃ αὐτό, πρέπει νὰ γίνῃ ἐραστὴς ὅλων τῶν ὥραιων σωμάτων καὶ ἀφοῦ πιστέψῃ ὅτι ἡ ὁμορφιά ἐνὸς σώματος εἶναι μικρῆς ἀξίας καὶ ἀφοῦ τὴν περιφρονήσῃ, νὰ χαλαρώσῃ τὴν υπερβολικὴν του ἀγάπην πρὸς τὸν ἕνα νέον με τὰ ὥραϊον σῶμα³⁰⁰. Ὡστερ' ἀπὸ τοῦτο, πρέπει νὰ πιστέψῃ ὅτι ἡ ὁμορφιά τῶν ψυχῶν εἶναι πῶς ἀκριβὴ ἀπὸ τὴν σωματικὴν, ὥστε κι ἂν ἕνας με ὁμορφὴ ψυχὴ³⁰¹ ἔχῃ ἀσήμαντὴ ὁμορφιά, νὰ ἱκανοποι-

νῶνται στὸ σῶμα, παρὰ στὴν ψυχὴ. Καὶ ὁ ἔρως λοιπὸν στὴν περίπτωσιν αὕτη σκοπὸ ἔχει, ὄχι τὴ σωματικὴν, παρὰ τὴν ψυχικὴν γονιμοποίησιν.

299. εἰ δεῖ διώκειν τὸ ἐπ' εἶδει καλόν. Ἐδῶ ἡ λέξις εἶδος δὲν εἶναι μία ἀτομικὴ μορφή (forme, Robin), οὔτε ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις (Συκ., Φ.), οὔτε γενικὴ ἔννοια (Διαμ.), εἶδος σημαίνει τὸ σύνολον τῶν (ὁμοίων) ὥραιων σωμάτων. Πλησιάζει δηλαδή στὴ σημερινὴ σημασίαν, διότι, στὸ σημεῖο αὐτό, ἀντιπαραβάλλεται τὸ ἐπὶ ἕν σώμα καλὸν πρὸς τὸ ἐπὶ πᾶσι τοῖς σώμασι κάλλος, κι ὄχι τὸ σῶμα πρὸς τὴν ψυχὴν (—ὁπότε τὸ σῶμα θὰ ἦταν ἡ ἐξωτερικὴ μορφή, ἐμφάνισις). Τὸ ἐπ' εἶδει καλόν = τὸ ἐπὶ πᾶσι τοῖς σώμασι κάλλος, ἥτοι τὸ εἶδος = πάντα τὰ σώματα, τὸ σύνολον τῶν ἀτομικῶν σωμάτων.

300. Πρωτόστερον : Θὰ χαλαρώσῃ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ ἐν καὶ θὰ γίνῃ ἐραστὴς πάντων τῶν ὥραιων σωμάτων (νέων με ὥραϊα σώματα).

301. ἐπεικὴς τὴν ψυχὴν· ἐπιείκεια = ψυχικὸν κάλλος, — ἄνθος = σωματικὸν κάλλος.

- ἐρᾶν καὶ κήδεσθαι καὶ τίκτειν λόγους τοιούτους καὶ ζητεῖν, οἵτινες ποιήσουσι βελτίους τοὺς νέους, ἵνα ἀναγκασθῇ αὐθιγάσθαι τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ τοῖς νόμοις καλὸν καὶ τοῦτ' ἰδεῖν ὅτι πᾶν αὐτὸ αὐτῷ ξυγγενές ἐστιν, ἵνα τὸ περὶ τὸ σῶμα καλὸν σμικρόν τι ἡγήσῃται εἶναι. μετὰ δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα ἐπὶ τὰς ἐπιστήμας ἀγαγεῖν, ἵνα ἴδῃ αὐθιγὰ ἐπιστημῶν κάλλος, καὶ βλέπων πρὸς
- D** πολὺν ἤδη τὸ καλὸν μηκέτι τῷ παρ' ἐνί, ὥσπερ οἰκέτης, ἀγαπῶν παιδαρίου κάλλος ἢ ἀνθρώπου τινός ἢ ἐπιτηδεύματος ἑνός, δουλεύων φαῦλος ἢ καὶ σμικρολόγος, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πολὺν πέλαγος τετραμμένος τοῦ καλοῦ καὶ θεωρῶν πολλοὺς καὶ καλοὺς λόγους καὶ μεγαλοπρεπεῖς τίκτη καὶ διανοήματα ἐν φιλοσοφίᾳ ἀφθόνῳ, ἕως ἂν ἐνταῦθα ῥωσθεῖς καὶ αὐξήθῃς κατίδῃ τινὰ ἐπιστήμην μίαν τοιαύτην,
- E** ἣ ἐστὶ καλοῦ τοιοῦδε. πειρῶ δέ μοι, ἔφη, τὸν νοῦν προσέχειν ὡς οἷόν τε μάλιστα.

XXIX. Ὅς γὰρ ἂν μέχρι ἐνταῦθα πρὸς τὰ ἐρωτικά παιδαγωγηθῇ, θεώμενος ἐφεξῆς τε καὶ ὀρθῶς τὰ καλὰ,

C 2 καὶ ζητεῖν del. Ast secl. Badham || 3 οἵτινες (et Oxy.) : εἰτινες W || 5 αὐτῷ : αὐτῷ B αὐτῷ V || 6 ἵνα...6 εἶναι secl. Hug. || 8 ἵνα ἴδῃ : ἵν' αἶδῃ B ἵνα εἶδῃ Oxy. ἵνα διίδῃ Bury || αὐθιγὰ : αὐθιγὰ τῶν Hirschig || D 1 τῷ Sleiermacher Hermann Hug : τὸ codd. Oxy Robin || 2 παιδαρίου : del. Ast || κάλλος : del. Badham || ἢ ἀνθρώπῳ τινός : ἀνὸς τινός Bury ἢ ἀνθρώπῳ del. Schirhlitz || 3 δουλεύων : del. Bast Wilamowitz || 5 τίκτη em Coislin. 155 τίκτει codd. || 6 καὶ διανοήματα : del. Badham ante τίκτη transpos. Hommel.

302. Ζητεῖν λόγους. Ζητῶ=συζητῶ. Ἐδῶ δὲ λέει λόγους καλοὺς (ᾠραίους), ἀλλὰ λόγους (θέματα) ποὺ θὰ βελτιώσουν τὴν ψυχὴ τῶν νέων. Στὴν πρώτη περίπτωσι ὡραῖοι λόγοι εἶναι τὰ ποιήματα, ρητορικοὶ λόγοι κλπ. ποὺ ἀπευθύνονται μᾶλλον σὺν συναίσθημα. Στὴ δευτέρα περίπτωσι οἱ λόγοι εἶναι συζητήσεις ἡθικοπλαστικῆς.

303. ἐπιτηδεύματα : τρόποι ζωῆς, κοινωνικὴ συμπεριφορά, συνήθεια.

ἦται μὲ αὐτὸν καὶ νὰ τοῦ δείχνῃ ἐνδιαφέρον καὶ νὰ γεννάῃ καὶ νὰ συζητᾷ μαζί του³⁰² θέματα, ποὺ μποροῦν νὰ βελτιώσουν τοὺς νέους. "Ἐτσι θ' ἀναγκασθῇ πάλι νὰ παρατηρήσῃ τὴν ὁμορφιά ποὺ ὑπάρχει στοὺς τρόπους ζωῆς³⁰³, καὶ στοὺς νόμους³⁰⁴, καὶ νὰ ἰδῇ καὶ τοῦτο ἀκόμα, ὅτι ὅλες οἱ ὁμορφιές ἀνήκουν στὸ ἴδιο γένος³⁰⁵, ὥστε νὰ ἔχῃ πολὺ μικρὴ ἐκτίμηση γιὰ τὴ σωματικὴ ὁμορφιά. "Ὑστερ' ἀπὸ τοὺς τρόπους ζωῆς, πρέπει ὁ ὁδηγητὴς του νὰ τὸν ὁδηγήσῃ στὶς ἐπιστῆμες³⁰⁶, γιὰ νὰ ἰδῇ ἐπίσης τὴν ὁμορφιά ποὺ ἔχουν οἱ ἐπιστῆμες, καὶ ἔχοντας προσηλωμένο τὸ βλέμμα του στὴν πληθώρα τῆς ὁμορφιάς, νὰ παύσῃ πιά νὰ εἶναι φαῦλος καὶ μικροπρεπὴς σκλάβος στὴν ἀτομικὴ ὁμορφιά ἀγαπῶντας ἓνα παιδαρέλλι, σὰ δοῦλος, ἢ ἓναν ἄνθρωπο, ἢ ἓνα τρόπο ζωῆς· ἀπ' ἐναντίας, ἔχοντας γυρισμένο τὸ βλέμμα του κατὰ τὸ πλατὺ πέλαγο τῆς ὁμορφιάς καὶ θαρῶντας το³⁰⁷ νὰ γεννάῃ πολλοὺς ὠραίους καὶ μεγαλοπρεπεῖς λόγους καὶ διανοήματα μὲ ἀνεξάντλητη φιλοσοφία, ἐωσότου δυναμωμένος καὶ μεστωμένος στὸ σημεῖο αὐτὸ κατορθώσῃ καὶ ἰδῇ καθαρά μιὰ μοναδικὴ ἐπιστήμη, τέτοια ποὺ εἶναι ἡ ἐπιστήμη μιᾶς τέτοιας ὁμορφιάς ποὺ θὰ σοῦ ἐξηγήσω. Ἀλλὰ προσπάθησε, εἶπε, ὅσο μπορεῖς πλεὶς πολὺ νὰ προσέχῃς στὰ λόγια μου.

XXIX. "Ὅποιος λοιπὸν ὁδηγηθῇ³⁰⁸ στὰ ἐρωτικά, ὡς αὐτὸ τὸ σημεῖο, θαρῶντας μὲ τὴ σειρὰ καὶ κανονικὰ τὶς ὁμορφιές, μάλιστα φθάσῃ πιά στὸ τέλος τῶν ἐρωτικῶν, ἔξα-

304. Νόμοι : Γραπτοὶ καὶ ἄγραφοι (ἔθιμα). Βλ. λόγος Πausανίου.

305. Πᾶν αὐτὸ αὐτῶ συγγενές : ἦτοι τὸ ὠραῖον ἐν συνόλῳ παντοῦ εἶναι συγγενικὸν μὲ τὸν ἑαυτοῦ του, δηλ. ἀνήκουν στὸ ἴδιο γένος δια τὰ ὠραῖα.

306. ἐπιστήμη : θεωρῶση τοῦ εἶδους τῶν πραγμάτων (Κ. Γεωργούλη—Πρώτη φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλους σελ. 356). Ἡ σημασία της δὲν ταυτίζεται μὲ τὴ σημασία τοῦ σημερινοῦ ὅρου ἐπιστήμη. Σημαίνει καθαρὴ γνώση—ὄχι ἀπλῶς γνώση. Εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς θέας, θεωρίας τοῦ εἶδους τῶν πραγμάτων. Γι' αὐτὸ τὸ ἄφηκα ἀμετάφραστο—ἄλλωστε ἡ σημασία της καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἐκθεσὶ τῆς Διοτίμας. Πλεὶς κάτω στὴ θέση τῆς ἐπιστήμης ἔχει τὴ λέξη μάθημα.

307. θεωρῶν, παρατηρῶν, θεώμενος. Θεωρῶ σημαίνει ἀκριβῶς ὅ,τι καὶ τὸ σημερινὸ θεωρῶ (θεωρεῖα—θεωρεῖα). "Ὑστερα πῆρε τὴ σημασία τοῦ στοχάζομαι, σκέπτομαι, νομίζω.

308. παιδαγωγηθῇ ἔχει τὸ κείμενο· δηλ. ὁδηγηθῇ ὅπως τὸ παιδί ὁδηγεῖται ἀπὸ τὸν παιδαγωγὸ του.

πρὸς τέλος ἤδη ἰὼν τῶν ἐρωτικῶν ἐξαίφνης κατόψεται τι θαυμαστὸν τὴν φύσιν καλόν, τοῦτο ἐκεῖνο, ὃ Σώκρατες, οὐ δὴ ἔνεκεν καὶ οἱ ἔμπροσθεν πάντες πόνοι ἦσαν, πρῶτον μὲν αἰεὶ ὄν καὶ οὔτε γιγνόμενον οὔτε ἀπολλύμενον, οὔτε αὐξανόμενον οὔτε φθίνον, ἔπειτα οὐ τῇ μὲν καλόν, τῇ δ' αἰσχροῖον, οὐδὲ τοτὲ μὲν, τοτὲ δ' οὐ οὐδὲ πρὸς μὲν τὸ καλόν, πρὸς δὲ τὸ αἰσχροῖον. οὐδ' ἔνθα μὲν καλόν, ἔνθα δὲ αἰσχροῖον, ὡς τισὶ μὲν ὄν καλόν, τισὶ δὲ αἰσχροῖον οὐδ' αὖ φαντασθήσεται αὐτῷ τὸ καλόν οἷον πρόσωπῶν τι οὐδὲ χεῖρες οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν σῶμα μετέχει, οὐδὲ τις λόγος οὐδὲ τις ἐπιστήμη, οὐδὲ που ὄν ἐν ἐτέρῳ τινί, οἷον ἐν ζώῳ

B ἢ ἐν γῇ ἢ ἐν οὐρανῷ ἢ ἐν τῷ ἄλλῳ, ἀλλὰ αὐτὸ καθ' αὐτὸ μεθ' αὐτοῦ μονοειδὲς αἰεὶ ὄν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα καλὰ ἐκείνου μετέχοντα τρόπον τινὰ τοιοῦτον, οἷον γιγνομένων τε τῶν ἄλλων καὶ ἀπολλυμένων μηδὲν ἐκεῖνο μήτε τι πλεόν μήτε ἔλαττον γίνεσθαι μηδὲ πάσχειν μηδὲν, ὅταν δὴ τις ἀπὸ τῶνδε διὰ τὸ ὀρθῶς παιδεραστεῖν ἐπανιών ἐκεῖνο τὸ καλὸν ἀρχηται καθορᾶν, σχεδὸν ἂν τι ἀπτοίτο τοῦ τέλους. τοῦτο γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὀρθῶς ἐπὶ τὰ ἐρωτικά

E 5 ἡδη : ἰδη V || **211** A 1 ὄν : ὦν V || 3 τοτὲ τοτὲ : τότε τότε BTW || 5 ὡς.... αἰσχροῖον del. Vögelin secl Iahn Schanz Hug Bury || 6 αὐτῷ (et Oxy.) : αὐτὸ W || 7 οὐδὲν ὦν : οὐδε ἐν Oxy. || 8 οὐδέ που : οὐδέ πω W || ἐτέρῳ : ἐτέρου Oxy. || B 1 ἐν τῷ : ἐν τῷ B || 2 μεθ' αὐτοῦ : del. Naber μετ' αὐτου Oxy. || 4 ἐκεῖνο (Oxy.) : ἐκείνῳ TW || τι : om. V Oxy. || 6 δὴ : δὲ δὴ TW || ὀρθῶς : μὴ ὀρθῶς V.

309. "Ὅταν τελειώσῃ ἡ θρησκευτικὴ μύηση, γίνεται ξαφνικὰ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ἱεροῦ θεάματος. Ἔτσι, καὶ στὸ φιλόσοφο, ξαφνικὰ γίνεται τὸ ἰδῶμα τῆς ἰδέας (ἡ ἰδέα τῆς ὁμορφίᾳς, ἐδῶ) καὶ αὐτὸ δὲν διαρκεῖ πολὺ ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὴ θρησκευτικὴ ἀποκάλυψη. Στιγμὴ μοναδική. Ἀνοίγουν τὰ οὐράνια — πιστεύει ὁ ἑλληνικὸς λαὸς — καὶ λάμψῃ θεϊκὴ χύνεται στὸν κόσμον. Αὐτὸ διαρκεῖ μιά στιγμὴ, ὅποιος προφτάσῃ καὶ ζητήσῃ κάτι, τοῦτ' αὐτὸ χαρίζεται ὁ θεός. Στὴν 7ῃ ἐπιστολῇ τοῦ ὁ Πλάτων λέγει ὅτι γίνεται ἑλαμψίς εἰς τὴν ψυχὴν ξαφνικὰ ὅπως ξαφνικὰ ἀνάβει ἕνας σπινθῆρας (341 c).

309α. (τὸ καλόν) αὐτὸ καθ' αὐτὸ μεθ' αὐτοῦ μονοειδὲς αἰεὶ ὄν. εἶναι ὁ περίφημος

φνα ³⁰⁹ θὰ ἰδῇ καθαρά μιὰ θαυμάσια ὁμορφιά, ἐκείνην ἀκριβῶς, Σωκράτη, πού πρὸς χάρη της βέβαια ἐγίνονταν ὅλες οἱ προηγούμενες προσπάθειές του. Ἡ ὁμορφιά ἐκείνη πρῶτα-πρῶτα εἶναι αἰώνια κι οὔτε γεννιέται, οὔτε χάνεται, οὔτε μεγαλώνει, οὔτε λιγοστεύει, ἐπειτα δὲν εἶναι ὁμορφιά μόν' ἀπὸ τούτη τὴν ὄψη, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη εἶν' ἄσχημη, οὔτε ἄλλοτε ναὶ κι ἄλλοτε ὄχι, οὔτε σχετικῶς μὲ τοῦτο ὁμορφη καὶ σχετικῶς μὲ κεῖνο ἄσχημη, οὔτε ἐδῶ ὁμορφη κι ἄλλου ἄσχημη, οὔτε γιὰ μερικοὺς ὁμορφη καὶ γιὰ μερικοὺς ἄσχημη· οὔτε θὰ τοῦ φαντάξῃ σὰν κάποιο πρόσωπο, οὔτε σὰ χέρια οὔτε σὰν τίποτ' ἄλλο ἀπὸ κεῖνα πού ἔχει τὸ σῶμα, οὔτε σὰν κάποιος λόγος, οὔτε σὰν κάποιο μάθημα, οὔτε εἶναι βεβαίως μέσα σ' ἄλλο πρᾶμα, σὲ κάτι ζωϊκὸ λόγου χάρη, ἢ σὲ γῆ ἢ σὲ οὐρανὸ ἢ σὲ τίποτ' ἄλλο, ἀλλὰ εἶναι αὐτὴ καθαυτὴ μὲ τὸν ἑαυτὸ της μοναδικὴ εἰδὴ παντοτινὴ ^{309α}, ἐνῶ ὅλα τᾶλλα τὰ ὁμορφα μετέχουν ³¹⁰ ἀπὸ κείνη τὴν ὁμορφιά μ' ἓναν τέτοιο τρόπο, πού, ἐνῶ τᾶλλα γεννιῶνται καὶ πεθαίνουν, ἐκείνη, οὔτε μεγαλώνει καθόλου οὔτε λιγοστεύει οὔτε παθαίνει τίποτα.

Ὅταν λοιπὸν πάρη κανεὶς τὸ σωστὸ δρόμο τῆς παιδραστίας ³¹¹ κι ἀνυψωθῇ ἐπάνω ἀπὸ τοῦτα ἐδῶ ³¹² τὰ ὁμορφα καὶ ἀρχίσῃ νὰ βλέπῃ καθαρά ἐκείνη τὴν ὁμορφιά, σχεδὸν ἀγγίζει πιὰ στὸ τέλειο ³¹³. Αὐτὸ λοιπὸν θὰ εἰπῇ νὰ

ὁρισμὸς τῆς ιδέας (τῆς ὁμορφιάς, ἐδῶ). Εἰς τὴν περιγραφὴ τῆς ὑφίστης αὐτῆς ιδέας εἶδαν μερικοὶ τὴν ιδέαν τοῦ Θεοῦ· αὐτὸ καθ' αὐτὸ μεθ' ἑαυτοῦ σημαίνει τὸ ἀπόλυτον καὶ αὐταρκές, μονοειδές=μόνον εἶδος=μοναδικὴ εἰδὴ. — αἶ = αἰώνιο, παντοτινόν.

310. μετέχοντα. Μέθεξις εἶναι ὁ περίφημος πλατωνικὸς ὅρος πού σημαίνει ὅτι τὸ καθέκαστο ἄτομο ἔχει οὐσιαστικότητα ἐπειδὴ μετέχει τῆς ιδέας. Ἡ μέθεξις δὲν εἶναι ἀπλὴ ἀπόδοση κατηγορουμένου εἰς ὑποκείμενο. Βλ. Παρμεν. 132 Α, Φίληβος 16 D (Κ. Γεωργούλη—'Αριστοτέλους Πρώτῃ φιλοσοφία σελ. 371). Ἡ μέθεξις σχετίζεται μὲ τὴν σημασίαν τοῦ μεταξὺ.

311. τὸ ὀρθῶς παιδραστεῖν. Ὁ Πλάτων διατηρεῖ τὴν λέξιν παιδραστία, ἀλλὰ τῆς δίνει φιλοσοφικὸ περιεχόμενον. Ἡ ὀρθὴ παιδραστία εἶναι φιλοσοφικὴ μύηση. Ὁ ἔρως εἶναι ὁ φιλόσοφος μύστης πού ἀποκαλύπτει τὴν ιδέαν.

312. τῶνδε: δηλ. σωμάτων, ἐπιτηδευμάτων, ἐπιστημῶν, πού τὰ εἶπε μόλις πρὸ ὀλίγου. Τὸ τῶν δε ἀναφέρεται εἰς τὰ προηγούμενα καὶ δὲ σημαίνει «τὰ ἐδῶ κάτω φαινόμενα» (Συκ.), οὔτε «τὰ ἐγκόσμια ἐδῶ κάτω» (Φωτ.).

313. τέλος, σημαίνει καὶ τέρμα ἀλλὰ καὶ τέλειο.

- C *λέναι* ἢ ὑπ' ἄλλον ἄγεσθαι, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶνδε τῶν καλῶν ἐκείνου ἕνεκα τοῦ καλοῦ αἰεὶ ἐπαγνέσθαι, ὥσπερ ἐπαναβαθμοῖς χρώμενον, ἀπὸ ἐνὸς ἐπὶ δύο καὶ ἀπὸ δυοῖν ἐπὶ πάντα τὰ καλὰ σώματα, καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν ἐπιτηδεύματων ἐπὶ τὰ καλὰ μαθήματα, ἕως ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μάθημα τελευτήσῃ, ὃ ἐστὶν οὐκ ἄλλον ἢ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ καλοῦ μάθημα, καὶ γινῶ αὐτὸ τελευτῶν
- D ὃ ἐστὶ καλὸν ἐνταῦθα τοῦ βίου, ὃ φίλε Σώκρατες, ἔφη ἡ Μαντινικὴ ξένη, εἴπερ που ἄλλοθι, βιωτὸν ἀνθρώπων θεωμένω αὐτὸ τὸ καλόν, ὃ ἐάν ποτε ἴδῃς. οὐ κατὰ χρυσίον τε καὶ ἐσθῆτα καὶ τοὺς καλοὺς παιδᾶς τε καὶ νεανίσκους δόξει σοι εἶναι, οὐδ' νῦν ὁρῶν ἐκπέπληξαι καὶ ἔτοιμος εἶ καὶ σὺ καὶ ἄλλοι πολλοί, ὁρῶντες τὰ παιδικὰ καὶ ξυνόντες αἰεὶ αὐτοῖς, εἴ πως οἷόν τ' ἦν, μήτε ἐσθίειν μήτε πίνειν, ἀλλὰ θεᾶσθαι μόνον καὶ ξυνεῖναι, τί δῆτα, ἔφη,
- E οἰόμεθα, εἴ τω γένοιτο αὐτὸ τὸ καλὸν ἰδεῖν εἰλικρινές, καθαρόν, ἄμικτον, ἀλλὰ μὴ ἀνάπλεων σαρκῶν τε ἀνθρωπίνων καὶ χρωμάτων καὶ ἄλλης πολλῆς φλογαρίας θνητῆς, ἀλλ' αὐτὸ τὸ θεῖον καλὸν δύναιτο μονοειδὲς κατιδεῖν ;
- 212 ἀρ' οἶει, ἔφη, φαῦλον βίον γίγνεσθαι ἐκεῖσε βλέποντος ἀνθρώπου καὶ ἐκεῖνο ᾧ δεῖ θεωμένου καὶ ξυνόντος αὐτῷ ; ἢ οὐκ ἐνθυμεῖ, ἔφη, ὅτι ἐνταῦθα αὐτῷ μοναχοῦ γενήσεται, ὁρῶντι ᾧ ὁρατὸν τὸ καλόν, τίκτειν οὐκ εἰδῶλα ἀρετῆς, ἅτε οὐκ εἰδῶλον ἐφαπτομένῳ, ἀλλ' ἀληθῆ, ἅτε τοῦ

C 3 ἐπαναβαθμοῖς : ἐπ' ἀναβαθμοῖς B ἐπαναβασμοῖς TV Oxy. Robin Sykutris || δυσῖν (et Oxy.) : δυεῖν BTV || 4 σωμάτων : postea Sydenham add. ἐπὶ τὰς καλὰς ψυχὰς καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν ψυχῶν || 5 τῶν καλῶν Stephanus Hermann : τῶν codd. Oxy. καλῶν secl. Rettig || 6 ἔστ' ἄν : καὶ BTV Oxy. Iahn Burnet Bury ἕως Hermann ὡς Schanz ἕως ἄν Stalbaum ἵνα καὶ Winckelmann || 7 τελευτήσῃ : τελευτῆσαι Usener Hug Burnet Bury || 8 καί.... D 1 καλόν secl. Hug || καὶ γινῶ (et Oxy.) : καὶ γινῶ Badham ἵνα γινῶ Usener ἵνα καὶ γινῶ Bury || D 2 Μαντική (et Oxy.) : μαντικὴ W² V² || 3 ποτε ἴδῃς : ποτ' εἶδῃς BT || 3 χρυσίον : χρυσον Oxy. || 8 θεᾶσθαι θεάσασθαι BV Oxy. || E 2 ἀνάπλεων (et Plotinus) : ἀνάπλεω Oxy || 3 πολλῆς (et Oxy.) : om. V || θνητῆς... 4 κατιδεῖν : del. Badham || 212 A 1 ἀρ' ἀρ' B || 2 ᾧ δεῖ Ast : ὃ δεῖ B Δδῖ B² δ δεῖ T WVδ^η Sleirmacher αἰεὶ Rohde Schanz Hug.

πάη κανείς μόνος του ἢ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ ἄλλος στὰ ἐρωτικά ἀπὸ τὸ σωστὸ δρόμο : Ἀρχινῶντας δηλαδή ἀπὸ τοῦτες ἐδῶ τις ὁμορφιᾶς ἀνεβαίνει διαρκῶς, μὲ σκοπὸν ἐκείνη τὴν ὁμορφιά, σὰ νὰ μεταχειρίζεται σκαλοπάτια ἀπὸ τὸ ἓνα στὰ δυὸ καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ στὰ πολλὰ ὁμορφα σώματα, καὶ ἀπὸ τὰ ὁμορφα σώματα στοὺς ὁμορφους τρόπους ζωῆς, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁμορφους τρόπους ζωῆς στὰ ὁμορφα μαθήματα³¹⁴, ἐωσότου ἀπὸ τὰ μαθήματα φθάσῃ τέλος σὲ κεῖνο τὸ μάθημα ποὺ δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ τὸ μάθημα ἐκείνης τῆς ἰδίας τῆς ὁμορφιάς, καὶ γνωρίσῃ στὸ τέλος αὐτὴ τὴν ἰδέα τῆς ὁμορφιάς³¹⁵. Σ' αὐτὴ τῇ στιγμή τῆς ζωῆς, ἀγαπητὲ Σωκράτη, —εἶπε ἡ ξένη ἀπὸ τῇ Μαντίνεια—περὶότερο παρὰ σὲ κάθε ἄλλη ἀξίζει νὰ ζῇ ὁ ἄνθρωπος ἀτενίζοντας τὴν ἰδίαν τὴν ὁμορφιά. Ποὺ ἂν τὴν ἰδῇς καμιά φορά, δὲ θὰ σοῦ φανῇ πὼς εἶναι σὰ χρυσάφι καὶ σὰν ἀκριβὴ φορεσιὰ καὶ σὰν τοὺς ὁμορφους νέους ποὺ βλέποντάς τοὺς τώρα ἐσύ, ἔχεις βγεῖ ἀπὸ τὰ ὄριά σου, καὶ εἶσαι ἕτοιμος καὶ σὺ καὶ ἄλλοι πολλοί, κοιτάζοντας τοὺς ἀγαπημένους σας καὶ σμίγοντας πάντα μαζί τους, μῆτε νὰ τρώτε μῆτε νὰ πίνετε—ἂν ἤτανε δυνατό—παρὰ νὰ τοὺς κοιτᾶτε καὶ νάχετε ἀδιάκοπη συναναστροφή μαζί τους. Τί νὰ φαντασθοῦμε, λοιπόν,—εἶπε—ἂν τοῦ γινόταν ἑνὸς ἡ χάρη νὰ ἰδῇ τὴν ἰδίαν τὴν ὁμορφιά, γνήσια, καθαρὴ, ἀνώθευτη καὶ ὄχι γιομαῖτες σάρκες ἀνθρώπων, καὶ χρώματα καὶ ἄλλες πολλὲς θνητὲς σάχλεις, ἀλλὰ ἐὰν ἤμποροῦσε νὰτενίσῃ τὴν ἰδίαν τὴν θεῖαν ὁμορφιά, τὴ μοναδικὴν εἰδὴ ; Λὲς νὰ γίνεται ἄσχημη ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. ποὺ τὸ βλέμμα του εἶναι προσηλωμένο κατὰ κεῖ καὶ βλέπει ἐκεῖνο ποὺ πρέπει, καὶ τὸ βλέπει καὶ τὸ συναναστρέφεται μὲ κεῖνο ποὺ πρέπει ;³¹⁶ Ἡ δὲν ἔχεις ὑπόψιν σου—εἶπε—ὅτι, βλέποντας τὴν ὁμορφιά μὲ ὁ,τι γίνετα ὁρατὴ, τότε καὶ μόνον τότε θὰ τοῦ γίνῃ βολετὸ νὰ γεννήσῃ ὄχι εἰδῶλα³¹⁷ ἀρετῆς, ἐφ' ὅσον δὲν ἀγγίζει κανα εἰδῶλο

314. μάθημα· ἐδῶ ἡ λέξις εἶναι στὴ θέσιν τῆς ἐπιστήμης (βλ. σημ. 306).

315. ὁ ἐστὶ καλόν· τὸ τί ἐστί, ἡ οὐσία, τὸ ὄν. Ἐδῶ ἡ οὐσία, ἡ ἰδέα τῆς Ὁμορφιάς.

316. «ὦ δεῖ θεωμένου καὶ συνόντος» — ὦ ὁρατὸν τὸ καλόν. Τὸ ὦ φανερώνει τὸ ὄργανον· δημ. μὲ τὴν ψυχὴν ἢ μὲ τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς.

317. εἰδῶλα. Εἰκόνες, ἀπομιμήσεις, ὄχι αὐτὰ τὰ ἰδια τὰ πράγματα, ἐπομένως· ψεύτικα ὁμοιώματα | ἐπὶ Χριστιαν. εἰδῶλα = ψεύτικοι θεοί, καί, ἀγάλματα ψευτ. θεῶν.

- ἀληθοῦς ἐφαπτομένῳ· τεκόντι δὲ ἀρετὴν ἀληθῆ καὶ θρεψαμένῳ ὑπάρχει θεοφιλή γενέσθαι, καὶ εἴπερ τῷ ἄλλῳ
- B** ἀνθρώπων ἀθανάτῳ καὶ ἐκείνῳ ;—Ταῦτα δὴ, ὦ Φαῖδρε τε καὶ οἱ ἄλλοι, ἔφη μὲν Διοτίμα, πέπεισμαι δ' ἐγὼ πεπεισμένος δὲ πειρώμαι καὶ τοὺς ἄλλους πείθειν, ὅτι τοῦτον τοῦ κτήματος τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει συνεργὸν ἀμείνω Ἐρωτος οὐκ ἂν τις ῥαδίως λάβοι. διὸ δὴ ἔγωγέ φημι χρῆναι πάντα ἄνδρα τὸν Ἐρωτα τιμᾶν, καὶ αὐτὸς τιμῶ τὰ ἐρωτικά καὶ διαφερόντως ἀσκῶ, καὶ τοῖς ἄλλοις παρακαλεῖσθαι, καὶ νῦν τε καὶ ἀεὶ ἐγκωμιάζω τὴν δύναμιν καὶ
- C** ἀνδρείαν τοῦ Ἐρωτος καθ' ὅσον οἷός τ' εἰμί. τοῦτον οὖν τὸν λόγον, ὦ Φαῖδρε, εἰ μὲν βούλει, ὥς ἐγκώμιον εἰς Ἐρωτα νόμισον εἰρησθᾶν, εἰ δέ, ὃ τι καὶ ὅπη χαίρεις ὀνομάζων, τοῦτο ὀνόμαζε.

- XXX.** Εἰπόντος δὲ ταῦτα τοῦ Σωκράτους τοὺς μὲν ἐπαινεῖν, τὸν δὲ Ἀριστοφάνη λέγειν τι ἐπιχειρεῖν, ὅτι ἐμνήσθη αὐτοῦ λέγων ὁ Σωκράτης περὶ τοῦ λόγου· καὶ ἐξαίφνης τὴν αὐλειον θύραν κρουομένην πολλὴν ψόφον παρασχεῖν ὥς κωμαστών, καὶ ἀθλητρίδος φωνὴν ἀκούειν.
- D** τὸν οὖν Ἀγάθωνα, Παῖδες, φάναι, οὐ σκέψεσθε ; καὶ ἔαν μὲν τις τῶν ἐπιτηδείων ᾗ, καλεῖτε· εἰ δὲ μή, λέγετε ὅτι οὐ

A 7 θεοφιλεῖ (et Oxy.) : θεοφιλή BTW || τῷ : τῷ B || B 5 ἔγωγέ φημι χρῆναι (et Oxy.) : ἔγωγε χρῆναί φημι Methodius. || 7 τὰ ἐρωτικά καὶ (et Oxy.) : καὶ τὰ ἐρωτικά καὶ Schanz Bury καὶ τὰ ἐρωτικά Usener Hug τὰ δ' ἐρωτικά καὶ Badham || ἀσκῶ (et Oxy.) : ἀσκῶν Vahlen || 8-C₁ καὶ ἀνδρείαν : secl. Hug || 7 περὶ τοῦ Robin : περὶ τοῦ V περὶ τοῦ BTW post Socratis interpunxit Sykutris || 8 αὐλειον T² (et Oxy.) : αὐλιον BT Hermann || κρουομένην (et Oxy.) κροτουμένην T κρουομένην V || 9 ὥς (et Oxy.) : ὥς ὑπὸ Naber καὶ ὥς Ast || D 1 σκέψεσθε ; καὶ (et Oxy.) ἐσκέψασθε· καὶ V

318. ἀλ θ η ἰ ἀ ρ ε τ ῆ ν. Ἀληθινὴ ἀρετὴ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Πλάτων μιλεῖ γιὰ μιὰ καινούργια ἀντίληψη περὶ ἀρετῆς ποῦ τῇ νιώθει μόνον ὁ φιλόσοφος.

ὁμορφιάς, παρά ἀληθινὴ ἀρετὴ γιὰτὶ ἀγγίζει τὴν ἀληθινὴ ὁμορφίαν ; Ἡ δὲν ἔχεις ἀκόμα ὑπ' ὄψην σου ὅτι ὅποιος γεννήσῃ καὶ ἀναθρέψῃ ἀληθινὴ ἀρετὴ ³¹⁸, αὐτὸς ἔχει τὴ δύναμότητα νὰ γίνῃ ἀγαπημένος στοὺς θεοὺς καὶ νὰ γίνῃ ἀθάνατος περσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἄνθρωπον ;».

Αὐτὰ λοιπὸν Φαῖδρε καὶ σεῖς οἱ ἄλλοι, μοῦ εἶπε ἡ Διοτίμα καὶ ἐγὼ τὰ πιστεύω. Κι ἐπειδὴ τὰ πιστεύω, προσπαθῶ νὰ πείθω καὶ τοὺς ἄλλους ὅτι ἀπὸ τὸν Ἐρωτα δὲ μπορεῖ κανεὶς εὐκόλα νὰ βρῇ καλύτερο βοηθὸ στὴν ἀνθρωπότητα ³¹⁹ γιὰ ν' ἀποχτήσῃ αὐτὸ τὸ θησαυρὸ, τὴν ἀθανασία. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐγὼ τοῦλάχιστον λέω πῶς κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ λατρεύῃ τὸν Ἐρωτα, καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐκτιμῶ τὰ ἐρωτικὰ καὶ ἐξαιρετικῶς καταγίνομαι ³²⁰ σ' αὐτὰ καὶ τοὺς ἄλλους παρακινῶ νὰ κάνουν τὸ ἴδιο, καὶ ἐγκωμιάζω τὴ δύναμιν καὶ τὴν ἀνδρεία τοῦ Ἐρωτος καὶ τώρα καὶ πάντα.

Λοιπὸν, τὸν λόγον ³²¹ μοῦ αὐτόν, Φαῖδρε, ἂν θέλῃς πᾶρ' τὸν ὅτι εἰπώθηκε γιὰ ἐγκώμιον τοῦ Ἐρωτος, εἰδεμὴ δυνάμει τὸν ὅ, τι καὶ ὅπως σοῦ ἔρρεση».

XXX. Μόλις εἶπε αὐτὰ ὁ Σωκράτης, ὅλοι οἱ ἄλλοι, —ἔλεγε ὁ Ἀριστόδημος—τὸν ἐπαινοῦσαν, ἐνῶ ὁ Ἀριστοφάνης προσπαθοῦσε κάτι νὰ εἰπῇ, ἐπειδὴ ὁ Σωκράτης μιλῶντας γιὰ κάποιο ζήτημα τὸν ἐθυμῆθηκε καὶ ἔθιξε τὴ θεωρίαν τοῦ ³²². Κι ἔξαφνα ἡ αὐλόπορτα ἄρχισε νὰ βγάνῃ πολὺν κρότον ἀπὸ χτύπους, σὰ νὰ ἦταν καὶ νὰ χτυποῦσαν γλεντοκόποι, καὶ ἀκουγόταν ἡ φωνὴ κάποιας αὐλητρίδας. Ὅπου λοιπὸν ὁ Ἀγάθων εἶπε : «—Παιδιά, δὲν πᾶτε νὰ ἰδῇτε ; Κι ἂν εἶναι κανένας ἀπὸ τοὺς δικούς μας, τὸν προσ-

319. ἀνθρωπεῖα φύσις— ἄνθρωπος, ἀνθρώπινο γένος, ἀνθρωπότης.

320. τὰ ἐρωτικὰ διαφερόντως ἀσκῶ. Τώρα πᾶς ξαίρομε τί σημασία ἔχουν τὰ λόγια τοῦ Σωκράτη ὅταν λέῃ ὅτι μόνο τὰ ἐρωτικὰ ξαίρει καλὰ καὶ σὰ ἐρωτικὰ καταγίνεται ἐξαιρετικὰ. Τὰ ἐρωτικὰ ἀσκῶ σημαίνει φιλοσοφῶ, καταγίνομαι μὲ τὴ φιλοσοφίαν. Καὶ ὅχι μὲ τὴν ἐννοίαν ποὺ δίδομε σήμερον στὸν ὄρο φιλοσοφία. Ἡ φιλοσοφία γιὰ τὸ Σωκράτη καὶ τὸν Πλάτωνα ἦταν ἔρως, ἔρως πρὸς τὸ ὄν. (βλέπε πρόλογον).

321. Τὴν ἀνάλυσιν τοῦ λόγου τοῦ Σωκράτη καὶ τῆς Διοτίμας βλέπε στὸν πρόλογον.

322. Ὅταν ἡ Διοτίμα εἶπε στὸ Σωκράτη ὅτι ὁ ἔρως δὲν εἶναι ἔρως οὔτε τοῦ μισοῦ οὔτε τοῦ ὀλόκληρου. «Λέγεται τις λόγος...». (Βλέπε σὴμ. 280).

πίνομεν, ἀλλὰ ἀναπανόμεθα ἤδη. καὶ οὐ πολὺ ὕστερον
 Ἀλκιβιάδου τὴν φωνὴν ἀκούειν ἐν τῇ αὐτῇ σφόδρα με-
 θύοντος καὶ μέγα βοῶντος, ἐρώτωντος ὅπου Ἀγάθων καὶ
 κελεύοντος ἄγειν παρ' Ἀγάθωνα. ἄγειν οὖν αὐτὸν παρὰ
 σφᾶς τὴν τε αὐλητρίδα ὑπολαβοῦσαν καὶ ἄλλους τινὰς
 τῶν ἀκολούθων, καὶ ἐπιστῆναι ἐπὶ τὰς θύρας ἐστεφανω-
 Ε μένον αὐτὸν κιττοῦ τέ τινι στεφάνῳ δασεῖ καὶ ἴων, καὶ
 ταινίας ἔχοντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πάνυ πολλὰς, καὶ εἰπεῖν·
 Ἄνδρες, χαίρετε· μεθύοντα ἄνδρα πάνυ σφόδρα δέξεσθε
 συμπότην, ἣ ἀπίωμεν ἀναδήσαντες μόνον Ἀγάθωνα, ἐφ'
 ᾧσπερ ἤλθομεν ; ἐγὼ γάρ τοι, φάναι, χθὲς μὲν οὐχ οἶός τ'
 ἐγενόμην ἀφικέσθαι, νῦν δὲ ἤκω ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχων τὰς
 ταινίας, ἵνα ἀπὸ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς τὴν τοῦ σοφωτάτου
 καὶ καλλίστου κεφαλὴν ἀνειπὼν οὕτως ἀναδήσω· ἄρα
 καταγελάσεσθέ μου ὡς μεθύοντος ; ἐγὼ δέ, κἂν ὑμεῖς γε-
 213 λᾶτε, ὅμως εὖ οἶδ' ὅτι ἀληθῆ λέγω. ἀλλὰ μοι λέγετε αὐτό-
 θεν, ἐπὶ ᾧ τοῖς εἰσὶώ ἢ μῆ ; συμπίεσθε ἢ οὐ ; πάντας οὖν
 ἀναθορυβῆσαι καὶ κελεῖν εἰσιέναι καὶ κατακλίνεσθαι,
 καὶ τὸν Ἀγάθωνα καλεῖν αὐτόν. καὶ τὸν ἰέναι ἀγόμενον
 ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ περιαιρούμενον ἅμα τὰς ταινίας
 ὡς ἀναδήσοντα, ἐπίπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν ἔχοντα οὐ
 κατιδεῖν τὸν Σωκράτη, ἀλλὰ καθίζεσθαι παρὰ τὸν Ἀγά-
 Β θωνα ἐν μέσῳ Σωκράτους τε καὶ ἐκείνου· παραχωρῆσαι
 γὰρ τὸν Σωκράτη, ὡς ἐκείνον καθίζειν. παρακαθεζόμενον
 δὲ αὐτὸν ἀσπάζεσθαι τε τὸν Ἀγάθωνα καὶ ἀναδεῖν. εἰπεῖν
 οὖν τὸν Ἀγάθωνα· Ὑπολύετε, παῖδες, Ἀλκιβιάδην, ἵνα ἐκ

D 4 σφόδρα μεθύοντος καὶ (et Oxy.) : del. Hartmann || 5 ὅπου
 (et Oxy.) : ὅπου εἰς Richards || E 3 ἄνδρες (et Oxy.) : ὧνδρες
 Schanz ὧ ἄνδρες Usener || δέξεσθε : δέξασθε TW || 5 ᾧσπερ : ὅπερ
 TWV Oxy. || ἤλθομεν B² (et Oxy.) : ἤχθομεν B || χθὲς : εχθὲς
 Oxy. || οἶός τ' B¹ (et Oxy.) : οἶός τε W οἷς τε B || 8 ἀνειπὼν
 οὕτως Hermann Robin : ἔαν εἴπω οὕτως codd. Oxy. ἴν' εἴπω
 οὕτως Orelli Sykutris del. Wolf secl. Iahn et alia alii || ἄρα :
 ἄρα BTW || 213 A 3 καλεῖν B² (et Oxy.) : καλεῖται B || B 2 ὡς
 ἐκείνον καθίζειν secl. Badham Iahn Schanz Hug || καθίζειν :
 κατιδε Oxy. κατιδεῖν Burnet κατεῖδεν Grenfeld - Hunt Bury.

καλεῖτε μέσα· εἰδεμή, τοὺς λέτε, πῶς δὲν πίνουμε πιά, παρὰ μόνο ἀναπαυόμαστε. Κι ὕστερ' ἀπὸ λίγο ³²³, ἀκοῦνε τὴ φωνὴ τοῦ Ἀλκιβιάδου μέσα στὴν αὐλή, ποὺ ἦταν παραπολύ μεθυσμένος καὶ φώναζε δυνατά, ρωτῶντας ποῦ εἶναι ὁ Ἀγάθων καὶ ζητῶντας νὰ τὸν πᾶνε στὸν Ἀγάθωνα. Τὸν πιάνουνε λοιπὸν ἡ αὐλητρίδα καὶ μερικοὶ ἀκόλουθοί του καὶ βαστώντας τὸν τὸν ἐφέρνανε σ' αὐτούς· καὶ στάθηκε στὴν πόρτα στεφανωμένος μὲ δασὺ στεφάνι ἀπὸ κισσὸ κι ἀπὸ μενεξέδες καὶ μὲ παραπολλές ταινίες στὸ κεφάλι, καὶ εἶπε : «—Γειά σας, παλληκάρια. Θὰ δεχθῆτε γιὰ σύντροφο στὸ πιοτὶ ἕναν ἄνθρωπο τύφλα στὸ μεθύσι, ἢ θὰ φύγουμε, ἀφοῦ στεφανώσουμε τὸν Ἀγάθωνα—ποῦ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἤρθαμε ; Γιατὶ ἐγώ, τόμολογῶ, δὲ μπόρεσα νάρθω χθές, παρὰ ἤρθα τώρα, ἔχοντας στὸ κεφάλι μου αὐτὲς τίς ταινίες, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ στεφανώσω ³²⁴ μὲ τοῦ κεφαλιοῦ μου τίς ταινίες τὴν κεφαλὴ τοῦ σοφωτάτου κι ὠραιοτάτου—ἔτσι δὰ θὰ τὸν προσφωνήσω. Μὴν πάη καὶ γελάσετε μὲ μένα, ἐπειδὴ εἶμαι μεθυσμένος ; Μὰ ἐγώ, ὅσο κι ἂν ἐσεῖς γελάτε, ξαίρω καλὰ ὅμως ὅτι λέω τὴν ἀλήθεια. Ἀλλά, μιλάτε ἀπ' αὐτοῦ πέρα, συμφωνημένα πράγματα, νὰ μπῶ ἢ ὄχι ; Θὰ πιῆτε μαζί μου ὅσο θὰ πιῶ κι ἐγὼ ἢ ὄχι ; » ³²⁵.

Ὅλοι τότε, φυσικά, φώναζαν καὶ τὸν παρακαλοῦσαν νὰ μπῇ καὶ νὰ ξαπλώσῃ, καὶ προπάντων τὸν προσκαλοῦσε ὁ Ἀγάθων. Κι ἐκεῖνος προχωροῦσε, καθὼς τὸν ἔφεραν οἱ ἄνθρωποι του, κι ἐπειδὴ ξετύλιγε τίς ταινίες ἀπὸ τὸ κεφάλι του, γιὰ νὰ στεφανώσῃ τὸν Ἀγάθωνα, καὶ τίς κρατοῦσε μπροστὰ ἀπὸ τὰ μάτια του, δὲν τὸν κατάλαβε τὸ Σωκράτη, παρὰ ἐκάθισε ἀνάμεσα στὸ Σωκράτη καὶ σὲ κείνον—γιατὶ ὁ Σωκράτης τραβήχθηκε παραπέρα, ὅσο νὰ μπορῇ νὰ κάθεται κι ἐκεῖνος. Καὶ καθὼς ἔπαιρνε τὴ θέση του, φιλεῖ τὸν Ἀγάθωνα καὶ τὸν στεφανώνει. Εἶπε τότε ὁ Ἀγάθων :

323. Ὑπονοεῖται ὅτι πῆγαν οἱ δούλοι στὴν ξώπορτα, εἶδαν τὸν Ἀλκιβιάδου ποὺ ἦταν γνωστὸς τοῦ Ἀγάθωνος καὶ ἀνοῖξαν καὶ μπῆκαν ὅλοι μέσα στὴν αὐλή.

324. ἀ ν α δ ῆ σ ω : κυρίως, νὰ δέσω γύρω - γύρω μὲ ταινίες, ἥτοι νὰ στεφανώσω (—ὄχι, νὰ στολίσω, ἐπειδὴ ὁ Ἀγάθων ἦταν νικητὴς στὸ δραματικὸ διαγωνισμό. Τὸ ἴδιον καὶ πῶς κάτω γιὰ τὸ Σωκράτη «τὸν νικῶντα ἐν λόγοις πάντας ἀνθρώπους».

325. Ἡ συμφωνία ζητεῖται ὄχι ἂν θὰ μπῇ μέσα ἢ ὄχι, ἀλλὰ ἂν θὰ πιοῦν ὅλοι μαζί του, μὲ τὴν ὑποχρέωση ὅσο θὰ πιῇ αὐτὸς τόσο καὶ κάθε ἄλλος. Δηλ. τὸ πιοτὶ νὰ γίνῃ ἀναγκαστικὸ (βλέπ. σημ. 49).

- τρίτων κατακέχεται. Πάνυ γε, εἰπεῖν τὸν Ἀλκιβιάδην· ἀλλὰ τίς ἡμῖν ὅδε τρίτος συμπότης; καὶ ἅμα μεταστρεφόμενον αὐτὸν ὁρᾶν τὸν Σωκράτη, ἰδόντα δὲ ἀναπηδήσαι καὶ εἰπεῖν· ὦ Ἡράκλεις, τουτὶ τί ἦν; Σωκράτης οὗτος;
- C ἔλλοχῶν αὖ με ἐνταῦθα κατέκεισο, ὥσπερ εἰώθεις ἐξαίφνης ἀναφανισθαι· ὅπου ἐγὼ ὦμην ἥκιστα σε ἔσεσθαι. καὶ νῦν τί ἤκεις; καὶ τί αὖ ἐνταῦθα κατεκλίνης, καὶ οὐ παρὰ Ἀριστοφάνει οὐδὲ εἰ τις ἄλλος γελοῖος ἐστὶ τε καὶ βούλεται, ἀλλὰ διεμνηχανήσω ὅπως παρὰ τῷ καλλίστῳ τῶν ἔνδον κατακείσει; καὶ τὸν Σωκράτη· Ἀγάθων, φάναι, ὅρα εἰ μοι ἐπαμύνεις· ὥς ἐμοὶ ὁ τούτου ἔρωσ τοῦ ἀνθρώπου οὐ φαῦλον πρᾶγμα γέγονεν. ἀπ' ἐκείνου γὰρ τοῦ χρόνου, ἀπ' οὗ τούτου ἠράσθην, οὐκέτι ἔξεστί μοι οὔτε
- D προσβλέψαι οὔτε διαλεχθῆναι καλῶ οὐδ' ἐνί, ἢ οὐτοσί ζηλοτυπῶν με καὶ φθονῶν θαυμαστά ἐργάζεται καὶ λοιδορεῖται τε καὶ τῷ χεῖρε μόγις ἀπέχεται. ὅρα οὖν μή τι καὶ νῦν ἐργάσῃται, ἀλλὰ διάλλαξον ἡμᾶς, ἢ ἐὰν ἐπιχειρῇ βιάζεσθαι, ἐπάμυνε, ὥς ἐγὼ τῇν τούτου μανίαν τε καὶ φιλεραστίαν πάνν ὀρωδῶ. Ἀλλ' οὐκ ἐστὶ, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐμοὶ καὶ σοὶ διαλλαγῇ. ἀλλὰ τούτων μὲν εἰσαυθίς σε τιμωρήσομαι· νῦν δέ μοι, Ἀγάθων, φάναι, μετά-
- E δος τῶν ταινιῶν, ἵνα ἀναδήσωμεν καὶ τὴν τούτου ταυτηνὴ τὴν θαυμαστὴν κεφαλὴν, καὶ μή μοι μέμφηται, ὅτι σὲ μὲν ἀνέδησα, αὐτὸν δὲ νικῶντα ἐν λόγοις πάντας ἀνθρώπους, οὐ μόνον πρόην ὥσπερ σύ, ἀλλ' ἀεὶ, ἔπειτα οὐκ ἀνέδησα. καὶ ἄμ' αὐτὸν λαβόντα τῶν ταινιῶν ἀναδεῖν τὸν Σωκράτη καὶ κατακλίνεσθαι.

XXXI. Ἐπειδὴ δὲ κατεκλίνῃ, εἰπεῖν· Ἐλεν δὴ, ἄνδρες· δοκεῖτε γάρ μοι νῆφειν· οὐκ ἐπιτρεπτέον ὑμῖν,

B. 6 ὅδε τρίτος: ὥδε τρίτος B Iahn τρίτος ὅδε T || 7 ὁρᾶν: ὁρᾶ B ἰδεῖν V || 8 τουτὶ τί ἦν (et Oxy.): τοῦ τ' εἰπεῖν BW om. V || C 1 εἰώθεις (et Oxy.): εἰώθης V Schanz || 2 ἔσεσθαι: ἔσεσθε V || 3 καὶ νῦν Hermann: ὥς codd. lac. in. Oxy. πῶς Hug || 6 κατακείσει: κατακείσῃ BWV Oxy. Burnet || 7 ἐπαμύνεις Stephanus Robin ἐπαμύνεις BTW Hermann Burnet Bury ἐπαμύνης V Iac. in Oxy. || D 1 οὐτοσί: οὕτως W² οὐτοσί πως Coislin lac. in. Oxy. || 2 θαυμαστά: θαυμάσια TW || 3 ἀπέχεται: ἐπέχεται V || 5 ἐπάμυνε: ἐπάμυναι BV lac. in Oxy. || E 1 ἀναδήσωμεν καὶ Hermann Iahn: ἀναδήσω καὶ TW Oxy. ἀναδησώμεθα BV Rettig. || 8 ὑμῖν: οὖν ὑμῖν TW Robin.

«—Λύστε λοιπόν, παιδιά, τὰ σανδάλια τοῦ Ἀλκιβιάδῃ γιὰ νὰ ξαπλωθῇ τρίτος». «—Πολὺ καλὰ,—εἶπε ὁ Ἀλκιβιάδης. Μὰ ποὺς μᾶς εἶναι τοῦτος ἐδῶ ὁ τρίτος σύντροφος στὸ κρασοπότι ;» Καὶ τὴν ἴδια στιγμή στρίβοντας πίσω του ἀντίκρουσε τὸ Σωκράτη καὶ μόλις τὸν εἶδε, πήδησε κεῖ πάνω καὶ εἶπε : «—Ἡράκλῃ μου ! Τῆταν τοῦτο δῶ ; Ἐσύ, ὁ Σωκράτης ; Μοῦ ἔστησες καρτέρι ἐδῶ ποῦχες ξαπλωθῇ, ὅπως βέβαια τὸ συνηθίζεις νὰ παρουσιάζῃσαι ξαφνικὰ ἐκεῖ ποὺ δὲ θὰ φανταζόμουν ποτὲ νὰ βρίσκεσαι. Καὶ τώρα γιὰτ' ἦρθες ἐδῶ ; Καὶ γιὰτὶ ἐπὶ τέλους ξαπλώθηκες ἐδῶ κι ὄχι κοντὰ στὸν Ἀριστοφάνη, οὔτε κοντὰ σ' ὅποιονδῆποτε ἄλλον ποὺ εἶναι καὶ θέλει νὰ εἶναι κωμικὸς, παρὰ ἐσοφίστηκες νὰ ξαπλωθῇς κοντὰ στὸν ὁμορφότερο ἀπὸ τοὺς ἐδῶ μέσα ;» Κι ὁ Σωκράτης εἶπε : «—Ἀγάθων, γιὰ κοίτα· θὰ μὲ ὑπερασπισθῇς ; Γιὰτὶ γιὰ μένα ὁ ἔρωτας αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου μοῦ ἔγινε μεγάλο βάσανο. Γιὰτὶ ἀπὸ κείνη τῇ στιγμή ποὺ τὸν ἀγάπησα δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται πιά οὔτε τὸ μάτι μου νὰ ρίξω οὔτε νὰ κουβεντιάσω μὲ κανέναν ὁμορφο, παρὰ τοῦτος ἐδῶ ἀπὸ τῇ ζήλεια του κι ἀπὸ τὸ φθόνο του μοῦ σκαρώνει παρὰξένα πράγματα, μὲ βρίζει καὶ κοντεύει νὰ μοῦ βάλῃ χέρι. Κοίτα λοιπόν μὴν πάῃ καὶ μοῦ σκαρώσῃ καὶ τώρα τίποτα καὶ φίλιωσέ μας, ἢ ἂν τύχῃ καὶ δοκιμάσῃ νὰ μεταχειριστῇ βία, ὑπερασπίσου με, γιὰτὶ ἐγὼ αὐτουνοῦ τῇ μανίᾳ καὶ τὴν ἀγάπῃ ³²⁶ τῇ φοβοῦμαι πάρα πολὺ». «—Μὰ δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ φιλιωθοῦμε ἐγὼ κι ἐσύ—εἶπε ὁ Ἀλκιβιάδης—Ἀλλὰ γι' αὐτὰ θὰ σὲ ἐκδικηθῶ ἀργότερα. Τώρα δμως, Ἀγάθων, δώσε μου μερικὲς ταινίες γιὰ νὰ στεφανώσουμε κι' αὐτουνοῦ τὸ παράξενο κεφάλι, καὶ νὰ μὴ μοῦ παραπονιέται πῶς ἐγὼ, ἐνῶ ἐσένα σὲ στεφάνωσα, μολαταῦτα δὲν τὸν ἐστεφάνωσα αὐτὸν ποὺ νικᾷε στὴ συζήτησι οἷους τοὺς ἀνθρώπους, κι ὄχι μόνο μιὰ φορὰ, ὅπως ἐσύ ἐνίκησες προχθές, ἀλλὰ πάντοτε». Καὶ συνάμα πῆρε ἀπὸ τίς ταινίες κι ἐστεφάνωσε τὸ Σωκράτη κι ὕστερα, ξαπλώθηκε.

XXXI. Καὶ μόλις ξαπλώθηκε, εἶπε. : «—Ἐλᾶτε δά, παλληκάρια μου. Μοῦ φαίνεστε πῶς εἴστε νηφάλιοι. Δὲν σᾶς

326. Φιλεραστία : ἡ ἀγάπη τοῦ ἀγαπημένου πρὸς τὸν ἑραστήν. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἑραστῆ πρὸς τὸν ἀγαπημένον ἐλέγετο ἔρωσ.

ἀλλὰ ποτέον· ὁμολόγηται γὰρ ταῦθ' ἡμῖν. ἄρχοντα οὖν αἰρουῖμαι τῆς πόσεως, ἕως ἂν ὑμεῖς ἱκανῶς πῖητε, ἐμαντόν. ἀλλὰ φερέτω Ἀγάθων, εἴ τι ἔστιν ἔκπωμα μέγα. μᾶλλον δὲ οὐδὲν δεῖ, ἀλλὰ φέρε, παῖ, φάναι, τὸν ψυκτῆρα

214 ἐκεῖνον, ἰδόντα αὐτὸν πλέον ἢ ὅκτῳ κοτύλας χωροῦντα. τοῦτον οὖν ἐμπλησάμενον πρῶτον μὲν αὐτὸν ἐκπιεῖν, ἔπειτα τῷ Σωκράτει κελεύειν ἐγγεῖν καὶ ἄμα εἰπεῖν· Πρὸς μὲν Σωκράτη, ὦ ἄνδρες, τὸ σόφισμά μοι οὐδέν· ὁπόσον γὰρ ἂν κελεύῃ τις, τοσοῦτον ἐκπιῶν οὐδὲν μᾶλλον μή ποτε μεθυσθῇ· τὸν μὲν οὖν Σωκράτη, ἐγγέαντος τοῦ παιδὸς· πίνειν· τὸν δ' Ἐρυξίμαχον· Πῶς οὖν, φάναι, ὦ Ἀλκιβιάδῃ, ποιοῦμεν ; οὕτως οὔτε τι λέγομεν ἐπὶ τῇ κύλικι οὔτε τι ἄδομεν, ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ οἱ διψῶντες πιόμεθα ; τὸν οὖν Ἀλκιβιάδην εἰπεῖν· ὦ Ἐρυξίμαχε, βέλτιστε βελτίστου πατρὸς καὶ σωφρονεστάτου, χαῖρε. Καὶ γὰρ σύ, φάναι τὸν Ἐρυξίμαχον· ἀλλὰ τί ποιῶμεν ; Ὅ τι ἂν σὺ κελεύῃς· δεῖ γάρ σοι πείθεσθαι·

ἱητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων·

ἐπίταττε οὖν ὃ τι βούλει. Ἄκουσον δὴ, εἰπεῖν τὸν Ἐρυξίμαχον. ἡμῖν πρὶν σὲ εἰσελθεῖν ἔδοξε χρῆναι ἐπὶ δεξιὰ

C ἑκαστον ἐν μέρει λόγον περὶ Ἑρωτος εἰπεῖν ὡς δύναιτο κάλλιστον, καὶ ἐγκωμιάσαι. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἡμεῖς εἰρήκαμεν· σὺ δ' ἐπειδὴ οὐκ εἴρηκας καὶ ἐκπέπωκας, δι-

E 11 ἔκπωμα : ἔκπομα B Hermann || **214** A 1 πλέον (et Athen.) : πλεῖν Usener || 2 οὖν Athen. Willamowitz : om. codd. edd. || 3 τῷ Σωκράτει (et Athen.) Σωκράτη V || 4 μοι : μου V || 5 κελεύῃ : κελεύσῃ TW || B 1 λέγομεν : λέγω Sommer || 2 οὔτε τι ἄδομεν : οὔτ' ἐπάδομεν BV Hermann οὔτε τί ἄδω Sommer || 5 ἂν : δ' ἂν T δὲ Bury || 6 πείθεσθαι : πιθέσθαι Badham || 7 ἱητρὸς : ἱατρὸς BWV.

327. Δοχεῖο ὅπου ἐκρύωναν τὸ κρασί, κρυωτήρι· ψυκτῆρες ἦσαν σὲ διάφορα μεγέθη, ἡ κ ο τ ὕ λ η χωροῦσε 2,7 λίτρας. Ἐπομένως ὁ ψυκτῆρ τοῦ Ἀγάθωνος δὲν ἦταν πολὺ μεγάλος.

ἐπιτρέπεται αὐτό, παρὰ πρέπει νὰ πιῇτε. Αὐτὰ εἶναι συμφωνημένα μεταξύ μας. Λοιπὸν ἀρχηγὸ στὸ πύσιμον διορίζω τὸν αὐτοῦ μου, ὥσπου νὰ πιῇτε ἀρκετά. Ἐμπρός, Ἀγάθων, ἄς μᾶς φέρῃ τὸ παιδί κανένα μεγάλον ποτήρι. Ἡ καλύτερα, ὄχι, δὲ χρειάζεται τιποτέ, μόνον φέρε μας, παιδί, ἐκεῖνον τὸν ψυκτῆρα³²⁷»—εἶπε, μόλις τὸν εἶδε πὺ χωροῦσε παραπάνω ἀπὸ ὀχτῶ κοτύλες. Καὶ ἀφοῦ τὸ γιόμισε, τὸ ἤπιε ὅλον πρῶτος αὐτός. Ἐπειτα διατάζει νὰ χύσουνε μέσα κρασί γιὰ τὸ Σωκράτη καὶ συνάμα εἶπε : «—Γιὰ τὸ Σωκράτη, ἀνθρωποί μου, τὸ τέχνασμά μου³²⁸ τίποτε δὲν εἶναι. Ὅσο πολὺ κι ἂν τὸν διατάξῃ κανεὶς, τόσο κι αὐτὸς ἀντέχει νὰ πιῇ, χωρὶς νᾶχῃ φόβον νὰ μεθύσῃ ποτέ». Τότε ὁ Σωκράτης—σὺν ἔρριξε κρασί ὁ δοῦλος—ἤπιε. Κι ὁ Ἐρυξίμαχος : «—Τί τρόπος εἶναι αὐτὸς πὺ κάνουμε μεῖς, Ἀλκιβιάδῃ ; εἶπε. Ἐτσι οὔτε λέμε τίποτ' ἀπάνω στὸ κουπάρι, οὔτε τραγουδάμε κάνα τραγούδι, παρὰ θὰ πίνουμε κυριολεκτικῶς σὰ διψασμένοι ;». Κι ὁ Ἀλκιβιάδης εἶπε «—Γεῖά σου Ἐρυξίμαχε,

Ἄριστε γυιὲ ἀπ' ἄριστον καὶ φρόνιμον πατέρα»³²⁹

«—Γεῖά σου καὶ σύ, ἐπίσης...³³⁰»,—εἶπε ὁ Ἐρυξίμαχος.—Ἀλλὰ τί θὰ κάμουμε ; Γιὰ λέγε». «—Ὅ, τι μᾶς διατάξεις ἐσύ· γιατί ἐσένα πρέπει νὰ σὲ ἀκοῦμε.

Γιατὶ ἀξίζει ἓνας γιατρὸς γιὰ πολλοὺς ἄντρες³³¹.

Πρόσταξε λοιπὸν ὁ, τι θέλεις». «—Ἀκουσε λοιπὸν,—εἶπε ὁ Ἐρυξίμαχος.—Ἐμεῖς προτοῦ μῆς ἐσὺ ἐδῶ μέσα ἐθεωρήσαμε σωστὸ νὰ βάλῃ ὁ καθένας μας λόγον γιὰ τὸν ἔρωτα, ὅσο μπορεῖ πὺ ὁμορφο, καὶ νὰ τὸν ἐγκωμιάσῃ, μὲ τῇ σειρᾷ πρὸς τὰ δεξιά. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι ἔχουμε μιλήσει ὅλοι. Ἐσὺ τώρα ἐπειδὴ δὲν ἔχεις μιλήσει κι ἔχεις πιωμένον τὸ κουπάρι σου εἶσαι ὑποχρεωμένος³³² νὰ βάλῃς λόγον κι

328. σ ό φ ι σ μ α = τέχνασμα, δηλ. ἡ ἐμπνευσή του νὰ πιῶν μὲ τὸν ψυκτῆρα. Τῇ διατήρησιν ἐνὸς παρομοίου ἐθίμου βλέπε σημ. 49.

329. Στὸ κείμενον ἡ προσφώνησις ἀποτελεῖ ἱαμβικὸν στίχον. Εἶμαι αὐτοσχεδίασμα τοῦ Ἀλκιβιάδου, σὺν ἀπάντησιν στοῦν Ἐρυξίμαχον πὺ εἶπε «δὲν τραγουδάμε τίποτε».

330. δηλαδὴ «ἄριστε γυιὲ κλπ.». Τοῦ ἀνταποδίδει ὄχι μόνον τὸ χαῖρε, ἀλλὰ ὀλόκληρην τὴν ἐμμετρην προσφώνησιν.

331. Ὅμηρ. Ἰλιάς Α 514.

332. Ζητεῖ νὰ ὑποταχθῇ κι ὁ Ἀλκιβιάδης στὴν κοινὴν ἀπόφασιν καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑποχρέωσίν του, νὰ κάμῃ ὅ, τι ἔκαμαν καὶ οἱ ἄλλοι. Ὑστερα πιά, θὰ γίνῃ νέα ἀρχή. Ὅ, τι διατάξῃ ἢ ὅσο πιῇ ὁ Ἀλκιβιάδης εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τὸ κάμουν ὅλοι μὲ τῇ σειρᾷ

καιος εἰ εἰπεῖν, εἰπὼν δ' ἐπιτάξαι Σωκράτει ὅτι ἂν βούλη, καὶ τοῦτον τῷ ἐπὶ δεξιὰ καὶ οὕτω τοὺς ἄλλους. Ἀλλά, φάναι, ὦ Ἐρυσίμαχε, τὸν Ἀλκιβιάδην, καλῶς μὲν λέγεις, μεθύνοντα δὲ ἄνδρα παρὰ νηφόντων λόγους παραβάλλειν μὴ οὐκ ἐξ ἴσου ἦ. καὶ ἅμα, ὦ μακάριε, πείθει

D τί σε Σωκράτης ὧν ἄρτι εἶπεν; ἡ οἶσθα ὅτι τοῦναντίον ἐστὶ πᾶν ἡ δ' ἔλεγεν; οὗτος γάρ, ἐάν τινα ἐγὼ ἐπαινέσω τούτου παρόντος ἡ θεὸν ἡ ἄνθρωπον ἄλλον ἢ τοῦτον, οὐκ ἀφέξεται μὲν τῷ χειρὶ. Οὐκ εὐφημήσεις; φάναι τὸν Σωκράτη. Μὰ τὸν Ποσειδῶ, εἰπεῖν τὸν Ἀλκιβιάδην, μηδὲν λέγε πρὸς ταῦτα, ὡς ἐγὼ οὐδ' ἂν ἓνα ἄλλον ἐπαινέσαιμι σοῦ παρόντος. Ἀλλ' οὕτω ποίει, φάναι τὸν Ἐρυσίμαχον, εἰ βούλει. Σωκράτη ἐπαινέσον, Πῶς λέγεις; εἰπεῖν τὸν Ἀλκιβιάδην· δοκεῖ χοῖρην, ὦ Ἐρυσίμαχε; ἐπιθῶμαι τῷ ἀνδρὶ καὶ τιμωρῆσθαι ὑμῶν ἐναντίον; Οὐτος, φάναι τὸν Σωκράτη, τί ἐν νῶ ἔχεις; ἐπὶ τὰ γελοιότερα με ἐπαινέσεις, ἢ τί ποιήσεις; Τάληθῇ ἐρῶ. ἀλλ' ὄρα εἰ παρήγης. Ἀλλὰ μέντοι, φάναι, τά γε ἀληθῆ παρήγῃ καὶ κελεύω λέγειν. Οὐκ ἂν φθάνοιμι, εἰπεῖν τὸν Ἀλκιβιάδην, καὶ μέντοι οὕτωςι ποιήσῃ. ἐάν τι μὴ ἀληθὲς λέγω, μεταξὺ ἐπιλαβοῦ, ἂν βούλη, καὶ εἰπὲ ὅτι τοῦτο ψεύδομαι.

215 ἐκὼν γὰρ εἶναι οὐδὲν ψεύσομαι. ἐὰν μέντοι ἀναμνησκόμενος ἄλλο ἄλλοθεν λέγω, μηδὲν θαυμάσης. οὐ γὰρ τι ῥᾶδιον τὴν σὴν ἀτοπίαν ὧδ' ἔχοντι εὐπόρως καὶ ἐφεξῆς καταριθμῆσαι.

XXXII. Σωκράτη δ' ἐγὼ ἐπαινεῖν, ὦ ἄνδρες, οὕτως ἐπιχειρήσω, δι' εἰκόνων. οὗτος μὲν οὖν ἴσως οἰήσεται ἐπὶ τὰ γελοιότερα, ἔσται δ' ἡ εἰκὼν τοῦ ἀληθοῦς ἕνεκα, οὐ

C 4 εἰπὼν om. V || 7 νηφόντων λόγους: νήφοντας λόγους vel. τοὺς νηφόντων λόγους Stephanus νηφόντων λόγους λόγον Bast. || D 1 τί: τὲ W || ὅτι om. V || 2 οὗτος: οὕτως V || E 1 λέγεις: λέγειν W || 3 τιμωρῆσθαι: τιμωρήσομαι WV || 5 ἐπαινέσεις: ἐπαινέσει Bekker ἐπαινέσει Burnet || παρήγης: παριεῖς Schanz Hug Sykutris.

ἀφοῦ βάλης λόγο, νὰ διατάξης ὕστερα τὸ Σωκράτη ὃ, τι θέλεις, κι αὐτὸς θὰ διατάξῃ ἐκεῖνον ποῦ εἶναι στὰ δεξιὰ του, καὶ οἱ ἄλλοι τὸ ἴδιο». «—Καλὰ λές, Ἐρυξίμαχος,—εἶπε ὁ Ἀλκιβιάδης. Μὰ νὰ παραβγῇ ἓνας μεθυσμένος, ε τοὺς λόγους, μὲ νηφαλίους ἀνθρώπους, πολὺ φοβοῦμαι πὼς δὲ θάγωνισθῇ μὲ ἴσους ὄρους. Καὶ νὰ σοῦ πῶ κι ἓν ἄλλο. Πιστεύεις, καλὸ τυχε, τὸ Σωκράτη σ' αὐτὰ ποῦ εἶπε πρωτύτερα ; Ἡ τὸ ξαίρεις ὅτι συμβαίνει ὀλωσδιόλου τὸ ἀντίθετο ἀπ' ὃ, τι ἔλεγε ; Αὐτὸς σὲ βεβαιῶ, ἂν ἐγὼ παινέψω μπροστά του κάποιον ἄλλον, εἴτε θεὸ εἴτε ἄλλον ἄνθρωπο, κι ὄχι αὐτόνε, ὠρισμένως θὰ μὲ καταχερίσῃ». «—Μὴ βλαστημᾷς !³³³—εἶπε ὁ Σωκράτης, «—Μὰ τὸν Ποσειδῶνα,—εἶπε ὁ Ἀλκιβιάδης—μὴ φέρνεις καμμιά ἀντίρρηση σὲ τοῦτα ποῦ λέω, γιατί ἐγὼ δὲ μπορῶ νὰ παινέψω κανέναν ἄλλον μπροστά σὲ σένα». «—Καλὰ, ἔτσι κάμε, ἀφοῦ τὸ θέλεις· παίνεψε τὸ Σωκράτη»—εἶπε ὁ Ἐρυξίμαχος. «—Πὼς τὸ λές ;—εἶπε ὁ Ἀλκιβιάδης—Νὰ τοῦ ἐπιτεθῶ καὶ νὰ τὸν ἐκδυκθῶ μπροστά σας ;» «—Ἐ, σὺ,—λέει ὁ Σωκράτης—τί ἔχεις στὸ μυαλό σου ; Θὰ μὲ γελοιοποιήσῃς μὲ τὸν ἔπαινό σου ; ἢ τί σκοπεύεις νὰ κάμῃς ;» «—Τὴν ἀλήθεια θὰ πῶ. Μόνο κοίτα· θὰ μοῦ τὸ ἐπιτρέψῃς ;» «—Μὰ βέβαια,—εἶπε. Τὴν ἀλήθεια φυσικὰ σοῦ ἐπιτρέπω καὶ σὲ παρακαλῶ μάλιστα νὰ τὴν εἰπῇς». «Τὴν εἶπα κιόλας—λέει ὁ Ἀλκιβιάδης.—Ὅμως καὶ σὺ κάμε τὸ ἐξῆς. Ἄν ἐγὼ λέω κάτι ὄχι ἀληθινό, σταμάτησέ με, ἂν θέλῃς, καὶ πὲς πὼς αὐτὸ ποῦ λέω εἶναι ψέμα. Γιατί ἀπὸ θέλησὲ μου δὲ θὰ πῶ κανένα ψέμα. Ἄν ὅμως, προσπαθῶντας νὰ θυμηθῶ, τὰ λέω ὄχι μὲ σειρά, μὴν ἀπορήσῃς καθόλου· γιατί δὲ θὰ μοῦ εἶναι καθόλου εὐκολο, στὴν κατάστασιν ποῦ βρίσκομαι, νὰ ἐξιστορήσω μὲ τέχνη καὶ μὲ σειρά τὴ δικὴ σου παραξενιά»³³⁴.

XXXII. «Τοῦ Σωκράτη τὸν ἔπαινο ἐγὼ, παλληκάρια μου, θὰ προσπαθῇσω νὰ τὸν κάμω ἔτσι μὲ εἰκόνες. Αὐτὸς—τὸ φοβοῦμαι—θὰ νομίσῃ ἴσως πὼς τὸ κάνω γιὰ γελοιοποίη-

333. Βλαστήμησε γιατί εἶπε ὅτι ὁ Σωκράτης θὰ ζηλέψῃ τὸ θεό, ὅταν τὸν ἐγκωμιάσῃ ὁ Ἀλκιβιάδης.

334. τὴν σὴν ἀτοπίαν : Ὅχι μόνο στὰ μάτια τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἀλλὰ καὶ στὴν κοινὴν ἀντίληψιν τῶν Ἀθηναίων ὁ Σωκράτης ἦταν πραγματικῶς ἄτοπος, ἔξω τόπου καὶ χρόνου, δὲν εἶχε τόπον, κυριολεκτικῶς δὲν εἶχε θέσιν ἀνάμεσά τους. Γι' αὐτὸ τὸν παρεξήγησαν καὶ τὸν ἐθανάτωσαν. Αὐτὸ διακηρύττει ὁ Πλάτων.

- τοῦ γελοίου. φημί γὰρ δὴ ὁμοιότατον αὐτὸν εἶναι τοῖς σει-
B ληνοῖς τούτοις τοῖς ἐν τοῖς ἐρμογλυφείοις καθημένοις,
 οὓς τινὰς ἐργάζονται οἱ δημιουργοὶ σύριγγας ἢ αὐλοὺς
 ἔχοντας, οἳ διχάδε διοικθέντες φαίνονται ἔνδοθεν ἀγάλ-
 ματα ἔχοντες θεῶν. καὶ φημί αὖ εἰκέναι αὐτὸν τῷ σα-
 τύρῳ τῷ Μαρσῷ. ὅτι μὲν οὖν τό γε εἶδος ὁμοιος εἰ τού-
 τοις, ὧ Σώκρατες, οὐδ' ἂν αὐτὸς δὴ που ἀμφισβητήσας·
 ὥς δὲ καὶ τὰλλα εἰκας, μετὰ τοῦτο ἄκουε. ὕβριστής εἰ·
 ἢ οὐ; ἐὰν γὰρ μὴ ὁμολογῇς, μάρτυρας παρέξομαι. ἀλλ'
C οὐκ ἀληθής; πολὺ γε θαυμασιώτερος ἐκείνου· ὁ μὲν γε
 δι' ὀργάνων ἐκῆλει τοὺς ἀνθρώπους τῇ ἀπὸ τοῦ στόμα-
 τος δυνάμει, καὶ ἔτι νυνὶ δὲ ἂν τὰ ἐκείνου αὐλῇ· ἃ γὰρ
 Ὀλυμπος ἠδῆλει, Μαρσῷ λέγω, τούτου διδάξαντος· τὰ
 οὖν ἐκείνου ἐὰν τε ἀγαθὸς ἀλητῆς αὐλῇ ἐὰν τε φαύλη
 ἀλητρίς, μόνον κατέχεσθαι ποιεῖ καὶ δηλοῖ τοὺς τῶν
 θεῶν τε καὶ τελευτῶν δεομένους διὰ τὸ θεῖα εἶναι σὺ δ'
 ἐκείνου τοσοῦτον μόνον διαφέρεις, ὅτι ἄνευ ὀργάνων ψι-
 λοῖς λόγοις ταῦτόν τοῦτο ποιεῖς. ἡμεῖς γοῦν ὅταν μὲν του
D ἄλλου ἀκούωμεν λέγοντος καὶ πάνν ἀγαθοῦ ῥήτορος ἄλ-
 λους λόγους, οὐδὲν μέλει, ὥς ἔπος εἰπεῖν, οὐδενί· ἐπειδὴν
 δὲ σοῦ τις ἀκούῃ ἢ τῶν σῶν λόγων ἄλλου λέγοντος, καὶ

215 A 8 σειληνοῖς W² Iulian. Hermann : σειληνοῖς codd. || B 3 οἱ
 διχάδε : οἱ δὲ Iulian. οἱ δίχα Stephan. Ast || 6 οὐδ' ἂν αὐτὸς δὴπου
 ἀμφισβητήσας Bury : οὐδ' αὖ δὴπου ἀμφισβητήσας codd. Her-
 mann οὐδ' αὖ αὐτὸς ἀμφισβητήσας Stallbaum οὐδ' αὐτὸς ἂν που
 ἀμφισβητήσας Beiter Robin Sykutris || ἀμφισβητήσας : ἀμφισβη-
 τήσεις vulg. || C 4 τούτου : τοῦτον Sommer τοῦ τοῦτον Vögelin τοῦ
 Badham Iahn Schanz Hug αὐτοῦ Libhold || 6 μόνον : θεῖα μοῖρα
 vel μανία Winckelmann || δηλοῖ : κηλεῖ Orelli || D 3 τις ἀκούῃ
 del. Hirschig.

335. σ ε ι λ η ν ο ῖ : ξύλινα κουτιά με μορφὲς σειληνῶν. Μέσα
 τοὺς ἔκλειναν οἱ γλύπτει τὰ ἀγάλματα, γιὰ προφύλαξη.

336. Μ α ρ σ ὄ α ς : Σάτυρος τῆς Φρυγίας, ἀλητῆς. Καυχήθη-
 κε γιὰ τὴ μουσικὴ του τέχνη καὶ διαγωνίσθηκε με τὸν Ἀπόλλωνα

σή του, μὰ ἡ εἰκόνα θὰ εἶναι γιὰ τὴν ἀλήθεια κι ὄχι γιὰ τὸν ἄστεϊσμό. Λοιπόν, λέω πὼς αὐτὸς εἶναι ἀτόφους σὰν ἐκεῖνους τοὺς σειληνοὺς ³³⁵ τοὺς στημένους στὰ μαρμαράδικα, πού μερικoὺς οἱ τεχνῖτες τοὺς φτειάνουν νὰ κρατοῦνε σύριγγες ἢ αὐλοὺς, πού μόλις ἀνοιχθοῦν αὐτοὶ οἱ σειληνοὶ στὰ δύο, φανερώνονται πὼς μέσα τους ἔχουν ἀγάλματα θεῶν. Καὶ μάλιστα, λέω ἀκόμα πὼς αὐτὸς μοιάζει μὲ τὸ σάτυρο Μαρσύα ³³⁶. Τὸ πὼς τοὺς μοιάζεις, στὴν εἰδὴ τοῦλάχιστον ³³⁷, δὲ μπορεῖς, Σωκράτη, οὔτε σὺ νὰ τὸ ἀρνηθῇς πιστεύω. Τὸ πὼς τοὺς μοιάζεις ὅμως καὶ σάλλα, ἔκου τώρα : Εἴσαι πειραχτήριον ³³⁸ καὶ προσβάλλεις τὸν ἓνα καὶ τὸν ἄλλον. "Ἡ ὄχι ; "Ἄν δὲν τὸ παραδέχεσαι, θὰ φέρω μάρτυρες. "Ἐπειτα, δὲν εἶσαι αὐλητής ; Εἶσαι καὶ μάλιστα πολὺ πιὸ θαυμάσιος ἀπὸ ἐκεῖνον τὸ Μαρσύα. Ἐκεῖνος βέβαια μὲ μουσικὰ ὄργανα ἐγόητευε τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴ δύναμη πού ἐβγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του. Κι ἀκόμα καὶ σήμερα γοητεύει τοὺς ἀνθρώπους ὅποιος τραγουδάει στὸν αὐλὸ τὰ τραγούδια ἐκεῖνου. Γιατὶ κι ἐκεῖνα πού ἔπαιζε στὸν αὐλὸ ὁ "Ολυμπος ³³⁹, τὰ λέω πὼς εἶναι τοῦ Μαρσύα—αὐτὸς τοῦ τὰ διδάξε. Τὰ τραγούδια λοιπὸν ἐκεῖνου, εἴτε καλὸς αὐλητής εἴτε καμιά παλιοαυλητρίδα τὰ παίζει στὸν αὐλὸ, μονάχα τους φέρνουν ἐκσταση καὶ τὴν ἀποκάλυψη σὲ κείνους πού ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ μυστηριακὰς τελετὰς καὶ θεῖους ὁραματισμούς, ἐπειδὴ εἶναι θεϊκὰ τραγούδια. Κι ἐσὺ μόν' αὐτὴ τὴ μικρὴ διαφορὰ ἔχεις ἀπὸ κεῖνον, ὅτι χωρὶς ὄργανα, μόνο μὲ ἀπλὰ λόγια ³⁴⁰ κατορθώνεις τὸ ἴδιο. Νά, ἐμεῖς ὅταν ἀκοῦμε κάναν ἄλλον νὰ ὁμιλῇ, ὅς εἶναι μακάρι καὶ καλὸς ρήτορας, μπορῶ νὰ πῶ, δὲ μᾶς μέλει καθόλου κανένα μας. "Όταν ὅμως ἀκούῃ κανεὶς ἐσένα, ἢ κάποιον ἄλλον πού νὰ λέῃ τὰ δικὰ σου λόγια—ἔστω

ἐνάπιον τῶν Μουσῶν. "Ο Ἀπόλλων τὸν ἐνίκησε καὶ τὸν ἔγδαρε. Τὸ δέρμα του βρισκόταν σ' ἓνα σπήλαιο στὴν πηγὴ τοῦ ὁμανύμου ποταμοῦ. "Ο Μαρσύας λέγεται καὶ σειληνός ("Ἡρόδ. 7, 26).

337. εἶδος : ἐδῶ σημαίνει ὄψη, ἐξωτερικὴ μορφή.

338. ὁ βρισηξ > ὁ Σωκράτης δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ἀλαζὼν ἢ αὐθάδης καυχχηματίας. "Ἰσα ἴσα εἰρωνευόταν κάθε ἀλαζόνα καὶ αὐθάδης σοφιστὴ. Πειραχτήριον ὅμως ἦταν καὶ προσέβαλλε τοὺς ἄλλους μὲ τὸ νὰ τοὺς ἀποδεικνύῃ τὴν πλάνη τους. "Ο Ἀλκιβιάδης θὰ μᾶς πῇ πιὸ κάτω τί εἶδους προσβολὴ τοῦ ἔκαμε ὁ Σωκράτης κι ἀπὸ ποιά πλάνη τὸν ἐβγαλε (218Α).

339. "Ολυμπος, περίφημος μουσικὸς ἀπὸ τὴ Φρυγία. Τὰ τραγούδια του εἶναι ἐνθουσιαστικὰ καὶ ὑποβλητικὰ ("Ἀριστοτ. Πολιτ. 1340) καὶ τὰ χρησιμοποιοῦν στὶς τελετὰς τῶν μυστηρίων.

340. δηλ. χωρὶς μουσικὴ μελωδία.

- πάνυ φαῦλος ἢ ὁ λέγων, ἐάν τε γυνή ἀκούῃ ἐάν τε ἀνὴρ ἐάν τε μειράκιον, ἐκπεπληγμένοι ἐσμέν καὶ κατεχόμεθα. ἐγὼ γοῦν, ὦ ἄνδρες, εἰ μὴ ἔμελλον κοιμηθῆ δόξειν μεθύειν, εἶπον ὁμόσας ἂν ὑμῖν, οἷα δὴ πέπονθα αὐτὸς ὑπὸ τῶν τούτου λόγων καὶ πάσχω ἔτι καὶ νυνί. **Ε**ταν γάρ
- Ε** ἀκούω, πολὺ μοι μᾶλλον ἢ τῶν κορυβαντιῶντων ἢ τε καρδιά πηδᾷ καὶ δάκρυα ἐκχεῖται ὑπὸ τῶν λόγων τῶν τούτου. ὁρῶ δὲ καὶ ἄλλους ἀμυπόλλους τὰ αὐτὰ πάσχον-
τας. Περικλέους δὲ ἀκούων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν ρητόρων εὖ μὲν ἡγοούμεν λέγειν, τοιοῦτον δ' οὐδὲν ἔπασχον, οὐδ' ἐτεθορύβητό μου ἡ ψυχὴ οὐδ' ἡγανάκτει ὥς ἀνδραποδω-
δῶς διακειμένου· ἀλλ' ὑπὸ τούτου τοῦ Μαρσίου πολ-
216 λάκις δὴ οὕτω διετέθηρ, ὥστε μοι δόξαι μὴ βιωτὸν εἶναι ἔχοντι ὥς ἔχω. καὶ ταῦτα, Σώκρατες, οὐκ ἐρεῖς ὥς οὐκ ἀληθῆ· καὶ ἔτι γε νῦν ξύνοιδ' ἐμαντιῶ, ὅτι εἰ ἐθέλοιμι παρ-
έχειν τὰ ὦτα, οὐκ ἂν καρτερήσαιμι, ἀλλὰ ταῦτά ἂν πά-
σχοιμι· ἀναγκάζει γάρ με ὁμολογεῖν, ὅτι πολλοῦ ἐνδεὴς ὢν αὐτὸς ἔτι ἐμάντοῦ μὲν ἀμελῶ, τὰ δ' Ἀθηναίων πράτ-
τω. βίᾳ οὖν ὥσπερ ἀπὸ τῶν Σειρήνων ἐπισχόμενος τὰ ὦτα οἴχομαι φεύγων, ἵνα μὴ αὐτοῦ καθηήμενος παρὰ
Β τούτῳ καταγηράσω. πέπονθα δὲ πρὸς τοῦτον μόνον ἄν-
θρωπον, ὃ οὐκ ἂν τις οἶοιτο ἐν ἐμοὶ ἐνεῖναι, τὸ αἰσχύ-
νεσθαι ὄντινόν. ἐγὼ δὲ τοῦτον μόνον αἰσχύνομαι. ξύν-

Ε 1 μοι : μου Richards || 2 τῶν alt. : om. BV || 3 τούτου : secl. Iahn || 5-6 οὐδ' ἐτεθορύβητο : οὐδὲ τεθορύβητο TW || **216** A 2 Σώ-
κρατες : ὦ Σώκρατες TW Robin Sykutris || 6 ἔτι : τι Bom V ||
πράττω W² : πράττων W || 7 βίᾳ : βία BWV βύων Abresch Iahn
|| ἐπισχόμενος : secl. Iahn. || B 2 ἐνεῖναι : εἶναι V.

341. κορυβαντιῶντες=ἄσσοι ἐχόρευαν τὸ χορὸ τῶν Κο-
ρυβάντων. Κορύβαντες ἦσαν ἱερεῖς τῆς Μεγάλης θεᾶς (Κυβέλης) τῶν
Φρυγῶν, οἱ ὅποιοι εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς χορούς των μὲ τὴν ἐπί-
δραση τῆς ὑποβλητικῆς μουσικῆς ἔκαναν παράξενες κι' ἀλλόκοτες κι-
νήσεις κα' ἐπεφταν σ' ἔκσταση κι ἐνθουσιασμό. Κάτι ἀνάλογο εἶναι
οἱ θρησκευτικοὶ χοροὶ τῶν δερβίσηδων.

κι ἂν εἶναι ἀσήμαντος αὐτὸς ποῦ τὰ λείει—εἴτε γυναῖκα εἶναι εἴτε ἄντρας εἴτε ἐφηβος, τὰ χάνουμε ὅλοι καὶ αἰχμαλω-τιζόμαστε.

Ἐγὼ τέλος πάντων, παλληκάρια μου, ἂν δὲν ἐκινδύνευα νὰ με θεωρήσετε γιὰ ὀλότελα μεθυσμένον, θὰ σᾶς ἔλεγα μὲ ὄρκο τὸ τί ἔχω πάθει, ναί, ὁ ἴδιος ἀπὸ τὰ λόγια αὐτουνοῦ καὶ παθαίνω καὶ τῶρ' ἀκόμα. Νά, ὅταν τὸν ἀκούω, ἡ καρδιά μου χοροπηδαῖ πολὺ περισσότερο ἀπὸ κείνους ποῦ κορυβαντι-τιοῦν³⁴¹ καὶ κυλᾶν τὰ δάκρυά μου, τόσο πολὺ μὲ συγκινοῦν τὰ λόγια του. Καὶ βλέπω κι ἄλλους παραπολλοὺς νὰ παθαί-νουν τὰ ἴδια. Ἀντιθέτως, ὅταν ἀκουγα τὸν Περικλῆ καὶ τοὺς ἄλλους καλοὺς ρήτορας³⁴², ἐσχημάτιζα μὲν τὴ γνώμη ὅτι ὠμιλοῦσαν ὡραῖα, μὰ δὲν ἐπάθαινα τίποτα τέτοιο, οὔτε παραζότανε ἡ ψυχὴ μου οὔτε ἀγανακτοῦσε σὰ νὰ ἤμουν αὐτὴ κατὰστασι σκλάβου. Ἐνῶ ἀπὸ τοῦτον ἐδῶ τὸ Μαρσύα, πολ-λὲς φορές, σᾶς βεβαιῶ, ἤρθα σὲ τέτοια θέση, ποῦ μοῦ φάνη-κε πὼς δὲν ἀξίζει νὰ ἐξακολουθήσω νὰ ζῶ σ' αὐτὴ τὴν κα-τὰστασι ποῦ ἤμουν. Κι' αὐτά, Σωκράτη, δὲ θὰ εἰπῆς πὼς δὲν εἶν' ἀληθινά. Κι ἀκόμα καὶ τώρα, σᾶς βεβαιῶ, συναι-σθάνομαι ὅτι ἂν ἤθελα νὰ τοῦ παραχωρήσω τ' αὐτιά μου— νὰ τὸν ἀκούω—δὲ θὰ μπορούσα ν' ἀνθέξω, παρὰ θὰ πάθαινα τὰ ἴδια. Γιατὶ μὲ ἀναγκάζει νὰ παραδέχωμαι ὅτι ἐνῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔχω ἀκόμα πολλὰς ἐλλείψεις, δὲν φροντίζω γιὰ τὸν ἑαυτό μου, παρὰ θέλω ν' ἀνακατώνωμαι στὴν πολιτικὴ τῶν Ἀθηναίων. Βουλώνω λοιπὸν μὲ βία τ' αὐτιά μου, ὅπως κά-νουν γιὰ νὰ μὴν ἀκούσουν τίς Σειρήνες³⁴³, καὶ φεύγω τρεχᾶ-τος, γιὰ νὰ μὴ λειώσω τὴ ζωὴ μου καὶ μὲ βροῦν τὰ γεράμα-τα νὰ κάθωμαι κεῖ κοντά του. Καὶ εἶν' ὁ μόνος ἄνθρωπος ποῦ μπροστά του παθαίνω ἓνα πρᾶμα, τοῦ κανεῖς δὲ μπορεῖ νὰ φαντασθῇ πὼς ὑπάρχει μέσα μου : δηλαδὴ τὸ νὰ ντρέπω-μαι ὅποιοιδήποτε. Κι ὅμως ἐγὼ τότε ντρέπομαι—μόν' αὐτόν.

342. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐδῶ ἐπικυρώνει τὴ γνώμη τοῦ Πλάτωνος ὅτι ἡ ρητορικὴ εἶναι πολὺ κατώτερη ἀπὸ τὴ φιλοσοφία, γνώμη ποῦ τὴν ἀναπτύσσει στὸ «Γοργία» καὶ στὸ «Φαῖδρον».

343. Σειρήνες. Γνωστὲς ἀπὸ τὴν Ὀδύσεια. Ὁ Ὀδυσσεὺς βουλώνει τ' αὐτιά τῶν συντρόφων του μὲ κερί γιὰ νὰ μὴν ἀκούσουν τὸ τραγοῦδι τῶν Σειρῆνων, ἐνῶ αὐτὸς τὸ ἀκούσε μὲν, ἦταν ὅμως δεμένος σφιχτὰ καὶ οἱ σύντροφοί του εἶχαν διαταγῇ νὰ μὴ τὸν λύσουν, ὅσο κι ἂν τοῦ παρακαλέσῃ ἡ τοὺς διατάξῃ.

οἶδα γὰρ ἐμαντῶ ἀντιλέγειν μὲν οὐ δυναμένῳ, ὥς οὐ δεῖ
 ποιεῖν ἃ οὗτος κελεύει, ἐπειδὴν δὲ ἀπέλθω ἡττημένῳ,
 τῆς τιμῆς τῆς ὑπὸ τῶν πολλῶν. δραπετεύω οὖν αὐτὸν
 C καὶ φεύγω, καὶ ὅταν ἴδω, αἰσχύνομαι τὰ ὁμολογημένα.
 καὶ πολλάκις μὲν ἡδέως ἂν ἴδοιμι αὐτὸν μὴ ὄντα ἐν ἀν-
 θρώποις· εἰ δ' αὖ τοῦτο γένοιτο, εὖ οἶδα ὅτι πολὺ μείζον
 ἂν ἀχθοίμην, ὥστε οὐκ ἔχω ὃ τι χρήσομαι τούτῳ τῷ ἀν-
 θρώπῳ.

XXXIII. Καὶ ὑπὸ μὲν δὴ τῶν ἀγλημάτων καὶ ἐγὼ
 καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοιαῦτα πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦδε τοῦ σα-
 τύρου· ἄλλα δὲ ἐμοῦ ἀκούσατε ὥς ὁμοῖός τ' ἐστὶν οἷς ἐγὼ
 εἶκασα αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν ὥς θαυμασίαν ἔχει. εὖ γὰρ
 D ἴστε ὅτι οὐδεὶς ὅμων τοῦτον γινώσκει· ἀλλὰ ἐγὼ δηλώ-
 σω, ἐπεὶ περ ἡρξάμην. ὁρᾶτε γὰρ ὅτι Σωκράτης ἐρωτικῶς
 διάκειται τῶν καλῶν καὶ αἰεὶ περὶ τούτους ἐστὶ καὶ ἐκπέ-
 πληκται, καὶ αὖ ἀγνοεῖ πάντα καὶ οὐδὲν οἶδεν, ὥς τὸ
 σχῆμα αὐτοῦ. τοῦτο οὐ σειληνωδές· σφόδρα γε. τοῦτο γὰρ
 οὗτος ἐξωθεν περιβέβληται, ὥσπερ ὁ γεγλυμμένος σει-
 ληνός· ἐνδοθεν δὲ ἀνοιχθεὶς πόσης οἴεσθε γέμει, ὃ ἀν-
 δρες συμπόται, σωφροσύνης; ἴστε ὅτι οὐτ' εἴ τις κα-
 λός ἐστι μέλει αὐτῷ οὐδέν, ἀλλὰ καταφρονεῖ τοσοῦτον
 E ὅσον οὐδ' ἂν εἰς οἰηθείη, οὐτ' εἴ τις πλούσιος, οὐτ' εἰ

B 5 οὗτος : αὐτός W || κελεύει : κελεύεις V || C 4 χρήσομαι : χρή-
 σωμαι em. Ven 185 Robin || D 4 καὶ αὖ... οἶδεν del. Bast secl.
 Iahn || αὖ : om. TW || πάντα : πάντῃ Bast || οἶδεν, ὥς τὸ σχῆ-
 μα αὐτοῦ. τοῦτο οὐ : οἶδεν· πῶς τὸ σχῆμα... Ast ἢ τὸ σχῆμα....
 Usener οἶδεν, ὥς τὸ σχῆμα αὐτοῦ τοῦτο· οὐ Rettig || 6 γεγλυμ-
 μένος T² : ἐγλυμμένος T Iahn ἐγγεγλυμμένος WV || 8 ἴστε : εὖ
 ἴστε Badham.

344. Ἐδῶ ὁ Πλάτων μετὰ τὸ στόμα τοῦ Ἀλκιβιάδου δείχνει πόσο
 λίγο ὑπεύθυνος ἦταν ὁ Σωκράτης γιὰ τὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ
 δράσιν τοῦ Ἀλκιβιάδου. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Σωκράτη τὸν εἶχαν κατηγορήσει

Γιατί νιώθω μέσα μου πώς δὲ μπορῶ νὰ τοῦ φέρνω ἀντίρρηση ὅτι δὲν πρέπει νὰ κάνω ὅ, τι μὲ ὁρμηνεύει αὐτός, κι ὅταν πάλι φύγω ἀπὸ κοντά του νιώθω τὸν ἑαυτό μου νικημένον ἀπὸ τὴν τιμὴ ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸ πλῆθος ³⁴⁴. Τὸ σκάω λοιπὸν ἀπὸ κοντά του καὶ φεύγω, κι ὅταν τὸν ξαναἰδῶ, ντρέπομαι γιὰ τὰ ὅσα εἶχα παραδεχθῇ μαζί του. Καὶ πολλές φορές θὰ ἤμουν εὐχαριστημένος νὰ μὴν τὸν ἐβλεπα ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς. Μὰ πάλι ἂν γινότανε αὐτό, ξαίρω καλὰ πῶς θὰ λυπηθῶ πολὺ περισσότερο, ὥστε δὲν ξαίρω τί νὰ κάμω μὲ αὐτὸν τὸν ἀνθρώπου.

XXXIII. Κι ὅσο ἀπὸ τοὺς ἀχούς τοῦ αὐλοῦ του, τέτοια πράγματα κι ἐγὼ κι ἄλλοι πολλοὶ ἔχουνε πάθει ἀπ' αὐτὸν τὸ σάτυρο ³⁴⁵. 'Αλλ' ἀκοῦστε ἀπὸ μένα κι ἄλλα ἐπιχειρήματα, γιὰ νὰ ἰδῆτε πόσο μοιάζει μὲ κείνους ποὺ τὸν παρώμοιασα ἐγὼ, καὶ τί παράξενη δύναμη ποὺ ἔχει. Γιατί, μάθετέ το, κανένας σας δὲν τὸν ξαίρει ἀπὸ τὴν καλὴ του. 'Εγὼ ὅμως θὰ τὸν ξεσκεπάσω, μιά καὶ ἔκαμα τὴν ἀρχή.

Βλέπετε λόγου χάρη, ὅτι ὁ Σωκράτης ἔχει ἔρωτα γιὰ τοὺς ὠραίους νέους καὶ πάντα κοντὰ τους βρίσκεται καὶ εἶναι ξετρελλαμένος. Κι ἀπὸ τᾶλλο μέρος λέει ὅτι ὅλα τὰ γνοεῖ καὶ δὲν ξαίρει τίποτα, ὅπως δείχνει τὸ παρυσιαστικὸ του. Αὐτὸ δὲν εἶναι σειληνοῦ φέρισμο ; Εἶναι καὶ παραεῖναι μάλιστα. Γιατί φοράει ἀπ' ἑξῶ αὐτὴ τὴ μάσκα, ὅπως ἀκριβῶς ὁ σκαλισμένος σειληνός. 'Απὸ μέσα ὅμως, σὰν ἀνοιχτῇ, πόση φρονιμάδα ³⁴⁶ εἶναι γιομᾶτος, νομίζετε, συντρόφοι μου ; Ξαίρετέ το, πῶς δὲν τότε νοιάζει καθόλου ἂν ἓνας εἶναι ὁμορφος, παρὰ τὸν περιφρονεῖ τόσο, ὅσο δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ ³⁴⁷, οὐτ' ἂν εἶναι κανεὶς πλούσιος τότε

ὅτι δυὸ σπουδαῖοι μαθηταὶ του, ὁ Κριτίας καὶ ὁ 'Αλκιβιάδης, ἐφάνηκαν ὀλέθριοι στὴν πολιτείαν.

345. σάτυρος. 'Η λέξη δὲν ἔχει τὴν κακὴ σημασίαν ποὺ συνήθως τῆς δίνουμε σήμερα, ἀφοῦ οἱ σάτυροι ἦσαν θεότητες κατώτερες καὶ ὁ Μαρσύας ἦταν ἓνας ἀπ' αὐτούς.

346. σωφροσύνη. Δηλαδή δὲν εἶναι καθόλου ξετρελλαμένος, τᾶχει πολὺ σωστὰ τὰ φρένα του.

347. Δηλαδή : ὅπως δείχνει προσποιητὴ ἄγνοια, λέει ὁ 'Αλκιβιάδης, ἔτσι δείχνει καὶ προσποιητὸν ἔρωτα—τέτοιον ἔρωτα ποὺ ἐννοοῦν οἱ πολλοὶ κι αὐτὸς ὁ 'Αλκιβιάδης. "Ὡστε ἄλλο ἐνοοῦσε ὁ Σωκράτης ὅταν ἔλεγε ὅτι συγκινεῖται ἀπὸ τοὺς ὠραίους νέους. Τί ἐνοοῦσε, μᾶς τὸ εἶπε ἡ Διοτίμα.

ἄλλην τινὰ τιμὴν ἔχων τῶν ὑπὸ πλήθους μακαριζομένων·
 ἡγεῖται δὲ πάντα ταῦτα τὰ κτήματα οὐδενὸς ἄξια καὶ
 ἡμᾶς οὐδὲν εἶναι, λέγω ὑμῖν, εἰρωνευόμενος δὲ καὶ
 παλίων πάντα τὸν βίον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους διατελεῖ.
 σπουδάσαςτος δὲ αὐτοῦ καὶ ἀνοιχθέντος οὐκ οἶδα εἰ τις
 ἐώρακε τὰ ἐντὸς ἀγάλματα· ἀλλ' ἐγὼ ἤδη ποτ' εἶδον, καὶ
217 μοι ἔδοξεν οὕτω θεῖα καὶ χρυσᾶ εἶναι καὶ πάγκαλα καὶ
 θαυμαστά, ὥστε ποιητέον εἶναι ἐν βραχεὶ ὃ τι κελεύει
 Σωκράτης. ἡγούμενος δὲ αὐτὸν ἐσπουδακέναι ἐπὶ τῇ ἐμῇ
 ὥρᾳ ἐρμαιον ἡγησάμην εἶναι καὶ εὐτύχημα ἐμὸν θαυμα-
 στόν, ὥς ὑπάρχον μοι χαρισμένῳ Σωκράτει πάντ' ἀκού-
 σαι ὅσα περ οὗτος ἥδει· ἐφρόνον γὰρ δὴ ἐπὶ τῇ ὥρᾳ θαυ-
 μάσιον ὅσον. ταῦτα οὖν διανοηθεὶς, πρὸ τοῦ οὐκ εἰσθῶς
 ἄνευ ἀκολούθου μόνος μετ' αὐτοῦ γίγνεσθαι, τότε ἀπο-
B πέμπων τὸν ἀκόλουθον μόνος συνεγιγνόμεν. δεῖ γάρ
 πρὸς ὑμᾶς πάντα τάληθ' εἰπεῖν· ἀλλὰ προσέχετε τὸν
 νοῦν, καὶ εἰ ψεύδομαι, Σώκρατες, ἐξέλεγε. συνεγιγνό-
 μην γάρ, ὡ ἄνδρες, μόνος μόνῳ, καὶ ᾧ μὴν αὐτίκα δια-
 λέξεσθαι αὐτόν μοι ἄπερ ἂν ἐραστὴς παιδικοῖς ἐν ἐρημίᾳ
 διαλεχθεῖν, καὶ ἔχαιρον. τούτων δ' οὐ μάλ' ἐγίγνετο οὐ-
 δέν, ἀλλ' ὥσπερ εἰώθει διαλεχθεῖς ἂν μοι καὶ συνημε-
 ρεύσας ᾧχετο ἀπιών. μετὰ ταῦτα ξυγγυμνάζεσθαι προῦ-
C καλούμην αὐτόν καὶ συνεγυμναζόμεν, ὥς τι ἐνταῦθα
 περανῶν. συνεγυμνάζετο οὖν μοι καὶ προσεπάλαιε πολ-
 λάκις οὐδενὸς παρόντος· καὶ τί δεῖ λέγειν; οὐδὲν γάρ μοι
 πλέον ἦν. ἐπειδὴ δὲ οὐδαμῇ ταύτῃ ἦντον, ἔδοξέ μοι ἐπι-
 θετέον εἶναι τῷ ἀνδρὶ κατὰ τὸ κατεργεῖν καὶ οὐκ ἀνετεῖον,
 ἐπειδήπερ ἐγκεχειρήκη, ἀλλὰ ἰστέον ἤδη τί ἐστι τὸ πρᾶ-
 γμα. προκαλοῦμαι δὴ αὐτόν πρὸς τὸ συνδεῖπνεῖν, ἀτεχνῶς

E 4 ἡμᾶς : τιμὰς Heusde || λέγω ὑμῖν : om. V vulg. ἵνα λέγω
 ὑμῖν Schanz λέγων μὲν οὐ Hermann et alia alii. || **217** ^Λ 2 ἐν
 βραχεὶ : ἐμβραχυ Cobet et edd. omnes, exc. Hermann || 6 οὐ-
 τος : αὐτός Badham || ἥδει : ἥδεν Schanz || δὴ : ἥδη TW & i
 Wolf. || 8 μόνος : del. Hirschig secl. Iahn || B 6 δ' οὐ : δὴ Oxy. ||
 7 ἂν : δὴ Sauppe αὐ Wolf & i Ast ἀλλὰ Rettig αἰ Bury || C 1
 καὶ συνεγυμναζόμεν (et Oxy) : secl. Sauppe || 6 ἐγκεχειρήκη
 (193 e 4) : ἐγκεχειρήκει W ἐκχειρήκει Oxy². ἐνεκεχειρήκη Sc-
 hanz Burnet || ἰστέον : ἰτέον Wyttenbach || τί ἐστι : ἐπὶ Wyt-
 tenbach.

νοιάζει τὸ Σωκράτη, οὔτε ἂν ἔχῃ καμιά ἄλλη τιμή, ἀπὸ κείνης ποῦ τις καλοτυχίζει τὸ πλῆθος. Αὐτὸς νομίζει πῶς δλ' αὐτὰ τὰ προσόντα δὲν ἔχουν καμμιὰν ἀξία καὶ πῶς ἐμεῖς δὲν εἴμαστε τίποτα, ἀκοῦτε ποῦ σᾶς τὸ λέω, καὶ γι' αὐτὸ σὲ ὅλη του τῇ ζωῇ δὲν παύει νὰ εἰρωνεύεται καὶ ν' ἀστείνεύεται με' τοὺς ἀνθρώπους. "Αἶμα σοβαρευτῇ ὁμῶς καὶ ξανοιχτῇ, δὲν ξαίρω ἂν ἔχῃ ἰδωμένα κανεῖς τὰ μέσα του ἀγάλματα. Ἐγὼ ὁμῶς κάποτε τὰ εἶδα καὶ μοῦ φάνηκαν πῶς ἦσαν τόσο θεϊκὰ καὶ χρυσὰ καὶ πεντάμορφα καὶ καταπληκτικά, ὥστε νόμισα πῶς ἔπρεπε νὰ κάνω ἀμέσως, ὅ, τι μὲ πρόσταζε ὁ Σωκράτης³⁴⁸. Κι ἐπειδὴ ἐπίστευα ὅτι ἐνδιαφέρεται σοβαρὰ γιὰ τὴν ὁμορφιά μου³⁴⁹, ἐνόμισα πῶς βρῆκα θησαυρὸ καὶ αὐτὸ ἦταν τῆς τύχης μου ἐξαιρετικὴ εὐνοία, ποῦ θὰ ἤμποροῦσα νὰ παραδοθῶ στὸ Σωκράτη καὶ ν' ἀκούσω ὅλα πέρα-πέρα τὰ τραγούδια του. Γιατὶ εἶχα, ἐννοεῖται, γιὰ τὴν ὁμορφιά μου ἐξαιρετικὴ ἰδέα.

Λοιπὸν μόλις τᾶβαλα τοῦτα με' τὸ νοῦ μου, ἐνῶ πρωτύτερα δὲν συνήθιζα νὰ τὸν συναναστρέφωμαι μόνος, χωρὶς ἀκόλουθο, ἄρχισα νὰ πηγαίνω μαζί του μονάχος. Σὲ σᾶς βέβαια ὀφείλω νὰ πῶ τὴν πᾶσ' ἀλήθεια. Δῶστε προσοχή, καὶ σὺ Σωκράτη, ἂν λέω ψέμματα, διόρθωνέ με. Συναντιόμαστε λοιπὸν, παλληκάρια μου, ὁλομόναχοι καὶ φανταζόμουν αὐτὸν ὅπου νᾶναι, θὰ μοῦ πιάσῃ κουβέντα γιὰ ὅσα, φυσικὰ, ἓνας ἐραστὴς μπορεῖ νὰ μιλήσῃ με' τὸν ἀγαπημένον του στὴ μοναξιά, καὶ χαίρόμουν. Ἄλλ' ὁμῶς τίποτ' ἀπ' αὐτὰ δὲ γινόταν, παρὰ συζητοῦσε μαζί μου τὴ συνηθισμένη του κουβέντα καὶ περνοῦσε μαζί μου ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ στὸ τέλος τῆς στριβῆς καὶ πάει. "Υστερ' ἀπ' αὐτά, τὸν προκαλοῦσα νὰ γυμναστούμε μαζί, καὶ μαζί ἐγυμναζόμασταν, με' τὴν ἐπίδοα ὅτι ἐδῶ κάτι θὰ καταφέρω ἐπὶ τέλους. Γυμναζότανε λοιπὸν καὶ πάλαιψε μαζί μου πολλὰς φορές, χωρὶς νᾶναι παρῶν κανένας. Καὶ τί ; εἶν' ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ πῶ ; Νά, τίποτε δὲν ἐβγαίνει ! Κι ἐπειδὴ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δὲν τὰ κατάφερνα καθόλου, ἀποφάσισα νὰ τοῦ ριχτῶ με' δύναμη καὶ νὰ μὴν υποχωρήσω, μιὰ καὶ ἄρχισα τὴν ἐπιχείρησιν, ἀλλὰ νὰ μάθω τέλος πάντων ποῦ θὰ καταλήξῃ τὸ πρᾶμα. Τὸν προσκαλῶ λοιπὸν νὰ φᾶμε τὸ βράδυ μαζί, με' πονηρὸ σχέδιο,

348. Δηλ. νὰ ὑποταχθῶ στὴ θέλησή του, νὰ τοῦ γίνω σκλάβος.

349. Ὥρα : κατὰλληλῃ ὥρα, ἢ ἀκμή, ἢ καλλονή. Ἄπ' αὐτὸ ὁ ραῖος.

D ὥσπερ ἐραστὴς παιδικοῖς ἐπιβουλεύων. καὶ μοι οὐδὲ τοῦτο ταχὺ ὑπήκουσεν, ὅμως δ' οὖν χρόνῳ ἐπέισθη. ἐπειδὴ δὲ ἀφίκετο τὸ πρῶτον, δειπνήσας ἀπιέναι ἐβούλετο. καὶ τότε μὲν αἰσχυρόμενος ἀφῆκα αὐτόν. αὐθις δὲ ἐπιβουλεύσας, ἐπειδὴ ἐδεδειπνήκει, διελεγόμεν πύργῳ τῶν νυκτῶν, καὶ ἐπειδὴ ἐβούλετο ἀπιέναι, σκηπτόμενος ὅτι ὄψε εἴη, προσηνάγκασα αὐτόν μένειν. ἀνεπαύετο οὖν ἐν τῇ ἐχομένῃ ἐμοῦ κλίνῃ, ἐν ἥπερ ἐδείπνει, καὶ οὐδεὶς ἐν τῷ οἰκήματι ἄλλος

E καθηῦθεν ἡ ἡμεῖς. μέχρι μὲν οὖν δὴ δεῦρο τοῦ λόγου καλῶς ἂν ἔχοι καὶ πρὸς ὄντινοῦν λέγειν· τὸ δ' ἐντεῦθεν οὐκ ἂν μου ἠκούσατε λέγοντος, εἰ μὴ πρῶτον μὲν, τὸ λεγόμενον, οἶνος (ἄνευ τε παίδων καὶ μετὰ παίδων) ἦν ἀληθής, ἔπειτα ἀφανίσαι Σωκράτους ἔργον ὑπερήφανον εἰς ἐπαινον ἐλθόντα ἄδικόν μοι φαίνεται. ἔτι δὲ τὸ τοῦ δηχθέντος ὑπὸ τοῦ ἔχεως πάθος καμὲ ἔχει. φασὶ γὰρ πού τινα τοῦτο παθόντα οὐκ ἐθέλειν λέγειν οἶον ἦν πλην τοῖς δε-

218 δηγμένοις, ὥς μόνοις γνωσομένοις τε καὶ συγγνωσμένοις, εἰ πᾶν ἐτόλμα δοῦν τε καὶ λέγειν ὑπὸ τῆς ὀδύνης. ἐγὼ οὖν δεδηγμένος τε ὑπὸ ἀλγεινότερου καὶ τὸ ἀλγεινότατον ὦν ἂν τις δηχθείη—τὴν καρδίαν ἢ ψυχὴν γὰρ ἢ ὃ τι δεῖ αὐτὸ ὀνομάσαι πληγεῖς τε καὶ δηχθεῖς ὑπὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, οἳ ἔχονται ἐχίδνης ἀγριώτερον, νέου ψυχῆς μὴ ἀφνοῦς ὅταν λάβωνται, καὶ ποιοῦσι δοῦν τε καὶ λέγειν ὅτιοῦν—καὶ ὁρῶν αὐ Φαίδρους, Ἀγάθωνας,

D 1 τοῦτο Oxy.² : τούτου Oxy. || 5 ἐπειδὴ (et Oxy Photius) : ἐν ἣ περ Richards || ἐδεδειπνήκει (et Oxy) : δεδειπνήκαμεν Photius 'δεδειπνήκαμεν Usener ἐδεδειπνήκαμεν Burnet Bury. || E 7 καμὲ (et Oxy.) : καμ' BW || **218** A 2 πᾶν (et Oxy. : πάντ' V || 4 δηχθείη (et Oxy.) δηχθῆ V δειχθῆ B || ἢ ψυχὴν γὰρ : γὰρ ἢ ψυχὴν TW Oxy. ἢ ψυχὴν V secl γὰρ Bury secl. ἢ ψυχὴν Usener del. Schanz alia alii || 5 αὐτὸ (et Oxy.) : αὐτόν V || 7 ψυχῆς ψυχὴν W || μὴ (et Oxy.) : καὶ μὴ T.

ἀπαράλλαχτα ὅπως ὁ ἐραστὴς τὸν ἀγαπημένο του. Κι οὔτε σ' αὐτὸ μὲ ἀκουσε ἀμέσως, παρὰ ἔπρεπε νὰ περάσῃ καιρὸς γιὰ νὰ δεχτῇ ἐπὶ τέλους. "Ὅταν ὅμως ἦρθε τὴν πρώτη φορά, μὲν ἔφαγε, ἤθελε νὰ φύγῃ. Καὶ τότε ἐγὼ ντράπηκα καὶ τὸν ἄφησα. Μὰ σὰν ἔβαλα ξανά τὸ πονηρό μου σχέδιο σ' ἐνέργεια, μὲν εἶχε ξεφάγει, ἐγὼ τραβοῦσα τὴ συζήτηση, ὥσπου προχώρησε ἡ νύχτα, κι ὅταν ἤθελε νὰ φύγῃ, τὸν ὑποχρέωσα νὰ μείνῃ μὲ τὴν πρόφασιν πὺς εἶναι πολὺ ἀργά. Ἀναπαυότανε λοιπὸν στὸ διπλανό μου κρεβάτι, ὅπου δηλ. ἔτρωγε πρωτύτερα καὶ—κανέννας ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ μᾶς δὲν κοιμότανε μέσα στὸ δωμάτιο.

Ὡς ἐδῶ λοιπόν, ποὺ λέτε, τὰ λεγόμενά μου μποροῦν πολὺ ὁμορφα νὰ εἰπωθοῦν καὶ σ' ὅποιον νᾶναι. Τ' ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ὅμως δὲν θὰ μὲ ἀκούγατε νὰ σᾶς τὰ λέω, ἂν, πρῶτα-πρῶτα, σύμφωνα μὲ τὴν παροιμία, τὸ κρασί δὲν ἐμαρτύραε τὴν ἀλήθεια (καὶ χωρὶς παιδιὰ καὶ μαζὶ μὲ παιδιὰ ³⁵⁰), ἔπειτα μοῦ φαίνεται ἄδικο πρᾶμα νὰ μὴ φανερώσω τὸ περήφανο ³⁵¹ κατόρθωμα τοῦ Σωκράτη, μιὰ καὶ ἀνέλαβα νὰ κάμω τὸν ἐπαινὸ του. Ἐξ ἄλλου, αἰσθάνομαι κι ἐγὼ τὸ πάθος τοῦ φιδοδαγκωμένου. Γιατὶ λένε, θαρρῶ, πὺς ἓνας ποὺ τὸ ἔπαθε αὐτό, δὲν ἤθελε νὰ τὸ λέῃ τί πρᾶμα ἦταν, παρὰ μόνο στοὺς φιδοδαγκωμένους, γιατί μόν' αὐτοὶ θὰ τὸν καταλάβαιναν καὶ θὰ τὸν συγχωροῦσαν, ἂν ἀπὸ τὸν πόνο· δὲ δίσταζε νὰ κάμῃ καὶ νὰ πῇ τὸ κάθε τι. Δαγκωμένος λοιπὸν κι ἐγὼ ἀπὸ τὸ πιὸ φαρμακερὸ πρᾶμα στὸ πιὸ πονεμένο μέρος ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ δαγκωθῇ—δαγκωμένος καὶ πληγωμένος στὴν καρδιά ἢ στὴν ψυχὴ ἢ πὺς πρέπει νὰ τὸ πῶ ; —ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς, ποὺ δαγκάνει πιὸ ἄγρια καὶ ἀπὸ τὴν ὀχιά, ὅταν ἀρπάξῃ καμιά καλοκαμωμένη ψυχὴ, καὶ τὴ φέρνει σὲ σημεῖο ποὺ νὰ κἀνῃ καὶ νὰ λέῃ ὅ, τι κι ὅ, τι—καὶ βλέποντας ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριά τοὺς Φαίδρους, τοὺς

ἡ οὐ καὶ παῖδες, ἀληθεῖς. Ἐπομένως ἐδῶ θέλει νὰ πῇ : εἶτε σύμφωνα μὲ τὴν παροιμία ποὺ λέει ὅτι τὸ κρασί καὶ ἡ ἀλήθεια πᾶνε μαζὶ, χωρὶς νὰ προσέτῃ καὶ τὴ λέξιν παιδιὰ, εἶτε μὲ τὴν ἀληθὴ ποὺ λέει ὅτι τὸ κρασί καὶ τὰ παιδιὰ λένε τὴν ἀλήθεια. Τὸ κρασί=ὁ μεθυσμένος. Καὶ σήμερον ἔχομε τὴν παροιμίαν : ἀπὸ παιδὶ κι ἀπὸ μεθυσμένο μαθαίνει τὴν ἀλήθειαν.

351. ἀφανίσαι ὑπερήφανον (ἐργον) φαίνεται (μοι ἄδικον). Καὶ πιὸ κάτω : τὸ τοῦ ἔχενος ἔχει μὲ πάθος, | ἔχονται ἐχίδνης, | γνωσομένους καὶ συγγνωσομένους : Λογοπαίγνια μὲ παρηχήσεις.

B Ἐρμυμάχους, Πανσανίας, Ἀριστοδήμους τε καὶ Ἀριστοφάνας—Σωκράτη δὲ αὐτόν τί δεῖ λέγειν καὶ ὅσοι ἄλλοι ; πάντες γὰρ κεκοινωνήκατε τῆς φιλοσόφου μανίας τε καὶ βακχείας· διὸ πάντες ἀκούσεσθε· συγγνώσεσθε γὰρ τοῖς τε τότε πραχθεῖσι καὶ τοῖς νῦν λεγομένοις· οἱ δὲ οἰκείται, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐστὶ βέβηλός τε καὶ ἄγροικος, πύλας πάνυ μεγάλας τοῖς ὤσιν ἐπίθεσθε.

XXXIV. Ἐπειδὴ γὰρ οὖν, ὦ ἄνδρες, ὃ τε λύχνος
C ἀπεσβήκει καὶ οἱ παῖδες ἔξω ἦσαν, ἔδοξέ μοι χρῆναι μηδὲν ποικίλλειν πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἐλευθέρως εἰπεῖν ἃ μοι ἔδοκε· καὶ εἶπον κινήσας αὐτόν, Σώκρατες, καθεύδεις ; Οὐ δῆτα, ἦ δ' ὅς. Οἶσθα οὖν ἃ μοι δέδοκται ; Τί μάλιστα ; ἔφη. Σὺ ἐμοὶ δοκεῖς, ἦν δ' ἐγώ, ἐμοῦ ἐραστῆς ἄξιος γεγονέναι μόνος, καὶ μοι φαίνει ὀκνεῖν μνησθῆναι πρὸς με· ἐγὼ δὲ οὕτως ἔχω· πάνυ ἀνόητον ἡγοῦμαι εἶναι σοὶ μὴ οὐ καὶ τοῦτο χαρίζεσθαι καὶ εἴ τι ἄλλο ἢ τῆς οὐσίας
D τῆς ἐμῆς δέοιο ἢ τῶν φίλων τῶν ἐμῶν. ἐμοὶ μὲν γὰρ οὐδὲν ἐστὶ πρεσβύτερον τοῦ ὥς ὃ τι βέλτιστον ἐμὲ γενέσθαι, τούτου δὲ οἶμαί μοι συλλήπτορα οὐδένα κυριώτερον εἶναι σοῦ. ἐγὼ γὰρ τοιοῦτόν τι ἀνδρὶ πολὺ μᾶλλον ἢ μὴ χαρίζομενος αἰσχυνοίμην τοὺς φρονίμους, ἢ χαρίζομενος τοὺς τε πολλοὺς καὶ ἄφρονας. καὶ οὗτος ἀκούσας μάλα εἰρωνικῶς καὶ σφόδρα ἑαυτοῦ τε καὶ εἰωθότως ἔλεξεν· ὦ φίλε Ἀλκιβιάδη, κινδυνεύεις τῷ ὄντι οὐ φαῦλος εἶναι, εἴπερ ἀληθῆ

C 6 φαίνει : φανῆ WV Burnet || 7 ἔχω (et Oxy.) ἔχων TW || 8 χαρίζεσθαι : χαρίσασθαι Oxy. || εἴ τι (et Oxy.) : ἐτι TW || D 1 δέοιο W^a (et Oxy.) : δέη W || 2 ὥς ὅτι (et Oxy.) : ὅσῳ τι B || 3 μοι : μου BTW || 7 ἑαυτοῦ : ἑαυτῷ V παρ' ἑαυτοῦ Stallbaum πρὸς ἑαυτοῦ Herwerden || 8 κινδυνεύεις : κινδυνεύει Badham κινδυνεύω Richards.

352. Ἀπὸ τὸ «ἐγὼ οὖν δεδηγμένος»—φειδοδαγκωμένος κι ἐγώ—ἔως τὸ τέλος εἶναι μιὰ περίοδος παραγμένη πού καθρεφτίζει τὴν παραγμένη ψυχὴ τοῦ Ἀλκιβιάδη. Ἀνακολούθια, παρένθεση, μεταπήδηση.

Ἀγάθωνας, τοὺς Ἐρυξιμάχους καὶ τοὺς Πausανίας, τοὺς Ἀριστοδήμους καὶ τοὺς Ἀριστοφάνηδες,—μὰ τί ἀνάγκη νὰ λέω τὸν ἴδιο τὸν Σωκράτη καὶ ὅσοι ἄλλοι εἰσθε δῶ μέσα ; ὅλοι βέβαια λίγο-πολύ ἔχετε πάθει φιλοσοφικὴ μανία, φιλοσοφικὸ μεθύσι. Γι' αὐτὸ θὰ τ' ἀκούσετε ὅλοι, γιατί θὰ μοῦ συχωρέσετε καὶ τὰ γινωμένα τότες καὶ τὰ λεγόμενά μου τώρα³⁵³. Καὶ σεῖς οἱ δοῦλοι κι ὅποιος ἄλλος εἶναι δῶ μέσα ἀμύητος καὶ χωριάτης ἀμόρφωτος σφαλίστε τ' αὐτιά σας μὲ πολὺ μεγάλες πόρτες³⁵³.

XXXIV. Μόλις λοιπόν, ποὺ λέτε, παλληκάρια μου, εἶχε σβύσει τὸ λυχνάρι καὶ βγῆκαν δέξω οἱ δοῦλοι, μοῦ φάνηκε πὼς ἔπρεπε νὰ εἰπῶ ἐλεύθερα καὶ χωρὶς ὑπαινιγμούς τί σκοποῦ εἶχα. Καὶ τὸν ἐσκούντησα καὶ τοῦ εἶπα : «—Σωκράτη, κοιμᾶσαι ;» «—Ἄ μπα, ὄχι»—λέει ἐκεῖνος. «—Ξαίρεις λοιπόν τί νιώθω ;» «—Σὰν τί ἀκριβῶς ;»—εἶπε. «—Ἐγὼ ἐσένα σὲ καταλαβαίνω,—εἶπα ἡγὼ—πὼς ἔχεις γίνει ὁ μόνος ἄξιος ἐραστής μου, καὶ ὅμως μοῦ φαίνεται πὼς διστάζεις νὰ τὸ φανερώσης σὲ μένα. Μὰ ἐγὼ,—νὰ ποιά εἶναι ἡ διάθεσή μου³⁵⁴. Πιστεύω πὼς εἶναι πολὺ ἀνόητο πρᾶμα νὰ μὴ σοῦ κάμω κι αὐτὴ τὴ χάρη, κι ὅποιαδήποτε ἄλλη, εἴτε τὴν περιουσία μου χρειασθῇς εἴτε τοὺς φίλους μου. Γιατὶ γιὰ μένα δὲν ὑπάρχει σοβαρώτερο πρᾶμα ἀπὸ τὸ νὰ γίνω ὅσο τὸ δυνατό πιδ τέλειος· καὶ σ' αὐτὸ νομίζω πὼς δὲν ὑπάρχει γιὰ μένα κανένας βοηθὸς ἀρμοδιώτερος ἀπὸ σένα. Ἐγὼ, νὰ τὸ ξαίρης, ἂν δὲν παραδινόμουν σ' ἓνα τέτοιο ἀνθρώπο, θὰ ντρεπόμουνα τοὺς φρονίμους ἀνθρώπους πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸ ἀνόητο πλῆθος, ποὺ θὰ μὲ παρεξηγοῦσε, ἂν τοῦ παραδινόμουνα³⁵⁵». Καὶ τοῦτος μόλις τ' ἄκουσε, εἶπε μὲ τὴ συνηθισμένη του εἰρωνεία καὶ μὲ τὸ ἐντελῶς ἀτομικὸ του καὶ συνηθισμένο ἰδίωμα : «—Ἀλκιβιάδης, φίλε μου, σάμπως φαίνεται στ' ἀληθινὰ ἔξυπνος, ἂν εἶναι σωστά, ἐννοεῖ-

διακοπή. Ὅσο ἦταν δυνατό, προσπάθησα νὰ τὸ ἀποδώσω καὶ στὴ μετέφραση.

353. Φράση ἀπὸ τὴν τελετὴ τῶν Μυστηρίων. Ὁ μυσταγωγὸς ἐκίρνυτε στοὺς ἀμύητους : «θύρας τοῖς ὧσιν ἐπίθεσθε βέβηλοι», καὶ «ἐκὼς βέβηλοι».

354. ο ὅ τ ω σ ι ἔ χ ω : νὰ τί αἰσθάνομαι. Νὰ ποιά εἶναι ἡ διάθεσή μου.—mes dispositions (Robin) | νὰ πὼς σκέπτομαι (Συκ. Φωτ.)—κάνω τὴν ἀκόλουθον σκέψιν (Διαμ.).

355. Ἄλλη μὰ φορὰ πιστοποιεῖται ἐδῶ ὅτι ἡ παιδευσις ἀποδοκιμαζόταν ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη (βλέπε σημειώσεις 97, 114, 115, 117).

- Ε** τυγχάνει ὄντα ἃ λέγεις περὶ ἐμοῦ, καὶ τις ἔστ' ἐν ἐμοὶ δύναμις, δι' ἧς ἂν σὺ γένοιο ἀμείνων· ἀμήχανόν τοι κάλλος ὁρώης ἂν ἐν ἐμοὶ καὶ τῆς παρὰ σοὶ εὐμορφίας πάμπολυ διαφέρων. εἰ δὴ καθορῶν αὐτὸ κοινώσασθαι τέ μοι ἐπιχειρεῖς καὶ ἀλλάξασθαι κάλλος ἀντὶ κάλλους, οὐκ ὀλίγω μου πλεονεκτεῖν διανοεῖ, ἀλλ' ἀντὶ δόξης ἀλήθειαν καλῶν κτᾶ-
- 219** σθαι ἐπιχειρεῖς καὶ τῷ ὄντι χρύσεα χαλκείων διαμείβεσθαι νοεῖς. ἀλλ', ὦ μακάριε, ἄμεινον σκόπει, μὴ σε λανθάνω οὐδὲν ὦν. ἥ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἄρχεται ὅξυ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ· σὺ δὲ τούτων ἔτι πόρρω. κἀγὼ ἀκούσας· Τὰ μὲν παρ' ἐμοῦ, ἔφην, ταῦτ' ἐστίν, ὦν οὐδὲν ἄλλως εἴρηται ἢ ὡς διανοοῦμαι· σὺ δὲ αὐτὸς οὕτω βουλεύω, ὃ τι σοὶ τε ἄριστον καὶ ἐμοὶ ἡγεῖ. Ἀλλ', ἔφην, τοῦτό γε εὐ λέγεις· ἐν γὰρ
- Β** τῷ ἐπιόντι χρόνῳ βουλευόμενοι πράξομεν ὃ ἂν φαίνεται νῶν περὶ τε τούτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἄριστον. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας τε καὶ εἰπὼν, καὶ ἀφείς ὥσπερ βέλη, τετρῶσθαι αὐτὸν ᾧμην· καὶ ἀναστάς γε, οὐδὲ ἐπιτρέφας τούτῳ εἰπεῖν οὐδὲν ἔτι, ἀμφιέσας τὸ ἱμάτιον τὸ ἐμαντοῦ τοῦτον—καὶ γὰρ ἦν χειμῶν—ὑπὸ τὸν τρίβωνα κατα-
- Γ** κλινεῖς τὸν τούτου, περιβαλὼν τῷ χεῖρε τούτῳ τῷ δαιμονίῳ ὡς ἀληθῶς καὶ θαυμαστῷ, κατεκείμεν τὴν νύκτα ὅλην. καὶ οὐδὲ ταῦτα αὖ, ὦ Σώκρατες, ἐρεῖς ὅτι ψεύδομαι. ποιήσαντος δὲ δὴ ταῦτα ἐμοῦ οὗτος τοσοῦτον περιεγένητό τε καὶ κατεφρόνησε καὶ κατεγέλασε τῆς ἐμῆς ὥρας καὶ ὕβρισε· καίπερ ἐκεῖνό γε ᾧμην τί εἶναι, ὦ ἄνδρες δικα-

Ε 2 τοι (et Oxy.): τι V Rettig re Stephanus || 6 καλῶν: καλον Oxy. del. Badham || 219 Α 1 χρύσεα: χρύσια Oxy. || 2 νοεῖς (et Oxy.): del. Vögelin secl Iahn || 3 ἥ τοι: ἡ τοι Β ἡ τοι Β^a V Stob. || ὄψις ἄρχεται: om. Stob. || 6 ἐμοῦ (et Oxy.): ἐμοὶ BV || Β 3 βέλη: βέλει TWV Oxy. || 5 τούτῳ: τοῦτο Β || ἔτι: ἔστι V || Γ 1 τούτου: τουτουῦ TW || 3 αὖ: om. TW. || 6 καίπερ ἐκεῖνό γε: καίπερ κείνό γε Β καὶ περὶ ἐκεῖνό γε Oxy. Robin Sykutris καὶ 'κεῖνό γε Schanz καὶ περὶ ἐκεῖνο δ γε Bury καίπερ. . εἶναι secl. Hug.

ται, ὅσα λές γιὰ μένα κι ἂν ὑπάρχη μέσα μου κάποια δύναμη πού θά μπορούσε νά σέ κάμῃ τελειότερον. Θά βλέπτης βέβαια μέσα μου κάποια καλλονή ἀκαταγώνιστη καί πολύ πολύ διαφορετικήν ἀπὸ τῇ δική σου ὁμορφιά. Λοιπὸν ἂν τῇ βλέπτης αὐτὴν τὴν καλλονή καί προσπαθεῖς νά ἐπικοινωνήσης μαζί μου καί ν' ἀνταλλάξης καλλονή μὲ καλλονή, ἔχεις στὸ νοῦ σου νὰ κερδίσης μεγάλη διαφορὰ εἰς βάρος μου καί προσπαθεῖς ν' ἀποχτήσης τὴν ἀληθινὴ ὁμορφιά δίνοντας ἀντάλλαγμα τῇ φαινομενικῇ ὁμορφιά, καί—στ' ἀλήθεια—σκέφτεσαι ν' ἀλλάξης τὰ χάλκινα σου μὲ τὰ χρυσὰ μου ³⁵⁶. Ἀλλά, καλὸ τυχε, γιὰ σκέψου καλύτερα, μὴ πάῃ καί κἀνης λάθος κι ἐγὼ δὲν ἀξίζω τίποτε. Ἡ ὁραση τοῦ μυαλοῦ ἀρχίζει βέβαια νὰ βλέπῃ καθαρά, ὅταν ἡ ὁραση τῶν ματιῶν ἀρχίζῃ νὰ χάνῃ τὴν κοφτεράδα τῆς ³⁵⁷· κι ἐσύ ἀπέχεις ἀκόμα πολὺ ἀπ' αὐτό». Κι ἐγὼ μόλις τ' ἄκουσα : «—Ὅσα εἶχα νὰ πῶ—τοῦ λέω—αὐτὰ εἶναι. Ὅλα εἶν' ἀπαράλλαχτα, ὅπως νὰ αἰσθάνομαι· ὁ ἴδιος σου τώρα σκέψου κι' ἀποφάσισε ὃ, τι νομίζεις καλύτερο καί γιὰ σένα καί γιὰ μένα». «—Μὰ βέβαια, —εἶπε—αὐτὸ μάλιστα, καλὰ τὸ λές. Φυσικὰ ἔχομε ὅλο τὸν καιρὸ πού μᾶς ἔρχεται γιὰ νὰ σκεφθοῦμε μαζί καί νὰ κάμωμε ὃ, τι θά μᾶς φαίνεται ἄριστο καί σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα καί στ' ἄλλα». Ἐγὼ τότε, μὲ αὐτὰ πού ἄκουσα καί τοῦ εἶπα, ρίχνοντάς τα σὰ βέλη, ἐφανταζόμουν πὼς αὐτὸς θά εἶχε πληγωθῇ καί σηκώθηκα σᾶς βεβαιῶ. χωρὶς νὰ τοῦ δώσω καιρὸ νὰ εἰπῇ τίποτ' ἄλλο πιά, τὸν ἐσκέπασα μὲ τὸ μανδία μου—ἦταν, ἐννοεῖται, χειμῶνας—χώθηκα καί πλάγιασα κάτω ἀπὸ τὸν τρίβωνά του, τὸν ἀγκάλιασα μὲ τὰ χέρια μου αὐτὸν τὸν ἀληθινὰ δαιμόνιο καί θαυμάσιο ἄνθρωπο καί κοιμήθηκα μαζί του ὅλη τὴ νύχτα. Κι αὐτὰ πάλι, Σωκράτη, δὲ θά πῆς πὼς εἶναι ψέματα. Παρ' ὅλ' αὐτὰ ὅμως πού ἔκαμα ἐγὼ, αὐτός, σᾶς λέω ἔμεινε ἄτρωτος καί περιφρόνησε καί περιγέλασε τὴν ὁμορφιά μου καί μὲ ταπείνωσε τόσο πολὺ ! Κι ἐν τούτοις ἐγὼ ἐνόμιζα πὼς ἐκεῖνο τὸ πρᾶμα ἄξιζε κάτι τις, ἄντρες δικασταί ! Δικασταί εἰσθε, ναί, τῆς περηφάνιας

356. χρύσεα χάλκειων : Φράση ἀπὸ τὸν Ὅμηρο ('Ιλ. Ζ 236), ὅπου ὁ Διομήδης καί ὁ Γλαῦκος μόλις ἀναγνωρίσθηκαν καί ἀποδείχθηκε ὅτι οἱ πατέρες των ἦσαν φίλοι, ἔλλαξαν τὰ ὅπλα τους. Ὁ Διομήδης ἔδωκε τὰ δικά του τὰ χάλκινα καί πήρε τὰ χρυσὰ τοῦ Γλαύκου.

357. ἀκμή· κόφῃ, κοφτεράδα. Ἀνάλογα τὰ σημερινά : Κόβει τὸ μάτι του, κόβει τὸ μυαλό του, ἡ ματιὰ του σπαθί.

σταί· δικασταὶ γάρ ἐστε τῆς Σωκράτους ὑπερηφανίας. εὐ γὰρ ἴστε μὰ θεούς, μὰ θεάς, οὐδὲν περιττότερον καταδεδαρθηκώς ἀνέστην μετὰ Σωκράτους, ἢ εἰ μετὰ πατρὸς καθηϋδον ἢ ἀδελφοῦ πρεσβυτέρου.

XXXV. Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο τίνα οἶσθέ με διάνοιαν ἔχειν, ἡγούμενον μὲν ἡτιμάσθαι, ἀγόμενον δὲ τὴν τούτου φύσιν τε καὶ σωφροσύνην καὶ ἀνδρείαν, ἐντετυχηκότα ἀνθρώπῳ τοιοῦτῳ, οἷω ἐγὼ οὐκ ἂν ὦμην ποτὲ ἐντυχεῖν εἰς φρόνησιν καὶ εἰς καρτερίαν; ὥστε οὐθ' ὅπως οὐδ' ὀργιζομένην εἶχον καὶ ἀποστερηθεῖην τῆς τούτου συνουσίας,

E οὐθ' ὅπη προσαγαγόμενην αὐτὸν εὐπόρου. εὐ γὰρ ᾔδη, ὅτι χρήμασί τε πολὺ μᾶλλον ἄτρωτος ἦν πανταχῇ ἢ σιδήρῳ ὁ Αἴας, ὃν τε ὦμην αὐτὸν μόνῳ ἀλώσεσθαι, διεπεφεύγει με. ἡπόρουν δὴ, καταδεδουλωμένοις τε ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ὡς οὐδεὶς ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου περιῆα. ταῦτά τε γὰρ μοι ἅπαντα προὔγερόναι, καὶ μετὰ ταῦτα στρατεία ἡμῖν εἰς Ποτίδαιαν ἐγένετο κοινὴ καὶ συνεσιτοῦμεν ἐκεῖ. πρῶτον μὲν οὐν τοῖς πόνοις οὐ μόνον ἐμοῦ περιῆν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἅπαντων. ὅπότ' ἀναγκασθεῖμεν ἀποληφθέντες πονεῖν, οἷα δὴ ἐπὶ στρατείας, ἀσιτεῖν, οὐδὲν ἦσαν οἱ ἄλλοι πρὸς τὸ καρτερεῖν· ἐν τ' αὖ ταῖς εὐωχίαις μόνος ἀπολαύειν οἷός τ' ἦν τὰ τ' ἄλλα καὶ πίνειν οὐκ ἐθέλων, ὅποτε ἀναγκασθεῖν, πάντας ἐκράτει, καὶ δὲ πάντων θαυμαστότατον, Σωκράτῃ μεθύοντα οὐδεὶς πώποτε ἐώρακεν ἀνθρώπων. τούτου μὲν οὐν μοι δοκεῖ καὶ αὐτίκα ὁ ἔλεγχος ἔσεσθαι πρὸς δὲ αὖ τὰς τοῦ χειμῶνος καρτερήσεις—δεινοὶ γὰρ

B αὐτόθι χειμῶνες—θαυμάσια εἰργάζετο τὰ τε ἄλλα, καὶ ποτε ὄντος πάγου οἴου δεινοτάτου, καὶ πάντων ἢ οὐκ

D 1 ἢ εἰ: ἢ TW || 7 καρτερίαν: ἐγ | κράτειαν Oxy. || 8 καί: εἰ καὶ Oxy. || E 1 εὐπόρου: ἡπόρου Schanz Burnet || ᾔδη: ἦ-δεν WV Oxy. || 2 τε: γε TW Oxy. || 5 ἄλλου: ἄλλ' οὐ V || τε γάρ (et Oxy.): γε γάρ V τ' ἄρα Badham || 7 Ποτίδαιαν: Πο-τεῖδαιαν Oxy. ? Robin Sykutris || κοινὴ V³ κοινῇ vulg. Iahn Rettig || 9 ὅπότ': ὅποταν BV Oxy ὅπότ' αὖ Rohde ὅποταν γούν Stephan. ὅποτε δὲ Sauppe οἷον ὅποτε Usener alia alii || ἀπο-ληφθέντες Cornarius: ἀπολειφθέντες codd. || πονεῖν (et Oxy.): σίτου Heusde || 220 A 1-2 πρὸς τὸ καρτερεῖν (et Oxy.): πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ καρτερεῖν Sauppe πρὸς αὐτὸν τῷ καρτερεῖν Badham || ἐν τ' αὖ ταῖς (et Oxy.): ἐν τ' αὐταῖς WV ἐν δ' αὖ ταῖς Wolf || ἀπολαύειν: ἀπολλύειν Oxy. || 3 πίνειν: πίνων Usener || 4 πάντας: πάντων Hirschig || θαυμαστότατον: θαυμασιώτατον V Oxy. || 5 ἐώρακεν (et Oxy.): ἐώρακει BV || 6 ἔσεσθαι: ἔσεσθε V || B 1 χει-μῶνες del. Naber || 2 ἢ (et Oxy.): om. TW.

τοῦ Σωκράτη. Γιατί, νὰ τὸ ξαίρετε καλά, σᾶς τὸ ὀρκίζομαι μὰ τοὺς θεοὺς καὶ μὰ τὶς θεές, ἐκοιμήθηκα μαζί μὲ τὸ Σωκράτη καὶ σηκώθηκα χωρὶς κανένα διάφορο ἀπ' ὃ, τι ἂν κοιμώμουν μὲ τὸν πατέρα μου ἢ μὲ τὸ μεγαλύτερο ἀδερφὸ μου !

XXXV. "Υστερ' ἀπ' αὐτὸ πιά φαντάζεστε τὴν ψυχική μου κατάσταση, ποὺ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἐπίστευα πὼς μὲ ἐξευτέλισε, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁμως ἐθαύμαζα τὸ χαρακτῆρα του καὶ τὴ σωφροσύνη του καὶ τὴν παλληκαριά του, καὶ ποὺ ἡ τύχη μ' ἔφερε μπροστὰ σὲ ἄνθρωπο, ποὺ δὲν φανταζόμουν νὰ συναντήσω νάχη τέτοια φρόνηση καὶ τέτοιαν ἀντοχή. Ὡστε οὔτε νὰ τοῦ θυμώσω καθόλου μποροῦσα καὶ νὰ χάσω τὴ συντροφιά του, οὔτε νὰ τὸν καταφέρω εὗρισκα τρόπο. Γιατὶ τὸ ἥξαιρα καλά, πὼς καὶ ἀπὸ χρήματα ἦταν ἄτρωτος περσότερα παρὰ ὅσο ἦταν ὁ Αἶας ἀπὸ τὰ σιδερένια ἄρματα. Καὶ τὴν ὁμορφιά μου, ποὺ νόμιζα πὼς μόνο ἀπ' αὐτὴ θὰ πληγῶθῃ, αὐτὸς τὴν εἶχε ξεφύγει. Τὰ εἶχα χάσει λοιπὸν καὶ γύριζα δῶθε κεῖθε κατασκληρωμένος σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, ὅπως δὲ σκληρώθηκε κανεὶς σὲ κανέναν ἄλλον.

Κι ὁλ' αὐτά, ποὺ σᾶς λέω, εἶχανε γίνει πρωτότερα, κι' ὕστερα ἐγίνε ἡ ἐκστρατεία στὴν Ποτίδαια ³⁵⁸ ὅπου πήγαμε καὶ οἱ δύο μαζί καὶ μάλιστα ἐκεῖ καὶ συντρώγαμε. Ἐ λοιπὸν, πρῶτα-πρῶτα στοὺς κόπους ὄχι μόνο ἐμένα μὲ περνοῦσε παρὰ κι ὅλους τοὺς ἄλλους. Ὅσες φορὲς λόγου χάρι ἀποκλειστήκαμε πουθενὰ καὶ ἀναγκασθήκαμε νὰ μείνωμε νηστικοί,—πράματα ποὺ γίνονται, καθὼς ξαίρετε, στὴν ἐκστρατεία—μπροστὰ σ' αὐτὸν οἱ ἄλλοι τίποτε δὲν ἔττανε στὴν ἀντοχή. Καὶ στὰ φαγοπότια πάλι, μόν' αὐτὸς εἶχε τὴ δύναμη νὰ τὰ χορτάσῃ ὅλα, καὶ τᾶλλα, ἀλλὰ προπάντων τὸ πιοτὶ—μολονότι κανονικῶς τὸ ἀπόφευγε—ὅσες φορὲς ὁμως τὸ ἔφερε ἡ ἀνάγκη νὰ πιῇ τοὺς νίκαιε ὅλους, καὶ τὸ πιδ' ἀξιοθαύμαστο ἀπ' ὅλα : μεθυσμένο τὸ Σωκράτη δὲν τὸν ἔχει ἰδωμένο ποτὲ κανέναν ἄνθρωπος. Ὅσο γι' αὐτὸ μάλιστα, μοῦ φαίνεται πὼς καὶ τώρα σὲ λίγο θ' ἀποδειχθῇ.

Ὅσο γιὰ τὴν ἀντοχή του, πάλι, στὴ βαρυχειμωνιά—γιατὶ ἐκεῖ πέρα οἱ χειμῶνες εἶναι τρομεροί—τὰ κατάφερνε θαυμάσια ὅλες τὶς φορὲς, καὶ μάλιστα κάποτε ποὺ ἔττανε παγωνιά—τρομερώτερη δὲ μποροῦσε νὰ γίνῃ—καὶ ὅλοι

358. Ἡ ἐκστρατεία στὴν Ποτίδαια ἐγίνε στὰ 432 π.Χ. (Θουκ. I 62).

ἐξιόντων ἐνδοθεν, ἢ εἴ τις ἐξίοι, ἡμφισμένων τε θαυμα-
στά δὴ ὅσα καὶ ὑποδεδεμένων καὶ ἐνειλιγμένων τοὺς πό-
δας εἰς πῖλους καὶ ἀρνακίδας, οὗτος δ' ἐν τούτοις ἐξήκει
ἔχων ἱμάτιον μὲν τοιοῦτον οἶόνπερ καὶ πρότερον εἰώθει
φορεῖν, ἀνυπόδητος δὲ διὰ τοῦ κρυστάλλου ῥᾶον ἐπο-
ρεύετο ἢ οἱ ἄλλοι ὑποδεδεμένοι. οἱ δὲ στρατιῶται ὑπέβλε-
πον αὐτόν ὥς καταφρονοῦντα σφῶν.

C XXXVI. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα·

οἷον δ' αὖ τὸδ' ἔρξε καὶ ἔτλη καρτερός ἀνὴρ
ἐκεῖ ποτὲ ἐπὶ στρατείας, ἄξιον ἀκοῦσαι. ξυνηόσας γὰρ
αὐτόθι ἐωθὲν τι εἰστήκει σκοπῶν, καὶ ἐπειδὴ οὐ προῦ-
χώρει αὐτῷ, οὐκ ἀνίει ἀλλὰ εἰστήκει ζητῶν. καὶ ἤδη ἦν
μεσημβρία, καὶ ἄνθρωποι ἡσθάνοντο, καὶ θαυμάζοντες
ἄλλος ἄλλω ἔλεγεν, ὅτι Σωκράτης ἐξ ἐωθινοῦ φροντίζων
τι ἔστηκε. τελευτῶντες δὲ τινες τῶν Ἰώνων, ἐπειδὴ ἐσπέ-

D ρα ἦν, δειπνήσαντες, καὶ γὰρ θέρος τότε γ' ἦν, χαμεῦνία
ἐξενεγκάμενοι ἅμα μὲν ἐν τῷ ψύχει καθηῦδον, ἅμα δὲ
ἐφύλαττον αὐτόν εἰ καὶ τὴν νύκτα ἐστήξοι. ὁ δὲ εἰστήκει
μέχρι ἕως ἐγένετο καὶ ἥλιος ἀνέσχεν· ἔπειτα ὥχεται ἀπὼν
προσευξάμενος τῷ ἡλίῳ. εἰ δὲ βούλεσθε ἐν ταῖς μάχαις
τοῦτο γὰρ δὴ δίκαιόν γε αὐτῷ ἀποδοῦναι· ὅτε γὰρ ἡ μάχη
ἦν, ἐξ ἧς ἐμοὶ καὶ τὰριστεῖα ἔδοσαν οἱ στρατηγοί, οὐδείς

E ἄλλος ἐμὲ ἔσωσεν ἀνθρώπων ἢ οὗτος, τετρωμένον οὐκ
ἐθέλων ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ συνδιέσωσε καὶ τὰ ὅπλα καὶ αὐ-
τόν ἐμέ. καὶ ἐγὼ μὲν, ὦ Σώκρατες, καὶ τότε ἐκέλευον σοὶ

B 6 οἶόνπερ (et Oxy.) : οἷον TW || 8 οἱ ἄλλοι : ἄλλοι V || C 3 στρα-
τείας : στρατιᾶς Oxy. Schanz Burnet Bury || 4 εἰστήκει (et Oxy.) :
ἐσθήκει BTW || 6 ἄνθρωποι Mehler : ἄνθρωποι W ἄνθρωποι BTV ||
7 ἔλεγεν (et Oxy.) : ἔλεγον Mehler || 8 Ἰώνων (et Oxy.) : ἰδόντων
Schmidt Robin νέων Mehler Iahn Schanz Hug Παίωνων Rettig
|| D5 προσευξάμενος (et Oxy.) : προσευξόμενος B.

οἱ ἄλλοι ἣ δὲν ἐβγαίναν ἀπὸ μέσα ἦ, ἂν ἐβγαίνει κανεῖς, βγαίναμε ντυμένοι τόσα πολλά, πού ἄφηνες τὸ θᾶμα σου καὶ ποδεμένοι καὶ τυλιγμένοι στὰ πόδια μὲ γκέτες καὶ προβιές, αὐτὸς μολαταῦτα ἐβγαίνει φορεμένος μὲ τὸ συνηθισμένο του μανδύα καὶ ἐπάνω στὸ κρούσταλλο εὐκολώτερα ἐβάδιζε αὐτὸς ξυπόλητος παρὰ οἱ ἄλλοι ποδεμένοι. Καὶ οἱ στρατιῶτες τότε στραβοκοιτάζανε, γιατί νόμιζαν πὼς ἤθελε τάχα νὰ τοὺς ἐξευτελίση.

XXXVI. Κι ὅσο γι' αὐτὰ τέλος πάντων τάκούσατε. Ἀξίζει ὅμως νάκούσετε ἀκόμα.

τὸ τί ἔκαμε καὶ τραύξε πάλι ὁ γεναῖος ἄντρας ³⁵⁹

κάποτ' ἐκεῖ στὴν ἐκστρατεία. Ἀφοῦ βυθίσθηκε λοιπόν, πού λέτε, σὲ συλλοή, στεκότανε στὸν ἴδιο τόπο ἀπὸ τὴν αὐγὴ καὶ στοχαζότανε κάποιο ζήτημα, κι' ἐπειδὴ δὲν προώδευε ἡ σκέψη, δὲν τὸ παρατοῦσε, παρὰ στεκότανε καὶ ἀναζητοῦσε. Καὶ ἦτανε πιά μεσημέρι, καὶ τὸν ἐνιῶσανε ρί στρατιῶτες κι ὁ ἓνας στὸν ἄλλον ἔλεγε μὲ ἀπορία, ὅτι ὁ Σωκράτης ἀπὸ τὸ πουρνὸ στέκεται ὀρθὸς καὶ τὸν ἀπασχολεῖ κάποιο σοβαρὸ ζήτημα. Καὶ στὸ τέλος μερικοὶ Ἰῶνες ³⁶⁰, ἅμα δειπνήσανε—γιατί βράδυνασε πιά—ἐβγαλαν ἔξω ἀπὸ τίς σκηνές τὰ στρωσίδια τους—ἄλλωστε ἦταν καλοκαίρι τότε—καὶ ἀπὸ τῇ μιᾷ μεριά κοιμῶντανε στὴ δροσιά, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸν παραφύλαγαν νὰ ἰδοῦν, ἂν θὰ στεκόταν ὀρθὸς ὅλη τὴ νύχτα. Κι αὐτὸς στεκότανε, ὥσότου φώτισε ἡ αὐγὴ καὶ βγῆκε ὁ ἥλιος. Ἐπειτα προσευχήθηκε στὸν ἥλιο καὶ πῆγε καλιὰ του.

Ἀκούστε τῶρ' ἂν θέλετε, τί ἔκανε στὶς μάχες· γιατί, νὰ σᾶς πῶ, αὐτὸ πιά εἶναι δίκιο νὰ τοῦ τὸ ἀναγνώρισω. Τότε λοιπόν πού γινόταν ἡ μάχη ³⁶¹—πού ἐξ αἰτίας της οἱ στρατηγοὶ ἐδῶκανε σὲ μένα τὸ βραβεῖο τῆς ἀνδρείας—κανένας ἄλλος ἄνθρωπος δὲ μὲ γλύτωσε, παρὰ τοῦτος, πού δὲ θέλησε νὰ μ' ἐγκαταλείψῃ πληγωμένον, ἀλλὰ ἐγλύτωσε μαζί μὲ τὰ ὅπλα μου κι ἐμένα τὸν ἴδιο. Κι ὅσο γιὰ μένα, Σωκράτη,

360. Ἰ ὠ ν ο ν. Πολλοὶ ἀθετοῦν τὴ λέξη αὐτὴ πού ἔχουν οἱ κώδικες καὶ διορθῶνουν τὸ κείμενο (βλ. κριτ. υπόμνημα). Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι στὸ στράτευμά τους καὶ Ἰῶνας.

351. Δὲν καθορίζει ἀκριβῶς πού ἔγινε ἡ μάχη, ὅπου ὁ Σωκράτης ἔσωσε τὸν Ἀλκιβιάδην. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἐξακολοθεῖ νὰ μιλῇ γιὰ τὴν ἐκστρατεία στὴν Ποτιδαία, καὶ ἐφ' ὅσον τὴ μάχη, αὐτὴ τὴ διαστέλλει ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Δηλίου, φαίνεται ὅτι πρόκειται γιὰ τὴ μάχη τῆς Ποτιδαίας.

- διδόναι τὰριστειᾶ τοὺς στρατηγούς, καὶ τοῦτό γέ μοι οὐτε μέμφει οὔτε ἐρεῖς ὅτι ψεύδομαι· ἀλλὰ γὰρ τῶν στρατηγῶν πρὸς τὸ ἕμὸν ἀξίωμα ἀποβλεπόντων καὶ βουλομένων ἔμοι διδόναι τὰριστειᾶ, αὐτὸς προθυμότερος ἐγένου τῶν στρατηγῶν ἐμὲ λαβεῖν ἢ σαντόν. ἔτι τοίνυν, ὦ ἄνδρες,
- 221** ἄξιον ἦν θεάσασθαι Σωκράτη ὅτε ἀπὸ Δηλίου φυγῇ ἀνεχώρει τὸ στρατόπεδον· ἔτυχον γὰρ παραγενόμενος ἵππον ἔχων, οὗτος δὲ ὄπλα. ἀνεχώρει οὖν ἐσκεδασμένων ἤδη τῶν ἀνθρώπων οὗτός τε ἅμα καὶ Λάχης· καὶ ἐγὼ περιτυγχάνω, καὶ ἰδὼν εὐθὺς παρακελεύομαι τε αὐτοῖς θαρρεῖν, καὶ ἔλεγον δι' οὐκ ἀπολείπω αὐτῷ. ἐνταῦθα δὴ καὶ κάλλιον ἔθεασάμην Σωκράτη ἢ ἐν Ποτιδαίᾳ. αὐτὸς γὰρ ἦττον ἐν φόβῳ ἢ διὰ τὸ ἐφ' ἵππου εἶναι· πρῶτον μὲν
- B** ὅσον περιῆν Λάχης τῷ ἔμφρῳ εἶναι· ἔπειτα ἔμοιγε ἐδόκει, ὦ Ἀριστόφανες, τὸ σὸν δὴ τοῦτο, καὶ ἐκεῖ διαπορεύεσθαι ὥσπερ καὶ ἐνθάδε, β ρ ε ν θ υ ό μ ε ν ο ς κ α ι τ ὡ φ θ α λ μ ὠ π α ρ α β á λ λ ω ν, ἡρέμα παρασκοπῶν καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς πολεμίους, δῆλος ὢν παντὶ καὶ πάνν πόρρωθεν, ὅτι εἴ τις ἄψεται τούτου τοῦ ἀνδρός, μάλα ἔρρωμένως ἀμυνεῖται. διὸ καὶ ἀσφαλῶς ἀπῆει καὶ οὗτος καὶ ὁ ἑτερος· σχεδὸν γάρ τι τῶν οὕτω διακειμένων ἐν τῷ πολέμῳ οὐ-
- C** δὲ ἀπτονται, ἀλλὰ τοὺς προτροπάδην φεύγοντας διώκονσι. πολλὰ μὲν οὖν ἂν τις καὶ ἄλλα ἔχοι Σωκράτη ἐπαινεῖσαι καὶ θαυμάσια· ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων τάχ' ἂν τις καὶ περὶ ἄλλου τοιαῦτα εἴποι, τὸ δὲ μηδενὶ ἀνθρώ-

221 A 1 Σωκράτη : Σωκράτην V Oxy. || 6 αὐτῷ (et Oxy.) : αὐτὸ V || B 3 ὥσπερ καὶ ἐνθάδε (et Oxy.) : secl. Iahn || 4 παρασκοπῶν (et Oxy.) : περισκοπῶν Bekker Iahn Hermann || 5 φίλους : φίλους Oxy. Stephan. || 6 ἄψεται (et Aristid.) : ἄψαιτο Oxy. || 7 ἀμυνεῖται (et Oxy. Aristid.) : ἀμύνεται B || διό : C 1 διώκουσι : del. Hartmann || 7 οὗτος (et Aristid.) : αὐτός Oxy. || ἑτερος (et Oxy.) : ἐταῖρος Aristid. Iahn Rettig Schanz Bur- net Bury || 8 ἐν τῷ πολέμῳ : post ἀπτονται transposuit Aristides || C 3 θαυμάσια (et Oxy.) : θαυμάσαι Hirschig || 4 δέ : δὲ δὴ.

ἐγὼ καὶ τότε παρακαλοῦσα νὰ δώσουνε σὲ σένα τὸ βραβεῖο οἱ στρατηγοὶ—κι αὐτὸ τοῦλάχιστο οὔτε θα μοῦ τὸ κατηγορήσης, οὔτε θὰ πῆς πὼς εἶναι ψέμα.—'Αλλὰ τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι, ὅταν οἱ στρατηγοὶ θέλανε νὰ δώσουνε σὲ μένα τὸ βραβεῖο τῆς ἀνδρείας, γιατί ἐβλεπαν τὴν κοινωνικὴ μου θέση, ἐσὺ ὁ ἴδιος ἐδειξες περσότερη προθυμία ἀπὸ τοὺς στρατηγούς γιὰ νὰ τὸ πάρω ἐγὼ κι ὄχι ἐσὺ. Κι ἀκόμα θάξιζε, σὰς βεβαιῶ, νὰ βλέπατε τὸ Σωκράτη, ὅταν ὁ στρατός μας νικημένος ὑποχωροῦσε ἀπὸ τὴ Δῆλο ³⁶¹α. 'Εγὼ λοιπὸν ἔτυχε νὰ βρεθῶ καβαλλάρης ἐκεῖ πέρα, ἐνῶ αὐτὸς ἦταν ὀπλίτης. 'Υποχωροῦσε λοιπὸν κανονικὰ ἐτοῦτος καὶ ὁ Λάχης ³⁶² μαζί, ἐνῶ οἱ ἄλλοι στρατιῶτες εἶχανε πιὰ σκορπίσει. Κι ἐγὼ τυχαίνω ἐκεῖ κοντὰ καὶ μόλις τοὺς εἶδα τοὺς παρακινουσα νὰ πάρουν θάρρος καὶ τοὺς ἔλεγα πὼς δὲν θὰ τοὺς ἐγκαταλείψω. Τότε λοιπὸν, πού λέτε, παρατήρησα καλὰ τὸ Σωκράτη, παρὰ στὴν Ποτίδαια, γιατί εἶχα λιγώτερο φόβο, ἀφοῦ ἤμουν ἐπάνω στ' ἄλογο. Πρῶτα-πρῶτα παρατήρησα πόσο τὸν περνοῦσε τὸ Λάχη στὴν ψυχραιμία. 'Ἐπειτα μοῦ φαινότανε πὼς περπατοῦσε κι ἐκεῖ, ὅπως τὸν παράστησες κι ἐσὺ, 'Αριστοφάνη, νὰ περπατᾷ ἐδῶ, κορδαμένος καὶ ῥίχνοντας γύρω του ματιές ³⁶³ καὶ μὲ ἡρεμία ἐξετάζοντας καὶ τοὺς δικούς μας καὶ τοὺς ἐχθρούς, κι ἔτσι ἀπὸ μακριὰ ἐδειχνε στὸν καθένα, ὅτι, ἂν ἀγγίξη κανεὶς αὐτὸν τὸν ἄντρα, θ' ἀντισταθῇ πολὺ ἀντρεωμένα. Γι' αὐτὸ ὑποχωροῦσε μὲ ἀσφάλεια καὶ αὐτὸς κι ὁ ἄλλος. Γιατὶ ἐκείνους πού δείχνουν τέτοια στάση στὸν πόλεμο, οὔτε τοὺς ἐγγίζουν κἄν, παρὰ κυνηγοῦν ἐκείνους πού φεύγουν τσακισμένοι.

Θὰμποροῦσε τέλος κι ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμάσια πράγματα νὰ τοῦ παινέψῃ κανεὶς τοῦ Σωκράτη. 'Αλλὰ γιὰ τ' ἄλ' λα τοῦ ιδιώματα, μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς πὼς τᾶχει κι ἕνας ἄλλος, μὰ ἐκεῖνο πού εἶναι τὸ πιὸ ἀξιοθαύμαστο ἀπ' ὅλα

361α. Ἡ μάχη τοῦ Δηλίου ἔγινε στὰ 424 π.Χ. ἐναντίον τῶν Βοιωτῶν.

362. Ὁ γνωστὸς στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων στὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο. Ὁ Πλάτων ἔγραψε καὶ διάλογο μὲ τὸν τίτλο «Λάχης».

363. Ἀριστοφ. Νεφέλ. 362. Κάτι παρόμοιο γράφει ὁ Πλάτων καὶ στὸ Φαίδωνα γιὰ τὸ βλέμμα τοῦ Σωκράτη ὅταν ἔπαιρνε τὸ κώνειο : «καὶ δς λαβὼν καὶ μάλα θειῶς, ὡς Ἐχέκρατες, οὐδὲν τρέσας οὐδὲ διαφθείρας οὔτε τοῦ χρώματος οὔτε τοῦ προσώπου, ἀλλὰ ταυρηδὸν ὑποβλέψας, ὥσπερ εἰώθει...» (Φαίδ. 117B).

πων ὁμοιον εἶναι, μήτε τῶν παλαιῶν μήτε τῶν νῦν ὄντων, τοῦτο ἄξιον παντός θαύματος. οἷος γὰρ Ἀχιλλεύς ἐγένετο, ἀπεικάσειεν ἂν τις καὶ Βρασίδαν καὶ ἄλλους, καὶ οἷος αὖ Περικλῆς, καὶ Νέστορα καὶ Ἀντήνορα, εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι καὶ τοὺς ἄλλους κατὰ ταῦτ' ἂν τις ἀπεικάζοι· οἷος δὲ οὐτοσί γεγόνη τὴν ἀτοπίαν ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ, οὐδ' ἐγγὺς ἂν εἶροι τις ζητῶν, οὔτε τῶν νῦν οὔτε τῶν παλαιῶν, εἰ μὴ ἄρα εἰ οἷς ἐγὼ λέγω ἀπεικάσοι τις αὐτόν, ἀνθρώπων μὲν μηδενί, τοῖς δὲ σειληνοῖς καὶ σατύροις, αὐτόν καὶ τοὺς λόγους.

XXXVII. Καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο ἐν τοῖς πρώτοις παρέλιπον, ὅτι καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ ὁμοιότατοί εἰσι τοῖς σειληνοῖς τοῖς διοιγομένοις. εἰ γὰρ ἐθέλοι τις τῶν Σωκράτους ἀκούειν λόγων, φανεῖεν ἂν πάνν γελοῖοι τὸ πρῶτον· τοιαῦτα καὶ ὀνόματα καὶ ῥήματα ἔξωθεν περιαμπτέχονται, σατύρου τινα ὕβριστοῦ δοράν. ὄνους γὰρ καθηλίους λέγει καὶ χαλκέας τινὰς καὶ σκυτοτόμονας καὶ βυρσοδέφας, καὶ αἰεὶ διὰ τῶν αὐτῶν ταῦτά φαίνεται λέγειν, ὥστε ἀπειρος καὶ ἀνόητος ἄνθρωπος πᾶς ἂν τῶν λόγων καταγελάσειε. διοιγομένους δὲ ἰδὼν ἂν τις καὶ ἐντὸς αὐτῶν γιγνόμενος πρῶτον μὲν νοῦν ἔχοντας ἔνδον μόνους εὐρήσει τῶν λόγων, ἔπειτα θειοτάτους καὶ πλεῖστ' ἀγάλματ' ἀρετῆς ἐν αὐτοῖς ἔχοντας καὶ ἐπὶ πλεῖστον τείνοντας, μᾶλλον δὲ ἐπὶ πάν ὅσον προσήκει σκοπεῖν τῷ μέλλοντι καλῶ κάγαθῶ ἔσεσθαι, ταῦτ' ἐστίν, ὧ ἄνδρες, ἃ ἐγὼ Σωκράτη ἐπαινῶ· καὶ αὖ ἃ μέφομαι, συμμίζας ὑμῖν εἶπον ἃ με

C 7 τις (et Oxy.): om. V || D 1 εἰσὶ ... ἕτεροι secl. Iahn || εἰσὶ: οἷοι Badham || 3 ἄνθρωπος: ἄνθρωπος Sauppe Robin sine spirit. W || 5 ἄρα εἰ: ἄρα TW Oxy. || λέγω (et Oxy.) λέγων BV || 7 αὐτόν (et Oxy.): αὐτόν τε V || E 1 ἐθέλοι: ἐθέλ. TWV Hermann || τῶν...λόγων B || 2 πάνν γελοῖοι (et Oxy.): γελοῖοι BV Hermann Iahn Hug παγγέλοιοι Bury || 4 τινα (et Oxy.): ἂν τινα TW Hermann secl. ἂν Bury: δὴ τινα Baiter Robin Sykutris αὖ τινα Rückert || καθηλίους: καθηλείους W καυθηλίους Oxy. || 7 ἂν (et Oxy.): αὖ V || **222** A 1 ἂν (et Oxy.): αὖ Bekker Hermann Iahn Hug ἄρα Kvicala δὴ Schanz || ἐντὸς αὐτῶν (et Oxy.): ἐγγὺς αὐτῶν γε Hommel || γιγνόμενος (et Oxy.): γενόμενος Richards || 2 εὐρήσει: εὐρήσετε Usener || 3 τῶν λόγων (et Oxy.): τὸν λόγον B del Wagner || 4 αὐτοῖς: αὐτοῖς B αὐτοῖς TV || τείνοντας: τίνοντας Oxy. τείναντας BV || 5 ἐπὶ (et Oxy.): ἐπὶ B || 7 αὖ: ἂν V || ὑμῖν: ἡμῖν Oxy:

εἶναι πού δὲν μοιάζει μὲ κανέναν ἄνθρωπο, οὔτε ἀπὸ τοῦς παλαιούς οὔτε μὲ τοὺς σημερινούς. Λόγου χάρη, ὅπως δείχθηκε ὁ Ἀχιλλεύς, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ παρομοιάσῃ καὶ τὸ Βρασίδα³⁶⁴ καὶ ἄλλους, καὶ σὰν τὸν Περικλῆ, πάλι, θὰ μπορούσε νὰ παρομοιάσῃ τὸ Νέστορα καὶ τὸν Ἀντήνορα³⁶⁵—εἶναι καὶ ἄλλοι ἀκόμα. Τέτοιος ὅμως πού ἐφάνηκε μὲ τὴν παρὰξενιά του ἐτοῦτος ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἴδιος του καὶ τὰ λόγια του, δὲ θὰ μπορέσῃ ὅσο κι ἂν ἀναζητᾷ κανένας ναῦρη κανέναν νὰ τοῦ μοιάζῃ ἔστω καὶ κατὰ προσέγγιση, οὔτε ἀπὸ τοὺς τωρινούς οὔτε ἀπὸ τοὺς παλαιούς, παρὰ ἂν τὸν παρομοιάζῃ κανεὶς μὲ κείνους πού λέω ἐγώ, ὅχι μὲ ἄνθρωπο, παρὰ μὲ σειληνοὺς καὶ σατύρους καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιο θέλω νὰ πῶ, καὶ τὰ λόγια του.

XXXVII. Γιατὶ καὶ τὰ λόγια του—τὸ ξέχασα νὰ σᾶς τὸ πῶ καὶ τοῦτο στὴν ἀρχή—εἶναι ἀπαράλλαχτα σὰν τοὺς σειληνοὺς πού ἀνοίγονται. Γιατὶ ὅποιος θέλει ν' ἀκούῃ τὰ λόγια τοῦ Σωκράτη, στὴν ἀρχή θὰ τοῦ φανοῦν πολὺ κωμικά. Εἶναι ντυμένα ἀπ' ὄξω μὲ τέτοιες λέξεις καὶ ἐκφράσεις, δηλ. κάποιο δέρμα ἀδιάντροπου σατύρου. Μιλάει καθὼς ξαίρετε, γιὰ γαϊδούρια φορτωμένα καὶ γιὰ κάτι χαλκωματῆδες καὶ τσαγκάρηδες καὶ ταμπάκηδες καὶ φαίνεται νὰ λήῃ πάντα τὰ ἴδια πράγματα μὲ τὰ ἴδια λόγια³⁶⁶, ὥστε κάθε ἄπειρος καὶ ἀνίδεος ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ γελάσῃ μὲ τὰ λεγόμενά του. Μὰ σὰν τὰ ἰδῇ κανεὶς ἀνοιγμένα τὰ λόγια του καὶ ἐμβαθύνῃ σ' αὐτά, θὰ βρῇ ὅτι πρῶτα-πρῶτα μόν' αὐτὰ τὰ λόγια ἔχουνε νόημα, καὶ ἔπειτα ὅτι εἶναι τὰ πιὸ θεϊκὰ λόγια καὶ κλείνουν μέσα τους πάρα πολλὰ ἀγάλματα τῆς ἀρετῆς καὶ ἀπλώνονται σὲ πάρα πολλὰ ζητήματα, ἥ—τί λέω—σ' ὅλα τὰ ζητήματα, ὅσα πρέπει νὰ σκεφθῇ ὅποιος ἔχει σκοπὸ νὰ γίνῃ τέλειος³⁶⁷ ἄνθρωπος.

Αὐτὰ εἶχα νὰ τοῦ παυνέψω τοῦ Σωκράτη, ἄνθρωποι μου. Καὶ κεῖνα πάλι πού τὸν κατηγοροῦ—σᾶς τὰ εἶπα

364. Βρασίδα, στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων, ἀνδρείοτατος. Σκοτώθηκε στὴ μάχη τῆς Ἀμφιπόλεως στὰ 422 π.Χ.

365. Νέστωρ, βασιλεὺς τῆς Πύλου, γέρον συνετώτατος, σύμβουλος τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἀντήνωρ, σοφὸς γέρον σύμβουλος τοῦ Πριάμου.

366. Βλ. Γοργ. 490—491· ἀνὴ τοὺς θεοὺς, ἀτεχνῶς γε αἰετσκετέας τε καὶ κναφέας καὶ μαγεῖρους λέγων οὐδὲν παύη.

367. καλὸς καὶ ἀγαθὸς—τέλειος ἄνθρωπος.

B ὕβρισε. καὶ μέντοι οὐκ ἐμὲ μόνον ταῦτα πεποίηκεν, ἀλλὰ καὶ Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος καὶ Εὐθύδημον τὸν Διοκλέους καὶ ἄλλους πάνυ πολλούς, οὗς οὗτος ἐξαπατῶν ὡς ἐραστὴς παιδικὰ μᾶλλον αὐτὸς καθίσταται ἀντ' ἐραστοῦ. ἃ δὴ καὶ σοὶ λέγω, ὦ Ἀγάθων, μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημάτων γνόντα εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ὥσπερ νήπιον παθόντα γνῶναι.

C XXXVIII. Εἰπόντος δὴ ταῦτα τοῦ Ἀλκιβιάδου γέλωτα γενέσθαι ἐπὶ τῇ παρρησίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἐδόκει ἐτι ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ Σωκράτους. τὸν οὖν Σωκράτη· Νήφειν μοι δοκεῖς, φάναι, ὦ Ἀλκιβιάδη. οὐ γὰρ ἂν ποθ' οὕτω κομφῶς κύκλω. περιβαλλόμενος ἀφανίσαι ἐνεχείρεις οὐ ἔνεκα ταῦτα πάντα εἰρηκας, καὶ ὡς ἐν παρέργῳ δὴ λέγων ἐπὶ τελευτῇς αὐτὸ ἔθηκας, ὡς οὐ πάντα τούτου ἔνεκα

D εἰρηκῶς, τοῦ ἐμὲ καὶ Ἀγάθωνα διαβάλλειν, οἶόμενος δεῖν ἐμὲ μὲν σοῦ ἐρᾶν καὶ μηδενὸς ἄλλου, Ἀγάθωνα δὲ ὑπὸ σοῦ ἐρᾶσθαι καὶ μηδ' ὕφ' ἐνὸς ἄλλου. ἀλλ' οὐκ ἔλαθες, ἀλλὰ τὸ σατυρικόν σου δρᾶμα τοῦτο καὶ σειληνικὸν κατὰδηλον ἐγένετο. ἀλλ', ὦ φίλε Ἀγάθων, μηδὲν πλέον αὐτῷ γένηται, ἀλλὰ παρασκευάζου ὅπως ἐμὲ καὶ σὲ μηδεὶς διαβάλῃ. τὸν οὖν Ἀγάθωνα εἰπεῖν· Καὶ μὴν, ὦ Σώκρα-

E τες, κινδυνεύεις ἀληθῇ λέγειν. τεκμαίρομαι δὲ καὶ ὡς κατεκλίνῃ ἐν μέσῳ ἐμοῦ τε καὶ σοῦ, ἵνα χωρὶς ἡμᾶς διαλάβῃ· οὐδὲν οὖν πλέον αὐτῷ ἔσται, ἀλλ' ἐγὼ παρὰ σὲ ἐλθὼν κατακλινήσομαι. Πάνυ γε, φάναι τὸν Σωκράτη,

B 3 πάνυ : om. Oxy. || 5 ἐξαπατᾶσθαι (et Oxy) : ἐξαπατᾶσθε

B C 2 παρρησίᾳ : παρησία Oxy. || 5—6 οὐ ἔνεκα : οὐνεκα OX.² οὐδ' ἔνεκα B Oxy. οὐ δ' ἔνεκα V οὐ δὴ ἔνεκα Usener || D 7 διαβάλῃ : διαβαλεῖ Oxy. Robin Sykutris διαβάλλει V διαλάβῃ Rettig.

368. Χαρμίδης : θεῖος τοῦ Πλάτωνος. Πλούσιος καὶ ἰσχυρὸς νέος, ἀκροατὴς τοῦ Σωκράτη, σκοτώθηκε στὴ μάχη τοῦ Πειραιῶς 403 π.Χ. πολεμῶντας τὸ Θρασύβουλο.

ἀνακατεμένα μεῦ τᾶλλα—εἶναι οἱ προσβολές ποῦ μοῦ ἔκαμε. Κι ὅμως δὲν τὰ ἔκαμε μόνο σέ μένα, παρὰ καί στοῦ Χαρμίδη ³⁶⁹ τοῦ Γλαύκωνος καί στοῦ Εὐθύδημο ³⁶⁹ τοῦ Διοκλῆ καί σ' ἄλλους παραπολλοὺς ποῦ τοὺς ξεγελάει σὰν ἐραστής τάχα, κι ἀπὸ ἐραστής γίνεται αὐτὸς ὁ ἀγαπημένος. Αὐτὰ μάλιστα τὰ λέω καί γιὰ σένα Ἀγάθωνα γιὰ νὰ μὴν ξεγελιέσαι ἀπὸ τοῦτον, παρὰ γιὰ νὰ βάλῃς γνώση ἀπὸ τὰ δικά μας τὰ παθήματα καί νὰ φυλαχθῇς καί νὰ μὴν τὴν πάθῃς πρῶτα κι ὕστερα νὰ βάλῃς γνώση—σὰ νήπιο, ὅπως λέει ἡ παροιμία ³⁷⁰».

XXXVIII. Τότε λοιπόν, μόλις τὰ εἶπε αὐτὰ ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐγέλασαν ὅλοι μετὰ τὴν παρρησίαν του, γιὰτὶ φαινόταν πῶς ἦταν ἀκόμα ἐρωτευμένος μετὰ τὸ Σωκράτη. Τότε ὁ Σωκράτης εἶπε : «—Δέ μοῦ φαίνεται καθόλου μεθυσμένος, Ἀλκιβιάδη. Γιὰτὶ ἀλλιῶς, δὲ θὰ μπορούσες ποτὲ τόσο χαριτωμένα νὰ μᾶς κρύψῃς, μιλῶντας ἀπόξω-ἀπόξω τὸ γιὰτὶ τάχεις εἰπωμένα ὅλ' αὐτὰ, καί στοῦ τέλους, σὰν τυχαῖα τάχα, τᾶβαλες, σὰν νὰ μὴν τάχῃς εἰπωμένα ἐξεπίτηδες γιὰ τὸ σκοπὸ σου, γιὰ νὰ με συκοφαντήσῃς στοῦν Ἀγάθωνα. Φαντάζεσαι πῶς εἶμαι ὑποχρεωμένος ἐγὼ ν' ἀγαπῶ μόνον ἐσένα καί κανέναν ἄλλον, ἐνῶ τὸν Ἀγάθωνα πρέπει—νομίζεις—νὰ τὸν ἀγαπᾷς ἐσὺ καί κανέναν ἄλλον. Δὲ μᾶς γέλασες ὅμως, παρὰ ἐγίνε ὀλοφάνερος ὁ σκοπὸς ποῦ ἔχει τὸ σατυρικὸ καί σειληνικὸ δρᾶμα σου ³⁷¹. Ἀλλ' ἀγαπητέ μου Ἀγάθων, ἄς μὴν τοῦ περάσῃ καθόλου, καί λάβε τὰ μέτρα σου, γιὰ νὰ μὴ βάλῃ κανεὶς διαβολές σέ σένα καί μένα». Τότε ὁ Ἀγάθων εἶπε : «—Μὰ βέβαια, Σωκράτη. Σάμπως τὰ λὲς σωστά. Αὐτὸ τὸ βγάνω κι ἀπὸ τὴν πράξη του ποῦ ξαπλώθηκε ἀνάμεσα σέ σένα καί σέ μένα, γιὰ νὰ μᾶς χωρίσῃ. Ἐ, λοιπόν δὲν θὰ τοῦ γίνῃ ἡ χάρη. Ἐγὼ θάρθῶ καί θὰ ξαπλωθῶ κοντά σου». «—Πολὺ ὠραῖα !—εἶπ' ὁ Σωκράτης — Ἐλα, ξαπλώσου ἐδῶ

369. Εὐθύδημος. Δὲν εἶναι ὁ Εὐθύδημος τοῦ ὁμωνύμου διαλόγου τοῦ Πλάτωνος. Αὐτὸς εἶναι Ἀθηναῖος καί τὸν περιγράφει ὁ Ξενοφὼν στ' Ἀπομνημονεύματά του (4, 2).

370. Ἀγνωστο πῶς ἔχει ἀκριβῶς ἡ παροιμία. Κάτι ἀνάλογο ἔχει ὁ Ἡσίοδος (Ἔργα 218). Σήμερα ἔχουμε τὴν παροιμία : τὰ παθήματα γίνονται μαθήματα.

371. Τὸ λέει σατυρικὸ δρᾶμα, ἐπειδὴ ἀνακατεύει μέσα σειληνοὺς καί σατύρους.

δεῦρο ὑποκάτω ἐμοῦ κατακλίνου. ὦ Ζεῦ, εἰπεῖν τὸν Ἀλκιβιάδην, οἷα αὐτὸν πάσχω ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. οἶεται μου δεῖν πανταχῇ περιεῖναι. ἀλλ' εἰ μή τι ἄλλο, ὃ θαυμάσιε, ἐν μέσῳ ἡμῶν ἔα Ἀγάθωνα κατακεῖσθαι. Ἀλλ' ἀδύνατον, φάναι τὸν Σωκράτη. σὺ μὲν γὰρ ἐμὲ ἐπῆρσας, δεῖ δ' ἐμὲ αὐτὸν ἐπὶ δεξιᾷ ἐπαινεῖν, ἐὰν οὖν ὑπὸ σοὶ κατακλινῇ Ἀγάθων, οὐ δὴ που ἐμὲ πάλιν ἐπαινέσεται, πρὶν ὕπ' ἐμοῦ μᾶλλον ἐπαινεθῆναι. ἀλλ' ἔασον, ὦ δαίμονι, καὶ μὴ φθονήσης τῷ μειρακίῳ ὑπ' ἐμοῦ ἐπαινεθῆναι· καὶ γὰρ πάντῳ ἐπιθυμῶ αὐτὸν ἐγκωμιάσαι. Ἰοὺ ἰοῦ, φάναι τὸν Ἀγάθωνα, Ἀλκιβιάδην, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἂν ἐνθάδε μείναιμι, ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον μεταναστήσομαι, ἵνα ὑπὸ Σωκράτους, ἐπαινεθῶ. Ταῦτα ἐκεῖνα, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην, τὰ εἰωθότα· Σωκράτους παρόντος τῶν καλῶν μεταλαβεῖν ἀδύνατον ἄλλῳ. καὶ νῦν ὡς εὐτόρως καὶ πιθανὸν λόγον εὔρεν, ὥστε παρ' ἑαυτῷ τουτονὶ κατακεῖσθαι.

B XXXIX. Τὸν μὲν οὖν Ἀγάθωνα ὡς κατακεισόμενον παρὰ τῷ Σωκράτει ἀνίστασθαι· ἐξαίφνης δὲ κωμαστὰς ἦκειν παμπόλλους ἐπὶ τὰς θύρας, καὶ ἐπιτυχόντας ἀνεωγμέναις ἐξιόντος τινὸς εἰς τὸ ἀντικρυς πορεύεσθαι παρὰ σφᾶς καὶ κατακλίνεσθαι, καὶ θορόβον μεστὰ πάντα εἶναι, καὶ οὐκέτι ἐν κόσμῳ οὐδενὶ ἀναγκάζεσθαι πίνειν πάμπολον οἶνον. τὸν μὲν οὖν Ἐρυξίμαχον καὶ τὸν Φαῖδρον καὶ ἄλλους τινὰς ἔφη ὁ Ἀριστόδημος οἶχεσθαι ἀπιόντας, **C** ἔ δὲ ὕπνον λαβεῖν, καὶ καταδαρθεῖν πάντῳ πολῷ, ἅτε μακρῶν τῶν νυκτῶν οὐσῶν, ἐξεγρέσθαι δὲ πρὸς ἡμέραν ἤδη ἀλεκτρονίων ἄδόντων, ἐξεγρόμενος δὲ ἰδεῖν τοὺς μὲν ἄλλους καθεύδοντας καὶ οἰχομένους, Ἀγάθωνα δὲ καὶ Ἀριστοφάνην καὶ Σωκράτη ἔτι μόνους ἐργηγορέναι καὶ πίνειν ἐκ

Ε 7 περιεῖναι : περιέναι Oxy. || 8 κατακεῖσθαι (et Oxy.) : κατακλίνεσθαι V || 1C αὐτὸν Bekker αὐτόν codd. Oxy. αὐτὸ δ' Ast || ἐπὶ δεξιᾷ : ἐπιδέξι' BWV Oxy. || 10—11 κατακλινῇ : κατακλιθῇ Oxy. || οὐ δὴ που : οὕτω δῆπου Badham οὐ δεῖ που Bury || ἐπαινέσεται (et Oxy.) : ἐπαινέσαι Bury || 12 πρὶν (et Oxy.) : δεῖν Usener παρὸν Badham || μᾶλλον : ἄλλον Badham || **223** A 2 τοῦ τοῦ : τοῦ τοῦ B Robin || παντὸς : πάντοσε Oxy. || B 4 εἰς τό : εἰσω Oxy. || 8 ἄλλους : τοὺς ἄλλους Oxy. Wilamowitz || ἔ δέ : ἔαδε T ἑαυτὸν δὲ Oxy. || C 1 καταδαρθεῖν : καταδαρθεῖν Rettig.

κάτω ἀπὸ μένα». «—ὦ Ζεῦ !—εἶπε ὁ Ἀλκιβιάδης.—Τί παθαίνω πάλι ἀπ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο ! Ἐννοεῖ παντοῦ νὰ με ξεπερνᾷ. Ἀλλ' ἂν ὄχι τίποτ' ἄλλο, ἄφησε τοῦλάχιστον, εὐλογημένε μου, τὸν Ἀγάθωνα σὰ ξαπλωθῇ ἀνάμεσό μας». «—Μὰ εἰν' ἀδύνατο,—εἶπ' ὁ Σωκράτης.— Γιατὶ ἐσὺ ἐπαίνεσθες ἐμένα, κι ἐγὼ πάλι πρέπει νὰ παινέσω ἐκεῖνον ποῦναι στὰ δεξιά μου. Λοιπὸν ἂν ὁ Ἀγάθων ξαπλωθῇ δῶθ' ἀπὸ σένα, θὰ πρέπη αὐτὸς νὰ με παινέσῃ, μὰ δὲν εἶναι σωστὸ πάλι νὰ με παινέσῃ κι αὐτός, ἀντὶ αὐτὸς μᾶλλον νὰ παινευτῇ ἀπὸ μένα. Μὰ ἄφησέ τον δαιμόνιε ἄνθρωπε, καὶ μὴ ζηλέψῃς ποῦ θὰ παινέσω τὸ παλληκάρι. Γιατὶ ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ τὸ ἐγκωμιάσω». «ὦ λά, λά !—ἐφώναξε ὁ Ἀγάθων.—Ἀλκιβιάδη, δὲν μπορῶ μὲ κανένα τρόπο νὰ μείνω ἐδῶ δά, παρὰ θὰ προτιμοῦσα ν' ἀλλάξω ὅποιαδήποτε θέση, γιὰ νὰ με παινέσῃ ὁ Σωκράτης». «—Νά τα, τὰ περίφημα, τὰ συνηθισμένα του !—εἶπ' ὁ Ἀλκιβιάδης.—Ἀμα εἶναι παρὼν ὁ Σωκράτης, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπικοινωνήσῃ κανεὶς μὲ τοὺς ὠραίους. Καὶ τώρα, κοιτᾶτε πόσο εὐκολα καὶ τί πιστευτὴ δικαιολογία βρῆκε, γιὰ νὰ τὰ καταφέρῃ νὰ ξαπλωθῇ καὶ τοῦτος ἐδῶ κοντὰ του» !.

XXXIX. Τότε λοιπὸν ὁ Ἀγάθων,—ἔλεε ὁ Ἀριστόδημος—σηκωνότανε γιὰ νὰ πάῃ νὰ ξαπλωθῇ κοντὰ στὸ Σωκράτη. Ἐξαφνα ὅμως φτάσανε στὴν ξώπορτα πολλοὶ γλεντοκόποι καὶ σὰν τὴν βρῆκαν ἀνοιχτή,—γιατὶ κάποιος ἐβγαίνει ἐκείνη τὴ στιγμὴ—προχωροῦσαν ὀλόϊσια μέσα καὶ ξαπλώνονταν πλάϊ τους καὶ γιόμισε παντοῦ θόρυβος καὶ ἀναγκάζονταν χωρὶς καμιὰ τάξιν νὰ πίνουν παραπολὺ κρασί. Τότε πιά ὁ Ἐρυξίμαχος κι ὁ Φαῖδρος καὶ μερικοὶ ἄλλοι—ἔλεγε ὁ Ἀριστόδημος—ἔφυγαν καὶ πᾶνε, ἐνῶ τὸν ἴδιο τὸν πῆρε ὁ ὕπνος καὶ παρακοιμήθηκε, γιατί οἱ νύχτες τότε ἦταν μεγάλες³⁷² καὶ σηκώθηκε, ὅταν ἐσίμωσε ἡ μέρα καὶ λαλοῦσαν οἱ πετεινοί. Καὶ μόλις σηκώθηκε εἶδε πὼς οἱ ἄλλοι κοιμῶνταν ἢ εἶχανε φύγει, καὶ μόνον ὁ Ἀγάθων καὶ ὁ Ἀριστοφάνης κι ὁ Σωκράτης ἦσαν ἀκόμα ξύπνιοι καὶ πίνανε

372. Ὁ Ἀγάθων ἐνίκησε μὲ τὴν τραγωδίαν του στὰ Ἀθήναια, ποὺ ἐωρτάζονταν στὸ μῆνα ποῦ ἀντιστοιχεῖ στὸ δικὸ μας Γενάρη.

φιάλης μεγάλης ἐπὶ δεξιᾷ. τὸν οὖν Σωκράτη αὐτοῖς διαλέγεσθαι· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὁ Ἀριστόδημος οὐκ ἔφη μὲν D μνησθαι τῶν λόγων. οὔτε γὰρ ἐξ ἀρχῆς παραγενέσθαι ὑπονυστάζειν τε· τὸ μέντοι κεφάλαιον, ἔφη, προσαναγκάζειν τὸν Σωκράτη ὁμολογεῖν αὐτοὺς τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι κωμωδίαν καὶ τραγωδίαν ἐπίστασθαι ποιεῖν, καὶ τὸν τέχνη τραγωδιοποιὸν ὄντα κωμωδιοποιὸν εἶναι. ταῦτα δὴ ἀναγκαζομένους αὐτοὺς καὶ οὐ σφόδρα ἐπομένους νυστάζειν· καὶ πρότερον μὲν καταδαρθεῖν τὸν Ἀριστοφάνη, ἥδη δὲ ἡμέρας γιγνομένης τὸν Ἀγάθωνα. τὸν οὖν Σωκράτη, κατακοιμίσαντ' ἐκείνους, ἀναστάντα ἀπιέναι, καὶ ἔωσπερ εἰώθει ἔπεσθαι, καὶ ἔλθόντα εἰς Λύκειον, ἀπονιψάμενον, ὥσπερ ἄλλοτε τὴν ἄλλην ἡμέραν διατρίβειν, καὶ οὕτω διατρίψαντα εἰς ἑσπέραν οἶκοι ἀναπαύεσθαι.

C 6 ἐπὶ δεξιᾷ : ἐπιδέξια TWV ἐπιδεξιά B || D 2 μέντοι (et Oxy.³) : μὲν Oxy. || 5 τραγωδιοποιόν... κωμωδιοποιόν : τραγωδοποιόν ... κωμωδοποιόν W Oxy. Robin || 7 πρότερον (et Oxy. Athen.) πρῶτον BV || 8 γιγνομένης (et Oxy.) : γενομένης Paris 1810 ὑποφάσεως Athen. || 9 καὶ ἔ Hermann : καὶ B'TW Oxy. καὶ αὐτὸς V καὶ f Bekker || 10 Λύκειον : Λύκιον Oxy. || 11 ἄλλην : ὄλην Ficinus.

μ' ἓνα μεγάλο κύπελλο μὲ τὴ σειρὰ πρὸς τὰ δεξιά. Ὁ Σωκράτης, ἐννοεῖται, συζητοῦσε μ' αὐτούς. Κι ὅσο γιὰ τᾶλλα, ὁ Ἀριστόδημος—εἶπε—δὲ θυμότανε τί λέγανε. Γιατὶ δὲν τὰ παρακολούθησε ἐξαρχῆς καὶ σιγονύσταζε κι ὅλας. Τὸ ζουμὶ ὅμως ἦτανε πῶς ὁ Σωκράτης τοὺς ἀνάγκασε νὰ παραδεχθοῦν ὅτι εἶναι ἔργο τοῦ ἴδιου ἀνθρώπου νὰ ξαίρη νὰ φτιάγῃ καὶ κομψοδία καὶ τραγωδία καὶ ἐκεῖνος ποὺ εἶναι καλλιτέχνης συγγραφεὺς τραγωδιῶν, εἶναι καὶ κωμωδιῶν συγγραφεὺς. Αὐτὰ λοιπὸν ἀναγκάζονταν νὰ παραδεχθοῦν καὶ μάλιστα χωρὶς νὰμποροῦν νὰ παρακολουθοῦν τὴ συζήτηση γιατί νύσταζαν. Καὶ πρῶτα ἀποκοιμήθηκε ὁ Ἀριστοφάνης κι ὅταν ἐφώτισε πιά ἡ μέρα κι ὁ Ἀγάθωνας.

Τότε ὁ Σωκράτης, ἀφοῦ τοὺς ἀποκοίμησε, σηκώθηκε κι ἔφυγε, κι ὁ Ἀριστόδημος τὸν ἀκολουθοῦσε, ὅπως τὸ συνήθιζε. Καὶ μάλιστα ἦρθε στὸ Λύκειο ³⁷³, νίφτηκε καὶ πέρασε τὴν ἡμέρα του ὅλη, ὅπως ἄλλοτε. Καὶ σὰν τὴν πέρασ' ἔτσι, κατὰ τὸ βράδυ πῆγε σπίτι του ν' ἀναπαυθῇ.

373. Λύκειον. Δημόσιον Γυμναστήριον, ὅπου σήμερα εἶναι ἡ Ριζάρειος Σχολή.

ΠΛΑΤΩΝ

κριτίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Ξέρουμε πώς ο Σωκράτης δὲν κατηγορήθηκε μόνο σὰν ὑπονομευτὴς τοῦ πόλιτεύματος τῆς Ἀθηναϊκῆς Πολιτείας, μὰ καὶ σὰν ἐπικίνδυνος νεωτεριστὴς ποὺ δὲν πίστευε στοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου, κι' ἀκόμα, σὰν διαφθορέας τῶν νέων. Οἱ κατηγορίες αὐτές δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ ἀναιρεθοῦν ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ μαθητές του, γιατί εἶχε σχηματισθῇ ἀντισωκρατικὴ κοινὴ γνώμη, ποὺ ὄχι μόνο ἐπέμενε νὰ δικαιολογῇ τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφαση τοῦ ἀθηναϊκοῦ δικαστηρίου¹, μὰ καὶ εἶχε διάφορα πειστήρια στὰ χέρια της γιὰ νὰ μπορῇ νὰ δίνη ἀπαντήσεις στοὺς μαθητές καὶ φίλους τοῦ φιλοσόφου. Τὰ γεγονότα ποὺ μεσολάβησαν ἀπὸ τὰ 415 ὥς τὰ 404, ἡ συμμετοχὴ τῶν σπουδαιότερων μαθητῶν τοῦ Σωκράτη στὰ πολιτικὰ πραξικοπήματα, ἡ ἀλλοπρόσαλλη καὶ τυχοδιωκτικὴ διαγωγὴ τοῦ Ἀλκιβιάδη, ὁ φιλολακωνισμὸς τοῦ Ξενοφῶντος, ἦταν σοβαρὰ γεγονότα, γιὰ νὰ διαθέσουν τὴν πλειοψηφία τῆς ἀθηναϊκῆς γνώμης κατὰ τῶν σωκρατικῶν, καὶ κυρίως κατὰ τοῦ φιλοσόφου, ποὺ τὸν θεωροῦσαν ἐπεύθυνο γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω.

Ὁστόσο ὁ Πλάτων μὲ ἀκατάβλητη ἐπιμονὴ θέλησε νὰ δικαιολογήσῃ τὸ δάσκαλό του, κι' ἀκόμα προσπάθησε νὰ τὸν παρουσιάσῃ σὰν παρεξηγημένο καὶ ἀδικοσκοτωμένο φιλόσοφο, ποὺ ἐνῶ ἤθελε τὸ καλὸ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς πολιτείας σύρθηκε στὰ δικαστήρια κι' ἀναγκάσθηκε νὰ πιῇ τὸ κώνειο. Μιὰ ὁμῶς ποὺ ὁ Πλάτων κράτησε τέτοια στάση,

1. Ὁ ἀναγνώστης καλὸ θὰ εἶναι νὰ ρίξῃ μιὰ ματιὰ στὰ Π ρ ο - λ ε γ ὁ μ ε ν ἄ μου στὴ μετάφραση καὶ ἐκδοσὴ τοῦ πλατωνικοῦ διαλόγου «Εὐθύφρων», ὅπου ἀναλύονται οἱ αἰτίες τῆς τέτοιας καταφοράς τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Σωκράτη.

ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ διδάσκαλό του μὲ τέτοιο τρόπο, ποὺ ὄχι, μόνο θὰ σταματοῦσε ἡ κατακραυγὴ κατὰ τοῦ καταδικασθέντος φιλοσόφου, μὰ καὶ θὰ δίνονταν ὅλα τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα γιὰ νὰ μελετηθῇ ἡ δράση τοῦ Σωκράτη, ὥστε νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ τιμὴ του.

Παίρνοντας λοιπὸν τέτοια θέσις ὁ Πλάτων ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ γράψῃ μιὰ σειρὰ διαλόγους, ποὺ νὰ ἔχουν ἀπολογητικὸ περιεχόμενο, καὶ παράλληλα ἄλλη σειρὰ, στὴν ὁποία θὰ παρουσίαζε τὸ Σωκράτη σὰν ἐξαιρετικὸ φιλόσοφο καὶ ἀρχηγὸ νέας σχολῆς. Φυσικὰ στοὺς διαλόγους τοῦ αὐτοῦς δὲν ἔπρεπε νὰ φαίνεται πὼς εἶναι ὁ δικηγόρος, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, τοῦ διδασκάλου του. Οἱ διάλογοι του, καὶ οἱ ἀπολογητικοὶ καὶ οἱ καθαρῶς θεωρητικοί, ἔπρεπε νὰ δίνουν ὀρισμένες ἀπαντήσεις στὶς κατηγορίες κατὰ τοῦ διδασκάλου του, δὲν ἔπρεπε ὅμως οἱ ἀπαντήσεις αὐτὲς νὰ εἶναι τέτοιες, ὥστε νὰ ρίχνουν λάδι στὴ φωτιά καὶ νὰ παρουσιάζουν τὸ Σωκράτη σὰν ἀπροκάλυπτο ἐχθρὸ τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας καὶ ἀρνητῇ ὅλων τῶν κοινωνικῶν ἀξιών.

Ὁ Πλάτων ἔπρεπε νὰ ἐμφανίσῃ τὸν διδάσκαλό του ἀπὸ περιωπῆς διδάσκοντα καὶ κηρύττοντα τίς νέες φιλοσοφικὲς του ἀρχές.

Αὐτὸς ἦταν ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ σταματήσῃ ἡ ἀντισωκρατικὴ κατακραυγὴ καὶ γιὰ νὰ συνεχισθῇ τὸ ἔργο τοῦ διδασκάλου ἀπὸ τὴ σχολὴ τοῦ Πλάτωνος.

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα ὅμως ὁ Πλάτων ἔπρεπε νὰ ἀναιρέσῃ καὶ τὴν κατηγορίαν ὅτι ὁ Σωκράτης ἦταν διαφθορέας τῶν νέων, καθὼς καὶ τὴν ἄλλη ὅτι ὁ Σωκράτης ἦταν ἀρνητῆς τοῦ θεοῦ καὶ εἰσηγητῆς νέας θρησκείας. Κι' ἀκόμα ἔπρεπε ν' ἀναπτύξῃ τὴ σωκρατικὴ διδασκαλίαν σ' ὅλα τὰ στάδια, γιὰ νὰ δώσῃ ὠλοκληρωμένη τὴ φιλοσοφίαν τοῦ διδασκάλου. Καὶ ναὶ μὲν στὸ τελευταῖο αὐτὸ σημεῖο δὲν εἶναι ὁ πιστὸς ἐρμηνευτῆς τῆς σωκρατικῆς διδασκαλίας, γιατί τὴν παρουσίασε τροποποιημένη καὶ ἀνακατεμένη μὲ τὰ δικά του δόγματα, εἶναι ὅμως ὁ καλύτερος ἀναλυτῆς τῆς σωκρατικῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁ φανατικώτερος ὑπερασπιστῆς τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου του. Πρέπει ἀκόμα νὰ σημειώσουμε πὼς στὴν προσπάθειά του αὕτῃ ἦταν ὑποχρεωμένος ὁ Πλάτων νὰ δώσῃ καὶ μιὰν εἰκόνα τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτη, καὶ μάλιστα τῶν μαθητῶν ἐκείνων ποὺ πῆραν μέρος στὰ πολιτικὰ γεγονότα τοῦ 415, 411 καὶ 404. Ἐπρεπε

νά μάθουν οί μεταγενέστεροι όχι μόνο τι έδίδασκε ό Σωκράτης, μά και ποιοι ήταν οί σπουδαιότεροι μαθητές του. Όπως έπρεπε νά έχουν ύπ' όψη τους και τι έδίδασκαν οί σοφιστές, οί αντίπαλοι του Σωκράτη, οί κακοί δαίμονες—κατά τό φιλόσοφο—της άθηναικής κοινωνίας. Για νά καταστήση όμως χτυπητή τή σωκρατική διδασκαλία έπρεπε νά παρουσιάση τούς σοφιστές νά φάσκουν και άντιφάσκουν, και γενικά νά μη ξέρουν τί λένε. Στο σημείο αυτό οί πλατωνικοί διάλογοι είναι τόσο μεροληπτικοί, ώστε έκείνος πού τούς διαβάζει πρέπει νά προσέχη πολύ, για νά μην παρασυρθής και κρίνη τούς σοφιστές από όσα τούς βάλλει στο στόμα τους νά λένε ό Πλάτων. Έπίσης ό φιλόσοφος όπου αναπτύσσει τήν ιδεοκρατική φιλοσοφία του παρουσιάζει τό Σωκράτη νά άντικρούη εύκολα τά δόγματα των Ίώνων φιλοσόφων και της Έλεατικής σχολής.

Άμα έχουμε όλα αυτά ύπ' όψη δέν είναι δύσκολο νά μπορούμε στο νόημα των πλατωνικών διαλόγων, άρκει νά τούς κατατάξουμε κατά κατηγορίες και νά μπορούμε λίγο πολύ νά καταλάβουμε τό σκοπό για τόν όποιο γράφηκε ό καθένας:

Ό «Κριτία» είναι φανερό πώς γράφηκε για δύο σκοπούς: Άπό τή μιá μεριά για νά άποκαταστήση τή μνήμη του άρχηγού των Τριάκοντα και από τήν άλλη για νά παρουσιάση τό Σωκράτη ξένο πρós κάθε πολιτική διδασκαλία πού είχε άνατρεπτικό χαρακτήρα. Ό Πλάτων, όπως είπαμε, απέβλεπε με τούς διαλόγους του νά άναιρέση όλες τις κατηγορίες πού βάραιναν τή μνήμη του Σωκράτη.

Άνέλαβε δηλαδή έργο πολύ δύσκολο. Είχε όμως τήν έπιμονή και τήν υπομονή ως τά τελευταία χρόνια της ζωής του νά μη παραιτηθής από τό σκοπό του.

Και για μέν τήν κατηγορία της παιδευστικής έγραψε, όπως ξέρουμε, δύο διαλόγους: τό Συμπόσιο και τό Φαίδρο. Για τήν άλλη πάλι κατηγορία, πώς ό Σωκράτης ήταν ό διδάσκαλος του Κριτία και άλλων από τούς άρχηγούς των Τριάκοντα, έγραψε τό Γοργία, για ν' άποδείξη κυρίως πώς ό Σωκράτης άπεδοκίμαζε πέρα για πέρα τις αύταρχικές ιδέες και άρχές των Τριάκοντα¹.

1. Βλ. τήν Εισαγωγή μας στην έκδοση και μετάφραση

Μὰ τὸ Σωκράτη βάραινε, ὅπως ξέρουμε, καὶ μιὰ ἄλλη ἀκόμα κατηγορία. Ἡ κατηγορία πὼς ἦταν ἀσεβής καὶ ἄθεος. Ὁ ἴδιος στὸ δικαστήριό προσπάθησε ν' ἀποδείξῃ πὼς δὲν ἦταν σωστή ἡ κατηγορία αὐτή καὶ ὁ Ξενοφὼν ἔβαλε ὅλα τὰ δυνατὰ του στὰ «Ἀπομνημονεύματα» γιὰ νὰ παρουσιάσῃ τὸ διδάσκαλό του θρησκο. Ὁ Πλάτων ὅμως ἀκολούθησε ἄλλο δρόμο. Νὰ γράψῃ διαλόγους στοὺς ὁποίους νὰ παρουσιάζῃ τὸ Σωκράτη σὰν ἕναν θεοφοβούμενο πολίτη δὲν τὸ ἤθελε. Μιὰ ποὺ ἦταν ἀρχηγὸς καὶ ἰδρυτὴς νέας φιλοσοφικῆς σχολῆς, ποὺ ἔβλεπε ἔξω καὶ πέρα ἀπὸ τὰ φαινόμενα νὰ ὑπάρχῃ τὸ δ ν τ ω ς δ ν, ἦταν ἐπόμενο πὼς δὲν πίστευε ὁ ἴδιος στοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου—ὅπως δὲν πίστευε καὶ ὁ διδάσκαλός του. Ἄν καταπιάνονταν νὰ ἀναιρέσῃ τὴν κατηγορία γιὰ τὸν ἀθεϊσμό τοῦ διδασκάλου του, θὰ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τροποποιήσῃ καὶ νὰ μὴν ἐκθέσῃ τόσο ἀναλυτικὰ τὸ φιλοσοφικό του σύστημα, ποὺ ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴν βασικὴ ἀρχὴ πὼς ὑπάρχουν μόνο αἱ Ἰδέαι. Ἡ πίστη στὴν ὑπαρξὴ τῶν Ἰδεῶν, καὶ συνεπῶς ὁλόκληρη ἡ ἰδεοκρατικὴ τὴν διδασκαλία, ἦταν ἄμεση ἀναίρεση τῆς λαϊκῆς ἀντιλήψεως πὼς ὑπῆρχαν οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴ μεριὰ αὐτὴ ὁ Πλάτων ἄφησε σχεδὸν (φαινομενικὰ ὅμως) ἀναπολόγητο τὸ διδάσκαλό του¹.

Ξέρουμε ὅμως πὼς δὲν κατηγορήθηκε μόνο ὁ Σωκράτης γιὰ ἀσεβή, κατηγορήθηκαν καὶ ὠρισμένοι μαθητὲς του καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλους ὁ Κριτίας, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Τριάκοντα στὰ 404. Ὁ Πλάτων στὸ ζήτημα αὐτό, ὅπως εἴπαμε, προτίμησε νὰ μὴ ἀναιρέσῃ καὶ θίξῃ ἀμέσως καὶ κατευθεῖαν τὴν κατηγορία. Βάλλθηκε νὰ στερεώσῃ πρῶτα τὸ ἰδεοκρατικὸ του οἰκοδόμημα. Ἄν δημιουργοῦσε σχολή, ἂν

τοῦ «Γοργίου» τῆς αἰριᾶς τούτης τῆς Βιβλιοθήκης, δπου ἀναλύεται ἡ σωκρατικὴ «πολιτειολογία».

1. Τὰ ὅσα εἶπε ὁ Σωκράτης στὴν πραγματικὴ του Ἀπολογία ἀμπροστά στὸ δικαστήριό καὶ τὰ ὅσα ἔγραψε ὁ Πλάτων στὴν Ἀπολογία τοῦ Σωκράτη δὲν δίνουν ἀποστομωτικὲς ἀπαντήσεις στὴν κατηγορία. οὔτε στὸ ζήτημα αὐτὸ δίνουν λύσεις ριζικές. Ὁ Σωκράτης εἶπε ὅσα ἔπρεπε νὰ πῇ—ἴσως περισσότερα τοῦ πρέποντος—ἀμπροστά σ' ἕνα δικαστήριό. Ἡ φιλοσοφικὴ ἀνάπτυξη τοῦ θέματος αὐτοῦ, σὰν ἀπάντηση στὸ σχετικὸ μέρος τῆς κατηγορίας, δὲν εἶχε καμμιά σκοπιμότητα καὶ καμμιά θέσι μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἀπολογίας του.

ἀποκτοῦσε φανατικούς μαθητὲς καὶ ὁπαδοὺς θὰ μπορούσε ὄχι νὰ «ἀναιρέση» τὴν κατηγορίαν—γιὰ τὸν Πλάτωνα δὲν ὑπῆρχε κἀν βάση γιὰ νὰ στηριχθῇ κατηγορία γιὰ ἀθεΐσμον—μὰ γιὰ νὰ στερεώσῃ τὴν ἀντίληψιν πῶς οἱ φιλόσοφοι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ συζητοῦν γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα ποὺ σχετίζονται μὲ τὴ γένεσιν καὶ ὑπαρξιν τοῦ κόσμου. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπῆρχε καὶ ὄχλος καὶ ὁ ὄχλος εἶχε δύναμιν παρουσιάζει στοὺς διαλόγους τοῦ τῷ Σωκράτῃ νομιμόφρονι, νομοταγῇ καὶ ἐκδηλώνοντι παντοῦ καὶ πάντα σεβασμὸ στοὺς θεοὺς.

Παίρνοντας μιὰ τέτοια στάση πάνω στὸ ζήτημα αὐτό, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά προπαγάνδιζε στοὺς μεταγενέστερους πῶς ὁ Σωκράτης ἄδικα καταδικάστηκε ἀπὸ τὸν ἀθηναϊκὸ ὄχλον, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην παρουσίαζε στοὺς μαθητὰς του, ποὺ μπορούσαν νὰ τὸν καταλάβουν καὶ νὰ παρακολουθήσουν τὴ διδασκαλίαν του, τὸ Σωκράτῃ ἀρχηγέτῃ τῆς ἰδεοκρατίας, ἄρα ἀρνητὴ τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ξεχνοῦμε πῶς, ἂν ὁ Σωκράτης κατηγορήθηκε γιὰ ἄθεος καὶ ἀσεβής, αὐτὴ ἡ κατηγορία ἔπιασε πιὸ πολὺ στὰ ὕστερα ἀπὸ τὰ 415 χρόνια, ὅταν ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπερίπαιξε σχεδὸν φανερὰ τὰ μυστήρια καὶ ὁ Κριτίας ἔκαμε τὸν ἄκρον ἐλευθερόφρονα. Ὁ Πλάτων λοιπόν, ποὺ συμπαθοῦσε τὸν Κριτία, ἔπρεπε κάτι νὰ γράψῃ γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Τριάκοντα, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἀλλάξῃ τὴ γνώμην ποὺ ἐπικρατοῦσε γι' αὐτόν. Ὡστόσο μέσα στὴν πρώτη εἰκοσαετία, ὕστερα ἀπὸ τὸ αἵματοκύλισμα τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ τοῦ 404, δὲν ἦταν εὐκόλῳ νὰ πάρῃ τὸ μέρος τοῦ Κριτίας, γιατί καὶ μιὰ μεγάλη ἀκόμα μερίδα ἀπὸ τοὺς ὀλιγαρχικοὺς ἀνέφερε τὸ ὄνομα του μὲ μίσος. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ περάσουν ἀκόμα μερικὰ χρόνια, γιὰ νὰ μπορῇ ὁ Πλάτων νὰ μιλήσῃ ἐλεύθερα γιὰ τὸν Κριτία καὶ νὰ τὸν παρουσιάσῃ σὰν ἓνα ἐξαιρετικὸ διανοούμενον. Ἐπρεπε ἡ γενεὰ ποὺ ἦταν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς στὰ 404 νὰ μὴ ζῇ πιά. Τὸ ἀπεφάσισε νὰ ἀφιερῶσιν ὁλόκληρον διάλογον στὸν Κριτία καὶ νὰ τὸν βάλλῃ νὰ μιλήῃ γιὰ τὰ πιὸ μεγάλα καὶ σοβαρὰ προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦσαν τοὺς φιλοσόφους. Ἐνα - δυὸ χρόνια πρὶν τὰ 360, νόμισε πῶς ἦρθε ἡ ὥρα νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸν Κριτία, γιὰ τὸ διανοούμενον Κριτία, ποὺ πρὶν γίνῃ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Τριάκοντα, ἦταν ἓνας στοχαστὴς μὲ ἐξαιρετικὰς ἱκανότητες, ποὺ ἐνδία φέρονταν γιὰ τὰ πιὸ σπουδαῖα ζητήματα καὶ μόνο σοβαρὰς συζητήσεις ἔκανε.

§ 2. ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ «ΚΡΙΤΙΑΣ»

Ἀφοῦ προηγήθηκε ἡ συζήτηση πάνω σέ ζητήματα κοσμογονικά καί ὁ Τίμαιος μίλησε ὡρες δλόκληρες ἀναπτύσσοντας τίς ἀντιλήψεις γιά τή γένεση τοῦ κόσμου τῆς Ἑλεατικῆς σχολῆς, πῆρε τὸ λόγο ὁ Κριτίας καί μίλησε γιά τὴν παλιά ἱστορία τῆς Ἀττικῆς καί τῆς Ἀτλαντίδας. Δυστυχῶς ὁ διάλογος αὐτὸς σώθηκε μόνο στὸ προοίμιό του καί ἔτσι δὲν ξέρουμε ποιά ἦταν τὰ συμπεράσματα τοῦ Κριτία σχετικά μὲ τὰ βασικά αἷτια ποὺ ἔφεραν τὴν παρακμὴ καί καταστροφή τῆς παλιάς Ἀθηναϊκῆς Πολιτείας καί τῆς Πολιτείας τῶν Ἀτλάντων. Ἀπὸ ὅσα ὅμως λέγει στὸ προοίμιό του, ποὺ ἔφθασε ὡς ἐμᾶς, μπορούμε νὰ μαντέψουμε καί τὸ ἄλλο περιεχόμενο τῆς ὁμιλίας τοῦ Κριτία. Οἱ παλιοὶ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς καθὼς καί οἱ παλιοὶ κάτοικοι τῆς Ἀτλαντίδας ἀκολουθοῦσαν, στὸν καιρὸ ποὺ εὐημεροῦσαν καί προώδευαν, τίς θεϊκὲς ἐντολές, εἶχαν καλοὺς νόμους, ἦταν νομοταγεῖς καί τὸ σπουδαιότερο ἦταν χωρισμένοι σὲ τάξεις—κάστες. Ὑπῆρχαν οἱ φρουροὶ τῆς Πολιτείας ποὺ ἔμεναν πάνω στὴν Ἀκρόπολη ζώντας κρινοβιακὸ βίο καί οἱ ἀγρότες ποὺ καλλιεργοῦσαν τὰ χωράφια καί τ' ἀμπέλια. Φυσικὰ δὲ ἡ μορφή δὲν ὑπῆρχε στὰ χρόνια ἐκεῖνα καί ἡ θέληση τῶν ἀρχόντων ἦταν ἀπόλυτα σεβαστὴ. Εἶναι ἀλήθεια πὼς γιά τὴν Ἀττικὴ παραδέχεται ὁ Κριτίας πὼς κατακλυσμοὶ καί σεισμοὶ ἔφεραν μεγάλες καταστροφές καί φτώχυναν τὸ ἔδαφός της. Ὡστόσο, ἀπὸ ὅσα λέγει στὸν πρόλογό του ὁ Κριτίας, φαίνεται νὰ πιστεῦε πὼς θὰ μπορούσαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς νὰ προοδέσουν καί νὰ μὴν καταντοῦσαν αὐτοῦ ποὺ κατάντησαν ἀνβαστισεῖς ἢ παλιά κοινωνικὴ καί πολιτικὴ διοργάνωση. Ἄν δηλαδὴ ὑπῆρχαν ἄρχοντες ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ μὲ ἀπόλυτὴ θέληση καί ἐργαζόμενοι ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τὴν «πολιτεία» ποὺ σχεδίασεν ὁ Πλάτων ἀπὸ τὰ 370, βάζει τὸν Κριτία νὰ τὴν παρουσιάξῃ σὰν ἱστορικὴ πραγματικότητα, ποὺ πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ἦταν τὸ καθεστῶς τῆς Ἀττικῆς, τότε, ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν καί λιγώτεροι, νίκησαν τοὺς Ἀτλαντες ποὺ ἦταν περισσότεροι. Βέβαια ὁ Κριτίας δὲν ἔκαμε ποτὲ τέτοια «διάλεξη» καί οὔτε εἶχε ἀκούσει νὰ γίνεταί λόγος γιά τὴν Ἀτλαντίδα. Ὅτι λέει ὁ Κριτίας εἶναι ιδέες καί ἀντιλήψεις τοῦ Πλάτωνα. Μάλιστα ὁ Πλάτων παρουσιάζει τὸν Κριτία καί ἰδεοκράτη. Αὐτὸ τὸ κάνει ὄχι γιά νὰ

προπαγανδίστη δ φιλόσοφος τὸ ἰδεοκρατικὸ φιλοσοφικὸ του σύστημα, μὰ τὸ πιδὸ πολὺ γιὰ νὰ παρουσιάσῃ τὸν Κριτία γιὰ σπουδαῖο φιλόσοφο, πού τόσο εἶχε παρεξηγηθῇ ἀπὸ τὸν ἀθηναϊκὸ ὄχλο καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἀκόμα ὀλιγαρχικοὺς, ὥστε νὰ τὸν ἀποκαλοῦν «αἰμοβόρο τύραννο».

§ 3. Η ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

*Εκεῖνο ὅμως πού ξεχωριστὰ πρέπει νὰ προσέξουμε εἶναι ἡ παρελθοντολογία τοῦ Πλάτωνος. Στὴν «Πολιτείᾳ», στοὺς «Νόμους», καὶ τὸ πιδὸ στὸν «Κριτία», ὁ Πλάτων βάζει τὰ πρόσωπα τῶν διαλόγων του νὰ θυμούνται τὰ παλιὰ καὶ νὰ φιλοσοφοῦν μὲ βάση τὴν ἀναδρομὴν στὸ παρελθόν. Εἶν' ἀλήθεια βέβαια πὼς μέσα στὴν ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας ἐπικρατεῖ ἡ ἔμμονη ἰδέα «πὼς κάθε πέρυσι καὶ καλύτερα». Ὁ ἄνθρωπος, ἀδύναμος μπροστὰ στὶς ἀντιξοότητες τῆς ζωῆς του καὶ ἀνίκανος νὰ ἐξηγήσῃ τίς ἀντινομίες καὶ ἀντιφάσεις τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης, ἀνίσχυρος δὲ καὶ μπροστὰ στὶς ἐναντιότητες τοῦ φυσικοῦ του περιγύρου, ἀντικρῶζει τὸ παρὸν μὲ κάποιο σκεπτικισμὸ καὶ βλέπει τὸ παρελθόν σὰν κάτι καλύτερο. Ἡ ἔννοια τῆς π ρ ο ὅ δ ο υ στὰ παλιὰ χρόνια—κι' ἀκόμα καὶ στὰ χρόνια μας μέσα στὶς καθυστερημένες μᾶζες—ἦταν σχεδὸν ἄγνωστη, ὅχι μόνο μέσα στὶς λαϊκὰς μᾶζες, μὰ καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς φιλοσόφους ἀκόμα. Δηλαδή οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ—καὶ οἱ Ἕλληνες φυσικά—δὲν εἶχαν καμμιάν ἀντίληψη γιὰ τὴν πρὸς τὰ μπρὸς ἱστορικὴ ἐξέλιξη. Τὴν ἰδέα τῆς κίνησης καὶ τῆς ἐξέλιξης δὲν τὴν ἀγνοοῦσαν. Ἐκεῖνο πού δὲν ἤξεραν ἦταν πὼς μποροῦσε νὰ δημιουργηθῇ κάτι καλύτερο καὶ ἀνώτερο ἀπὸ τὸ παρὸν. Στούς ἀρχαίους λαοὺς ἐπικρατοῦσε ἡ ἔμμονη ἀντίληψη πὼς ὑπάρχει ὄριο στὴν πρόοδο. Καὶ τὸ ὄριο αὐτὸ ἦταν ἡ πραγματοποίησις τῆς εὐδαιμονίας. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἔπρεπε βέβαια νὰ ἐξευρεθοῦν ὅλα ἐκεῖνα τὰ χρήσιμα πράγματα πού θὰ ἦταν συντελεστικά γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς εὐδαιμονίας. Ὅπως κι' ἂν εἶναι ὅμως, τὰ τέτοια χρήσιμα πράγματα μόνο σὰν μ έ σ α ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθοῦν. Κι' ἀκόμα ἐπιδιώκανε τὴν εὐδαιμονίαν χωρὶς ἐργασία καὶ παραγωγικὴ προσπάθεια, παρὰ μόνο μὲ τὴν ἀσκήσιν τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν καλύτερην ἀνατροφήν καὶ μόρφωσιν πού ταίριαζε σὲ ἐλεύθερους ἀνθρώπους.

Μ' ἄλλα λόγια οἱ ἀρχαῖοι ἀντίκρουζαν πάντα τὸ παρελθόν. Ἡ μυθολογία ἦταν ὀπλοστάσιο καὶ θησαυροφυλάκιο μαζί γιὰ τὴν ἐλληνικὴ διανόηση. Τίποτε καλύτερο ποὺ νὰ μπορῇ νὰ δημιουργηθῇ στὸ παρὸν καὶ στὸ μέλλον δὲν ὑπῆρχε. Οὔτε μπορούσε νὰ χωρέσῃ στὸ μυαλό τους πῶς ἡ ἀνθρωπότητα, γενικά, καὶ ἡ κοινωνία, εἰδικά, μποροῦν νὰ θέσουν τὸ πρόβλημα τῆς προόδου σὰν αὐτοσκοπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης.

Γιατί ὅμως γεννήθηκε ἡ τέτοια ἀντίληψη καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ὅτι οἱ φιλόσοφοι σὰν τὸν Πλάτωνα δὲν εἶχαν τὴν ἰδέα τῆς προόδου; Ἡ ἀπάντηση δὲν εἶναι δύσκολη. Ἡ ἀρχαία ἐποχὴ στηρίχθηκε χιλιάδες χρόνια πάνω στὸ θεσμὸ τῆς δουλείας. Μιὰ ποὺ ὅλη ἡ παραγωγὴ βρίσκονταν στὰ χέρια τῶν δούλων, ἡ τεχνικὴ ἔμενε στάσιμη καὶ ἡ ἀρχαία κοινωνία δὲν μπορούσε νὰ σχηματίσῃ τὴν ἰδέα πῶς μποροῦν νὰ γίνουν ἱστορικὲς ἀλλαγές, ν' ἀλλάξουν τὰ παραγωγικὰ μέσα καὶ γενικά ὅλη ἡ κοινωνία νὰ περάσῃ σὲ ἀνώτερα στάδια πολιτισμοῦ. Φιλόσοφοι ποὺ πέρασαν ἀπὸ ὅλα τὰ μονοπάτια τῆς σκέψης—σὰν τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θαλῆ ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἐπικούρου—δὲν μπορούσαν νὰ σκεφθοῦν πῶς μπορούσε ἡ ἀνθρωπότητα ν' ἀλλάξῃ μορφή, νὰ προοδέσῃ. Γιγαντες τῆς σκέψης σὰν τὸν Ἀριστοτέλη δὲν σκέφθηκαν ποτὲ πῶς ὁ αἰμὸς ποὺ παράγεται ἀπὸ τὸ νερὸ ποὺ βράζει καὶ ποὺ σikhώνει τὸ καπάκι τῆς χύτρας ἦταν δύναμη χρησιμοποίησιμη.

Κι' αὐτό, τὸ ξανατονίζω, γιατί ὑπῆρχε ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας. Μάλιστα τέτοια ἐπίδραση εἶχε ὁ θεσμὸς αὐτός, ὥστε γέννησε τὴν ἀντίληψη πῶς οἱ ἄνθρωποι ἄλλοι γεννῶνται ἐλεύθεροι καὶ ἄλλοι δούλοι. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτῇ οἱ φιλόσοφοι δὲν ξεχώριζαν ἀπὸ τὸν ὄχλο. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἶχαν τὴν ἴδια ἀντίληψη. Ἐβλεπαν τὴν κοινωνία πῶς βρίσκεται καὶ πιστευαν πῶς θὰ βρῖσκεται αἰωνίως σὲ ἀμετάβλητὴ κατὰστασι. Ἄν χειροτέρευαν πολλὰ φορὲς οἱ ὅροι τῆς κοινωνικῆς συμβίωσης καὶ ὑπῆρχαν κοινωνικὲς ἀνωμαλίες, εἶναι γιατί οἱ ἄνθρωποι παραστράτησαν καὶ ἐξέφυγαν ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς. Κοινωνικὲς ἀλλαγές πρὸς τὸ καλύτερο καὶ τελειότερο δὲν μποροῦν νὰ υπάρξουν. Οἱ ἄνθρωποι δὲν πρέπει νὰ ἀτενίζουν τὸ μέλλον, μὰ τὸ παρελθόν. Ὁδηγὸς γιὰ τὸ παρὸν πρέπει νὰ εἶναι τὸ παρελθόν.

Οί τέτοιες αντιλήψεις υπάρχουν και στον Πλάτωνα και στον Άριστοτέλη. Σ' όλους τούς διαλόγους του Πλάτωνος δέν είναι δύσκολο νά βροῦμε τήν επίμονη τάση τοῦ φιλοσόφου νά ψάχνη στό παρελθόν γιά νά βρῇ καταστάσεις καί θεσμούς ποῦ νά εἶναι κατάλληλοι γιά νά διορθώσουν τά κακῶς κείμενα τοῦ παρόντος. Στόν «Κριτία» δὲ καί στόν «Τίμαιο», ἀπό τήν ἀρχή ὡς τὸ τέλος, μιλεῖ τὸ παρελθόν.

Γ. Κ. Κ

ΚΡΙΤΙΑΣ

[ἢ Ἀτλαντικός· ἠθικός.]

Τὰ τοῦ διαλόγου πρόσωπα

ΤΙΜΑΙΟΣ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΕΡΜΟΚΡΑΤΗΣ

- 106 I. TIM. Ὡς ἄσμενος, ὦ Σώκρατες, οἶον ἐκ μακρᾶς ἀναπεπανμένος ὁδοῦ, νῦν οὕτως ἐκ τῆς τοῦ λόγου διαπορείας ἀγαπητῶς ἀπήλλαγμαί ! Τῷ δὲ πρὶν μὲν πάλαι ποτ' ἐργῶ, νῦν δὲ λόγοις ἄρτι θεῶν γεγονότι προσεύχομαι, τῶν ξηθέντων ὅσα μὲν ἐρρήθη μετρίως, σωτηρίαν ἡμῖν αὐτὸν. B αὐτῶν διδόναι, παρὰ μέλος δὲ εἴ τι περὶ αὐτῶν ἄκοντες εἵπομεν, δίκην τὴν πρέπουσαν ἐπιτιθέναι. Δίκη δὲ ὁρθή τὸν πλημμελοῦντα ἐμμελῆ ποιεῖν· ἵν' οὖν τὸ λοιπὸν τοὺς περὶ θεῶν γενέσεως ὁρθῶς λέγωμεν λόγους, φάρμακον ἡμῖν αὐτὸν τελεώτατον καὶ ἄριστον φαρμάκων ἐπιστήμην εὐχόμεθα διδόναι, προσευξάμενοι δὲ παραδίδομεν κατὰ τὰς ὁμολογίας Κριτία τὸν ἐξῆς λόγον.

KRIT. Ἄλλ', ὦ Τίμαιε, δέχομαι μὲν, ᾧ δὲ καὶ σὺ κατ' C ἀρχὰς ἐχρήσω, συγγνώμην αἰτούμενος ὥς περὶ μεγάλων

1. Ἐννοεῖ τὴν ὁμιλίαν τοῦ ποῦ ἔκαμε ἀναπτύσσοντας τὴν κοσμογονίαν (βλ. Τίμαιο 29e καὶ εἴ.).

2. Μεταφράζω τῷ θεῷ τοῦ καιμένου ὅχι θεὸς ἀλλὰ θεοί, γιατί τὰ ὅσα λέει ἐδῶ ὁ Τίμαιος, καὶ τὰ ὅσα εἶπε στὸν ἄλλο διάλογο ποῦ φέρνει τὸ ὄνομα του, δὲ σημαίνουν πῶς ἦταν μονοθεϊστές. Στὴν ἐποχὴ αὐτῇ, οὔτε ὁ Πλάτων, οὔτε ὁ Τίμαιος, οὔτε καὶ κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοῦς Ἑλληνας σοφοὺς ἦταν μονοθεϊστής. Ἐξ ἄλλου παρακάτω ὁ Κριτίας κάνει πολλὰς φορὰς λόγο γιὰ τοὺς θεοὺς. Καὶ πούθεν δὲν ἀφήνει νὰ ὑποθέσουμε πῶς πίστευε σὲ ἓνα καὶ μόνον θεό.

ΚΡΙΤΙΑΣ

[ἢ Ἀτλαντικός ἠθικός.]

Τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου

ΤΙΜΑΙΟΣ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΕΡΜΟΚΡΑΤΗΣ

Ι. ΤΙΜΑΙΟΣ.—Πόσο εὐχαριστημένος εἰμαι, Σωκράτη. Σὺν νὰ ἀναπαύθηκα ὕστερα ἀπὸ μακρινὴ ὁδοιπορίαν, ἔτσι καὶ τώρα ἔχω ἐλευθερωθῇ μὲ ἀνακούφιση ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν τῆς ὁμιλίας¹. Παρακαλῶ δὲ τὸ θεῖον², ποῦ ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ἡ ὑπαρξὶς τοῦ πιστοποιεῖται ἀπὸ τὰ πράγματα, καὶ τώρα δά, πρὶν ἀπὸ λίγο ἀπὸ τὴ συζήτησή μας (ἀποδείχθηκε) πῶς ὑπάρχει, γιὰ ὅσα μὲν ἀπὸ κείνα ποῦ εἴπαμε, εἰπώθηκαν μετρημένα, νὰ μᾶς δίνη ὑγείαν καὶ ἀσφάλειαν, ἂν δὲ (πάνω στὴν ὁμιλίαν) μᾶς ξέφυγαν, χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε, καὶ κρίσεις ποῦ δὲν εἶχαν τὴ θέσιν τους. νὰ μᾶς τιμωρῇ μετὰ τὴν τιμωρίαν ποῦ πρέπει. Σωστὴ δὲ τιμωρία εἶναι, ἐκείνον ποῦ κάνει γκάφες, νὰ τὸν βάλῃ στὸν ἴσιον δρόμον τὸ θεῖον. Γιὰ νὰ μὴν πέφτουμε λοιπὸν ἔξω, ἀπ' ἐδῶ κι' ἐμπρός, στὶς ὁμιλίαις μας πάνω στὸ ζήτημα τοῦ πῶς γεννήθηκαν οἱ θεοί, εὐχομαι νὰ μᾶς δώσῃ (τὸ θεῖον) τὸ πιὸ τέλειον καὶ καλύτερον ἀπ' ὅλα τὰ γιαντικὰ, δηλαδὴ τὴ γ ν ὡ σ η. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπικαλεσθήκαμε τὴν ἐπέμδαση τοῦ θείου, κατὰ τὴ συμφωνίαν μας, δίνουμε (γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος ποῦ ἀκολουθεῖ) τὸ λόγο στὸν Κριτία³.

ΚΡΙΤΙΑΣ.—Ἀλλὰ, Τίμαιε, δέχομαι μὲν (νὰ μιλήσω), ἐκεῖνο ὅμως ποῦ καὶ σὺ στὴν ἀρχὴ (τῆς ὁμιλίας σου) μεταχειρίστηκες, ζητώντας δηλαδὴ τὴν ἐπιείκειάν μας γιατί θὰ μι-

3. Ὅπως βλέπουμε, ὁ Τίμαιος ποῦ μίλησεν ὥρα πολλὴ πρὶν γιὰ τὴν κοσμογονίαν καὶ γιὰ τὰ σχετικὰ μ' αὐτὴν ζητήματα, ἀνοίγει τὴ νέα συζήτησιν καὶ δίνει τὸ λόγο στὸν Κριτία. Ἀπ' αὐτὸ φαίνεται πῶς ἦταν, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερον, ὁ πρόεδρος τῆς συντροφίαν.

- 107 μέλλον λέγειν, ταῦτόν καὶ νῦν ἐγὼ τοῦτο παραιτοῦμαι, μειζόνως δὲ αὐτοῦ τυχεῖν ἔτι μᾶλλον ἄξιῳ περὶ τῶν μελλόντων δηθῆσθαι. Καίτοι σχεδὸν μὲν οἶδα παραίτησιν εὖ μάλα φιλότιμον καὶ τοῦ δέοντος ἀγροικότεραν μέλλον παραιτεῖσθαι, δητέον δὲ ὅμως. Ὡς μὲν γὰρ οὐκ εὖ τὰ παρὰ σοῦ λεχθέντα εἴρηται, τίς ἂν ἐπιχειρήσειεν ἐμφερων λέγειν; Ὅτι δὲ τὰ δηθησόμενα πλείονος συγγνώμης δεῖται χαλεπώτερα ὄντα, τοῦτο πειρατέον πῃ διδάξαι. Περὶ θεῶν γάρ, ὦ Τίμαιε, λέγοντά τι πρὸς ἀνθρώπους δοκεῖν ἱκανῶς λέγειν
- B ῥᾶον ἢ περὶ θνητῶν πρὸς ἡμᾶς. Ἡ γὰρ ἀπειρία καὶ σφόδρα ἀγνοια τῶν ἀκουόντων περὶ ὧν ἂν οὕτως ἔχωσι πολλὴν εὐπορίαν παρέχεσθον τῷ μέλλοντι λέγειν τι περὶ αὐτῶν· περὶ δὲ δὴ θεῶν ἵστε μὲν ὥς ἔχομεν, ἵνα δὲ σαφέστερον δ λέγω δηλώσω, τῇδὲ μοι συνεπίσπευθε. Μίμησιν μὲν γὰρ δὴ καὶ ἀπεικασίαν τὰ παρὰ πάντων ἡμῶν δηθέντα χρεῶν που γενέσθαι· τὴν δὲ τῶν γραφένων εἰδωλοποιίαν περὶ τὰ θεῖά τε καὶ τὰ ἀνθρώπινα σώματα ἵγνομένην ἴδωμεν ῥησιγώνης
- C τε πέρι καὶ χαλεπότητος πρὸς τὸ τοῖς ὁρῶσι δοκεῖν ἀποχρώντως μεμιῆσθαι, καὶ κατοψόμεθα, διτι γῆν μὲν καὶ ὄρη καὶ ποταμούς καὶ ὕλην οὐρανόν τε ζῦμπαντα καὶ τὰ περὶ αὐτὸν ὄντα καὶ ἴοντα πρῶτον μὲν ἀγαπῶμεν ἂν τίς τι καὶ βραχὺ πρὸς ὁμοιότητα αὐτῶν ἀπομιμεῖσθαι δυνατὸς ᾗ, πρὸς δὲ τούτοις, ὅτε οὐδὲν εἰδότες ἀκριβὲς περὶ τῶν τοιούτων, οὔτε ἐξετάζομεν οὔτε ἐλέγχομεν τὰ γεγραμμένα, σκια-

1. Δηλαδή νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ φανήτε σὲ μένα πολὺ συγκαταβατικοί.

2. Ὁ Κριτίας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ὁμιλίας του τονίζει πὼς πρόκειται ν' ἀναπτύξῃ θέμα πολὺ δύσκολο καὶ γι' αὐτὸ ζητεῖ ἀπὸ τὰ πρὶν τὴν ἐπίκειαι τῶν ἀκροατῶν του. Κάμνει μάλιστα καὶ τὴν παρατήρησιν, πὼς αὐτὰ κατὰ πρόκειται νὰ ἐκθέσῃ ἔχουν μεγαλύτερη σοβαρότητα καὶ εἶναι πιὸ δυσκολονόητα ἀπὸ καίνα πού ἀνέπτυξε ὁ Τίμαιος. Ὁ Κριτίας δηλαδή δηλώνει ἀπὸ τὰ πρὶν πὼς τὸ δικό του θέμα ἔχει πιὸ πολὺ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὸ θέμα γιὰ τὴ γένεσιν τοῦ κόσμου (κοσμογονία) πού ἀνέπτυξε πρῶτοντα ὁ Τίμαιος.

3. Τὸ νόημα εἶναι θαρρῶ τοῦτο: Μὴ τὸ νὰ μὴν ἔχουν ἀπὸ τὰ πράγματα ἀποδείξεις.

4. Δηλαδή ὁ ὁμιλητὴς αὐτὸς δὲν προσέχει τὸ τί θὰ πῇ, ἐπειδὴ ἔρει πὼς τὸ ἀκροατήριό του εἶναι ἀγράμματο καὶ ἀστοχεῖωτο.

λοῦσες γιὰ πολὺ σπουδαῖα ζητήματα, τὸ ἴδιο κι' ἐγὼ τώρα ζητῶ ἀπὸ σᾶς. Ἀπαιτῶ μάλιστα νὰ φανῇτε ἀκόμα πιὸ πολὺ σὲ μένα συγκαταβατικοί, γιὰ κείνα ποὺ πρόκειται νὰ πῶ. Ἄν καὶ ξέρω πὼς πρόκειται νὰ σᾶς παρακαλέσω γιὰ χάρη ποὺ σχεδὸν μὲ παρουσιάζει μεγάλο ἐγωϊστὴ καὶ χωριάτη, ὥστόσο πρέπει νὰ κάμω αὐτὸ ποὺ λέγω¹.

Γιατὶ, τὸ ὅτι μὲν ἐκεῖνα ποὺ εἶπες ἐσὺ δὲν τὰ εἶπες καλά, ποῖος λογικὸς ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τὸ ἰσχυρισθῇ; Τὸ ὅτι δὲ ἐκεῖνα ποὺ θὰ πῶ ἐγὼ πρέπει νὰ τύχουν (ἀπὸ μέρους σας) μεγαλύτερης ἐπιείκειας, γιατί εἶναι δυσκολώτερη ἢ ἀνάπτυξή τους, αὐτὸ θὰ προσπαθῶ (τώρα) κάπως νὰ ἀποδείξω². Ὅταν, Τίμαιε, κἀνὴ κανεὶς λόγο στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τοὺς θεοὺς, πιὸ εὐκολο εἶναι νὰ φαίνεται πὼς καλὰ τὰ λέει, παρὰ ὅταν μιλῇ κανεὶς σὲ μᾶς (ἐδῶ) γιὰ τοὺς θνητούς. Γιατὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν πείρα³ τῶν πραγμάτων καὶ μὲ τὸ νὰ εἶναι πάρα πολὺ ἀγράμματοι, ἐκεῖνοι ποὺ ἀκοῦνε, δὲν μποροῦν νὰ κρίνουν ἂν εἶναι ἔτσι ποὺ τὰ λέει ὁ ὁμιλητὴς καὶ γι' αὐτὸ σὲ κείνον ποὺ πρόκειται νὰ πῇ κάτι γιὰ τοὺς θεοὺς τὸν διευκολύνουν πολὺ στὴν ὁμιλία του⁴. Σχετικὰ δὲ μὲ τοὺς θεοὺς, ξέρετε ἀκριβῶς σὲ ποῖο συμπέρασμα καταλήξαμε· γιὰ νὰ κάμω δὲ καθαρώτερη τὴ σκέψη μου, παρακαλῶ νὰ προσέξετε σὲ τοῦτο ἐδῶ ποὺ θὰ πῶ. Σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπαμε καὶ παραδεχθήκαμε, ὅλα (ὅσα βλέπουμε νὰ ὑπάρχουν)⁵ εἶναι ἀνάγκη βέβαια νὰ εἶναι μίμηση καὶ ἀντίτυπο κάποιου πράγματος⁶. Γιὰ τῶν ζωγράφων δὲ τὴν τέχνη, ποὺ νὰ ἀπεικονίζουσιν σκηνὲς ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπινα σώματα, βλέπουμε μὲ πόση εὐκολία ἢ καὶ δυσκολία δοκιμάζουν νὰ τὰ μιμοῦνται, ὥστε ὅσοι βλέπουν καὶ εἰκόνες τους, νὰ νομίζουν πὼς μοιάζουν ἀρκετά. Θὰ ἰδοῦμε δὲ ἀκόμα πῶς, ἂν κανένας τὰ καταφέρῃ νὰ ζωγραφίσῃ τὴ γῆ καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὰ ποτάμια καὶ τὰ δάση καὶ ὅλο τὸν οὐρανὸ καὶ ὅσα βρίσκονται πάνω σ' αὐτὸν καὶ περιστρέφονται, στὴν ἀρχὴ μὲν εὐχαριστοῦμεθα ἂν ἡ ζωγραφικὴ μοιάζῃ ἔστω καὶ λιγάκι μὲ τὴν πραγματικότητα, κι' ἀκόμα ἐπειδὴ δὲν ξέρουμε τίποτα μὲ ἀκρίβεια γι' αὐτὰ τὰ πράγματα, γι' αὐτὸ οὐτε παρατηροῦμε μὲ προσοχή, οὔτε ἐλέγχομε (στὶς λεπτομέρειάς τους) τοὺς

5. Τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου τὰ φαινόμενα.

6. Τοῦ «Ὀντος Ὀντος», δηλαδὴ τῆς Ἰδέας. Ἐδῶ δὲ Πλάτων παρουσιάζει τὸν Κριτία ἰδσοκράτη, ποὺ δὲν εἶναι καθόλου σωστό, γιατί ὁ Κριτίας δὲν εἶχε ποτὲ τέτοιες ἀντιλήψεις γιὰ τὴ γένεση καὶ οὐσταση τοῦ κόσμου.

D γραφίᾳ δὲ ἀσαφεῖ καὶ ἀπατηλῷ χρώμεθα περὶ αὐτά· τὰ δὲ
 ἡμέτερα ὁπότεν τις ἐπιχειρῇ σώματα ἀπεικάζειν, ὀξέως αἰ-
 σθανόμενοι τὸ παραλειπόμενον διὰ τὴν αἰ ξύνοικον κατα-
 νόησιν χαλεποὶ κριταὶ γιγνόμεθα τῷ μὴ πάσας πάντως τὰς
 ὁμοιότητας ἀποδιδόντι. Ταῦτόν δὴ καὶ κατὰ τοὺς λόγους
 ἰδεῖν δεῖ γιγνόμενον, ὅτι τὰ μὲν οὐράνια καὶ θεῖα ἀγαπώ-
 μεν καὶ σμικρῶς εἰκότα λεγόμενα, τὰ δὲ θνητὰ καὶ ἀνθρώ-
 E πινα ἀκριβῶς ἐξετάζομεν. Ἐκ δὴ τοῦ παραχρῆμα νῦν λε-
 γόμενα, τὸ πρόπον ἂν μὴ δυνώμεθα πάντως ἀποδιδόναι,
 συγγιγνώσκειν χρεών· οὐ γὰρ ὥς ῥάδια τὰ θνητὰ ἀλλ' ὥς
 108 χαλεπὰ πρὸς δόξαν ὄντα ἀπεικάζειν δεῖ διανοεῖσθαι. Ταῦτα
 δὴ βουλόμενος ὑμᾶς ὑπομῆσαι, καὶ τὸ τῆς συγγνώμης οὐκ
 ἔλαττον ἀλλὰ μείζον αἰτῶν περὶ τῶν μελλόντων ἐξηθήσε-
 σθαι, πάντα ταῦτα εἶρηκα, ὦ Σώκράτες. Εἰ δὴ δικαίως
 αἰτεῖν φαίνομαι τὴν δωρεάν, ἐκόντες δίδοτε.

II. ΣΩ. Τί δ' οὐ μέλλομεν, ὦ Κριτία, δίδοναι; Καὶ
 πρὸς γ' ἔτι τρίτῳ διδόσθω ταῦτόν τοῦτο Ἐρμοκράτει παρ'
 ἡμῶν. Δῆλον γάρ, ὥς ὀλίγον ὕστερον, ὅταν αὐτόν δέῃ λέ-
 B γειν, παραιτήσεται καθάπερ ὑμεῖς· ἔν' οὖν ἑτέραν ἀρχὴν
 ἐκπορίζεται καὶ μὴ τὴν αὐτὴν ἀναγκασθῇ λέγειν, ὥς ὑπαρ-
 χούσης αὐτῷ συγγνώμης εἰς τότε οὕτω λεγέτω. Προλέγω

1. Αὐτὸ γίνονταν στὰ γυμναστήρια, παλαιῖστρος κλπ. Ὁ Πλάτων
 ἐδῶ ἔχει ὑπ' ὄψιν τοῦ μάλλον τὸν ἀθηναϊκὸ βίον. Ὅπως ξέρομεν δὲ
 οἱ Ἀθηναῖοι (καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες) ἔδιναν μεγάλη σημασία στὰ
 ὥραια σώματα. Μὲ τὸ νὰ εἶναι δὲ οἱ γυναῖκες τοὺς κλειδομανταλω-
 μένες στὸ σπίτι, σιγὰ σιγὰ, ἀρχισαν νὰ ἀρέσκωνται στὴν δημοφλοφι-
 λία (παιδρασία κλπ.). Τὸ γυναικεῖο σῶμα δὲν τὸ ἔβλεπαν καὶ δὲν
 μποροῦσαν νὰ θαυμάσουν τίς γραμμές του. Οἱ ἐλεύθεροι Ἀθηναῖοι
 (κ' ἐννοοῦμε τοὺς πλουσίους) ἐξημεροβραδιάζονταν στὴν ἀγορὰ καὶ στὰ
 γυμναστήρια. Ἐκεῖ λοιπόν ἐβλεπαν τὰ παιδιὰ νὰ παλαίβουν, νὰ παί-
 ζουν, νὰ γυμνάζωνται κλπ. Ὁ τέτοιος συγχρωτισμὸς τοὺς μὲ τὰ γυμνὰ
 κορμιά τῶν νέων τοὺς τράβηξε στὴν παιδρασία, πού σιγὰ σιγὰ κα-
 θιερώθηκε καὶ ἐπεβλήθηκε σὰν θεσμός, ὥστε καὶ ποιητὲς καὶ φιλό-
 σοφοι, σὰν τὸ Σοφοκλῆ, Σωκράτη, Πλάτωνα κλπ. νὰ δικαιώνουν πό-
 τε ἄμεσα πότε ἔμμεσα τὸ θεσμὸ αὐτόν καὶ πολλὰς φορὲς καὶ ἔμ-
 πρακτα νὰ τὸν ἐπιδοκιμάζουν.

2. Δηλαδή στίς συζητήσεις πού κάνομεν.

3. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτῇ τοῦ Κριτία, στὴν ἀποφῆ πού ἔθεος εὐθύς

ζωγραφικούς πίνακες. Μᾶς φτάνει δηλ. ἓνα ὄχι καὶ πολὺ καθαρὸ καὶ πιστὸ σκίτσογράφημα (τῆς πραγματικότητος). Ἄμα δὲ πάλι κανεῖς καταπιαστὴ νὰ ζωγραφίσῃ ἀνθρώπινα σώματα, τότε ἐπειδὴ κάθε μέρα ἔχομε ἄμεση ἀντίληψη τῆς μορφῆς τῶν 'καταλαβαίνουμε ἁμέσως καὶ τὴν πιδ παραμικρὴ ἔλλειψη (καὶ ἀτέλεια) τῆς εἰκόνος καὶ γινόμεσθε αὐστηροὶ κριτὲς τοῦ ζωγράφου ποὺ δὲν παρέστησε (στὸν πίνακά του τὸ ἀνθρώπινο σῶμα) ὥστε νὰ μοιάζῃ σὲ ὅλα μὲ τὸ μοντέλο του. Τὸ ἴδιο λοιπὸν πρᾶγμα μποροῦμε νὰ παρατηρήσουμε πὼς γίνεται καὶ στὶς ὀμιλίς μας '. Γιὰ τὰ μὲν δηλαδὴ θεία καὶ οὐράνια πράγματα μένουμε εὐχαριστημένοι καὶ ὅταν ἀκόμη τὰ ἀναπαριστάνῃ κανεῖς ἔτσι ποὺ νὰ ἔχουν μικρὴ ὁμοιότητα μὲ τὴν πραγματικότητα, γιὰ τὰ ἄλλα δὲ πράγματα, ποὺ εἶναι φθαρτὰ καὶ ἀνθρώπινα, τὰ παρατηροῦμε σ' ὅλες τους τὶς λεπτομέρειες '. Ἐπειδὴ λοιπὸν θὰ μιλήσω τώρα ἐκ τοῦ προχείρου, ἂν δὲν μπορέσω νὰ παραστήσω ἀκριβῶς τὰ πράγματα σὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειές τους, πρέπει νὰ μὲ συγχωρήσετε, γιὰτὶ πρέπει νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψῃ πὼς δὲν εἶναι εὐκόλο, μὰ δύσκολο ἴσα ἴσα, νὰ παριστάνῃ κανεῖς τὰ θνητὰ (πράγματα) ὅπως πραγματικὰ εἶναι. Αὐτὰ λοιπὸν θέλοντας νὰ σὰς ὑπενθυμίσω καὶ (θέλοντας) νὰ ζητήσω ἀπὸ σὰς, γιὰ ὅσα πρόκειται νὰ πῶ, ὄχι τὸ μικρότερο μέρος τῆς ἐπιεικειᾶς σας, μὰ τὸ μεγαλύτερο, γι' αὐτὸ εἶπα ὅλα αὐτά, Σωκράτη. Ἄν λοιπὸν σὰς φαίνωμαι πὼς δίκαια ζητῶ ἀπὸ σὰς αὐτὸ τὸ χάρισμα, ὅσote μου το μὲ (ὅλη) σας τῇ θέλησῃ.

II. ΣΩΚΡΑΤΗΣ.—Γιὰτὶ νὰ μὴ σοῦ τὸ δώσουμε, Κριτία ; Ἄς τὸ δώσουμε ἀκόμα καὶ σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν Ἑρμοκράτη ἀπὸ τὴν παρέα μας, γιὰ νὰ μιλήσῃ τρίτος. Εἶναι βέβαια φανερό πὼς ὕστερα ἀπὸ λίγο ἄμα ἔρθῃ ἡ σειρά του νὰ μιλήσῃ κι' αὐτός, θὰ μᾶς ζητήσῃ τὰ ἴδια γιὰ τὰ ὅποια μᾶς παρακαλεῖτε καὶ σεῖς. Γιὰ νὰ ἐπινοήσῃ λοιπὸν ἄλλο προσόμιο καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀναγκασθῇ νὰ πῇ τὰ ἴδια (ποὺ εἶπες καὶ σὺ) ἄς μιλήσῃ τότε ἔτσι, σὰν νὰ τοῦ ἔχῃ προκαταβολικὰ

ἔξ ἀρχῆς πὼς τάχα τὸ δικό του θέμα εἶναι πολὺ δύσκολο, κρύβει, ἔντεχνα βέβαια, καὶ τὴν ἀποδοκιμασίαν του σὲ ὅσα ἀνέπτυξε γιὰ τὴ γένεσιν τοῦ κόσμου ὁ Τίμαιος. Δηλαδὴ ἐδῶ ὁ Κριτίας μὲ τρόπο λέει πὼς δὲν ὑπάρχει κριτήριον σταθερὸ γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ κρίνουμε ἐκεῖνα ποὺ εἶπε ὁ Τίμαιος γιὰ τὴν κοσμογονίαν, γιὰτὶ δὲν ἔχομε ἄμεση ἀντίληψη τῶν θετικῶν πραγμάτων. Ὁ Πλάτων λοιπὸν βάζοντας τὸν Κριτία νὰ πῇ αὐτὰ ποὺ εἶπε ὡς ἐδῶ καὶ κλοντᾷ τὸν καὶ ἰσοκράτη, κλονίζει συθέμελα τὴν ὀμιλίαν ποὺ ἔκανεν ὁ Τίμαιος.

γε μήν, ὦ φίλε Κριτία, σοὶ τὴν τοῦ θεάτρον διάνοιαν, ὅτι θαυμασιῶς ὁ πρότερος εὐδοκίμηκεν ἐν αὐτῷ ποιητής, ὥστε τῆς συγγνώμης δεήσει τινός σοι παμπόλλης, εἰ μέλλεις αὐτὰ δυνατὸς γενέσθαι παραλαβεῖν.

ΕΡ. Ταῦτόν μὴν, ὦ Σώκρατες, κάμοι παραγγέλλεις
 C ὅπερ τῷδε. Ἄλλὰ γὰρ ἀθνημοῦντες ἄνδρες οὐπω τρόπαιον ἔσποιησαν, ὦ Κριτία· προΐεναι τε οὖν ἐπὶ τὸν λόγον ἀνδρείως χρή, καὶ τὸν Παιῶνά τε καὶ τὰς Μούσας ἐπικαλούμενον τοὺς παλαιοὺς πολίτας ἀγαθοὺς ὄντας ἀναφαίνειν τε καὶ ὕμνεῖν.

ΚΡ. ὦ φίλε Ἑρμόκρατες, τῆς ὑστέρας τεταγμένος, ἐπίπροσθεν ἔχων ἄλλον, ἔτι θαρρεῖς. Τοῦτο μὲν οὖν οἷόν
 D ἔστιν, αὐτό σοι τάχα δηλώσει· παραμυθουμένῳ δ' οὖν καὶ παραθαρσύνοντί σοι πειστέον, καὶ πρὸς οἷς θεοῖς εἶπες τοὺς τε ἄλλους κλητέον καὶ δὴ καὶ τὰ μάλιστα Μνημοσύνην. Σχεδὸν γὰρ τὰ μέγιστα ἡμῖν τῶν λόγων ἐν ταύτῃ τῇ θεῷ πάντ' ἔστί· μνησθέντες γὰρ ἱκανῶς καὶ ἀπαγγεΐλαντες τὰ ποτε ξηθέντα ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ δεῦρο ὑπὸ Σόλωνος κομισθέντα σχεδὸν οἶδ' ὅτι τῷδε τῷ θεάτρῳ δόξομεν τὰ προσήκοντα μετρίως ἀποτετελεκέναι. Τοῦτ' οὖν αὐτὸ ἤδη δραστέον, καὶ μελλήτεον οὐδὲν ἔτι.

E III. Πάντων δὴ πρῶτον μνησθῶμεν, ὅτι τὸ κεφάλαιον ἦν ἐνακισχίλια ἔτη, ἀφ' οὗ γεγονώς ἐμηνύθη πόλεμος τοῖς θ' ὑπὲρ Ἑρακλείας στήλας ἔξω κατοικοῦσι καὶ τοῖς ἐντός

1. Τὸ κείμενον ἔχει π ο ι η τ ή ς, γινῆτι δ Σωκράτης παρουσιάζει τὴν ὁμιλίαν οὗ νὰ γίνεται μέσα σὲ θέατρο. Ἄν τηροῦσα ὁμῶς πιστὰ τῇ φρασολογίᾳ τοῦ κειμένου δὲν θὰ ἦταν εὐκόλῳ νὰ γίνη κατανοητὴ ἡ μετάφρασή μου στὸ σημεῖο αὐτό. Ὁμιλητὴ ἐδῶ ἔννοεῖ τὸν Τίμαιο. Τὰ ὅσα «εἶπε» ὁ Τίμαιος βρίσκονται στὸν ὁμώνυμο διάλογο τοῦ Πλάτωνος, γιὰ τὸν ὁποῖον κάναμε λόγο καὶ σὲ προηγούμενη σημείωση καὶ πρὸ πολλοῦ στὴν Ε ἰ σ α γ ω γ ῆ μας.

2. Ἡ μετάφρασή μου ἐδῶ εἶναι κάπως ἐλεύθερη ἀπόδοσης.

3. Ὁ Σωκράτης τὰ λέει αὐτὰ γιὰ νὰ προχωρήσῃ ἡ συζήτηση καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀρχίσῃ ὁ Τίμαιος νὰ ζητῇ «ἐξηγήσεις» ἀπὸ τὸν Κριτία. Μὲ αὐτὰ πού λέει ὁ Σωκράτης διευκολύνεται ἡ παραπέρα συζήτηση.

δοθῇ ἡ συγγνώμη μας. Σοῦ προλέγω ὁμως, φίλε Κριτία, τίς διαθέσεις τοῦ ἀκροατηρίου, ἐπειδὴ ὁ πρωτότερα ἀπὸ σένα ὁμιλητῆς ¹ τὰ κατὰφερε πολὺ καλὰ καὶ ἀνέπτυξε θαυμάσια τὸ θέμα του ², γι' αὐτό. ἂν πρόκειται μ' αὐτὰ πού θὰ πῆς νὰ θελήσης νὰ φανῇς ἀνώτερος ἀπὸ κείνον, θὰ σοῦ χρειασθῇ κάποια μεγαλύτερη (ἀπὸ μέρους τοῦ ἀκροατηρίου σου) συγγνώμη ³.

ΕΡΜΟΚΡΑΤΗΣ.—Τίς ἴδιες βέβαια συμβουλές πού δίνεις σέ τοῦτον ἐδῶ, Σωκράτη, δίνεις καὶ σέ μένα. Μὰ (ἔχε ὑπ' ὄψῃ σου), Κριτία, πὼς ἀκόμα ὡς τὰ τώρα, ἀνθρωποὶ πού δὲν ἔχουν σθένος δὲν ἔστησαν τρόπαιο νίκης. Πρέπει λοιπὸν (νὰ μὴ διστάζης) καὶ νὰ προχωρήσης στὸ θέμα τῆς ὁμιλίας σου παλληκαρίσια, ἀφοῦ (πρῶτα) παρακαλέσης νὰ σοῦ σταθοῦν βοηθοὶ ὁ Ἀπόλλων ⁴ καὶ οἱ Μοῦσες, καὶ παραστήσης καὶ ἐξυμνήσης τοὺς παλαιοὺς συμπολίτες μας πὼς ὑπῆρξαν ἀγαθοί.

ΚΡΙΤΙΑΣ.—Φίλε μου Ἑρμοκράτη, ἐπειδὴ εἶναι ἡ σειρά σου νὰ μιλήσης αὔριο καὶ θὰ μιλήσῃ ἄλλος πρὶν ἀπὸ σένα, γι' αὐτὸ ἔχεις ἀκόμα κουράγιο. Τί λογῆς ὁμως εἶναι αὐτὸ τὸ θάρρος πού ἔχεις, μόνος σου γρήγορα θὰ τὸ καταλάβῃς ⁵. Μιὰ ὁμως πού μᾶς παρηγορεῖς καὶ μᾶς δίνεις κουράγιο, ἄς σέ ὑπακούσουμε καὶ μαζὶ μὲ τοὺς θεοὺς πού ἀνέφερες, ἄς προσκαλέσουμε (βοηθοὺς μας) καὶ τοὺς ἄλλους καὶ μάλιστα ξεχωριστὰ τῇ Μνημοσύνῃ. Γιατὶ σχεδὸν τὸ πιδὸν πολὺ μέρος τῆς ὁμιλίας μου, τὸ πᾶν ἀπ' αὐτῇ τῇ θεᾷ ἐξαρτᾶται. Ἐπειδὴ ἂν θυμηθῶ τὰ πιδὸν πολλὰ καὶ ἀναφέρω ἐκεῖνα πού κάποτε διηγούντανε οἱ ἱερεῖς (τῆς Αἰγύπτου) καὶ πού τὰ ἔφερε σέ μᾶς ἐδῶ ὁ Σόλων, τὸ ξέρω σχεδὸν ὅτι σέ τοῦτο τὸ ἀκροατήριον θὰ φανῶ πὼς τὰ ὅσα ἔπρεπε νὰ πῶ, τὰ εἶπα ἀρκετὰ καλὰ. Αὐτὸ λοιπὸν πρέπει νὰ κάνω τώρα καὶ καθόλου ἄς μὴν ἄργοπορῶ (νὰ μῶλον στὸ κύριο θέμα μου).

III. Ἀπὸ ὅλα λοιπὸν τὸ πρῶτον πού πρέπει νὰ ξαναθυμηθοῦμε εἶναι, πὼς ὅλα ὅλα πέρασαν ἐννιὰ χιλιάδες χρόνια ἀπὸ τότε πού κηρύχθηκε ὁ πόλεμος ἀνάμεσα σέ κείνους πού κατοικοῦν ἔξω ἀπὸ τοὺς στόλους τοῦ Ἑρακλῆ καὶ σέ

4. Π α ι ὦ ν=ἐδῶ ἐπίθετο τοῦ Ἀπόλλωνος. Κατὰ τὴν μυθολογίαν (βλ. Π α υ σ α ν (ο υ I, 34, 3) ὁ Ἀπόλλων λατρεύονταν στὴν Ἀττικὴ (καὶ κυρίως στὸν Ὠρωπὸ) μὲ τὸ ἐπίθετο-ἐπώνυμον Π α ι ὦ ν.

5. Ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα νὰ μιλήσης καὶ ν' ἀναπτύξης τὸ θέμα σου.

πᾶσιν· ὃν δεῖ νῦν διαπεραίνειν. Τῶν μὲν οὖν ἦδε ἡ πόλις
 ἄρξασα καὶ πάντα τὸν πόλεμον διαπολεμήσασα ἐλέγετο, τῶν
 δ' οἱ τῆς Ἀτλαντίδος νήσου βασιλεῖς, ἦν δὴ Λιβύης καὶ
 Ἀσίας μείζω νῆσον οὖσαν ἔφαμεν εἶναι ποτε, νῦν δὲ ὑπὸ
 109 σεισμῶν οὖσαν ἄπορον πηλὸν τῆς ἐνθὲνδε ἐκπλέουσιν ἐπὶ τὸ
 πέραν πέλαγος ὥστε μηκέτι πορεύεσθαι κωλυτὴν παρα-
 σχεῖν. Τὰ μὲν δὴ πολλὰ ἔθνη βάρβαρα, καὶ ὅσα Ἑλλήνων
 ἦν γένη τότε, καθ' ἕκαστα ἡ τοῦ λόγου διέξοδος οἶον ἀνειλ-
 λομένη τὸ προστυχὸν ἑκασταχοῦ δηλώσει· τὸ δὲ Ἀθηναίων
 τε τῶν τότε καὶ τῶν ἐναντίων, οἷς διεπολέμησαν, ἀνάγκη
 κατ' ἀρχὰς διελθεῖν πρῶτα, τὴν τε δύναμιν ἐκατέρων καὶ
 τὰς πολιτείας. Αὐτῶν δὲ τούτων τὰ τῆδε ἔμπροσθεν προτι-
 μητέον εἰπεῖν. Θεοὶ γὰρ ἅπασαν γῆν ποτὲ κατὰ τοὺς τό-
 110 πους διελάγχανον, οὐ κατ' ἔριν· οὐ γὰρ ἂν ὁρθὸν ἔχοι λό-
 γον θεοὺς ἀγνοεῖν τὰ πρόποντα ἑκάστοις αὐτῶν, οὐδ' αὖ
 γινώσκοντας τὸ μᾶλλον ἄλλοις προσῆκον τοῦτο ἐτέρους αὐ-
 τοῖς δι' ἐρίδων ἐπιχειρεῖν κτᾶσθαι· δίκης δὴ κλήροις τὸ φί-
 λον λαγχάνοντες κατόκιζον τὰς χώρας, καὶ κατοικίσαντες,
 οἶον νομῆς ποίμνια, κτήματα καὶ θρέμματα ἑαυτῶν ἡμᾶς

1. Ἐννοεῖ τοὺς κατοίκους τῆς Μεσογείου.

2. Αἱ Ἀθηναὶ δηλαδὴ.

3. Ὑπονοεῖ τὰ ὅσα εἰπώθηκαν κατὰ τὴν ὁμιλίαν ποῦ ἀποτελεῖ τὸ διάλογο «Τίμαιος».

4. Ἀφρικὴ.

5. Στὸν καλούμενον σήμερον Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Βέβαια σήμερον δὲν εἶναι τὰ μέρη αὐτὰ ρηχὰ καὶ ὁλολάσπη, ἀφοῦ περνοῦν μεγάλη βαπόρεια. Γιὰ νὰ ὑπάρχῃ ὁμως ἡ παράδοση αὕτη θὰ πῇ πὼς ἐκεῖνα τὰ χρόνια καὶ πολὺ κοντὰ στὴ στεριά ὑπῆρχε λάσπουριά ποῦ ἐμπόδιζε τὸ πέρασμα τῶν τριήρων. Ἄς μὴν ἐσχνοῦμε μάλιστα πὼς τὰ πλεούμενα τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἦταν μικρά καὶ πηγαινιαν γιὰλὸ γιὰλὸ καὶ ὅχι στ' ἀνοιχτά, ἔπως σήμερον τὰ βαπόρεια καὶ τὰ καράβια.

καίνουσ πού κατοικοῦν μέσα ἀπ' αὐτές ¹. Τὸν πόλεμο αὐτὸν πρέπει τώρα νὰ σᾶς ἱστορήσω ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Ἐκείνων λοιπὸν (πού κατοικοῦσαν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τοὺς στύλους τοῦ Ἑρακλῆ). τούτῃ ἐδῶ ἡ πολιτεία ² εἶχε τὴν ἀρχηγία, καὶ ὡς τὸ τέλος αὐτὴ κουμαντάριζε τὸν πόλεμο ὅπως ἔλεγαν (οἱ παλαιοί). Ἐκείνων δὲ πού κατοικοῦσαν ἔξω ἀπὸ τοὺς στύλους τοῦ Ἑρακλῆ, τὴν ἀρχηγία εἶχαν οἱ βασιλιάδες τοῦ νησιοῦ πού λέγονταν Ἀτλαντίς. Ἦταν δὲ τὸ νησί αὐτό, ὅπως εἶπαμε ³, στὰ παλιὰ τὰ χρόνια μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν Διούη ⁴ καὶ τὴν Ἀσία, τώρα δέ, ἐπειδὴ βυθίστηκε ὅτε-ρα ἀπὸ (μεγάλους) σεισμούς, ἄφησεν ἐκεῖ λασπουριά πού ἐμποδίζει ὅσους ταξιδεύουν μὲ πλεούμενα ἀπὸ τὴν ἐδῶ θάλασσα καὶ θέλουν νὰ περάσουν πρὸς τὸ ἔξω πέλαγος ⁵. Τοὺς μὲν λοιπὸν βρῆδάρους λαοὺς καὶ ὅσες φυλὲς Ἑλλήνων ὑπῆρχαν τότε ⁶ καθένα χωριστά, ἢ σειρὰ τῆς ὁμιλίας μου, σὰν νὰ σηκώνη ὅποιον βρῆ μπροστά της ἐδῶ κι' ἐκεῖ, θὰ τοὺς κάμῃ γνω-στούς. Γιὰ τοὺς τότε ὅμως Ἀθηναίους ⁷ καὶ γιὰ τοὺς ἔχθρους τοὺς πού κράτησαν καὶ ἀπὸ τίς δυὸ μεριεὲς τὸν πόλεμο εἶναι ἀνάγκη στὴν ἀρχὴ τοῦ λόγου μου νὰ ἀναφέρω προκαταβολικὰ (τὴ στρατιωτικὴ) δύναμη καὶ τῶν δύο παρατάξεων καὶ τὸ εἶδος τοῦ πολιτεύματός των.

Ἀπ' αὐτὰ πάλι πρέπει νὰ εἰπωθοῦν πρῶτα κατὰ προτίμηση τοῦτα ἐδῶ. Οἱ θεοὶ κάποτε ἔβαλαν σὲ κλῆρο τὰ διάφορα μέρη καὶ μοιράστηκαν ἀναμεταξύ τους ὅλη τὴ γῆ, χωρὶς νὰ φιλονικήσουν. (Καὶ τοῦτο βέβαια) γιὰτὶ δὲ θὰ ἦταν σωστὸ νὰ μὴ ξέρουν τί ἀνήκει στὸν καθένα τους, οὔτε πάλι ἐνῶ ξέρουν πῶς ἓνα πρᾶγμα ἀνήκει μᾶλλον στοὺς ἄλλους, αὐτοὶ μὲ καυγάδες νὰ προσπαθοῦν νὰ τὸ κάμουν δικό τους. Ἀφοῦ λοιπὸν μὲ τὸν κλῆρο δικαιώθηκαν καὶ πῆρε ὁ καθένας ἐκεῖνο πού ἐπιθυμοῦσε, ἐγκαταστήσανε στὰ μέρη αὐτὰ ἀνθρώπους καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐγκαταστήσανε, ἔπως οἱ τοσοπάνηδες κάνουν γιὰ τὰ κοπάδια τους, ἔτσι κι' αὐτοί, σὰν νὰ εἰ-

6. Πρέπει νὰ μὴ ξεχνοῦμε πῶς τὸν καιρὸ ἐκαῖνο ἡ ἀνθρωπολογία καὶ ἡ ἐθνογραφία ἦταν ἀγνωστες ἐπιστῆμες καὶ γι' αὐτὸ ὁ Πλάτων δὲν ξέρει πῶς ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ κατέβηκε καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴ χώρα πού ὠνομάσθηκε πρὸ ὅσων. Ἐ λ λ α ς, σὲ πολὺ ὅσων-ρώτερα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ἔγινε ὁ ἱστορούμενος παραπάνω «πόλεμος» χρόνια.

7. Σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπαμε στὴν προηγούμενη σημείωσή μας, οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἴσως νὰ εἶχαν ἄλλο ὄνομα στὰ παλιὰ ἐκεῖνα χρόνια. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ τοπωνύμιον Ἀ θ ῆ ν α ι εἶναι προελληνικό, πιθανὸ τὸ ὄνομα Ἀθηναῖοι νὰ εἶναι πολὺ παλιό.

- ἔτρεφον, πλὴν οὐ σώμασι σώματα βιαζόμενοι, καθάπερ
 C ποιμένες κτήνη πληγῇ νέμοντες, ἀλλ' ἢ μάλιστα εὐτροφον
 ζῶον, ἐκ προύμνης ἀπευθύνοντες οἷον οἶασι, πειθοῖ ψυχῆς
 ἐφαπτόμενοι κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν οὕτως ἄγοντες τὸ
 θνητὸν πᾶν ἐκυβέρων. "Ἄλλοι μὲν οὖν καὶ" ἄλλους τόπους
 κληρουχήσαντες θεῶν ἐκεῖνα ἐκόσμου, "Ἡφαιστος δὲ κοι-
 νὴν καὶ Ἀθηνᾶ φύσιν ἔχοντες, ἅμα μὲν ἀδελφὴν ἐκ ταύ-
 τοῦ πατρὸς, ἅμα δὲ φιλοσοφίᾳ φιλοτεχνίᾳ τε ἐπὶ τὰ αὐτὰ
 ἐλθόντες, οὕτω μίαν ἅμφω λήξιν τήνδε τὴν χώραν εἰλῆχα-
 τον ὡς οἰκίαν καὶ πρόσφορον ἀρετῇ καὶ φρονήσει πεφυ-
 D κυῖαν, ἄνδρας δὲ ἀγαθοὺς ἐμποιήσαντες αὐτόχθονας ἐπὶ
 νοῦν ἔθηκεσαν τὴν τῆς πολιτείας τάξιν· ὧν τὰ μὲν ὀνόματα
 σέσονται, τὰ δὲ ἔργα διὰ τὰς τῶν παραλαμβανόντων φθο-
 ρὰς καὶ τὰ μήκη τῶν χρόνων ἠφανίσθη. Τὸ γὰρ περιλειπό-
 μενον αἰεὶ γένος, ὥστερ καὶ πρόσθεν ἐρρήθη, κατελείπετο
 ὄρειον καὶ ἀγρόματον, τῶν ἐν τῇ χώρᾳ δυναστῶν τὰ ὀνό-
 ματα ἀκηκοὺς μόνον καὶ βραχέα πρὸς αὐτοῖς τῶν ἔργων.
 E Τὰ μὲν οὖν ὀνόματα τοῖς ἐκγόνοις ἐτίθεντο ἀγαπῶντες, τὰς
 δὲ ἀρετὰς καὶ τοὺς νόμους τῶν ἔμπροσθεν οὐκ εἰδότες, εἰ
 μὴ σκοτεινὰς περὶ ἐκάστων τινὰς ἀκοάς, ἐν ἀπορίᾳ δὲ τῶν
 ἀναγκαίων ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ὄντες καὶ αὐτοὶ καὶ παῖδες,
 πρὸς οἷς ἠπόρουσιν τὸν νοῦν ἔχοντες, τούτων πέρι καὶ τοὺς
 110 λόγους ποιούμενοι, τῶν ἐν τοῖς πρόσθεν καὶ πάλαι ποτὲ γε-
 γονότων ἡμέλουν. Μυθολογία γὰρ ἀναζητήσις τε τῶν πα-
 λαιῶν μετὰ σχολῆς ἅμ' ἐπὶ τὰς πόλεις ἐρχεσθον, ὅταν ἰδη-
 τὸν τισιν ἤδη τοῦ βίου τὰναγκαῖα κατεσκευασμένα, πρὶν

1. Δηλαδή τοὺς πρῶτους ἀνθρώπους ποὺ κατοίκησαν τὴν Ἀτ-
 τικὴν.

2. Ἐδῶ παραφράζω γιὰ ν' ἀποδώσω καλὰ τὸ νόημα τοῦ ἀρ-
 χαίου κειμένου, ἐπειδὴ ἡ κατὰ λέξιν μετάφραση δὲν στέκει.

3. Ἐννοεῖ τὰ ὅσα διηγήθηκα ὁ Κριτίας στὴν ἄλλη ὁμιλία του
 (βλ. Τίμαιος 21b καὶ παρ.).

4. Τοὺς παλιούς (ντόπιους) κατοίκους τῆς Ἀττικῆς.

5. Τὸ κείμενο λέει: «ἐμπήκαν μέσα στὰς πόλεις», γι' αὐτὸ πα-
 ράφρασα τὸ κείμενο γιὰ νὰ δώσω τὸ νόημα.

μαστε δική τους περιουσία και δικά τους ζωντανά, μᾶς κυβερνοῦν, χωρὶς ὅμως νὰ χρησιμοποιοῦν ἐναντίον μας σωματική βία, καθὼς κάνουν οἱ τσομπάνηδες στὰ ζᾶ των, πού τὰ πᾶνε στή βοσκή χτυπώντας τα. Μὰ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶναι πάρα πολὺ εὐκολοκυβέρνητο ζῷο (μᾶς κυβερνοῦν) ὅπως κυβερνοῦν τὸ πλοῖο ἀπὸ τὴν πρύμνη μὲ τὴ τιμόνι. "Ἔτσι (κι' αὐτοί) σύμφωνα μὲ τὶς ἐνδόμυχες διαθέσεις των ἐπιδρώντας μὲ τὴν πειθὴ στή ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο διευθύνοντας, κυβερνοῦσαν ὅλους τοὺς θνητούς. "Ἄλλοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς θεοὺς πού ἐπῆραν μὲ κλῆρο ἄλλα μέρη, τὰ ἔβαλαν τὰ μέρη ἐκεῖνα σὲ τάξη. Στὸν Ἥφαιστο δὲ καὶ στὴν Ἀθηνᾶ, ἐπειδὴ ἦταν ἀπὸ τὸ ἴδιο σόϊ καὶ εἶχαν τὰ ἴδια φυσικά, γιατί ἦταν μαζὶ καὶ ἀδέρφια ἀπὸ τὸν ἴδιο πατέρα, καὶ εἶχαν τὴν ἴδια κλίση καὶ στὴ μάθηση καὶ στὶς τέχνες, καὶ τοὺς δυὸ ἔλαχεν αὐτὴ ἐξω ἡ χώρα πού ἀπὸ τὴ φύση εἶναι φτιαγμένη νὰ εἶναι κατάλληλη καὶ ταιριαχτὴ στὴν ἀρετὴ καὶ στὴ φρονιμάδα τους. Ἀφοῦ δὲ ἔκαναν τοὺς νότιους κατοίκους ἁγαθοὺς (καλοὺς), τοὺς ἐμπνεύσανε τὴν ἰδέα πὼς πρέπει νὰ ὀργανώσουν ἡ τέλεια τὴν πολιτεία τους. Ἀπ' αὐτοὺς τοὺς (πρώτους κατοίκους) τὰ μὲν ὀνόματα ἔχουν σωθῇ, τὰ ἔργα τους ὅμως ἐξ αἰτίας τῶν καταστροφῶν πού ἔκαμαν (στὴ χώρα αὐτῇ) ἐκεῖνοι πού τοὺς διαδέχτηκαν, καὶ ἔνεκα τῆς πολυκαιρίας, χάθηκαν. Γιατὶ ἡ γενιὰ πού κάθε φορὰ ἀπόμεινε (σὲ τούτῃ τῇ χώρᾳ), καθὼς καὶ πιδ μπροστὰ εἰπώθηκε ἡ, ζοῦσε στὰ βουνὰ καὶ ἦταν ἀγράμματη καὶ τὸ μόνο πού πληροφοροῦνταν ἦταν τὰ ὀνόματα ἐκείνων πού ἐξουσιάζαν πρὶν ἀπ' αὐτοὺς τὸν τόπο, καὶ ἐξὸν ἀπ' αὐτὰ πληροφοροῦνταν πολὺ λίγα πράγματα ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν παλαιῶν κατοίκων. Τὰ μὲν λοιπὸν ὀνόματα τούτων εὐχαριστοῦντο νὰ τὰ δίνουν στὰ παιδιὰ τους, δὲν εἶχαν ὅμως ἰδέαν γιὰ τὶς ἀρετὲς καὶ τοὺς νόμους πού εἶχαν οἱ πρὶν ἀπ' αὐτοὺς κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὲς παραδόσεις πολὺ μπερδεμένες, πού ἐξ ἀκοῆς ἤξεραν γιὰ τὸν καθένα ἀπ' αὐτοὺς ἡ. Ἐπειδὴ δὲ στὸ πέρασμα πολλῶν γενεῶν, καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ παιδιὰ τους στεροῦνταγε καὶ τὰ πιδ χρειαζόμενα (γιὰ τὴ ζήσῃ τους), εἶχαν δὲ τὸ νοῦ τους σ' αὐτὰ πού τοὺς ἐλείπαν καὶ μόνο γι' αὐτὰ ἔκαναν κουδέντα ἱ' αὐτὸ δὲν τοὺς ἐμελλε καθόλου γιὰ κείνα πού ἐγίναν στὰ περασμένα καὶ στὰ παλιὰ χρόνια. Γιατὶ ἡ ἐξιστόρηση καὶ ἡ ἔρευνα τῶν παλαιῶν συμβάντων μὲ τὸν καιρὸ ἐγίναν ἀπασχόληση τῶν ἀνθρώπων τῶν πόλεων ἡ, ὅταν, δηλαδή, μερικοὶ ἄνθρωποι εἶχαν πιδ ἐξασφα-

- δὲ οὐ. Ταύτη δὴ τὰ τῶν παλαιῶν δνόματα ἄνευ τῶν ἔργων διασέσονται. Λέγω δὲ αὐτὰ τεκμαιρόμενος, ὅτι Κέκροπός τε καὶ Ἐρεχθίδας καὶ Ἐριχθονίου καὶ Ἐρυσίχθονος τῶν τε
- B ἄλλων τὰ πλεῖστα, ὅσα περ καὶ Θησέως τῶν ἄνω περὶ τῶν δνομάτων ἐκάστων ἀπομνημονεύεται, τούτων ἐκείνους τὰ πολλὰ ἐπονομάζοντας τοὺς ἱερέας Σόλων ἐφη τὸν τότε διηγέσθαι πόλεμον, καὶ τὰ τῶν γυναικῶν κατὰ τὰ αὐτά. Καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς θεοῦ σχῆμα καὶ ἄγαλμα, ὥς κοινὰ τότε ἦν τὰ ἐπιτηδεύματα ταῖς τε γυναιξὶ καὶ τοῖς ἀνδράσι τὰ περὶ τὸν πόλεμον, οὕτω κατ' ἐκείνον τὸν νόμον ὠπλισμένην τὴν
- C θεὸν ἀνάθημα εἶναι τοῖς τότε, ἐνδειγμα ὅτι πάνθ' ὅσα ξύννομα ζῶα θήλεα καὶ ὅσα ἄρρενα, τὴν προσήκουσαν ἀρετὴν ἐκάστω γένει πᾶν κοινῇ δυνατὸν ἐπιτηδεύειν πέφυκεν.
- IV. Ὡς δὲ δὴ τότε ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ τὰ μὲν ἅλλα ἐθνη τῶν πολιτῶν περὶ τὰς δημιουργίας ὄντα καὶ τὴν ἐκ τῆς γῆς τροφήν, τὸ δὲ μάχιμον ὑπ' ἀνδρῶν θείων κατ' ἀρχὰς ἀφορισθὲν ᾧκει χωρὶς, πάντα εἰς τροφήν καὶ παίδευσιν τὰ προσήκοντα ἔχον, ἴδιον μὲν αὐτῶν οὐδεὶς οὐδὲν
- D κεκτημένος, ἅπαντα δὲ πάντων κοινὰ νομίζοντες αὐτῶν, πέρα δὲ ἱκανῆς τροφῆς οὐδὲν ἀξιούντες παρὰ τῶν ἄλλων δέχεσθαι πολιτῶν, καὶ πάντα δὴ τὰ χθρὲς λεχθέντα ἐπιτηδεύματα ἐπιτηδεύοντες, ὅσα περὶ τῶν ὑποτεθέντων ἐροῦντο φυλάκων. Καὶ δὴ καὶ τὸ περὶ τῆς χώρας ἡμῶν πιθανὸν καὶ ἀληθὲς ἐλέγετο, πρῶτον μὲν τοὺς ὄρους αὐτὴν ἐν τῷ τότε ἔχειν ἀφωρισμένους πρὸς τὸν Ἰσθμὸν καὶ τὸ κατὰ τὴν ἄλλην ἡπειρον μέχρι τοῦ Κιθαιρώνα καὶ Πάρονθος τῶν
- E ἄκρων, καταβαίνειν δὲ τοὺς ὄρους ἐν δεξιᾷ τὴν Ὠρωπίαν

1. Αὐτὸ ποῦ λέει ἐδῶ ὁ Πλάτων εἶναι μιὰ ἀτράνταχτη ἀλήθεια καὶ μιὰ ἀπὸ τῆς βασικῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιὑποκρατικῆς κοινωνιολογίας. Ἐπίσης πρέπει νὰ σημειώσουμε πῶς οἱ ἄνθρωποι ποῦ πρῶτοι ἄρχισαν νὰ μελετοῦν τὰ περασμένα καὶ νὰ καταγράφουν τὰ παλιὰ συμβάντα ἦσαν οἱ ἱερεῖς.

2. Δηλαδὴ τὸν πόλεμο ἀνάμεσα τῶν ἔξω τῶν στύλων τοῦ Ἡρακλῆ κατοίκων καὶ τῶν κατοίκων τῆς Μεσογείου.

3. Δηλαδὴ τῆς Ἀθηνᾶς.

4. Τὸ ν ὁ μ ο ς τοῦ κειμένου σημαίνει ἐδῶ συνήθεια-ἔθιμον.

5. Ἐδῶ τὸ ἄ ρ ε τ ῆ σημαίνει προτέρημα, πλεονέκτημα, ἀξιοτήτα, ὑπεροχὴ στὸ εἶδος τοῦ κλπ.

λισμένα δλα δσα χρειάζονται για τή ζήση τους¹, πρωτύ-
τερα όμως δχι. Ἔτσι λοιπόν διασώθηκαν μόνο τὰ ὀνόματα
τῶν παλιῶν ἀρχόντων τῆς Ἀττικῆς, ἐνῶ τὰ ἔργα τους χά-
θηκαν (λησμονήθηκαν). Βγάζω δὲ αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ἀπὸ
τὸ ὅτι μὲ τὰ ὀνόματα καὶ τοῦ Κέκροπα καὶ τοῦ Ἐρεχθέα
καὶ τοῦ Ἐριχθονίου καὶ τοῦ Ἐρυσίχθονος καὶ μὲ τὰ πιδ
πολλὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα, δσα ἀναφέρονται σὰν παλαιότερα τοῦ
Θησέα, ὠνόμαζαν (τοὺς πρώτους ἀρχοντας τῆς Ἀττικῆς) κυ-
ρίως οἱ ἱερεῖς (τῆς Αἰγύπτου), καθὼς εἶπεν ὁ Σόλων, δταν
τοῦ διηγῆθηκαν αὐτὸν τὸν πόλεμο². Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο
δὲ διεσώθηκαν καὶ (τὰ παλιὰ) ὀνόματα τῶν γυναικῶν (τούτης
τῆς χώρας). Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τὸ παρουσιαστικὸ τῆς
θεάς³ καὶ τὸ ἀγαλμὰ τῆς (ἔχουν ἀντρίκιο σχῆμα), ἐπειδὴ
(ἐκείνον τὸν καιρὸ) τὰ πολεμικὰ ἔργα ἦταν κοινὰ καὶ στίς
γυναῖκες καὶ στοὺς ἄντρες. Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο, σύμφωνα μὲ
τὴ συνήθεια ἐκείνη⁴, ἡ θεὰ στολισμένη, ἦταν στοὺς τότε
(κατοίκους τῆς Ἀττικῆς) στολίδι· ἀπόδειξη πὼς δσα ζῶα
ζοῦν μαζί, θηλυκὰ καὶ ἀρσενικὰ, καθένα ἀπ' αὐτὰ ἀδια-
κρίτως φτιάχτηκε ἀπὸ τὴ φύση ἱκανὸ νὰ ἀσκῇ τὴν ἀρετὴ⁵
ποὺ ταιριάζει στὸ κάθε γένος χωριστά.

IV. Ἦσαν λοιπόν ἐγκατεστημένοι τότε σὲ τούτη τὴ
χώρα καὶ οἱ ἄλλες ομάδες τῶν πολιτῶν ποὺ ἀπασχολοῦν-
τανε μὲ τίς τέχνες καὶ στὸ νὰ προμηθεύωνται τὰ τρόφιμά
τους ἀπὸ τὴ γῆ. Ὅσο για τὴ «τάξη» τῶν πολεμιστῶν, αὐτὴ
ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ἄντρες ποὺ εἶχαν θεῖα καταγωγή. Ἡ
«τάξη» αὐτὴ ἐξ ἀρχῆς χωρίστηκε ἀπὸ τίς ἄλλες καὶ κατοί-
κουσε σὲ χωριστὸ μέρος, εἶχε δὲ δλα τὰ χρειαζόμενα για
τὴ συντήρηση καὶ μόρφωσή της. Κανεὶς ἀπ' αὐτὴ τὴν τάξη
δὲν εἶχε κανένα εἶδος ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, θεωροῦσαν δὲ δλα
τὰ πράγματα πὼς ἦταν κοινὰ σὲ ὅλην τὴν ομάδα καὶ δὲν
θεωροῦσαν καθόλου σωστὸ νὰ δέχωνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους πο-
λιτεῖς τίποτε ἄλλο, ἐξὸν ἀπὸ μπόλικο τρῶφιμα. Ἐκαμαν
δὲ ὅλες τίς δουλειές καὶ ἀσχολίες ποὺ εἶπαμε χθές, δηλαδὴ
ἐκεῖνα ποὺ εἶπαμε πὼς ἔκαναν οἱ διωρισμένοι φύλακες. Καὶ
ἔλεγαν ἀκόμη (οἱ ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου) για τὸν τόπο μας,
πρᾶγμα ποὺ εἶναι πολὺ πιθανό, καὶ πὼς τότε (ἡ χώρα μας)
εἶχε τὰ σύνορα της χωρισμένα πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἰσθμοῦ
καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἄλλης στεριᾶς ὡς τὸν Κιθαρόωνα καὶ
Πάρνηθα, καὶ πὼς τὰ σύνορα κατέβαιναν ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ
εἶχαν δεξιὰ τὸν Ὠρωπὸ καὶ ἀριστερὰ τὴ θάλασσα, καὶ ἐφθα-

ἔχοντας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ πρὸς θαλάττης ἀφορίζοντας τὸν
 Ἄσωνόν, ἀρετῇ δὲ πᾶσαν γῆν ὑπὸ τῆς ἐνθάδε ὑπερβάλλε-
 σθαι, διὸ καὶ δυνατὴν εἶναι τότε τρέφειν τὴν χώραν σιρα-
 τόπεδον πολὺ τῶν περιούκων. Μέγα δὲ τεκμήριον ἀρετῆς·
 τὸ γὰρ νῦν αὐτῆς λείψανον ἐνάμιλλον ἐστὶ πρὸς ἡντινοῦν τῷ
 111 πάμφορον εὐκαρπὸν τε εἶναι καὶ τοῖς ζώοις πᾶσιν εὐβοτον· τότε
 δὲ πρὸς τῷ κάλλει καὶ παμπλήθῃ ταῦτα ἔφερε. Πῶς οὖν
 δὴ τοῦτο πιστόν, καὶ κατὰ τί λείψανον τῆς τότε γῆς ὀρθῶς
 ἂν λέγοιτο; Πᾶσα ἀπὸ τῆς ἄλλης ἡπείρου μακρὰ προτεί-
 νουσα εἰς τὸ πέλαγος ὅλον ἄκρα κεῖται· τὸ δὴ τῆς θαλάττης
 ἀγγεῖον περὶ αὐτὴν τυγχάνει πᾶν ἀγχιβαθὲς ὄν. Πολλῶν
 οὖν γεγονότων καὶ μεγάλων κατακλυσμῶν ἐν τοῖς ἐνακισχι-
 λίοις ἔτεσι, τοσαῦτα γὰρ πρὸς τὸν νῦν ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρό-
 B νου γέγονεν ἔτη, τὸ τῆς γῆς ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις καὶ πά-
 θεσιν ἐκ τῶν ὑψηλῶν ἀπορρέον οὔτε χῶμα, ὥς ἐν ἄλλοις
 τόποις, προχοῖ λόγον ἄξιον ἀεὶ τε κύκλῳ περιρρέον εἰς βά-
 θος ἀφανίζεται. Λέλειπται δὴ, καθάπερ ἐν ταῖς μικραῖς
 νήσοις, πρὸς τὰ τότε τὰ νῦν ὅλον νοσήσαντος σώματος ὁσπᾶ,
 περιεργουικίας τῆς γῆς, ὅση πίειρα καὶ μαλακή, τοῦ λε-
 C πτοῦ σώματος τῆς χώρας μόνου λειφθέντος· τότε δὲ ἀκέ-
 ραιος οὔσα τα τε ὄρη γηλόφους ὑψηλοὺς εἶχε, καὶ τὰ φελ-
 λέας νῦν ὀνομασθέντα πεδία πλήρη γῆς πείρας ἐκέκμητο,
 καὶ πολλὴν ἐν τοῖς ὄρεσιν ὕλην εἶχεν, ἥς καὶ νῦν ἔτι φα-
 νερὰ τεκμήρια. Τῶν γὰρ ὄρων ἐστὶν ἃ νῦν μὲν ἔχει μελίτ-
 ταις μόναις τροφήν, χρόνος δ' οὐ πάμπολυς, ὅτε δένδρων
 αὐτόθεν εἰς οἰκοδομήσεις τὰς μεγίστας ξερψίμων τμηθέν-
 των στεγάσματ' ἐστὶν· ἔτι σᾶ. Πολλὰ δ' ἦν ἄλλ' ἡμερα ὑψη-
 λὰ δένδρα, νομὴν δὲ βοσκήμασιν ἀμήχανον ἔφερε· καὶ δὴ
 D καὶ τὸ κατ' ἐνιαυτὸν ὕδωρ ἐκαρποῦτο ἐκ Διός, οὐχ ὥς νῦν

1. Ἐννοεῖ τὸν Ὑμηττό.

ναν ὡς τὸν Ἀσωπὸ ποταμό. Σχετικὰ δὲ μὲ τὸ κάρπημα τοῦ-
του τοῦ τόπου, ἔλεγαν πῶς ξεπερνοῦσε κάθε ἄλλο μέρος· γι'
αὐτὸ καὶμποροῦσε νὰ τρέφῃ πολλὰ στρατεύματα ποῦ ἐρχον-
ταν ἀπὸ τὰ γύρω μέρη. Μεγάλῃ δὲ ἀπόδειξί τῆς γονιμότη-
τάς του εἶναι τοῦτο ἐδῶ : Τὸ μέρος ποῦ τοῦ ἀπέμεινε τώρα
μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ ὁποιαδήποτε ἄλλῃ χώρα καὶ ἀπὸ
τὴν ἀποψη τῆς γονιμότητος τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς
παραγωγῆς καλῶν καὶ πολλῶν γεννημάτων καὶ καρπῶν. καὶ
ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν πολλῶν καὶ καλῶν βοσκῶν γιὰ τὰ
κοπάδια. Τότε δὲ ἐξόν ἀπὸ τίς φυσικὰς καλλονέας τῆς ἐτρεφε
ἡ χώρα μας καὶ πλῆθος κοπάδια. Πῶς λοιπὸν ἐπιβεβαιώνον-
ται αὐτὰ καὶ γιὰτὶ μπορεῖ νὰ εἰπωθῇ πῶς πραγματικὰ εἶναι
ἀπομεινάρη τῆς τοτινῆς γῆς : (Νὰ γιὰτὶ). Ὅλος ὁ τόπος
μας ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπῃ στεριά χώνεται μέσα στὴ θάλασσα
καὶ εἶναι σὰν ἀκρωτήρι. Ὅλῃ δὲ ἡ γύρω σ' αὐτὴν θάλασσα
συμβαίνει νὰ ἔχῃ πολὺ βαθιὰ νερά. Ἐπειδὴ ἔμωζ ἔγιναν
πολλοὶ καὶ μεγάλοι κατακλυσμοὶ μέσα στὰ ἐννιά χιλιάδες
χρόνια—γιὰτὶ τόσα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε ὡς τὰ σήμερα—
τὸ χῶμα ποῦ μέσα στὰ χρόνια αὐτὰ καὶ στὸ διάστημα αὐτῶν
τῶν συμβάντων (τῶν κατακλυσμῶν κλπ.) δὲν ἐμαζεύονταν
πάνω στὸ ἔδαφος, ἔπως γίνονταν σ' ἄλλα μέρη, μὰ κάθε
φορὰ μπόλικο ἀπ' αὐτὸ τραβιόντανε πρὸς τὰ παραθαλάσ-
σια, χάνονταν μέσα στὰ βαθιὰ νερά τῆς θάλασσας. Ἐχουν
ἀπομεινὰ λοιπόν, ἔπως καὶ στὰ μικρὰ νησιά, τὰ τωρινὰ χῶ-
ματα, ποῦ, σχετικὰ μὲ κεῖνα ποῦ ἦταν τὸν παλιὸ καιρὸ,
φαίνονται σὰν κόκκαλα ἀρρωστημένου κορμιοῦ, ἐπειδὴ τὸ
γύρω γύρω χῶμα ἔσο ἦταν παχὺ καὶ μαλακὸ ἔφυγε καὶ
ἔμεινε μόνο ἡ ἀχαμνὴ γῆ. Στὸν παλιὸ ἔμωζ καιρὸ ἐπειδὴ
ὁ τόπος μας δὲν εἶχε χάσει τὰ χῶματά του ἀντὶ γιὰ ξε-
ροβοῦνῃα εἶχε ἀψηλοὺς λόφους γιομάτους χῶμα. Κεῖ αὐτὸς
ὁ πετρότοπος ποῦ σήμερα τόνε λένε φελλέα, τότε ἦταν γε-
μάτος ἀπὸ παχιὰ χῶματα καὶ τὰ βουνὰ ἦταν γεμάτα ἀπὸ
πολλὰ δάση, ἀπὸ τὰ ἑποῖα καὶ σήμερα ὑπάρχουν φανερά
σημάδια. Γιὰτὶ ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτά, μερικὰ ἔχουν σήμερα
μόνο γιὰ μελίσσια τροφή¹, δὲν εἶναι· δὲ καὶ πολλὸς καιρὸς
ποῦ κόπηκεν ἀπ' ἐκεῖ ξυλεῖα γιὰ μεγάλες οἰκοδομές,
ποῦ καὶ στὰ χρόνια μας ἀκόμα σώζονται οἱ (ξύλινες) σκεπές
τους. ποῦ δὲν εἶχαν πάθει τίποτε. Ὑπῆρχαν δὲ καὶ πολλὰ
ἄλλα ἡμερα καὶ μεγάλα δένδρα, καὶ πολλὰ βοσκοτόπια γιὰ
τὰ κοπάδια. Κεῖ ἀκόμα τὸ νερὸ ποῦ ἔπεφτε κάθε χρόνο, χά-
ρη στὸ Δία, τὸ ἐμάζεψε καὶ δὲν πῆγαινε χαμένο, καθὼς γί-

ἀπολλύσα ῥέον ἀπὸ ψιλῆς τῆς γῆς εἰς θάλατταν, ἀλλὰ πολλὴν ἔχουσα καὶ εἰς αὐτὴν καταδεχομένη, τῇ κεραμίδι στεύουσι γῇ διαταμιευομένη τὸ καταποθὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν ὕδωρ εἰς τὰ κοῖλα ἀφιεῖσα, κατὰ πάντας τοὺς τόπους παρέχειτο ἀφθονα κρηνῶν καὶ ποταμῶν νάματα, ὧν καὶ νῦν εἰ ἐπὶ ταῖς πηγαῖς πρότερον οὖσαις ἰερὰ λειμυμένα ἐστὶ σημεῖα, οἱ περὶ αὐτῆς ἀληθῆ λέγεται τὰ νῦν.

- Ε V. Τὰ μὲν οὖν τῆς ἄλλης χώρας φύσει τε οὕτως εἶχε, καὶ διεκεκόσμητο, ὥς εἰκός, ὑπὸ γεωργῶν μὲν ἀληθινῶν καὶ πρατιόντων αὐτὸ τοῦτο, φιλοκάλων δὲ καὶ εὐφυῶν, γῆν δὲ ἀρίστην καὶ ὕδωρ ἀφθονώτατον ἐχόντων καὶ ὑπὲρ τῆς γῆς ὥρας μετριώτατα κεκραμένας· τὸ δ' ἄστὺ κατοικισμένον ὧδ' ἦν ἐν τῷ τότε χρόνῳ. Πρῶτον μὲν τὸ τῆς ἀκροπόλεως εἶχε τότε οὐχ ὥς τὰ νῦν ἔχει. Νῦν μὲν γὰρ μία γενομένη 112 νῦξ ὕγρα διαφερόντως γῆς αὐτὴν ψιλὴν περιτέλλασα πεποίηκε, σεισμῶν ἅμα καὶ πρὸ τῆς ἐπὶ Δευκαλίωνος φθορᾶς τρίτου πρότερον ὕδατος ἐξαισίου γενομένου· τὸ δὲ πρὶν ἐν ἐτέρῳ χρόνῳ μέγεθος μὲν ἦν πρὸς τὸν Ἡριδανὸν καὶ τὸν Ἰλισὸν ἀποβεβηκυῖα καὶ περιειληφυῖα ἐντὸς τὴν Πύκνα καὶ τὸν Λυκαβητιδὸν ὄρον ἐκ τοῦ καταντικρὺ τῆς Πυκνὸς ἔχουσα, γεώδης δ' ἦν πᾶσα καὶ πλὴν ὀλίγων ἐπίπεδος ἄνωθεν.
- Β Ὡκεῖτο δὲ τὰ μὲν ἐξωθεν, ὑπ' αὐτὰ τὰ πλάγια αὐτῆς, ὑπὸ τῶν δημιουργῶν καὶ τῶν γεωργῶν ὅσοι πλησίον ἐγεώργουν· τὰ δ' ἐπάνω τὸ μάχιμον αὐτὸ καθ' αὐτὸ μόνον γένος περὶ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς Ἡφαίστου τε ἰερὸν κατοικήκειν, ὅλον μῖας οἰκίας κῆπον ἐνὶ περιβόλῳ προσπεριβεβλημένοι. Τὰ γὰρ πρὸς βορρᾶ αὐτῆς ὄκουν οἰκίας τινὰς καὶ ξυσσίτια χειμερινὰ κατασκευασάμενοι, καὶ πάντα, ὅσα πρόποντα ἦν τῇ κοινῇ πολιτείᾳ

νεται τώρα πού τρέχει πάνω στήν ἀχώματη γῆ καί πάει (δλο) στή θάλασσα. Μὲ τὸ νὰ εἶχε πολλὰ χῶματα τότε ἡ γῆ, τὸ νερὸ μαζευόνταν στὸ ὑπέδαφος καί ἀποθηκεύονταν ἐκεῖ, μέσο τῆς λάσπης πού σκέπαζε τὴ γῆ. Ἔτσι τὸ νερὸ (τῆς βροχῆς) τὸ ἔπινε ἡ γῆ γιατί τὸ ἀφήνε νὰ τρέχῃ ἀπὸ τὰ ψηλῶματα (στὰ χαμηλὰ μέρη) καί νὰ μαζεύεται στοὺς λάκκους. Καί σ' ὅλα τὰ μέρη ὑπῆρχαν πολλὰ καί τρεχούμενα βρυσικά καί ποταμίσια νερά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀπομείνει ἀκόμη, ἐκεῖ πού ἦταν πρὶν οἱ βρύσες, ἱερὰ σημάδια, γιὰ ν' ἀποδείχνουν πὺς ὅσα λέγονται τώρα γι' αὐτὴν (τὴν Ἀττικὴν) εἶναι ἀληθινά.

V. Τὰ ἐπίλοιπα λοιπὸν μέρη τῆς χώρας ἀπὸ τὴ φύση ἦταν τέτοια (ὅπως τὰ περιγράψαμε), καί καθὼς ἦταν ἐπόμενα, ἦταν καλλιεργημένα ἀπὸ πραγματικούς γεωργούς πού καταγίνονταν πάντα στήν Ἱδία δουλειά (σὴν καλλιέργεια τῆς γῆς), πού ἀγαποῦσαν τὸ καλὸ καί ἦταν ξυπνοί. Εἶχαν δὲ στὴν διάθεσή τους πολὺ καλὴ γῆ καί (ποτιστικά) νερά μπόλικα. Καί ὁ καιρὸς ἦταν σὴν κάθε ἐποχὴ καλός, οὔτε ἔκανε πολλὴ ζέστη, οὔτε καί πολὺ κρύο, καί ἡ πρωτεύουσα στὰ χρόνια ἐκεῖνα εἶχε τακτοποιημένους τοὺς κατοίκους τῆς κατὰ τοῦτον ἔδω τὸν τρόπο. Ἐν πρώτοις τὸ μέρος τῆς Ἀκρόπολης δὲν ἦταν τότε ὅπως εἶναι τώρα. Γιατί κάποτε ἔπαισε παρὰ πολλὴ βροχὴ καί ξέγδαρε ὅλο τὸ γύρω ἀπ' αὐτὴν χῶμα καί τὴν ἔκαμε γυμνή. Ἐγίναν δὲ ἀκόμα καί σεισμοὶ καί ἄλλη νεροποντή, ἡ τρίτη στὴ σειρὰ πρὶν γίνῃ (ὁ μεγάλος) κατακλυσμὸς τοῦ Δευκαλίωνα. Πρωτότερα ὅμως, σὲ ἄλλη ἐποχὴ, ἡ Ἀκρόπολις ἦταν τόσο μεγάλῃ, πού ἔφτανε ὡς τὸν Ἡριδανὸ καί τὸν Ἰλισσοῦ καί ἔπαιρνε μέσα καί τὴν Πνύκα καί εἶχε σύνορο τῆς τὸ Λυκαδηττὸ ἀπὸ τὸ ἀντικρινὸ μέρος τῆς Πνύκας. Ἦταν δὲ ὅλη σκεπασμένη μὲ χῶμα, καί ἔξδν ἀπὸ λίγα μέρη ἦταν στὸ πάνω μέρος ἰσιωμα. Καί κατοικοῦσαν στὰ ἀκρινά της μὲν μέρη καί ἀπὸ κάτω ἀπὸ τίς πλαγιές της, ἀπὸ τοὺς τεχνίτες καί τοὺς γεωργούς, ὅσοι καλλιεργοῦσαν τὰ ἐκεῖ κοντὰ μέρη της. Στὸ ἐπάνω δὲ μέρος μόνῃ ἡ (τάξη) τῶν πολεμιστῶν εἶχε τίς κατοικίες της ὁλόγυρα στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς καί τοῦ Ἡφαίστου, περιτριγυρισμένη μ' ἓνα τοῖχο σὰν τὸ μάντρωμα κήπου ἑνὸς σπιτιοῦ. Πρὸς τὰ βορεῖνὰ πάλι μέρη εἶχαν σπίτια κοινὰ (οἱ πολεμιστῆς) καί χειμωναίτικες ἐγκαταστάσεις, ὅπου ἔτρωγαν τὸ χειμῶνα ὅλοι μαζί, καί ἔφτιασαν στὸ μέρος αὐτὸ καί κάθε ἄλλο πού τοὺς χρειαζόνταν γιὰ νὰ μποροῦν

- C δι' οἰκοδομήσεων ὑπάρχειν αὐτῶν καὶ τῶν ἱερῶν, ἄνευ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· τοῦτοις γὰρ οὐδὲν οὐδαμῶς προσε-
 χρῶντο, ἀλλὰ τὸ μέσον ὑπερηφανίας καὶ ἀνελευθερίας με-
 ταδιώκοντες κοσμίας ὥκοδομοῦντο οἰκήσεις, ἐν αἷς αὐτοὶ
 τε καὶ ἐκγόνων ἔκγονοι καταγερῶντες ἄλλοις ὁμοίοις τὰς
 αὐτὰς ἀεὶ παρεδίδοσαν· τὰ δὲ πρὸς νότου κήπους καὶ γυ-
 μνάσια συσσίτιά τε ἀνέντες οἷα θέρους κατεχρῶντο ἐπὶ
 ταῦτα αὐτοῖς. Κρήνη δ' ἦν μία κατὰ τὸν τῆς νῦν ἀκροπό-
 D λωος τόπον, ἧς ἀποσβεσθείσης ὑπὸ τῶν σεισμῶν τὰ νῦν νά-
 ματα σμικρὰ κύκλῳ καταλέλειπται, τοῖς δὲ τότε πᾶσι παρεῖ-
 χεν ἄφθονον ῥεῦμα, εὐκράς οὖσα πρὸς χειμῶνά τε καὶ θέ-
 ρος. Τούτῳ δὴ κατῴκουν τῷ σχήματι, τῶν μὲν αὐτῶν πο-
 λιτῶν φύλακες, τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων ἡγεμόνες ἐκόντων,
 πληθὸς δὲ διαφυλάττοντες ὅ τι μάλιστα ταῦτ' ἐαυτῶν εἶναι
 πρὸς τὸν αἰὲ χρόνον ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τὸ δυνατόν πο-
 E λεμεῖν, ἥδη καὶ τότε [ἔτι] περὶ δύο μάλιστα ὄντες μυριάδας.

- VI. Οὗτοι μὲν οὖν δὴ τοιοῦτοί τε ὄντες αὐτοὶ καὶ τινα
 τοιοῦτον αἰὲ τρόπον τήν τε ἑαυτῶν καὶ τὴν Ἑλλάδα δίκην
 διοικοῦντες, ἐπὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν κατὰ τε σω-
 μάτων κάλλη καὶ κατὰ τὴν τῶν ψυχῶν παντοίαν ἀρετὴν
 ἐλλόγιμοί τε ἦσαν καὶ ὀνομαστότατοι πάντων τῶν τότε· τὰ
 δὲ δὴ τῶν ἀντιπολεμησάντων αὐτοῖς οἷα αὐτὴ ἦν ὥστε ἀπ'
 ἀρχῆς ἐγένετο, μνήμης ἂν μὴ στερηθῶμεν ὧν ἔτι παῖδες
 ὄντες ἠκούσαμεν, εἰς τὸ μέσον αὐτὰ νῦν ἀποδώσομεν ὑμῖν
 τοῖς φίλοις εἶναι κοινά. Τὸ δ' ἔτι βραχὺ πρὸ τοῦ λόγου δεῖ
 113 δηλῶσαι, μὴ πολλάκις ἀκούοντες Ἑλληνικὰ βαρβάρων ἀν-
 δρῶν ὀνόματα θαυμάζετε· τὸ γὰρ αἷτιον αὐτῶν πεύσσεσθε.
 Σόλων αἶτ' ἐπινοῶν εἰς τὴν αὐτοῦ ποίησιν καταχρησασθαι

1. Ἐξ αἰτίας τῆς ζήτησης.

2. Ἐννοεῖ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἀτλαντικοῦ,

νά κάνουν κοινοδιακή ζωή, δηλαδή για νά κατοικοῦν αὐτοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς, χωρὶς ὅμως (νά μαζεύουν καὶ νά χρησιμοποιοῦν) τὸ χρυσάφι καὶ ἀσήμι, γιατί αὐτὰ τὰ πράγματα σὲ τίποτα καὶ πούθενά δὲν τὰ μεταχειρίζονταν. Μὰ προσπαθώντας νά μὴν εἶναι οὔτε σκορπιοχέρηδες οὔτε καὶ τσιγκούνηδες, ἔχτιζαν σπίτια καλὰ, στὰ ὁποῖα καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν τους ἔμεναν ὡς τὰ γηρατειά τους, τὰ ἄφηναν δὲ ὅπως ἦταν (τὰ σπίτια αὐτὰ) ἢ μιὰ γενεὰ στὴν ἄλλη. Τὰ νότια πάλι μέρη (τῆς Ἀκρόπολης) τὰ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ κήπους καὶ γυμναστήρια. Ἐφτιαχναν καὶ ἐγκαταστάσεις ἐκεῖ γιὰ συσσίτια, πού τὸν καιρὸ ὅμως τοῦ καλοκαιριοῦ τὰ παραιτοῦσαν. Ὑπῆρχε δὲ καὶ μιὰ βρύση, στὸ μέρος πού εἶναι σήμερα ἡ Ἀκρόπολη. Ἀπὸ τῆς βρύσης αὐτῇ, πού στείρεψε ἀπὸ τοὺς σεισμούς, ἔχουν ἀπομείνει τώρα μικρὰ ρυάκια πού τρέχουν ὁλόγυρα, ἐνῶ στὸν καλὸ καιρὸ σ' ὅλους προμήθευε ἄφθονο τρεχούμενο νερό, πού τὸ μὲν καλοκαίρι ἦταν κρύο καὶ τὸ χειμῶνα ζεστό. Μὲ τέτοιο τρόπο λοιπὸν ἦταν ἐγκατεστημένοι αὐτοὶ (οἱ πολεμιστές), πού ἦταν φύλακες μὲν τῶν συμπολιτῶν τους, ἀρχηγοὶ δὲ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων πού θεληματικὰ τοὺς εἶχαν ἀρχηγούς. Ὅσο τοὺς ἦταν ἐξ ὀδυνηρὰ κρατοῦσαν πάντα τὸν ἴδιο ἀριθμὸ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν στὰ ὅπλα, δηλαδή τόσους φύλακες ὅσοι χρειάζονταν γιὰ τὸν πόλεμο, κοντὰ εἰκοσι χιλιάδες, τόσοι ἦταν οἱ πολεμιστὲς στὰ χρόνια ἐκεῖνα.

VI. Αὐτοὶ λοιπὸν τέτοιοι ἦταν, καὶ μὲ τέτοιο πάντα τρόπο καὶ τῇ δικῇ τους χώρα καὶ τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσαν. Καὶ γι' αὐτὸ καὶ σ' ὅλη τὴν Εὐρώπῃ, καὶ στὴν Ἀσία, καὶ γιὰ τὰ ὅμορφα κορμιά τους καὶ γιὰ τὰ κάθε λογῆς ψυχικά τους προτερήματα θαυμάζονταν καὶ φημίζονταν πρὸς πολλὸ ἀπὸ ὅλους τοὺς τότε ἀνθρώπους. Ὅσο πάλι γιὰ τὴν κατάστασιν/ἐκείνων πού πολέμησαν ἐναντίον των, ποῖα ἦταν (τότε πρὸ ἐγίνεν ὁ πόλεμος), καὶ ποῖα ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πού κατοίκησαν σὲ κεῖνα τὰ μέρη, ἂν δὲν ξέχασα ἐκεῖνα πού ἀκουσα (νά μᾶς τὰ ἱστοροῦν) ὅταν ἤμαστε ἀκόμα παιδιὰ, θὰ τὰ ἐκθέσω τώρα στὸ μέσο (τῆς δμιλίας μου) σὲ σὰς τοὺς φίλους γιὰ νά τὰ μάθετε καὶ σεῖς. Προκαταβολικὰ ὅμως πρέπει νά κάμω μὲ δυὸ λόγια τὴν δήλωσιν πῶς δὲν πρέπει νά ἀπορῆτε ὅταν μὲ ἀκούετε, πολλὰς φορὲς, νά ὀνοματίζω τοὺς Βαρβάρους μὲ ἑλληνικὰ ὀνόματα, γιατί τὴν αἰτία αὐτοῦ τοῦ πράγματος θὰ τὴν μάθετε ἀμέσως. Ὁ Σόλων, ἐπειδὴ σκέφτονταν στὰ ποιήματά του νά χρησιμοποίησιν

τῷ λόγῳ, διαπυνθανόμενος τὴν τῶν ὀνομάτων δύναμιν, εὔρε τοὺς τε Αἰγυπτίους τοὺς πρώτους ἐκείνους αὐτὰ γραψαμένους εἰς τὴν αὐτῶν φωνὴν μετενηνοχότας, αὐτὸς τε αὐτὸς πάλιν ἐκάστου τὴν διάνοιαν ὀνόματος ἀναλαμβάνων εἰς
 B τὴν ἡμετέραν ἄγων φωνὴν ἀπεγράφετο· καὶ ταῦτά γε δὴ τὰ γράμματα παρὰ τῷ πάππῳ τ' ἦν καὶ ἔτι' ἐστὶ παρ' ἐμοὶ νῦν διαμεμέληται τε ὑπ' ἐμοῦ παιδὸς ὄντος. Ἄν οὖν ἀκούητε τοιαῦτα ὅλα καὶ τῇδε ὀνόματα, μὴδὲν ὑμῖν ἔστω θαῦμα· τὸ γὰρ αἵτιον αὐτῶν ἔχετε. Μακροῦ δὲ δὴ λόγου τοιάδε τις ἦν ἀρχὴ τότε.

VII. Καθάπερ ἐν τοῖς πρόοθεν ἐλέχθη περὶ τῆς τῶν θεῶν λήξεως, ὅτι κατενείμαντο γῆν πᾶσαν ἔνθα μὲν μείζους λήξεις, ἔνθα δὲ καὶ ἐλάττους, ἰερὰ θυσίας τε αὐτοῖς κατα-
 C σκευάζοντες, οὕτω δὴ καὶ τὴν νῆσον Ποσειδῶν τὴν Ἀτλαντίδα λαχὼν ἐκγόνους ἑαυτοῦ κατέκτισεν ἐκ θνητῆς γυναικὸς γεννήσας ἐν τινὶ τόπῳ τοιῷδε τῆς νήσου. Πρὸς θαλάττης μὲν, κατὰ δὲ μέσον πάσης πεδίου ἦν, ὃ δὴ πάντων πεδίων κάλλιστον ἀρετῇ τε ἱκανὸν γενέσθαι λέγεται, πρὸς τῷ πεδίῳ δ' αὖ κατὰ μέσον σταδίου ὥς πεντήκοντα ἀφαστὸς ἦν ὄρος βραχὺ πάντῃ· τοῦτο δ' ἦν ἔνοικος τῶν ἐκεῖ κατὰ ἀρχὰς ἐκ γῆς ἀνδρῶν γεγονότων Εὐθύνωρ μὲν ὄνομα, γυ-
 D ναικὶ δὲ συνοικῶν Λευκίππῃ· Κλειτὴ δὲ μονογενὴ θυγάτηρ αἰγεννησάσθην. Ἦδη δ' εἰς ἀνδρὸς ὥραν ἡκούσης τῆς κόρης ἥ τε μήτηρ τελευτᾷ καὶ ὁ πατήρ, αὐτῆς δὲ εἰς ἐπιθυμίαν Ποσειδῶν ἐλθὼν ξυμμίγνυνται, καὶ τὸν γήλοφον, ἐν ᾧ κατέκτιστο, ποιῶν εὐερκῇ περιρρήγνυνσι κύκλῳ, θαλάττης γῆς τε ἐναλλάξ ἐλάττους μείζους τε περὶ ἀλλήλους ποιῶν τροχούς, δύο μὲν γῆς, θαλάττης δὲ τρεῖς ὅλον τορ-

1. Ἐδῶ ἡ παράδοσις αὐτῇ, κάπως ἀλλαγμένη μίλει, γὰρ τὸ φτιάξιμο τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ χῶμα. Τὴν παράδοσις αὐτῇ, ποῦ ἦταν σημιτικῆς προέλευσης, τὴν πῆραν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦς Προέλληνες (τοῦς Ἑρακλειδῆς κλπ.) ποῦ ἦταν Σημίτες. Ὅπως ξέρομε, καὶ ὁ Προμηθεὺς κατηγορήθηκε ἀπὸ τοῦ Δία γιὰτὶ ἐπλασε καὶ ἐφτιαξε ἀπὸ λάσπη τὸ ἀνθρώπινον γένος.

2. Δηλαδὴ ἀνοῖξε χαντάκια, μέσα στὰ ὅποια ἔφερε νερὸ τῆς

αὐτὴ τὴν διήγησιν, ἀφοῦ ρώτησε καὶ ἔμαθε τὴ σημασίαν τῶν ὀνομάτων, καὶ βρῆκε πῶς καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ποῦ εἶναι οἱ πρῶτοι ποῦ κατέγραψαν αὐτὴ τὴν ἱστορίαν, τὰ εἶχαν (τὰ ὀνόματα αὐτὰ) μεταφράσει στὴ γλῶσσα τους, δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο καὶ αὐτός, παρὰ μάθαινε τὴ σημασίαν τοῦ κάθε ὀνόματος, τὸ μετέφραζε στὴ γλῶσσα μας καὶ τὸ κατέγραφε. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ χειρόγραφα τοῦ Σόλωνος βρίσκονταν στὰ χέρια τοῦ παπποῦ μου, καὶ τώρα ἀκόμη (σώζονται) καὶ τὰ ἔχω ἐγώ. Τὰ μελέτησα δὲ πολὺ ὅταν ἦμουν παιδί. "Αν λοιπὸν ἀκούετε τέτοια ὀνόματα ποῦ καὶ σήμερα μεταχειρίζομασθε, νὰ μὴ σᾶς φαίνεται παράξενο, γιατί ξέρετε τὴν αἰτία. Ἡ ἀρχὴ δὲ τῆς τέτοιας διήγησιν ποῦ κρατοῦσε πολὺ, ἦταν πάνω κάτω τέτοια.

VII. Σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπαμε καὶ πρὶν μπροστά, γιὰ τὴν κλήρωσιν ποῦ ἔκαναν οἱ θεοί, πῶς (δηλαδή) μοίρασαν ὅλη τὴ γῆ καὶ πῆραν ἄλλοι μὲν μεγαλύτερα κομμάτια καὶ ἄλλοι μικρότερα, πῶς ἔφτιαξαν σ' αὐτὰ ναοὺς καὶ (κανόνισαν) νὰ γίνωνται θυσίαι στοὺς ἑαυτοὺς των, ὁ Ποσειδῶν ἀφοῦ τοῦ ἔλαχε τὸ νησί Ἀτλαντὶς ἐκατοίκησεν ἐκεῖ τὰ παιδιὰ του, ποῦ γεννήθηκαν ἀπὸ θνητὴ γυναῖκα σ' ἓνα τέτοιο μέρος τοῦ νησιοῦ. Κοντὰ στὴ θάλασσαν καὶ στὸ μεσιανὸ μέρος τοῦ νησιοῦ ἦταν ἓνας κάμπος, ποῦ λένε πῶς ἦταν ὁ πιεῖ καλύτερος κάμπος τοῦ κόσμου. Κοντὰ δὲ στὸν κάμπο αὐτόνε καὶ στὸ μεσιανὸ μέρος τοῦ νησιοῦ, μακρυὰ ὡς πενήντα στάδια, ὑπῆρχε ἓνα βουνὸ πολὺ χαμηλό. Στὸ βουναλάκι αὐτὸ κατοικοῦσε ἓνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἀνθρώπους ποῦ γεννήθηκαν ἀπὸ τὴ Γῆ', τὸν ἔλεγαν δὲ Εὐήνωρα καὶ κατοικοῦσε ἐκεῖ μαζί μὲ τὴ γυναῖκα του Λευκίππη. Ἀπ' αὐτοὺς γεννήθηκε ἡ μοναχοκόρη τους Κλειτώ. Ὅταν δὲ ἦρθε ὁ καιρὸς τῆς παντρεῖας πέθανε καὶ ὁ πατέρας καὶ ἡ μάνα της. Τότε, ἐπειδὴ τὴν γουστάρησε πολὺ ὁ Ποσειδῶν, ἦρθε καὶ τὴν πῆρε καὶ πλάγιασαν μαζί. Καὶ τὸ βουναλάκι ποῦ κατοικοῦσε, ἀφοῦ τὸ ἔκαμε ὀλόγυρά του ἀδιάδατο καὶ ἀζύγωτο, γιατί ἔκανε γύρω του ὄχρωματα. τὴ μιά πίσω ἀπ' τὴν ἄλλη ζῶνες στεριᾶς καὶ θάλασσας, ἄλλες μικρότερες καὶ ἄλλες μεγαλύτερες, δυὸ ζῶνές στεριᾶς καὶ τρεῖς θάλασσας', καὶ ἦταν τόσο στρογγυλὲς οἱ ζῶνες αὐτές, ὥς νὰ τίς στρογγύ-

θάλασσας. Ἔτσι ἀνάμεσα στὰ χαντάκια αὐτὰ ἦταν τὸ χωματένιο πρόχωμα ποῦ χώριζε τὰ χαντάκια.

- νεύων ἐκ μέσης τῆς νήσου, πάντῃ ἴσον ἀφεστώτας, ὥστε
 Ε ἄβατον ἀνθρώποις εἶναι· πλοῖα γὰρ καὶ τὸ πλεῖν οὐπω
 τότε ἦν. Αὐτὸς δὲ τὴν τε ἐν μέσῳ νήσον οἶα δὴ θεὸς εὐμα-
 ρῶς διεκόσμησεν, ὕδατα μὲν διττὰ ὑπὸ γῆς ἄνω πηγαῖα
 κομίσας, τὸ μὲν θερμόν, ψυχρόν δὲ ἐκ κρήνης ἀπορρέον ἔ-
 τερον, τροφὴν δὲ παντοίαν καὶ ἱκανὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναδι-
 δούς· παίδων δὲ ἀρρένων πέντε γενέσεις διδύμους γεννησά-
 μενος ἐθρέψατο, καὶ τὴν νήσον τὴν Ἀτλαντίδα πᾶσαν δέκα
 114 μέρῳ κατανείμας τῶν μὲν πρεσβυτάτων τῷ προτέρῳ γενο-
 σιγῇ καὶ ἀρίστῃ οὖσαν, ἀπένειμε, βασιλέα τε τῶν ἄλλων
 κατέστησε, τοὺς δὲ ἄλλους ἀρχοντας. ἑκάστῳ δὲ ἀρχὴν πολ-
 λῶν ἀνθρώπων καὶ [τόπον] πολλῆς χώρας ἔδωκεν. Ὀνό-
 ματα δὲ πᾶσιν ἔθετο, τῷ μὲν πρεσβυτάτῳ καὶ βασιλεῖ
 τοῦτο, οὗ δὴ καὶ πᾶσα ἡ νήσος τό τε πέλαγος ἔσχεν ἑπωνυ-
 μίαν, Ἀτλαντικὸν λεχθέν, ὅτι τοῦνομα ἦν τῷ πρώτῳ βασι-
 λεύσαντι τότε Ἀτλας· τῷ δὲ διδύμῳ μετ' ἐκεῖνόν τε γενο-
 Β μένῳ, λῆξιν δὲ ἄκρας τῆς νήσου πρὸς Ἑρακλείων στηλῶν
 εἰληχότι ἐπὶ τὸ τῆς Γαδειρικῆς νῦν χώρας κατ' ἐκεῖνον τὸν
 τόπον ὀνομαζομένης, Ἑλληνιστὶ μὲν Εὐμηλον, τὸ δ' ἐπι-
 χώριον Γάδειρον, ὅπερ τὴν ἐπίκλην ταύτην ὀνομα παράσχοι.
 Τοῖν δὲ δευτέροις γενομένοις τὸν μὲν Ἀμφήρη, τὸν δὲ
 Εὐαίμονα ἐκάλεσε· τρίτοις δέ, Μνησέα μὲν τῷ προτέρῳ γε-
 νομένῳ, τῷ δὲ μετὰ τοῦτον Αὐτόχθονα· τῶν δὲ τετάρτων
 C Ἑλάσιππον μὲν τὸν πρότερον, Μήστορα δὲ τὸν ὕστερον· ἐπὶ
 δὲ τοῖς πέμπτοις τῷ μὲν ἔμπροσθεν Ἀζάης ὄνομα ἐτέθη,
 τῷ δ' ὕστερῳ Διαπρεπῆς. Οὗτοι δὴ πάντες αὐτοὶ τε καὶ ἐκ-
 γονοὶ τούτων ἐπὶ γενεὰς πολλὰς ὄκουν ἀρχοντες μὲν πολλῶν
 ἄλλων κατὰ τὸ πέλαγος νήσων, ἔτι δέ, ὥσπερ καὶ πρότε-
 ρον ἐροῖσθαι, μέχρι τε Αἰγύπτου καὶ Τυρρηνίας τῶν ἐντὸς
 δεῦρο ἐπάρχοντες, Ἀτλαντος δὲ πολὺ μὲν ἄλλο καὶ τίμιον

1. Ἐπειδὴ τὰ χαντάκια ποὺ ἀνοίξε καὶ εἶχαν μέσα θαλασσινὸ νερὸ καὶ φυσικὰ ἐπικοινωνοῦσαν μὲ τὴ θάλασσα, ἀν ὑπῆρχαν πλεού-
 μενα, θά μπορούσαν αὐτὰ νὰ φτάσουν ὡς τὴ μέση τοῦ νησιοῦ ποὺ
 ἦταν τὸ βουνάλακι αὐτό, ἡ κατοικία τοῦ Ποσειδῶνα.

2. Τῶν ἄλλων ἀδελφῶν του, δηλαδὴ βασιλέα σ' ὅλο τὸ νησί.

3. Στὴ Μεσόγειο δηλαδὴ.

λεψε μὲ τὸρνο. Καὶ ἀπεῖχαν ἀπὸ τὸ μέσο τοῦ νησιοῦ ἐξ ἴσου ἀπὸ ὅλες τίς μεριές. Ἔτσι τὸ μέρος αὐτὸ ἦταν ἀπάτητο, γιὰτὶ ἀκόμα ὡς ἐκεῖνο τὸν καιρὸ δὲν ὑπῆρχαν πλεούμενα¹ καὶ οὔτε γίνονταν ταξίδια. Ὁ ἴδιος δέ, σὰν θεὸς ποῦ ἦταν, στόλισε τὸ νησάκι ποῦ ἦταν στὴ μέση πλουσιοπάροχα μὲ ἔλα τὰ χρειαζούμενα. Νερὰ μὲν καὶ ἀπὸ πάνω καὶ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ γῆ ἔφερε δυὸ εἰδῶν, τὸ ἕνα ζεστό, τὸ ἄλλο κρύο ποῦ ἔτρεχε ἀπὸ μιὰ βρύση καὶ ἔκαμε τὴ γῆ νὰ παράγει κάθε λογῆς τρόφιμα, καὶ μπόλικα μάλιστα. Ἀφοῦ δὲ γέννησε πέντε ζευγάρια διπλάρικα ἀρσενικά παιδιὰ, καὶ μεγάλωσαν, τότε τὸ νησί τὸ ἐχώρισε ὅλο σὲ δέκα μερίδια, καὶ σὲ κείνον ποῦ γεννήθηκε πρῶτος ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ του, τοῦ ἔδωκε γιὰ μερίδα του τὴν κατοικία τῆς μητέρας του μὲ ὅλον τὸν ὀλόγουρα κλῆρο, ποῦ ἦταν πάρα πολὺ μεγάλο καὶ πολὺ καλὸ μέρος. Τὸν ἔκαμε δὲ καὶ βασιλέα τῶν ἄλλων². Τοὺς ἄλλους πάλι τοὺς ἔκαμε ἄρχοντας καὶ ἔδωκε στὸν καθένα νὰ κυβερνᾷ πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἔχη μεγάλη περιοχὴ γῆς. Ἐπίσης ἔδωκε σὲ ὅλους ὀνόματα καὶ στὸ μεγαλύτερο ἀπ' αὐτοὺς, ποῦ τὸν ἔκανε καὶ βασιλέα, (τοῦ ἔδωκε τὸ ὄνομα) ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ ἔλο τὸ νησί καὶ τὸ πέλαγος πῆρε τὴν ὀνομασία καὶ ὠνομάστηκε Ἀτλαντικόν, γιὰτὶ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου ποῦ τότε βασίλευε (στὸ νησί αὐτὸ) ἦταν Ἀτλας. Στὸν ἄλλον δέ, ποῦ γεννήθηκε μαζὶ μ' αὐτὸν μὰ δεύτερος στὴν ἴδια γέννα, τοῦ ἔτυχε κλῆρος νὰ πάρῃ τὸ ἀκρινὸ μέρος τοῦ νησιοῦ, κοντὰ στοὺς στύλους τοῦ Ἑρακλῆ, δηλαδὴ τὸ μέρος τῆς χώρας ποῦ τώρα ὀνομάζεται Γαδεירική, καὶ ποῦ ἑλληνικά μὲν ὀνομάζεται Εὐμηλον, στὴ γλῶσσα δὲ τῶν ντόπιων Γάδειρον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅλος ὁ τόπος πῆρε τὸ ὄνομα αὐτό. Ἀπὸ τὰ παιδιὰ του δὲ ποῦ γεννήθηκαν δεύτερα, τὸ μὲν ἕνα ὠνόμασε Ἀμφήρη καὶ τὸ ἄλλο Εὐαίμονα. Ἀπὸ τὰ τρίτα δὲ ἐκεῖνον ποῦ γεννήθηκε πρῶτος τὸν ὠνόμασε Μνησέα, ἐκεῖνον δὲ ποῦ γεννήθηκε κατόπι τὸν εἶπε Αὐτόχθονα. Ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῆς τετάρτης γέννας τὸν μὲν πρῶτο τὸν εἶπε Ἑλλάσιππον καὶ τὸν ἄλλον Μῆστορα. Ἀπὸ τὰ παιδιὰ πάλι τῆς πέμπτης γέννας, στὸν μὲν πρώτο τοῦ ἔδωκε τὸ ὄνομα Ἀζάης καὶ τὸν δεύτερο τὸν εἶπε Διαπρεπῆ. Αὐτοὶ λοιπὸν ὅλοι καὶ οἱ ἀπόγονοί τους κατοικοῦσαν ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰς γενεὰς καὶ ἐξουσίαζαν μὲν πολλὰ ἄλλα νησιά τοῦ πελάγους καὶ ἀκόμη, καθὼς εἴπαμε, καὶ πιδὶ μπροστά, ἔβαλαν χερί καὶ στὰ μέρη ποῦ εἶναι (μέσα ἀπὸ τοὺς στύλους τοῦ Ἑρακλῆ³) πρὸς τὰ ἑδῶ καὶ ἔφθασαν νὰ ἐξουσιάζουν τὰ ὡς τὴν Αἴγυπτο καὶ Τυρρηνική μέρη. Ὁ Ἀτλας λοιπὸν ἔκαμε καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ τιμημένους ἀπογόνους. Κράτησαν

- D** γίνεται γένος, βασιλεὺς δὲ ὁ πρεσβύτατος ἀεὶ τῷ πρεσβυ-
 τάτῳ τῶν ἐκγόνων παραδιδούς ἐπὶ γενεᾶς πολλὰς τὴν βα-
 σιλείαν διέσωζον, πλούτιον μὲν κεκτημένοι πλήθει τοσοῦτον,
 ὅσος οὔτε πῶ πρόσθεν ἐν δυναστείαις τισὶ βασιλέων γέγο-
 νεν οὔτε ποτὲ ὕστερον γενέσθαι βράδιος, κατεσκευασμένα δὲ
 πάντα ἦν αὐτοῖς, ὅσα ἐν πόλει καὶ ὅσα κατὰ τὴν ἄλλην χώ-
 ραν ἦν ἔργον κατασκευάσασθαι. Πολλὰ μὲν γὰρ διὰ τὴν
E ἀρχὴν αὐτοῖς προσήειν ἐξωθεν, πλεῖστα δὲ ἡ νήσος αὐτῇ
 παρείχετο εἰς τὰς τοῦ βίου κατασκευάς, πρῶτον μὲν ὅσα
 ὑπὸ μεταλλείας ὀρυτινόμενα στερεὰ καὶ ὅσα τηκτὰ γέγονε,
 καὶ τὸ νῦν ὀνομαζόμενον μόνον, τότε δὲ πλεον ὀνόματος
 ἦν τὸ γένος ἐκ γῆς ὀρυτινόμενον ὀρειχάλκου κατὰ τόπους
 πολλοὺς τῆς νήσου, πλὴν χρυσοῦ τιμιώτατον ἐν τοῖς τότε
 ὄν· καὶ ὅσα ὕλη πρὸς τὰ τεκτόνων διαπονήματα παρέχεται,
 πάντα φέρουσα ἄφθονα, τὰ τε αὖ περὶ τὰ ζῶα ἱκανῶς ἡ-
 μερα καὶ ἄγρια τρέφουσα. Καὶ δὴ καὶ ἐλεφάντων ἦν ἐν
 αὐτῇ γένος πλεῖστον· νομὴ γὰρ τοῖς τε ἄλλοις ζώοις, ὅσα
 115 καθ' ἑλὴ καὶ λίμνας καὶ ποταμούς, ὅσα τ' αὖ κατ' ὄρη καὶ
 ὅσα ἐν τοῖς πεδίοις νέμεται, ξύμπασι παρῆν ἄδην, καὶ
 τοῦτο κατὰ ταῦτά τῷ ζώῳ, μεγίστῳ πεφυκότε καὶ πολυβο-
 ρωτάτῳ. Πρὸς δὴ τούτοις, ὅσα εὐώδη τρέφει πού γῇ τὰ νῦν,
 ῥιζῶν ἢ χλόης ἢ ξύλων ἢ χυλῶν στακτῶν εἴτε ἀνθῶν ἢ
 καρπῶν, ἔφερέ τε ταῦτα καὶ ἔτρεφεν εὖ· ἐτι δὲ τὸν ἡμέρον
 καρπὸν, τὸν τε ξηρόν, ὃς ἡμῖν τροφῆς ἕνεκά ἐστι, καὶ ὅσοις
B χάριν τοῦ οἴτου προσχρώμεθα—καλοῦμεν δὲ αὐτοῦ τὰ
 μέρη ὄσπρια—καὶ τὸν ὅσος ξύλινος, πόματα καὶ βρώματα
 καὶ ἀλείμματα φέρων, παιδιᾶς τε ὥς ἕνεκα ἡδονῆς τε γέ-
 γονε δυσθησαύριτος ἀκροδρόων καρπός, ὅσα τε παραμύ-
 θια πλησμονῆς μεταδόρπια ἀγαπητὰ κάμνοντι τίθεμεν, ἄ-

1. Ἴσως νᾶ ἐννοῇ τὰ καρυδια τὰ κοινά. Ἴσως ὁμως καὶ
 τίς ἰνδικὴς λεγόμενες καρυδιες.

δὲ τοῦτοι τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ πολλὰς γενεάς, γιὰτὶ γίνονταν πάντα βασιλεῖς ὁ πρῶτος, καὶ αὐτὸς πάλι παράδινε τὴν ἀρχὴν στὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ παιδιὰ του. Εἶχαν δὲ τόσο πολὺ πλοῦτο, ὅσο οὔτε κανέναν ἀπὸ τοὺς πρωτοτερινοὺς ἀρχόντους εἶχε καμμιά φορὰ, οὔτε καὶ στὰ μελλούμενα χρόνια εἶναι δυνατό νὰ υπέρξουν καμμιά φορὰ ἀρχόντοι πού νὰ ἔχουν τέτοιον πλοῦτο. Εἶχαν δὲ παρακαταθήκη ἀπὸ ὅλα ὅσα καὶ μέσα στὴν πολιτεία, καὶ ἔξω στοὺς ἀγρούς, ἦταν δύσκολο νὰ τὰ προμηθευθῇ κανεὶς. Γιὰτὶ πολλὰ μὲν πράγματα ἔξ αἰτίας πού ἦταν ἀρχοντες τοὺς τὰ ἐφέρονταν ἀπ' ἔξω, τὰ περισσότερα δὲ πού τοὺς χρειάζονταν γιὰ τὴ συντήρησίν τους τοὺς τὰ προμήθευε τὸ ἴδιο τὸ νησί. Καὶ πρῶτα μὲν τοὺς προμήθευε τὰ μέταλλα ὅσα ξεχώνονται ἀπὸ τὴ γῆ σὲ κατάστασι στερεή, καὶ ὅσα βγαίνουν (ἀνακατεμένα μὲ ἄλλα σώματα καὶ ὕστερα) λιώνονται. Ἐπίσης ὑπῆρχε καὶ ἐκεῖνο (τὸ μέταλλο) πού τώρα μὲν μόνο τὸ ὀνομά του ξέρουμε, τότε δὲ πρὶν ἀπὸ τὸ ὀνομα του ἤξεραν τὸ πρᾶγμα, δηλαδὴ ὁ ὀρείχαλκος, πού σὲ πολλὰ μέρη τοῦ νησιοῦ ὑπῆρχαν μαντέμια του καὶ ἔβγαλαν ἀπ' αὐτὸν (ποσότητες πολλὰς), γιὰτὶ ἦταν τὸ πρὶν πολῦτιμο ἀπὸ τὰ τότε μέταλλα ἐξὸν ἀπὸ τὸ χρυσό. Ἐπίσης καὶ ὅλα τὰ ὕλικά (ξύλειος κλπ.) πού χρειάζονταν στὴ δουλειὰ τῶν μαρμαρυγῶν, ὅλα τὰ ἔβγαζε τὸ νησί σὲ μεγάλη ποσότητα. Καὶ ἔτρεφε ἀκόμη καὶ ἀρκετὰ ἡμέρα καὶ ἄγρια ζῶα. Καὶ μάλιστα ὑπῆρχε στὸ νησί καὶ μεγάλο κοπάδι ἀπὸ ἐλέφαντες. Ὑπῆρχαν δὲ βοσκοτόπια καὶ γιὰ τὰ ἄλλα ζῶα, ὅσα βοσκᾶνε στὰ βάλτα καὶ κοντὰ στὶς λίμνες καὶ στὰ ποτάμια. Μὰ καὶ γιὰ τὰ ζῶα πού ζοῦνε στὰ βουνὰ καὶ στοὺς κάμπους, καὶ γι' αὐτὰ ὑπῆρχε ἀφθονή βοσκή. Ἐπίσης καὶ γιὰ τοῦτο τὸ ζῶο (τὸν ἐλέφαντα) πού εἶναι μεγαλόσωμο καὶ πολὺ φαγάδικο (ὑπῆρχε μπόλικη τροφή). Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ (πού εἶπαμε) καὶ ὅσα σὲ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου βγάζει τώρα ἡ γῆ: μυρωδικὰ, ρίζες, χορταρικά, φυτὰ ἢ οὐσίαι στραγγισμένες ἀπὸ λουλούδια ἢ καρπούς, κι' ἀπ' αὐτὰ ὅλα ἔβγαζε καὶ διατηροῦσε (τὸ νησί) καὶ μάλιστα πολλὰ. Ἀκόμη δὲ ἔβγαζε καὶ τοὺς χλωροὺς καρπούς καὶ τοὺς ξηροὺς πού τοὺς ἔχουμε γιὰ τροφή μας καὶ ἐκεῖνους πού ὅταν δὲν ἔχουμε μπόλικο σιταροκρίθαρο τοὺς χρησιμοποιοῦμε γιὰ προσφάγι —λέμε δὲ τοὺς καρπούς αὐτοὺς ὀσπρία—καθὼς καὶ τὸν καρπὸ τῶν δέντρων ἀπὸ τὸν ὅποιον ἔχουμε ποτὰ καὶ φαγητὰ καὶ λάδια καὶ τὸν καρπὸν ἐκεῖνο πού ἔξ αἰτίας πού χρησιμεύει στὰ παιχνίδια μᾶς καὶ μᾶς φέρνει εὐχαρίστησι (ὅταν τοὺς τρώμε) κατήντησε δυσκολοφύλακτος, θέλω νὰ πῶ τὸν καρπὸ πού ἔχει σκληρὸ τσόφλι. Ἐπίσης καὶ ὅσα καλὰ φαγώ-

παντα ταῦτα ἢ τότε ποτὲ οὔσα ὑφ' ἡλίῳ νῆσος ἱερὰ καλὰ τε καὶ θανμασιὰ καὶ πλήθουσιν ἄπειρα ἔφερε. Ταῦτα οὖν λαμβάνοντες πάντα παρὰ τῆς γῆς κατεσκευάζοντο τὰ τε ἱερὰ C καὶ τὰς βασιλικὰς οἰκῆσεις καὶ τοὺς λιμένας καὶ τὰ νεώρια καὶ ξύμπασαν τὴν ἄλλην χώραν, τοιαῦδε ἐν τάξει διακοσμοῦντες.

VIII. Τοὺς τῆς θαλάττης τροχούς, οἱ περὶ τὴν ἀρχαίαν ἦσαν μητιρόπολιν, πρῶτον μὲν ἐγεφύρωσαν, ὁδὸν ἐξω καὶ ἐπὶ τὰ βασίλεια ποιοῦμενοι. Τὰ δὲ βασίλεια ἐν ταύτῃ τῇ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν προγόνων κατοικήσει κατ' ἀρχὰς ἐποιήσαντο εὐθύς, ἕτερος δὲ παρ' ἑτέρου δεχόμενος, κεκοσμημένα D κοσμῶν, ὑπερεβάλλετο εἰς δύναμιν ἀεὶ τὸν ἔμπροσθεν, ἕως εἰς ἔκπληξιν μεγέθεσι κάλλεσσι τε ἔργων ἰδεῖν τὴν οἰκῆσιν ἀπειργάσαντο. Διώρυγα μὲν γὰρ ἐκ τῆς θαλάττης ἀρχόμενοι τριπλεθρον τὸ πλάτος, ἑκατὸν δὲ ποδῶν βάθος, μῆκος δὲ πεντήκοντα σταδίων, ἐπὶ τὸν ἐξωτάτω τροχὸν συνέτρησαν, καὶ τὸν ἀνάπλουν ἐκ τῆς θαλάττης ταύτῃ πρὸς ἐκείνον ὥς εἰς λιμένα ἐποιήσαντο, διελόντες σιόμα νανοὶ ταῖς μεγίσ- E σταις ἱκανὸν εἰσπλεῖν. Καὶ δὴ καὶ τοὺς τῆς γῆς τροχούς, οἱ τοὺς τῆς θαλάττης διεῖργον, κατὰ τὰς γεφύρας διεῖλυν ὅσον μιᾷ τριήρει διέκπλουν εἰς ἀλλήλους, καὶ κατεστέγασαν ἄνωθεν, ὥστε τὸν ὑπόπλουν κάτωθεν εἶναι· τὰ γὰρ τῶν τῆς γῆς τροχῶν χεῖλη βάθος εἶχεν ἱκανὸν ὑπερέχον τῆς θαλάττης. Ἦν δὲ ὁ μὲν μέγιστος τῶν τροχῶν, εἰς δὲ ἡ θάλαττα συνετέτρητο, τριστάδιος τὸ πλάτος, ὁ δ' ἐξῆς τῆς γῆς ἴσος ἐκείνῳ· τοῖν δὲ δευτέρῳ ὁ μὲν ὑγρὸς δυοῖν σταδίοις πλάτος, ὁ δὲ ξηρὸς ἴσος αὖ πάλιν τῷ πρόσθεν ὑγρῷ· σταδίου δὲ ὁ περὶ

σιμα δίνουμε στὸν ἄρρωστο ὕστερα ἀπὸ τὸ φαγί του, γιὰ νὰ τονώσουμε τὸ κουρασμένο στομάχι του, δλα αὐτὰ τὸ νησί (ἐκεῖνο) ποὺ τὰ παλιὰ ἐκεῖνα χρόνια βρῖσκονταν κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο (καὶ ἦταν ἱερό), τὰ ἐβγαζε δλα ὥραια καὶ ἀξιοθαύμαστα καὶ σὲ μεγάλη ἀφθονία τὸ καθένα ἀπ' αὐτά. Μὲ τὸ νὰ τοὺς τὰ δίνη δλα αὐτὰ ἡ γῆς τοῦ νησιοῦ των, οἱ κάτοικοι (δὲν εἶχαν ἄλλες φροντίδες) καὶ κατασκευάζαν τοὺς ναοὺς καὶ τὰ βασιλικά παλάτια καὶ τὰ λιμάνια καὶ τοὺς ναυστάθμους. Καὶ ἐφτιαξαν σ' ὅλην τὴν ἄλλη χώρα τοὺς τὰ ἔργα ποὺ χρειάζονταν, μὲ τοῦτον ἐδῶ τὸν τρόπο.

VIII. Τὰ γεμᾶτα ἀπὸ νερὸ τῆς θάλασσας χαντάκια, ποὺ ἦταν ὀλόγυρα στὴν ἀρχαία μητρόπολη, πρῶτα μὲν τὰ γεφύρωσαν καὶ ἐφτιαξαν δρόμο νὰ πηγαίνει κανεὶς ἐξω καὶ μέσα ὡς τὰ βασιλικά παλάτια. Τὰ παλάτια δὲ τὰ ἔχτισαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πάνω στὸ ἴδιο μέρος ποὺ κατοίκησεν ὁ θεὸς (ὁ Ποσειδῶν) καὶ οἱ πρόγονοὶ τοὺς. Τὰ ἐκατοίκησε δὲ ὁ ἕνας βασιλιάς καὶ ὕστερα ὁ διάδοχός του. Καὶ ἂν καὶ ἦταν στολισμένα, ὁ κάθε βασιλιάς τὰ ἐστόλιζε καὶ αὐτὸς καὶ προσπαθοῦσε νὰ ξεπεράσῃ ὅσο τοῦ ἦταν δυνατὸ τὸν προκάτοχό του. Ἔτσι ἔκαμαν τὰ παλάτια αὐτὰ νὰ τὰ θαυμάζῃ κανεὶς ὅταν τὰ ἐδλεπε, γιὰ τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ὁμορφιὰ τῶν ἔργων ποὺ εἶχαν γίνεῖ σ' αὐτά. Ἄνοιξαν δὲ ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ θάλασσα μεγάλο αὐλάκι, στὸ φάρδος τρία πλέθρα καὶ στὸ βάθος ἑκατὸ πόδια, καὶ στὸ μάκρος πενήντα στάδια, ὡς τὸ ἐξωτερικὸ ὀλόγυρα χαντάκι (ποὺ ἦταν φράγμα τῆς μητρόπολης) καὶ ἔτσι τὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς θάλασσας ἐπλεαν μέσο τοῦ στενοῦ αὐτοῦ καὶ ἐφθάναν ὡς τὸ ἐσωτερικὸ χαντάκι καὶ ἦταν σὰ νὰ βρῖσκονταν σὲ λιμάνι. Ἄνοιξαν μάλιστα καὶ στόμιο μεγάλο στὸ αὐλάκι, ὥστε νὰμποροῦν νὰ περνοῦν ἀπ' ἐκεῖ μέσα καὶ τὰ μεγαλύτερα πλεύόμενα. Κι' ἀκόμα καὶ στίς ἐσωτερικὰς ζῶνες ἀπὸ χῶμα ποὺ σὰν τοῖχος περιτοίχιζαν (τὴ μητρόπολη) καὶ ἐφραζαν τὰ χαντάκια μὲ τὸ θαλασσίνο νερό, ἄνοιξαν πέρασμα ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος στὸ ἄλλο, ἐκεῖ ποὺ ἦταν τὰ γεφύρια, τόσο ὅσο νὰ χωρῇ μιὰ τριήρη καὶ τὸ σκέπασαν ἀπὸ πάνω, ὥστε τὸ πλοῖο νὰ περνᾷ ἀπὸ κάτω, γιὰτὶ τὰ χεῖλια ἀπὸ τίς ζῶνες αὐτὲς εἶχαν ἀρκετὸ ὕψος πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς θάλασσας. Ἦταν δὲ ἡ μὲν μεγαλύτερη ἀπὸ τίς ὀλοστροφῶνες αὐτὲς ζῶνες καὶ μὲ τίς ἐποῖες ἡ θάλασσα ἐπικοινωνοῦσε κατ' εὐθείαν, τρία στάδια στὸ φάρδος, τὸ δὲ πρῶχωμα ποὺ ἀκολουθοῦσε εἶχε τὸ ἴδιο μάκρος. Ἀπὸ τίς δύο δὲ ἄλλες ζῶνες τὸ μὲν χαντάκι μὲ τὸ θαλάσσιο νερὸ εἶχε φάρδος δυὸ στάδια, ἡ δὲ ζώνη ἀπὸ ξηρὰ εἶχε κι' αὐτὴ τὸ ἴδιο φάρδος. Τὸ χαντάκι πάλι ποὺ περιέζωνε ὅλο τὸ

- 116 αὐτὴν τὴν ἐν μέσῳ νῆσον περιθέων, ἥ δὲ νῆσος, ἐν ἣ τὰ
 βασιλεία ἦν, πέντε σταδίων τὴν διάμετρον εἶχε. Ταύτην δὴ
 κύκλῳ καὶ τοὺς τροχοὺς καὶ τὴν γέφυραν πλεθρῖαιάν τὸ
 πλάτος οὖσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν λιθίνῳ περιεβάλλοντο τεῖχει,
 πύργους καὶ πύλας ἐπὶ τῶν γεφυρῶν κατὰ τὰς τῆς θαλάτ-
 τῃς διαβάσεις ἐκασταχόσε ἐπιστήσαντες· τὸν δὲ λίθον ἑτεμονον
 ὑπὸ τῆς νήσου κύκλῳ τῆς ἐν μέσῳ καὶ ὑπὸ τῶν τροχῶν
 ἔξωθεν καὶ ἐντός, τὸν μὲν λευκόν, τὸν δὲ μέλανα, τὸν δὲ
 Β ἔρυνθρόν· ὄντα· τέμνοντες δὲ ἅμα ἐργάζοντο νεωσοίκους
 κοίλους διπλοὺς ἐντός, κατηρεφεῖς αὐτῇ τῇ πέτρᾳ. Καὶ
 τῶν οἰκοδομημάτων τὰ μὲν ἀπλᾶ, τὰ δὲ μιγνύντες τοὺς λί-
 θους ποικίλα ὕφαινον παιδιᾶς χάριν, ἡδονὴν αὐτοῖς ξύμ-
 φυτον ἀπονέμοντες· καὶ τοῦ μὲν περὶ τὸν ἑξωτάτω τροχὸν
 τείχους χαλκῷ περιελάμβανον πάντα τὸν περιδρομον, ὅλον
 ἀλοιφῇ προσσχόμενοι, τοῦ δ' ἐντός κατιτιέτρῳ περιέτηκον,
 C τὸν δὲ περὶ αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν θρειχάλκῳ μαρμαρυγὰς
 ἔχοντι πυρώδεις.

IX. Τὰ δὲ δὴ τῆς ἀκροπόλεως ἐντός βασιλεία κατε-
 σκευασμένα ὧδ' ἦν. Ἐν μέσῳ μὲν ἱερὸν ἅγιον αὐτόθι τῆς
 τε Κλειτοῦς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος ἄβατον ἀφείττο, περιβόλῳ
 χρυσῷ περιβεβλημένον, τοῦτ' ἐν ᾧ κατ' ἀρχὰς ἐφίτυσαν καὶ
 ἐγέννησαν τὸ τῶν δέκα βασιλειδῶν γένος· ἔνθα καὶ κατ'
 ἐνιαυτὸν ἐκ πασῶν τῶν δέκα λήξεων ὥραϊα αὐτόσοι ἀπετέ-
 λουν ἱερὰ ἐκείνων ἐκάστω. Τοῦ δὲ Ποσειδῶνος αὐτοῦ νεῶς
 D ἦν, σταδίου μὲν μήκος, εὖρος δὲ τρισὶ πλέθροισι, ὕψος δ'

νησάκι πού ἦταν στή μέση, εἶχε φάρδος ἐνὸς σταδίου καὶ τὸ νησί πού εἶχε τὰ παλάτια εἶχε διάμετρο πέντε στάδια. Τὸ νησάκι αὐτὸ δλόγυρα καθὼς καὶ τὶς γύρω σ' αὐτὸ ζῶνες καὶ τὸ γεφύρι πού εἶχε φάρδος ἐνὸς πλέθρου καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὸ ἔφραξαν γύρω μὲ πέτρινο τεῖχος καὶ ἔφτιαξαν πύργους καὶ πόρτες πάνω στὰ γεφύρια καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη ἀπὸ ὅπου περνοῦσε ἀπὸ κάτω ἢ θάλασσα. Ὑπῆρχαν δὲ λατομεῖα γύρω στὸ νησάκι αὐτὸ πού βρίσκονταν στὸ μέσο τοῦ μεγάλου νησιοῦ καὶ ἀπὸ τὰ λατομεῖα αὐτὰ ἔδγαζαν τὴν πέτρα πού χρειάζονταν γιὰ νὰ φτιάξουν τὸ τεῖχος. Ἐπαιρναν ἔμως ἀκόμα πέτρες καὶ ἀπὸ τὰ τοιχώματα τῶν ζωνῶν καὶ ἀπὸ τὰ ἔξω μέρη καὶ ἀπὸ τὰ μέσα. Κι' ἄλλες ἀπ' αὐτὲς ἦταν ἄσπρες, ἄλλες δὲ μαῦρες, κι' ἄλλες κόκκινες. Καὶ μιὰ πού ἐργάζονταν στὰ λατομεῖα (καὶ ἔδγαζαν πολλὲς πέτρες) ἔφτιαξαν καθὼς ἐκούφωσαν τὸ μέρος αὐτὸ δυὸ μεγάλες καὶ βαθουλὲς ἀποθήκες γιὰ πλοῖα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ νησιοῦ, πού εἶχαν γιὰ σκεπὴ τὸν ἴδιο βράχο. Καὶ ἀπὸ τὶς οἰκοδομὲς πού ἔφτιαξαν ἄλλες μὲν ἦταν ἀπλές, ἄλλες δὲ τὶς ἔχτιζαν χρησιμοποιώντας λογίων λογίων πέτρες πού εἶχαν διαφορετικὰ χρώματα· κι' αὐτὸ ἔτσι γιὰ νὰ περνοῦν τὴν ὥρα τους καὶ νὰ εὐχαριστιῶνται ἐξωτερικεύοντας ἐκεῖνο πού τοὺς εὐχαριστοῦσε. Καὶ τὴν μὲν πρόσοψη ὅλου τοῦ τείχους πού ἦταν δλόγυρα στὴν τελευταία ἐξωτερικὴ ζώνη, τὴν ἔντυσαν μὲ χαλκὸ χρησιμοποιώντας αὐτὸν σὰν ἐξωτερικὸ χρωματισμό, τὸν δὲ γύρο τοῦ ἐσωτερικοῦ τείχους τὸν ἔντυσαν μὲ καλὰί (κασσίτερο) καὶ τὸ γύρο τοῦ τείχους τῆς Ἀκρόπολης μὲ μπροῦντζο (ὀρεῖχαλκο) πού ἔλαμπε σὰν φωτιά.

IX. Τὰ παλάτια δὲ πού ἦταν μέσα στὴν Ἀκρόπολη ἦταν κατασκευασμένα ἔτσι δά. Στὸ μεσιανὸ μὲν μέρος ἦταν ἱερὸς ναὸς τῆς Κλειτοῦς καὶ τοῦ Ποσειδῶνα, πού ἀπαγορεύονταν στὸν καθένα νὰ τὸν πλησιάσῃ. κι' ἦταν περιτριγυρισμένος μὲ μάντρα καμυμένην ἀπὸ χρυσό. Αὐτὸ τὸ μέρος ἦταν ἐκεῖνο ὅπου γιὰ πρώτη φορὰ πλάγιασαν ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Κλειτὼ καὶ ἔσπειραν καὶ ἐγέννησαν τὰ παιδιὰ πού ἔγιναν οἱ ἀρχηγοὶ στὶς δέκα βασιλικὲς φυλές. Σὲ τοῦτο τὸν τόπο κάθε χρόνο ταχτικὰ ἀπὸ ὅλες τὶς δέκα περιφέρειες πού μοιράστηκαν μὲ τὸν κλῆρο ἔρχονταν (ἐντιπρόσωποι) καὶ ἔφερναν ἀφιερῶματα στοὺς δυὸ θεοὺς, τὰ προφαντὰ ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ναὸς γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Ποσειδῶνα, πού τὸ μᾶκρος του ἦταν ἓνα στάδιο, τὸ φάρδος του τρία πλέθρα καὶ τὸ ὕψος του τόσο, ὥστε νὰ κάμνῃ τὴν ἐντύπωση πὼς ἦταν ἀνάλογο μὲ τὸ μᾶκρος καὶ φάρδος τοῦ

ἐπὶ τούτοις σύμμετρον ἰδεῖν, εἶδος δὲ τι βαρβαρικὸν ἔχον-
 τος· πάντα δὲ ἔξωθεν περιήλειψαν τὸν νεῶν ἀργύρῳ, πλὴν
 τῶν ἀκρωτηρίων, τὰ δὲ ἀκρωτήρια χρυσῷ· τὰ δὲ ἐντός,
 τὴν μὲν ὀροφὴν ἐλεφαντίνην ἰδεῖν πᾶσαν χρυσῷ καὶ ὀρει-
 χάλκῳ πεποικιλμένην, τὰ δὲ ἄλλα πάντα τῶν τοίχων τε καὶ
 κιόνων καὶ ἐδάφους ὀρειχάλκῳ περιέλαβον. Χρυσᾷ δὲ ἀγάλ-
 ματα ἐνέστησαν, τὸν μὲν θεὸν ἐφ' ἄρματος ἐσιῶτα ἐξ ὑποπτε-
 ρων ἵππων ἡνίοχον, αὐτὸν δὲ ὑπὸ μεγέθους τῇ κορυφῇ τῆς
 ὀροφῆς ἐφαπτόμενον, Νηρηΐδας δὲ ἐπὶ δελφίνων ἑκατὸν κύ-
 κλω· τοσαύτας γὰρ ἐνόμιζον αὐτὰς οἱ τότε εἶναι· πολλὰ δ'
 ἄλλα ἀγάλματα ἰδιωτῶν ἀναθήματα ἐνῆν. Περί δὲ τὸν νεῶν
 ἔξωθεν εἰκόνες ἀπάντων ἔοικασαν ἐκ χρυσοῦ, τῶν γυναικῶν
 καὶ αὐτῶν ὅσοι τῶν δέκα ἐγεγόνεσαν βασιλέων, καὶ πολλὰ
 ἔτερα ἀναθήματα μεγάλα τῶν τε βασιλέων καὶ ἰδιωτῶν ἐξ αὐ-
 τῆς τε τῆς πόλεως καὶ τῶν ἔξωθεν ὄσων ἐπήρχον. Βωμὸς τε
 117 δὴ ξυνεπόμενος ἦν τὸ μέγεθος καὶ τὸ τῆς ἐργασίας ταύτης
 τῇ κατασκευῇ, καὶ τὰ βασίλεια κατὰ τὰ αὐτὰ πρόποντα μὲν
 τῷ τῆς ἀρχῆς μεγέθει, πρόποντα δὲ τῷ περὶ τὰ ἱερὰ κό-
 σμῳ. Ταῖς δὲ δὴ κρήναις, τῇ τοῦ ψυχροῦ καὶ τῇ τοῦ θερ-
 μοῦ νάματος, πληθὸς μὲν ἀφθονον ἐχούσαις, ἥδονῃ δὲ καὶ
 ἀρετῇ τῶν ὑδάτων πρὸς ἑκατέρου τὴν χρῆσιν θανυμαστοῦ πε-
 φυκότητος, ἐχρῶντο περιστήσαντες οἰκοδομήσεις καὶ δένδρων
 φυτεύσεις πρεπούσας ὕδασι, δεξαμενάς τε αὐτὰς μὲν ὑπαι-
 B θρούους, τὰς δὲ χειμερινὰς τοῖς θερμοῖς λουτροῖς ὑποστέ-
 γους περιτιθέντες, χωρὶς μὲν βασιλικάς, χωρὶς δὲ ἰδιωτι-
 κάς, εἰ δὲ γυναιξὶν ἄλλας καὶ ἐτέρας ἵπποις καὶ τοῖς ἄλ-
 λοις ὑποζυγίοις, τὸ πρόσφορον τῆς κοσμήσεως ἐκάστοις
 ἀπονέμοντες. Τὸ δὲ ἀπορρέον ἦγον ἐπὶ τὸ τοῦ Ποσειδῶνος
 ἄλσος, δένδρα παντοδαπὰ κάλλος ὕψος τε δαιμόνιον ὑπὸ
 ἀρετῆς τῆς γῆς ἔχον, τὸ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς ἔξω κύκλους δι'
 C ὀχετῶν κατὰ τὰς γεφύρας ἐπωχέτευον· οὐδὲ δὴ πολλὰ μὲν

ναοῦ. Ὁ ναὸς αὐτὸς ἦταν στὴ μορφὴ τοῦ βρῦβαρικῆς τεχνοτροπίας. Ὅλο τὸ ναὸ ὁλόγυρα στὴν ἐξωτερικὴ του ὀψὲ τὸν ἔντυσαν μὲ ἀσήμι, ἐξὸν ἀπὸ τὶς γωνιές, ποὺ τὴς ἔντυσαν μὲ χρυσάφι. Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ δέ, τὴν μὲν ὀροφὴ δλη τὴν ἑκαμὴν ἀπὸ ἐλεφαντοκόκκαλο ποὺ εἶχε στολίδια ἀπὸ χρυσάφι καὶ μπροῦντζο, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα μέρη, τοὺς τοίχους καὶ τοὺς στύλους καὶ τὸ πάτωμα τὰ ἐσκέπασαν μὲ μπροῦντζο. Μέσα στὸ ναὸ ἔστησαν ἀγάλμα (τοῦ Ποσειδῶνα), ποὺ τὸν παρίστανε νὰ στέκεται πάνω σὲ ἄρμα, νὰ ὀδηγῇ τὰ ἐξ φτερωτὰ ἄλογα τοῦ καὶ νὰ εἶναι τόσο ὕψηλός, ὥστε ἡ κεφαλὴ τοῦ νὰ ἐγγίξῃ τὴ σκεπὴ τοῦ ναοῦ. Γύρω τοῦ δὲ ὑπῆρχαν ἀγάλματα ποὺ παρίσταναν Νηρηίδες νὰ κάθωνται πάνω σ' ἑκατὸ δελφίνια καὶ αὐτὸ γιατί οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι πίστευαν πὼς οἱ Νηρηίδες ἦταν ἑκατὸν θλας-θλας. Ὑπῆρχαν ὅμως καὶ πολλὰ ἄλλα ἀγάλματα ποὺ ἦσαν ἀφιερῶματα ἰδιωτῶν. Ὅλόγυρα δὲ στὸ ναὸ κι' ἀπέξω σ' αὐτὸν ἦταν στημένες οἱ εἰκόνες ἀπὸ χρυσάφι θλων τῶν γυναικῶν καὶ θλων τῶν ἀνδρῶν ποὺ κατάγονταν ἀπὸ τοὺς δέκα πρώτους βασιλιάδες καὶ πολλὰ ἄλλα μεγάλα ἀφιερῶματα καὶ τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἰδία τὴν πολιτεία προερχόμενα καὶ φερμένα ἀπὸ τὰ ἐξω μέρη ὅσα ἐξουσίαζαν. Ὑπῆρχε ἀκόμη καὶ βωμὸς ἀνάλογος στὸν ὄγκο τοῦ καὶ στὴν φτιασιὰ τοῦ μὲ αὐτὰ (τὰ καλλιτεχνήματα), καὶ τὰ παλάτια ἐπίσης ἦταν τέτοια ὥστε ν' ἄρμόζουν καὶ στὴ μεγάλη δύναμη τῆς πολιτείας καὶ νὰ ταιριάζουν μὲ τὰ στολίδια ποὺ ἦταν ὁλόγυρα στὸ ναὸ. Ὅσο γιὰ τὶς δυὸ βρύσες ποὺ ἔβγαζαν ἡ μὴ κρῦο καὶ ἡ ἄλλη ζεστὸ νερὸ καὶ ποὺ εἶχαν μπόλικο νερὸ, ἐπειδὴ ἐξυπηρετοῦσαν πάρα πολὺ τὶς ἀνάγκες τῶν κατοίκων μὲ τὶς θαυμάσιες ἰδιότητες τῶν νερῶν τους, ἐφτιαξαν γύρω σ' αὐτὲς ἐγκαταστάσεις καὶ φύτεψαν ὕδροχαρῇ φυτὰ καὶ ἐφτιαξαν καὶ δεξαμενὲς ἄλλες μὲν ἐξω, στὰ χωράφια, (γιὰ νὰ τὰ ποτίζουν μὲ τὸ νερὸ τους) καὶ ἄλλες (μέσα στὴν πόλη) σκεπασμένες ἀπὸ πάνω καὶ ποὺ τὸ ζεστὸ τους νερὸ χρησίμευε γιὰ νὰ κάμουν θερμὰ λουτρὰ τὸ χειμῶνα. Κι' ἦταν φτιαγμένες ἄλλες χωριστὰ γιὰ τοὺς ἰδιῶτες καὶ ἄλλες γιὰ τοὺς βασιλιάδες. Ἐπίσης ὑπῆρχαν τέτοιες δεξαμενὲς καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες καὶ, ἄλλες γιὰ τὰ ἄλογα καὶ τὰ ἄλλα σπιτικά ζᾶ. Εἶχαν στολίσαι δὲ τὴν κάθε μιά ἀπ' αὐτὲς μὲ τὰ κατάλληλα στολίδια. Μὲ τὸ νερὸ δὲ ποὺ ἔτρεχε ἀπ' αὐτὲς πότιζαν τὸ ἄλσος τοῦ Ποσειδῶνα, ποὺ εἶχε κάθε λογῆς δένδρα, πολὺ ὁμορφα καὶ πολὺ ψηλά, ἐξ αἰτίας τῆς γονιμότητος τῆς γῆς. Ἄλλο πάλι νερὸ ἀπὸ τὶς δεξαμενὲς αὐτὲς μὲ αὐλάκια τὸ ἔφερναν ὥς τὶς ἐξωτερικὰς ζῶνες, πρὸς τὸ μέρος ποὺ ἦταν τὰ γαφύρια· ἐκεῖ ὑπῆρχαν πολλοὶ

ιερά καὶ πολλῶν θεῶν, πολλοὶ δὲ κῆποι καὶ γυμνάσια ἐκχειρούργητο, τὰ μὲν ἀνδρῶν, τὰ δὲ ἵππων χωρὶς ἐν ἑκατέρᾳ τῇ τῶν τροχῶν νήσῳ, τὰ τε ἄλλα καὶ κατὰ μέσσην τὴν μεῖζω τῶν νήσων ἐξηρημένος ἵππόδρομος ἦν αὐτοῖς, σταδίου τὸ πλάτος ἔχων, τὸ δὲ μῆκος περὶ τὸν κύκλον ὅλον ἀφεῖτο εἰς ἄμιλλαν τοῖς ἵπποις. Δορυφορικαὶ δὲ περὶ αὐτὸν D ἔνθεν τε καὶ ἐνθεν οἰκῆσεις ἦσαν τῷ πλήθει τῶν δορυφόρων· τοῖς δὲ πισιτοτέροις ἐν τῷ σμικροτέρῳ τροχῷ καὶ πρὸς τῆς ἀκροπόλεως μᾶλλον ὄντι διετέκτατο ἡ φρουρά, τοῖς δὲ πάντων διαφέρουσι πρὸς πίστιν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως περὶ τοὺς βασιλέας αὐτοὺς ἦσαν οἰκῆσεις δεδομέναι. Τὰ δὲ νεώρια τριήρων μεστὰ ἦν καὶ σκευῶν ὅσα τριήρεσι προσήκει, πάντα ἐξηρηγμένα ἱκανῶς. Καὶ τὰ μὲν δὴ περὶ τὴν τῶν βασιλέων οἰκήσιν οὕτω κατεσκευάστο· διαβάντι δὲ τοὺς λιμένας ἔξω E τρεῖς ὄντας ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς θαλάττης ἦεν ἐν κύκλῳ τεῖχος, πεντήκοντα σταδίους τοῦ μεγίστου τροχοῦ τε καὶ λιμένος ἀπέχον πανταχῇ, καὶ συνέκλειεν εἰς ταῦτόν πρὸς τὸ τῆς διώρυγος στόμα τὸ πρὸς θαλάττης. Τοῦτο δὴ πᾶν συνωκεῖτο μὲν ὑπὸ πολλῶν καὶ πυκνῶν οἰκήσεων, ὃ δὲ ἀνάπλους καὶ ὁ μέγιστος λιμὴν ἔγεμε πλοίων καὶ ἐμπορῶν ἀφικνουμένων πάντοθεν, φωνὴν καὶ θόρυβον παντοδαπὸν κτύπον τε μεθ' ἡμέραν καὶ διὰ νυκτὸς ὑπὸ πλήθους παρεχομένων.

X. Τὸ μὲν οὖν ἄστυ καὶ τὸ περὶ τὴν ἀρχαίαν οἰκήσιν σχεδὸν ὥς τότε ἐλέχθη νῦν διεμνημόνευται· τῆς δ' ἄλλης 118 χώρας ὥς ἡ φύσις εἶχε καὶ τὸ τῆς διακοσμήσεως εἶδος, ἀπομνημονεῦσαι πειρατέον. Πρῶτον μὲν οὖν ὁ τόπος ἅπας ἐλέγετο σφόδρα τε ὑψηλὸς καὶ ἀπότομος ἐκ θαλάττης, τὸ δὲ

1. Ἐννοεῖ ἵππόδρομο. Παρακάτω τὸ ἐπεξηγεῖ.

2. Καὶ ἀπὸ μέσσα καὶ ἀπ' ἔξω.

ναοὶ καὶ πολλῶν θεῶν ἱερά, καθὼς καὶ κῆποι καὶ πολλὰ γυμναστήρια φτιαγμένα ἄλλα μὲν γιὰ τοὺς ἄντρες καὶ ἄλλα γιὰ τὰ ἄλογα ¹, χωριστὰ σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ζῶνες ποὺ περικύκλωναν τὸ νησί, εἶχαν δὲ ἐξὸν ἀπὸ τὰ ἄλλα, καὶ στὴ μέσῃ τοῦ μεγαλύτερου νησιοῦ, ἱππόδρομο ποὺ ἦταν ξεχωριστὸς (ἀπ' τὰ ἄλλα γυμναστήρια) καὶ ποὺ τὸ φάρδος του ἦταν ἓνα στάδιο καὶ τὸ μᾶκρος του ἐπίανε ὀλο τὸ γύρο τοῦ νησιοῦ, σ' αὐτὸν δὲ ἔτρεχαν τὰ ἄλογα ποιοὶ νὰ ξεπεράσῃ τὸ ἄλλο. Ὀλόγυρα δὲ στὸν ἱππόδρομο, καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ², ὑπῆρχαν κατοικίαι, γιατί οἱ σωματοφύλακες τῶν βασιλέων ἦσαν πολλοί. Ἀπ' αὐτοὺς πάλι ἐκείνους ποὺ ἦταν οἱ πιὸ πιστοὶ τοὺς ἔδωζαν νὰ φυλάνῃ τὴ μικρότερη ζώνη, ἣ ὁποία ἦταν καὶ ἡ πιὸ κοντὰ στὴν Ἀκρόπολη. Σὲ κείνους δὲ ποὺ ἦταν οἱ πιὸ ἀφωσιωμένοι (στοὺς ἀρχόντους) εἶχαν δοθῇ οἰκήματα μέσα στὴν Ἀκρόπολη, γύρω ἀπὸ τὰ Ἀνάκτορα. Καὶ τὰ ὑπόστεγα τῶν πλοίων ἦταν γεμάτα ἀπὸ τριήρεις καὶ ἀπὸ τὰ ἐξαρτύματά τους. Καὶ ὅλα ἦταν μὲ πολλὴ τάξη βαλμένα. Καὶ ὅσα μὲν χρῆσιμευαν γιὰ κατοικία καὶ διαμονὴ τῶν βασιλέων ἔτσι ἦταν φτιαγμένα. Ἀμα δὲ περνοῦσε κανένας τὰ λιμάνια, ποὺ ἦταν τρία, γιὰ νὰ βγῇ ἔξω, ἓνα τεῖχος ποὺ ἦταν ὁλόγυρα τοῦ νησιοῦ καὶ ποὺ ἀρχίζε ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ σ' ὅλες τὶς μεριές του βρίσκονταν μακριὰ ἀπὸ τὴ μεγαλύτερη ζώνη καὶ ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο λιμάνι πενήντα στάδια, ἀνταμώνονταν στὸ ἴδιο μέρος ποὺ ἀρχίζε καὶ ἡ διώρυγα ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θάλασσας. Μέσα στὸ φρούριον ὑπῆρχαν ἓνα σωρὸ σπίτια τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, ἣ δὲ διώρυγα καὶ τὸ λιμάνι ἦταν γεμάτα ἀπὸ πλεούμενα καὶ ἐμπόρους ποὺ ἐφταναν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Καὶ ἐπειδὴ ἦταν πολλοὶ οἱ ἔμποροι, ἔκαναν μεγάλη φασαρία μὲ τὶς φωνές τους. Καὶ ἦταν πολὺς ὁ θόρυβος ποὺ ἔκαναν καὶ ὁ κρότος (ἀπὸ τὰ ἐμπορεύματα ποὺ μεταφέρανε κλπ.) ὅχι μονάχα τὴν ἡμέρα μὰ καὶ τὴ νύχτα.

X. Γιὰ μὲν λοιπὸν τὴν πρωτεύουσα καὶ γιὰ ἑ.τι σχετίζεται μὲ τὰ ἀρχαῖκά παλάτια (τῆς Ἀτλαντίδας) σχεδὸν ὅπως τότε τὰ διηγῆθσαν (οἱ ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου) τὰ ἔχει κρατήσει τὸ μνημονικό μου καὶ τὰ ἔχω ἱστορήσει. Πρέπει δὲ νὰ προσπαθῶ νὰ διηγηθῶ πῶς ἦταν τὰ φυσικὰ χαρίσματα τῆς ὑπόλοιπης χώρας καὶ τί λογῆς ἦταν ὁ τεχνικὸς στολισμός της. Πρῶτα μὲν—λέει ἡ παράδοση—πῶς ὅλος ὁ τόπος ἦταν καὶ πολὺ ὑψηλὸς καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θάλασσας ἀπότομος. Ὅλος πάλι ὁ γύρω στὴν πολιτεία κάμπος, τὴν μὲν πολιτεία τὴν περικύκλωνε, ἦταν ἔμως κι' αὕτῃ περιτριγυρισμένη ἀπὸ βουνὰ ποὺ οἱ πλαγιές τους ἐφταναν ὥς τὴ θά-

περὶ τὴν πόλιν πᾶν πεδῖον, ἐκείνην μὲν περιέχον, αὐτὸ δὲ κύκλῳ περιεχόμενον ὄρεσι μέχρι πρὸς τὴν θάλατταν καθευμένοις, λείον καὶ ὁμαλές, πρόμηκες δὲ πᾶν, ἐπὶ μὲν θάτερα τρισχιλίων σταδίων, κατὰ δὲ μέσον ἀπὸ θαλάττης ἄνω δισχιλίων. Ὁ δὲ τόπος οὗτος ὅλης τῆς νήσου πρὸς νό-

- B τον εἰτέραπτο, ἀπὸ τῶν ἄρκιων κατάβορρος· τὰ δὲ περὶ αὐτὸν ὄρη τότε ὑμνεῖτο πλῆθος καὶ μέγεθος καὶ κάλλος παρὰ πάντα τὰ νῦν ὄντα γεγονέναι, πολλὰς μὲν κόμας καὶ πλουσίας περιούκων ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα, ποταμούς δὲ καὶ λίμνας καὶ λειμῶνας τροφὴν τοῖς πᾶσιν ἡμέροις καὶ ἀγροίοις ἱκανὴν θρέμμασιν, ὕλην δὲ καὶ πλήθει καὶ γένεσι ποικίλην
- C ξύμπασι τε τοῖς ἔργοις καὶ πρὸς ἕκαστα ἄφθονον. Ὡς οὖν τὸ πεδῖον φύσει καὶ ὑπὸ βασιλέων πολλῶν ἐν πολλῷ χρόνῳ διεπεπόνητο. Τειράγωνον μὲν αὖθ' ὑπῆρχε τὰ πλεῖστ' ὄρεθον καὶ πρόμηκες, ὃ τι δ' ἐνέλειπε, κατεύθυντο τάφρου κύκλῳ περιορυχθείσης· τὸ δὲ βάθος καὶ πλάτος τό τε μήκος αὐτῆς ἀπιστον μὲν τὸ λεχθέν, ὥς χειροποίητον ἔργον, πρὸς τοῖς ἄλλοις διαπονήμασι τοσοῦτον εἶναι, ῥητέον δὲ ὃ γε ἠκούσαμεν· πλέθρου μὲν γὰρ βάθος ὁρώρουκτο, τὸ δὲ πλά-
- D τος ἀπάντη σταδίου, περὶ δὲ πᾶν τὸ πεδῖον ὀρυχθεῖσα συνέβαινε εἶναι τὸ μήκος σταδίων μυριάων. Τὰ δ' ἐκ τῶν ὀρῶν καταβαίνοντα ὑποδεχομένη ρεύματα καὶ περὶ τὸ πεδῖον κυκλωθεῖσα, πρὸς τὴν πόλιν ἐνθεν τε καὶ ἐνθεν ἀφικομένη, ταύτη πρὸς θάλατταν μεθεῖτο ἐκρεῖν. Ἀνωθεν δὲ ἀπ' αὐτῆς τὸ πλάτος μάλιστα ἑκατὸν ποδῶν διώρυγες εὐθεῖαι τειμημένοι κατὰ τὸ πεδῖον πάλιν εἰς τὴν τάφρον τὴν πρὸς θαλάττης ἀφείντο, ἑτέρα δὲ ἅφ' ἑτέρας αὐτῶν σταδίους ἑκατὸν ἀπέειχεν· ἥ δὲ τὴν τ' ἐκ τῶν ὀρῶν ὕλην κατῆγον εἰς τὸ ἄστυ

1. Δηλαδὴ ὁ κάμπος.

λασσα. Ὁ κάμπος αὐτὸς ἦταν ἓνα (μεγάλο) ἱσιωμα, χωρὶς νὰ ἔχη καθόλου κατεβάσματα καὶ ἀνηφοριές. Ἦταν δὲ ὅλη μακρουλή καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἦταν τὸ μᾶκρος τῆς τρεῖς χιλιάδες στάδια, καὶ ἀπὸ τῇ θάλασσα ὡς τῇ μέσῃ τοῦ κάμπου ἐπάνω ἀπὸ δυὸ χιλιάδες στάδια. Αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ νησιοῦ ὁ ὀλόκληρο, ἐβλεπε πρὸς τὸ νοτιῶ καὶ ὁ βοριᾶς δὲν τὸ ἔπιανε καθόλου. Ὅσο γιὰ τὰ βουνὰ ποὺ εἶχε τότε ὀλόγυρά του, τὰ παينوῦσαν, γιατί ἦταν ἀνώτερα ἀπὸ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν τώρα καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸ καὶ κατὰ τῇ μεγαλωσύνη καὶ κατὰ τὴν ὁμορφιά, γιατί εἶχαν ἀνάμεσά τους πολλὰ καὶ πλούσια κατοικημένα χωριά, ποτάμια καὶ λίμνες καὶ λειβάδια ποὺ ἔδιναν μπόλικη τροφή σὲ ὅλα : καὶ στὰ ἡμέρα καὶ στὰ ἄγρια ζῶα. Εἶχαν καὶ δέντρα πολλὰ καὶ ἀπὸ κάθε εἶδος, ποὺ προμήθευαν ξυλεῖα ὅχι μόνο γιὰ κάθε γενικὰ ἐργασία μὰ καὶ γιὰ κάθε εἰδικὴ περίπτωσι. Τέτοια λοιπὸν ἦταν ἡ παραγωγικότητα τοῦ κάμπου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῇ φύσῃ ἦταν φτιγμένος ἔτσι καὶ χάρις στὰ (τεχνικά) ἔργα πολλῶν βασιλέων μέσα σὲ διάστημα πολλῶν χρόνων. Ἦταν μὲν τὸ σχῆμα τοῦ κάμπου αὐτοῦ τετράγωνο καὶ στὰ περισσότερα μέρη ὀρθὸ καὶ μακρουλὸ, ὅπου ὅμως ἦταν ἀκανόνιστο τὸ εἶχαν ἰσάσει, γιατί ἀνοίξαν χαντάκια ὀλόγυρα. Τὸ βάθος δὲ ἀπὸ κάθε τέτοια χαντάκια καθὼς καὶ τὸ φάρδος καὶ τὸ μᾶκρος ἦταν τόσο ποὺ νὰ μὲν δυσκολεύεται κανεὶς νὰ πιστέψῃ τὰ ὅσα λένε, γιατί δύσκολο ἦταν νὰ γίνῃ ἓνα τέτοιο (μεγάλο) ἔργο μὲ μόνο τῇ χειρωνακτικῇ ἐργασίᾳ καὶ ποὺ σὲ σύγκριση μὲ ἄλλα ἔργα νὰ παρυσιάζεται καταπληχτικὰ πιδὲ μεγάλο, ὥστόσο πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ἐκεῖνο ποὺ ἔχουμε ἀκούσει. Εἶχαν μὲν σκάψει σὲ βάθος ἐνὸς πλήθους καὶ σὲ φάρδος σὲ ὅλα τὰ μέρη του ἐνὸς σταδίου. Τὸ σκαμμένο του μέρος ὀλόγυρα στὸν κάμπο τύχαινε νὰ ἔχη μᾶκρος δέκα χιλιάδες στάδια. Δέχονταν ἀκόμη τὸ χαντάκι αὐτὸ ὅλα τὰ νερὰ ποὺ κατέβαιναν ἀπὸ τὰ βουνά. Εἶχε δὲ ζωσμένο ὅλον τὸν κάμπο καὶ ἔφτανε καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὡς τὴν πολιτείαν, καὶ προχωροῦσε (τὸ χαντάκι) πρὸς τῇ θάλασσᾳ, ὅπου ἔχυνε τὰ νερά. Ἀπὸ τὸν ὄχθο τοῦ χαντακιοῦ ἀρχίζαν αὐλάκια ποὺ εἶχαν τὸ πολὺ ἑκατὸ πόδια φάρδος, ἀνοιγμένα μέσα στὸν κάμπο σὲ ἴσες (παράλληλες) γραμμὲς καὶ τὰ ὅποια εἶχαν τέτοια κλίση, ὥστε τὰ νερὰ νὰ χύνωνται στὸ χαντάκι ποὺ ἦταν κοντὰ στῇ θάλασσᾳ. Ἦταν δὲ τὸ ἓνα αὐλάκι μακρὺ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἑκατὸ στάδια. Μέσον αὐτῶν τῶν αὐλακιῶν κατέβαζαν στὴν πολιτείαν καὶ τὴν ξυλεῖαν ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ μετακόμιζαν μὲ πλεούμενα τὰ ἄλλα προϊόντα, ἀφοῦ ἐννοεῖται ἀνοίξαν ἄλλα χαντάκια

Ε καὶ τὰλλα δὲ ὥραϊα πλοίοις κατεκομίζοντο, διάπλους ἐκ τῶν διωρύχων εἰς ἀλλήλας τε πλαγίας καὶ πρὸς τὴν πόλιν τεμόντες. Καὶ δις δὴ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὴν γῆν ἑκαρποῦντο, χειμῶνος μὲν τοῖς ἐκ Διὸς ὕδασι χρώμενοι, θέρους δὲ δοα γῆ φέρει, τὰ ἐκ τῶν διωρύχων ἐπάγοντες νάματα. Πλήθος δέ, τῶν μὲν ἐν τῷ πεδίῳ χρησίμων πρὸς πόλεμον ἀνδρῶν ἐτέτακτο τὸν κλήρον ἕκαστον παρέχειν ἄνδρα ἡγεμόνα, τὸ δὲ
 119 τοῦ κλήρου μέγεθος εἰς δέκα δεκάκεις ἦν στάδια, μυριάδες δὲ ξυμπάντων τῶν κλήρων ἦσαν ἑξῆς τῶν δὲ ἐκ τῶν ὄρων καὶ τῆς ἄλλης χώρας ἀπέραντος μὲν ἀριθμὸς ἀνθρώπων ἐλέγετο, κατὰ δὲ τόπους καὶ κώμας εἰς τούτους τοὺς κλήρους πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἅπαντες διενενέμηντο. Τὸν οὖν ἡγεμόνα ἦν τειταγμένον εἰς τὸν πόλεμον παρέχειν ἕκτον μὲν ἄρματος πολεμιστηρίου μόριον εἰς μύρια ἄρματα, ἵππους δὲ δύο καὶ
 Β ἀναβάτας, ἔτι δὲ ξυνωρίδα χωρὶς δίφρου καταβάτην τε σμικράσπιδα καὶ τὸν ἄμφοϊν μετ' ἐπιβάτην τοῖν ἵπποιν ἡνίοχον ἔχουσιν, ὀπλίτας δὲ δύο καὶ τοξότας σφενδονήτας τε ἑκατέρους δύο, γυνμῆτας δὲ λιθοβόλους καὶ ἀκοντιστὰς τρεῖς ἑκατέρους, ναύτας δὲ τέτταρας εἰς πλήρωμα διακοσίων καὶ χιλίων νεῶν. Τὰ μὲν οὖν πολεμιστήρια οὕτω διετέτακτο τῆς βασιλικῆς πόλεως, τῶν δὲ ἐννέα ἄλλα ἄλλως, ἃ μακρὸς ἂν χρόνος εἴη λέγειν.

С XI. Τὰ δὲ τῶν ἀρχῶν καὶ τιμῶν ὧδ' εἶχεν ἑξ ἀρχῆς διακοσμηθέντα. Τῶν δέκα βασιλέων εἰς ἕκαστος ἐν μὲν τῷ καθ' αὐτὸν μέρει κατὰ τὴν αὐτοῦ πόλιν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν πλείστων νόμων ἤρχε, κολάζων καὶ ἀποκτιννὺς ὄντιν' ἐθέλησειεν· ἡ δὲ ἐν ἀλλήλοισι ἀρχὴ καὶ κοινωνία κατὰ ἐπιστολάς ἦν τὰς τοῦ Ποσειδῶνος, ὡς ὁ νόμος αὐτοῖς παρέδωκε καὶ γράμματα ὑπὸ τῶν πρώτων ἐν στήλῃ γεγραμμένα δρειχαλκίην, ἡ κατὰ μέσσην τὴν νῆσον ἔκειτο ἐν ἱερῷ Ποσειδῶ-

1. Δηλαδὴ τὰ νερά τῆς βροχῆς γιὰτὶ ὁ Ζεὺς ἦταν καὶ θεὸς τῆς βροχῆς.

2. Κάθε δηλαδὴ περιοχὴ ποὺ ἀνῆκε στὴν τὰδε πατριὰ καὶ εἰχε ἐπὶ κεφαλῆς τῆς τὸν τὰδε ἄρχοντα.

3. Κ' ἐδῶ ἕκαστα παράφραση γιὰ νὰ δώσω καλύτερα τὸ νόημα τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

πλάγια γιὰ νὰ συγκοινωνῇ τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο καθὼς καὶ μὲ τὴν πολιτεία. Σέδευαν δὲ δυὸ φορές τὸ χρόνο ἀπὸ τῇ γῇ τους. Τὸν μὲν χειμῶνα χρησιμοποιοῦντας (στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς) τὰ νερά ποῦ ἔρχονταν ἀπὸ τὸ Δία ¹, τὸ δὲ καλοκαίρι (χρησιμοποιοῦντας) τὰ νερά τῶν πηγῶν. Τὰ ἔφερναν δὲ τὰ νερά αὐτὰ (στὸν κάμπο) μὲ τὰ αὐλάκια ποῦ ἔφτιαζαν. Σχετικὰ δὲ μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν πολεμιστῶν ποῦ ἔπρεπε νὰ στρατολογηθοῦν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ κάμπου ἦταν κανονισμένα (ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτὸ τὰ πράγματα) ἔτσι. Κάθε κλῆρος ² ἦταν κανονισμένο νὰ δίνῃ ὠρισμένον ἀριθμὸν ἀπὸ πολεμιστές. Ἡ ἔκταση τοῦ κάθε κλήρου ἦταν ἑκατὸ στάδια καὶ ὅλοι οἱ κλήροι ἦταν ἐξήντα χιλιάδες. Λέγανε δὲ πὼς οἱ ἄνθρωποι ποῦ κατοικοῦσαν στὰ βουνά καὶ τὰ ἄλλα μέρη τῆς χώρας ἦταν ἀμέτρητοι. Ἦταν δὲ μοιρασμένοι σὲ χωριά καὶ συνοικισμοὺς καὶ ὠργανωμένοι ὁμοιόμορφα καὶ εἶχε ὁ κάθε συνοικισμὸς καὶ τὸ κάθε χωριὸ τὸν ἀρχηγό του. Ὁ ἀρχηγὸς λοιπὸν, ἅμα γίνονταν πόλεμος, ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ δίνῃ τὸ ἓνα ἕκτο τῶν στρατιωτῶν ποῦ χρειάζονταν ἓνα πολεμικὸ ἄρμα. Ὑπῆρχαν δὲ δέκα χιλιάδες πολεμικὰ ἄρματα. Ἐπίσης ἔδινε δυὸ ἄλογα καὶ δυὸ καθαλλαραίους, καὶ ἐξὸν ἀπ' αὐτοὺς, καὶ ἓνα ζευγάρι ἄλογα κατὰλληλα γιὰ νὰ τραθοῦν ἀμάξι, δὲν ἔδινεν ὅμως τὸ ἀμάξι. Κι' ἀκόμα ἔδινεν ἓνα πεζὸ στρατιωτῇ μὲ μικρὴ ἀσπίδα, ἓνα ἀλογολάτη ποῦ νὰ καθαλλικεύῃ καὶ τὰ δυὸ ἄλογα τοῦ ἄρματος καὶ νὰ τὰ κουμαντάρῃ, δυὸ πεζοὺς στρατιῶτες βαριά ὀπλισμένους καὶ δυὸ τοξότες καὶ δυὸ σφεντονῆτες. Κι' ἀκόμα καὶ γυμνοὺς (ἐλαφρὰ ὀπλισμένους) στρατιῶτες καὶ πετροβολητὲς καὶ ἀκοντιστὲς ἀπὸ τρεῖς, καὶ ἀπὸ τέσσαρες ναῦτες στὸ καθένα ἀπὸ τὰ χίλια διακόσια πλοῖα. Ἡ μὲν λοιπὸν πολεμικὴ ὀργάνωση τῆς βασιλικῆς πολιτείας τέτοια ἦταν. Στὰ ἄλλα δὲ ἐννιά τμήματα τοῦ νησιοῦ ἦταν ὠργανωμένα ἄλλου μὲν ἔτσι καὶ ἄλλου ἄλλοιως, θὰ χρειάζονταν ὅμως πολὺς καιρὸς γιὰ νὰ τὰ ἐκθέσω (ἐδῶ λεπτομερειακά).

XI. Ἀναφορικὰ δὲ μὲ τὰ ἀξιώματα καὶ τίς τιμὲς κα-
νονίστηκαν ἐξ ἀρχῆς ἔτσι τὰ ζητήματα αὐτὰ μέσα στὴν πολι-
τεία. Ὁ καθέννας ἀπὸ τοὺς βασιλιάδες στὴν περιοχὴ του
ποῦ ἦταν τὸ δικό του μερίδιο καὶ στὴν πολιτεία του εἶχε
ἐξουσία πᾶνω στοὺς περισσότερους ἀνθρώπους καὶ ἦταν ὁ
κριτὴς καὶ νομοθέτης τῶν περισσότερων νόμων ³. Ἐτιμωροῦσε
λοιπὸν καὶ ἐθανάτωνε ὅποιον ᾔθελε. Οἱ σχέσεις ὅμως ἀνά-
μεσα στοὺς βασιλιάδες καὶ ἡ ἀσκησις τῆς (ἐξωτερικῆς) ἐξου-
σίας τους γίνονταν σύμφωνα μὲ τίς διατάξεις τοῦ Ποσει-
δῶνα, καθὼς ὠριζεν ὁ νόμος ποῦ τοὺς παραδόθηκε ἀπὸ γε-

- D νος, οἱ δὲ δι' ἐνιαυτοῦ πέμπτου, τοιὲ δὲ ἐναλλὰς ἔκτου, συνελέγοντο, τῷ τε ἀρτίῳ καὶ τῷ περιττῷ μέρος ἴσον ἀπο- νέμοντες, ξυλλεγόμενοι δὲ περὶ τε τῶν κοινῶν ἐβουλευόντο καὶ ἐξήταζον εἴ τις τι παραβαίνοι, καὶ ἐδίδασκον. Ὅτε δὲ δικάζειν μέλλοιεν, πίστεις ἀλλήλοις τοιάσδε ἐδίδοσαν πρό- τερον. Ἀφείτων ὄντων ταύρων ἐν τῷ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερῷ, μόνον γιγνόμενοι δέκα ὄντες, ἐπευξάμενοι τῷ θεῷ τὸ κεχα-
- E ρισμένον αὐτῷ θῦμα εἰλεῖν, ἄνευ σιδήρου ξύλοις καὶ βρό- χοις ἐθήρευνον, ὃν δὲ ἔλοιεν τῶν ταύρων, πρὸς τὴν στήλην προσαγαγόντες κατὰ κορυφὴν αὐτῆς ἔσφαττον κατὰ τῶν γραμμάτων· ἐν δὲ τῇ στήλῃ πρὸς τοῖς νόμοις ὄρκος ἦν με- γάλας ἀρὰς ἐπευχόμενος τοῖς ἀπειθοῦσιν. Ὅτι οὖν κατὰ τοὺς αὐτῶν νόμους θύσαντες καθαγίζουσι πάντα τοῦ ταύ-
- 120 ρον τὰ μέλη, κρατῆρα κεράσαντες ὑπὲρ ἐκάστου θρόμβον ἐνέβαλλον αἵματος, τὰ δ' ἄλλ' εἰς τὸ πῦρ ἔφερον, περικα- θήραντες τὴν στήλην· μετὰ δὲ τοῦτο χρυσαῖς φιάλαις ἐκ τοῦ κρατῆρος ἀρτυόμενοι, κατὰ τοῦ πυρὸς σπένδοντες ἐπώμνυ- σαν δικάσειν τε κατὰ τοὺς ἐν τῇ στήλῃ νόμους καὶ κολά- σειν εἴ τις τι πρότερον παραβεβηκώς εἴη, τό τε αὖ μετὰ τοῦτο μηδὲν τῶν γραμμάτων ἐκόντες παραβῆσθαι, μηδὲ
- B ἀρξείν μηδὲ ἀρχοντι πείσεσθαι πλὴν κατὰ τοὺς τοῦ πατρὸς ἐπιτάττοντι νόμους. Ταῦτα ἐπευξάμενος ἕκαστος αὐτῶν αὐτῷ καὶ τῷ ἀφ' αὐτοῦ γένει, πίων καὶ ἀναθείς τὴν φιά-

1. Δηλαδή τὸν ταῦρο ποὺ ἐμελλε νὰ σφαγῇ.

2. Δηλαδή ἔλεγον τίς κανονισμένους εὐχὰς γιὰ νὰ εἰσακουσθοῦν ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ δεχθοῦν τὴ θυσία. Ἔτσι λέμε σήμερα : ὁ πατέρας διαβάσει εὐχή.

νεὰ σὲ γενεὰ καὶ ποὺ τὸν εἶχαν οἱ πρῶτοι βασιλιάδες χαραγμένο μὲ γράμματα πάνω σὲ μιὰ μπρούντζινη στήλη ποὺ βρίσκονταν στὸ μέσο τοῦ νησιοῦ καὶ μέσα στὸ ναὸ τοῦ Ποσειδῶνα. Οἱ βασιλιάδες λοιπὸν αὐτοὶ μαζεύονταν μιὰ φορὰ στὰ πέντε χρόνια καὶ μιὰ φορὰ στὰ κάθε ἔξη, γιατί ἐξ Ἰσου τιμοῦσαν καὶ τοὺς μονοὺς ἀριθμοὺς καὶ τοὺς ζυγούς, κι' ὅταν μαζεύονταν σκέφτονταν καὶ ἐπαιρναν ἀποφάσεις καὶ γιὰ τὰ ζητήματα ἐκεῖνα ποὺ ἦταν κοινὰ γιὰ ὅλα τὰ βασίλεια, καὶ ἐξέταζαν ἂν κανένας ἔκαμε καμμιά παράβαση τοῦ (θεϊκοῦ) νόμου, καὶ ἀκόμα δίκαζαν (διάφορες ὑποθέσεις). Ὅταν δὲ ἐμελλαν νὰ δικάσουν, ἔδιναν πρωτότερα ὁ ἕνας στὸν ἄλλον τοῦτες ἐδῶ τίς (ἐνορκες) διαβεβαιώσεις γιὰ τὸ ὅτι θὰ δίκαζαν τίμια. Ἀφοῦ ἀφηναν μέσα στὸ ναὸ τοῦ Ποσειδῶνα ἐλεύθερους ταύρους, ἔμεναν οἱ δέκα μόνοι τοὺς (μέσα στὸ ναὸ), καὶ τότε παρακαλοῦσαν (πρῶτα) τὸ θεὸ νὰ διαλέξη τὸ θῦμα ὃ ποὺ θὰ τὸν εὐχαριστοῦσε νὰ θυσιασθῇ. Ἐπειτα κυνηγοῦσαν τοὺς ταύρους, χωρὶς ὄπλα, παρὰ μὲ ξύλα καὶ συρτοθληεῖς, καὶ ὅποιον ἀπὸ τοὺς ταύρους ἐπιάναν, ἀφοῦ τὸν ἔφερναν μπροστὰ στὴ στήλη (ποὺ εἶχε χαραγμένο τὸ νόμο), τὸν ἔσφαζαν στὴν ἄκρη τῆς στήλης καὶ στὸ μέρος ποὺ ἦταν ἀντίκρυ στὰ γράμματα. Στὴ στήλη δὲ μαζὶ μὲ τοὺς νόμους ἦταν χαραγμένος καὶ ὁ ὅρκος, ποὺ εἶχε φοβερὲς κατάρες γιὰ κείνους ποὺ θὰ παρέβαιναν τοὺς νόμους. Ἄμα λοιπὸν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους των, τελείωναν τὴ θυσία καὶ ἐδιάβαζαν ὃ εὐχὲς πάνω σ' ὅλα τὰ μέλη τοῦ ταύρου ἔχυναν (οἱ βασιλιάδες) ὁ καθένας γιὰ λογαριασμό του μέσα σ' ἕναν κρατῆρα (κισύπι), ποὺ εἶχε νερωμένο κρασί, σταλαγματιὰ σταλαγματιὰ τὸ αἷμα τοῦ ταύρου. Ἐρριχναν δὲ τὰ ἄλλα κομμάτια του στὴ φωτιά, ἀφοῦ καθάριζαν τὴ στήλη ἀπὸ ὅλες τίς μεριές. Καὶ ὕστερα ἀπὸ (τὴν ἱεροτελεστία) αὐτή, ἐπαιρναν μὲ χρυσὲς κοῦπες (τὸ ἁγιασμένο ὑγρὸ) ποὺ ἦταν μέσα στὸν κρατῆρα, τὸ ἔρριχναν στὴ φωτιά, κάνοντας σπονδὲς καὶ ὠρκίζονταν πῶς θὰ δικάσουν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους ποὺ ἦταν χαραγμένοι στὴ στήλη καὶ θὰ τιμωρήσουν ἐκείνον ποὺ τυχὸν πρωτότερα παραβίασε τοὺς νόμους. Καὶ (ὠρκίζονταν ἀκόμα) πῶς ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ καμμιά διάταξη ἀπὸ τοὺς γραμμένους νόμους θεληματικῶς δὲν θὰ παραδοῦν καὶ οὔτε θὰ κυβερνήσουν (στὸ μέλλον παρὰ τοὺς νόμους), καὶ ὅτι θὰ ὑπακούουν στὸν (ἀνώτερο) βασιλιά, μόνο ἂν τοὺς διατάσῃ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ πατέρα των. Ἀφοῦ εὐχονταν αὐτὰ ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ γιὰ τὴ γενιά του, ἔπινε (ἀπὸ τὸ ὑγρὸ ποὺ εἶχε ὁ κρατῆρας) καὶ (ὕστερα) ἀφιέρωνε τὴν κοῦπα

λην εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, περὶ τὸ δεῖπνον καὶ τὰναγκαῖα διατρίψας, ἐπειδὴ γίγνεται σκότος καὶ τὸ πῦρ ἐψυγμένον τὸ περὶ τὰ θύματα εἴη, πάντες οὕτως ἐνδύντες ὅτι καλλίστην κυανὴν στολήν, ἐπὶ τὰ τῶν ὀρχωμοσίων καύματα χαμαὶ καθίζοντες, νύκτωρ, πᾶν τὸ περὶ τὸ ἱερὸν ἀποσβεννύν-
 C τες πῦρ, ἐδιδάκοντό τε καὶ ἐδίδασκον, εἴ τις τι παραβαίνειν αὐτῶν αἰτιῶτό τινα· δικάσαντες δὲ τὰ δικασθέντα, ἐπειδὴ φῶς γένοιτο, ἐν χρυσῷ πίνακι γράψαντες μετὰ τῶν στολῶν μνημεῖα ἀντίτιθεσαν. Νόμοι δὲ πολλοὶ μὲν ἄλλοι περὶ τὰ γέγραμμένων βασιλέων ἐκάστων ἦσαν ἴδιοι, τὰ δὲ μέγιστα, μήτε ποτὲ ὄπλα ἐπ' ἀλλήλους οἴσειν βοηθήσειν τε πάντας, ἄν ποὺ τις αὐτῶν ἐν τινὶ πόλει τὸ βασιλικὸν καταλύειν ἐπι-
 D χειρῇ γένος, κοινῇ δέ, καθάπερ οἱ πρόσθεν, βουλευόμενοι τὰ δόξαντα περὶ πολέμου καὶ τῶν ἄλλων πράξεων, ἡγεμονίαν ἀποδιδόντες τῷ Ἀτλαντικῷ γένει. Θανάτου δὲ τὸν βασιλέα τῶν ξυγγενῶν μηδενὸς εἶναι κύριον, ἂν μὴ τῶν δέκα τοῖς ὑπὲρ ἡμῖς δοκῇ.

XII. Ταύτην δὴ τοσαύτην καὶ τοιαύτην δύναμιν ἐν ἐκείνοις τότε οὖσαν τοῖς τόποις ὁ θεὸς ἐπὶ τούτῳ αὐτοὺς τόπους ξυντάξας ἐκόμισεν ἕκ τινος τοιαύτου, ὥς λόγος, προφάσεως. Ἐπὶ πολλὰς μὲν γενεάς, μέχρι περὶ τοῦ θεοῦ φύ-
 E οῖς αὐτοῖς ἐξέρκει, κατήκοοί τε ἦσαν τῶν νόμων καὶ πρὸς τὸ ξυγγενὲς θεῖον φιλοφρόνως εἶχον· τὰ γὰρ φρονήματα ἀληθινὰ καὶ πάντῃ μεγάλα ἐκέκτειντο, πρᾶότῃ μετὰ φρονήσεως πρὸς τε τὰς αἰεὶ ξυμβαινούσας τύχας καὶ πρὸς ἀλλήλους χρώμενοι, διὸ πλὴν ἀρετῆς πάντα ὑπερορῶντες συμ-
 121 κρὰ ἡγούντο τὰ παρόντα καὶ ῥαδίως ἔφερον οἷον ἄχθος τὸν

1. Στὴν Ἀτλαντίδα.

2. Ὁ Ποσειδῶν.

3. Ἐννοεῖ τις μεσογειακὰς χώρας.

4. Ἔτσι μεταφράζομε: τὸ «ἡ τοῦ θεοῦ φύσις» γιὰτὶ αὐτὸ τὸ νόημα, νομίζομε, πῶς ἔχει ἰδῶ. Θέλει νὰ πῇ δηλαδὴ πῶς μιὰ πού ἦταν ἄμεσοι ἀπόγονοι τοῦ Ποσειδῶνα εἶχαν μέσῃ τοὺς θεϊκὰ γὰρῖσματα καὶ ὁ χαρακτήρας τοὺς ἦταν ἐπηρεαζόμενος ἀπὸ τῆ θεϊκῆ καταγωγῇ τοὺς.

στό ἱερὸ τοῦ θεοῦ καὶ κατόπι ἀρχίζε νὰ τρώγῃ καὶ νὰ κἀνῃ τὶς ἄλλες ἀναγκαῖες, διατυπώσεις. Ἄμα δὲ σκοτείνιαζε καὶ ἡ φωτιὰ πού εἶχαν ἀνάψει δλόγυρα στὰ θύματα ἔσθηνε, ὅλοι τους, ἀφοῦ φοροῦσαν μιὰ δμορφὴ γαλάζια φορεσιά, κάθονταν χάμω κοντὰ στὰ καμμένα ἀπομεινάρια (κρέατα) ἀπ' τὴ θυσία πού ἔγινε, καὶ κατὰ τὴν ὁποῖαν ὠρκίστηκαν νὰ φυλάξουν τοὺς νόμους, καὶ ἅμα νύχτωνε, ἀφοῦ ἔσθηναν μέσα στὸ ναὸ ὅλες τὶς φωτιές, δικάζονταν καὶ δίκάζαν, δηλαδὴ δίκάζαν ἐκεῖνον ἀπ' αὐτοὺς πού κατηγοροῦντανε ἀπὸ κάποιον ἄλλον πὺς παραβίασε τοὺς νόμους. Καὶ ἅμα ἐβγαζαν ἀπόφαση γιὰ τὴν ὑπόθεση πού δίκάζαν, τὴν αὐγὴ ἔγραφαν (τὴν ἀπόφαση αὐτὴ) πάνω σ' ἓνα χρυσὸ πῖνακα καὶ τὴν κρεμοῦσαν μέσα (στὸ ναὸ) μαζὶ μὲ τὶς στολές των γιὰ νὰ μένῃ μνημεῖο. Ὑπῆρχαν δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ξεχωριστοὶ νόμοι σχετικοὶ μὲ τὰ προνόμια πού εἶχεν ὁ καθένας βασιλιάς καὶ τὰ ὁποῖα ὁ καθένας τὰ ἀναγνώριζε στοὺς ἄλλους. Ἀπ' αὐτὰ δὲ τὰ μεγαλύτερα (σπουδαιότερα) ἦταν τοῦτα ἐδῶ. Ὅτι ποτὲ δὲν θὰ κινοῦσαν ὁ ἓνας ἐνάντια στὸν ἄλλον πόλεμο καὶ ὅτι θὰ ἀλληλοδογηθοῦν ὅταν κανένας ἐπιχειρήσῃ σὲ καμμιὰ πολιτεία νὰ καθαιρέσῃ τὴ βασιλικὴ οἰκογένεια, καὶ ἀκόμα πὺς θὰ μαζεύωνται ὅλοι μαζὶ καὶ θὰ παίρνουν μαζὶ ἀποφάσεις, καθὼς ἔκαναν καὶ οἱ πρόγονοὶ τους, ἅμα πρόκειται γιὰ πόλεμο καὶ γιὰ ἄλλα τέτοια σπουδαῖα ζητήματα, δίνοντας τὴν ἀρχηγία στὴ γενιὰ τοῦ Ἀτλάντα. Ἐπίσης (ὑπάρχει τὸ προνόμιο) κανένας ἀπὸ τοὺς βασιλιάδες νὰ μὴν ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ θανατώγῃ κανένα ἀπ' τοὺς συγγενεῖς του, χωρὶς νὰ τὸ ἀποφασίσουν ἀπ' τοὺς δέκα οἱ περισσότεροί ἀπ' τοὺς μισοὺς.

XII. Τὴν τόσο μεγάλη λοιπόν, καὶ τόσο καλὰ ὠργανωμένη αὐτὴ δύναμη, πού ὑπῆρχε τότε σὲ κείνα τὰ μέρη ¹, ὁ θεὸς ² ἀφοῦ τὴν διωργάνωσε (στρατιωτικῶς) τὴν ἔφερε ἐναντίον τούτων τῶν τόπων ³, μὲ τούτῃ ἐδῶ τὴν ἀπόφαση, καθὼς λέει ἡ παράδοση. Γιὰ πολλὰς γενεές, ὅσο κρατοῦσεν ⁴ ἀκόμα σ' αὐτοὺς ἡ ἐπίδραση τοῦ θεοῦ (Ποσειδῶνα) ἀπὸ τὸν ὅποιον κατάγονταν, ἦταν ὑπάκουοι στοὺς νόμους (πού ἔβαλε) καὶ τιμοῦσαν τὸν θεὸ μὲ τὸν ὅποιον συγγένευαν, γιὰτὶ εἶχαν τετρακόσια τὰ μυαλά των καὶ πάντα ὁ νοῦς των ἦταν στὰ μεγάλα πράγματα. Ἐδειχναν δὲ ψυχραιμία καὶ φρονιμάδα σὲ ὅλες γενικὰ τὶς περιστάσεις καὶ ὅταν τύχαινε ἀκόμα νὰ συμβῇ τίποτα ἀναμεταξύ των. Γι' αὐτὰ περιφρονοῦσαν ὅλα τὰ ἄλλα, ἐξὸν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν, γιὰτὶ δὲν τὰ θεωροῦσαν γιὰ σπουδαῖα, τὰ ἀγαθὰ πού εἶχαν, καὶ ἀπὸ τὴν

τοῦ χρυσοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων κτημάτων ὄγκον, ἀλλ' οὐ με-
 θύοντες ὑπὸ τρυφῆς διὰ πλοῦτον ἀκράτορες αὐτῶν ὄντες
 ἐσφάλλοντο, νήφοντες δὲ δὲν καθέωρων, ὅτι καὶ ταῦτα
 πάντα ἐκ φιλίας τῆς κοινῆς μετὰ ἀρετῆς αὐξάνεται, τῇ δὲ
 τούτων σπουδῇ καὶ τιμῇ φθίνει ταῦτά τε αὐτὰ κακείνη ξυν-
 ἀπόλλυται τούτοις. Ἐκ δὴ λογισμοῦ τε τοιούτου καὶ φύ-
 σεως θείας παραμενούσης πάντ' αὐτοῖς ἠδξήθη, ἃ πρὶν
 διήλθομεν. Ἐπεὶ δ' ἡ τοῦ θεοῦ μὲν μοῖρα ἐξίτηλος ἐγί-
 γνετο ἐν αὐτοῖς πολλῶ τῷ θνητῷ καὶ πολλάκις ἀνακεραν-
 B νυμένη, τὸ δὲ ἀνθρώπινον ἦθος ἐπεκράτει, τότε ἦδη τὰ πα-
 ρόντια φέρειν ἀδυνατοῦντες ἡσχημόνουν, καὶ τῷ δυναμένῳ
 μὲν ὀρᾷ αἰσχροὶ κατεφαίνοντο, τὰ κάλλιστα ἀπὸ τῶν τι-
 μιωτάτων ἀπολλύντες, τοῖς δὲ ἀδυνατοῦσιν ἀληθινὸν πρὸς
 εὐδαιμονίαν βίον ὀρᾷ τότε δὴ μάλιστα πάγκαλοί τε μα-
 κάριοι τε ἐδοξάζοντο εἶναι, πλεονεξίας ἀδίκου καὶ δυ-
 νάμεως ἐμπιπλάμενοι. Θεὸς δὲ ὁ θεῶν Ζεὺς ἐν νόμοις
 βασιλεύων, αἵτε δυνάμενος καθορᾷ τὰ τοιαῦτα, ἐννοή-
 σας γένος ἐπιεικὲς ἀθλίως διατιθέμενον, δίκην αὐτοῖς ἐπι-
 θεῖναι βουληθεὶς, ἵνα γένοιτο ἐμμελέστεροι σωφρονοισθέν-
 C τες, ξυνήγειρε θεοὺς πάντας εἰς τὴν τιμιωτάτην αὐτῶν οἴ-
 κησιν, ἥ δὴ κατὰ μέσον παντὸς τοῦ κόσμου βεβηκυῖα καθο-
 ρᾷ πάντα, ὅσα γενέσεως μετέληφε, καὶ ξυναγείρας εἶπεν....

(Λαίπει ἡ συνέχεια)

-
1. Τὰ πλούτη δηλαδὴ.
 2. Σήμερα θὰ λέγαμε τὸ θεϊκὸ αἷμα, κατὰ τὸ βασιλικό, ἀριστο-
 κρατικό, βαρβαρικό κλπ. αἷμα.
 3. Τὸ χειρόγραφο ποὺ εἶχε τὴ συνέχεια τοῦ διαλόγου τούτου
 χάθηκε καὶ ἔτσι δὲν ξέρουμε ποῦ κατέληξε ὁ Κριτίας.

αίτια αὐτὴ τοὺς φαινόταν καὶ ὁ χρυσὸς ποὺ εἶχαν καὶ ἡ ἄλλη τοὺς μεγάλη περιουσία πῶς ἦταν πραγματικὸ βάρος γι' αὐτούς. Οὐτε (φυσικὰ) παρασύρονταν ἀπὸ τὴν καλοπέραση ὥστε νὰ τὸ πάρουν ἐπάνω τους καὶ νὰ μὴ ξαίρουν τί κάνουν ἐξ αἰτίας τοῦ πλούτου των καὶ νὰ εἶναι δοῦλοι στὰ πάθη των. Μὰ (Ἰσα-Ἰσα) ἦταν θετικοὶ καὶ ἐβλεπαν πολὺ καλὰ πῶς καὶ αὐτὰ τὰ πλούτη τότε μόνον μεγαλώνουν ἅμα ὑπάρχει ἀνάμεσα τοὺς καλλιεργημένο τὸ αἶσθημα τῆς ἀρετῆς ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ συντροφικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ, καὶ ὅταν ὅμως τὰ κυνηγᾷ κανεὶς μὲ πολὺ ζήλο (ἔχει τὸ νοῦ του μόνο σ' αὐτὰ) καὶ μόνο τὰ πλούτη τιμᾷ, τότε καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πλούτη πᾶνε κατὰ διαδόλου καὶ μαζι μ' αὐτὰ καὶ ἡ τιμὴ ποὺ εἶχε στὰ πλούτη. Ἀπὸ τίς τέτοιες λοιπὸν σκέψεις τοὺς καὶ ἀπὸ τὴ θεϊκὴ ἐπίδραση ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐπηρεάζει τὸ χαρακτήρα τους, ὅλα ὅσα πρωτύτερα ἀνάφερα προώδευσαν ἐκεῖ. Μὰ ὅταν τὸ θεϊκὸ στοιχεῖο³ ποὺ εἶχαν μέσα τοὺς (μὲ τὸν καιρὸ) ἐκφυλίστηκε καὶ χάθηκε, γιὰτὶ ἀνακατεύθηκε πάρα πολὺ μὲ τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, καὶ ἔτσι ἐπεκράτησε στὸ χαρακτήρα τους τὸ τελευταῖο, τότε πιά, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν τὴ δύναμη νὰ βασιτάξουν τὸ βάρος τῆς εὐτυχίας των, ἄρχισαν νὰ ἀσχημονοῦν. Καὶ ἔτσι σὲ κείνον ποὺ μποροῦσε νὰ βλέπει (καὶ νὰ κρίνει) φαίνονταν ὡς παλιανθρώποι, γιὰτὶ ἔχασαν ἀπὸ τὰ πολυτιμότερα ἀγαθὰ τοὺς τὰ πιδ καλὰ καὶ ὠραῖα, σὲ κείνους δὲ ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ καταλάβουν ποιὰ εἶναι πραγματικὰ ἡ εὐτυχισμένη ζωὴ, φαίνονταν Ἰσα Ἰσα πῶς ἦταν οἱ πιδ ἀξιωμακάριστοι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ οἱ πιδ εὐτυχισμένοι αὐτοὶ ποὺ τοὺς εἶχε κυριέψει τὸ πάθος τῆς πλεονεξίας καὶ κοίταζαν νὰ μεγαλώσουν, ὅπως ὅπως, τὸν πλοῦτο τοὺς καὶ τὴ δύναμή τους. Ὁ θεὸς ὅμως τῶν θεῶν, ὁ Ζεὺς, ποὺ βασιλεύει σύμφωνα μὲ νόμους, ἐπειδὴ ἔχει τὴ δύναμη νὰ βλέπει τίς τέτοιες ἀδικίες, βλέποντας πῶς ἕνας λαὸς ποὺ ἦταν πρὶν καλὸς πῆρε τὸν κατήφορο, τὸ στραθὸ δρόμο, ἀπεφάσισε νὰ τιμωρῇ τοὺς φταίχτες γιὰ νὰ βάλουν μυαλὸ καὶ σωφρονισθοῦν. Γι' αὐτὸ κάλεσε ὅλους τοὺς θεοὺς σὲ συνεδρίαση μέσα στὸ πιδ λαμπρὸ ἀνάκτορό τους, ποὺ ἐπειδὴ εἶναι ὑψωμένο στὸ μέσο ὁλῆς τῆς οἰκουμένης βλέπει καλὰ ὅλα ὅσα ἔχουν συμβῇ καὶ ἀφοῦ μαζεύτηκαν ὅλοι εἶπε σ' αὐτούς.....³